

รายงานวิจัย
งบประมาณแผ่นดิน

เรื่อง

วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน ธารารัฐแห่งสหภาพเมียนมา

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์
รองศาสตราจารย์ ดร.ขำคม พรประสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์
อาจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ

ลิขสิทธิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

คำนำ

การวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ดำเนินการโดย ศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นงานวิจัยต่อเนื่อง มีระยะเวลาดำเนินงาน ๓ ปี โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๗ และเสร็จสิ้นใน พ.ศ. ๒๕๕๙ มีขอบเขตของการวิจัยครอบคลุม ๓ เมือง ได้แก่ เมืองสีป่อ จ้อกแม และตองยี ในรัฐชาน

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัย ณ เมืองสีป่อ ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา จำแนกเนื้อหาการดำเนินการวิจัยออกเป็น ๔ ส่วน ได้แก่ วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ ประเภทกลองก้นยาว กลองมอชิง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย โดย รองศาสตราจารย์ ดร.จำคม พรประสิทธิ์ วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ ประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่า โดย อาจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีไทใหญ่ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์ และการศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเครื่องดนตรีไทใหญ่ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการวิจัยในแต่ละส่วนที่กล่าวมาตามลำดับ

ด้วยภาษาไทใหญ่มีการสะกดที่หลากหลายและยังไม่สามารถหาข้อมูลในรูปแบบที่ถูกต้องได้ ดังนั้น หากผู้วิจัยอ้างมาจากแหล่งข้อมูลใด ก็จะคงคำสะกดตามต้นแบบเดิมของผู้เขียนไว้ คณะผู้ดำเนินงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานวิจัยนี้จะประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หรือเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ต่อยอดในการศึกษาวิจัยเชิงลึกต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์
หัวหน้าศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทกลองก้นยาว กลองมอชิง เครื่องสาย เครื่องตี และเครื่องเป่า ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี รวมทั้งศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของเครื่องดนตรีไทใหญ่ การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทกลองก้นยาว กลองมอชิง และเครื่องสาย พบว่า การตีกลองก้นยาวนั้น มีการตีจังหวะระหว่างกลองก้นยาวกับมอชิง วิธีการตีกลองมักตีด้วยเสียงเป็งหรือการตีเปิดมือให้เกิดเสียงดังเป็นส่วนใหญ่ ทำนองกลองก้นยาวตีประกอบการฟ้อนโตพบลักษณะการทอนทำนองกลอง ส่วนการตีประกอบการรำก่าปั่นกลองนิยมชวยพยางค์ถี่และมีการทอนทำนอง เครื่องดนตรีประเภทกลองมอชิงไม่ปรากฏในการวิจัยภาคสนามในครั้งนี้ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ได้แก่ ตอยฮอฮอร์น ใช้ในวงจาดไต มีวิธีการบรรเลงแบบ “ลัทธิจันหวะ” เป็นส่วนใหญ่ กลวิธีการบรรเลงของตอยฮอฮอร์นปรากฏการบรรเลงหลัก ๆ ได้แก่ การข่มนิ้ว การสิริดูนิ้ว ขี่นิ้ว และการสิริพรมนิ้วพร้อมกับการสะบัดนิ้ว ๓ พยางค์เสียง การสิริขี่นิ้วมักทำเพื่อเป็นการเน้นเสียงลูกตกเสียงใดเสียงหนึ่ง และมักจะขี่ในทำนองขึ้นต้นก่อนทำนองร้องเป็นส่วนใหญ่ ผลการศึกษาพบเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ๒ ประเภท ได้แก่ มอชิง เป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายกับฆ้องวงของไทยแต่วางเรียงเป็นแผง ประสมอยู่ในวงจาดไต ทำหน้าที่ดำเนินทำนองโดยมีบทบาทสำคัญกับผู้ขับร้องและนางรำ และปาดนา มีลักษณะคล้ายระนาดเอกเหล็กของไทย ปัจจุบันไม่นิยมนำมาใช้ในวงจาดไต จังหวะกลองที่ใช้ในวงจาดไตเรียกว่า เซ่าลงปัด มี ๑๒ จังหวะ แบ่งออกเป็น การบรรเลงดนตรีที่ไม่ประกอบการแสดง การบรรเลงประกอบการรำรำและการแสดง และการบรรเลงเมื่อปิดม่านเพื่อเตรียมการแสดง ด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดด้านดนตรีพบว่า การถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่เป็นไปอย่างมุขปาฐะและมีการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดดนตรีนั้นพบว่า ศิลปินกลองก้นยาวส่วนใหญ่ไม่ประกอบพิธีไหว้ครู แต่สำหรับศิลปินคณะลิเกจาดไตนั้นยึดถือในการไหว้ครู ณ เวทีการแสดง นอกจากนี้ยังพบว่า พิธีกินองเป็นพิธีกรรมกินน้ำกระดาศสาละงยันต์เพื่อบูชาครูสุรสติ พิธีดังกล่าวสะท้อนถึงความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างลัทธิเหนือธรรมชาติกับความเชื่อตามพุทธคติซึ่งชาวไทใหญ่อยึดถือในการดำรงชีวิต การศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาวในเมืองสิปอ พบกลองก้นยาวที่สำคัญในเมืองสิปอ ๖๒ ใบ แบ่งออกเป็นกลองก้นยาวที่มีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ ประเภทที่มีความสำคัญในเชิงพิธีกรรม ประเภทที่มีสัดส่วนงดงามเหมาะสมเป็นต้นแบบ และกลองประเภทที่ได้รับการยืนยันว่าเป็นกลองที่มีเสียงดี จากการวิจัยพบว่า ไม้ที่ใช้ทำหุ่นกลองทำจากต้นไม้มงคล หนัสน้ำกลองทำจากหนัสน้ำและหนัสน้ำเสียงผาซึ่งถือว่าเป็นสัตว์มงคลในรัฐชาน สัญลักษณ์ที่ใช้ในการตกแต่งกลองก้นยาวพบรูปทรงเรขาคณิตและรูปทรงจากธรรมชาติ รูปทรงและสีที่ใช้ตกแต่งกลองก้นยาวมีความหมายสัมพันธ์กับสีที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของรัฐชาน

Abstract

The objectives of the Research of Musical Culture of Tai Yai in Shan State are to study Tai Yai's musical culture in various aspects which are the playing of Klong Kon Yao (a kind of long drum), Klong Mong Soeng (a kind of two-headed drum), string instruments, percussion instruments, and wind instruments; rituals and beliefs in the teaching of Tai Yai's music; symbols and meanings of Tai Yai's instruments. From the study of Tai Yai's musical culture in playing Klong Kon Yao, Klong Mong Soeng, and string instruments, it is found that Klong Kon Yao is beaten in syncopation with Mong gong. Klong Kon Yao is mainly beaten with open hands to produce the loud sound "poeng." Accompanied the Toh Dance, the melodies of Klong Kon Yao are found to be diminished, while accompanied Kaa Pan Klong Dance they are found to be diminished and the beats broken into rapid succession. In this field research, Klong Mong Soeng is not found. As to string instruments, Tor Yor Horn played in Jaad Tai band is analyzed and found that the instrument is mostly played in "syncopation" style. Traditional techniques in playing Tor Yor Horn concern finger using in various ways which are finger pressing repeatedly, finger pressing and drawing, finger scrubbing, finger trilling and fluttering in three melodic syllables. To play with scrubbing finger is to stress an on-beat and often used in a prelude preceding the singing melody. This research found two kinds of percussion instruments: Mong Wang, a set of gongs strung in rows similar to Khong Wong, Thai semicircle set of gongs; and Patana, a kind of xylophone similar to Thai iron xylophone. Played in accompany with Jaad Tai band, the Mong Wang is used to proceed a melody rhythmically, a role important to singers and dancers. Patana is once used in Jaad Tai band but hardly found nowadays. The drum tempos used in Jaad Tai band are called Shao Long Pad and consisted of 12 beats which can be separated into three types according to their usages: instrumental beats, beats playing in accompany with dancing and performances, and beats playing during intervals. As for rituals and beliefs concerning the culture of music teaching, it is found that Tai Yai passes on their traditional music orally and learners sometimes learn the music by observing and memorising the experts' techniques and practise themselves. Concerning rituals, Klong Kon Yao's artists do not perform the ceremony of paying homage to teachers while Jaad Tai's artists do the ceremony at their performance stage. A ritual of drinking water immersed with mystic symbol written on mulberry paper (Sa) is also found and is meant to pay homage to a certain teacher goddess named Surasati. The ritual shows integrated beliefs between the traditional animism and Buddhism which is the main religion in Tai Yai ways of life. The study of symbols and meanings of Klong Kon Yao in Si Por Province discovers 62 such drums with importance in history, ritual relating, as perfect proportion models, and as providers of perfect sounds. It is found that Klong Kon Yao's drum shell is made of wood from auspicious tree, its drum head made of skins of cow and serow which are considered auspicious animals in Shan state. Symbols decorated on Klong Kon Yao are geometric shapes and natural designs and its colors are related to the colors of Shan State flag.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้สนับสนุนทุกท่าน ได้แก่ ประชาชนไทยเจ้าของทุนวิจัยนี้ ขอขอบคุณที่มิวิจัยได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ขำคม พรประสิทธิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์ และอาจารย์ ดร. ภัทรระ คมขำ ที่ร่วมทำวิจัยด้วยกัน ขอขอบคุณ คุณวารุณี ฉิมะวงษ์ ผู้ช่วยนักวิจัย และคุณทักษชกร แก้ววรรณ คุณบรรพต โปทา และคุณหนึ่งสตรี ตูย์ไชย คณะทำงาน ที่ทุ่มเทให้กับงานอย่างไม่ย่อท้อ ทำให้ งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้โดยปราศจากอุปสรรคใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ ครูต่างคำ งามยอด ศิลปินช่างฟ้อนชาวไทยใหญ่ โสงเสียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ที่ได้กรุณาเป็นผู้ให้ข้อมูล ประสานงานศิลปินในพื้นที่ และเป็นผู้นำในการเดินทางเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ เมืองลีป้อ ตลอดระยะเวลาใน การดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา นี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากศิลปินทุกท่านตามที่ได้กล่าวนามไว้ในบรรณานุกรม ศิลปินทั้งหลายได้ให้การต้อนรับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี และยังให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้อย่างมาก ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณศิลปินทุกท่านด้วยความสำนึกในพระคุณยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์
หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ บริบทที่เกี่ยวข้อง	๑๔
บทที่ ๓ วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ ประเภทกลองก้นยาว กลองมอชิง และเครื่องดนตรี ประเภทเครื่องสายในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา	๒๑
บทที่ ๔ วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ ประเภทเครื่องดีและเครื่องเป่าในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา	๓๑
บทที่ ๕ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา	๔๑
บทที่ ๖ การศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเครื่องดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมา	๕๑
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
บรรณานุกรม	

บทที่ ๑

บทนำ

จากการสืบค้นทางประวัติศาสตร์พบว่า มีกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งรกรากสืบทอดภูมิปัญญาในแผ่นดินไทย ได้แก่ ชาวไทใหญ่ ชาวกะเหรี่ยง ชาวส่วย ชาวลาวพุงคำ ชาวไทมีรกรากอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน และในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สำหรับชาวไทใหญ่ในประเทศไทยคือประชากรส่วนใหญ่ของชนชาติเชื้อสายรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ รัฐบาลเมียนมาได้ผนวกดินแดนรัฐชานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ตามข้อตกลงสนธิสัญญาปางโหลง (สมพงษ์ วิทยกศักดิ์พันธุ์, ๒๕๔๔ : ๔๓๒) ดังนั้น บางกลุ่มในรัฐชานจึงต้องการอิสรภาพจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และเกิดการต่อสู้ยืดเยื้อยาวนานมาเป็นเวลาร่วม ๕๐ ปี จึงทำให้ชาวไทอพยพจากรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา หนีเหตุการณ์ความรุนแรงและสภาพความฝืดเคืองทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เดินทางมาตั้งรกรากในทางตอนเหนือของประเทศไทย ในจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้คือ เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน (สนั่น ธรรมธิ, ๒๕๓๗ : ๘๑)

ชาวไทใหญ่หรือชานมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ถึงแม้จะอพยพไปอยู่ในดินแดนอื่นแล้ว ก็ยังคงรักษาขนบประเพณีวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ปัจจุบันชาวไทใหญ่ยังคงสืบทอดประเพณีปอยก้นตอ เพื่อขอโทษขอขมาหลังออกพรรษา การแสดงลิเกไทใหญ่ (จาดไต หรือจาดไต) การบรรเลงวงดนตรีตอยฮอรัน วงกลองกันยาว วงกลองมอชิง การสืบทอดวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมานั้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าไว้ทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วรรณกรรม ภาษา ศาสนา และความเชื่อเป็นสำคัญ ดังปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า โดยการศึกษาเฉพาะด้านทางวัฒนธรรมดนตรียังมีน้อยมาก

เนื่องด้วยศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีภาระหน้าที่ในการศึกษาภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมดนตรีของไทย จึงเห็นความสำคัญของการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่ โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มศิลปิน ผู้ชำนาญการความรู้ของศิลปินเหล่านี้เป็นคลังทรัพยากรภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ซึ่งควรได้รับการศึกษาค้นคว้าและจัดบันทึกไว้ให้เป็นหลักฐานทางวิชาการเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาของผู้ที่สนใจหรือต่อยอดความรู้สำหรับผู้ที่กำลังมองหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชา

ประเด็นสำคัญในการศึกษาชุด โครงการวิจัยนี้จะได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีชาวไทใหญ่ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทกลองกันยาว กลองมอชิง เครื่องสาย เครื่องตี และเครื่องเป่า ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี รวมทั้งศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของเครื่องดนตรีไทใหญ่

อนึ่ง หากคลังปัญญาวัฒนธรรมจากศิลปินชาวไทยใหญ่ไม่ได้ถูกรวบรวมไว้ มีความเป็นไปได้ว่า ชาวไทใหญ่ในรุ่นหลังอาจจะไม่สามารถหาร่องรอยทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพชนได้ต่อไปในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่คณะผู้วิจัยจะต้องสืบหาภูมิปัญญาคนตรีพื้นเมืองของชาวไทยใหญ่ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ไม่มากนักในอำเภอสีป้อ เมืองรัฐชาน โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะนำเสนอผลงานวิจัยวัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่ที่ได้ศึกษาจากคลังทรัพยากรทางปัญญาของศิลปินชาวไทยใหญ่ในอำเภอสีป้อ เมืองรัฐชาน นับเป็นอำเภอหนึ่งซึ่งมีประชากรชาวไทยอาศัยอยู่จำนวนหนึ่งและยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยใหญ่ไว้ตราบนานปัจจุบันนี้

กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

การพัฒนาสังคมของประเทศไทยมุ่งเน้นไปที่การสร้างความสำเร็จทางวัตถุ โดยให้ความสำคัญกับความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเป็นอันแรก สิ่งที่ถูกกละเลยไปในสมัยโลกาภิวัตน์นี้คือ การสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจให้แก่คนในชาติ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น ธุรกิจอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้รับการดูแลจากรัฐบาลเป็นพิเศษ เนื่องจากความต้องการที่จะประคับประคองเศรษฐกิจของไทยให้มีความแข็งแกร่งสู้กับประเทศที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เช่น สหรัฐอเมริกาและประเทศในทวีปยุโรปได้ ในขณะที่วัฒนธรรมทางจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม (Non-Material Culture) อันเป็นความแข็งแกร่งของคนในสังคมซึ่งอยู่ภายใน แต่สามารถแสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยอย่างชัดเจนและมั่นคง เช่น กฎเกณฑ์ทางสังคม ระเบียบประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่สืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษไทยนั้นกำลังถูกละเลย และถูกจัดลำดับความจำเป็นและความสำคัญอยู่ในอันดับท้าย ๆ เสมอ

วัฒนธรรมทั้ง ๒ ลักษณะที่กล่าวมานี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง แต่อัตราความเร็วในการเปลี่ยนแปลงจะช้าเร็วอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความใส่ใจของคนในสังคมนั้น แม้การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุจะเกิดได้อย่างรวดเร็วกว่าการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ เพราะเรื่องที่เป็นนามธรรม เช่น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาโดยผ่านกระบวนการสืบทอดที่ยาวนานก็ตาม หากวัฒนธรรมทางจิตใจถูกละเลยเป็นระยะเวลาานพอสมควร ก็อาจเป็นการยากที่จะปลูกฝังให้อนุชนรุ่นหลังได้ซึมซับวัฒนธรรมด้านจิตใจเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง อันอาจส่งผลให้เอกลักษณ์สำคัญของชาติไทยค่อย ๆ เสื่อมสลาย ถ้ารัฐบาลให้การสนับสนุนทางด้านวัตถุมากขึ้นแต่เพิกเฉยกับความเจริญด้านจิตใจ จะทำให้ความเจริญทางจิตใจพัฒนาไม่ทันกับความเจริญด้านวัตถุ สังคมไทยจะระส่ำระสาย ผู้คนจะยากจนลง เพราะคนในสังคมทุ่มเทเงินทองให้วัตถุตามกระแสค่านิยมที่รัฐบาลสนับสนุน ความอ่อนแอทางวัฒนธรรม (Culture Lag) อาจส่งผลให้ความเข้มแข็งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมล่มสลายไปโดยไม่อาจเรียกคืนกลับมาได้

โครงการวิจัยชุดวัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ประกอบด้วยโครงการย่อย ๔ โครงการที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยเน้นในเรื่องการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทกลองกันยาว กลองมอชิง และเครื่องสาย การบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่า ศึกษา

พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี รวมทั้งศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของเครื่องดนตรีไทยใหญ่ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจดนตรีประจำถิ่น และสร้างความแข็งแกร่งในการรักษาวัฒนธรรมดนตรีไทยให้แก่ชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย

การนำเสนอผลงานวิจัยในภาพรวมขององค์ความรู้ทั้ง ๔ องค์ประกอบนี้จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงในการมองภาพสะท้อนของวิถีชีวิตคนในถิ่นต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ต่างจากงานวิจัยย่อยที่มุ่งศึกษาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดนตรีไทยเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น และไม่มีการรวบรวมจัดไว้เป็นชุดข้อมูลที่เป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิจัยมุ่งศึกษาด้านวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่ในอำเภอสีป่อ เมืองรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยเน้นความสำคัญดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทกลองกันยาว กลองมอชิง เครื่องสาย
๒. ศึกษาด้านการบรรเลงเครื่องตี และเครื่องเป่า
๓. ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี
๔. ศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของเครื่องดนตรีไทยใหญ่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบข้อมูลด้านดนตรีไทยใหญ่จากศิลปินผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยใหญ่ในรัฐชาน
๒. เผยแพร่ผลงานวิจัยในที่ประชุมวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ
๓. นำมาใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายวิชาประวัติดนตรีไทย ประวัติดนตรีพื้นเมืองไทย ทักษะดุริยางค์ไทย ดนตรีประกอบการแสดง ระเบียบวิธีวิจัยทางศิลปะ วิจัยดุริยางค์ศิลป์ไทย อาศรมศึกษาในวิชาเฉพาะ สัมมนาประวัติดนตรีไทย สัมมนาทฤษฎีดุริยางค์ไทย และรายวิชาดนตรีชาติพันธุ์วรรณนา รวมทั้งเป็นแหล่งอ้างอิงของนักศึกษาด้านดนตรีในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ
๔. รวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยเพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

แผนที่เมืองที่ทำวิจัย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ฟ็อนเชิง : อิทธิพลที่มีต่อฟ็อนในล้านนา มีสนั่น ธรรมธิ เป็นบรรณาธิการ (๒๕๓๗) เป็นเอกสารวิชาการชุดด้านนาคดีศึกษาลำดับที่ ๖ ของโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ๔ ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ๑. สาระและทรรสนะของวิทยากรจากการถอดแถบบันทึกเสียง จากการสัมภาษณ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในวงการฟ็อนรำ ได้แก่ ครูคำ กาไวย์ อาจารย์เฉลิมศรี พรหมสุวรรณ ผศ. ดร.ดิเรก มหัทธนะสิน อาจารย์ธีรยุทธ ขวงศรี ผศ.ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล ๒. บทความประกอบการสัมภาษณ์ ได้แก่ การถ่ายทอดฟ็อนโบราณ ศิลปะการต่อสู้ของล้านนา-การแสดงฟ็อนเชิง : อิทธิพลต่อฟ็อนประดิษฐ์ และ อิทธิพลของเชิงที่มีต่อฟ็อนในล้านนา : แนวคิดรวบยอด ๓. บทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่อง เป็นบทความเสริมที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวเนื่องกันกับหัวข้อการสัมภาษณ์และนิทรรศการ ได้แก่ เพลงและการละเล่นพื้นบ้านล้านนา : ความสัมพันธ์กับความเชื่อและพิธีกรรม อดีตปัจจุบัน และอนาคต ของศิลปะการแสดงล้านนา และ สาวไหม-ลายเชิง ๔. คำบรรยายประกอบนิทรรศการ เป็นสาระที่ได้จากคำบรรยายประกอบภาพนิทรรศการ เช่น ลีลาฟ็อนเชิงและไม้ค้อน (พลอง) แบบไทใหญ่

(ชาวไต) ฟ็อนเซิงของไทยวน (คนเมือง) เครื่องดนตรีประกอบการฟ็อนเซิงของครูแต่ละคนจะใช้เสียงดนตรีประกอบต่างกันไปตามความถนัด ได้แก่ กลองอุเจ้ (ภาษาพม่าว่า O'Si บางท่านออกเสียงปู่บ้าง บี้ดบ้าง) กลองสะบัดชัย กลองตึงบ้อม กลองตึงหม้อง กลองมองเซิง และวงเต่งตึง ทั้งนี้ กลองอุเจ้ หรือที่ชาวไทยใหญ่เรียกว่า กลองก้นยาว มีจังหวะการบรรเลงที่ตื่นเต้นเร้าใจด้วยลีลาอันหลากหลายของการตีกลองและฉาบ บรรเลงได้ในหลายโอกาส เช่น เพื่อความสนุกสนาน ในงานบุญที่มีคร้วทาน ประกอบการฟ็อนดาบ ฟ็อนเซิง รวมไปถึงการฟ็อนกั้งกะหฺร่า และเต็นโตของชาวไทยใหญ่ด้วย ส่วนกลองมองเซิง หรือมองเซิง เป็นดนตรีที่มีจังหวะบรรเลงแบบชาวไทยใหญ่ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงประกอบด้วยฉาบ ๑ คู่ กลองมองเซิง และฆ้อง ๑ ชุด บรรเลงในงานบุญที่มีการแห่คร้วทาน หรือใช้ประกอบการฟ็อนมองเซิง ฟ็อนเมืองก้ำลาย ฟ็อนเงี้ยว ฟ็อนเซิง เป็นต้น

ฟ็อนพื้นเมือง โดย ชลลดา ยุทธบุตร (ม.ป.ป.) กล่าวถึงฟ็อนพื้นเมืองซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของทางล้านนาที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ที่คงไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดและได้มีการคิดทำฟ็อนต่าง ๆ จากวิถีชีวิตและนำมาประยุกต์ให้เป็นท่วงท่าที่มีความอ่อนช้อยสวยงาม เพื่อให้เป็นลักษณะเฉพาะที่สวยงามของทางล้านนา หนังสือเล่มนี้ได้้นำการฟ็อนบางส่วนมาแนะนำให้รู้จัก รวมถึงความหมาย ที่มาของการฟ็อนต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย ทำฟ็อน และเครื่องดนตรี ซึ่งบางฟ็อนนั้นก็เป็นที่รู้จัก และบางฟ็อนบางคนยังไม่รู้จัก เช่น ฟ็อนเงี้ยว หมายถึง การฟ็อนแบบชาวไทยใหญ่ (คนไทยล้านนามักจะเรียกชาวไทยใหญ่ว่า “เงี้ยว” ในขณะที่ชาวไทยใหญ่มักจะเรียกตนเองว่า “ไต” ชาวไทยใหญ่บางส่วนมาอาศัยอยู่ในรัฐชาน ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เข้าไปถึงบางส่วนของทิศตะวันตกของยูนิาน และลงมาทางทิศใต้จนถึงประเทศไทยในภาคเหนือ มีหมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ ศิลปะการฟ็อนของชาวไทยใหญ่จึงมีอิทธิพลผสมผสานกับศิลปะของไทยล้านนา การฟ็อนที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ เล่นโตกั้งกะหฺร่า (กินนรา) หรือฟ็อนหางนก ก้ำบ้อดง มองเซิง ฟ็อนไต (ไทใหญ่) ฟ็อนเงี้ยว พบว่ามี ๖ อย่าง คือ ฟ็อนเงี้ยว ฟ็อนไท (ฟ็อนไต) ฟ็อนโต ฟ็อนนทหรือฟ็อนกั้งกะหฺร่า ก้ำลาย และก้ำไท (ก้ำไต) โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟ็อนไต ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการใช้เครื่องดนตรีสากลประเภทแบน โฉ แอคคอร์เดียน ประกอบด้วย ซึ่งต่อมาวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้นำฟ็อนไตมาแสดงจึงมีการปรับปรุงเครื่องดนตรีมาเป็นวงพื้นเมือง ประกอบด้วย สะล้อ ซึง ปี่จุม เครื่องประกอบจังหวะคือ กลองและเกราะ

การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ โดยสุทัศน์ กันทะมา (๒๕๔๒) เป็นปริญญาานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย และกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่คงอยู่ พื้นที่ทำการวิจัยคือ บ้านขุนยวม หมู่ที่ ๕ ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวถึงชาวไทยใหญ่ว่ามีภาษาเป็นของตัวเองทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน มีลักษณะเด่นที่รู้จักกันดีคือ คำชายแก่ง และเป็นผู้มีศรัทธาแรงกล้าในการทำบุญทำทาน อย่างที่คนเมืองมีคำพูดว่า “กิน

อย่างม่าน ดานอย่างเงี้ยว” หมายความว่า พม่าถือเรื่องกินเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนคนไทใหญ่ถือการทำบุญทำทานเป็นเรื่องยิ่งใหญ่

ในส่วนการละเล่นมีการฟ้อนรำซึ่งในภาษาไทยใหญ่ เรียกว่า “ก้า” จะมีลีลาอ่อนช้อยสวยงาม มีจังหวะดนตรี การฟ้อนรำที่จะแสดงในเหลินสิบเอ็ด ได้แก่ “ก้าแลว” เป็นการฟ้อนดาบ ประยุกต์มาจากแม่ไม้การต่อสู้ป้องกันตัวด้วยดาบ “ก้าลาย” คือการฟ้อนรำที่ประยุกต์มาจากลีลาการต่อสู้ด้วยมือเปล่า “ก้าค้อน” คือการฟ้อนรำที่ประยุกต์มาจากการใช้ไม้ค้อนเป็นอาวุธ (ค้อน แปลว่า ไม้กระบอง) “ก้ารูปสัตว์” คือการฟ้อนรำที่ผู้ฟ้อนแต่งกายเลียนแบบสัตว์ต่าง ๆ ทั้งของจริงและในนิยายของชาวไทใหญ่ หรือสัตว์ที่จินตนาการต่าง ๆ เช่น รำกิ้งกะหระ (กิงรีหรือนางนก) กำเป้อ (ผีเสื้อ) รำโต (สิงโต) รำกวาง การฟ้อนรำอื่น ๆ เป็นการฟ้อนรำชนิดต่าง ๆ ตามจังหวะดนตรี เช่น ฟ้อนรำตามจังหวะกลองก้นยาว เรียกว่า “ก้ากลองก้นยาว” ฟ้อนรำกลองมองเซิง เรียกว่า “ก้ากลองมองเซิง” ซึ่งการแสดงต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องประกอบด้วยจังหวะของฆ้อง กลอง ฉาบ เป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการ “เส็ดความ” คือการโต้กลอนสดเป็นภาษาไทยระหว่างชาย-หญิง ทำนองกลอนเป็นทำนองเพลงไทใหญ่มีหลายทำนอง เช่น ล่องกง ปานแซง นก กืออ้อลูกอ่อน จะนิยมเส็ดความกันในตอนกลางคืนของงานปอยต่างลอง หรืองานมงคลที่จัดที่บ้าน เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ โดยจะเล่นกันในตอนกลางคืนเพื่อเป็นเพื่อนเจ้าภาพงาน

สำหรับประเพณีวัฒนธรรม หรือ “หย่าสี่สิบสองเหลิน” จะมีแทบทุกเดือน โดยจะเน้นการทำบุญทำทานเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะชาวไทใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด “หย่าสี่สิบสองเหลิน” หรือกำหนดการประเพณี ซึ่งตรงกับคำว่า “ราสี ๑๒ เดือน” หรือ ประเพณี ๑๒ เดือน ประกอบด้วย

เดือน	ชาวไทใหญ่เรียก	ตามปฏิทินสากล	วัฒนธรรมประเพณี
๑	เหลินเจี๊ยะ	ธันวาคม	การถวายข้าวใหม่
๒	เหลินก้า	มกราคม	เดือนก้า ไม่ทำการมงคลใด ๆ
๓	เหลินสาม	กุมภาพันธ์	ตานก้องโหล ตานข้าวหย่ากู่
๔	เหลินสี่	มีนาคม	ปอยต่างลอง ต่างหอมต่อโหลง
๕	เหลินห้า	เมษายน	กั้นตอ เลี้ยงผีเจ้าเมือง
๖	เหลินหก	พฤษภาคม	ปอยจำดี ปอยบอกไฟ
๗	เหลินเจ็ด	มิถุนายน	ลอกเหมือง แป้งฝ้าย
๘	เหลินแปด	กรกฎาคม	เข้าพรรษา ปอยจำกะ
๙	เหลินเก้า	สิงหาคม	ปอยจำก้อก
๑๐	เหลินสิบ	กันยายน	ต่างหอมต่อโหลง
๑๑	เหลินสิบเอ็ด	ตุลาคม	การแสนหอมโก่จา จองพารา หลู่เตนแหง
๑๒	เหลินสิบสอง	พฤศจิกายน	ปอยต่างกานกถึง ปอยหมั่งกะปา

ในเรื่องศาสนาและความเชื่อ แยกให้เห็นว่า ด้านศาสนาตั้งแต่อดีต ชาวไทใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา โดยมีวัด (จอง) ที่ใช้ประกอบศาสนพิธีและทำบุญ ด้านความเชื่อจำแนกเป็นความเชื่อเรื่องผีเจ้าเมืองเท่านั้น ไม่มีการนับถือผีบ้าน บ้านชาวไทใหญ่จึงไม่มีศาลพระภูมิเจ้าที่ เวลาจะเดินทางออกนอกชุมชน หรือมีคนในบ้านล้มป่วย จะมีการจุดเทียนบอกกล่าวศาลเจ้าเมืองให้เดินทางปลอดภัยหรือให้รักษาผู้ป่วยหายจากการป่วยไข้ หากชุมชนมีงานประเพณีหรืองานบุญก็จะจุดเทียนบอกกล่าวเจ้าเมืองก่อน แล้วจึงทำพิธีที่วัดหรือบ้าน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม มีให้เห็นในการจะทำการมงคลต่าง ๆ เช่น การปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน ซึ่งจะต้องหาฤกษ์ยามที่ดีเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองและครอบครัว โดยให้ส่าประจำหมู่บ้านเป็นผู้ดูฤกษ์ยามให้

สำหรับผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. เงื่อนไข ปัจจัย ที่ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ในรูปของความเชื่อซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรม จนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ ศาสนาและความเชื่อได้ให้ความสำคัญต่อคำสอน โดยมีพิธีกรรมเป็นส่วนเชื่อมโยง ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชน ทำให้มีการปฏิบัติสืบต่อมาเป็นการกระทำซ้ำจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง

๒. ส่วนกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทใหญ่คงอยู่นั้นประกอบด้วยครอบครัวจะทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผน ความประพฤติตามวิถีชีวิตแก่ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรมและการศึกษา ผู้ชำนาญการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางการช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เครือญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ

วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทใหญ่ที่คงอยู่นั้นไม่ได้คงอยู่เหมือนเช่นในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านคุณค่าของวัฒนธรรมและรูปแบบ

งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย โดย พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ (๒๕๔๕) ซึ่งเขียนช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ ประมาณเมื่อ ๕๐ ปีก่อน เรื่องราวในหนังสือแบ่งออกเป็น ๒ ภาค ภาคที่ ๑) ว่าด้วยชนชาติไทยทั่วไป เนื้อหาเป็นข้อควรรู้เกี่ยวกับชนชาติไทย อาณาจักรไทยน่านเจ้า การเคลื่อนที่ของชนชาติไทยจากเหนือลงมาได้ ภูมิลำเนาของชนชาติไทยในสมัยปัจจุบันอันเกี่ยวข้องกับไทยในประเทศไทยหรือไทยสยาม ภาคที่ ๒) ว่าด้วยเรื่องของไทยสาขาต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น ไทยลานช้าง (ลาว) ไทใหญ่ (ฝรั่งเรียกว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” ตามที่พม่าเรียก และบางทีในประเทศไทยเราเองเรียกว่า “เงี้ยว” ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวไทใหญ่เองก็ไม่พอใจที่จะถูกเรียก) ไทยอาหม และไทยในดงเก็ย

ในเรื่องเหล่านี้ยังแทรกเรื่องปลูกใจ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง นับว่ามีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ของชาติไทยมาก พลตรี หลวงวิจิตรวาทการมีความเห็นว่าเชื้อชาติไทยในประเทศไทยเป็นสาขาหนึ่งของเชื้อชาติไทที่กระจายตามที่ต่าง ๆ ดังเช่นความตอนหนึ่งในหนังสือได้กล่าวไว้ว่า “...เชื้อชาติไทยเราเป็นเชื้อชาติใหญ่ สมกับที่นักค้นคว้าฝรั่งเรียกว่า Grand race พี่น้องเชื้อ

ชาติเดียวกันกับเรายังกระจายอยู่หลายแห่ง และทุกแห่งเขาก็รู้ว่าเขาเป็นไทย แต่น้อยคนจะทราบว่าที่น้องร่วมเชื้อชาติของเขาได้มามีอาณาจักรมั่นคงอยู่ทางทิศใต้...” บทประพันธ์เพลงและละครเรื่องของท่าน เช่น เพลงใต้ร่มของไทย ที่ขึ้นต้นว่า “ใต้ร่มธงไทยร่มเย็น เหมือนดังอยู่ในร่มโพธิ์ ร่มไทรที่มี กิ่งใบแน่นหนา ชาติไทใหญ่หลวงแต่กระจายอยู่ถูกแยกแบ่งย้ายไปอยู่หลายสาขา...” แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ภาษา หรือที่เรียกตนเองว่า ไทหรือไต ไม่ใช่จะมีอยู่เพียงในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีชนเผ่าไทซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ตามประเทศต่าง ๆ เช่น ในจีน พม่า ลาว เวียดนาม และอินเดีย

วิเคราะห์คหิตชาวบ้านไต กรณีศึกษาชาวบ้านไต อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย สุรศักดิ์ ป้อมทองคำ และปิ่นแก้ว ป้อมทองคำ (๒๕๔๐) สรุปวิเคราะห์คหิตชาวบ้านไตว่า คหิตชาวบ้านไตแฝงไว้ด้วยความรู้สึกนึกคิด วิถีชีวิต สภาพสังคม และอื่น ๆ ของชาวไตที่น่าสนใจ เช่น

๑. การดำเนินชีวิตของชาวไตยึดหลักจริยธรรมและคุณธรรม คำสอนตามแนวปรัชญาของพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นที่เห็นชัดเจน

๑.๑ เรื่องความประมาท ชาวไตจะได้รับคำชี้แนะให้ตระหนักถึงความไม่ประมาท ถ้าทำได้จะปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนทำให้กิจการ การทำงานประสบผลสำเร็จ

๑.๒ เรื่องการทำความดี ชาวไตจะถูกสั่งสอนให้เห็นคุณค่าของการเป็นคนดี การทำดีจะได้รับสิ่งตอบแทนที่ดี และตรงกันข้าม หากทำชั่วจะได้รับสิ่งชั่วร้าย การทำดีเป็นคุณสมบัติของคนดี

๒. คนไตให้การยกย่องเคารพผู้อาวุโส ครู-อาจารย์ บิดามารดา และผู้มีพระคุณ ผู้ที่อ่อนอาวุโสกว่าต้องการพื่อฟัง ให้ความเคารพยำเกรง แสดงให้เห็นในประเพณีการขอขมา “กั้นตอ” ซึ่งทำกัน ๒ ครั้งต่อปี ช่วงปีใหม่สงกรานต์และออกพรรษา นำน้ำขมิ้นส้มป่อย สิ่งของเครื่องใช้ อาหาร ขนมหวาน ดอกไม้ รูปเทียน ไปขมาสิ่งที่ได้ล่วงเกินผู้อาวุโส ครู-อาจารย์ บิดามารดา และผู้มีพระคุณ

๓. คนไตยกย่องและให้ความสำคัญต่อการศึกษา การเรียนรู้ และการมีปัญญาดี เชื่อว่า การศึกษาทำให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้มากทำให้มีปัญญา มีปัญญาแล้วสามารถต่อสู้ชีวิต ดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้

๔. คหิตชาวบ้านไตอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตนเป็นคนดี ขยันหมั่นเพียร รู้จักทำมาหากิน ประกอบอาชีพสุจริต มีความมานะอดทน อดออม และอดกลั้น ถ้าทำได้ จะได้รับการยกย่องในสังคม และสามารถนำพาชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้

๕. สอนให้เป็นคนรักการทำงาน รักครอบครัว รักพี่น้อง และเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สิ่งดังกล่าวนี้จะทำให้สังคมคนไตมีแต่ความสามัคคี ร่วมใจกันทำงาน เช่น มีประเพณี “การเอามือ” คือร่วมกันทำงานในไร่ในสวน ในนา หมุนเวียนกันไปทำให้งานเสร็จเร็ว ไม่เหน็ดเหนื่อย และเกิดความรักกันฉันพี่น้องในสังคม

๖. คนไตเป็นคนสุภาพ พุดจาดี มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน รักความสงบ พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ คุ้ได้จากเวลาที่เวลามีแขกมาเยี่ยมเยียน จะให้การต้อนรับเป็นอย่างดี มีน้ำใจเห็นได้จากการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันทั้งในยามเจ็บไข้และปกติ

๗. การพูดเป็นสิ่งสำคัญของชาวไต การพูดดีทำให้เกิดประโยชน์ สิ่งไม่มีประโยชน์จะไม่พูด คำพูดที่พูดออกไป ถ้าพูดให้คนอื่นได้ยินสิ่งดีก็จะดี ถ้าพูดออกไปไม่ดีก็จะเป็นผลร้ายแก่ตัวผู้พูด คนไตยกย่องและให้ความสำคัญเรื่องการพูดเป็นอย่างมาก ดังนั้น โดยทั่วไปพบว่า คนไตเป็นคนสุภาพ อ่อนโยน

๘. เรื่องทั่ว ๆ ไป คนไตนิยมมีลูกพอดี ไม่มากและไม่น้อยเกินไป ซึ่งให้เห็นว่ามีลูกมาก พ่อแม่จะยากจน มีลูกคนเดียว พ่อแม่รักมากสอนมาก ผู้หญิงที่ผ่านการแต่งงานมาแล้ว ๓ ครั้ง ไม่สมควรจะเป็นภรรยา ไม่เชื่อในความประพฤติ คามเป็นอาวุธที่สำคัญของผู้ชายชาวไต มีไว้เพื่อป้องกันตัว เป็นสิ่งสำคัญที่พ่อแม่มอบให้ลูก เปรียบเสมือนดวงตาของพ่อแม่ที่มอบให้ลูก อย่าถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน จะได้รับบาปกรรม จะเป็นคนยากจนหรือร่ำรวยต้องพูดจาให้ไพเราะ รู้จักมองคนเข้าใจคบหาคน คนไม่พูดมักจะมีแผนล้าลึก เรื่องการเมืองเข้าไปยุ่งมากลำบากใจ

วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน โดยคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (๒๕๔๒) โดยกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ จำนวน ๓ เล่ม แยกตามจังหวัด จังหวัดละ ๑ เล่ม เป็นหนังสือที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระของท้องถิ่นอย่างกว้าง ๆ ประกอบด้วยเรื่องภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สังคม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ มรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี และโครงการตามพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาพัฒนาชนบทให้อยู่ดีกินดี พร้อมรูปภาพประกอบ โดยส่วนหนึ่งในบทมรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วย การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์และดนตรี ศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและการกินอยู่ ดังเช่น

- ไทใหญ่ จัดเป็นกลุ่มคนไทยพื้นราบในจังหวัดเชียงราย เรียกตัวเองว่าไต ลูกคนเมืองเรียกว่าเงี้ยว และพม่าเรียกว่า ฉาน นอกจากประกอบอาชีพทำนาทำไร่แล้วยังชอบค้าขาย มีความสามารถในการเพาะพันธุ์สัตว์โดยเฉพาะม้า และงานหัตถกรรม ได้แก่ ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา เครื่องแกะสลักงาช้างและไม้ เครื่องทองเหลือง กระจาดจากต้นข่อย เครื่องดนตรีสำคัญ ได้แก่ ข้อง กลอง ฉาบ นาฏศิลป์พื้นบ้าน มีการเดินโต ฟ้อนนกก ประเพณีสำคัญคล้ายคนไทย เช่น ตรุษสงกรานต์ และพิธีทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา

- ปู่เง เป็นดนตรีพื้นบ้านประเภทหนึ่งของเชียงใหม่ ปู่เงเป็นชื่อของกลองชนิดหนึ่ง เรียกต่างกันไป เช่น บั้งเง อูเง อูเง เดิมนิยมเล่นในหมู่ชาวไทใหญ่ซึ่งเรียกกลองชนิดนี้ว่า กลองก้นยาว เครื่องประกอบจังหวะของกลองปู่เงมีฉาบขนาดกลาง ๑ คู่ ข้องประมาณ ๓-๖ ใบ ใช้ตีในขบวนแห่และตีประกอบการฟ้อนเชิงที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า ก้าลาย และการฟ้อนดาบที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า ก้าแลว ฟ้อนไต กิ่งกระหว่า (ฟ้อนกำบ่อ)

- องค์กรประกอบของจ๊าดไต (ลูกไทใหญ่) ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน คล้ายกับคณะลิเกของภาคกลาง ประกอบด้วยชุดนักแสดง ชุดดนตรี มีฉาบ มีเวที มีการแต่งกายตามท้องเรื่องที่แสดง การแสดงจะเริ่มต้นด้วยพิธีไหว้ครุ มีเครื่องเช่นไหว้ตามประเพณีไต (ไทใหญ่) ประกอบด้วย กล้วย มะพร้าว หมากร พลุ บุหรี่ เมียง

ผ้าขาว ผ้าแดง เทียน รูป บรรจุในกะละมังขนาดปานกลาง เมื่อหัวหน้าคณะหรือผู้อาวุโสในคณะทำพิธีไหว้
ครูสุรัสวดี (วิญญูณาศักดิ์สิทธิ์ที่นักแสดงเคารพนับถือ) เสร็จแล้ว จะมีการร่ายรำเป็นชุดเพื่อบูชาครู การแสดง
หลังจากนั้นจะมีการร้องเพลงแสดงความชื่นชมต่องานที่จัด ขอขอบคุณผู้ชม และมีการแสดงตามเนื้อเรื่องที่
เตรียมมาตามลำดับ

ชาวไทใหญ่ แม่ฮ่องสอน บนวิถีโลกไร้พรมแดน โดยอมรรัตน์ ปานกล้า (๒๕๓๕) กล่าวว่า ปัจจุบันใน
จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก พื้นที่อาศัยมีอาณาบริเวณกว้างในเขตรัฐชาน
ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา แม่ฮ่องสอน ตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย
นอกจากนั้นยังอาศัยอยู่ในเขตใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวไทใหญ่มีวิถีการ
ดำเนินชีวิตเหมือนคนไทย นับถือพระพุทธศาสนาและยังนิยมให้ลูก ๆ บวชเป็นสามเณร เพื่อจะได้ศึกษา
เล่าเรียน คนไทใหญ่ที่แม่ฮ่องสอนยังคงพูดภาษาไทใหญ่ทั้งคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ มีการร้องบทกลอนสด
สรรเสริญเยินยอและเกี่ยวพาราสิกกัน ที่เรียกว่า การเห็ดคความ แม้ว่าจะมีเส้นเขตแดนแบ่งกัน แต่ชาวไทใหญ่
ยังไปมาหาสู่ญาติ ๆ ที่อยู่รัฐชานจนถึงเขตตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ลักษณะของภาษาไทใหญ่ (ไต้อ๋อ) ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยวรรณ จันทนาคม (๒๕๒๖)
เสนอเป็นปริญาานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศิลปากร มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาในเรื่องต่อไปนี้
๑. ลักษณะโดยทั่วไปของภาษาไทใหญ่ ๒. ระบบเสียง ระบบคำของภาษาไทใหญ่ ๓. ความหมายและการ
เรียงคำ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะส่วนใหญ่ของภาษาไทใหญ่ (ไต้อ๋อ) เหมือนกับภาษาไทยมาตรฐาน คือ
มีการสร้างคำในลักษณะคำโดดด้วยวิธีการนำคำมาประสมกัน การเรียงคำเข้าประโยคเรียงแบบประธาน
กริยา กรรม และการเรียงคำขยายจะใช้คำขยายอยู่หลังคำที่ถูกขยาย ในส่วนที่แตกต่างจากภาษาไทย
มาตรฐาน คือ ๑. ภาษาไทใหญ่ (ไต้อ๋อ) ไม่มีเสียงพยัญชนะต่อไปนี้ บ/b/ ด/d/ ฉ, ช/ch/ ฝ, ฟ/f/ ร/r/ ๒. ภาษา
ไทใหญ่มีเสียงประสมเพียงเสียงเดียวคือ สระเออ-อ ๓. เสียงสระเอะ/e/ แอะ แอ เมื่อตามหลังพยัญชนะต้นใน
พยางค์ปิด จะทำให้พยัญชนะต้นมีฐานกรณ์เลื่อนไปที่เพดานแข็ง (palatalized) และเสียงสระเออะ ออ เมื่อ
ตามหลังพยัญชนะต้นในพยางค์ปิดจะทำให้พยัญชนะต้นมีฐานกรณ์เป็นพยัญชนะปากกลม ๔. เสียง
วรรณยุกต์มี ๖ เสียง คือ ๔.๑ เสียงต่ำเลื่อนสูง (Low rising) ๔.๒ เสียงต่ำมีเสียงหยุดในคอ (Low with glottal)
๔.๓ เสียงสูง-ตกมีเสียงหยุดในคอ (High falling with glottal) ๔.๔ เสียงสูง-ระดับ (High level) ๔.๕ เสียง
กลาง-ตก (Mid falling) ๔.๖ เสียงสูงเล็กน้อยมีเสียงหยุดในคอ (High slightly falling with glottal) ในด้าน
คำศัพท์พบว่า ภาษาไทใหญ่ (ไต้อ๋อ) รักษาคำศัพท์ดั้งเดิมไว้เป็นหลักฐาน และพบว่า คำจำนวนหนึ่งเกิดการ
เปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะความหมายกว้างกว่าความหมายแคบกว่า และความหมายแตกต่างไปจาก
ภาษาไทยมาตรฐาน ลักษณะประโยคในภาษาไทใหญ่ (ไต้อ๋อ) ใช้คำลงท้ายประโยคเพื่อแสดงมาลาของ
กริยาว่าเป็นประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม และประโยคขอร้องในการจัดข้อความ โดยเฉพาะการเล่านิทาน
มีศัพท์เฉพาะที่ใช้แต่ละขั้นตอน คือ การอารัมภบท การบอกชื่อเรื่อง เนื้อเรื่องของนิทาน และการจบเรื่อง

โอกาสในการใช้คำจะมีลักษณะเฉพาะคือ มีการใช้คำสรรพนามแสดงความรู้สึกหรือแสดงความสนิทสนมระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยปณิธิ อมาตยกุล (๒๕๔๓) เสนอเป็นปริญญาณิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การย้ายถิ่นฐานของชาวไทยใหญ่ที่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่มีสาเหตุ ๒ ประการด้วยกัน ประการแรก การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน รายได้น้อยไม่พอกับการดำรงชีพ ตลอดจนถึงความบีบคั้นทางสังคมและการเมือง ประการที่ ๒ เมืองเชียงใหม่มีแหล่งงานมาก มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงอาศัยอยู่ที่นั่นแล้ว กอปรกับมีความคล้ายคลึงกันทางภาษาและวัฒนธรรม จึงทำให้ง่ายต่อการปรับตัว ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เกิดขั้นตอนในการย้ายถิ่นฐาน ๒ ลักษณะ คือ ๑. ชาวไทยใหญ่จะเดินทางออกจากรัฐชานแล้วมุ่งตรงเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ทันที ๒. ชาวไทยใหญ่จะเดินทางออกจากรัฐชานเข้าไปอาศัยตามแนวชายแดนประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นจึงจะเดินทางมาตั้งถิ่นฐานยังเมืองเชียงใหม่

ชุมชนและการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ในประเทศสหภาพพม่า โดย สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ (๒๕๔๒) เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ พื้นที่วิจัยอยู่ในเขตชุมชนชาวไทยใหญ่ทางตอนใต้ของรัฐชาน และในเขตการปกครองมณฑลยี่ ทำให้ได้เห็นสภาพการดำเนินอยู่หลายรูปแบบของชุมชนชาวไทยใหญ่ร่วมสมัยปัจจุบัน โดยกล่าวถึงประเพณีที่สำคัญของชาวไทยใหญ่ ได้แก่

๑. ประเพณีประจำปีในรอบ ๑๒ เดือน ไทยใหญ่ในรัฐชานมีงานประเพณีประจำปีแทบทุกเดือน มีรายละเอียดพอสังเขปดังต่อไปนี้

เดือน ๑	- วันขึ้นปีใหม่
เดือน ๒	- ถือว่าเป็นเดือนกำจะไม่จัดงาน ในกลุ่มไทจีนที่อยู่ทางเชียงตุง จะจัดงานเข้ากำ โดยที่ชาวบ้านทุกคนจะถือศีลที่วัดเป็นเวลา ๑๐ วัน
เดือน ๓	- ปอยข้าวยาทุ้ (ข้าวน้ำอ้อย) ข้าวยาทุ้นี้เป็นชื่อของข้าวยาทุ้ที่มีอยู่ในพุทธประวัติ
เดือน ๔	- ปอยตะโปงปอย (งานสิ้นปี)
เดือน ๕ ปีใหม่	- ปอยซอนน้ำ (สงกรานต์)
เดือน ๖	- ซอนน้ำคันโพธิ์
เดือน ๗	- ไม่มีงานบุญ
เดือน ๘	- ปอยเข้าหว่า (เข้าพรรษา)
เดือน ๙-๑๐	- ตานหอมโต้ (เป็นการทำทานในช่วงเข้าพรรษา มีการทำขนมข้าวมูล ข้าวปอง หมากไม้มาถวายพระในช่วงเข้าพรรษา)
เดือน ๑๑	- ปอยออกหว่า (ออกพรรษา)

เดือน ๑๒ - ปอยกินข้าวใหม่ (เมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ได้แล้ว จะจัดนำข้าวใหม่มาถวายแก้ววัดก่อน นอกเหนือจากงานปอยกินข้าวใหม่แล้ว ยังมีงานกลิ้ง ซึ่งสามารถเริ่มทำได้นับแต่หลังออกพรรษาเป็นต้นไป)

๒. ประเพณีบวช ชาวไทใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ดังนั้น การบวชจึงเป็นประเพณีสำคัญของผู้ชายชาวไทใหญ่ทุกคน แบ่งการบวชออกเป็น ๒ ประเภท คือ บวชพระ และบวชเณร ในงานบวชแต่ละครั้งจะมีการรื่นเริง มีระบำสิงโต ระบำนกกนิรี ตีฆ้อง ตีกลอง มีจ๊ักแซง (คล้าย ๆ เล่นลิเก) ก่อนที่จะขึ้นพิธีเข้าบวชเป็นพระ จะมีการเล่นดนตรีอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ปอย” เมื่อบวชเสร็จแล้วก็จะเล่นดนตรีและเชิญขึ้นบนวัด

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่

๑. ความเชื่อเรื่องการตาย เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะต้องนำคนตายไปฝังไว้ในที่เดียวกันทั้งหมู่บ้าน ซึ่งเรียกบริเวณนี้ว่า “ป่าเฮ่ว” มักจะอยู่ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เพราะถือว่าทิศนี้เป็นทิศของราหู

๒. ความเชื่อเรื่องผี ชาวไทใหญ่มีความเชื่อเรื่องผีและมีวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาผีในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผีเจ้าเม็ง

๓. ความเชื่อเรื่องการสักร่างกาย ชาวไทใหญ่นิยมการสักตามร่างกาย และมีความเชื่อว่า “ถ้าไม่สักลายไม่เป็นไท”

๔. หมึกสัก การสักร่างกายให้เกิดลวดลายนั้น ชาวไทใหญ่เชื่อว่า น้ำหมึกต้องมาจากสัตว์หลายประเภท โดยแต่ละประเภทจะมีอนุภาพที่แตกต่างกันไป

๕. การตัดผม ผู้หญิงไทใหญ่เมื่อโตขึ้นมักจะนิยมไว้ผมยาวและมีการเกล้าผม เรียกว่า “จ๊อกโห”

๖. การขอฝน ชาวไทใหญ่มีพิธีการละเล่นเพื่อขอฝน โดยใช้เชือกแล้วแบ่งคนมาดึงกันคนละด้าน ทั้งชายและหญิง ดึงไปดึงมาเพื่อให้ฝนตก บางครั้งเรียกว่า “องปอย”

๗. ความเชื่อเรื่องนกแก้ว, สุรัสวดี ความเชื่อเกี่ยวกับนกแก้ว (นกสูก) แพร่หลายในหมู่ชาวไทใหญ่และมีรูปบูชาตั้งในบ้านของตนเอง รวมถึงการนำเอานกแก้วเข้ามาอยู่ในบ้าน จึงถือว่าทำให้เกิดมงคลและได้รับโชคลาภ

การวิจัยเรื่อง ผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงราย) โดย บุษกร บิณฑสันต์ และคณะ (๒๕๕๘) พบว่า การตีกลองกันยาวเป็นวัฒนธรรมดนตรีที่สำคัญอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ ซึ่งใช้บรรเลงในงานประเพณีและประกอบการแสดง เช่น การแสดงนกกิ้งกะห่วย การแสดงโต การถ่ายทอดความรู้ในด้านดนตรีเป็นไปในลักษณะมุขปาฐะ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาประสมประสานกับความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ ศิลปินดนตรีผู้สูงอายุชาวไทใหญ่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านดนตรี พิธีกรรม และความเชื่อไปยังคนรุ่นหลังจากการศึกษาด้านสัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พบว่า สีที่ใช้ในการ

ตกแต่งนิยมใช้กลุ่มสีชุดสีดำ สีขาว และสีแดง มากกว่าชุดสีเหลือง สีแดง และสีเขียว ซึ่งเป็นสีธงชาติของชาวไทยใหญ่ คลังทรัพยากรภูมิปัญญาของผู้สูงอายุชาวไทยใหญ่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ทางด้านสัญลักษณ์และความหมายที่พบในกลองกันยาวของจังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ที่ได้จากคลังทรัพยากรภูมิปัญญาของผู้สูงอายุชาวไทยใหญ่เป็นสิ่งสำคัญในการบ่งบอกความเป็นมาและวิถีชีวิตในสังคม รวมทั้งมีส่วนในการฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีไทยใหญ่ให้ยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

๒. ศึกษาข้อมูลจากแหล่งวัฒนธรรมภูมิภาคทุกภาคในประเทศ

๒.๑ ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๒ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

๒.๓ ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๒.๔ สำนักวัฒนธรรมประจำจังหวัดเชียงราย

๒.๕ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงราย

๒.๖ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม กลุ่มเครือข่ายชาติพันธุ์จังหวัดเชียงราย

๒.๗ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประชาคมบ้านเทอดไทย จังหวัดเชียงราย

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าแหล่งวัฒนธรรม ศิลปินแห่งชาติ ศิลปินดีเด่นอำเภอสีป่อ ในรัฐชาน ครอบภูมิปัญญาอำเภอสีป่อ ในรัฐชาน ศิลปินผู้ถ่ายทอดและผู้รับสืบทอด ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดพิธีกรรม บุคคลในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านไทใหญ่ และการสร้างกลองกันยาว

บทที่ ๒
บริบทที่เกี่ยวข้อง

สภาพภูมิศาสตร์ของรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ที่ตั้ง

รัฐชานมีพื้นที่ ๖๒,๕๐๐ ตารางไมล์ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้ง ๑๕.๒๐ องศาเหนือ และ ๒๔.๕ องศาใต้ และระหว่างเส้นแวงที่ ๙๖.๑๓ องศาตะวันตก พรมแดนทางเหนือติดต่อกับรัฐคะฉิ่น ทางตะวันออกเฉียงเหนือติดกับมณฑลยูนนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทางตะวันออกติดกับประเทศลาว ตะวันออกเฉียงใต้ติดกับประเทศไทย ทางใต้ติดกับรัฐคะยาหรือคะเรนนิ ส่วนทางตะวันตกติดกับมณฑลเจ๋ และเขตปกครองสกลายของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา รัฐชานมีเมืองหลวงชื่อ “ตองยี”

อาณาเขต

ทิศเหนือ	:	ติดกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
ทิศใต้	:	ติดกับประเทศไทย
ทิศตะวันออก	:	ติดกับประเทศลาว และประเทศไทย
ทิศตะวันตก	:	ติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

การปกครองส่วนภูมิภาค

พื้นที่ในรัฐชานแบ่งออกเป็น ๓ ภาค ได้แก่ รัฐชานภาคเหนือ มีเมืองล่าเสี้ยว เป็นศูนย์กลาง รัฐชานภาคใต้ มีเมืองตองยี เป็นศูนย์กลาง และรัฐชานภาคตะวันออก ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน มีเมืองเชียงตุง เป็นศูนย์กลาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หัวเมืองทางภาคเหนือ ๒๕ เมือง	หัวเมืองทางภาคใต้ ๒๔ เมือง	หัวเมืองทางภาคตะวันออก ๑๑ เมือง
๑. ลำเสี้ยว ๒. แสนหวี ๓. น้ำคู ๔. น้ำส่น ๕. สีป้อ ๖. จ้อกแม ๗. เหม่เมี่ยว ๘. เมืองมิต ๙. เมืองกู่ต ๑๐. เมืองไหย้ ๑๑. ต้างยาน ๑๒. หมู่แจ้ ๑๓. น้ำคำ	๑. ทองยี ๒. โหโปง ๓. หยองห้วย ๔. สีแส่ง ๕. กาลอ ๖. อองปาน ๗. หย้งัน ๘. ล้อกจอก ๙. ป้างลอง ๑๐. คอยแหลม ๑๑. ปางโหลง ๑๒. เมืองคู ๑๓. เมืองหนอง	๑. เชียงตุง ๒. เมืองเป็ง ๓. เมืองยาง ๔. เมืองซาก ๕. เมืองลา ๖. หมากหมาง ๗. เมืองโต้น ๘. เมืองสาด ๙. ทำจีเหล็ก ๑๐. เมืองยอง ๑๑. เมืองพยากหรือเมืองเพียก
๑๔. กุ่นโหลง ๑๕. โหป่าง ๑๖. ป่างซาง ๑๗. นาพาน ๑๘. ป่างหวาย ๑๙. เมืองใหม่ ๒๐. หนองเจียว ๒๑. ม่านตั้ง ๒๒. ม่านเวียง ๒๓. กัดขาย ๒๔. เหล่ากาย ๒๕. กองจ้าง	๑๔. ลายคำ ๑๕. เกชี ๑๖. เมืองกั้ง ๑๗. น้ำจ้าง ๑๘. กุ่นฮิง ๑๙. เมืองนาย ๒๐. ลางเคอ ๒๑. หมอกใหม่ ๒๒. เมืองปุ้น ๒๓. ปั้งตะละ ๒๔. ผายขุ่น	

สภาพทั่วไปของรัฐชาน

สภาพทางภูมิศาสตร์ของรัฐชาน มีอาณาเขตรวมทั้งหมด ๖๒,๕๐๐ ตารางไมล์ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดเหนือ ๑๕ องศา ๒๐ ลิปดา และ ๒๔ องศา ๕ ลิปดา ลองจิจูดตะวันออก ๙๖ องศา ๑๓ ลิปดา และ ๑๐๑ องศา ๕ ลิปดา ตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่เต็มไปด้วยภูเขาสูงทั่วพื้นที่ มีที่ลุ่มกลางที่ดอน ซึ่งเหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม และมีผืนป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า ลักษณะพื้นดินในบริเวณที่ราบสูงชานนั้น มีความสูงโดยเฉลี่ย ๕๑๔ เมตร ส่วนใหญ่เป็นหินปูน ที่ราบสูงนี้อยู่ในระยะสึกกร่อน จึงมีหุบเขาลึกปรากฏอยู่ทั่วไป มีแม่น้ำสาละวิน แม่น้ำสายหลักของรัฐชาน และแม่น้ำสาขาไหลผ่านจากเหนือลงไปได้ เมืองต่าง ๆ ในรัฐชานมักตั้งอยู่บนที่ราบหุบเขาลึก ๆ ของแม่น้ำสาขาที่ไหลลงแม่น้ำสายใหญ่ทั้งแม่น้ำอิระวดี แม่น้ำโง และแม่น้ำสาละวิน (กนกอร์ สว่างศรี, ๒๕๕๒ : ๘)

ประชากรในพื้นที่รัฐชาน

ชนชาติไตมีกระจุกกระจายอยู่ในหลายประเทศ สำหรับในแถบรัฐชาน มีอยู่ด้วยกัน ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม และกลุ่มที่ ๒ คือ กลุ่มที่อพยพมาจากจีน ไตที่อยู่มาดั้งเดิมเป็นกลุ่มคนที่พวกบามาหรือพม่าเชื่อว่าอพยพมาจากทิเบต และเรียกว่า “สยาม” หรือ “ชาน” ในภาษาพม่า มอญ เรียกว่า “เสียม โนก” แต่กะเหรี่ยง เรียกว่า “โยนก” ละว้า เรียกว่า “เสม” ชนชาติไตเหล่านี้ดั้งเดิมปกครองตนเองและแบ่งเป็นอาณาจักรซึ่งในภาษาไตเรียกว่า “ฮายหอ” มีทั้งหมด ๕ อาณาจักร ซึ่งปัจจุบันอยู่ในบริเวณสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และเรียกชื่อชนเผ่าตามถิ่นฐาน เช่น ไตลื้อ โยนก ไตเงิน ฯลฯ ถิ่นที่อยู่อาศัยจะเป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำระหว่างหุบเขา เช่น ลุ่มน้ำอิระวดี (ที่ราบสูงสยามตะวันออก) ลุ่มแม่น้ำสะโตง ขึ้นไปถึงเมืองฮัสสัม แคว้นอาหม ประเทศอินเดีย ลุ่มน้ำชินตะวิน หรือที่ราบลุ่มเกาะปากแม่น้ำอิระวดี บ้างปรากฏที่ทางใต้ของแคว้นมอญ เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มชาวไทยมีดินแดน และการติดต่อกันดังนี้ - ไตเงิน อยู่ที่แคว้นเชียงตุง ลุ่มน้ำเงิน มีความใกล้ชิดกับไทลื้อในเรื่องของภาษาและการนับถือ เชื่อว่า ไตเงินอพยพมาจากทางใต้ (จังหวัดนครศรีธรรมราช) ถึงแม้ว่า ภาษาไทเงินทางเหนือกับทางใต้จะไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่แสดงความเกี่ยวข้องกันคือ งานหัตถกรรมเครื่องเงินนั่นเอง - ไตลื้อ อยู่ที่แถบสิบสองพันนา รัฐชาน น่าจะอพยพมาจากแถบลุ่มน้ำลื้อแคว้นล้านนาในประเทศไทย - ไตลาว ส่วนใหญ่อยู่ในอาณาจักรลาวที่มีสิบสองพันนา สิบสองจุไท และยูนนาน เชื่อว่าอพยพมาจากการรุกรานของจีนจากยูนนาน - ไตหล้า อยู่แถบลุ่มน้ำดำและแดง ปากอ่าวตังเกี๋ย (ทางตอนบนของเวียดนามเหนือ) ไตหล้าที่อพยพเข้ามาในไทยเรียกว่า ภูไท อาศัยอยู่แถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เอกลักษณะที่โดดเด่นของภูไทคือ คำสอน เช่น อย่าลักขโมย (ห้ามลักขโมย) - ไตใหญ่ (สยามไทย) อยู่แถบอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๑๕ หลังจากที่หลบหนีจากการรุกรานของชนชาติจีนมาตั้งถิ่นฐาน ลาว อินโดจีน ชะเลียง จนมาถึงสุวรรณภูมิ ในอดีตจัดเป็นอาณาจักร

ที่มีอาณาเขตกว้างขวางมาก จนต้องหนีการรุกรานของราชวงศ์หงวน ใน พ.ศ. ๑๗๕๓ ปัจจุบันยังมีไฉใหญ่
ในน่านเจ้าอยู่ข้างในแถบลุ่มน้ำสาละวิน คุณหมิง และนครเชียงตุง (ปราณี ศิริธร, ๒๕๔๘ : ออนไลน์)

ตำนานคนไตหรือชาวไทใหญ่

ชาวไทใหญ่มีตำนานที่เล่าถึงต้นกำเนิดของเชื้อชาติไทใหญ่ ในขณะทำงานรายงานวิจัยประมาณ
แผ่นดิน แผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ (จังหวัด
เชียงราย) ได้กล่าวถึงประวัติของชาวไทใหญ่ ความว่า

“พงศาวดารไทใหญ่ เล่ม ๑ นิพนธ์โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
ระบุว่า นานมาแล้ว พระเจ้าอุทิพวาราชาธิราช กรุงจีน มีพระธิดาพระเนตรบอด นามว่า
สอสะลา เมื่อพระชนมายุ ๑๒ ปี ปรากฏว่า พระเนตรคงจะบอดตลอดไปต้องจับลอยแพ พระ
มารดาจึงลอบให้คนสนิทจัดเสบียงบรรทุกไปให้ด้วย เพื่อให้เลี้ยงชีพได้นาน ๆ แพ้ได้ลอยมาติด
กิ่งไม้ที่เมืองตะโก้ง พระธิดาก็ปีนขึ้นมาซัดเซพเนจรไปไม่นาน ได้พบพยัคฆ์ร้ายตัวหนึ่ง (เสือ
เผือก) ซึ่งเป็นสามีของพระธิดาในชาติก่อน ด้วยบุญเพสันนิวาส จึงได้เป็นสามีภรรยา กัน มีบุตร
๔ องค์ ทรงพระนามว่า เสือกอฟ้า เสือกัณฑ์ฟ้า เสือยันฟ้า และเสือหาญฟ้า เมื่อพระโอรสเจริญวัย
ขึ้น พระนางก็มอบพระธำมรงค์อันหาค่ามิได้ให้เพื่อเป็นเครื่องแสดงให้เป็นที่เชื่อถือ และได้
กลับไปเฝ้าพระเจ้าตา ได้เล่าเรื่องราวของพระมารดาให้พระเจ้าอุทิพวาราชาธิราชฟัง เมื่อเห็น
พระธำมรงค์ก็จำได้และทรงรับไว้เป็นหลานขวัญ ครุณกุมารทั้งสี่ได้ร่ำเรียนศิลปวิทยาถ้วน ๓
ศก แล้วลาพระเจ้าตากลับสู่เมือง พระเจ้าตาทรงมอบหม้อ มีด นกยาง ให้พระนัดดาองค์ที่ ๑-๓
ส่วนองค์ที่ ๔ ให้ไปขออนครที่จะครอบครองจากพญาพยัคฆ์ ราชบิดา พระนัดดาได้แยกย้ายกัน
กลับมาคืนมาตุภูมิ องค์ใหญ่มาตั้งที่เมืองโมกอง หรือเมืองคลัง ก็เกิดอภินิหารฆ้องดังขึ้นเอง
๓ เวลา พระกุมารทราบโดยสุกนิมิตว่า ณ ที่นี้จะต้องเป็นบ้านเมืองก้อง (พม่าเรียกว่า โมกอง
สยามเรียกว่า เมืองคลัง) เพราะเสียงฆ้องดังขึ้นเอง องค์ที่ ๒ เดินทางมาจนวันหนึ่ง มีดที่พระเจ้าตา
พระราชทานมาหลุดจากหัตถ์ไปปักดินอยู่เป็นที่อัสจรรย์ จึงทรงสร้างเมืองขึ้นเรียกชื่อว่า “เมียน
มิดฉุย” คือ บ้านมิดใหญ่ หรือเมืองมิด (พม่าเรียกว่า ไมเมียก) องค์ที่ ๓ อุ้มนกยางมาถึงทุ่งนาฟาง
ลอย นกยางร้องขึ้น พระกุมารก็สร้างเมืองขึ้นตรงนั้น ตอนแรกเรียกชื่อว่า “เมียนยางยี” ภายหลัง
กลายเป็นเมืองยาง (พม่าเรียกว่า โมยิน) องค์น้องสุดท้องมาหาพญาเสือเผือกผู้เป็นบิดา พญาเสือ
เผือกสร้างเมืองให้เรียกว่า “เมียนเสือฉุย” ต่อมาเรียกว่า “เวียงเสือ” (พม่าเรียกว่า วุนโส) ด้วยเหตุ
นี้ ชาวไทใหญ่จึงเชื่อกันว่า คนไตเป็นเชื้อสายผู้กล้าหาญดุจพญาเสือ เพราะต้นเถาเหล่ากอเป็น
พญาเสือเผือก

ในเรื่องเชื้อชาติใต้นี้ หนังสือตำนานคนไต ของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวว่า หลักฐานเรื่องเชื้อชาติใตมิผู้ค้นพบในตำนานของจีน ๓ ครั้ง คือ ครั้งแรกครุหลวงลาซุเปอร์ได้ค้นพบว่า ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินจินทรงพระนามว่า “ยู” ครองราชย์ก่อน พ.ศ. ๑๖๖๕ ปี ได้แผ่อาณาเขตไปทางทิศใต้ไปติดกับชนชาติหนึ่งชื่อว่า “ต้ามุง” เป็นอาณาจักรใหญ่ ไม่สามารถจะรุกรานได้ และยังส่งทูตไปติดต่อด้วย และเรียกพวกนั้นว่า “ใหญ่” ครั้งที่ ๒ ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “ฮา” ได้ส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีหลายครั้งกับอาณาจักรปา ซึ่งเป็นเมืองหลวงของพวกไต ราวก่อน พ.ศ. ๑๔๒๘ ปี ครั้งที่ ๓ ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “กา” ได้เกิดกบฏแย่งชิงสมบัติขึ้น พระเจ้ากาได้หนีไปพึ่งพวกไตราวก่อน พ.ศ. ๑๓๒๗ ปี ยุคนั้นอาณาจักรไตรุ่งเรืองมาก แม้กษัตริย์ของจีนก็หนีไปพึ่งอาศัยได้ ด้วยเหตุนี้เรื่องไตสมัยก่อนจึงสรุปได้เป็น ๓ ประเด็น คือ ประเด็นแรก ดินแดนของจีนเคยเป็นของไตมาก่อน แต่ไม่เขียนหลักฐานไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา ประเด็นที่ ๒ คนไตมีความเจริญมาก่อนจีน ประชาชนต่างอยู่ร่วมกันด้วยความสงบร่มเย็น และประเด็นที่ ๓ ไตมีอาณาจักรมั่นคงแข็งแรง ต่อมาได้แตกแยกเป็นหลายกลุ่มหลายพวก ไม่สามัคคีกันเหมือนเดิมจึงพ่ายแพ้แก่จีน ต้องถอยร่นหนีไปแสวงหาอาณาจักรใหม่ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๔๕ : ๒๖๕-๒๖๖ อ้างถึงใน บุญกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๔๐-๔๑)

เดิมนักวิชาการรุ่นเก่าสันนิษฐานว่า ชนชาติไทเป็นเจ้าของอาณาจักรน่านเจ้า และถูกกุบไลข่านรุกรานในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ คนไทจึงต้องอพยพหลบหนีลงใต้สู่คาบสมุทรอินโดจีน แต่ปัจจุบันนักวิชาการทั้งไทยและจีนได้เสนอทฤษฎีใหม่ที่แย้งทฤษฎีเดิม โดยเชื่อว่า คนไทมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนใต้ของจีนและภาคเหนือของคาบสมุทรอินโดจีน คนไทอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินใหม่ก่อนศตวรรษที่ ๑๓ แล้ว และอยู่ในถิ่นดั้งเดิมนี้โดยมิได้มีการโยกย้าย การอพยพที่มีอยู่บ้างเป็นไปทีละน้อย ๆ อย่างช้า ๆ ไม่ใช่การอพยพหนีสงครามเป็นกลุ่มใหญ่ และมีได้เป็นผลจากอาณาจักรน่านเจ้าแตก นักวิชาการจีนพบว่า เมื่อกุบไลข่านตีน่านเจ้าได้ ก็มิได้ทำลายล้างวงศ์ผู้ปกครองเดิม ยังคงให้ปกครองต่อไป จึงไม่มีเหตุผลใดที่คนน่านเจ้าจะต้องอพยพหลบหนีและยังปกครองน่านเจ้า แม้นักวิชาการจีนจะเห็นตรงกันว่า ถิ่นกำเนิดของคนไทอยู่ทางตอนใต้ของจีน แต่ก็ยังมีความเห็นต่างกันเป็น ๒ ฝ่ายในเรื่องบริเวณอันเป็นถิ่นกำเนิดนั้น ฝ่ายแรกเชื่อว่า ถิ่นกำเนิดคนไทอยู่ที่ยูนนาน กุ้ยโจว กวางสี และกวางโจว และมีการอพยพโยกย้ายเพียงระยะทางสั้น ๆ เท่านั้น อีกฝ่ายหนึ่งอ้างหลักฐานโบราณวัตถุ ตำนาน และความคล้ายคลึงของภาษาว่า ถิ่นกำเนิดของคนไทอยู่บริเวณมณฑลกวางสี กับบริเวณตอนเหนือของเวียดนามและลาวปัจจุบัน ต่อมาเมื่อเกิดสงครามในสมัยจักรพรรดิฉิน คนไทก็อพยพหลบหนีเข้าสู่พม่าและยูนนาน ทางตอนใต้ของจีน เขตใต้คง และดินแดนไทใหญ่ปัจจุบัน ตามสมมุติฐานของฝ่ายหลังนี้แสดงว่า การอพยพของชาวไทสู่ยูนนานต้องเกิดก่อนคริสต์ศตวรรษ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในบันทึกสี่อจี สมัยปี ๑๑๒-๑๑๗ ก่อน ค.ศ. ที่กล่าวถึงอาณาจักรจีซ้างทาง

ตะวันตกของจีนชื่อ เตียนเยวอัน สันนิษฐานว่าเป็นอาณาจักรไทใหญ่ และในจดหมายเหตุจีนที่บอกว่า ในปี ๕๑ ก่อน ค.ศ. อาณาจักรเสียมหรือฉานส่งทูตและเครื่องบรรณาการไปยังจีน หลักฐานทั้งสองนี้แสดงว่า ไทใหญ่ในเวลานั้นสามารถก่อตั้งอาณาจักรขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว นอกจากนั้นยังมีหลักฐานกล่าวถึงอาณาจักรเสียมหรือฉานอีกแห่งหนึ่งที่ส่งทูตและบรรณาการผ่านเวียดนามไปยังจีนในปี ๑๓๑ ก่อน ค.ศ. ในหมานซู หรือจดหมายเหตุพวกหมานที่เขียนขึ้นโดยฝั้นฉิว เมื่ออีก ๓๐๐ ปีต่อมา มีเรื่องราวของพวกหมาน ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของไทใหญ่อยู่ในอาณาจักรน่านเจ้า แสดงว่า คนไทยยังตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเดิม แต่จดหมายเหตุนี้มิได้กล่าวถึงอาณาจักรสยามหรือฉาน สันนิษฐานว่า อาณาจักรดังกล่าวคงตกอยู่ในปกครองของน่านเจ้าหรืออาณาจักรเฉียงหรือปยูในพม่าอีกหลายร้อยปีต่อมา ไทใหญ่จึงสามารถสร้างอาณาจักรได้อีกครั้ง และรุ่งเรืองจนขยายเขตแดนไปถึงรัฐอัสสัมในอินเดีย (สมพงษ์ วิทาศักดิ์พันธุ์, ๒๕๔๔ : ๒๑-๒๒ อ้างถึงใน บุษกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๔๒) แต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓-๑๕ ไทใหญ่ก็ถูกทั้งจีนและพม่ารุกรานและมีได้เป็นรัฐอิสระอีกเลยจนปัจจุบัน”

วิระพงษ์ มีสถาน กล่าวถึงความป็นมาของชาวไทใหญ่ว่า เดิมเคยมีอาณาจักรในดินแดนทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าในปัจจุบันแต่ประวัติศาสตร์ไทใหญ่ไม่ได้บันทึกไว้อย่างเป็นระบบ ส่วนใหญ่จึงเป็นตำนานและพงศาวดารที่เล่าสืบ ๆ กันมา หากนับย้อนไปไกลสุดอาณาจักรไทใหญ่รวมกันได้ใน พ.ศ. ๑๑๑๑ และมีเจ้าฟ้าปกครองตนเองเรื่อยมา ส่วนเรื่องที่มาจากชาวไทใหญ่ปรากฏตามความเชื่อจากตำนานที่เล่าขานกันมาว่า ชาวไทใหญ่สืบเชื้อสายมาจากเสือ ตามเรื่องปรัมปราที่ว่า หญิงสาวกำพร้าได้ค้ำน้ำในป่าซึ่งแอ่งน้ำที่นางวางค้ำนั้นเป็นรอยเท้าของพญาเสือเผือก ต่อมา นางตั้งครรภ์โดยมิได้สมสู่กับชายใด ครั้นเมื่อนางคลอดลูกเป็นหญิง เมื่อลูกโตเป็นสาวได้แต่งงานกับลูกของพญานาค สืบเชื้อสายมาจนปัจจุบัน บทบาทของไทใหญ่ในภูมิภาคล้านนามีมาแต่ครั้งอดีต ทั้งในด้านการค้า เช่น มีขบวนขนสินค้าด้วยวัวต่างมาค้าขายที่เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ด้านการเมือง เช่น มีการสู้รบกัน มีการตั้งเมืองปกครองตนเองในดินแดนล้านนาอย่างเมืองปาย และด้านวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมสัมพันธ์กับชนท้องถิ่น จนเมื่ออังกฤษปกครองพม่าและมีการต่อสู้แย่งอำนาจของเจ้าฟ้าไทใหญ่ ได้มีชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งหนีภัยการสู้รบเข้ามาในเขตที่เป็นประเทศไทยตอนเหนือ นอกจากนี้ ชาวไทใหญ่บางส่วนยังมาในฐานะคนงานทำไม้ของบริษัทค้าไม้สักที่อังกฤษเป็นผู้ดูแล (วิระพงษ์ มีสถาน, ๒๕๔๔ : ๖ อ้างถึงใน บุษกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๔๒-๔๓)

ในเรื่องถิ่นกำเนิดของเมืองไทใหญ่นี้ สมพงษ์ วิทาศักดิ์พันธุ์ อธิบายว่า เมืองไทใหญ่ที่เคยมีความสำคัญมาแต่อดีต เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทใหญ่ และเคยเป็นที่ตั้งศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรเมืองมวหลวง เมืองไทใหญ่เหล่านี้ต่างเคยมีเจ้าฟ้าไทใหญ่ปกครองสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนานจนถึงสมัยประเทศจีนตั้งเมืองใหม่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ดินแดนของชาวไทใหญ่แถบนี้ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดได้แก่ อันได้แก่ อำเภอเมืองมว (รุยลี่) เมืองเจฝาง (เจ้อฟาง) เมืองซอน (หมางซือ หรืออำเภอลูซี)

เมืองวัน (หลงชวน) เมืองหล้า (อดีตเรียกว่ากานอ้าย ปัจจุบันเรียกว่าหยิงเจียง) เมืองตี (หนานเตียนแต่โบราณ หรือเหลียงเหอในปัจจุบัน) เป็นต้น ในเขตจังหวัดเป่าซาน ได้แก่ เมืองแมน (เถิงซง) เมืองเคี๋ย (ถู่เจียง) เมืองไทใหญ่ในจังหวัดหลินซาง เช่น เมืองกึ่งม้า เมืองตั้ง เมืองแข็งหรือเมืองแสง (เจิ้นคาง) เมืองเมื่อง (ซวงเจียง) ในเขตจังหวัดซือเหมา เช่น เมืองเซียงกู่หรือเมืองบ่อ (เจ็งกู่) และเมืองเซียงทอง (เจ็งตง ปัจจุบันเป็นเมืองของชาวหุย) นอกจากนี้ยังมีเมืองเล็กเมืองน้อยอีกมากมายที่ประกอบขึ้นจากหมู่บ้านชาวไทใหญ่ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนตามท้องทุ่งนาในที่ราบหุบเขามีแม่น้ำไหลผ่าน เจ้าฟ้าจะส่งฟ้าหลวงหรือเจ้าล้ามพร้อมกับกองทหารออกไปตามหมู่บ้านหลังเก็บเกี่ยวเพื่อไปเก็บภาษีข้าวเปลือกและภาษีอื่น ๆ ในการออกปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แต่ละครั้ง ชาวบ้านต้องจ่ายเงินค่าเดินทางไปเก็บภาษี พร้อมยังต้องเลี้ยงดูอุปถัมภ์ให้แก่ข้าราชการเหล่านี้อีกด้วย ปัจจุบันมีชาวไทใหญ่อาศัยตามเมืองต่าง ๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นเมืองไทใหญ่มาแต่อดีตในเขต ๔ จังหวัดใหญ่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้สุดของมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้แก่ เขตจังหวัดไต้ก๋ง เขตจังหวัดเป่าซาน เขตจังหวัดหลินซาง และเขตจังหวัดซือเหมา จังหวัดทั้งหมดนี้ล้วนมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่าทั้งสิ้น (สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, ๒๕๔๔ : ๒๗๓-๒๗๔, ๓๑๐ อ้างถึงใน บุญกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๖ : ๔๓)

ชื่อรัฐ “ชาน” นั้น นักภาษาศาสตร์สันนิษฐานว่าเป็นคำเดียวกับ “สยาม” จิตร ภูมิศักดิ์ ได้วิเคราะห์ที่มาของคำคำนี้ไว้ใน *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม* ดังนี้

“ในร่องรอยเกี่ยวกับชื่อ สยาม เราได้ทราบว่าพวกไตตรง บางทีก็ถูกเรียกว่า สยาม (ออกเสียง ซยาม) หรือ ซาม มีคำอธิบายต่อไปว่า คำว่า ซาม นี้คือคำเดียวกับ ชาน ที่พม่าใช้เรียกคนไตในรัฐชาน แต่ที่เขียนเป็นชาน ก็เพราะพม่าออกเสียงตัว ม สะกดเป็นแม่กน ซื่อนี้เป็นความจริง คำว่า ชาน ในภาษาพม่านั้นอักษรพม่าเขียน ชาน (ใช้ ม สะกด)

ถ้าจะถอดรูปอักษรออกเป็นตัวไทยก็จะเป็น รหมะ ตัว ร นั้น พม่าออกเสียงเป็น ย หมด (ยกเว้นสำเนียงชวายุะไข่หรือ อารกัน ซึ่งออกเสียง ร รัวลิ้นได้) เมื่อเอา ย ควบ ห คือ กระแทกเสียงที่นำคอ (aspirated) แล้วออกเสียงเป็นกึ่ง ช กึ่ง ซ ซึ่งใช้เป็นอักษรอังกฤษโดยประมาณว่า Sh ส่วนเครื่องหมายสระอะนั้นบอกเสียงหนัก-ยาว ฉะนั้น รหมะ จึงเท่ากับเขียน ซาม หรือ ซาม แต่ออกเสียงเป็นแม่กน จึงออกเสียงเป็น ชาน หรือ ชาน (เสียงที่ถูกหนักกึ่ง ช กึ่ง ซ ไม่สามารถจะเขียนให้ตรงด้วยอักษรไทยได้) ซึ่งเสียงนี้ฝรั่งเอาไปเขียนว่า Shan ไทยเราถอดคำออกมาจากภาษาอังกฤษจึงถอดเป็น ชาน แต่ถ้าให้คนไทยที่ไม่รู้จักภาษาอังกฤษฟังชาวพม่าออกเสียงคำนี้แล้วเขาคงจะฟังกระเดียดไปทาง ซ และเขียนเป็นตัวไทยว่า ชาน มากกว่า ชาน”¹

¹ จิตร ภูมิศักดิ์, “ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม” มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๒๔ : น.

จิตร ภูมิศักดิ์ ยังสรุปไว้ด้วยว่า “ตามที่ได้ค้นกันมาถึงบัดนี้ เราได้เห็นชัดแล้วว่าคำ ชาน-เซม-เซียม-สยาม เป็นคำเดียวกันทั้งสิ้น เป็นแต่เพียงเพี้ยนกันไปตามภาษา และมีขอบเขตแห่งความหมายแตกต่างกันออกไป กว้างบ้าง แคบบ้าง กาลเวลาผ่านไป ชื่อของชนชาติใดก็เลยเกิดแยกกันเป็น ๒ คำเด็ดขาดคือ ชาน (Shan) และสยาม (Siam) จนแทบจะไม่เห็นร่องรอยว่าเป็นคำเดียวกัน โดยเฉพาะคนไทยเรานั้น แม้จะติดกับพม่าและไทใหญ่ แต่ก็เข้าใจว่าคำว่า ชาน หมายถึง เฉพาะไทใหญ่ในรัฐชานเท่านั้น หาได้รับรู้ไม่ว่า ชาน ทั้งในภาษาพม่าและอังกฤษ รวมทั้งภาษาฝรั่งอื่น ๆ มีความหมายคลุมถึงชนชาติไต-ไททั้งหมดที่อยู่นอกกลุ่มเจ้าพระยาและนอกประเทศลาว หาได้รับรู้ไม่ว่า สยาม ก็เป็นคำเดียวกับชาน และเป็นคำเดียวกับ เซม ในภาษามอญซึ่งใช้เรียกชนชาติไต-ไทโดยทั่วไป ไม่จำกัดขอบเขต การเมือง และสังคม”²

ภาษาและวัฒนธรรมในรัฐชาน

แม้ชาวไทใหญ่จะมีภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง ภาษาไทใหญ่เป็นภาษาตระกูลไต-กะได ซึ่งใช้พูดในภาคเหนือของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ประเทศไทย และตอนใต้ของจีน ไทใหญ่มีอักษรเป็นของตนเอง ๒ ชนิด คือ อักษรไทใหญ่ ใช้ในพม่า และอักษรไทได้คง ใช้ในจีน แต่ด้วยความไม่มั่นคงทางสถานการณ์ทางการเมืองในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ทำให้เกิดอุปสรรคในการสืบทอดการใช้ภาษาไทใหญ่อย่างเป็นทางการ ดังที่กลุ่มเครือข่ายชาวไทใหญ่ในประเทศไทยได้กล่าวไว้ว่า

“ชาวไทใหญ่มีภาษาพูด ภาษาเขียน และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ภาษาพูดคล้ายคลึงและใกล้เคียงกับภาษาทางภาคเหนือ ภาษาภาคกลาง และภาษาอีสานของไทยปะปนกัน แต่สำเนียงอาจผิดเพี้ยนกันบ้าง เช่น ไทยว่าเรา ไป กิน ข้าว มา ไทยใหญ่ว่า เฮา ไป หรือว่า กิน เข้า มา สำหรับภาษาเขียนมีลักษณะเป็นตัวกลม เหมือนภาษาล้านนาและภาษาพม่า ก่อน พ.ศ. ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) ได้ใช้ภาษาเขียนแบบเก่ามีวรรณยุกต์ ๓ เสียง แต่สามารถผันได้ ๕ เสียง ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นช่วงที่รัฐชานมีรัฐบาล หรือคณะบริหารบ้านเมืองเป็นของตนเอง ดังนั้น คณะบริหารได้ตั้งคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาทำการปฏิรูปภาษาเขียนเสียใหม่ และเพิ่มวรรณยุกต์ขึ้นมาอีก ๒ ตัว เพื่อง่ายต่อการอ่าน โดยทำเป็นหลักสูตรตั้งแต่อनुบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และประกาศใช้ทั่วรัฐชานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ แต่หลังการประกาศใช้ได้ไม่นานก็ถูกสั่งให้เลิกสอน และมีให้มีการเผยแพร่ทุกกรณีจากทหารพม่า (ในรัฐบาลเนวิน) คนที่มีหนังสือที่ปรับปรุงใหม่นี้อยู่ในครอบครองถูกจับ และประกาศมิให้มีการสอนภาษาไทใหญ่ทั่วรัฐชาน กลุ่มคนที่เปิดสอน หรือแอบทำการสอน ได้ถูกจับกุมทั่วรัฐชาน กรณีที่โด่งดังที่สุดเห็นจะเป็นเหตุการณ์ที่นักศึกษาชาวไทใหญ่กลุ่มหนึ่งจำนวนกว่า ๔๐ คน ได้ไปเปิดสอนภาษาไทใหญ่ที่

² เรื่องเดียวกัน, น.๒๘-๒๙.

ตำบลชะเนน เมืองปางหลวง พม่าได้ส่งกองกำลังทหารเข้าทำการยึดหมู่บ้าน บ้างก็ถูกจับกุม บ้างก็ถูกฆ่า บ้างก็สามารถหนีตัวเอารอดออกมาได้ ในช่วงนี้จึงเป็นยุคมีคัมภีร์ของภาษาไทยใหญ่ ยุคหนึ่งเลยทีเดียว

หลังจากมีการสั่งให้มิให้สอนภาษาไทยใหญ่ทั่วรัฐชานแล้ว ภาษาไทใหญ่ก็เงียบไปพักหนึ่ง คนที่เกิดและเติบโตในช่วงนี้ มีน้อยมากที่สามารถอ่านออกเขียนได้ แต่ที่วัดมีความจำเป็นต่อการเขียนและการอ่านธรรม จึงเป็นทางรอดทางเดียวของภาษาไทยใหญ่ที่พระสงฆ์ได้สอนให้แก่พระภิกษุสามเณรอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งพระสงฆ์จึงเป็นผู้ทำภาษาไทยใหญ่ให้รอดก็ว่าได้

ปัจจุบันพระสงฆ์และนักศึกษาอาสาสมัครบางกลุ่มได้จัดทำ “โครงการอบรมศีลธรรมจริยธรรม” ขึ้นในช่วงปิดภาคเรียนของรัฐ (พฤษภาคม-มิถุนายน) ในโครงการนี้ได้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและเปิดสอนภาษาไทยใหญ่เป็นบางส่วน โดยเปิดโครงการในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและเมืองต่าง ๆ ถึงแม้ว่าโครงการนี้จะไม่สามารถเปิดได้อย่างทั่วถึง และครอบคลุมทั้งรัฐชาน แต่ก็สามารถให้ความรู้แก่เด็กและประชาชน ทำให้เด็กและประชาชนได้เรียนรู้ภาษาของตนเองได้เป็นบางส่วน ด้วยเหตุนี้ จึงก่อให้เกิดชมรมอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมขึ้นในบางหัวเมืองและได้มีการจัดงานฉลองปีใหญ่ไต (ไทใหญ่) ขึ้นในหัวเมืองใหญ่ ๆ อีกด้วย” (Taiyai.net, ๒๕๕๗ : ออนไลน์)

จากการลงภาคสนามในเมืองสีป้อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา พบว่า ชาวไทใหญ่ยังคงใช้ภาษาไทยใหญ่ในการติดต่อสื่อสารกัน แต่ไม่มีการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ ชาวไทใหญ่นิยมส่งลูกเข้าเล่าเรียนที่วัดโดยบวชเป็นสามเณร และ ณ ที่วัดนี้เองเป็นที่เรียนรู้ทั้งทางวิชาการ รวมทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม โดยพระเป็นผู้มีบทบาทในการสอน หรือบริหารจัดการให้มีครูที่มีความรู้เฉพาะทางเข้ามาสอนแก่สามเณร และเด็ก ๆ ในหมู่บ้านใกล้เคียง จะเห็นได้ว่า วัดมีบทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมไทใหญ่ให้แก่คนไทยใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านในรัฐชาน ซึ่งถือเป็นสถาบันสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมไทใหญ่ยังคงดำรงอยู่จวบจนปัจจุบัน

การแต่งกายของชาวไทใหญ่

ในแต่ละเชื้อชาติแต่ละสังคมมักมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมและประเพณีจึงไม่เหมือนกัน แต่ยังมีส่วนที่คล้ายคลึงกันซึ่งเรียกว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม จึงส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกันจนเกินไป ถึงกระนั้นแต่ละเชื้อชาติก็มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเชื้อชาติไป วีระพงษ์ มีสถาน กล่าวถึงเอกลักษณ์การแต่งกายของชาวไทใหญ่ว่า

“ถ้าเป็นชายจะนุ่งกางเกงขาก๊วย หรือเป็นกางเกงเป้าใหญ่ เรียกเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า โก้นโห่งโง่ง สวมเสื้อแขนยาว คอกลมไม่มีปก ผ่ากลางอกตลอดแนว และมีกระดุมตามแนว สายเสื้อ เสื้อดังกล่าวมักใช้สวมเป็นเสื้อตัวนอก ส่วนเสื้อตัวในอาจเป็นเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ตคอปก ทั้งเสื้อและกางเกงทำจากผ้าฝ้ายทอมือ นอกจากนี้ยังโปกหัวด้วยผ้าสีอ่อน ๆ ปัจจุบันนิยม โปกด้วยผ้าขนหนูก็มาก แต่ถ้าเป็นการแต่งตัวเพื่อไปงานที่ค่อนข้างเป็นทางการจะไม่ใช้ ผ้าขนหนู การแต่งกายของหญิงไทใหญ่สวมเสื้อแขนยาวหรือแขนสามส่วน นิยมตัดให้พอดีตัว ไม่คับแน่นหรือตัวใหญ่จนหลวมโพรกเกินไป นุ่งผ้าถุงอย่างพม่า คือ มีความยาวเรียดาตุ่ม นุ่งโดยวิธีปายผ้าแล้วบิดเกี่ยวม้วนลงให้กระชับ ไม่นิยมคาดเข็มขัดทับผ้าถุง และมีการโปกหัว เช่นเดียวกับชาย ชาวไทใหญ่ในประเทศไทยมีการแต่งกายที่ต่างไปจากอดีตมากขึ้น เพราะมี ปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการแต่งกาย เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ การงาน การศึกษา และโอกาส

ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีโอกาสเลือกใช้เสื้อผ้าที่แปลกใหม่ตามรสนิยมอาชีพการงาน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การแต่งกายเปลี่ยนไป ชุดที่เคยสวมใส่อยู่บ้านหรือออกไปทำไร่นั้น หากต้องไปทำงานในเมืองจำต้องแต่งเหมือนกับคนส่วนใหญ่ ผู้ที่ได้รับการศึกษาและคุ้นเคยกับ เครื่องแบบนักเรียนหรือข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ แต่งานดังกล่าวไม่ได้มีขึ้นทุกวัน คุ้นเคย กับเครื่องแต่งกายแบบใหม่ในชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวไทใหญ่ แต่งกายแตกต่างจากสมัยอดีต

อนึ่ง รูปแบบที่เป็นลักษณะเด่นในการแต่งกายของชาวไทใหญ่อีกประการคือ นิยม สวมก๊วยใบใหญ่เวลาออกไปทำธุระนอกบ้านในเวลากลางวัน หรือแม้ในงานพิธีซึ่งจัดเป็นขบวน แห่ไปตามท้องถนน ก๊วยเป็นสิ่งที่ใช้ครอบหัวเพื่อบังแดด และเป็นของใช้ที่คุ้นเคยสำหรับผู้ ที่อยู่ในวัยกลางคนและคนสูงอายุ” (วิระพงษ์ มีสถาน, ๒๕๔๔ : ๑๐-๑๑ อ้างถึงใน บุญกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๔๕-๕๐)

การแต่งกายของชาวไทใหญ่ในปัจจุบันพบว่ายังปรากฏการแต่งตัวแบบพื้นเมืองในโอกาสงาน ประเพณีต่าง ๆ อยู่ แต่การแต่งกายในชีวิตประจำวันนี้พบในผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีรูปแบบที่กลาย ออกไป คือ มีการแต่งกายแบบผสมผสาน เช่น มีการสวมใส่กางเกงขาสั้น หรือขาวยาวแบบสมัยนิยมกับ เสื้อผ้าพื้นเมือง ส่วนในวัยรุ่นพบว่า การแต่งกายส่วนใหญ่เป็นไปตามแบบแฟชั่นมากกว่าการแต่งแบบ โบราณ มีข้อน่าสังเกตว่า การแต่งกายของนักเรียนบางโรงเรียนเป็นการแต่งกายแบบพื้นเมืองประยุกต์ คือ ใช้ ผ้าไทยตัดแปลงให้นักเรียนใส่แทนเครื่องแบบของโรงเรียนในวันสำคัญทางศาสนาหรือในเทศกาลพิเศษ ทั้งนี้ก็ด้วยกระแสของวัฒนธรรมตะวันตกได้เข้าไปมีบทบาทในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่มากขึ้น ความนิยมใน วัฒนธรรมการแต่งกายแบบดั้งเดิมจึงลดน้อยถอยลงไป (บุญกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๕๐)

ลักษณะประเพณีชาวไทยใหญ่

สมพร ชวฤทธิ์ และคณะ ได้ให้ข้อสรุปในเรื่องของประเพณีใดหรือชาวไทยใหญ่นั้น มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกับเชื้อชาติอื่นหลายประการแต่มีความคล้ายคลึงกับประเพณีไทยด้วยเช่นกัน กล่าวคือ

๑. เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างแน่นแฟ้น
๒. เป็นประเพณีที่มีลักษณะยกย่องเชิดชูบุคคลอันเป็นที่เคารพสักการะ และยกย่องผู้อาวุโส เช่น พระสงฆ์ และผู้มีความรู้คือ จเร ผู้คนจะเคารพเชื่อฟัง ยอมรับคำชี้แนะในเรื่องต่าง ๆ ทั้งด้านการครองชีวิต ประเพณี และเรื่องอื่น ๆ
๓. เป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน เช่น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีการทำบุญตามฤดูกาล
๔. เป็นประเพณีที่แสดงออกทางด้านความสนุกสนานร่าเริง ความมีอิสระเสรี การพบปะสังสรรค์ของคนในท้องถิ่น
๕. เป็นประเพณีที่เน้นคุณค่าการอยู่ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำงานร่วมกัน แสดงถึงความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การประนีประนอม และการให้อภัย ไม่มีลักษณะของความขัดแย้งใด ๆ
๖. เป็นประเพณีที่มีลักษณะความผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม การถือผีบ้าน ผีเรือน ผีเจ้าเมือง พระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์

ลักษณะประเพณีที่กล่าวมาล้วนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้ชาวไทยใหญ่อยู่ร่วมกันได้โดยสันติ เพราะประเพณีและพิธีกรรมเป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีของกลุ่มคนที่มีความเชื่อแบบเดียวกัน การจัดประเพณีร่วมกันแต่ละครั้งทำให้เกิดการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ทั้งทำให้เกิดความไว้นับถือเชื่อใจ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน นับเป็นการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่แน่นแฟ้น ทำให้ประเพณีของชาวไทยใหญ่คงอยู่ได้โดยการยอมรับจากทุกฝ่าย (สมพร ชวฤทธิ์ และคณะ, ๒๕๓๕: ๑๔ อ้างถึงใน บุญกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๖ : ๕๐)

ประเพณีสิบสองเดือน

งานวิจัยเรื่อง แผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงราย) ได้กล่าวถึงประเพณีสิบสองเดือน ของชาวไทยใหญ่ไว้ดังนี้

สำหรับประเพณี ๑๒ เดือน หรือ “หย่าสี่สิบสองเหลิน” จะมีแทบทุกเดือน โดยจะเน้นการทำบุญทำทานเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะชาวไทยใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด “หย่าสี่สิบสองเหลิน” หรือกำหนดการประเพณี ซึ่งตรงกับคำว่า “ราศี ๑๒ เดือน” หรือประเพณี ๑๒ เดือน ประกอบด้วย

เดือน	ชาวไทใหญ่เรียก	ตามปฏิทินสากล	วัฒนธรรมประเพณี
๑	ເລີນເຈິ່ງ	ธันวาคม	การถวายข้าวใหม่
๒	ເລີນຄໍ້າ	มกราคม	เดือนกໍ้า ไม่ทำการมงคลใด ๆ
๓	ເລີນສາມ	กุมภาพันธ์	ตานก้องโหล ตานข้าวหยาโก้
๔	ເລີນສີ່	มีนาคม	ปอยต่างลอง ต่างหอมต่อโหลง
๕	ເລີນห้า	เมษายน	กั้นตอ เลี้ยงผีเจ้าเมือง
๖	ເລີນหก	พฤษภาคม	ปอยจ่าดี ปอยบอไฟฟ้า
๗	ເລີນເຈັດ	มิถุนายน	ลอกเหมือง แป้งฝาย
๘	ເລີນแปด	กรกฎาคม	เข้าพรรษา ปอยจ่าก๊ะ
๙	ເລີນเก้า	สิงหาคม	ปอยจ่าก้อก
๑๐	ເລີນสิบ	กันยายน	ต่างหอมต่อโหลง
๑๑	ເລີນสิบເອັດ	ตุลาคม	การแฮนหอมโก้จ่า จองพารา
๑๒	ເລີນสิบสอง	พฤศจิกายน	ปอยต่างกานกถิ่ง ปอยหมั่งกะปะ

(บุษกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๗)

งานประเพณีของชาวไทใหญ่ในรอบ ๑๒ เดือน

ชาวไทใหญ่เป็นผู้ที่เคร่งครัดในประเพณีของตนเป็นอย่างมาก ด้วยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำรงเจตนารมณ์ของคนรุ่นก่อนในด้านความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา รวมถึงสร้างความสามัคคีของผู้คนในท้องถิ่น เนื่องจากการจัดงานประเพณีต้องใช้กำลังคนโดยส่วนมาก ผู้คนในท้องถิ่นสนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้เป็นอย่างดีเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีท้องถิ่นของตน จึงส่งผลให้ประเพณีในรอบ ๑๒ เดือนยังคงปฏิบัติสืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ชาวไทใหญ่จัดงานประเพณีโดยเรียงลำดับตามเดือน เริ่มจากเดือน ๑ (เดือนธันวาคม ตามปฏิทินของไทใหญ่) ไปจนถึงเดือน ๑๒ (เดือนพฤศจิกายน) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เดือน ๑ ธันวาคม **ເລີນເຈິ່ງ** “ประเพณีก้าบหอมอู” หรือทำบุญข้าวใหม่ ภาษาปุงนา (ปู้โรหิต) เรียกว่า “ชะคยาหยาโก้” ภาษาพม่าเรียกว่า “นะตอละ” ชาวไทใหญ่เรียกเดือน ๑ หรือเดือนเจ็ง ธาตุประจำเดือนคือ เตโชธาตุ ดอกไม้ประจำราศีคือดอกปานเซ (ภาษาถิ่น) มีนิทานที่เป็นบ่อเกิดของประเพณีเล่าว่า สมัยเมื่ออิลิ่งกอนดิงญะ (โกญซัทญญะ) เป็นชวานาอยู่ในกรุงพาราณสี ได้ถวายข้าวใหม่ ๕ ครั้ง คือ ๑. ตอนที่ข้าวเริ่มท้อง ๒. ตอนที่ข้าวเป็นน้ำใส ๆ เหมือนนํ้านม ๓. ตอนเก็บเกี่ยว ๔. ตอนร่วมมาไว้ในงาน ๕. ตอนเริ่มตีข้าว ๖. ตอนตีข้าวเสร็จแล้ว ๗. ตอนที่ขนข้าวจากนาไปยังฉาง ๘. ตอนนำข้าวใส่ยุ้งฉาง ๙. ตอนนำข้าวออกจากฉางมาตำเป็นข้าวสาร ด้วยอานิสงส์การถวายข้าว ๕ ครั้งนี้ ชาติด่อมาชวานาได้เกิดเป็นฤาษี ๕ ตน ซึ่งได้

ออกบวชตามพระพุทธเจ้า และเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มแรกที่พระพุทธเจ้าเทศนาโปรด (ปฐมเทศนา) ทำให้สามารถบรรลุพระอรหันตสาวกชุดแรกด้วย จากนั้นต่อมาในเดือน ๑ ของทุกปี จึงเป็นเดือนที่พุทธศาสนิกชนถือปฏิบัติทำบุญถวายข้าวใหม่แก่พระสงฆ์และบำรุงผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งหลาย จึงเป็นประเพณีทำบุญถวายข้าวใหม่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เรียกประเพณีนี้ว่า “ก้าบชอมอู” หรือทำบุญข้าวใหม่ คือนำข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยวมาใหม่ ๆ จัดทำอาหารหรือขนม แล้วเชิญคนเฒ่าคนแก่ไปร่วมทำบุญถวายพระที่วัด ถือว่าเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ (บุษกร บิณฑกสันต์และคณะ, ๒๕๕๗ : ๕๑)

เดือน ๒ มกราคม **เหลินก้า** “ประเพณีปอบก้าบชอมบุญเจ้าเข้ากรรม” เป็นเดือนที่พระสงฆ์อยู่ปริวาสกรรมและมานัต มีนิทานที่เป็นบ่อเกิดประเพณีนี้เล่าว่า สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ มีพระภิกษุจำนวน ๒๐ รูปทำผิดวินัยอาบัติสังฆาทิเสส พระพุทธองค์ทรงลงโทษให้ไปบำเพ็ญเพียรเจริญสมถกัมมัฏฐานที่ถ้ำในถ้ำที่โล่งแจ้งท่ามกลางน้ำค้างและสายหมอก ในขณะที่พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เห็นความทุกข์ยากของพระภิกษุทั้ง ๒๐ รูปก็ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า พระภิกษุที่ถูกทำโทษตากน้ำค้างอยู่ท่ามกลางที่โล่งแจ้ง ไม่มีสิ่งกำบังใด ๆ ได้รับความเวทนา หากข้าพระพุทธเจ้ามีเจตนาศรัทธาจะทำที่อยู่ที่พักถวาย จะเหมาะสมประการใดหรือไม่ พระพุทธเจ้าทรงตอบว่าสามารถถวายได้ พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงตรัสให้เสนาทอามาศย์นำป้อมจ้าง (สัปคับหลังช้าง) ไปถวายรูปละ ๑ ที่ จนครบ และจัดอาหารบิณฑบาตถวายตอนเวลาที่พระภิกษุอยู่ปริวาสกรรมและมานัต ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงเหลินก้า พระสงฆ์จะมีการเข้าปริวาสกรรมมานัต ส่วนประชาชนก็ถือโอกาสทำบุญถวายอาหารบิณฑบาตและเสนาสนะที่อยู่อาศัยแก่พระสงฆ์ที่อยู่ปริวาสกรรมและมานัตสืบต่อมาจนทุกวันนี้ (โกศล ศรีมณี อ้างถึงในบุษกร บิณฑกสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๕๑-๕๒)

ปลายเดือน ๓ มี “งานปอยโหล” คืองานจุดไฟฟืน เป็นประเพณีเดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ทุกคนนำฟืนรวมกันเป็นกอง ๆ จุดให้สว่างตอนกลางคืนที่วัด และมีการละเล่นพื้นบ้าน เชื่อว่าเป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้าจากสวรรค์ เมื่อมาเทศนาสั่งสอนบนโลก และเพื่อให้เกิดความอบอุ่นในฤดูนี้อีกด้วย

เดือน ๔ มีนาคมถึงเมษายน **เหลินสี่** “งานปอยล่างลง” เป็นประเพณีที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในความเชื่อของชาวไทยใหญ่ คำว่า “ปอยล่างลง” เป็นภาษาไทยใหญ่ เกิดจากคำ ๓ คำ มาสมาสกัน คือ คำว่า “ปอย” แปลว่า “งาน” คำว่า “ล่าง” สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า “ล่าง” หรือ “ขุนล่าง” หมายถึงพระพรหม ในหนังสือธรรมะของชาวไทยใหญ่กล่าวถึงว่า “พระคณิตพรหมได้ถวายจิ๋วแก่เจ้าชายสิทธัตถะ ณ ริมฝั่งแม่น้ำอโนมา เมื่อคราวที่หนีออกไปบวช” อีกความหมายหนึ่งนั้น คำว่า “ล่าง” มาจากคำว่า “เจ้าล่าง” หมายถึงสามเณร ส่วนคำว่า “ลง” มาจากคำว่า “อลอง” แปลว่าพระโพธิ์สัตว์ หรือหน่อพุทธางกูร ดังนั้น งาน “ปอยล่างลง” ก็คืองานบวชลูกแก้วของชาวล้านนาตนเอง ประวัติความเป็นมาของ ล่างลง มีความหมายนัย ดังนี้

๑ เป็นคำผสมระหว่างคำว่า “ล่าง” หมายถึง เจ้าล่าง คือสามเณรในภาษาไทย กับคำว่า “ลอง” หรือ “อลอง” หมายถึงหน่อกล้วยหรือผู้ที่เตรียมจะเป็นล่างลองคือผู้ที่เตรียมจะเป็นสามเณร การเป็นล่างลองนั้นเป็นการเลียนแบบประวัติของพระพุทธเจ้าตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะครองกรุงกบิลพัสดุ์ก่อนจะออกผนวช การกระทำทุกอย่างในช่วงเวลาการเป็นล่างลองจะปฏิบัติเสมือนการปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นความเชื่อตามวรรณกรรมไทใหญ่เรื่อง “อหน่าก่าต๊ะหว่าง” ที่กล่าวถึงพระเจ้าอ่าจ่าต๊ะชาดมังจี (อชาตศัตรู) หลังจากที่ได้อ่านึกคิดในการทำปิณฑูมาต โดยหลงผิดไปร่วมมือกับพระเทวทัตทำบาปหนักต่าง ๆ แล้ว ก็ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่าทำอย่างไรจะได้เป็นเหล่าของพระพุทธเจ้า ก็เป็นอลองพญา (หน่อพุทธางกูร) พระพุทธองค์ทรงตอบว่า ต้องนำบุตรชายเข้าบวชในศาสนา จึงได้นำเจ้าชายอะจิก๊ะมังชา (อชิตกุมาร) พระราชโอรสของพระองค์เข้าบรรพชาเป็นสามเณร และทรงมีพุทธทำนายว่า อชิตสามเณรจะมาตรัสรู้เป็นพระศรีอริยเมตไตรยโดยพระพุทธเจ้าแห่งภัทร์กัปปี้ วรรณกรรมฉบับนี้แต่งเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีเศษ โดยพระอู่ก่าจิงต้า วัดสบตุง เมืองตุง จังหวัดจ้อกแม สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ๒ ถัดตามความในวรรณกรรมไทเรื่อง “อ่าหนั้นต้าตองปาน” หรือเรื่องการทูลถามของพระอานนท์ แต่งขึ้นเมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีเศษ โดยพระสุหนั้นต้า บ้านกุนอ้อ จังหวัดจ้อกแม สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ที่พระอานนท์ทูลถามพระพุทธเจ้า มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ทูลถามเกี่ยวกับการเป็นล่างลองว่า มีอานิสงส์มากน้อยอย่างไร และพระพุทธเจ้าทรงชี้แจงว่า ถ้านำบุตรของตนบวชจะได้สวรรค์สมบัติเป็นเวลาห้าปี (กัลป์) ถ้าวัดรับเป็นพ่อข่ามแม่ข่าม (พ่อแม่อุปถัมภ์) จะได้อานิสงส์ ๔ กัลป์ (กัลป์) นอกจากนี้ วรรณกรรมดังกล่าวได้บรรยายเรื่องราวล่างลองไว้ว่า ในอดีตบรรดากษัตริย์และเศรษฐีคนได้ดีได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดงานปอยล่างลองขึ้น บังเอิญมีบุตรชายของหญิงหม้ายคนหนึ่งมีรูปร่างอัปลักษณ์และมีศรัทธาอยากบรรพชาแต่ไม่มีทรัพย์สมบัติที่จะเป็นเจ้าภาพบวช ด้วยบุญบารมีและแรงศรัทธาของบุตรชาย ได้บันดาลให้พระอินทร์เกิดเมตตาจึงเสด็จมา นำไปพยาบาลอาบน้ำเงินน้ำทองขัดสีจนวิวรรณ์ล้างคราบโคลนต่าง ๆ กลายเป็นกุมารที่มีรูปร่างสวยงาม และขุนนาง (พระพรหม) ได้ลงมาอบชญา (ปานกุม) และสร้อยสังวาล (ลอปเป) ให้พร้อมทั้งรับภาระเป็นพ่อข่าม (พ่ออุปถัมภ์) ในการจัดงานปอยล่างลองครั้งนั้น บุตรชายของหญิงหม้ายได้เป็นลูกข่าม (ลูกอุปถัมภ์) ของขุนนาง (พระพรหม) จึงเรียกลูกบุตรที่ได้รับการยกย่องในช่วงก่อนบรรพชาว่า “ล่างลอง” หรือ “ล่างลอง” คือ ลูกอุปถัมภ์หรือลูกบุญธรรมของพระพรหมสืบต่อมาจนปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า ลูกบุตรที่จะได้เป็นล่างลองนั้นเป็นผู้มีบุญบารมีมากกว่าคนธรรมดาสามัญ จึงมีโอกาสได้รับการยกย่องให้เป็นหน่อกล้วยหรือบุตรบุญธรรมของพระพรหมในช่วงเวลาก่อนบรรพชา (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๔๘ : ๒๔๒ อ้างถึงใน บุญกร บินทสันต์ และคณะ, ๒๕๕๓ : ๕๒-๕๓)

ปอยสง่างองจัดระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ พิธีกรรมปอยสง่างองมักจัด ๓ วัน คือ วันแรกเรียกว่า “วันสับสง่างอง” หรือวันรับสง่างอง วันที่ ๒ เรียกว่า “วันแห่โคหลู้” (แห่เครื่องไทยทาน) และวันที่ ๓ เรียกว่า “วันหลู้” (วันแห่เครื่องไทยทาน)

ตลอดระยะเวลา ๓ วันนั้น “เจ้าสง่าง” จะถูกห้ามไม่ให้เดินเหยียบพื้นดินด้วยตนเอง เวลาไปไหนมาไหนจะต้องมีคนให้จี้คอหรืออุ้ม ทำหน้าที่เสมือนม้ารับใช้พระพุทธเจ้า ในแต่ละวันเจ้าสง่างจะถูกแห่ไปรอบโบสถ์ ๒ ครั้ง คือ เวลาเช้าและบ่าย ระหว่างการแห่ ญาติพี่น้องจะโปรยข้าวตอกดอกไม้ให้เจ้าสง่าง และแสดงความปลาบปลื้มใจที่กำลังจะได้เห็นลูกชายหรือหลานชายอยู่ในผ้าเหลือง ผู้จัดและผู้เข้าร่วมรักษาสาระสำคัญของประเพณีปอยสง่างองเอาไว้ตั้งแต่อาบน้ำแตงตัวเจ้าสง่างหรือเณร เตรียมอาหาร ๑๒ ชนิดให้เจ้าสง่างกินในเช้าวันแรก มีขบวนแห่เจ้าสง่างในช่วงเช้าและบ่ายของทุกวัน รวมทั้งข้อห้ามที่ว่า ตลอด ๓ วัน เท้าของเจ้าสง่างห้ามถูกพื้นดิน เวลาไปไหนมาไหนจะต้องมีคนคอยทำหน้าที่เป็น “ม้า” ให้จี้คอหรืออุ้ม เป็นต้น ส่วนรูปแบบใหม่ที่เพิ่มขึ้นมาคือ กิจกรรมเกี่ยวกับความบันเทิงสมัยใหม่ ภายในงานจึงแบ่งพื้นที่จัดกิจกรรมออกเป็น ๒ บริเวณ คือ บริเวณเพื่อประกอบประเพณีทางศาสนา ประกอบด้วยที่พักของเจ้าสง่าง ซึ่งทางวัดได้นำไม้ไผ่มาจัดสร้างเป็นเพิงพักเรียงต่อกัน และบริเวณเพื่อความบันเทิง ประกอบด้วยร้านค้าและร้านเกมที่พบตามงานวัดทั่วไป เช่น ยิงปืน ปาเป้า โยนห่วงไล่ขวดน้ำอัดลม บิงโก

ในด้านความบันเทิงมีการแสดงคณะจ้ำไต หรือลิเกไทใหญ่ และการแสดงคิสิกโกเทกของคนไทยซึ่งตระเวนไปจัดตามงานวัดต่าง ๆ ลักษณะของการแสดงประเภทนี้คือ ผู้จัดจะใช้ผ้าใบซึ่งเป็นทรงกลมกั้นบริเวณขนาดใหญ่สำหรับเก็บเงินคนที่ต้องการเข้าไปเดินรำ และด้านท้ายรถทำเป็นเวทีสำหรับให้ ดีเจคอยประกาศเชิญชวนคนมาเดินและพูดจาทักทายสร้างความสนุกสนานคล้ายบรรยากาศในคิสิกโกเทกทั่วไป ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่คือวัยรุ่นชาวไทยที่มาเที่ยวงาน กลุ่มวัยรุ่นให้ความสนใจในการแสดงแบบคิสิกโกเทกมากกว่าการแสดงจ้ำไต ซึ่งผู้ที่ให้ความสนใจการแสดงจ้ำไตเป็นผู้อาวุโสเป็นส่วนใหญ่

เดือน ๕ เมษายน เพลินห้า มีการทำบุญ “ขึ้นจ่องปีใหม่” คือ การทำบุญในเทศกาลขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ มีการเตรียมอาหาร ขนมหวาน และเครื่องไทยทานไปทำบุญ มีการทำความสะอาดบ้านเรือน ในวันสงกรานต์ ผู้เฒ่าผู้แก่ไปนอนที่วัด ๑ คืนเพื่อรักษาศีล หลังจากการทำบุญลงวัดก็มีการเล่นสาดน้ำ จากนั้นไป “กั้นตอพระผู้ใหญ่” กล่าวคือ การไปขอขมาพระสงฆ์ขอขมาบิดามารดา และมีการสงฆ์พระที่วัดในตอนเย็น วันต่อมามีการรวมกลุ่มกันไปขอขมาพระสงฆ์ ญาติผู้ใหญ่ และผู้ที่นับถือที่หมู่บ้านอื่น ๆ ในละแวกใกล้เคียง

เดือน ๖ พฤษภาคม เพลินหก คือ มี “งานประเพณีปอยจำดี” ปอยจำดี คือ ประเพณีการขนทรายเข้าวัด เพื่อก่อเจดีย์ทรายในวันวิสาขบูชา หรืองานประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายที่วัด ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ วิสาขบูชา ก่อนถึงวันทำบุญ ทุกคนร่วมกันขนทรายมากองเป็น

เจดีย์ ตกแต่งให้สวยงามด้วยธงหลากสี ดอกไม้ ในวันทำบุญ นำกระทงข้าวมาถวาย จุดธูปเทียน บูชาเจดีย์ทราย พระสงฆ์ให้ศีลให้พร เสร็จพิธีทำบุญมีการจุดบั้งไฟเป็นพุทธบูชา เพราะเชื่อว่า ได้บุญ เป็นการลดเคราะห์ให้เบาบาง และขอให้ฝนตกตามฤดูกาล ประเพณีนี้พร้อมใจกันทำทุก หมู่บ้าน

เดือน ๗ มิถุนายน เกลินเจ็ด งานประเพณีทำบุญใหญ่ในหมู่บ้าน และ “เลี้ยงผีเจ้าเมือง” การเลี้ยงผีเจ้าเมืองเป็นพิธีกรรมแสดงความเคารพและตอบแทนที่ผีเจ้าเมืองช่วยปกป้องดูแลคน ในหมู่บ้าน ชาวแม่ฮ่องสอนมีความเชื่อว่า เจ้าเมืองจะดูแลรักษาคนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งในสมัยก่อนหากใครจะเดินทางไปต่างจังหวัดจะต้องนำดินบริเวณศาลเจ้าเมืองติดตัวไปด้วย เพื่อให้เจ้าเมืองคุ้มครอง ผีเจ้าเมืองเป็นเทพดาที่ปกป้องรักษาหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ทุก หมู่บ้านจะสร้างศาลเจ้าหรือหอเจ้าเมืองพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน เมื่อถึงวันพระ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จะ นำกระทงข้าวมาถวายจุดธูปเทียน บอกกล่าวขอให้ปกป้องรักษาใน ๑ ปี จะจัดการเลี้ยงใหญ่ผี เจ้าเมืองเพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้าน ๑ ครั้ง ในตอนเช้า ทุกคนในหมู่บ้านจะเตรียมข้าว ไข่ต้ม หัวหมู ขนมหวาน สุรา ผลไม้ ดอกไม้ จัดใส่ถาดนำไปวางไว้ที่หอหรือศาลเจ้า หรือจัดโต๊ะวาง หน้าศาลเจ้า เมื่อได้เวลา ผู้ทำพิธีเชิญจะประกอบพิธี ชั่วครู่เจ้าเมืองก็จะลงเข้าทรง แต่งตัวตาม แบบเจ้าองค์นั้น ทานอาหาร ขนมหวาน ผลไม้ ดื่มสุรา พักผ่อน ฟ้อนรำ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้ ที่มาร่วมงานซักถามและทำนายทายทักเหตุการณ์ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และรักษาผู้ที่ป่วยไข้ เสร็จ แล้วก็เปลี่ยนให้ผีเจ้าเมืององค์อื่น ๆ ลงจนครบ ช่วงเย็นเวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. จะมีพิธีทำบุญ ๔ มุมเมือง หรือวนปะลิกตามภาษาไทยใหญ่บริเวณโห่ยกาด ศาลเจ้าพ่อข้อมือเหล็ก ศาลเจ้าพ่อ เมืองแม่ และอนุสาวรีย์พระยาสิงหนาทราชา ซึ่งชาวแม่ฮ่องสอนถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปี ใน วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๗ เพื่อขอให้บ้านเมืองสงบร่มเย็นและฝนตกต้องตามฤดูกาล

เดือน ๘ กรกฎาคม ๕ สิงหาคม ๑๐ กันยายน เกลินแปด เกลินเก้า เกลินสิบ อยู่ในช่วง เวลาเข้าพรรษา มีการจัดงาน “ประเพณีต่างซอมต่อโหลง” คือ การถวายข้าวมาถวายเพื่อเป็น พุทธบูชา ปีหนึ่งนิยมทำ ๕ ครั้ง ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘, ๖, ๑๐, ๑๑ และ ๑๒ ในตอนกลางคืน ของวันโกน หรือวันขึ้น ๑๔ ค่ำ จะมีการนั่งข้าวในเขตที่ล้อมไว้เป็นราชวัติ ผู้นั่งข้าว ได้แก่ สาว บริสุทธิ์ หรือคนแก่ที่ถือศีล ๘ เมื่อนั่งข้าวสุกแล้ว จะปั้นเป็นก้อนเล็ก ๆ ทาด้วยเนยและน้ำผึ้ง จำนวน ๔๕ ก้อน รุ่งเช้าประมาณ ๐๕.๐๐ น. เจ้าอาวาสจะทำพิธีถวายข้าวนี้ต่อพระพุทธรเจ้า ต่อจากนั้นเป็นการถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ สามเณร

เดือน ๑๑ ตุลาคม เกลินสิบเอ็ด มีการจัดงาน “ประเพณีจองพารา” คือ ประเพณีส่วนหนึ่ง ในงานเทศกาลออกพรรษา คำว่า “จองพารา” เป็นภาษาไทยใหญ่ แปลว่า “ปราสาทพระ” การ บูชาจองพารา คือ การสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธรเจ้า จัดระหว่างวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ กับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ หรือในราวเดือนตุลาคม ความเชื่อของชาวไทยใหญ่ก่อน ถึงวันงานจะมีการจัดเตรียมสร้างปราสาทจำลองที่ทำด้วยโครงไม้ไผ่ ประดับลวดลายด้วย

กระดาศา กระดาศีต่าง ๆ หน่อกล้วย อ้อย และโคมไฟ ตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อใช้สมมติเป็นปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้าหลังจากเสด็จขึ้นไปโปรดพระมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จากนั้นก็จะยก “จองพารา” ขึ้นไว้นอกชายคา นอกครัว หรือบริเวณกลางลานทั้งที่บ้านและที่วัด โดยในช่วงเย็นมีการแห่ขบวนจองพาราของแต่ละหมู่บ้าน ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งตกแต่งอย่างสวยงามพร้อมขบวนฟ้อนรำตั้งแต่บริเวณสะพานหน้าโรงแรมรุกข์ฮอติเคิลย์ถึงบริเวณถนนสิงหนาทบำรุงในตอนเช้าวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ อันเป็นวันออกพรรษา ตั้งแต่เช้าตรู่ ประชาชนชาวไทยใหญ่จะพร้อมใจกันตักบาตรเทโวโรหนะบริเวณวัดพระธาตุคอกยงมู พระภิกษุ สามเณร และประชาชนนับร้อยนับพันจะเรียงราย ๒ ข้างทางบันไดนาถ เพื่อทำบุญตักบาตร เรือขบวนมาจนถึงวัดม่วยต่อซึ่งอยู่บริเวณเชิงเขา ส่วนในตอนเย็นจะนำดอกไม้ รูปเทียน และขนมข้าวต้มไปขอขมาบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ ก่อนย่ำรุ่งของวันแรม ๑ ค่ำ จะมีพิธี “ซอมต่อ” คือการอุทิศเครื่องเช่นแก่งที่ชาวไตถือว่ามิบุญคุณในการดำเนินชีวิต โดยนำกระทงอาหารเล็ก ๆ ที่จุดเทียนติดไว้ด้วยไปตั้งไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ แสงประทีปนับร้อยนับพันดวงตามวัด สถูป และบ้านเรือน ตลอดระยะเวลาของการจัดงานตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ ไปจนถึงวันแรม ๘ ค่ำ จะมีการถวายข้าวที่จองพาราวันละครั้ง และจุดเทียนหรือประทีปโคมไฟไว้ตลอดในช่วงเวลาตลอดเทศกาล จะมีการละเล่นเฉลิมฉลองหลายชนิด เช่น ฟ้อนโต ฟ้อนรูปสัตว์ต่าง ๆ ฟ้อนก้าแลว (ฟ้อนดาบ) ฯลฯ ก่อนจะถึงวันแรม ๘ ค่ำ จะมีพิธี “หลู่เตนheng” คือ การถวายเทียนพันเล่ม โดยแห่ต้นเทียนไปถวายที่วัด และใน “วันก้อยจ้อด” คือวันแรม ๘ ค่ำ อันเป็นวันสุดท้ายของเทศกาลออกพรรษา จะมีพิธี “ถวายไม้เกี้ยว” โดยนำพินจากไม้เกี้ยว (สนภูเขา) มามัดรวมกันเป็นต้นสูง แล้วนำเข้าขบวนแห่ประกอบด้วย ฟ้อนรูปสัตว์ต่าง ๆ และเครื่องประโคมไปทำพิธีจุดถวายเป็นพุทธบูชาที่ลานวัด เป็นอันสิ้นสุดเทศกาลออกพรรษาของชาวไต

เดือน ๑๒ พุทธศักราช เกลินสิบสอง งานประเพณี “หลู่สังกาลคำ” คือ ถวายผ้าเหลืองเพื่อนำไปห่มองค์พระพุทธรูปในวัด โดยชาวบ้านร่วมกันทอผ้าเหลือง ตกแต่งอย่างสวยงามประดับประดับด้วยกระดาศเงินกระดาศทอง แห่หน้าไปถวายที่วัด และงานประเพณีหนึ่งคือ “หลู่สังกาลกฐิน” คือ งานถวายผ้าพระกฐินในวันสุดท้ายของเดือน ๑๒ มี “ปอยก้อยจ้อด” คับไฟเตน คือ งานทำบุญเสร็จสิ้นเทศกาล ชาวบ้านช่วยกันหาไม้เกี้ยวมาจักเป็นเส้นเล็ก ๆ มัดรวมกันยาวพอประมาณ ตกแต่งด้วยกระดาศสีให้สวยงาม หามแห่ตามถนนไปที่วัด แล้วจุดให้สว่างเป็นพุทธบูชา เชื่อว่าเป็นการใช้แสงสว่างเพื่อต่ออายุให้ศาสนารุ่งเรืองต่อไป และถือเป็นการสิ้นสุดฤดูกาลของปีนั้น (บุญกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๕๓-๕๗)

งานประเพณีของชาวไทยใหญ่ทั้ง ๑๒ เดือน ล้วนเกิดจากพื้นฐานที่ต้องการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ต่อไป แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กอปรกับความเชื่อในเรื่องสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติที่มีมาแต่เดิม อีกทั้งเกี่ยวเนื่องด้วยวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ จึงส่งผลให้งาน

ประเพณีที่เกิดขึ้นใน ๑๒ เดือน เป็นสิ่งที่ชาวไทยใหญ่ยังคงให้ความสำคัญและพร้อมใจที่จะทำให้ประเพณีดังกล่าวได้รับการสืบทอดต่อไป ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมที่คนรุ่นก่อนได้ดำรงรักษาไว้อย่างคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีลักษณะเด่นที่รู้จักกันดีคือ คำชายแก่ง และมีศรัทธาแรงกล้าในการทำบุญทำทาน จนมีคำกล่าวที่ว่า “กินอย่างม่าน ดานอย่างเงี้ยว” หมายถึง คนพม่า (ม่าน) ถือการกินเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนคนไต (เงี้ยว) ถือการทำบุญทำทานเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ เนื่องจากไทใหญ่อยู่ใกล้ชิดกับพม่ามานาน ทั้งโอรสธิดาเจ้าฟ้าไทใหญ่ก็ถูกส่งไปอยู่ในราชสำนักพม่า อิทธิพลพม่าจึงปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมไทใหญ่ทั้งในรูปแบบของภาษา ดนตรี นาฏศิลป์ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ไทใหญ่ยังสามารถคงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนไว้ได้หลายประการ ทั้งประเพณี วิถีชีวิต ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชาวไทยใหญ่รับพระพุทธศาสนาในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ โดยผ่านทางอาณาจักรเชียงใหม่ และต่อมาก็ยังรับพระพุทธศาสนา นิกายพม่า ในรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนองอีก ทำให้ชาวไทยใหญ่มีศรัทธาแก่กล้าในพระพุทธศาสนา ความเชื่อผีสารแบบดั้งเดิมย่อห่อนลง ความเชื่อในพระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีของไทใหญ่มาก เริ่มมีการจัดงานประเพณีและงานปอยต่าง ๆ ตามคติพุทธและในงานปอยที่จัดขึ้นตามวัดวาอารามในเทศกาลสำคัญทางศาสนานี้ก็จะมีการบันเทิงต่าง ๆ ในรูปของวัฒนธรรมการแสดงและวัฒนธรรมดนตรี

วีระพงษ์ มีสถาน กล่าวไว้ใน สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : ไทยใหญ่ ว่า ความบันเทิงในวัฒนธรรมไทใหญ่มีหลายชนิด ในเทศกาลรื่นเริงจะมีขบวนแห่ซึ่งดนตรีที่ใช้ประกอบมักเป็นกลองกันยาวซึ่งมีความยาวกว่ากลองยาวของภาคกลาง ตีในจังหวะเร้าใจ พร้อมกับการตีฆ้องราว หรือที่เรียกว่า มอชิง นอกจากนี้ ยังมีฆ้องราวแบบเดี่ยว มีฆ้องขนาดเล็ก ไปหาใหญ่ตั้งแต่ ๓-๗ ใบ หรือเป็นฆ้องราวคู่มือไม้ตีประจำฆ้องแต่ละใบ อยู่ในราวร่วมกัน ด้านการแสดงก็มีหลากหลาย เช่น การรำนกกิ่งกะหว่า ที่ผู้แสดงจะแต่งกายเลียนแบบนกยูง ก้าโต ก้า หมายถึงออกท่าทาง ส่วนโตเป็นสัตว์ ๔ เท้าชนิดหนึ่ง หน้ายาวคล้ายกวาง มีผู้เชิด ๒ คน คล้ายกับการเชิดสิงโต การแสดงทั้ง ๒ อย่างนี้อิงมาจากตำนานตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สัตว์ต่าง ๆ ล้วนดีใจ แสดงท่าลิงโลดต่าง ๆ ต้อนรับพระองค์³

การแสดงจ้ำดไตหรือลิเกจ้ำดไตเป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของไทใหญ่อย่างหนึ่ง การละเล่นจ้ำดไตเริ่มแรกมาจากชนเผ่าพม่าและเป็นการละเล่นพื้นเมืองของชาวพม่า แต่ต่อมาไทใหญ่นำมาประยุกต์เข้ากับศิลปะของตนเอง เรียกว่า “ลิเกไต หรือลิเกไทใหญ่”

จ้ำดไตคิดค้นขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยครูอเจยยะจากเมืองสีป้อภาคเหนือของรัฐชาน การแสดงจ้ำดไตถือเป็นเสน่ห์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวไทยใหญ่ เป็นมหรสพที่ครบเครื่องที่สุด เพราะสามารถสอดแทรกการร้อง รำ ทำเพลง สนทนา เครื่องแต่งกาย เวที ฉาก เนื้อหาวรรณคดี รวมเป็นหนึ่งเดียว จุดเด่นของจ้ำดไตคือมีการคละเคล้าสัดส่วนของการแสดง เช่น การขับร้องเดี่ยว ร้องคู่เกี่ยวพาราตี การแสดงดนตรีสด เนื้อหา

³ วีระพงษ์ มีสถาน, ๒๕๕๔ : ๒๘. อ้างถึงใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๕๗.

ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของชาดก ความรัก คำสั่งสอนของผู้ใหญ่ โดยใช้ภาษาไทยใหญ่โบราณ ฉะนั้น การขับร้องจึงถือว่ายากมาก เมื่อการแสดง ๑ ชุดจบลง โฆษกจะออกมาพูดแนะนำหรือสอดแทรกแง่คิด ปัจจุบันจำได้ยังได้รับความนิยมมาก โดยเฉพาะในช่วงร้องเพลงซึ่งผู้ชมสามารถเขียนขอเพลงแทนความรู้สึกของตนในขณะนั้นได้ และนักร้องก็ร้องในลักษณะคันสด

การแสดงจะเริ่มด้วยพิธีไหว้ครู มีเครื่องเช่นไหว้ตามประเพณีใด หัวหน้าคณะหรือผู้อาวุโสในคณะทำพิธีไหว้ระลึกถึงครูสุรสติ เสร็จแล้วมีการรำรำเป็นชุดเพื่อบูชาครู การแสดงหลังจากนั้น เป็นการร้องเพลง โดยนักร้องของคณะจะผลัดกันออกมาร้องเพลง ส่วนใหญ่จะเป็นการร้องแสดงความชื่นชมต่องานที่จัด ขอบคุณผู้ชม ต่อจากนั้นก็จะเป็นการแสดงตามเนื้อเรื่อง เรื่องที่ใช้แสดงส่วนใหญ่จะเป็นชาดกในพระพุทธศาสนา เช่น เวสสันดรชาดก ทศชาติ หรือเรื่องในวรรณคดี หรือเรื่องที่คิดขึ้นใหม่ให้ทันเหตุการณ์ ปัจจุบัน มักพูดเรื่องให้มีคติสอนใจ

ตัวละครจะเหมือนการแสดงลิเกทั่วไปคือ พระเอก นางเอก ผู้ร้าย คนดี เรื่องที่เล่นเสมอ ๆ คือ ผิดอยเงินแม่หมามีลูกเป็นคน ชาดกต่าง ๆ ระยะเวลาในการฝึกนักแสดงจะใช้เวลาก่อนข้างนาน แต่ผู้ที่แสดงบ่อย ๆ ไม่ต้องฝึกซ้อม หรือรำมากนัก นางรำจะใช้เวลาแต่งตัวประมาณ ๑ ชั่วโมง เวทีการแสดงต้องประกอบด้วยไฟฟ้าและแสงสีเสียง เพื่อเป็นการดึงดูดผู้ชม การแสดงลิเกไทใหญ่จะแสดงจนถึงรุ่งเช้าหากยังมีผู้ชม⁴

นอกจากจำได้แล้ว ก็ยังมีศิลปะการร้องเพลงพื้นบ้านไทใหญ่ ที่เรียกว่า เฮ็ดความไต ความไต มีความหมายเป็น ๒ นัย นัยที่ ๑ หมายถึง ภาษาไต อีกนัยหนึ่งหมายถึง เพลงไต สำหรับคำว่า “เฮ็ดความไต” แปลว่า ร้องเพลงไต เพลงไตเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่มีทั้งประเภท “ลิกโหลง” และ “ลิกอ่อน” ผู้ประพันธ์เพลงจะประพันธ์ในลักษณะที่เป็นคำประพันธ์แบบฉบับ และคำประพันธ์ที่ไม่เป็นแบบฉบับ แบ่งเป็นแนวเพลงได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑. แนวเพลงแบบไตเก่า (เพลงพื้นบ้านดั้งเดิม) มีทั้งหมด ๑๔ ทำนอง ซึ่งมีทั้งแนวการร้องที่ใช้เครื่องดนตรีประกอบ และแนวการร้องที่ไม่ใช้เครื่องดนตรีประกอบ ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้ใหญ่และกลุ่มผู้สูงอายุ อาทิ ความล่องคองตอนเหนือ ความล่องคองตอนใต้ ความตอลอ ความหยอบย่อน ความจำด ความปานแซง ความเซกุงหรือความโหลง เป็นต้น เนื้อเพลงที่ร้องนั้นนอกจากจะร้องตามแบบฉบับเดิมของผู้แต่งแล้ว ผู้ร้องที่มีความสามารถสูงจะดัดแปลงแบบสด ๆ ตามคำขอด้วย

⁴ ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน. ๒๕๕๒. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน : จำได้ (ออนไลน์) แหล่งที่มา :

<http://www.taiyai.org/index.php?name=knowledges&file=readknowledges&id=10> ๕ตุลาคม ๒๕๕๗.

๒. แนวเพลงแบบไตใหม่ (ไตสากล) คือ การร้องและบรรเลงตามแนวทำนองเพลงสากลทั่ว ๆ ไป มีความนิยมในกลุ่มเยาวชนสมัยใหม่⁵

เครื่องดนตรีของไทยใหญ่นั้นมีตำนานว่าสร้างขึ้นเลียนเสียงธรรมชาติ ในตำนานกล่าวว่า ชายผู้หนึ่งเดินทางมุ่งหน้าไปหา “ดินหอยเสามาเมือง” (เชิงดอยเสามาเมือง) แล้วไปพบสวนไม้ผล ไม้ดอก ลำธาร และสัตว์ต่าง ๆ เขาได้ยินเสียงผลไม้ลูกเล็กลูกใหญ่ตกลงสู่ลำธาร เสียงใบไม้ต้นไม้อื่นๆ เกิดเป็นเสียงอันไพเราะ เมื่อเดินทางกลับบ้าน เขาก็ได้สร้างเครื่องดนตรีที่เลียนเสียงธรรมชาติที่ได้ยินมานั้น โดยแปลงเสียงต้นไม้เสียงสัตว์เป็นเสียงคอกอฮอร์น เสียงผลไม้ต่างขนาดตกสู่ลำธารเป็นเสียงของกลองก้นยาวและกลองมอชิง ส่วนเสียงใบไม้เป็นเสียงฉาบ นับเป็นต้นกำเนิดของเครื่องดนตรีไทยใหญ่แต่นั้นมา⁶

กลองก้นยาว หรือกลองปู่เจ้า เป็นกลองไทยใหญ่ จึงหน้าเดียว รูปร่างคล้ายกลองยาวในภาคกลางแต่ยาวกว่า มีหนังเส้นดิ่งหน้ากลองไว้โดยรอบยาวตลอดไหล่กลอง ตัวกลองทำด้วยไม้จริง ตอนหน้าใหญ่ ตอนท้ายมีลักษณะเรียว แล้วปลายบานออกเป็นปากแตร หน้ากลองมีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๐ เซนติเมตร ความยาวตลอดตั้งแต่หน้ากลองถึงปลายหางประมาณ ๑๕๐ เซนติเมตร ปากแตรมีเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ตรงกลางของหน้ากลอง เมื่อจะต้องตีมีการติดจำเพื่อถ่วงเสียง หุ่นกลองส่วนหางคว้นเป็นปล้อง ๆ นิยมทาสีดำคาดแดงสลับกันให้ดูสวยงาม มีสายสะพายผูกข้างหนึ่งที่อยู่ห้วงริมขอบกลอง อีกข้างหนึ่งผูกไว้ที่หางสำหรับคล้องสะพายบ่า ใช้ตีด้วยมือ คือ ใช้ทั้งฝ่ามือและนิ้วมือกำปั้นตีเต็มเสียง ตีครึ่งเสียง ลักจังหวะ มีการกดหน้ากลองให้เกิดเสียงต่าง ๆ

กลองมอชิง คือ กลองที่ขึงด้วยหนังทั้ง ๒ หน้า มีสายโยงเร่งเสียง รูปร่างคล้ายตะโพนมอญ ไม่มีขาตั้ง แต่มีสายร้อยสำหรับคล้องคอเวลาตี คำว่า “มอชิง” เป็นภาษาไทยใหญ่ โดยที่คำว่า “มอ” แปลว่า “ฆ้อง” ส่วน “ชิง” แปลว่า “ชุด” กลองมอชิงจึงหมายถึง กลองที่ใช้ฆ้องเป็นชุด เพราะวงกลองมอชิงจะเน้นเสียงฆ้องเป็นหลักใหญ่

การแสดงของชาวไทใหญ่จะเป็นลักษณะเลียนแบบสัตว์ซึ่งมีอยู่ ๒ ประเภทคือ การรำนกและการแสดงก้าโต การรำนกนั้นชาวไทใหญ่ใช้ชื่อเรียกตามผู้แสดง ถ้าเป็นชายถือเป็นนกดัวผู้เรียกว่า กิ่งกะหระ่ หากเป็นหญิงถือเป็นนกดัวเมียเรียกว่า กิ่งนะหรี แต่โดยรวมแล้วมักเรียกว่า รำกิ่งกะหระ่ การรำชนิดนี้เป็น การรำรำที่แสดงถึงความงดงาม กริคราย และมีท่วงท่าสื่อถึงความสุขสนุกสนาน ส่วนก้าโตนิยมแสดงในงานประเพณีเดือน ๑๑ หรืองานออกพรรษา ในภาษาไทยใหญ่ คำว่า ก้า หมายถึง ท่าทาง คำว่า โต คือ ชื่อเรียกสัตว์ ๔ เท้าชนิดหนึ่ง มีใบหน้ายาวคล้ายกวาง ก้าโตจะใช้ผู้แสดง ๒ คนในลักษณะของการเชิดคล้ายกับเชิดสิงโต เน้นแสดงออกถึงความสนุกสนานท่าทางแบบเยื้องย่าง โยกย้ายไปตามจังหวะของกลองและมอชิง

⁵ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. ความไต (เพลงไต) เพลงพื้นบ้านของชาวไต (ออนไลน์) แหล่งที่มา :

<http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236-performance/340----m-s> . ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๗

⁶ ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน. ๒๕๕๒. เครื่องดนตรีพื้นบ้านไทใหญ่. (ออนไลน์) แหล่งที่มา :

<http://www.taiyai.org/index.php?name=uses&file=readuses&id=1> . ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๗

ในบางตัวมีการทำให้ปากอ้าและงับได้ เมื่อผู้ชมมีความพึงพอใจจะตบรางวัล โดยตัวก้าโตก็จะอ้าปากงับเงิน และแสดงท่าทางขยอกกลงไปในท้อง ซึ่งเป็นที่ประทับใจของผู้ชมที่มาร่วมงาน

การรำกิ่งกะหร่าและก้าโตเป็นการอิงเรื่องของพุทธประวัติในครั้งที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์ บรรดาสิงสาราสัตว์ทั้งหลายต่างก็มีความปลาบปลื้มยินดี แสดงท่าทางกระโดดโลดเต้นไปต่าง ๆ นานาตามลักษณะของตน เพื่อแสดงถึงความเชื่อนี้ ชาวไทใหญ่จึงคิดประดิษฐ์เครื่องแต่งกายประดับประดาให้เหมือนกับสัตว์เหล่านั้น จึงเป็นที่นิยมนำมาแสดงในงานบุญหรือเทศกาลต่าง ๆ เสมอมา

นอกจากดนตรีและการแสดงที่กล่าวมาแล้ว ชาวไทใหญ่ยังมีวงดนตรีในรูปแบบใหม่ ซึ่งรับอิทธิพลของวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ามาเป็นส่วนประกอบ ได้แก่ วงตอยอฮอร์น ใช้เล่นประกอบการแสดงลูกเขียดไต และงานประเพณีต่าง ๆ ประวัติความเป็นมาของวงตอยอฮอร์น ชาวไทใหญ่มีตำนานที่กล่าวถึง ซึ่งนายโซ ไม่มีสกุล ได้กล่าวว่า

มีเรื่องเล่าว่า กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วยังมีชายคนหนึ่งต้องการเดินทางไป “ดินหอยเสามาเมือง” (เป็นภาษาไทใหญ่ แปลว่า เชียงตอยเสามาเมือง) ชายคนนั้นใช้เวลาเดินทางไปเป็นเวลาหลายปี จนอายุของชายคนนั้นก็มากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งวันหนึ่งเขาได้เข้าไปใกล้ดินหอยเสามาเมือง สึกก็เห็นว่า ดินหอยเสามาเมืองนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ เมื่อมีคนมาอยู่ก็จะทำให้รุ่นวาย สึกจึงแปลงกายมาเป็นคนแก่ เดินผ่านมาบอกกับชายผู้นั้นว่าอย่าไปเลย เพราะเราไปมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ แล้วก็ยังไม่พบดินหอยเสามาเมือง แต่ในความจริง ชายคนนั้นใกล้ถึงดินหอยเสามาเมืองแล้ว แต่เขาไม่เชื่อ จึงเดินทางต่อจนได้พบกับต้นผลไม้ สวนดอกไม้ ลำธาร และสัตว์มากมาย และเขาได้ยืมเสียงของใบไม้และผลไม้ลูกเล็กลูกใหญ่ตกลงสู่ลำธารเป็นเสียงต่าง ๆ กัน และเสียงต้นไม้เสียดสีกันเกิดเป็นเสียงที่ไพเราะมาก จากนั้นชายคนดังกล่าวก็เดินทางกลับถึงบ้านของเขา และได้นำเสียงที่ได้ยินเหล่านี้มาคิดแปลงเป็นเครื่องดนตรีของไทใหญ่ขึ้น โดยแปลงเสียงต้นไม้เสียดสีกันเป็นเสียงตอยอฮอร์น เสียงผลไม้ลูกเล็กลูกใหญ่ตกลงน้ำเป็นเสียงคุ่ม คุ่ม เป็นเสียงของกลองกันยาวและกลองมอชิง และเสียงใบไม้เป็นเสียงฉาบ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงมีการทำเครื่องดนตรีของไทใหญ่ (โซ ไม่มีสกุล, สัมภาษณ์, ๑ ธันวาคม ๒๕๕๐ อ้างถึงใน โยธิน บุญเฉลย จีรัง กำนวนตา และวิธี เทิดชูสกุลไพร, ๒๕๕๑ : ๓๘๕)

ชาวไทใหญ่มีความเชื่อว่า บรรพบุรุษของตนเป็นผู้คิดประดิษฐ์ตอยอฮอร์น โดยมีความเชื่อตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา ซึ่งในรายงานวิจัยเรื่อง แผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงราย) ได้กล่าวถึงตำนานของตอยอฮอร์นไว้อีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างกัน ความว่า

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อมูลเรื่องเครื่องดนตรีตอซอร์น ผู้วิจัยพบว่า เครื่องดนตรีนี้ กำเนิดและได้รับการจดสิทธิบัตร (หมายเลข #๕๔๑๘) ในประเทศอังกฤษ โดยจอห์น แมทเทียส โอกุสโตรห์ (John Matthias August Stroh) เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๔๒ เขาเกิดในประเทศเยอรมนี ใน พ.ศ. ๒๓๗๑ และอพยพไปยังประเทศอังกฤษ ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ เครื่องดนตรีนี้เรียกว่า สอร์นไวโอลิน หรือ สโตรห์สอร์นไวโอลิน เป็นไวโอลินรูปทรงกระบอกที่สร้างขึ้นจากชิ้นส่วนของไม้มะฮอกกานี มีอะลูมิเนียมเป็นโคอะเฟรมและสอร์น มีคอไวโอลินแบบดั้งเดิม ให้เสียงดังแหลมเหมือนเครื่องเป่า เมื่อบรรเลงในวงออร์เคสตรา สามารถให้เสียงดังแข่งกับเสียงของเครื่องลมทองเหลืองได้ แต่เมื่อมีการผลิตไมโครโฟนเกิดขึ้น ความนิยมสโตรห์สอร์นไวโอลินก็ลดน้อยลง ในขณะที่ทางประเทศพม่าพบเครื่องดนตรีนี้เล่นอย่างแพร่หลายหลังจากที่ประเทศอังกฤษเข้ายึดครอง และชาวไทยใหญ่ที่อพยพมาอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยได้นำมาเล่นกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ซึ่งเรียกว่า วงตอซอร์น... (บุญกร บิณฑสันต์ และคณะ, ๒๕๕๗ : ๕๘)

ชาวไทยใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มีความคล้ายคลึงกับชาวไทยในตอนเหนือของประเทศไทยทั้งด้านความเชื่อในพระพุทธศาสนา ประเพณี พิธีกรรม และการใช้ภาษาที่มีสำเนียงและความหมายของคำหลายคำพ้องกัน จากการศึกษาพบว่า วัดมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ในรัฐชาน ทั้งในด้านดนตรีและการแสดง ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาดั้งเดิมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ ๓

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่
ประเภทกลองก้นยาว กลองมอชิง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย
ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.จำคม พรประสิทธิ์

สารบัญ

หน้า

๓.๑ ความนำ ๑๒

๓.๒ กลองก้นยาว ๖๒

 ๓.๒.๑ คณะกลองก้นยาวของชาวไตซอน เมืองสีป้อ ๗๒

 ๓.๒.๒ คณะกลองก้นยาวบ้านปางกี ตำบลบ่อโจ้ เมืองสีป้อ ๑๑๒

 ๓.๒.๓ คณะกลองก้นยาวบ้านผู้ใหญ่เมืองจ๋าม ตำบลบ่อโจ้ เมืองสีป้อ ๑๒๒

 ๓.๒.๔ กลองก้นยาว คณะสายเงาแลง ตำบลชบลัง ๑๔๒

 ๓.๒.๕ กลองก้นยาว กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมบ้านเวียงเก่า ตำบลชบลัง ๑๗๒

 ๓.๒.๖ คณะกลองกลองก้นยาววัดโพต้อ ๒๒๒

 ๓.๒.๗ คณะกลองกลองก้นยาวลุงจ๋ามเอ หมู่ ๕ บ้านจ้างคำใต้ เมืองสีป้อ ๒๔๒

 ๓.๒.๘ คณะกลองก้นยาวกลุ่มเสือเผือก ๒๕๒

 ๓.๒.๙ คณะกลองก้นยาวกลุ่มจ๋ามเผือก ๒๘๒

 ๓.๒.๑๐ คณะกลองก้นยาว บ้านกุงสำ บ้านปุงพาน และวัดหลวงก้างหม่อ ๓๑๒

 ๓.๒.๑๑ กลองก้นยาววัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า ๓๘๒

 ๓.๒.๑๒ กลองก้นยาววัดนาปางและกลองก้นยาวบ้านนาปาง (ศรีทธาประจำวัดนาปาง) ๔๐๒

 ๓.๒.๑๓ คณะกลองก้นยาว คณะหมอกก่อนไต (เถิกจ้ำไต) ๔๕๒

 ๓.๒.๑๔ คณะกลองก้นยาวบ้านสวนอ้อย วัดสวนอ้อย ๔๖๒

๓.๓ ตอขยอฮอร์น ๔๘๒

 ๓.๓.๑ นักดนตรีตอขยอฮอร์นในเมืองสีป้อและบริบทที่เกี่ยวข้อง ๔๘๒

 ๓.๓.๑.๑ ครูสำงเอ คณะหมอกหอมสูง ๔๙๒

 ๓.๓.๑.๒ ครูสำงจั้ง บ้านหนองอ่าง คณะอ้ายหอมจอมปิ่น ๕๑๒

 ๓.๓.๑.๓ ครูสำงทอน คณะหมอกก่อนไต ๕๓๒

๓.๓.๑.๔	ครูจ่อหลู่ บ้านฮาย คณะสืบเคอ.....	๕๗ป
๓.๓.๒	การเทียบเสียงตอซอฮอรั่น	๖๐ป
๓.๓.๓	กลวิธีการตีตอซอฮอรั่น	๖๒ป
๓.๔	วิเคราะห์รูปแบบทำนอง.....	๖๕ป
๓.๔.๑	วิเคราะห์ทำนองกลองกันยาว.....	๖๕ป
๓.๔.๒	วิเคราะห์ทำนองตอซอฮอรั่น	๗๙ป
๓.๕	สรุปและข้อเสนอแนะ.....	๑๒๒ป

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑ ป้ายชื่อเมืองสีป้อ (HSIPAW).....	๒๗
ภาพที่ ๒ หอนาฬิกาเมืองสีป้อ.....	๒๗
ภาพที่ ๓-๔ แม่น้ำตู่.....	๓๖
ภาพที่ ๕-๖ สภาพถนนหนทางในเมืองสีป้อ	๓๖
ภาพที่ ๗-๘ สภาพถนนหน้าหมู่บ้านซบลัง เมืองสีป้อ	๓๖
ภาพที่ ๙-๑๐ บ้านและสภาพความเป็นอยู่ของคนไทใหญ่ในเมืองสีป้อ	๔๖
ภาพที่ ๑๑ สภาพบ้านของคนเมืองสีป้อ	๔๖
ภาพที่ ๑๒-๑๓ พระธาตุเจดีย์บ่อจู้ วัดหลวงก้างหม่อ.....	๔๖
ภาพที่ ๑๔-๑๕ งานปอยบ่อจู้	๕๖
ภาพที่ ๑๖ ป้าจางลาย หัวหน้าคณะ ปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี.....	๗๖
ภาพที่ ๑๗-๑๘ การร่ำ “ก้ำจ่อมกลอง”	๘๖
ภาพที่ ๑๙ คณะกลองก้นยาวชาวไตซอน	๘๖
ภาพที่ ๒๐ ลักษณะการประสมวงกลองก้นยาวของชาวไตซอน	๘๖
ภาพที่ ๒๑ ทำยี่นตีกลองไตซอน.....	๘๖
ภาพที่ ๒๒ ลักษณะทางกายภาพกลองไตซอน	๘๖
ภาพที่ ๒๓ ป้าคำหลู่ คนตีกลอง ปัจจุบันอายุ ๖๒ ปี.....	๘๖
ภาพที่ ๒๔ ลุงเงินใส คนตีฉาบ ปัจจุบันอายุ ๗๕ ปี.....	๘๖
ภาพที่ ๒๕ ป้าเอม่อ คนตีฉาบ ปัจจุบันอายุ ๖๒ ปี.....	๘๖
ภาพที่ ๒๖ ป้าสุเอ คนตีฆ้อง ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี.....	๘๖
ภาพที่ ๒๗ ป้าใหม่เฉียง คนตีฆ้อง อายุ ๖๐ ปี	๘๖
ภาพที่ ๒๘ ป้านายฮวง คนตีฆ้อง อายุ ๖๘ ปี.....	๘๖
ภาพที่ ๒๙ ลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีวงกลองก้นยาวของชาวไตซอน	๑๐๖
ภาพที่ ๓๐ เครื่องดนตรีวงกลองก้นยาว บ้านปางกี.....	๑๑๖
ภาพที่ ๓๑ ผู้ใหญ่เมืองจ๋าม	๑๒๖

ภาพที่ ๓๒ คณะกลองก้นยาวผู้ใหญ่เมืองจ๋าม	๑๒๒
ภาพที่ ๓๓ ต่างอ้อ คนตีกลองก้นยาว ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี	๑๓๒
ภาพที่ ๓๔ ครูคำหมัด คนตีกลองก้นยาว ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี	๑๓๒
ภาพที่ ๓๕ ต่างโจ คนตีฆ้อง ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี	๑๓๒
ภาพที่ ๓๖ มองบ้านผู้ใหญ่เมืองจ๋าม	๑๓๒
ภาพที่ ๓๗-๓๘ การประสมวงกลองก้นยาวบ้านผู้ใหญ่เมืองจ๋าม	๑๓๒
ภาพที่ ๓๙ บริเวณรอบบ้านครูหม่องจี	๑๕๒
ภาพที่ ๔๐ บ้านครูหม่องจี	๑๕๒
ภาพที่ ๔๑-๔๒ ป้ายคณะสายเงาแลงภายในบริเวณบ้านครูหม่องจี	๑๕๒
ภาพที่ ๔๓ ครูหม่องจี	๑๖๒
ภาพที่ ๔๔ มอง บ้านครูหม่องจี	๑๖๒
ภาพที่ ๔๕ ลูกดู ป้าแล บิดาของต่างจายหลวงและจายกาหลังวัน	๑๗๒
ภาพที่ ๔๖ บ้านต่างจายหลวง	๑๘๒
ภาพที่ ๔๗ ต่างจายหลวง	๑๘๒
ภาพที่ ๔๘ วงกลองก้นยาวบ้านต่างจายหลวง	๑๘๒
ภาพที่ ๔๙ ต่างจายหลวงกับกลองก้นยาว ๒ ใบภายในบ้าน	๑๘๒
ภาพที่ ๕๐ ทางเข้าวัดพาลาบ่อต่อหมู	๑๙๒
ภาพที่ ๕๑ พระธาตุกำลังดำเนินการสร้าง	๑๙๒
ภาพที่ ๕๒ คณะกลองก้นยาววัดพาลาบ่อต่อหมู	๑๙๒
ภาพที่ ๕๓ จายหลวง หัวหน้าคณะกลองก้นยาว	๑๙๒
ภาพที่ ๕๔ จายหลวง	๒๐๒
ภาพที่ ๕๕ ซอหลัง นักดนตรีกลองก้นยาว ปัจจุบันอายุ ๑๙ ปี	๒๐๒
ภาพที่ ๕๖-๕๗ ผู้แสดงโต	๒๐๒
ภาพที่ ๕๘ การประสมวงกลองก้นยาว	๒๐๒
ภาพที่ ๕๙ ฉาบใหญ่	๒๐๒

ภาพที่ ๖๐ การตีกลองก้นยาวประกอบการแสดงโต	๒๑๖
ภาพที่ ๖๑ ขนาดของมอญเรียงจากใหญ่ไปหาเล็กและจากเล็กไปหาใหญ่.....	๒๑๖
ภาพที่ ๖๒ ทางไปวัดโพต่อ	๒๒๒
ภาพที่ ๖๓ หน้าวัดโพต่อ	๒๒๒
ภาพที่ ๖๔ เจ้าอาวาสวัดโพต่อ	๒๒๒
ภาพที่ ๖๕ การประสมวงกลองก้นยาววัดโพต่อ (มองชุดที่ ๑)	๒๒๒
ภาพที่ ๖๖ มองชุดที่ ๒	๒๓๖
ภาพที่ ๖๗ ฉาบใหญ่ในวงกลองก้นยาว.....	๒๓๖
ภาพที่ ๖๘ ริมแม่น้ำคู หลังบ้านครูจ๋ามเอ	๒๔๖
ภาพที่ ๖๙ ครูจ๋ามเอ	๒๔๖
ภาพที่ ๗๐ การประสมวงกลองก้นยาวบ้านครูจ๋ามเอ.....	๒๕๖
ภาพที่ ๗๑ ฉนะกลองก้นยาวกลุ่มเสื่อเผือก	๒๖๖
ภาพที่ ๗๒ ครูสำงเอ หัวหน้าฉนะ	๒๖๖
ภาพที่ ๗๓ ครูจ๋ามดิง คนตีกลองก้นยาว	๒๖๖
ภาพที่ ๗๔ ครูหม่องดำ คนตีมอญ	๒๗๖
ภาพที่ ๗๕ ครูทูน่อง คนตีฉาบ.....	๒๗๖
ภาพที่ ๗๖ การประสมวงกลองก้นยาว	๒๗๖
ภาพที่ ๗๗ ภาพแสงที่อยู่ในแผงมอญ.....	๒๗๖
ภาพที่ ๗๘ ฉนะกลองก้นยาวกลุ่มจ๋ามเผือก	๒๘๖
ภาพที่ ๗๙ ครูจ๋ายุ่มหวาน หัวหน้าฉนะ	๒๘๖
ภาพที่ ๘๐ นายสำงปะ	๒๘๖
ภาพที่ ๘๑ ครูส่วนวิน	๒๘๖
ภาพที่ ๘๒ ครูอ่องทูน	๒๘๖
ภาพที่ ๘๓ กลองก้นยาวกลุ่มจ๋ามเผือกตีประกอบการแสดงโต	๒๙๖
ภาพที่ ๘๔ วงกลองก้นยาววัดจ๋ามเผือก ชุดที่ ๑	๓๐๖

ภาพที่ ๘๕ วงกลองก้นยาววัดจ้ามฝือก ชุดที่ ๒	๓๐๗
ภาพที่ ๘๖ การไหว้พระปิดทองพระพุทธรูป ๔ ทิศ	๓๑๗
ภาพที่ ๘๗ ข้าวสำหรับไหว้พระพุทธร	๓๑๗
ภาพที่ ๘๘-๘๙ ชาวบ้านนำข้าวมาถวายพระพุทธร	๓๒๒
ภาพที่ ๘๐-๘๑ การออกร้านขายของรอบ ๆ เจดีย์	๓๓๗
ภาพที่ ๘๒ ลูกคำยอด หัวหน้าคณะกลองก้นยาว	๓๓๗
ภาพที่ ๘๓ คณะกลองก้นยาวพร้อมคนรำกำปั่นกลอง	๓๓๗
ภาพที่ ๘๔ การแต่งกายของนางรำกำปั่นกลอง	๓๓๗
ภาพที่ ๘๕ สายเมือง (ตีกลองก้นยาว)	๓๔๗
ภาพที่ ๘๖ เกอแลง (ตีฆ้อง)	๓๔๗
ภาพที่ ๘๗ สายลม (ตีฉาบ)	๓๔๗
ภาพที่ ๘๘ ตำแหน่งการวางวงดนตรี	๓๔๗
ภาพที่ ๘๙-๑๐๐ ลักษณะการรำเป็นวงกลมรอบ ๆ วงกลองก้นยาว ณ ลานกว้างข้างเจดีย์	๓๔๗
ภาพที่ ๑๐๑-๑๐๒ ทำรำกำปั่นกลอง	๓๕๗
ภาพที่ ๑๐๓ การประสมวงกลองก้นยาวบ้านปู้พาน	๓๖๗
ภาพที่ ๑๐๔ มองบ้านปู้พาน	๓๖๗
ภาพที่ ๑๐๕ ฉาบใหญ่บ้านปู้พาน	๓๖๗
ภาพที่ ๑๐๖ เจ้าเทหวีตะ เจ้าอวาสวัดหลวงก้างหม่องค์ปัจจุบัน	๓๘๗
ภาพที่ ๑๐๗ มองชุดที่ ๑	๓๘๗
ภาพที่ ๑๐๘ มองชุดที่ ๒	๓๘๗
ภาพที่ ๑๐๙ กลองก้นยาววัดหลวงก้างหม่องค์	๓๘๗
ภาพที่ ๑๑๐-๑๑๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า	๓๙๗
ภาพที่ ๑๑๒ สถานที่เก็บเครื่องดนตรีภายในวัดพระธาตุ	๓๙๗
ภาพที่ ๑๑๓-๑๑๔ กลองก้นยาว มอง ฉาบ ภายในวัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า	๓๙๗
ภาพที่ ๑๑๕ บริเวณรอบ ๆ วัดนาป่า	๔๐๗

ภาพที่ ๑๑๖ ทางเข้าวัดนาป่าง.....	๔๐ป
ภาพที่ ๑๑๗ พระหนัณฑ์กิตติ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน.....	๔๐ป
ภาพที่ ๑๑๘ การประสมวงกลองกันยาวบ้านนาป่าง.....	๔๐ป
ภาพที่ ๑๑๙ ป้ายทางเข้าบ้านเหล่าขุ่น.....	๔๑ป
ภาพที่ ๑๒๐-๑๒๑ บรรยากาศภายในหมู่บ้านเหล่าขุ่น.....	๔๒ป
ภาพที่ ๑๒๒ บ้านลุงปิ่นจิก๊ะ.....	๔๒ป
ภาพที่ ๑๒๓ ลุงปิ่นจิก๊ะ.....	๔๒ป
ภาพที่ ๑๒๔ วงกลองกันยาวบ้านลุงปิ่นจิก๊ะ.....	๔๒ป
ภาพที่ ๑๒๕-๑๒๖ บ้านจายสุปัญญาและวงกลองกันยาวบ้านจายสุปัญญา.....	๔๓ป
ภาพที่ ๑๒๗-๑๒๘ บ้านจายอ้อและนางปอยอ่อง และวงกลองกันยาว.....	๔๓ป
ภาพที่ ๑๒๙-๑๓๐ บ้านป่านางจำและวงกลองกันยาว.....	๔๓ป
ภาพที่ ๑๓๑-๑๓๒ บ้านจายหลาวมอญ.....	๔๕ป
ภาพที่ ๑๓๓ จายหลาวมอญ.....	๔๖ป
ภาพที่ ๑๓๔ วงกลองกันยาว คณะหมอกก่อนไต่ (บ้านจายหลาวมอญ).....	๔๖ป
ภาพที่ ๑๓๕ บริเวณหน้าวัดสวนอ้อย.....	๔๗ป
ภาพที่ ๑๓๖ ศาลาวัดสวนอ้อย.....	๔๗ป
ภาพที่ ๑๓๗ วงกลองกันยาววัดสวนอ้อย.....	๔๗ป
ภาพที่ ๑๓๘ มอง.....	๔๗ป
ภาพที่ ๑๓๙ ฉาบใหญ่.....	๔๗ป
ภาพที่ ๑๔๐ บ้านครูต่างเอ.....	๔๘ป
ภาพที่ ๑๔๑ ครูต่างเอ.....	๔๘ป
ภาพที่ ๑๔๒ ตอยอฮอร์น เครื่องดนตรีของต่างเอ.....	๕๐ป
ภาพที่ ๑๔๓ ค้ำคันทวนบนของตอยอฮอร์น.....	๕๐ป
ภาพที่ ๑๔๔ ด้านลำโพงและส่วนล่างของตอยอฮอร์น.....	๕๐ป
ภาพที่ ๑๔๕ ด้านปลายคันทวนของตอยอฮอร์น.....	๕๐ป

ภาพที่ ๑๔๖ ทำนั้งสี่ตอยหออรันของครูต่างเอ..... ๕๐ป

ภาพที่ ๑๔๗ โรงลิเกจ้ำดไตคณะอ้ายหอมจอมปิ่น..... ๕๒ป

ภาพที่ ๑๔๘ ครูต่างจิ่ง..... ๕๒ป

ภาพที่ ๑๔๙ ตอยหออรันของครูต่างจิ่ง..... ๕๒ป

ภาพที่ ๑๕๐ ทำมือช้ายกคสายตอยหออรัน ๕๒ป

ภาพที่ ๑๕๑ ทำมือขวาจับคันชัก..... ๕๒ป

ภาพที่ ๑๕๒ ตำแหน่งคันชักพาดบนสาย ๕๒ป

ภาพที่ ๑๕๓-๑๕๔ ครูต่างจิ่ง บันทึกภาพที่บ้านคุณครูจ่ายก่าหลังวัน..... ๕๓ป

ภาพที่ ๑๕๕ โรงลิเกจ้ำดไต คณะหมอกก่อนไต..... ๕๔ป

ภาพที่ ๑๕๖ ครูต่างทอน..... ๕๔ป

ภาพที่ ๑๕๗ ครูต่างทอนสี่ตอยหออรันประกอบการแสดงจริงหลังฉาก ๕๔ป

ภาพที่ ๑๕๘ คุณยายคำโหมม บันทึกภาพที่เมืองแสนหวี..... ๕๕ป

ภาพที่ ๑๕๙ ลักษณะสายของตอยหออรัน..... ๕๕ป

ภาพที่ ๑๖๐ ส่วนหัวด้านลูกบิด ๔ สาย..... ๕๕ป

ภาพที่ ๑๖๑ ลักษณะลูกบิดขันสาย ๕๕ป

ภาพที่ ๑๖๒ ส่วนลำโพง ๕๕ป

ภาพที่ ๑๖๓ โคนคันชัก ๕๖ป

ภาพที่ ๑๖๔ ปลายคันชัก ๕๖ป

ภาพที่ ๑๖๕ ครูปี่จิ่งนะ (นักร้องจ้ำดไต ร้องคู่กับครูต่างทอน) ๕๗ป

ภาพที่ ๑๖๖ ทำนั้งสี่ตอยหออรัน โดยครูต่างทอน ๕๗ป

ภาพที่ ๑๖๗ ถนนเข้าหมู่บ้านต้นซ้อ ๕๘ป

ภาพที่ ๑๖๘ บ้านครูจ่ายสิบเคอ ๕๘ป

ภาพที่ ๑๖๙ ครูจ่ายสิบเคอ หัวหน้าคณะลิเกจ้ำดไตคณะสิบเคอ..... ๕๘ป

ภาพที่ ๑๗๐ นางแสงคำ ภรรยาครูจ่ายสิบเคอ ผู้จัดการคณะ ๕๘ป

ภาพที่ ๑๗๑ ครูจ้อหลู่..... ๕๙ป

ภาพที่ ๑๗๒ ครูจ่อหลู่สี่ตอยฮอร์น.....๕๘๖

ภาพที่ ๑๗๓ ครูจ่อหลู่ นางแสงคำ ครูจายสิบเคอ๕๘๖

ภาพที่ ๑๗๔ ทำการจับคันชัก สาธิตโดยครูต่างจังหวัด คณะอ้ายหอมจอมปิ่น ๖๒๖

ภาพที่ ๑๗๕ ตำแหน่งของปลายท่อนี้วในการกดสาย สาธิตโดยครูต่างจังหวัด คณะอ้ายหอมจอมปิ่น๖๓๖

บทที่ ๓

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ ประเภท กลองก้นยาว กลองมองเซิง และเครื่องดนตรีประเภท เครื่องสายในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งประเทศเมียนมา

๓.๑ ความนำ

กลองก้นยาวเป็นกลองของชาวไทใหญ่ที่มีลักษณะคล้ายกลองยาวและขนาดเล็กกว่ากลองแอม ถือเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญที่สุดของคนไทยที่มีเชื้อสายไทใหญ่ เพราะเป็นกลองที่อยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมโดยตลอด การศึกษาโครงการนำร่องเรื่องกลองก้นยาวในพื้นที่ประเทศไทย ปรากฏความสำคัญของกลองก้นยาวกล่าวคือ ลักษณะทางกายภาพของหุ่นกลองที่มีความยาวและมีขนาดใหญ่ทำให้เสียงที่ดังออกมามีความกังวานไพเราะและนุ่มนวล มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ลีลาการตีกลองมีความแตกต่างไปจากการตีกลองชนิดอื่น ๆ ผู้ที่ตีกลองจะต้องแสดงลีลาไปด้วย แม้ว่าจะดีประกอบการแสดงฟ้อนนกก ฟ้อนโต ฟ้อนดาบก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตีกลองกับผู้แสดงมีความสัมพันธ์กันระหว่างท่าทางกับจังหวะกลองในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ มีความยืดหยุ่น ไม่กำหนดตายตัว เพราะเป็นศิลปะที่มีความเป็นพื้นถิ่น เป็นวิถีชีวิตของชุมชน และการตีกลองยังแสดงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมชุมชนด้านการแต่งกายด้วยชุดไต หรือชุดไทใหญ่ ทำให้เป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความเป็นวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง

กลองมองเซิง เป็นกลองที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งของชาวไทใหญ่ ด้วยเป็นกลองที่ใช้ตีในการแห่ประกอบการฟ้อนรำและตีในงานประเพณีต่าง ๆ การศึกษาโครงการนำร่องเรื่องกลองก้นยาวในพื้นที่ประเทศไทยปรากฏลักษณะสำคัญของการตีกลองมองเซิงจะแสดงลักษณะเสียงที่อ่อนหวาน ลักษณะเสียงกลองมองเซิงได้แก่ “เสียงตั้ง” จะตีพร้อมกันกับ “เสียงมอง” โดยจะกำหนดให้ตกอยู่ในตำแหน่งที่เป็น “จังหวะหนัก” ได้แก่ ท้ายห้องโน้ตเพลงที่ ๒ ห้องโน้ตเพลงที่ ๔ ห้องโน้ตเพลงที่ ๖ และห้องโน้ตเพลงที่ ๘ และปรากฏลักษณะกระสวนทำนองกลองมองเซิง ปรากฏ ๖ กระสวนทำนอง

สำหรับการดำเนินการวิจัยในเมืองสีป้อ ไม่พบการตีกลองมองเซิง อาจกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เกือบสูญหายไป เพราะไม่มีคนนิยมบรรเลงผู้ใหญ่เมืองจ๋าม บ้านหัวหม่อ ตำบลบ่อไจ้ เมืองสีป้อ อธิบายว่า “กลองมองเซิงที่บ้านนี้ไม่มีการตี หายาก ที่เมืองสีป้อ รัฐชาน แทบจะหายไปแล้ว หายากมากเท่าที่ทราบ” (ผู้ใหญ่อเมืองจ๋าม, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ถือเป็นประเภทเครื่องดนตรีประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและมีระเบียบวิธีการบรรเลงที่มีความลุ่มลึกไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีของชนชาติใดก็ตาม สำหรับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของชาวไทยใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่มีความน่าสนใจ ได้แก่ ดอโร (ตอยอฮอร์น) ดึงสามสาย สำหรับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของชาวไทยใหญ่มีปรากฏแถบจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย และพื้นที่อื่น ๆ บ้างเล็กน้อย ด้วยเครื่องดนตรีดังกล่าวมีบทบาทการบรรเลงในวงดนตรีจ๊าดไต โดยทำหน้าที่สืบทอดกับนักร้องที่ร้องเนื้อหาหรือเรื่องราวเพื่อเป็นการสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดีผ่านเรื่องราวที่มีการผูกขึ้นทั้งเรื่องที่เป็นพุทธชาดก นิทานพื้นบ้าน รวมถึงเรื่องราวที่ผูกขึ้นอย่างทันสมัยหรือเรื่องราวที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น นอกจากนี้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายยังนำมาบรรเลงเพื่อความบันเทิงในงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยใหญ่อย่างแพร่หลาย

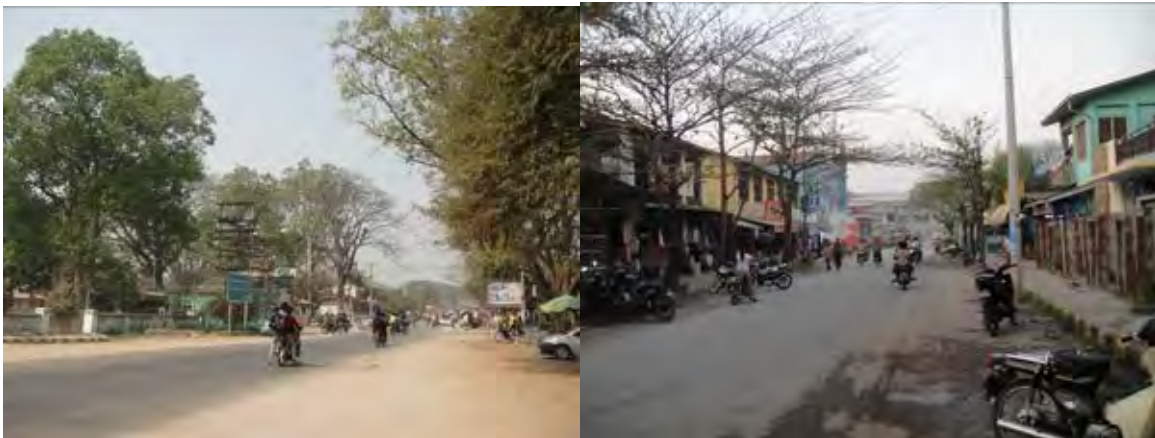
เมืองสีป้อ (HSIPAW) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของรัฐชาน เป็นเมืองที่มีความเก่าแก่ อายุนับพันปีตามประวัติศาสตร์มีอายุไม่น้อยกว่า ๑,๒๐๐ ปี เดิมเมืองสีป้อถือเป็นเมืองหลวงเมืองหนึ่ง เป็นเมืองเจ้าฟ้า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระธาตุบ่อจู้ พระธาตุเจ้านางมอญหล้า เมืองสีป้อจึงเป็นเมืองที่สำคัญมากเมืองหนึ่งในรัฐชาน นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำจู้ ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ใหญ่ที่สุดในรัฐชานไหลผ่านกลางเมือง เมืองสีป้อมีความอุดมสมบูรณ์ แม่น้ำจู้เป็นแม่น้ำที่มีความใสสะอาดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่หล่อเลี้ยงชาวเมืองสีป้อ ชาวรัฐชานมีสุภาษิตที่กล่าวกันต่อ ๆ มาว่า “น้ำใสตรงไหน ใจดีตรงนั้น” (ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑ ป้ายชื่อเมืองสีป้อ (HSIPAW) ภาพที่ ๒ หอนาฬิกาเมืองสีป้อ บันทึกภาพ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๓-๔ แม่น้ำตู่ บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕-๖ สภาพถนนหนทางในเมืองสีป้อ บันทึกภาพ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗-๘ สภาพถนนหน้าหมู่บ้านซบลัง เมืองสีป้อ บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕-๑๐ บ้านและสภาพความเป็นอยู่ของคนไทใหญ่ในเมืองลีปอ บ้านที่กภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๑ สภาพบ้านของคนเมืองลีปอ บ้านที่กภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๒-๑๓ พระธาตุเจดีย์บ่อจู้ วัดหลวงกำหม่อ บ้านที่กภาพ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๔-๑๕ งานปอยบ่อจู บันทึกรูปภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ชาวไทยใหญ่ในเมืองสี่ป้อมมีงานประเพณีที่สำคัญทั้ง ๑๒ เดือน ครูช่างคำ จางยออธิบายดังนี้
เดือนเจ้ง (เดือน ๑) มีงานปอยปีใหม่ไต จะมีการตีกลองกันยาวกันหลายหมู่บ้าน ตี ๑ วัน เป็นการตีแห่
และตีประกอบกรรำกำปั่นกลอง

เดือนกำ (เดือน ๒) มีงานปอยหลู่ข้าวใหม่ ปัจจุบันงานบุญนี้หายไป

เดือน ๓ เป็นงานบุญขึ้น ๑๕ ค่ำ วันมาฆบูชา สำหรับงานบุญนี้ วันดา หรือวันเตรียมก่อนงานบุญ
ชาวบ้านนิยมเข้าไปในป่า เพื่อหาไม้ที่มีกลิ่นหอม มาจุดเพื่อเป็นพุทธบูชามีการทำขนมข้าวยาคุ มีการตีกลอง
กันยาวเพื่อเป็นการบูชาด้วย

เดือน ๔ งานปอยพระธาตุ ถือเป็นงานบุญประจำปีที่ใหญ่ที่สุด จะจัดเฉพาะที่วัดสำคัญของเมือง
เท่านั้น(เดือน ๔-๖ งานปอยส่งลง มีการตีกลองกันยาว) สำหรับงานปอยพระธาตุ พระปัญญา ปัจจุบันอายุ
๑๕ ปี รองเจ้าอาวาสวัดกางเวียง เมืองแสนหวิ อธิบายว่า “งานปอยพระธาตุจัดปีละ ๑ ครั้ง เรียก “ปอยเหลิน
สี่” ของคนใหญ่ พระธาตุที่เมืองแสนหวิเรียกว่า “พระธาตุพระเจ้ายะไข่” งานปอยพระธาตุ เป็นงานปอยที่
ใหญ่ที่สุดในรอบ ๑ ปีของคนแสนหวิ” (พระปัญญา, สัมภาษณ์ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗)

เดือน ๕ งานปีใหม่ไต หรืองานสงกรานต์ มีการตีกลองกันยาว งานปอยจำดี เป็นการก่อพระเจดีย์
ทราย มีการตีกลองกันยาว

เดือน ๖ งานบุญวันวิสาขบูชา มีการจัดงานรดน้ำต้นไม้ และมีการตีกลองกันยาว

เดือน ๗-๘ งานปอยเข้าหว่า หรือเข้าพรรษา ช่วง ๓ เดือนนี้มีการจัดงานบุญเป็นระยะทุกวันแรม ๑๔
ค่ำ และวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เป็นวันดา เจ้าภาพโหลง (เจ้าภาพใหญ่) เตรียมการ มีการตีกลองกันยาว ทุกวันแรม
๑๕ ค่ำ และวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นวันถวายองค์พระ มีการแห่ไปวัด

สำหรับช่วงเข้าพรรษา คนเฒ่าคนแก่จะไปจำศีลที่วัด ถ้าเป็นหมู่บ้านเล็กก็จะมีบ้านประมาณ ๗๐-๘๐ หลังคาเรือน ถ้าเป็นหมู่บ้านใหญ่จะมีบ้านประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ หลังคาเรือน เพราะฉะนั้น ทุกวันแรม ๑ ค่ำ ทุกคนจะไปถือศีล ๕ กัณฑ์ที่วัด ชาวบ้านก็จะไปเลี้ยงข้าวคนที่มาถือศีลที่วัด จนถึงวันแรม ๑๔-๑๕ ค่ำ หรือวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ จึงจะมีการจัดงานบุญใหญ่ถวายของพระสงฆ์ครั้งหนึ่ง สำหรับวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำและวันแรม ๑ ค่ำจะมีการตีกลองกันยาวกันตลอด

เดือน ๑๐-๑๑ งานปอยออกหว้า หรือออกพรรษา มีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นได้แก่ จองพารา คนในรัฐชานเรียกว่า “จองแข่งต่างปุด” โดยจะทำการกันทุกบ้านโดยทำที่บ้านของตนเอง ไม่เอาไปแห่อย่างสถานที่อื่นๆ

เดือน ๑๑-๑๒ มีการจัดงาน ปอยลองซอม เป็นการถวายของพระด้วยการจับสลาก

เดือน ๑๒ ปอยสังการ หรือ งานบุญกฐิน (ต่างคำ จางยอค, สัมภาษณ์ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

การดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการบรรเลงกลองกันยาว กลองมองเซิง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของชาวไทใหญ่ในรัฐชาน โดยเฉพาะเมืองสีป้อ ซึ่งเป็นพื้นที่การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นการดำเนินการวิจัยสืบเนื่องมาจากโครงการวิจัยเรื่อง ดนตรีไทใหญ่ในพื้นที่ของประเทศไทย ผลของการวิจัยจะมีความสำคัญด้วยเป็นการศึกษาเชิงลึกด้านการบรรเลงกลองกันยาว กลองมองเซิง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายทั้งหมดในรัฐชานซึ่งเป็นข้อมูลทางวิชาการศุริยวงศศิลป์ที่เป็นข้อมูลจากพื้นที่กำเนิด ทำให้เกิดความเชื่อมโยงวัฒนธรรมการบรรเลงของชาวไทใหญ่ในรัฐชานกับวัฒนธรรมดนตรี โดยเฉพาะกลองกันยาว กลองมองเซิง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่มีการหลงไหลเข้ามาในประเทศไทยให้มีความชัดเจน และเป็นฐานข้อมูลทางการศึกษาด้านวัฒนธรรมดนตรีให้ปรากฏอย่างกว้างขวางซึ่งยังไม่มีปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมมาก่อน

๓.๒ กลองกันยาว

กลองกันยาว เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในรัฐชาน โดยเฉพาะเมืองสีป้อสำหรับกลองกันยาวถือเป็นเครื่องดนตรีศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทใหญ่ การมีกลองกันยาวไว้ในครอบครองถือเป็นสิริมงคลและผู้ที่จะมีกลองกันยาวไว้ที่บ้านจะต้องเป็นผู้มีความสำคัญกับชุมชนหรือหัวหน้าชุมชนหรือพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดที่มีชาวบ้านเป็นศรัทธาอยู่ที่วัดนั้น ๆ กลองกันยาวยังเป็นเครื่องดนตรีที่ปรากฏในงานประเพณีทั้ง ๑๒ เดือน ดังที่อธิบายรายละเอียดไว้ข้างต้น จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเรื่องกลองกันยาว โดยเน้นเนื้อหาว่าด้วยการบรรเลงกลองกันยาว ลักษณะการประสมวง การนำไปใช้งานต่าง ๆ ในสังคมหรือชุมชน ปรากฏข้อมูลอยู่เป็นจำนวนมาก ดังจะได้อภิปรายรายละเอียดต่อไป

๓.๒.๑ คณะกลองก้นยาวของชาวไตซอน เมืองลีปอ

ชาวไตซอนเป็นชาวไตที่อพยพมาจากเมืองคุนหมิง ประเทศจีน เข้ามาอาศัยบริเวณใกล้วัดจงกางเวียง ในเมืองลีปอ โดยมีชาวไตซอนในพื้นที่ประมาณร้อยละ ๙๐ ของผู้อยู่อาศัย ป้าจางลาย หัวหน้าคณะกลองก้นยาวของชาวไตซอน ปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๐๐ หมู่ ๑๐ ป๊อกมันจ๊าด ตำบลรอบเวียง เมืองลีปอ อธิบายว่า “ชาวไตซอนอพยพมาสมัยเหมาเซตุง ป้ามาแต่เมืองซอน เกิดที่เมืองซอน หนีมา ๕๓ ปีแล้ว วิชาที่ติดตัวมาก็มีแต่กลอง ๒ ใบ กลองนี้ถือเป็นคนไต มาอยู่เป็นคนไทใหญ่ แต่มาจากไตซอน ที่เมืองซอน เห็นตีกลองกันแบบนี้ตลอดเวลา” (จางลาย, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗) เมื่อป้าจางลายอพยพครอบครัว และเพื่อน ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ที่เมืองลีปอแล้ว ชาวไตซอนเหล่านี้ก็ได้นำวัฒนธรรมดนตรีติดตัวมาด้วย โดยเฉพาะการตีกลองก้นยาว โดยลักษณะทางกายภาพของกลองจะสั้นกว่ากลองก้นยาวทั่วไป

ภาพที่ ๑๖ ป้าจางลาย หัวหน้าคณะกลองไตซอน ปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ป้าจางลายอธิบายว่า “เล่นดนตรีมาตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี เรียนในรูปแบบการเรียนแบบ ความสามารถของ ป้าก็ตีกลอง มอง ฉายได้ เราซื้อเครื่องดนตรีกลอง มอง มาเมื่อ ๑๘ ปีที่ผ่านมา ซื้อมาเป็นของชุมชนส่วนกลาง คนที่เล่นเป็นผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน มีกันประมาณ ๒๕ คน เป็นศรัทธาวัดจงกางเวียง” (จางลาย, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗) สำหรับการตีกลองก้นยาวของชาวไตซอน จะเป็นการตีกลองกับรำ โดยเฉพาะเรียกว่า “ก้า จอมกลอง” หมายถึงการรำตามกลอง

ภาพที่ ๑๗-๑๘ การรำ “ก้าจอมกลอง” บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

โอกาสที่ตีกลองนั้น จะตีในงานปอยสง่าลง งานถวายฉัตรบนเจดีย์ งานวัดต่าง ๆ โดยบางครั้งเจ้าภาพให้เงิน บางครั้งเล่นโดยไม่ได้รับค่าแรง เพราะชาวไตชอบถือว่าการตีกลองเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ระยะเวลาในการตีกลองจะประมาณ ๑ ชั่วโมง มีการตีทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน แต่ไม่นิยมตีในงานอวมงคลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบลักษณะการประสมวงกลองไตชอบประกอบด้วยกลองก้นยาว ๒ ใบ ฉาบใหญ่ ๒ คู่ มอ ๓ ใบ ป้าจางลายอธิบายว่า “กลองจะตีก็ใบก็ได้ มอจะตีก็ใบก็ได้ แต่ฉาบจะต้องมีประมาณ ๓ คู่ไม่เกิน ๔ คู่ เพราะฉาบใหญ่จะต้องตีเหมือนกัน” (จางลาย, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๙ คณะกลองก้นยาวชาวไตชอบ

ภาพที่ ๒๐ ลักษณะการประสมวงกลองก้นยาวชาวไตชอบ

บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๒๑ ทำยี่นตีกลองไตซอน

ภาพที่ ๒๒ ลักษณะกายภาพกลองไตซอน

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

คณะนักดนตรีวงกลองกันยาวชาวไตซอนมีรายชื่อและภาพดังนี้

ภาพที่ ๒๓ ป้าคำหู่ คนตีกลอง ปัจจุบันอายุ ๖๒ ปี ภาพที่ ๒๔ ลุงเงินใส คนตีฉาบ ปัจจุบันอายุ ๗๘ ปี

ภาพที่ ๒๕ ป้าเอม่อ คนตีฉาบ ปัจจุบันอายุ ๖๒ ปี บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๒๖ ป้าสุเอ คนตีฆ้อง ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี ภาพที่ ๒๗ ป้าใหม่เจียง คนตีฆ้อง อายุ ๖๐ ปี

ภาพที่ ๒๘ ป้านายฮวง คนตีฆ้อง อายุ ๖๘ ปี บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ลักษณะทางกายภาพของกลองกันยาว (กล่าวในเนื้อหาบทเรื่องความหมายและสัญลักษณ์ของกลอง) สำหรับมอ ๓ ใบมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว จำนวน ๒ ใบและขนาด ๘.๕ นิ้ว จำนวน ๑ ใบโดยเสียงของมอที่มีขนาดเท่ากันเป็นเสียงเดียวกัน ส่วนมอใบเล็กมีเสียงห่างออกไปเป็นคู่ ๕ ลักษณะทางกายภาพของฉาบใหญ่ ๒ คู่ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

ภาพที่ ๒๕ ลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีวงกลองกันยาวของชาวไตซอน

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖

ความไพเราะของการตีกลองกันยาวของชาวไตซอนขึ้นอยู่กับการตีรวมวงของกลอง ฉาบและมอ เน้นการบรรเลงรวมกันของเครื่องดนตรีทุกชิ้น ลักษณะของทำนองกลองไม่ซับซ้อน ปรากฏเป็นกระสวนทำนองกลองกันยาวดังนี้

-- - ชิ่ง	-- - ชิ่ง	-- - ชิ่ง	-- - ชิ่ง
-----------	-----------	-----------	-----------

เมื่อนำฉาบและกลองเข้ามาประสมวง จะได้ยินเสียงว่า “---ซง ---ซ่า ---ซง” โดยมีกระสวนกลอง ฉาบ และมอ ดังนี้

----	-- - ซง	-- - ซ่า	-- - ซง
----	-- - (กลอง)	-- - ฉาบ	-- - มอ

บางครั้งมีการเปล่งเสียงร้องว่า “---ซ่า ---ซ่า ---มอง” ดังจะแสดงจังหวะต่อไปนี้

---	--- ซ่า	--- ซ่า	--- มอง
-----	---------	---------	---------

นับได้ว่า การตีกลองของชาวไตขอนแก่นไม่มีความกระสวนจังหวะที่ซับซ้อนนัก แต่เป็นการตีกลองเพื่อความรื่นเริง สนุกสนาน และเป็นการรวมตัวของคนในชุมชนมาเล่นดนตรีร่วมกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ

๓.๒.๒ กลองกันยาวบ้านปางกี ตำบลบ่อโจ้ เมืองสีป้อ

วงกลองกันยาวบ้านปางกี ได้มาร่วมบรรเลงในงานยกฉัตรพระธาตุที่เจดีย์วัดถ้ำ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗ สำหรับการยกฉัตรมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของการสร้างเจดีย์ เมื่อทำการสร้างเจดีย์เสร็จแล้วทำการยกฉัตร โดยชาวไทใหญ่ที่เมืองสีป้อจะทำงานบุญเพียงวันเดียว โดยเริ่มกิจกรรมตั้งแต่เช้า ถ้าเป็นเรื่องของงานบุญจะมีกลองยาวของชาวไตเหนือ หรือที่เรียกว่า ชาวไตขอนแก่น มาร่วมบรรเลง เรียกว่า กลองขี้จิ้ง (ส่งคำจางยอด, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗) จากการเก็บข้อมูลภาคสนามได้ทำการบันทึกภาพการประสมวงกลองกันยาวของคณะนี้ไว้

ภาพที่ ๓๐ เครื่องดนตรีวงกลองกันยาว บ้านปางกี บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

การประสมวงกลองกันยาว บ้านปางกี ตำบลบ่อโจ้ เมืองสีป้อ มีกลองกันยาว ๑ ใบ มอง ๕ ใบ โดยขนาดและเสียงของมองปรากฏดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๓.๕ นิ้ว	เสียงโด
มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙ นิ้ว	เสียงฟา

ภาพที่ ๓๓ ส่างอ้อ คนตีกลองกันยาว ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี

ภาพที่ ๓๔ ครูคำหมัด คนตีกลองกันยาว ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี บ้านทีกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๓๕ ส่างโจ คนตีมอง ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี

ภาพที่ ๓๖ มองบ้านผู้ใหญ่มืองจ่าม

บ้านทีกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๓๗-๓๘ การประสมวงกลองกันยาวบ้านผู้ใหญ่มืองจ่าม บ้านทีกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ผู้ใหญ่เมืองจ๋ามอธิบายว่า เสียงของกลองก้นยาวมีการเรียกเสียงกลองตามลักษณะงานที่นำกลองก้นยาวไปตี โดยเสียงกลองก้นยาวประกอบด้วยกัน ๒ เสียง

เสียงแรก เรียกว่า เสียงเข้าปอย เป็นการตีเวลามีงานปอย แห่งกลองเพื่อเข้างานบุญต่าง ๆ

เสียงที่ ๒ เรียกว่า กลองหมั่นต๊ับ หรือ กลองรับแขก คำว่า “หมั่นต๊ับ” เป็นลักษณะการเดิน

สำหรับเสียงกลองทั้ง ๒ เสียง มีวิธีการตีเหมือนกัน การตีกลองเข้าปอยเป็นการตีประกอบการฟ้อนนกก การฟ้อนเจิง จะตีแนวปานกลาง ไม่ช้า ไม่เร็ว สำหรับการตีกลองรับแขกจะตีแนวช้า(ผู้ใหญ่เมืองจ๋าม, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

มองของคณะกลองก้นยาวผู้ใหญ่เมืองจ๋าม มีขนาดและเสียงดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๔ นิ้ว	เสียงโศ
มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๕ นิ้ว	เสียงโศ
มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ นิ้ว	เสียงซอล
มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว	ระบุงเสียงไม่ได้
ฉาบใหญ่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว	

จะเห็นได้ว่า เสียงมองของบ้านผู้ใหญ่เมืองจ๋าม มีความสอดคล้องกับเสียงมองของบ้านปางก็ แม้ว่าจะมีมองใบที่เสียงสูงที่สุดซารุด ระบุงเสียงไม่ได้ สำหรับเสียงมองบ้านผู้ใหญ่เมืองจ๋ามยังปรากฏรูปแบบเสียงที่ห่างกันเป็นคู่ ๔ และคู่ ๕ แต่มีการสลับเสียงลูกกันโดยมองใหญ่ที่สุดจะมีเสียงห่างจากใบรองลงมาเป็นคู่ ๕ และเสียงมองใบที่ ๒ ห่างจากใบที่ ๓ เป็นคู่ ๔ และมีการห่างเป็นคู่ ๕ อีกครั้งหนึ่ง ระหว่างเสียงมองใบที่ ๓ กับใบที่ ๔ นับได้ว่า เสียงมองที่ปรากฏในเมืองสีป่อ เป็นมองที่เป็นเสียงมาตรฐานมีเสียงห่างกันแบบคู่เสนาะ ซึ่งปรากฏทั้งบ้านปางก็และบ้านผู้ใหญ่เมืองจ๋าม

โอกาสที่ตีกลองก้นยาวของคณะผู้ใหญ่เมืองจ๋าม ได้แก่ การตีกลองก้นยาวในงานมงคล งานขึ้นบ้านใหม่ งานวันชาติ งานปอยพระธาตุ งานยกฉัตร ปอยออกหว่า ปอยเข้าหว่า ปอยสำอาง ปอยจำดี ปอยปีใหม่ (สงกรานต์) สำหรับวันขึ้นปีใหม่เดือนมกราคมจะมีการตีกลองก้นยาวเพื่อความเป็นสิริมงคลด้วย สำหรับงานที่ยกเว้นได้แก่ งานอวมงคลต่าง ๆ เพราะถือเป็นความอัปมงคลจะไม่นำกลองก้นยาวไปตี

๓.๒.๔ กลองก้นยาว คณะสายเงาแลงตำบลชบลัง

กลองก้นยาวคณะสายเงาแลง หัวหน้าคณะ ได้แก่ คุณครูหม่องจี ปัจจุบันอายุ ๗๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๘๒ บ้านชบลัง ตำบลปางเจ้าเมือง เมืองสีป่อ ครูหม่องจีมีความสามารถในการตีกลองก้นยาว ตีปาดยา ตีมองแวง

ชื่อของคณะสายเงาแลงมีความหมายว่า เงาแสงสว่าง คณะสายเงาแลงมีนักดนตรี ๗ คนและมีนักดนตรีที่เล่นเครื่องดนตรีสากลอีก ๓ คน โดยเครื่องดนตรีสากล ได้แก่ กีตาร์ เบส และกลองชุด

ภาพที่ ๓๕ บริเวณรอบบ้านครูหม่องจี

ภาพที่ ๔๐ บ้านครูหม่องจี

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๔๑-๔๒ ป้ายคณะสายเงาแลงภายในบริเวณบ้านครูหม่องจี

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๔๓ ครูหม่องจี

ภาพที่ ๔๔ มง บ้านครูหม่องจี

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ครูหม่องจีอธิบายว่า นักดนตรีกลองกันยาวที่บ้านซบลังจะตีไม่ค่อยเก่งมากนักและงานส่วนใหญ่ที่นำกลองไปตีจะเป็นงานบุญประเพณีต่าง ๆ ครูหม่องจีอธิบายว่า “กลองกันยาวจะตีในงาน ตีกันเมื่อทำบุญ บ้านซบลัง งานที่ใหญ่ที่สุดคืองานปอยต่างล่อง งานกฐิน หรือยี่เป็ง เดือนสิบสองมีงานออกพรรษา งานอวมงคลไม่ดี นักดนตรีกลองกันยาวที่ดีเก่ง ๆ ไม่ค่อยมี มีแต่พอตีได้” (หม่องจี, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ขนาดและเสียงของมง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่วางอยู่บนบ้านของครูหม่องจี มีรายละเอียดดังนี้

มงใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๔.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มงใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว	เสียงโด
มงใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๕ นิ้ว	เสียงฟา
มงใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘ นิ้ว	ระบุงเสียงไม่ได้
มงใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ นิ้ว	ระบุงเสียงไม่ได้
มงใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว	ระบุงเสียงไม่ได้

เสียงมงที่ปรากฏที่บ้านครูหม่องจีจำนวน ๖ ใบ สำหรับ ๓ ใบแรกระบุงเสียงได้ ส่วนอีก ๓ ใบชำรุดระบุงเสียงไม่ได้ โดยใบที่ระบุงเสียงได้ เมื่อเรียงลำดับจากใบใหญ่ไปหาใบเล็กพบว่าเสียงห่างกันเป็นคู่ ๔ ได้แก่ เสียงซอลห่างจากเสียงโดเป็นคู่ ๔ และเสียงโดห่างจากเสียงฟาเป็นคู่ ๔ เช่นเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า นักดนตรีบ้านซบลังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรีมากนัก โดยมงที่ชำรุดมากถึง ๓ ใบยอมทำให้เสียงที่ตีออกมาพร้อมกันไม่ได้คุณภาพมากนัก

๓.๒.๕ กลองกันยาว กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมบ้านเวียงเก่า ตำบลซบลัง

คณะกลองกันยาว กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมบ้านเวียงเก่า ตำบลซบลัง หัวหน้าคณะคือ ส่างจายหลวง ส่างจายหลวงเป็นพี่ชายคนโตในจำนวนพี่น้อง ๑๓ คนของครูจายกาหลังวัน (นักดนตรีที่มีความสามารถที่สุดในเมืองสีป้อ) บิดาชื่อ ลู มารดาชื่อ แล (ชุมชนมักเรียก ๒ ท่านว่า ลุงลู ป้าแล) สำหรับพี่น้อง ๑๓ คนมีรายชื่อ ดังนี้

คนที่ ๑ (คนโต) ไม่ทราบชื่อ (ถึงแก่กรรม)

คนที่ ๒ ไม่ทราบชื่อ (ถึงแก่กรรม)

คนที่ ๓ ครูส่างจายหลวง

คนที่ ๔ ครูจายกาหลังวัน

คนที่ ๕ ลุงวี (ทำกิจการค้าไม้)

คนที่ ๖ ป้าคำอ่อง (ถึงแก่กรรม)

คนที่ ๗ ครูส่างเกียน

คนที่ ๘ ครูจายคำ

คนที่ ๙ นางขาว

คนที่ ๑๐ นางหล้า

คนที่ ๑๑ นางแสงน้อง

คนที่ ๑๒ ครูส่างกลาง (เป็นนักดนตรีอยู่ในประเทศไทย ดิดกิดาร์)

คนที่ ๑๓ ครูจายสายเอ

ครูส่างจายหลวงเล่าว่า พี่น้องทั้ง ๑๒ คน มีความสามารถด้านดนตรีมากถึง ๕ คน มีเพียง ๒ คนที่ไม่เป็นดนตรี ทั้งนี้ไม่นับพี่น้องคนที่ ๑ และคนที่ ๒ ที่ถึงแก่กรรมไปก่อนแล้ว

ภาพที่ ๔๕ ลุงลู ป้าแล บิดามารดาของครูส่างจายหลวง และครูจายกาหลังวัน

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๔๖ บ้านล่างจายหลวง

ภาพที่ ๔๗ ส่างจายหลวง

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๔๘ วงกลองกันยาวบ้านล่างจายหลวง

ภาพที่ ๔๙ ส่างจายหลวงกับกลองกันยาว ๒ ใบภายในบ้าน

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

มองที่บ้านล่างจายหลวงมีขนาดและเสียงดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๔ นิ้ว	เสียงซอล
มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐.๕ นิ้ว	เสียงโด
มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๒ นิ้ว	เสียงเร
มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๕ นิ้ว	เสียงฟา
มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว	เสียงโด
ฉาบใหญ่มี ๒ คู่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว และ ๑๒ นิ้ว	

จะเห็นได้ว่า ขนาดของมองขนาดใหญ่ ได้แก่ ใบที่ ๑-๓ นั้น จะมีขนาดใกล้เคียงกับมองของบ้านครูหม่องจี และคุณภาพเสียงของมองทั้งบ้านครูหม่องจีและบ้านสว่างจายหลวงมีคุณภาพเสียงไม่ด้นัก โดยทั้งบ้านครูหม่องจีและบ้านครูสว่างจายหลวงอยู่ในพื้นที่บ้านชลลิ่งเช่นเดียวกัน

สำหรับสว่างจายหลวง มีบุตรชายชื่อ จายหลวง ปัจจุบันอายุ ๓๖ ปี สืบทอดงานดนตรีกลองก้นยาว โดยก่อตั้งคณะกลองก้นยาววัดพาลาบ่อต่อหมู (คำว่า บ่อต่อหมู หมายถึงพระที่ขุดพบ ณ สถานที่นี้ เลยนำพื้นที่ที่ขุดพบพระพบมาสร้างเป็นวัด)

ภาพที่ ๕๐ ทางเข้าวัดพาลาบ่อต่อหมู

ภาพที่ ๕๑ พระธาตุกำลังดำเนินการสร้าง

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๒ คณะกลองก้นยาววัดพาลาบ่อต่อหมู

ภาพที่ ๕๓ จายหลวง หัวหน้าคณะกลองก้นยาว

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๔ จายหลวง

ภาพที่ ๕๕ ขอหลัง นักดนตรีกลองก้นยาว ปัจจุบันอายุ ๑๕ ปี

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๖-๕๗ จายเล็ก อายุ ๑๑ ปี ผู้แสดงโต (เด็กตัวสูง) เรียนชั้น ๕

จายแฉง อายุ ๑๓ ปี ผู้แสดงเป็นหางโต (เด็กตัวเล็ก) เรียนชั้น ๔ แสดงเป็นหัวโต (จบแล้ว)

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๘ การประสมวงกลองก้นยาว

ภาพที่ ๕๙ ฉาบใหญ่

บันทึกภาพ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๖๐ การตีกลองกันยาวประกอบการแสดงโต

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

มองที่วัดพาลาบ่อต่อหมูมีขนาดและเสียงดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๖ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงเรสูง

มองใบที่ ๗ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงเรสูง

ฉาบใหญ่มีขนาด ๑๒ นิ้ว จะเห็นได้ว่า มองที่วัดพาลาบ่อต่อหมูจะมีการเรียงจากใหญ่ไปหาเล็กหลังจากนั้นมีการเรียงจากเล็กไปหาใหญ่ ดังจะแสดงด้วยภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๖๑ ขนาดของมองเรียงจากใหญ่ไปหาเล็กและจากเล็กไปหาใหญ่

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

๓.๒.๖ คณะกลองกลองกันยาววัดโพต้อ

วัดโพต้อเป็นชื่อของผู้เฒ่าที่ถึงแก่กรรมแล้วชื่อ โพต้อ ต่อมากลายมาเป็นตำนานของวัด โดยวัดนี้เป็นพระอารามหลวงของเจ้าเมืองสีป้อ

ภาพที่ ๖๒ ทางไปวัดโพต้อ

ภาพที่ ๖๓ หน้าวัดโพต้อ

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๖๔ เจ้าอาวาสวัดโพต้อ

ภาพที่ ๖๕ การประสมวงกลองกันยาววัดโพต้อ (มองชุดที่ ๑)

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๖๖ มงชุดที่ ๒

ภาพที่ ๖๗ ฉาบใหญ่ในวงกลองกันยาว

บันทึกภาพ ๙ มีนาคม ๒๕๕๗

วงกลองกันยาววัดโพธิ์ต่อประกอบด้วยกลอง ๔ ใบ มง ๒ ชุด สำหรับขนาดและเสียงของมงทั้ง ๒ ชุด มีรายละเอียดดังนี้

มงชุดที่ ๑

มงใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๔.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มงใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐.๕ นิ้ว	เสียงโด
มงใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘.๒ นิ้ว	เสียงซอล
มงใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๒ นิ้ว	เสียงโด
มงใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๒ นิ้ว	เสียงซอล
มงใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๒ นิ้ว	เสียงเร
ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว	

มงชุดที่ ๒

มงใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๓ นิ้ว	เสียงซอล
มงใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๕ นิ้ว	เสียงโด
มงใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มงใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ นิ้ว	เสียงโด
มงใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว	เสียงซอล
มงใบที่ ๖ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔ นิ้ว	เสียงโด
มงใบที่ ๗ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๕ นิ้ว	เสียงซอล

สำหรับคุณภาพเสียงมอมีคุณภาพเสียงดีมากทั้ง ๒ ชุด โดยเสียงมอจะมีเสียงห่างกันเป็นคู่ ๔ และคู่ ๕ ตามลำดับทั้งชุดที่ ๑ ที่ประกอบด้วยกัน ๖ ใบและชุดที่ ๒ ที่ประกอบด้วยกัน ๗ ใบ นอกจากนี้ วัดโพต้อยังมีมออีก ๓ ใบ เป็นมอที่มีคุณภาพเสียงดี มีไว้เพื่อตีบอกสัญญาณโดยจะตีเวลา ๑๑.๐๐ น. และเวลา ๑๕.๓๐ น. โดยตีจากใบเล็กไปหาใหญ่ โดยตีเป็นระยะคือ “เล็ก-กลาง-ใหญ่” มีความหมายว่า “โต-ขึ้น-ใหญ่” โดยจะตีทั้งหมด ๕ ชุด (ต่างคำ จากยอด, สัมภาษณ์ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗) และด้วยวัดโพต้อยังมีความเชื่อดังกล่าวอาจส่งผลให้การดูแลและควบคุมเสียงมอเป็นไปด้วยความระมัดระวัง ส่งผลให้มอวัดโพต้อยังมีคุณภาพเสียงดีมากทุกใบ

๓.๒.๗ คณะกรรมการยาวลุงจ่ามเอ หมู่ ๕ บ้านจ่ามคำใต้ เมืองลีโป

คณะกรรมการยาวบ้านลุงจ่ามเอตั้งอยู่ที่หมู่บ้าน หมู่ ๕ บ้านจ่ามคำใต้ โดยมีลุงจ่ามเอ อายุ ๖๑ ปี เป็นหัวหน้าคณะ

ภาพที่ ๖๘ ริมแม่น้ำตู หลังบ้านครุจ่ามเอ

ภาพที่ ๖๙ ครุจ่ามเอ

บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐ การประสมวงกลองกันยาวบ้านครูจ่ามเอ บันทึกภาพ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ขนาดและเสียงของมอญบ้านครูจ่ามเอ มีรายละเอียดดังนี้

มอญใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มอญใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว	เสียงเร
มอญใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มอญใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๕ นิ้ว	เสียงเร
มอญใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓ นิ้ว	เสียงซอล
มอญใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว	เสียงเรสูง
ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว	

สำหรับมอญของบ้านครูจ่ามเอจะมีลักษณะการเรียงขนาดของมอญรูปแบบเดียวกับมอญของวัดพาลาบ่อต่อห่มุ โดยมีการเรียงจากใหญ่ไปหาเล็กและเพิ่มขนาดใหญ่ขึ้นใน ๒ ใบสุดท้าย และคุณภาพเสียงมอญของบ้านครูจ่ามเอมีคุณภาพเสียงดีมาก โดยเรียงความห่างของเสียงจากคู่ ๕ สลับกับคู่ ๔

๓.๒.๘ คณะกลองกันยาวกลุ่มเสือเผือก

คณะกลองกันยาวกลุ่มเสือเผือกเป็นคณะดนตรีที่ประจำอยู่วัดจองกางเวียง โดยมีครูต่างเอ อายุ ๕๐ ปี อยู่ป้อมมันจ้ำด หมู่ ๕ เป็นหัวหน้าคณะ มีครูจ่ามตึง ปัจจุบันอยู่ป้อมมันจ้ำด หมู่ ๑ ตำบลรอบเวียง เป็นนักดนตรีกลองกันยาวอีกคนหนึ่งของคณะ และมีครูหม่องล่า ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี บ้านอยู่หมู่ ๕ เป็นนักดนตรีมอญ ครูทุนอ่อง ปัจจุบันอายุ ๕๑ ปี อยู่หมู่บ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ ทำหน้าที่เป่าปี่แนและตีฉาบในวง

สำหรับกลุ่มเสื้อฝือกเป็นกลุ่มคนตรีที่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองที่เรียกชื่อกันว่า “พรรคเสื้อฝือก” โดยสนับสนุนมาแล้วเป็นระยะเวลา ๓-๔ ปี ครูช่างเอธิบายเรื่องงานที่ไปตีกลองกันยาวว่า

งานที่ไปก็มีงานปอยสง่าลง งานทำบุญ มีการแสดงนก โตะ คณะเราไม่มีก้ำลาย (เพื่อนมือ) ก้ำแลว (เพื่อนดาบ) นอกนั้นก็จะไปตีงานแห่ต่าง ๆ ถ้าได้รับเชิญก็ไปทุกงาน ถ้าเป็นช่วงเข้าพรรษา ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ จะไปตีตามวัด เพราะเป็นวันดาของวันพระใหญ่ เวลาไปตีจะตีเวลา ๑ ทุ่ม ตีนานไปถึง ๕ ทุ่ม ก็จะหยุด กลองกันยาวเราจะตีเพื่อไปบอกบุญคนในหมู่บ้านให้มาทำบุญ เป็นการเชิญคนมาหอม (มาร่วมทำบุญ) งานอวมงคลไม่ไปตี

(ช่างเอ, สัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๗๑ คณะกลองกันยาวกลุ่มเสื้อฝือก

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๒ ครูช่างเอ หัวหน้าคณะ ภาพที่ ๗๓ ครูจ๋ามติง คนตีกลองกันยาว

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๔ ครูหม่องล่า คนตีมอญ ภาพที่ ๗๕ ครูทูนอ่อง คนตีฉาบ

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๖ การประสมวงกลองกันยาว

ภาพที่ ๗๗ ภาพแสงที่อยู่ในแผงมอญ

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ขนาดและเสียงมอญของกลุ่มเสื่อเผือกมีรายละเอียดดังนี้

มอญใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) อยู่ตำแหน่งที่ ๒ ของแผงมอญ ขนาด ๑๖ นิ้ว

เสียงซอล

มอญใบที่ ๒ อยู่ซ้ายมือใบแรก ขนาด ๑๒.๕ นิ้ว

เสียงที

มอญใบที่ ๓ ขนาด ๙.๕ นิ้ว

เสียงมี

มอญใบที่ ๔ ขนาด ๗ นิ้ว

เสียงโด

มอญใบที่ ๕ ขนาด ๕.๗ นิ้ว

เสียงซอล

มอญใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) ขนาด ๔.๗ นิ้ว

เสียงโด

ฉาบใหญ่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว

๓.๒.๕ คณะกลองกันยาวกลุ่มจ๋ามเผือก

คณะกลองกันยาวกลุ่มจ๋ามเผือกหัวหน้าคณะชื่อ ครูจาย्यू่วัน ปัจจุบันอายุ ๓๗ ปี อยู่บ้านจ๋ามเผือก (्यू่วัน แปลความหมายว่า ยิ้มหวาน) โดยคณะกลองกันยาวกลุ่มจ๋ามเผือกมาร่วมงานประจำปีที่เจดีย์พระธาตูป้อจู้ หรือวัดก้างหม่อนักคนตรีในกลุ่มได้แก่ นายล่างปะะ ปัจจุบันอายุ ๓๐ ปี อยู่บ้านเก่า ตำบลป้อจู้ เมืองสีป้อ ทำหน้าที่ตีกลองกันยาว ครูส่วนวิน ปัจจุบันอายุ ๓๐ ปี อยู่บ้านจ๋ามเผือก ทำหน้าที่ตีมอญ และครูอ่องทุน ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี อยู่บ้านจ๋ามเผือกทำหน้าที่ตีฉาบ

ภาพที่ ๗๘ คณะกลองกันยาวกลุ่มจ๋ามเผือก

ภาพที่ ๗๙ ครูจาย्यू่วัน หัวหน้าคณะ

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๐ นายล่างปะะ

ภาพที่ ๘๑ ครูส่วนวิน

ภาพที่ ๘๒ ครูอ่องทุน

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๓ กลองกันยาวกลุ่มจ้ำมเผือกตีประกอบการแสดงโต

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ขนาดและเสียงมองของกลุ่มจ้ำมเผือกมีรายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว เสียงซอล

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

คุณภาพเสียงมองของกลุ่มจ้ำมเผือกถือว่ามีคุณภาพเสียงดีมาก โดยเสียงตรง และมีเสียงห่างเป็นคู่ ๕ และ คู่ ๔ ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีฉะกอลงกัณยาววัดจ้ำมเฝือก โดยมีเครื่องดนตรี ๒ ชุด

ภาพที่ ๘๔ วงกลองกัณยาววัดจ้ำมเฝือก ชุดที่ ๑ ภาพที่ ๘๕ วงกลองกัณยาววัดจ้ำมเฝือก ชุดที่ ๒

ขนาดและเสียงของมองของวัดจ้ำมเฝือก ชุดที่ ๑ มีรายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๔ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๒ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘.๑ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงซอล

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว

ขนาดและเสียงของมองของวัดจ้ำมเฝือก ชุดที่ ๒ มีรายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว เสียงโด

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๖ นิ้ว ระบุงเสียงไม่ได้ (แตก)

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗ นิ้ว เสียงโด

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ นิ้ว ระบุงเสียงไม่ได้ (แตก)

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว เสียงโด

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

คุณภาพเสียงมองทั้ง ๒ ชุดมีคุณภาพเสียงดีมาก

๓.๒.๑๐ คณะกลองก้นยาว บ้านกุ้งสำ บ้านปู้งพาน และวัดหลวงก้างหม่อ

คณะกลองก้นยาวบ้านกุ้งสำและบ้านปู้งพานเป็นคณะกลองก้นยาวที่มาร่วมงานประจำปีวัดหลวงก้างหม่อ โดยงานบุญนี้เรียกชื่อว่า “งานพระธาตุปอยบ่อจู้” จัดปีละ ๑ ครั้ง สำหรับ พ.ศ. ๒๕๕๗ จัดระหว่างวันที่ ๑๐-๑๕ มีนาคม การกำหนดวันจัดงานจะเริ่มที่วันขึ้น ๑๐ ค่ำไปจนถึง ๑๕ ค่ำ กิจกรรมของงานคือการไหว้พระปิดทองพระพุทธรูปที่ตั้งอยู่ ๔ ทิศของเจดีย์รอบ ๆ พระธาตุ และทุก ๆ วันจะมีการถวายข้าวพระพุทธรูป ส่วนเพ็ญเดือน ๔ หรือวันที่ ๑๕ มีนาคมของปีนี้ มีการถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์ โดยจะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาอย่างเป็นทางการประมาณ ๕๐ วัด เพื่อให้ชาวบ้านได้ทำบุญร่วมกัน พระธาตุวัดบ่อจู้ ถือเป็นพระธาตุที่ใหญ่ที่สุดในเมืองสีป้อ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันชื่อ เจ้าเดหวังตะ ปัจจุบันอายุ ๕๗ ปี สำหรับชื่อวัดที่เป็นทางการชื่อว่า วัดหลวงก้างหม่อ เวียงสีป้อ สำหรับชื่อที่เป็นภาษาไทยใหญ่จะเรียกว่า วัดพระธาตุก้างหม่อ เพราะฉะนั้น งานประจำปีบางครั้งมีการเรียกชื่อกันว่า “ปอยก้างหม่อ” ปัจจุบันนิยมเรียกกันว่า “งานพระธาตุปอยบ่อจู้” วัดนี้มีศรัทธาประจำวัดประมาณ ๕ หมู่บ้าน

ภาพที่ ๘๖ การไหว้พระปิดทองพระพุทธรูป ๔ ทิศ ภาพที่ ๘๗ ข้าวสำหรับไหว้พระพุทธรูป
บันทึกภาพวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๘-๘๙ ชาวบ้านนำข้าวมาถวายพระพุทธรูป

บันทึกภาพวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๙๐-๙๑ การออกร้านขายของรอบ ๆ เจดีย์

บันทึกภาพวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗

คณะกลองกั้นยาวบ้านกุงสำเป็นคณะกลองกั้นยาวคณะหนึ่งที่เป็นศรัทธาของวัดหลวงก้างหม่อ มีการตีกลองกั้นยาวประกอบการแสดง “รำกำปั่นกลอง” ซึ่งเป็นลักษณะการรำวงโดยคนในหมู่บ้าน วงดนตรีประกอบด้วยกลองกั้นยาว มอญ ฉาบ สำหรับคนรำมีประมาณ ๕๒ คน การแต่งกายของนางรำประกอบด้วย ๖ สี ได้แก่ สีม่วง สีเหลือง สีชมพู สีฟ้า สีเขียว และสีส้ม ครูคำยอด อายุ ๕๘ ปี หัวหน้าคณะกลองกั้นยาว อยู่บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ อธิบายว่า “จังหวะในการตีกลองมีอยู่ด้วยกัน ๓ จังหวะคือจังหวะมอญเซ็ง จังหวะช้าและจังหวะไว ส่วนรำมีทั้งหมด ๘ ท่า” (คำยอด, สัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๕๒ ครูค่ายอด หัวหน้าคณะกลองกันยาว ภาพที่ ๕๓ คณะกลองกันยาวพร้อมคนรำก้ำปั่นกลอง
บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๔ การแต่งกายของนางรำก้ำปั่นกลอง

สำหรับนักดนตรีวงกลองกันยาวได้แก่ นายสายเมือง ปัจจุบันอายุ ๑๘ ปี ตีกลองกันยาว นายเคอแลง ปัจจุบันอายุ ๑๘ ปี เช่นเดียวกัน ตีกลองมอ และนายสายลม ปัจจุบันอายุ ๑๕ ปี ตีฉาบ โดยทั้ง ๓ คนเป็นคนในหมู่บ้านกุงสำ สำหรับตำแหน่งการวางวงดนตรีจะอยู่ตรงกลางของวงรำ โดยการรำก้ำปั่นกลองจะรำเป็นวงกลมใหญ่รอบ ๆ วงดนตรี และจะรำครั้งละประมาณ ๒๐-๓๐ นาที โดยรำบนลานกว้างที่อยู่ด้านข้างของเจดีย์นั่นเอง

ภาพที่ ๕๕ สายเมือง (ตึกลงก้นยาว) ภาพที่ ๕๖ เคอแลง (ตีมอง) ภาพที่ ๕๗ สายลม (ตีฉาบ)

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๘ ตำแหน่งการวางวงดนตรี

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๙-๑๐๐ ลักษณะการรำเป็นวงกลมรอบ ๆ วงกลองก้นยาว ณ ลานกว้างข้างเจดีย์

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๑-๑๐๒ ทำรำกำปั่นกลอง

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

สำหรับการรำกำปั่นกลองจะเริ่มรำตั้งแต่เวลาประมาณ ๘ โมงเช้า และจะรำประมาณ ๓ ชั่วโมง เมื่อแดดเริ่มร้อนจะเลิกรำ กลองกันยาวที่นำมาตีเป็นกลองเจ้าเมือง ส่วนขนาดและเสียงของมอญคุณภาพเสียงไม่ค่อยดีนัก รายละเอียดมีดังนี้

มอญใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว	เสียงตา
มอญใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๕ นิ้ว	เสียงเร
มอญใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗ นิ้ว	เสียงซอล
มอญใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว	เสียงเร
มอญใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มอญใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๕ นิ้ว	เสียงเร
ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒.๕ นิ้ว	

นอกจากคณะกลองกันยาวบ้านทุ่งสำแล้ว ยังมีคณะกลองกันยาวบ้านปึงพานมาร่วมในงานประจำปีของเช้าวันที่ ๑๐ มีนาคมด้วยเช่นกัน

ภาพที่ ๑๐๓ การประสมวงกลองกันยาวบ้านปู้งพาน บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๔ มองบ้านปู้งพาน

ภาพที่ ๑๐๕ ฉาบใหญ่บ้านปู้งพาน

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

สำหรับขนาดและเสียงมองของบ้านปู้งพานมีรายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๖ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๒ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๗ นิ้ว เสียงเร

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒.๕ นิ้ว

คุณภาพเสียงมองบ้านปู้งพานมีเสียงตรงและคุณภาพเสียงดีมาก

สำหรับวัดหลวงก้างหม่อเอง ยังมีกลองกันยาวและมองอีก ๒ ชุด โดยมองแต่ละชุดมีขนาดและเสียงดังนี้

มองชุดที่ ๑ ประกอบด้วยกัน ๖ ใบ โคร่งแฉงมองทำจากสแตนเลส

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๓.๕ นิ้ว ระบุเสียงไม่ได้ (แตก)

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐ นิ้ว ระบุเสียงไม่ได้ (แตก)

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘ นิ้ว ระบุเสียงไม่ได้ (แตก)

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว ระบุเสียงไม่ได้ (แตก)

มองใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว ระบุเสียงไม่ได้ (แตก)

มองใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว ระบุเสียงไม่ได้ (แตก)

มองชุดที่ ๒ ประกอบด้วยกัน ๕ ใบ

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๔ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๔ นิ้ว เสียงซอล

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว

คุณภาพเสียงมองชุดที่ ๒ นี้มีเสียงตรงและคุณภาพเสียงดีมาก โดยเสียงเป็นไปตามมาตรฐานคือเป็นเสียงที่ห่างกันเป็นคู่ ๕ และคู่ ๔ ตามลำดับ และเสียงตรงกับเสียงมองของคณะกลองกันยาวบ้านปึงพานด้วย โดยเจ้าอวาสาอธิบายว่า มองชุดนี้ซื้อมาจากบ้านต้อแหลง เมืองจ้อกแม (เจ้าเตหวิงตี้, สัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๐๖ เจ้าเตหวิงตี้เจ้าอวาสาวัดหลวงกำม่องค์ปัจจุบัน ภาพที่ ๑๐๗ มองชุดที่ ๑

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๘ มองชุดที่ ๒

ภาพที่ ๑๐๙ กลองก้นยาววัดหลวงแก้งหม้อ

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

๓.๒.๑๑ กลองก้นยาววัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้าถือเป็นพุทธศาสนสถานขนาดเล็กที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของเมืองสีป้อ สำหรับวัดนี้มีวงกลองก้นยาวอยู่ประจำวัดด้วย

ภาพที่ ๑๑๐-๑๑๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า ภาพที่ ๑๑๒ สถานที่เก็บเครื่องดนตรีภายในวัดพระธาตุ

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๑๓-๑๑๔ กลองกันยาว มอง ฉาบ ภายในวัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

สำหรับขนาดและเสียงของมอญมีรายละเอียดดังนี้

มอญใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๓.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มอญใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๕ นิ้ว	เสียงเร
มอญใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๕ นิ้ว	เสียงซอล
มอญใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๕ นิ้ว	เสียงเร
มอญใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว	เสียงซอล
ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว	

คุณภาพเสียงมอญชุดที่ ๒ นี้มีเสียงตรงและคุณภาพเสียงดีมาก โดยมีเสียงใกล้เคียงกับมอญบ้านปุงพาน และมอญชุดที่ ๒ ของวัดหลวงก้างหม้อ หากแต่เมื่อตีพร้อมกันแล้ว ไม่ได้เสียงที่มีคุณภาพเนื่องจากหัวไม้ตีที่มีการพันมัดไว้แน่น ไม่สามารถตีให้ลงตำแหน่งกลางปุ่มของมอญได้ (ดังภาพ)

๓.๒.๑๒ กลองกันยาววัดนาปางและกลองกันยาวบ้านนาปาง (ศรัทธาประจำวัดนาปาง)

วัดนาปางตั้งอยู่ในตำบลเหล่าขุ่น เวียงสี่ป้อ (คำว่า นาปาง หมายถึง มีที่นาเป็นจำนวนมาก) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันชื่อ พระหนั่นดำกิตติ ปัจจุบันอายุ ๖๐ ปี (คำว่า หนั่นดำกิตติ แปลว่า พระอานนท์) สำหรับบ้านนาปางมีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ ๒๐๐ หลังคาเรือน ชาวบ้านทำอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าวโพด อ้อย ถั่วเหลือง งาม สำหรับวงกลองกันยาวในวัดนี้ยังคงใช้ในวิถีชีวิตของชาวบ้านดังที่พระหนั่นดำกิตติอธิบายว่า “จะตีในงานประเพณี จนเป็นวิถีชีวิต เพราะฉะนั้นจะมีการเล่นกันเป็นประจำ โดยคนตีกลองกันยาวส่วนใหญ่ อายุประมาณ ๒๕-๓๐ ปีขึ้นไป” (พระหนั่นดำกิตติ, สัมภาษณ์ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๑๕ บริเวณรอบ ๆ วัดนาป่าง ภาพที่ ๑๑๖ ทางเข้าวัดนาป่าง

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๑๗ พระหนัดำกิตติ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ภาพที่ ๑๑๘ การประสมวงกลองกันยาวบ้านนาป่าง

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ขนาดและเสียงของมองวัดนาป่างมีรายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๓.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐ นิ้ว เสียงลา

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว เสียงซอล

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

สำหรับมองที่วัดนาป่างมีคุณภาพเสียงดี

นอกจากเครื่องดนตรีที่วัดแล้ว บ้านเหลาขุ่นซึ่งเป็น ๑ ใน ๖ บ้านที่เป็นศรีทราชของวัดนาป่าung (๖ บ้าน ได้แก่ บ้านโห้โฮ บ้านขุนจง บ้านเตจัน บ้านหลอย บ้านเหลาขุ่น และบ้านตึงคำ) ยังมีวงกลองกั้นยาวของชาวบ้านอีก ๔ บ้านด้วยกันได้แก่

บ้านที่ ๑ บ้านลุงปิ่นจ๊ก๊ะ

บ้านที่ ๒ บ้านจายสุปัญญา

บ้านที่ ๓ บ้านจายอ้อ นางปอยอ่อง

บ้านที่ ๔ บ้านปานาง่า

ภาพที่ ๑๑๕ ป้ายทางเข้าบ้านเหลาขุ่น

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๒๐-๑๒๑ บรรยากาศภายในหมู่บ้านเหลาขุ่น

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๒๒ บ้านลุงปิ่นจิก๊ะ

ภาพที่ ๑๒๓ ลุงปิ่นจิก๊ะ

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๒๔ วงกลองกันยาวบ้านลุงปิ่นจิก๊ะ

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๒๕-๑๒๖ บ้านจายสุปัญญาและวงกลองกันยาวบ้านจายสุปัญญา

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๒๗-๑๒๘ บ้านนายจายอ้อและนางปอยอ่อง และวงกลองกันยาว

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๒๙-๑๓๐ บ้านป่านางจ่าและวงกลองกันยาว

บันทึกภาพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ขนาดและเสียงของมอทั้ง ๔ บ้านมีรายละเอียดดังนี้
 มอและฆ้องบ้านลุงปิ่นจิ๊กตะ เป็นการเรียงจากใหญ่ไปหาเล็กและเพิ่มขนาดไปหาใหญ่ในตอนท้ายเพลง
 โดยมอคุณภาพเสียงไม่ค่อยดีนัก รายละเอียดดังนี้

มอใบที่ ๑ (ใบซ้ายสุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๓.๒ นิ้ว	เสียงซอล
มอใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๑ นิ้ว	เสียงซอล
มอใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว	เสียงซอล
มอใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๒ นิ้ว	เสียงซอล
มอใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๘ นิ้ว	เสียงโดต่ำ
มอใบที่ ๖ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๘ นิ้ว	เสียงโด

มองใบที่ ๗ (ใบขวาสุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐ นิ้ว เสียงโศก

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

มองและฉาบบ้านจายสุปัญญา มองคุณภาพเสียงค่อนข้างดี รายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๓ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว เสียงซอล

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

มองและฉาบบ้านนายจายอ้อและนางปอยอ่อง คุณภาพเสียงดีมาก รายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๓ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว เสียงซอล

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

มองและฉาบบ้านป้านางจำ คุณภาพเสียงดีมาก รายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘.๓ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว เสียงซอล

ฉาบใหญ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๗ นิ้ว

จะเห็นได้ว่า คุณภาพเสียงมองของ ๓ บ้าน ได้แก่ บ้านจายสุปัญญา บ้านจายอ้อนางปอยอ่อง และบ้านป้านางจำ เป็นมองที่มีเสียงเดียวกันและมีคุณภาพเสียงดี นอกจากนี้ ระยะห่างของเสียงก็เป็นไปตามมาตรฐาน ได้แก่ เสียงห่างกันเป็นคู่ ๕ และคู่ ๔ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเพราะเป็นมองที่ซื้อมาจากแหล่งเดียวกัน

๓.๒.๑๓ คณะกลองกันยาว คณะหมอกก่อนไต (ลิเกจ้ำดไต)

คณะหมอกก่อนไตเป็นคณะลิเกจ้ำดไตที่มีฉายหลาวมอญ เป็นหัวหน้าคณะ ปัจจุบันฉายหลาวมอญ อายุ ๕๑ ปี อยู่บ้านป๊อก ๕ ป๊อกจ้ำงำ

ภาพที่ ๑๓๑-๑๓๒ บ้านฉายหลาวมอญ

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๓๓ ฉายหลาวมอญ ภาพที่ ๑๓๔ วงกลองกันยาว คณะหมอกก่อนไต (บ้านฉายหลาวมอญ)

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ขนาดและเสียงมองของบ้านฉายหลาวมอญมีรายละเอียดดังนี้
 มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๕ นิ้ว เสียงซอล
 มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐.๕ นิ้ว เสียงเร
 มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๘ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๕ นิ้ว เสียงซอล

สำหรับมองบ้านจายหลาวมอญถือได้ว่าคุณภาพเสียงดีมาก มีเสียงตรง และยังเป็นมองที่มีคุณภาพเสียงเหมือนกับมองของวัดหลวงก้างหม้อ และมองอีก ๓ ชุดที่บ้านเหลาซุ่นด้วย โดยเสียงมองเป็นเสียงที่มีความห่างกันเป็นคู่ ๕ และคู่ ๔ ตามลำดับ

๓.๒.๑๔ คณะกลองกันยาวบ้านสวนอ้อย วัดสวนอ้อย

คณะกลองกันยาวบ้านสวนอ้อย วงดนตรีประจำวัดสวนอ้อย สำหรับท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้แก่ เจ้าจันทาวาระระ ปัจจุบันอายุ ๕๘ ปี

ภาพที่ ๑๓๕ บริเวณหน้าวัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๑๓๖ ศาลาวัดสวนอ้อย

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๓๗ วงกลองกันยาววัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๑๓๘ มอง

ภาพที่ ๑๓๙ ฉาบใหญ่

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ขนาดและเสียงของมองมีรายละเอียดดังนี้

มองใบที่ ๑ (ใหญ่ที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๒ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๙.๕ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๓ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๑ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๔ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๗ นิ้ว เสียงเร

มองใบที่ ๕ เส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๕ นิ้ว เสียงซอล

มองใบที่ ๖ (เล็กที่สุด) เส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๗ นิ้ว เสียงเร

สำหรับฉาบใหญ่ ๒ ข้างมีขนาดไม่เท่ากันได้แก่ ๑๑ นิ้วและ ๑๒ นิ้ว สำหรับเสียงของมองมีคุณภาพเสียงตรงดีมาก

๓.๓ ตอยยอฮอร์น

ตอยยอฮอร์นเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีของชาวไทยใหญ่ ตอยยอฮอร์นเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญและมีบทบาทสำหรับชาวไทยใหญ่ โดยเฉพาะการสีตอยยอฮอร์นประกอบการขับร้องที่ชาวไทยใหญ่เรียกกันว่า “เฮ็ดความ” การร้องแบบเฮ็ดความประกอบการสีตอยยอฮอร์นนั้น นิยมสีและขับร้องกันในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ ซึ่งเป็นวันดา หรือวันก่อนวันพระ โดยจะเป็นการสีเมื่อมีเจ้าภาพหรือผู้หางานมาหาไปสีที่วัด สำหรับการวันขึ้น ๑๔ ค่ำ นักดนตรีจะกลับบ้านเพื่อเตรียมตัวไปถือศีลในวันพระ หรือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ

นอกจากการสีประกอบการร้องเฮ็ดความในวันก่อนวันพระแล้ว ตอยยอฮอร์นยังมีบทบาทในการสีประกอบการขับร้องในการแสดงลิเกจ้ำดไต สำหรับการขับร้องในการแสดงลิเกจ้ำดไตสามารถแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นการร้องเดี่ยว ๆ โดยไม่มีการสีตอยยอฮอร์น สำหรับรูปแบบที่ ๒ เป็นการขับร้องประกอบการสีตอยยอฮอร์น โดยเป็นทั้งลักษณะการสีคลอร้องและการสีรับร้อง

สำหรับเนื้อหาหัวข้อนี้ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ นักดนตรีตอยยอฮอร์นในเมืองสีป้อและบริบทที่เกี่ยวข้อง

๓.๓.๒ การเทียบเสียงตอยยอฮอร์น

๓.๓.๓ กลวิธีการสีตอยยอฮอร์น

ดังปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๓.๑ นักดนตรีตอยยอฮอร์นในเมืองสีป้อและบริบทที่เกี่ยวข้อง

นักดนตรีตอยยอฮอร์นคนสำคัญของเมืองสีป้อ ซึ่งปัจจุบันมีนักดนตรีสำคัญอยู่ ๔ ท่าน ได้แก่

- ครูต่างเอ คณะหมอกหอมสูง
- ครูต่างจิ่ง บ้านหนองอ่าง คณะอ้ายหอมจอมปิ่น
- ครูต่างทอน คณะหมอกก้อนไต
- ครูจ่อหลู่ บ้านสาย คณะสิบเคอ

๓.๓.๑.๑ ครูต่างเอ คณะหมอกหอมสูง

ภาพที่ ๑๔๐ บ้านครูต่างเอ

ภาพที่ ๑๔๑ครูต่างเอ

บันทึกภาพ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ครูต่างเอ นักดนตรีตอยอฮอร์น คณะหมอกหอมสูง ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๔ ปีก ๑บ้านชลบัล เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปีเป็นนักดนตรีตอยอฮอร์นอยู่คณะหมอกหอมสูง เริ่มหัดดนตรีตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี โดยเรียนจากเจ้าอาวาสวัดเวียงเก่า ชื่อ กอนต้งยะ และด้วยบิดามารดาของครูต่างเอเป็นนักตอยอฮอร์นและเป็นนางเอกลิเกจ๊าดไตมาโดยตลอด ทำให้ครูต่างเอซึมซับความเป็นศิลปินมาโดยตลอด สำหรับครูต่างเอถือเป็นศิลปินที่เป็นผู้ถ่ายทอดการตอยอฮอร์น โดยศิลปินที่มีชื่อเสียงอีก ๓ ท่าน ได้แก่ ครูต่างจิ่ง ครูต่างทอน และครูจ่อหลู่ ส่วนเป็นลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดการตอยอฮอร์นจากครูต่างเอทั้งสิ้น

ครูต่างเออธิบายเรื่องความสำคัญและบทบาทของตอยอฮอร์นในวงดนตรีต่างๆว่า

มันมีอยู่ ๒ ทำนอง ทำนองที่ไม่มีตอยอฮอร์นและทำนองที่ต้องมีตอยอฮอร์น ที่จำเป็นต้องมีตอยอฮอร์นก็ต้องมี เพราะต้องมีเสียงไวโอลินติดตาม จะว่ามีความสำคัญที่สำคัญ จะว่าไม่สำคัญก็ไม่สำคัญนัก เพราะนักร้องสามารถร้อง โดยไม่มีตอยอฮอร์นก็ได้ แต่สำหรับการแสดงจ๊าดไตมีความสำคัญมาก เพราะต้องติดตามเสียงร้อง ไม่มีตอยอฮอร์นไม่ได้ สำหรับมองแค่งเป็น

เครื่องดนตรีที่ตีตามตอยอ ตอยอจะตีเป็นหลัก เพราะฉะนั้นในการแสดงจำดไตไม่มีตอยอฮอร์น
ไม่ได้เลย (สว่างเอ, สัมภาษณ์ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

นอกจากความสามารถด้านตอยอฮอร์นแล้ว ครูสว่างเอยังมีความสามารถในการตีฆ้องหรือที่เรียกกันว่า
มองแกงด้วย ลักษณะทางกายภาพตอยอฮอร์นของครูสว่างเอปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๑๔๒ ตอยอฮอร์น เครื่องดนตรีของสว่างเอ

ภาพที่ ๑๔๓ ต้ามคันทวนบนของตอยอฮอร์น

ภาพที่ ๑๔๔ ด้านลำโพงและส่วนล่างของตอยอฮอร์น

ภาพที่ ๑๔๕ ด้านปลายคันทวนของตอยอฮอร์น

บันทึกภาพ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๔๖ ทำนั้งสีตอยอฮอร์นของครูต่างเอ

บันทึกภาพ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗

การเทียบเสียงตอยอฮอร์นของครูต่างเอ จะเทียบสายห่างกันเป็นคู่ ๔ โดยเมื่อเปรียบเทียบเสียงจากขลุ่ยเพียงออ สามารถเทียบเคียงเสียงได้ดังนี้

สาย ๑ (สายสูงที่สุด) เสียงที

สาย ๒ เสียงมีต่ำ

สาย ๓ เสียงลา

สาย ๔ เสียงเรต่ำ

การเทียบเสียงตอยอฮอร์นในวงดนตรีจ้ำดไต จะเทียบเสียงโดยใช้มองแคงเป็นเครื่องดนตรีหลักในการเทียบเสียง

ครูต่างเออธิบายว่า เอกลักษณะการสีตอยอฮอร์นนั้นไม่สามารถแยกแยะได้ ทุกพื้นที่มีลักษณะทำนองคล้าย ๆ กัน ครูต่างเออธิบายว่า “เหมือน ๆ กัน คล้าย ๆ กัน ถ้าเขาไปทำบุญก็จะร้องเรื่องทำบุญ เขาจะสีตามคนที่ร้อง คือสีตอยอฮอร์นกับเฮ็ดความ ความที่เพราะที่สุดคือความไหว้พระ สำหรับตอยอฮอร์นจะใช้จังหวะ จี ๒ ที่ว่าเพราะจะเพราะที่เนื้อร้อง ฟังแล้วอ่อนโยน” (ต่างเอ, สัมภาษณ์ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ครูต่างเอถือเป็นศิลปินที่ประกอบอาชีพการเล่นดนตรีจ้ำดไต โดยเล่นดนตรีอย่างเดียว ไม่ประกอบอาชีพอย่างอื่น ครูต่างเอเล่าว่า “อาชีพสีตอยอฮอร์นดีกว่าอาชีพอื่น ๆ บางครั้งพอ บางครั้งไม่พอ แต่ดีกว่าทำนา จะมีคนมาหาไปงานทุกเดือน ปีหนึ่งก็ ๕ เดือน มีแต่ช่วงเข้าพรรษาที่ไม่ไปงาน ค่าแรงที่ได้คืนละ ๑๕,๐๐๐ จีต (ประมาณ ๕๐๐ บาท) ก็สามารถอยู่ได้ ช่วง ๕ เดือนไปงานก็เก็บเงินเอาไว้ อีก ๓ เดือนไม่ไปงานก็เอาเงินนั้นออกมาใช้” (ต่างเอ, สัมภาษณ์ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ครูต่างเอมมีความเห็นเรื่องดนตรีจ๊าดไตในอนาคตว่า “ปัจจุบันนักสืตยอฮอร์นในสี่ป้อมีแค่ ๔ คน เด็กสมัยนี้มีแต่ดีดกีตาร์กันอย่างเดียว ไม่ยอมสืตยอฮอร์น เพราะฉะนั้น อนาคตเขาไม่ได้เลยว่าจะเป็นอย่างไรร ถ้ามีคนอยากเรียนก็อยากจะสอนให้” (ต่างเอ, สัมภาษณ์ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

๓.๓.๑.๒ ครูต่างจิ่ง บ้านหนองอ่าง คณะอ้ายหอมจอมปิ่น

ครูต่างจิ่งเป็นนักสืตยอฮอร์น อยู่คณะอ้ายหอมจอมปิ่นของครูจายกำหลังวัน ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี อยู่บ้านหนองอ่าง เมืองสี่ป้อม ครูต่างจิ่งถือเป็นนักดนตรีที่มีความสามารถมากที่สุดท่านหนึ่งในการสืตยอฮอร์น ในเมืองสี่ป้อม บิดามารดาประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ที่เมืองปาด มีพี่น้อง ๕ คน ผู้ชาย ๔ คน ผู้หญิง ๑ คน พี่น้องผู้ชายมีความสามารถสืตยอฮอร์นได้ ๑ คน ได้แก่ ครูทุนต่าง ครูต่างทอน และครูต่างจิ่ง สำหรับพี่น้องผู้ชายอีก ๑ คน ชื่อ ต่างกอ ไม่เป็นนักดนตรี ส่วนน้องสาวชื่อ นางโหม มีความสามารถด้านนาฏศิลป์ โดยเป็นครูสอนรำทั่วไป

ภาพที่ ๑๔๗ โรงละครจ๊าดไตคณะอ้ายหอมจอมปิ่น

ภาพที่ ๑๔๘ ครูต่างจิ่ง

บันทึกภาพ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๔๙ ตยอฮอร์นของครูต่างจิ่ง

ภาพที่ ๑๕๐ ทำมือซ่ายกตสายตยอฮอร์น

บันทึกภาพ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

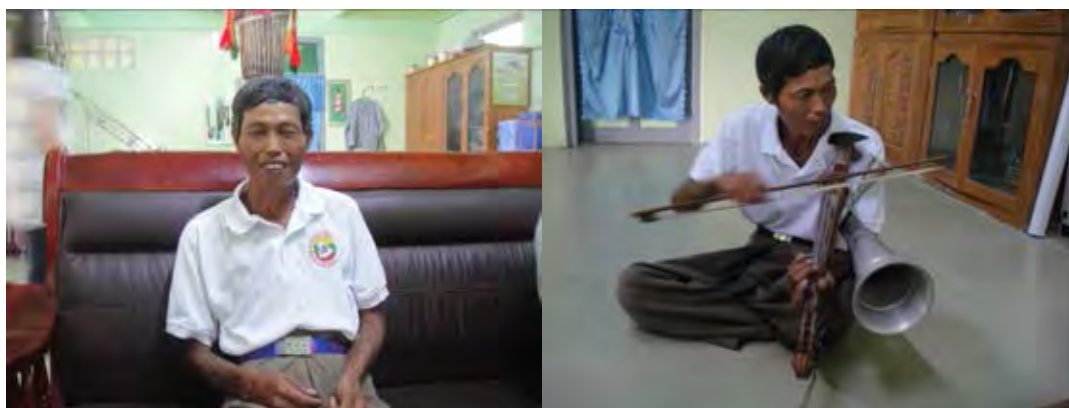

ภาพที่ ๑๕๑ ทำมือขวาจับคันชัก

ภาพที่ ๑๕๒ ตำแหน่งคันชักพาดบนสาย

บันทึกภาพ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ครูต่างจังหวัดตอยอฮอร์นมาตั้งแต่อายุ ๑๒-๑๓ ปี โดยใช้วิธีครูพักลักจำในการตีตอยอฮอร์น โดยคนที่อาศัยอยู่หมู่บ้านหนองอ่างจะมีความสามารถตีกันได้ทุกคน ครูต่างจังหวัดเล่าว่า “ตีกันได้ทุกคนทั้งหมู่บ้าน เพลงตอยอที่ยากที่สุดก็คือจังหวะจี ๑ เป็นจังหวะสี่กลร็อง จะร้องด้วยเนื้อร้องอะไรก็ได้ ผมจะชอบมาก” (ต่างจังหวัด, สัมภาษณ์ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗) ต่อมาเมื่ออายุได้ ๒๐ ปี จึงหัดตีตอยอฮอร์นอย่างจริงจังกับครูต่างเอ โดยครูต่างเอแนะนำแนวทางไม่มากนัก

ภาพที่ ๑๕๓-๑๕๔ ครูต่างจังหวัด บันทึกภาพที่บ้านคุณครูจายกาหลังวัน วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ครูต่างจังหวัดปัจจุบันประกอบอาชีพรับตีตอยอฮอร์นในวงดนตรีจำดไตเพียงอย่างเดียว ไปงานกับคณะอ้ายหอมจอมปิ่น โดยไปงาน ๕ เดือน พักงาน ๓ เดือน แนวคิดในอนาคตครูต่างจังหวัดกล่าวว่า “อยากสอนดนตรีให้เด็ก ๆ มีแนวคิดอยู่ เพราะกลัวจะสูญหายไป ความชอบของคนในสังคม ชอบกีตาร์มากกว่าตอยอ เลยรู้สึกเป็นห่วง” (ต่างจังหวัด, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

๓.๓.๑.๓ ครูช่างทอน คณะหมอกก่อนไต

นักสกีไวโอลินของคณะหมอกก่อนไตได้แก่ ครูช่างทอน ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี อยู่บ้านหนองอ่าง เมืองสีป้อประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม การทำนา การทำสวนข้าวโพดและรับสืตอขอรันในงานต่าง ๆ ครูช่างทอนสืตอขอรันมาตั้งแต่อายุ ๓๐ ปี โดยช่วงเริ่มต้นหัดสกีด้วยตนเอง โดยเครื่องดนตรีที่ใช้อยู่ชื้อมาจากเมืองมณฑลยี่ ราคา ๑๕๐,๐๐๐ จัด (หนึ่งแสนห้าหมื่นจัด) โดยเป็นเครื่องดนตรีที่คั่นชักทำจากไม้สัก และขึ้นด้วยหางม้า สำหรับการรับงานสืตอขอรันจะสกีตั้งแต่เวลา ๒๑.๐๐-๐๐.๐๒ น. หรือ ๐๐.๐๓ น. โดยครั้งหนึ่ง ๆ จะเล่นนานประมาณ ๕ คีน ค่าแรงการสืตอขอรันคีนละ ๑๐,๐๐๐ จัด ครูช่างทอนอธิบายบทบาทของตอขอรันในการแสดงลิกเจ้าดไตว่า

ตอขอถือเป็นเครื่องดนตรีใหญ่ เป็นหัวใจของการเล่นเจ้าดไต เพราะเสียงมันจะไม่ขาด ต้องใช้ตลอด โดยเฉพาะเวลาแสดงอารมณ์เสียใจ ร้องไห้ มีความจำเป็นมาก ขาดเครื่องดนตรีชิ้นนี้ไม่ได้ บางครั้งป่าตยา ซ้องแพง ขาดได้ แต่ตอขอ เวลาไปงานขาดไม่ได้ ทำนองที่โคดเด่นคือเฮ็ดความปายเมือง เนื้อร้องเกี่ยวกับความรักชาติ คนฟังจะชอบกันมาก แล้วก็มิตำนองหมอดอลอ ซึ่งมีทั้งทำนองร้องและทำนองดนตรี (ช่างทอน, สัมภาษณ์ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

จากคำพูดของครูช่างทอน ตรงกับคำกล่าวของคุณยายคำโหม นางเอกลิกเจ้าดไต กลุ่มของภรรยาเจ้าส่วยใต้ เมืองแสนหวี รัฐฉาน ปัจจุบันอายุ ๗๗ ปี คุณยายคำโหมเล่าว่า “ความสำคัญของตอขอ คุณยายคิดว่าสำคัญมาก ถ้าเล่นลิกเจ้าดไต ขาดไม่ได้ มองตานไม่มี ก็ยังใช้ตอขอแทนได้” (คำโหม, สัมภาษณ์ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๕๕ โรงลิกเจ้าดไต คณะหมอกก่อนไต

ภาพที่ ๑๕๖ ครูช่างทอน

บันทึกภาพ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๕๗ ครูช่างทอนสีตอยอฮอร์นประกอบการแสดงจริงหลังฉาก
บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๕๘ คุณยายคำโหมม บันทึกภาพที่เมืองแสนหวิ วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๕๙ ลักษณะสายของตอยอฮอร์น ภาพที่ ๑๖๐ ส่วนหัวด้านลูกบิด ๔ สาย
บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๖๑ ลักษณะลูกบิดชั้นสาย ภาพที่ ๑๖๒ ส่วนลำโพง

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๖๓ โคนคันทัก

ภาพที่ ๑๖๔ ปลายคันทัก

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

การเทียบเสียงตอยอฮอร์นของครูต่างทอน เทียบสายห่างกันเป็นคู่ ๔ โดยเมื่อเปรียบเทียบเสียงจากขลุ่ยเพียงออสามารถเทียบเคียงเสียงได้ดังนี้

สาย ๑ (สายสูงที่สุด) เสียงลา

สาย ๒ เสียงเร

สาย ๓ เสียงเร

สาย ๔ ไม่เทียบเสียง

สำหรับครูต่างทอนจะสืตอยฮอฮอร์นได้อย่างเดียว ไม่สามารถร้องได้ ครูต่างทอนอธิบายว่า “ตอยฮอต้องสืคลอกการเฮ็ดความ เพราะฉะนั้นไม่มีไม่ได้ ทำนองทุกทำนองเพราะหมด ทำนองขึ้นอยู่กับนักร้อง” (ต่างทอน, สัมภาษณ์ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

งานที่ไปสืตอยฮอฮอร์น ครูต่างทอนอธิบายว่ามีงานปอยต่างล่อง ปอยพระธาตุ ปอยเดือน ๔ (จงคำพารา) เป็นงานทำบุญไหว้พระ งานปีใหม่ไทใหญ่ (งานสงกรานต์) งานปอยออกหว่า (งานบุญออกพรรษา โดยแสดงลิเกจ๊าดไต การฟ้อนนกก ฟ้อนโต เป็นต้น การไปสืตอยฮอฮอร์นของครูต่างทอน จะสืคู้กับนักร้องชื่อครูปีจั้งนะ ปัจจุบันอายุ ๕๑ ปี อยู่บ้านโกลาย (ทางทิศเหนือของเมืองสีป้อ) โดยครูปีจั้งนะร้องความมาตั้งแต่ อายุ ๔๗ ปี

ภาพที่ ๑๖๕ ครูปีจั้งนะ (นักร้องจ๊าดไตคู่กับครูต่างทอน) บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ครูต่างทอนอธิบายว่า ทำนองที่สืตอยฮอฮอร์นคู่กับการขับร้องของครูปีจั้งนะได้แก่ ทำนองความไตหลง (จังหวัดจี ๑) ทำนองขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต (จังหวัดจี ๒) ทำนองอ่องหย่าอ่องจง ทำนองล่องกง ทำนองความปายเมือง เป็นต้น

ภาพที่ ๑๖๖ ทำนองสืตอยฮอฮอร์นโดยครูต่างทอน บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

๓.๓.๑.๔ ครูจ่อหลู่ บ้านฮาย คณะศิลปเคอ

ครูจ่อหลู่เป็นนักสืตยอฮอร์นที่สำคัญอีกท่านหนึ่ง อาศัยอยู่บ้านฮาย เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๒๘ ปี เป็นบุตรชายคนที่ ๒ ของครูจายสิบเคอ เจ้าของคณะลิเกจ๊าดไตชื่อ คณะสิบเคอ โดยคณะสิบเคอก่อตั้งมาเป็นระยะเวลา ๑๘-๑๙ ปี โดยมีคุณครูส่งสว่าง ซึ่งเป็นลูกศิษย์คุณครูอเจยะ ผู้บุกเบิกริเริ่มการเล่นลิเกจ๊าดไตของรัฐบาลาน เมื่อคุณครูส่งสว่างเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านต้นซ้อ ได้ช่วยถ่ายทอดวิชาการแสดงลิเกจ๊าดไตให้กับครูจายสิบเคอและช่วยก่อตั้งคณะลิเกจ๊าดไตขึ้น ปัจจุบันครูจายสิบเคอมีบุตรชายคนโตชื่อ จายมอน เกรือ รับบทบาทเป็นพระเอกลิเกของคณะ ส่วนครูจ่อหลู่ บุตรชายคนกลางเป็นคนสืตยอฮอร์นและคุมงานด้านดนตรี ส่วนจายจ่อทวย บุตรชายคนเล็กเป็นคนคุมเรื่องดนตรีสากลและมีนางแสงเคอ ภรรยาครูจายสิบเคอ ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี เป็นผู้จัดการคณะการแสดง

ภาพที่ ๑๖๗ ถนนเข้าหมู่บ้านต้นซ้อ

ภาพที่ ๑๖๘ บ้านครูจายสิบเคอ

บันทึกภาพวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๖๙ ครูจายสิบเคอ หัวหน้าคณะลิเกจ๊าดไตคณะสิบเคอ

ภาพที่ ๑๗๐ นางแสงคำ ภรรยาครูจายสิบเคอ ผู้จัดการคณะ

บันทึกภาพวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๗๑ ครูจ่อหลู่

ภาพที่ ๑๗๒ ครูจ่อหลู่ตีตอยฮอฮอร์น

บันทึกภาพวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๗๓ ครูจ่อหลู่ นางแสงคำ และครูจายสิบเคอ

บันทึกภาพวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

การเทียบเสียงตอยฮอฮอร์นของครูจ่อหลู่ เทียบสายห่างกันเป็นคู่ ๔ โดยเมื่อเปรียบเทียบเสียงจากขลุ่ยเพียงออ สามารถเทียบเคียงเสียงได้ดังนี้

สาย ๑ (สายสูงที่สุด) เสียงโดสูง

สาย ๒ เสียงฟาต่ำ

สาย ๓ เสียงทีต่ำ

สาย ๔ เสียงโดต่ำ

ครูจ่อหลู่อธิบายว่า ตอยอฮอร์นถือเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญมากในวงดนตรีจ๊าดไต และทำนองที่เพราะมาก ๆ จะเป็นทำนองจังหวะจี ๑ ดังนี้

ตอยอสำคัญมาก เพราะเวลาที่มีการแสดงอารมณ์ โศกเศร้า ตอยอจะให้ความเศร้าโศกได้ดีมาก เหตุผลเพราะในทำนองของเค้าจะมีการเอื้อนทำนอง ให้คนเข้าถึงอารมณ์ โศกเศร้าได้ สำหรับเนื้อเพลงนั้นเข้ามาเป็นส่วนประกอบเท่านั้น ถ้าต้องเลือกระหว่างมองแดงกับตอยอ จะต้องเอาตอยอไปงาน

ส่วนทำนองที่เพราะที่สุด คือ “ความกล่าวสุรสติ” เป็นจี ๑ กล่าวถึงสุรสติ มีผลต่อจิตใจ สะเทือนใจ ทำให้เกิดความรู้สึกอยากเล่นดนตรี เสียงดนตรีมีผลกับจิตใจของนักดนตรี เป็นเรื่อง *สังคีตคีตลีลิต* (จ่อหลู่, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

จะเห็นได้ว่า ครูต่างเอให้ความสำคัญกับ “ความไหว้พระ” ว่าเป็นทำนองที่มีความไพเราะมากที่สุด ส่วนครูจ่อหลู่ ผู้เป็นลูกศิษย์ให้ความสำคัญกับ “ความสุรสติ” เป็นทำนองที่มีความไพเราะ อาจจะกล่าวได้ เป็น ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก เรื่องของดนตรีจ๊าดไต นั้น เป็นเรื่องที่สร้างความสะเทือนใจให้แก่คนในชุมชน ทำให้คนรักชาติ นับถือสังคีตคีตลีลิต

ประเด็นที่ ๒ เรื่องของนักดนตรีจ๊าดไต จะเห็นได้ว่า นักดนตรีก็ให้ความสำคัญกับทำนองที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคีตคีตลีลิต ถือเป็นศิลปะที่สร้างความสะเทือนใจ มีความไพเราะ

๓.๓.๒ การเทียบเสียงตอยอฮอร์น

การเทียบเสียงตอยอฮอร์นมีกำหนดเสียงใกล้เคียงกัน มีความแตกต่างกันในเรื่องของวิธีการเทียบเสียงบ้าง โดยรายละเอียดเสียงมีดังนี้

การเทียบเสียงของครูต่างเอ

สาย ๑ (สายสูงที่สุด) เสียงที่

สาย ๒ เสียงมีต่ำ

สาย ๓ เสียงลา

สาย ๔ เสียงเรต่ำ

การเทียบเสียงของครูจ่อหลู่

สาย ๑ (สายสูงที่สุด) เสียง โดสูง

สาย ๒ เสียง ฟาต่ำ

สาย ๓ เสียง ทีต่ำ

สาย ๔ เสียง โดต่ำ

การเทียบเสียงของครูล่างทอน

สาย ๑ (สายสูงที่สุด) เสียง ลา

สาย ๒ เสียง เร

สาย ๓ เสียง เรต่ำ

สาย ๔ ไม่เทียบเสียง

การเทียบเสียงของครูล่างจิ่ง

สาย ๑ (สายสูงที่สุด) เสียง ที

สาย ๒ เสียง มีต่ำ

สาย ๓ เสียง ลา

สาย ๔ เสียง เรต่ำ

จากการเทียบสายตอของฮอร์นของครูทั้ง ๔ ท่าน มีความแตกต่างกันดังนี้

ครูล่างเอ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง

ครูจ่อหลู่ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โดเร มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง

ครูล่างทอน โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง

ครูล่างจิ่ง โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง

จากการเทียบเสียงตอของฮอร์นพบว่ามี การเทียบเสียงเหมือนกัน ได้แก่ ครูล่างเอ และครูล่างจิ่ง โดยเป็นการเทียบเสียงตามมองตาน สาย ๑ กับสาย ๓ เป็นเสียงเรียงติดต่อกันเป็นคู่ ๒ (เสียงทีและเสียงลา) และสาย ๒ กับสาย ๔ ก็เป็นเสียงเรียงติดกันเป็นคู่ ๒ เช่นเดียวกัน (เสียงมีและเสียงเร) นอกจากนี้ ครูล่างเอและ

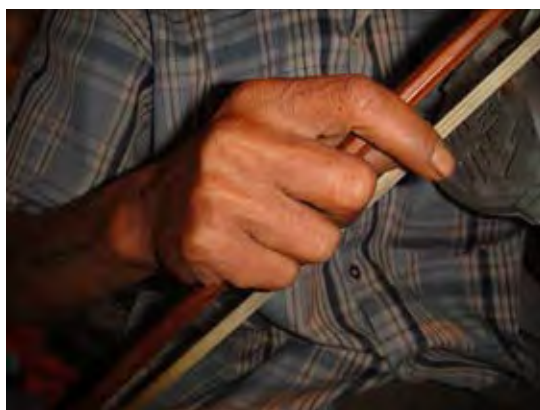
ครูต่างจึงยังเป็นนักดนตรีคณะอำเภอมจอมปิ่นคณะจ้ำดไตที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ทำให้มีการเทียบเสียงเหมือนกัน สำหรับครูจ่อหลู่และครูต่างทอน มีลักษณะการเทียบเสียงเป็นระบบเดียวกัน กล่าวคือสาย ๑ ถึงสาย ๔ เป็นเสียงเรียงจากเสียงสูงมาสู่เสียงต่ำ หากแต่ครูจ่อหลู่มีการเทียบเสียงห่างกันถึง ๒ ช่วงเสียง แต่ครูต่างทอนเน้นการเทียบเสียงเฉพาะสาย ๑ และสาย ๒ (ห่างกันเป็นคู่ ๕) และเทียบสายที่ ๓ เท่ากับสายที่ ๒ คือเสียงเร อาจกล่าวได้ว่า การเทียบเสียงตอยอฮอร์นนั้น อาจจะไม่กำหนดความสูงต่ำของเสียงว่าต้องเป็นเสียงใด อาจะกำหนดไว้เพียงคร่าว ๆ เท่านั้น แต่สิ่งสำคัญคือเสียงแต่ละสายจะลดหลั่นห่างกันลงมาเป็นคู่ ๕ เหมือนกันทุกศิลปิน

๓.๓.๓ กลวิธีการตีตอยอฮอร์น

สำหรับกลวิธีการตีตอยอฮอร์น โดยทำการศึกษาจากศิลปิน ๔ ท่านดังที่อธิบายมาข้างต้น ปรากฏว่า นักดนตรีตอยอฮอร์นไม่สามารถอธิบายถึงชื่อกลวิธีและวิธีการตีได้ เพียงแต่เป็นการสืบทอดวิธีการตีต่อ ๆ กันมา ในที่นี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วทำการสังเกตแล้วอธิบายกลวิธีการตีหลัก ๆ ของตอยอฮอร์น ดังนี้

การใช้คันชัก

การใช้คันชักของตอยอฮอร์น นักดนตรีจะถือคันชักด้วยมือขวาสีขนานราบไปกับพื้นในแนวนอน ปล่อยให้เสียงดังสม่ำเสมอ สำหรับการใช้คันชักเข้าออก กล่าวคือเมื่อจบวรรคเพลง คันชักตอยอฮอร์นจะจบด้วยคันชักออกเป็นส่วนใหญ่ มีทำนองวรรคย่อย ๆ บ้าง เป็นส่วนน้อยที่จบด้วยคันชักเข้า

ภาพที่ ๑๓๔ ทำการจับคันชัก สตริงโดยครูต่างจิ่ง คณะอำเภอมจอมปิ่น

การใช้นิ้ว

การใช้นิ้วจะเป็นการใช้ท่อนิ้วส่วนปลายของนิ้ว ๔ นิ้ว ได้แก่ นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อยของมือซ้าย กดลงบนสายตามตำแหน่งแล้วใช้คันชักสับนสายให้เกิดเสียง

ภาพที่ ๑๗๕ ตำแหน่งของปลายท่อนิ้วในการกดสาย สาธิตโดยครูต่างจังหวัด คณะอัยหอมจอมปิ่น

กลวิธีการบรรเลง

สำหรับกลวิธีการบรรเลงที่ปรากฏนอกจากการกดสายปกติที่ได้เสียงตรง ๆ แล้ว ยังปรากฏกลวิธีการบรรเลงหลัก ๆ อีก ๔ รูปแบบ ได้แก่ การขย่มนิ้ว การสีเลื่อนไหลนิ้วหรือการสีรุศนิ้ว ขยี่นิ้ว และการสีพรมนิ้วพร้อมกับการสะบัดนิ้ว ๓ พยางค์เสียง

การสีขย่มนิ้ว หมายถึง การกดสายเพื่อให้เกิดเสียงใดเสียงหนึ่ง แล้วใช้นิ้วที่กดให้เกิดเสียงนั้น ๆ ขย่มสายไปมา จะได้เสียงที่คล้ายกับเสียงของการพรมนิ้ว แต่เสียงที่ขย่มจะได้เสียงที่สูงขึ้นสลับกับเสียงที่เกิดจากการกดสายปกติ ทำให้เสียงของตอยอฮอร์นมีเสียงเครือและสร้างอารมณ์สะเทือนใจสำหรับผู้ฟังเป็นอย่างมาก ตัวอย่างทำนองเดียวกับการยกตัวอย่างการพรมคิ่งนิ้ว ซึ่งสาธิตโดยคุณครูต่างจังหวัด นักดนตรีมักจะขย่มสายที่เสียงมี ของทำนองห้องที่ ๑ และห้องที่ ๒ และมักจะขย่มนิ้วในเสียงสุดท้ายของกลุ่มทำนองด้วย

การสีเลื่อนไหลนิ้วหรือการสีรุศนิ้ว เป็นการเลื่อนนิ้วจากตำแหน่งด้านเสียงใดเสียงหนึ่ง แล้วเลื่อนนิ้วไปยังเสียงที่ต้องการอีกเสียงหนึ่งในลักษณะการเลื่อนนิ้วแบบเลื่อนไหล โดยปรากฏเป็นส่วนใหญ่ในการสีตอยอฮอร์น ดังจะยกตัวอย่างทำนองต่อไปนี้

--- มี่	--- คี่	--- ท	--- ล
---------	---------	-------	-------

จากตัวอย่างโน้ตทำนองข้างต้น จากเสียงมีสูงเลื่อนลงมาที่เสียงโดสูง จะทำการสืด้วยการเลื่อนไหล่นัวลงมาจากเสียงมีสูงแล้วมาหยุดที่เสียงโดสูง หลังจากนั้นเป็นการสืที่เสียงที แล้วเลื่อนไหล่นัวลงมาที่เสียงลา ทั้งนี้ก็มีการสืการเลื่อนไหล่นัวประกอบกับการสืข่มนัวและการพรมคลิ่งนัว

การขี้นัวเป็นการใช้คันชัก ๑ คันชักแล้วสี่หลาย ๆ พยางค์เสียงปรากฏในทำนองขึ้นต้นความใดหลงดังนี้

- - - -	- - - รุ	- - - -	- - - มี	- - มีรุมี	- - มีรุมี	- - - มี	- - - -
---------	----------	---------	----------	------------	------------	----------	---------

จากทำนองข้างต้น จะเห็นว่า ทำนองห้องเพลงที่ ๕-๖ มีทำนองขี้นัว ซึ่งเป็นการขี้นัว ขี้นเฉพาะนัว แต่คันชักใช้การลากคันชักยาว

การสืพรมนัวพร้อมกับการสะบัดนัว ๓ พยางค์เสียง กลวิธีการบรรเลงนี้จะเป็นการใช้นัวซึกคี่ที่สาย ๓ เสียงใดเสียงหนึ่ง หลังจากนั้นมีการใช้นัวกลางพรมนัวถี่ ๆ แล้วใช้นัวกลางนั้นสะบัดนัวกลับมาทางเสียงต่ำ ดังจะยกตัวอย่างทำนองต่อไปนี้

- - - ค	- - - รุ	- - - รุ	- มี รุ ค
---------	----------	----------	-----------

จากทำนองตัวอย่างข้างต้น

ทำนองห้องที่ ๑-๒ เสียงเร ใช้นัวซึกคี่สาย แล้วการทำสืด้วยการข่มนัว

ทำนองห้องที่ ๓ เสียงเร ซึ่งทำหน้าที่กดสายด้วยนัวซึกและใช้นัวกลางทำการพรมด้วยการแตะถี่ ๆ ขึ้นลงบนสาย

ทำนองห้องที่ ๔ เสียงมี ซึ่งเป็นเสียงพยางค์แรก ขณะที่พรมต่อเนื่องมาจากทำนองห้องที่ ๓ จะทำการสะบัดเสียงทันทีเป็นเสียง /-มรด/

นอกจากนี้ยังมีลักษณะการสืแบบ “การพรมคลิ่งนัว” เป็นการใช้นัวใดนัวหนึ่งกดสายไว้ แล้วตามด้วยนัวถัดไปเลื่อนขึ้นลง โดยครุสว่างจิ่ง นักสืตอขอรันคณะอำเภอยอมบ่ปีน ได้สาธิตวิธีการสืด้วยการกดสายด้วยนัวกลาง หลังจากนั้นนำนัวซึกและนัวนางเลื่อนขึ้นลงไปมา โดยสามารถทำที่เสียงใดก็ได้ แต่มักจะทำที่พยางค์เสียงที่ ๒ ของกลุ่มทำนอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

--- มี	--- มี	พีมรี พีมรี	พี มี - มี
--------	--------	-------------	------------

จากทำนองข้างต้นทำนองห้องที่ ๓ พบว่า เสียงหลักคือเสียงมี ซึ่งจะเป็นการใช้นิ้วกลางกดสาย ส่วนเสียงฟาและเสียงเร เป็นเสียงที่ถูกเลื่อนนิ้วขึ้นลงด้วยนิ้วชี้และนิ้วนาง เป็นลักษณะการคลึงนิ้วและพรมด้วยการขย่มนิ้วที่เสียงมีประกอบด้วย

สำหรับกลวิธีการบรรเลงนี้มักพบบ่อยมาก ๆ โดยเฉพาะการสืคลอกับการร้องความต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสืคลอร้องกับตอยอฮอร์นเท่านั้น หากเป็นทำนองเพลงที่เป็นการบรรเลงรวมวงมักจะสืตรง ๆ ไปตามโครงสร้างของทำนองหลักและไม่ปรากฏกลวิธีพิเศษมากนัก

๓.๔ วิเคราะห์รูปแบบทำนอง

๓.๔.๑ วิเคราะห์ทำนองกลองก้นยาว

จากการศึกษากระสวนกลองก้นยาว ผู้วิจัยบันทึกเสียงกลอง โดยกำหนดตามเสียงที่ปรากฏ เนื่องจากชาวไทยใหญ่ไม่มีการกำหนดภาษาทางดนตรีสำหรับกลองก้นยาวไว้ ผู้วิจัยกำหนดดังนี้

เสียงปุง หมายถึง เสียงลงสั้น หรือกำมือขวา แล้วนำสันมือตีลงกลางหน้ากลอง

เสียงเป็ง หมายถึง การใช้อุ้งมือขวาตีลงกลางหน้ากลอง แล้วยกมือขึ้นกลางอากาศทันที โดยเป็นการตีเสียงดัง

เสียงปู้บ หมายถึง การตีโดยใช้ปลายนิ้วมือขวาตีลงกลางหน้ากลองให้มีเสียงเบา

เสียงกะ หมายถึง การใช้มือซ้ายประคองขอบกลองด้านบน แล้วกดปลายนิ้วตีลงใกล้ ๆ ขอบกลอง เสียงไม่ดังนัก

กลองก้นยาวตีเข้าปอย หรือการตีแห่

กลองก้นยาวคณะผู้ใหญ่เมืองจ๋าม

กลองก้นยาวคณะผู้ใหญ่เมืองจ๋าม สำหรับการตีเข้าปอย หรือการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว กระสวนจังหวะฉาบใหญ่ จังหวะมอง โดยเป็นการบันทึกกระสวนหลัก ๆ ดังนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๕ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	- - - ปุง	- - - ปุง	- - - ปุง	- - - ปุง
มอง	- - - -	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	- - - ปุง	- ปุง - -	- - - ปุง	- ปุง - -
มอง	- - - -	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	- - - -	- - - เป็ง	- - เป็งเป็ง	- เป็ง - เป็ง
มอง	- - - -	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	- - กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง	- - กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง
มอง	- - - -	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๕

กลองก้นยาว	- - - เป็ง	- - - -	- - - เป็ง	- - - -
มอง	- - - -	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๕ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	- แซ่ - แซ่
---------	------------	-------------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	แซ่แซ่แซ่แซ่
---------	------------	--------------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	- - - แซ่	- แซ่ - แซ่
---------	-----------	-------------

กระสวนที่ ๔

ฉาบใหญ่	- แซ่แซ่แซ่	- แซ่แซ่แซ่
---------	-------------	-------------

กระสวนที่ ๕

ฉาบใหญ่	แซ่แซ่แซ่แซ่	แซ่แซ่แซ่แซ่
---------	--------------	--------------

กลองก้นยาว (นก) ครุส่างายหลวง

กลองก้นยาวคณะครุส่างายหลวง สำหรับการตีเข้าปอย หรือการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว กระสวนของจังหวะฉาบใหญ่ โดยบันทึกเสียงมองไว้เป็นตัวอย่างดังนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๒ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	----	---ปู้บ	-ปู้บ-ปู้บ	-ปู้บ-ปู้บ
มอง	---มั่ง	---มั่ง	---มั่ง	---มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	----	---เป็ง	-เป็ง--	-เป็ง-เป็ง
มอง	---มั่ง	---มั่ง	---มั่ง	---มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	---แซ่	---แซ่
---------	--------	--------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	--แซ่แซ่	---แซ่
---------	----------	--------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	--แซ่แซ่	-แซ่-แซ่
---------	----------	----------

กระสวนที่ ๔

ฉาบใหญ่	--แซ่แซ่	--แซ่แซ่
---------	----------	----------

กลองก้นยาว (แห่) ครุส่างายหลวง

กลองก้นยาวคณะครุส่างายหลวง (บุตรชายของครุส่างายหลวง) สำหรับการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว กระสวนของจังหวะฉาบใหญ่ โดยบันทึกเสียงมองไว้เป็นตัวอย่างดังนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๕ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	----	--- ปุง	----	--- ปุง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	กะเบ็งกะเบ็ง	- ปุง - -	----	--- ปุง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	----	กะเบ็งกะเบ็ง	----	กะเบ็งกะเบ็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	----	กะเบ็งกะเบ็ง	- - กะเบ็ง	- เบ็ง - เบ็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๕

กลองก้นยาว	--- เบ็ง	----	--- เบ็ง	----
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๖

กลองก้นยาว	กะปู้บกะปู้บ	- เบ็ง - -	กะปู้บกะปู้บ	- เบ็ง - -
มอง	----	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๗

กลองก้นยาว	- - กะเบ็ง	กะเบ็งกะเบ็ง	- - - เบ็ง	- - - เบ็ง
มอง	----	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๘

กลองก้นยาว	- - กะปู้บ	- กะปู้บปู้บ	- - กะปู้บ	- กะปู้บปู้บ
มอง	----	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๙

กลองก้นยาว	- - กะปู้บ	- - - เบ็ง	- - กะปู้บ	- - เบ็งเบ็ง
มอง	----	- - - มั่ง	- - - -	- - - มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	----	--- แซ่
---------	------	---------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	- - แซ่แซ่
---------	------------	------------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	--- แซ่	--- แซ่
---------	---------	---------

กลองก้นยาวคณะเสือเผือก

สำหรับการตีเข้าปอยหรือการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว ฉาบใหญ่ และมอง ดังประสวนต่อไปนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	-- กะปุง	-- กะปู้บ	-- กะปุง	-- กะปู้บ
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	--- เบ็ง	-- กะเบ็ง	-- กะเบ็ง	-- เบ็งเบ็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	----	กะเบ็งเบ็งปู้บ	----	กะเบ็งเบ็งปู้บ
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	----	กะเบ็งเบ็งปู้บ	--- เบ็ง	--- ปู้บ
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๒ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- แซ่ - -	- แซ่ - -
---------	-----------	-----------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	- แซ่ - แซ่
---------	------------	-------------

กลองก้นยาวคณะวัดบ่อจู้

กลองก้นยาวคณะวัดบ่อจู้ สำหรับการตีเข้าปอย หรือการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว ฉาบใหญ่ มอง ดังประสวนต่อไปนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	-- ทุ้มทุ้ม	-- กะเป็ง	-- ทุ้มทุ้ม	-- กะ เป็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	-- ทุ้มทุ้ม	--- เป็ง	-- ทุ้มทุ้ม	--- เป็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	--- เป็ง	- เป็งเป็งเป็ง	--- เป็ง	- เป็งเป็งเป็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	----	--- เป็ง	- เป็งเป็งเป็ง	- เป็งเป็งเป็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	- แซ่ - -
---------	------------	-----------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	แซ่แซ่แซ่แซ่
---------	------------	--------------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	- แซ่แซ่แซ่	- แซ่ - -
---------	-------------	-----------

กลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก

กลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก ตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนกก ฟ้อนโต การตีเข้าปอย หรือการตีแห่ เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองกันยาวซ้ำและไม่แบ่งว่า กระสวนใดใช้กับการตีในโอกาสใด ดัง กระสวนของกลองกันยาว ฉาบใหญ่ มง ดังประสวนต่อไปนี้

กระสวนกลองกันยาวปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองกันยาว	----	----	--- ปุง	- ปุง - ปุง
มง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองกันยาว	-- กะปู้บ	-- กะปู้บ	-- กะปู้บ	-- กะปู้บ
มง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองกันยาว	กะปู้บปู้บปู้บปู้บ	กะปู้บปู้บปู้บปู้บ	กะปู้บปู้บปู้บปู้บ	กะปู้บปู้บปู้บปู้บ
มง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองกันยาว	-- กะปู้บ	- ปู้บ - เบ็ง	-- กะปู้บ	- ปู้บ - เบ็ง
มง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- - - แช	- แช - -
---------	----------	----------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แชแช	แชแชแชแช
---------	----------	----------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	แชแชแชแช	- แช - -
---------	----------	----------

กระสวนที่ ๔

ฉาบใหญ่	- แชแชแช	- แชแชแชแช
---------	----------	------------

กลองก้นยาวคณะบ้านทุ่งสำ ณ วัดบ่อจู้

กลองก้นยาวคณะบ้านทุ่งสำ ณ วัดบ่อจู้ สำหรับการตีเข้าปอย หรือการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว ฉาบใหญ่ มอง ดังประสวนต่อไปนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	-- กะป๋ีบ	กะป๋ีบกะป๋ีบ	-- กะป๋ีบ	กะป๋ีบกะป๋ีบ
มอง	-----	--- มั่ง	-----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	-- กะป๋ีบ	กะป๋ีบกะเบ็ง	-- กะป๋ีบ	กะป๋ีบกะเบ็ง
มอง	-----	--- มั่ง	-----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	-- กะป๋ีบ	กะป๋ีบกะเบ็ง	-- กะป๋ีบ	กะป๋ีบกะเบ็ง
มอง	-----	--- มั่ง	-----	--- มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๒ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- - - แห่	- - แห่ แห่
---------	-----------	-------------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แห่ แห่	- แห่ - แห่
---------	-------------	-------------

การตีกลองก้นยาวแบบ “ตีเข้าปอย” หรือการตีแห่เข้าไปในงานบุญ ปรากฏลักษณะที่โดดเด่น ๓ ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะแรกการขึ้นต้นมีทั้งการเริ่มด้วยมองก่อนและการตีกลองก้นยาวเข้ามาเลย โดยส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วยเสียงมองก่อนจะเป็นการตีตามมาด้วยกลองก้นยาวและฉาบใหญ่ โดยกลองก้นยาวจะเริ่มต้นด้วยการกำมือตีลงบนหน้ากลองหรือที่เรียกกันว่า “การตีลงสัน” ปรากฏ ๔ คณะจาก ๗ คณะ โดยคณะที่เริ่มต้นการบรรเลงด้วยการตีลงสัน ได้แก่ กลองก้นยาวคณะผู้ใหญ่เมืองจ๋าม กลองก้นยาวคณะครูจายหลวง กลองก้นยาวคณะเสือเผือก และกลองก้นยาวบ้านจ๋ามเผือก

ลักษณะที่ ๒ ปรากฏการตีลักจ้งหวะกลองกันยาวกับมองในลักษณะเดียวกัน ปรากฏ ๒ คณะจาก ๗ คณะ ได้แก่ คณะกลองกันยาวของผู้ใหญ่เมืองจ๋าม และคณะครูจายหลวง โดยลักษณะกระสวนทำนองเมื่อรวมกับเสียงมอง ได้แก่ /---ปุง/-ปุง-ม้ง/ ส่วนอีกกระสวนหนึ่ง เมื่อมีการตีรวมกับเสียงมองจะปรากฏเป็นเสียง /---เป็ง/---ม้ง/---เป็ง/---ม้ง/

ลักษณะที่ ๓ การตีกลองกันยาวประกอบการแห่ปรากฏลักษณะการตีเสียงเป็ง หรือการตีเปิดมือให้เกิดเสียงดังเป็นส่วนใหญ่ โดยปรากฏทั้ง ๗ คณะ และลักษณะทำนองกลองกันยาวมีปรากฏหลากหลาย มีทั้งการตีพยางค์เสียงห่าง การตีพยางค์เสียงชิด การตีผสมผสานระหว่างเสียงชิดกับเสียงห่างและการตีแบบกระตุก ๒ พยางค์เสียง

การตีพยางค์เสียงห่าง ได้แก่ กลองกันยาวคณะผู้ใหญ่เมืองจ๋าม และคณะครูจายหลวง

การตีผสมผสานระหว่างพยางค์เสียงห่างและชิด ได้แก่ กลองกันยาวคณะครูจายหลวง และคณะบ้านจ๋ามเผือก

การตีพยางค์เสียงชิด ได้แก่ กลองกันยาวคณะบ้านจ๋ามเผือก โดยมีการตีกระสวนทำนองที่ ๑ ห้องเพลงมีมากกว่า ๔ พยางค์เสียง

การตีกระตุก ๒ พยางค์เสียง ได้แก่ กลองกันยาวคณะเสือเผือก

สำหรับการตีฉาบใหญ่ พบว่าเป็นการตีถี่หรือห่าง ขึ้นอยู่กับกระสวนของกลองกันยาว หากกลองกันยาวตีมือที่เป็นพยางค์ถี่ ฉาบใหญ่ก็จะตีรัวไปตามมือของคนตีกลอง ซึ่ง ได้แก่ กระสวนทำนองที่ ๒ กระสวนทำนองที่ ๔ และ ๕ หากทำนองกลองตีห่าง คนตีฉาบจะตีด้วยกระสวนห่าง ได้แก่ กระสวนทำนองที่ ๑ และ ๓

กลองกันยาวประกอบการฟ้อนนก

กลองกันยาวคณะครูจายหลวง

กลองกันยาวคณะครูจายหลวง ตีประกอบการฟ้อนนก ดังกระสวนของกลองกันยาว ฉาบใหญ่ มองดังประสวนต่อไปนี้

กระสวนกลองกันยาวปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองกันยาว	- - - -	-- กะเป็ง	- - กะเป็ง	-- เป็งเป็ง
มอง	- - - ม้ง	- - - ม้ง	- - - ม้ง	- - - ม้ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	-- กะเป็ง	- - กะเป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง
มอง	- - - มั่ง	- - - มั่ง	- - - มั่ง	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	--- เป็ง	- เป็งเป็ง	--- เป็ง	- เป็งเป็ง
มอง	- - - มั่ง	- - - มั่ง	- - - มั่ง	- - - มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	--- เป็ง	- เป็งเป็ง	- เป็งเป็ง	----
มอง	- - - มั่ง	- - - มั่ง	- - - มั่ง	- - - มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- - - แเซ่	--- แเซ่
---------	------------	----------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - - แเซ่	- - แเซ่ แเซ่
---------	------------	---------------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	- - แเซ่ แเซ่	--- แเซ่
---------	---------------	----------

ลักษณะทำนองกลองก้นยาวของคณะครูฉายหลวงปรากฏลักษณะสำคัญคือ ทำยวรรคของทุกกระสวนทำนองเน้นการจบด้วย “เสียงเป็ง” ทั้งหมด และมักจะตีเสียงเป็งที่จังหวะหนักพร้อมเสียงมอง ไม่เน้นการตีล็กจังหวะกับเสียงมอง และไม่ปรากฏการตีแบบพยางค์เสียงซิด (๔ พยางค์เสียงใน ๑ ห้อง โน้ตเพลง)

กลองก้นยาวคณะเสือเผือก

กลองก้นยาวคณะเสือเผือก สำหรับการตีติก รวมไปถึงการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลองก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว กระสวนของจังหวะฉาบใหญ่ โดยบันทึกเสียงมองไว้เป็นตัวอย่างดังนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	-- กะป๋ีบ	-- กะป๋ีบ	-- กะป๋ีบ	-- กะป๋ีบ
มอง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	-- ป๋ีบป๋ีบ	-- ป๋ีบป๋ีบ	-- ป๋ีบป๋ีบ	-- ป๋ีบป๋ีบ
มอง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	กะป๋ีบกะป๋ีบ	กะป๋ีบกะป๋ีบ	กะป๋ีบกะป๋ีบ	กะป๋ีบกะป๋ีบ
มอง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	-- กะป๋ีบ	-- กะเบ็ง	-- กะป๋ีบ	-- กะเบ็ง
มอง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- แซ่แซ่แซ่	- แซ่ – แซ่
---------	-------------	-------------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- แซ่ – แซ่	- แซ่ – แซ่
---------	-------------	-------------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	- แซ่แซ่แซ่	- แซ่แซ่แซ่
---------	-------------	-------------

ลักษณะกระสวนกลองก้นยาวคณะเสื่อฝือกจะเน้นการตีกระสวนทำนองที่เป็น ๒ พยางค์เสียง “เสียงซิดแบบกระตุก” ได้แก่ กระสวนทำนองรูปแบบ /- -XX/ แล้วผสมผสานกับกระสวนทำนองแบบ ๔ พยางค์เสียง ได้แก่ /XX XX/ โดยลักษณะกระสวนทำนองแบบ ๔ พยางค์เสียงปรากฏเป็นอัตราส่วน ๑ ใน ๔ ของกระสวนทำนองที่ปรากฏทั้งหมด

กลองก้นยาวคณะครูต่างอ

กลองก้นยาวคณะครูต่างอตีประกอบบนค ดังกระสวนของกลองก้นยาว ฉาบใหญ่ มอญ ดังประสวนต่อไปนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๔ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	- - กะปู้บ	กะปู้บกะปู้บ	- - กะปู้บ	กะปู้บกะปู้บ
มอญ	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	- - - -	- - -เป็ง	- - เป็งเป็ง	- เป็ง - เป็ง
มอญ	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	- - - เป็ง	- - - เป็ง	- - เป็งเป็ง	- เป็ง - เป็ง
มอญ	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- เป็งเป็งเป็ง
มอญ	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง	- มั่ง - มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- แซ่ - แซ่	- แซ่ - แซ่
---------	-------------	-------------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	- แซ่ - แซ่
---------	------------	-------------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	- แซ่แซ่แซ่	- แซ่ - แซ่
---------	-------------	-------------

กระสวนทำนองกลองก้นยาวครูต่างอเริ่มต้นด้วยการตีพยางค์เสียงถี่ติดต่อกันแบบการตีคดเสียง (เสียงปู้บ) หลังจากนั้นเป็นการตีเสียงเป็งหรือเสียงดังเป็นส่วนใหญ่ โดยมีกระสวนทำนองที่ปรากฏเป็นอัตราส่วน ๓ ใน ๔ ส่วน เมื่อเปรียบเทียบกับกระสวนทำนองที่เป็นทำนอง

จากการศึกษากระสวนทำนองกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนกก ส่วนใหญ่เป็นการตีเสียงเบิ่งหรือเสียงคัง ปรากฏทั้งคณะครูจายหลวงและครูล่างอ ส่วนการตีเสียงปิดได้แก่ เสียงปู้บ มีปรากฏบ้างเป็นส่ว น้อยได้แก่ คณะของครูล่างเอ

กลองก้นยาวตีประกอบการฟ้อนโต

กลองก้นยาวคณะเสือเผือก

กลองก้นยาวคณะเสือเผือก สำหรับโต รวมไปถึงการตีแห่เข้าไปในงานบุญต่าง ๆ มีแนวการตีกลอง ก้นยาวซ้ำ ดังกระสวนของกลองก้นยาว กระสวนของจังหวะฉาบใหญ่ โดยบันทึกเสียงมองไว้เป็นตัวอย่าง ดังนี้

กระสวนกลองก้นยาวปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

กลองก้นยาว	----	-- ปู้บ ปู้บ	----	-- ปู้บ ปู้บ
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒

กลองก้นยาว	- กะ - เบิ่ง	- กะ - เบิ่ง	- กะ - เบิ่ง	- กะ - เบิ่ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	-- กะ ปู้บ	-- กะ เบิ่ง	-- กะ ปู้บ	-- กะ เบิ่ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๒ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	- แซ่ - แซ่
---------	------------	-------------

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	--- แซ่
---------	------------	---------

การตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนโตพบลักษณะการทอนทำนองกลอง มักมีการตีปิด ซึ่งเป็น ลักษณะการตีกลองเสียงได้แก่ เสียงปู้บ และปรากฏการตีเปิดเสียง ได้แก่ การตีเสียงเบิ่งหรือเสียงคังด้วย

กลองก้นยาวประกอบการรำกำป็นกลอง

กลองก้นยาวกำป็นกลอง๓ จังหวะ กลาง เร็ว และมองเชิง

กลองก้นยาวขณะบ้านกุงสำสาธิตกระสวนจังหวะกลาง เร็ว และจังหวะมองเชิง โดยกระสวนกลอง
ก้นยาวปรากฏ ๕ กระสวน ดังนี้

กระสวนที่ ๑ (จังหวะเร็ว)

กลองก้นยาว	กะป๋ิบกะป๋ิบ	กะป๋ิบกะป๋ิบ	กะป๋ิบกะป๋ิบ	กะป๋ิบกะเปิง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๒ (จังหวะเร็ว)

กลองก้นยาว	-- กะป๋ิบ	กะป๋ิบกะเปิง	-- กะป๋ิบ	กะป๋ิบกะเปิง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

กระสวนที่ ๓

กลองก้นยาว	----	----	กะป๋ิบกะป๋ิบ	กะป๋ิบกะเปิง
มอง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง

กระสวนที่ ๔

กลองก้นยาว	-- กะเป็ง	-- เป็งเป็ง	-- กะเป็ง	-- เป็งเป็ง
มอง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง

กระสวนที่ ๕

กลองก้นยาว	-- กะป๋ิบ	- เป็ง - เป็ง	-- กะป๋ิบ	- เป็ง - เป็ง
มอง	----	--- มั่ง	----	--- มั่ง

ฉาบใหญ่ปรากฏ ๓ กระสวน ดังนี้

จังหวะช้า

กระสวนที่ ๑

ฉาบใหญ่	- แซะ - -	แซะ แซะ แซะ -
---------	-----------	---------------

จังหวะเร็ว

กระสวนที่ ๒

ฉาบใหญ่	- - แซะแซะ	- แซะ - แซะ
---------	------------	-------------

กระสวนที่ ๓

ฉาบใหญ่	- - แซ่แซ่	แซ่แซ่แซ่แซ่
---------	------------	--------------

กระสวนที่ ๔

ฉาบใหญ่	-- แซ่แซ่	แซ่แซ่ --
---------	-----------	-----------

กระสวนที่ ๕

ฉาบใหญ่	แซ่แซ่แซ่แซ่	แซ่แซ่แซ่แซ่
---------	--------------	--------------

จังหว่มองเชิง

กระสวนที่ ๖

ฉาบใหญ่	--- แซ่	- แซ่ --
---------	---------	----------

กระสวนที่ ๗

ฉาบใหญ่	--- แซ่	- - - -
---------	---------	---------

กระสวนทำนองกลองก้นยาวประกอบการรำกำป็นกลอง ปรากฏลักษณะการตีชอยพยางค์ถี่ โดยปรากฏ ๔ พยางค์เสียงใน ๑ ห้องโน้ตเพลง นอกจากนี้ยังปรากฏการทอนทำนองกลองด้วย สำหรับฉาบใหญ่ เป็นเครื่องดนตรีที่แสดงหรือควบคุมจังหวะ สำหรับการรำกำป็นกลองมีการแบ่งจังหวะกลองและจังหวะ ฉาบใหญ่ออกเป็นจังหวะช้า จังหวะเร็ว และจังหวะมองเชิง โดยฉาบใหญ่ทำหน้าที่ตีคุมจังหวะและแสดงลีลาของจังหวะแต่ละประเภท โดยจังหวะช้าจะตีกระสวนห่าง ส่วนจังหวะเร็วจะตีพยางค์เสียงถี่มากขึ้น สำหรับจังหวะมองเชิงเป็นการตีฉาบลักจังหวะกับเสียงมอง โดยให้เสียงมองเป็นเสียงลูกตกหรือจังหวะหนัก ในแต่ละห้องเพลง

๓.๔.๒ วิเคราะห์ทำนองตอยอฮอร์น

ตอยอฮอร์นเป็นเครื่องดนตรีดำเนินทำนองที่มักจะถูกนำไปสืคลอร้อง เพื่อแสดงอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งของทำนองเพลง หรือบทร้อง หรือเนื้อหาของละคร สำหรับทำนองตอยอฮอร์นที่จะบันทึกต่อไปนี้จะเป็นการบันทึกเนื้อร้องพร้อมทำนองร้องและทำนองตอยอฮอร์น โดยบันทึกเป็นตาราง ๓ ชั้น ชั้นบนเป็นคำร้อง ชั้นกลางเป็นเสียงของทำนองร้อง ชั้นล่างเป็นทำนองตอยอฮอร์น ถ้าเป็นทำนองรับจากการร้องของตอยอฮอร์นจะทำเป็นตารางเดี่ยว เพลงที่นำมาศึกษาเป็นทำนองเพลงสำคัญ ๕ เพลง ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง เมืองไต่ ความไต่หลง ความล่องคง ความปายเมือง และเพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง โดยเนื้อร้องและทำนองทั้ง ๕ เพลงเป็นการถอดทำนองจากการสาธิตการตีตอยอฮอร์นของครูสว่างทอน คณะหมอกก่อนไต่ ทำนองร้อง โดยครูปี่จิ่งนะ นักร้องคณะหมอกก่อนไต่เช่นเดียวกัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต

เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต ถือเป็นเพลงขึ้นต้นของการแสดง หรือขึ้นต้นการบรรเลงในแต่ละครั้ง

เนื้อร้องเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต

ท่อน ๑

คำร้องวรรคที่ ๑	ขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต ที่ไฮเก้าโกจ้อ
ความหมาย	การขึ้นต้นของรัฐชานตามประวัติมี ๕ เมืองอยู่ร่วมกัน
คำร้องวรรคที่ ๒	หोजะงาน คะปาน จี้แสงโมม
ความหมาย	พระราชวังประดับด้วยอัญมณี ในลักษณะพระราชวัง ๓ ฤดู
คำร้องวรรคที่ ๓	เหล่าสำปาสะตี้
	ผู้พะผู้ห่ามะต่อยยอดจีเงง แต่งโหมวยลม
ความหมาย	ยอดพระราชวังเสียดขึ้นท้องฟ้า
คำร้อง วรรคที่ ๔	โจอมฮักใหม่ใหญ่ หลีม่วนซุดสัน หลิมุ่ง ดวยหัน ก้านอ
ความหมาย	ทุกคนมีความยินดี ชื่นชม มีความสุขกับสิ่งที่ชาวไตมี

ท่อน ๒

คำร้องวรรคที่ ๑	ยักมุงจาหล่าม หน้ามสองกะนาน ซวยล้าเชียงบั้ง ไม้ลักแหล่มลูงใหญ่ ตามุง โดยหัน
ความหมาย	กลับมาดูหมายเลข ๒ ซึ่งเป็นตัวแทนของเสือในนามสัตว์มงคล ของชาวไทใหญ่
คำร้องวรรคที่ ๒	มันป้อเสื่อละไว้ก่ายก้อนกิม (ย่อน) คนตรีรับ ๒ ครั้ง
ความหมาย	มันเป็นพ่อเสื่อลายพาดกลอน นามธรรมของเสื่อคือหมายเลข ๒
คำร้องวรรคที่ ๓	เสื่อหน้าม จันทรัม จำเป็ดกิมตีนน้ำเหนงิมฮิม
ความหมาย	ซึ่งมีพระจันทร์เคียงข้างกับเรามาโดยตลอด
คำร้องวรรคที่ ๔	มันจ่อยโนส่อ สอนลูกไตเก้า ไฮใหม่ใสจ้อกินหลี ใจจ้อ กินหลี ก้านอ
ความหมาย	ทำให้เมื่อเราตื่นขึ้นมา แล้วทำการสอนลูกหลานเพื่อให้บ้านเมือง ดีขึ้น

(ครูต่างคำ งามยอดเป็นผู้ถอดจากคำร้อง อธิบายความหมายคำร้องและทำการตรวจสอบ)

สำหรับการบันทึกโน้ตกำหนดสัญลักษณ์กลวิธีการบรรเลงของคอกซอร์น ดังนี้

หมายถึงการข่มนิ้ว

หมายถึงการสีเลื่อนไหล่นิ้วหรือสีรุคนิ้ว

ทำนองขึ้นต้นเพลงเป็นการขึ้นต้นทำนองคอกซอร์นพร้อมกับการขับร้อง ไม่มีท่อนนำ สำหรับทำนองสาธิตเป็นอัตราจังหวะแบบ จี ๒ ดังรายละเอียดทำนองเพลงต่อไปนี้

ท่อน ๑

ร้องวรรคที่ ๑

คำร้อง	- - - -	- - - ขึ้น	- - - ใหญ่	- - - ใหม่	- - - สูง	- - - เมือง	- - - ไต
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ม้	- - - ม้
ทำนองคอกซอร์น	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ม้★	- - - ม้★

คำร้อง	- - - ที	- - - ไฮ	- - - แก้ว	- - - โภ	- - - จ้อ
ทำนองร้อง	- - - ร์	- - - ร์	- - - ค้	- - - ท	- - - ล
ทำนองคอกซอร์น	- - - ร์★	- - - ร์	- - - ค้	- - - ท	- - - ล

คอกซอร์นรับ

- - - -	- - - ท	- ค้ ท ล	- ท - ล	- - - ท	- - - ม้	- - - ม้
---------	---------	----------	---------	---------	----------	----------

- - - ร์	- - - ร์	- - - ค้	- - - ท	- ค ท ล
----------	----------	----------	---------	---------

เรื่องวรรคที่ ๒

คำร้อง	- - - -	- - - -	- - - -	- - - หอ	- - - -	- - - จะ	- - - งาน
ทำนองร้อง	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - รั	- - - มี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - รั	- - - มี่

คำร้อง	- - - คะ	- - - ปาน	- - - จี่	- - - แสง	- - - โหมม
ทำนองร้อง	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - คี่	- - - ท
---------	---------	---------	----------	-----------	-----------	---------

- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั	- มี่ - ล	- ท - รั
---------	---------	----------	-----------	----------

เรื่องวรรคที่ ๓

คำร้อง	- - - -	- - - เหล่	- - - ส่า	- - - ป่า	- - - สะ	- - - ต้า	- - - -
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ล	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - มี่	- - - -
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - รั	- - - ล	- - - ล	- ท - ล	- - - ท	- - - มี่	- - - -

คำร้อง	- - - ลู้	- - - พะ	- - - ลู้	- - - หย่า	- - - มะ	- - - ส้อย	- - - ยอด
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - รั	- - - มี่	- - - ล	- - - มี่	- - - ล	- - - ท
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - มี่	- - - รั	- - - มี่	- - - ล	- - - มี่	- - - ล	- - - ท

คำร้อง	- - - จี่	- - - จี่	- - - แนง	- - - แต่ง	- - - โหมย	- - - ลม
ทำนองร้อง	- - - รั	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - รั	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั

ตอขอสอรันรับ

- - - -	- - - ล	- - - ล	- ท - ล	- - - ท	- - รีม	- - - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ม	- - - ร	- - - ม	- ท - ล	- - - ม	- - - ล*	- - - ท
---------	---------	---------	---------	---------	----------	---------

- - - ร*	- - - ม	- คื - ท	- คื ทล	- ซ - ล	- ท - ร
----------	---------	----------	---------	---------	---------

- - - ล	- ท - ร
---------	---------

รื่องวรรคที่ ๔

คำรื่อง	- - - -	- - - โจม	- - - -	- - - ฮัก	- - - ใหญ่	- - - ใหม่
ทำนองรื่อง	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองตอขอสอรัน	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม

คำรื่อง	- - - หลี	- - - ม่วน	- - - ชุค	- - - สัน
ทำนองรื่อง	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองตอขอสอรัน	- - - ฟ	- ล - ท	- - - ม	- ฟ - ม

คำรื่อง	- - - หลี	- - - มุง	- - - ดวย	- - - หัน	- - - ก้า	- - - นอ
ทำนองรื่อง	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
ทำนองตอขอสอรัน	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร

ตอขอสอรันรับ

- คื-ท	- คื ทล	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม
--------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ฟ	- ล - ท	- - - ซ	- ฟ - ม
---------	---------	---------	---------

- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ล-ท	- คิ - ริ
-------	-----------

ท่อน ๒

เรื่องวรรคที่ ๑

คำร้อง	- - - ชัก	- - - มุ่ง	- - - จา	---หล้าม	---หน่อม	---สอง	- - - กะ	- - - นาน
ทำนองร้อง	- - - มี	- - - ริ	- - - มี	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ริ	- - - มี
ทำนองคอยซอร์น	- - - มี	- - - ริ	- - - มี	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ริ	- - - มี

คำร้อง	- - - ซวย	- - - ล้า	- - - เซียง	- - - บั้ง
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - มี	- - - ริ	- - - มี
ทำนองคอยซอร์น	- - - ล	- - - มี	- - - ริ	- - - มี

คำร้อง	- - - ไม้	- - - ลัก	- - - แหล้ม	- - - ดุง	- - - ใหญ่
ทำนองร้อง	- - - ฟ	- - - ริ	- - - คิ	- - - ท	- - - ล
ทำนองคอยซอร์น	- - - ฟ	- - - ริ	- - - คิ	- - - ท	- คิ ท ล

คำร้อง	- - - ตา	- - - มุ่ง	- - - โดย	- - - หัน
ทำนองร้อง	- - - ท	- - - คิ	- - - ท	- - - ล
ทำนองคอยซอร์น	- - - ท	- - - คิ	- - - ท	- คิ ท ล

คอยซอร์นรับ

- - - ล	- - - มี	- ฟ มี ริ	- - - มี	- - - ล	- - - ล ✨	- - - ท	- - - ริ ✨	- - - มี ✨
---------	----------	-----------	----------	---------	-----------	---------	------------	------------

- - - ล	- - - มี ✨	- ฟ มี ริ ✨	- - - มี ✨
---------	------------	-------------	------------

- - - ฟ้า	- - - รั*	- - - ค่ำ	- - - ท	- ค่ำ ท ล
-----------	-----------	-----------	---------	-----------

- ล - ท	- - - ค่ำ	- - - ท	- ค่ำ ท ล
---------	-----------	---------	-----------

เรื่องวรรคที่ ๒

คำร้อง	- - - -	- - - มั่น	- - - -	- - - ปล่อย	- - - เสื่อ
ทำนองร้อง	- - - -	- - - มี่	- - - -	- - - รั	- - - ท
ทำนองคอยซอร์น	- - - -	- - - มี่	- - - -	- - - รั	- - - ท

คำร้อง	- - - ละ	- - - ไว้	- - - ก่าย	- - - ก้อน	- - - ภูมิ
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองคอยซอร์น	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั

ทำนองร้องซ้ำ

คำร้อง	- - - มั่น	- - - ปล่อย	- - - เสื่อ	- - - ละ
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ค่ำ	- - - ท	- - - มี่
ทำนองคอยซอร์น	- - - มี่	- - - ค่ำ	- - - ท	- - รั มี่

คำร้อง	- - - ไว้	- - - ก่าย	- - - ก้อน	- - - ภูมิ
ทำนองร้อง	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองคอยซอร์น	- รั ค่ำ ท	- ค่ำ ท ล	- ซ - ล	- ท - รั

คอยซอร์นรับ

- - - รั	- - - มี่*	- - - -	- - - รั	- - - ท
----------	------------	---------	----------	---------

- - รั มี่*	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั*
-------------	---------	---------	---------	-----------

ทำนองซ้ำ

- - - มี่	- - - รั	- - - ท	- - รั มี่ ✨	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั ✨
-----------	----------	---------	--------------	---------	---------	---------	------------

- - - ล	- ท - รั
---------	----------

วรรคที่ ๓

คำร้อง	- - - -	- - - เสื่อ	---หน้าม	- - - จั๊น	- ทะ - รั้ม
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ล	- ท - ล
ทำนองคอยซอร์น	- - - -	- - - ท	- - - ล ✨	- - - ล	- ท - ล ✨

คำร้อง	- - - จ้า	---เปิด	- - - ก็	- - - มี
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองคอยซอร์น	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	- - - รั ✨

คำร้อง	- - - คึ้น	- - - น้ำ	- - - เหน้	- - - จั้ม	- - - ฮิม
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั
ทำนองคอยซอร์น	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั

คอยซอร์นรับ

- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ล	- ท - ล
---------	---------	---------	---------	---------

- - - มี่	- - - ล	- - - ท	- - - รั
-----------	---------	---------	----------

- - - มี่	- รั - ท	- คั้ทล	- ซ - ล	- ท - รั
-----------	----------	---------	---------	----------

- ซ - ล	- ท - รั
---------	----------

วรรคที่ ๔

คำร้อง	- - - -	- - - มัน	- - - -	- - - จ้อย	- - - โน	- - - ต้อ
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม
ทำนองคอยซอร์น	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม

คำร้อง	- - - สอน	- - - ลูก	- - - ไต	- - - เก้า	- - - ไฮ	- - - ใหม่
ทำนองร้อง	- - - ฟ	- - - ล	- - - คัม	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองคอยซอร์น	- - - -	- - - ล	- - - -	- รี้ คัม	- - - ม	- ฟ - ม

คำร้อง	- - - ไส	- - - จ้อ	- - - คีน	- - - หลี
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองคอยซอร์น	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	- - - ไส	- - - จ้อ	- - - คีน	- - - หลี	- - - ก้า	- - - นอ
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
ทำนองคอยซอร์น	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร

คอยซอร์นรับ

- - - คัม	- คัม - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม
-----------	-----------	---------	---------	---------	---------

- - - ฟ	- ล - ท	- - - ม	- ฟ - ม
---------	---------	---------	---------

- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ล - ท	- คัม - รี้
---------	-------------

จากการศึกษาทำนองตอยอฮอร์นกับทำนองร้อง ปรากฏการใช้เสียงจำนวน ๕ เสียงเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง ได้แก่ เสียงเรต่ำไปจนถึงเสียงมีสูง นอกจากนี้ยังปรากฏลักษณะเฉพาะที่สำคัญของการดำเนินทำนองตอยอฮอร์นดังนี้

ประเด็นแรก จากการศึกษาพบว่า ทำนองท่อน ๑ วรรคที่ ๑ เมื่อร้องจบ จะมีการข้ายำทำนองเสียงลูกตกท้ายวรรคได้แก่ เสียงลา โดยดำเนินทำนองเป็น /---ท/-คทล/-ท-ล/ ซึ่งโดยปกติโดยทั่วไปเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงจะเป็นการดำเนินทำนองแบบจาว ๆ แต่การดำเนินทำนองของตอยอฮอร์นจะมีการเก็บถี่มากขึ้น โดยจะทำการเปรียบเทียบทำนองทั่วไปหรือทำนองหลักกับทำนองตอยอฮอร์น ดังนี้

ทำนองทั่วไป

---	--- คี	--- ท	--- ล	--- ท	--- มี่	--- มี่
-----	--------	-------	-------	-------	---------	---------

--- รั	--- รั	--- คี	--- ท	--- ล
--------	--------	--------	-------	-------

ทำนองตอยอฮอร์น

---	--- ท	- คี ท ล	- ท - ล	--- ท	--- มี่	--- มี่
-----	-------	----------	---------	-------	---------	---------

--- รั	--- รั	--- คี	--- ท	- ค ท ล
--------	--------	--------	-------	---------

ประเด็นที่ ๒ พบว่า การดำเนินทำนองระหว่างร้องกับตอยอฮอร์นนั้น ไม่ยึดทำนองย่อย แต่ยึดโครงสร้างดังจะพบได้จากทำนองท่อน ๑ วรรคที่ ๒ ปรากฏลักษณะทำนองร้องและทำนองเครื่องยกย่องทำนองกันตลอดวรรคแต่เป็น โครงสร้างและลูกตกเดียวกัน ดังนี้

ทำนองร้อง

---	---	---	--- หอ	---	--- จะ	--- งาน
---	---	---	--- ท	---	--- รั	--- มี่

- - - คะ	--- ปาน	--- จี	- - - แสง	--- โมม
- - - คี	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั

คยอฮอรันรับ

- - - -	- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - คี	- - - ท
---------	---------	---------	----------	-----------	----------	---------

- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั	- - - ล	- ท - รั
---------	---------	----------	---------	----------

จะเห็นได้ว่า ทำนองดนตรีนั้นจะเหมือนกับทำนองร้อง โดยถ้าใส่คำร้องเพื่อแสดงทำนองร้องจะมีความชัดเจนขึ้นดังนี้

- - - -	- - - หอ	- - - -	--- จะ	- - - งาน	- - - คะ	--- ปาน
- - - -	- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - คี	- - - ท

--- จี	- - - แสง	--- โมม	- - - -	- - - -
- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั	- - - ล	- ท - รั

จากลักษณะข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทำนองดนตรีกับทำนองร้องนั้นไม่เคร่งครัดว่าต้องตรงกันอย่างไรเข้มงวด เพียงแต่คงโครงสร้างไว้และหากมีจังหวะเหลืออยู่ จะทำการซ้ำทำนองช่วงท้าย ดังเช่นทำนองดนตรี ๒ ห้องสุดท้ายนั่นเอง

ประเด็นที่ ๓ จากการศึกษาพบว่า ทำนองดนตรีอาจมีทำนองเพิ่มจากทำนองร้องได้ ดังตัวอย่างทำนองท่อน ๑ วรรคที่ ๓ และวรรคที่ ๔ และพบที่ทำนองท่อน ๒ วรรคที่ ๒ ดังนี้

ทำนองร้องท่อน ๑ วรรคที่ ๓ ทำนองสุดท้าย

- - - จี	- - - จี	--- แวง	--- แต่ง	--- โหมย	- - - ลม
- - - รั	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั

ทำนองตอยอฮอร์น ท่อน ๑ วรรคที่ ๑ ทำนองสุดท้าย และมีทำนองแถมท้ายอีก ๒ ห้องเพลง

- - - ริ	- - - มี่	- - - ท	- คั ท ล	- ซ - ล	- ท - ริ
----------	-----------	---------	----------	---------	----------

- - - ล	- ท - ริ
---------	----------

ทำนองร้องท่อน ๑ วรรคที่ ๔ ทำนองสุดท้าย

- - - หลี	- - - มุ่ง	- - - ดวย	- - - หั้น	- - - ก้า	- - - นอ
- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร

ทำนองตอยอฮอร์น ท่อน ๑ วรรคที่ ๔ ทำนองสุดท้าย และมีทำนองแถมท้ายอีก ๒ ห้องเพลง

- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ซ - ล	- ท - ริ
---------	----------

ทำนองร้องท่อน ๒ วรรคที่ ๒ ทำนองสุดท้าย

- - - มั่น	- - - ป้อ	- - - เสื่อ	- - - ละ	- - - ไว้	- - - ก่าย	- - - ก้อน	- - - กิม
- - - มี่	- - - คั	- - - ท	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ริ

ทำนองตอยอฮอร์น ท่อน ๒ วรรคที่ ๒ ทำนองสุดท้าย และมีทำนองแถมท้ายอีก ๒ ห้องเพลง

- - - มี่	- - - คั	- - - ท	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - ริ
-----------	----------	---------	-----------	---------	---------	---------	----------

- ซ - ล	- ท - ริ
---------	----------

ประเด็นที่ ๔ พบลักษณะ “การตัดหัว แถมท้าย” ปรากฏในทำนองท่อน ๒ วรรคที่ ๔ พบว่าทำนองดนตรีมีการตัดทำนองบรรทัดแรกออก เมื่อทำนองดนตรีรับจะรับที่ ทำนองบรรทัดที่ ๒ แล้วเพิ่มทำนองส่วนท้ายเข้าไปอีก ๒ ห้องเพลง ดังนี้

ทำนองท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๔

- - - -	- - - มัน	- - - -	- - - จ้อย	- - - โน	- - - ส่อ
- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ซ	- - - ม	- ฟ - ม

- - - สอน	- - - ลูก	- - - ไต	- - - เก้า	- - - ไฮ	- - - ใหม่
- - - ฟ	- - - ล	- - - คี่	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม

- - - ไส	- - - จื่อ	- - - คีน	- - - หลี่
- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม

- - - ไส	- - - จื่อ	- - - คีน	- - - หลี่	- - - ก้า	- - - นอ
- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร

เมื่อคนตรีรับทำนองเพลง จะตัดส่วนที่เป็นคำร้องที่ว่า “มัน จ้อย โน ส่อ” ออก แล้วรับทำนองตั้งแต่คำร้องที่ว่า “สอน ลูก ไต เก้า..” ไปจนจบ แล้วแถมท้ายเป็นทำนอง / - ซ - ล / - ท - รี่ / เข้าไปอีก ๒ ห้องเพลง ดังทำนองรับที่มีการตัดทำนองบรรทัดแรกออกไปแล้วและมีการตัดแปลงทำนองดังนี้

- - - คี่	- คี่ - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม
-----------	-----------	---------	---------	---------	---------

- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม
---------	---------	---------	---------

- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ซ - ล	- ท - รี่
---------	-----------

สำหรับกลวิธีพิเศษการสืดยอฮอร์นปรากฏกลวิธี “การสืเลื่อนไหลนิ้วหรือการสืรูดนิ้ว” โดยส่วนใหญ่จะทำการรูดนิ้วในทำนองเพลงที่เป็นทำนองห้องโน้ตละ ๑ พยางค์เสียงและเป็นเสียงที่เรียงลงมาทาง

เสียงต่ำเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังปรากฏกลวิธีการสี่แบบ “ข่มสาย” ซึ่งมักจะใช้การข่มสายเมื่อเป็นเสียง
ถูกตกในห้องคู่และท้ายกลุ่มทำนองเพลงเป็นส่วนใหญ่

ความไต่หลง

ความไต่หลง หรือความน้ำเต้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนจะเรียกแตกต่างกันไปคือ กวางปานแขง เป็นทำนอง
ร้องโดยไม่มีดนตรีเข้ามาประกอบ สามารถใช้จังหวะจี ๑ หรือ จี ๒ ก็ได้ วิธีการร้องความไต่หลงจะมีน้ำเต้า
มาวาง นักร้องจะร้องไปหลาย ๆ รอบ เมื่อเสียงแหบก็จะดื่มน้ำจากน้ำเต้าแล้วร้องต่อไปอีกโดยไม่มีกำหนด
จำนวนเที่ยว ชาวไทใหญ่จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ความน้ำเต้า (สง่า คำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๔ มีนาคม
๒๕๕๗) ตัวอย่างเนื้อร้องความไต่หลงดังนี้

เนื้อร้องความไต่หลง

คำร้อง	ขึ้นใหญ่ใหม่สูงไต่เฮา เสาใน จึงกอนขอ
ความหมาย	คนไต่อยู่ในอาณาจักรที่มีแผ่นดินที่เป็นอิสระ
คำร้อง	สอนอ่านหลักไตไน่ จึงให้ป้อหมอ
ความหมาย	การสอนให้อ่านภาษาไต จึงทำให้อ่านเป็น
คำร้อง	หมอล้าดพอยย่อยแยม ข้อความหลักไต ไน่เฮาโหลหมอสู้อักเจ
ความหมาย	ข้อความและภาษาไทใหญ่นี้ คนที่จะเรียนรู้ให้ครบถ้วนเป็นไปได้ยาก
คำร้อง	สอนอ่านกะต่อ ต้าก่ายคั้นจ้ำหน้าเฮาให้ป้อหมอ
ความหมาย	คำว่า “ไต” ควรสะกดและอ่านให้เป็น

ลักษณะการดำเนินทำนองร้องและดนตรีของความไต่หลง พบว่าเป็นการร้องจังหวะ จี ๑ กล่าวคือแนว
ซ้ำและเป็นลักษณะจังหวะลอย การดำเนินทำนองจะร่วมระหว่างการขับร้องการทำนองดอยฮอรัน สำหรับ
การบันทึกโน้ตครั้งนี้เป็นการกำหนดห้องเพลงเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเบื้องต้นเท่านั้นดังตัวอย่างทำนอง
ความไต่หลงต่อไปนี้

ทำนองวรรณคดี ๑

ดอยฮอรันนำ

- - - -	- - - -	- - - มี ✨	- - - มี ✨	- - - รีมฟ์มี
---------	---------	------------	------------	---------------

เริ่มทำนองร้อง

คำร้อง	--ขึ้นใหญ่	---ใหม่	---สูง	---ใต้	- เข้า --
ทำนองร้อง	- - ล ล	--- ล	--- ท	--- มี	- มี - -
ทำนองคอยซอร์น	ริมฝีม ริมฝีม	--- ล	--- ท	-- ริม	- มี - -

คำร้อง	---เขา	- ใน --	- ึ่ง --	- ก่อน --	---ขอ	-----
ทำนองร้อง	--- มี	- ริม --	- คื --	- ท --	--- ล	-----
ทำนองคอยซอร์น	-----	--- มี	--- คื	--- ท	-----	--- ล

คอยซอร์นรับ

- - - ล	- - ซลทล	-----	- - - มี	ริมฝีม ริมฝีม	- - ริม	- - ล ท	- - ริม
---------	----------	-------	----------	---------------	---------	---------	---------

- ฝีมี่	--- ริม	- คื ทล	- - ทรี	--- ท	- - คื ท	- คื ทล	-----
---------	---------	---------	---------	-------	----------	---------	-------

ทำนองวรรคที่ ๒

คำร้อง	---สอน	---อ่าน	---หลีก	---ใต้	---ไ้
ทำนองร้อง	- - - คื	--- ท	- - - ริม	--- มี	--- มี
ทำนองคอยซอร์น	-----	--- ล	-----	--- ริม	--- มี

คำร้อง	--- ึ่ง	- ให้- ปือ	--- หมอ	-----	-----
ทำนองร้อง	- - - คื	- ริม - ท	- - - ล	-----	-----
ทำนองคอยซอร์น	-----	- - ริม	--- ล	-----	- - ซลทล

คอยซอร์นรับ

- - - ริม	--- มี	- - ริม 	- - คื ท	--- ริม	--- มี
-----------	--------	---	----------	---------	--------

- ฝีมี่	--- ริม	- คื ทล	- - ทรี	--- ท	- - คื ท	- คื ท 	- - ซลทล
---------	---------	---------	---------	-------	----------	--	----------

ทำนองวรรคที่ ๓

คำร้อง	-หมอ-ล้ำด	--- พอย	-- ขอยแยม	-- ซ้อความ
ทำนองร้อง	- คื- ท	--- มี่	-- รีมี่	-- รีมี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	--- ริ*	--- มี่*	--- มี่*

คำร้อง	-- หลิกไต	-- ไม้เฮา	-- โหลหมอ	-- ฮู้จัก	--- เจ	--- -
ทำนองร้อง	- - รี้คื	- - คื ท	- - ซล	- - ทล	--- รี้	--- -
ทำนองค้อยฮอร์น	-- รีมี่ฟิม	- - รีมี่ฟิม	- รี้-ท	--- ล	- - ท รี้*	--- -

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- คื- ท	--- รี้	--- มี่*
---------	---------	---------	----------

- - รีมี่ฟิม	- - รีมี่ฟิม	- - คื ท	ล-ซ ฟ	- ซ-ล	- ท-รี้	--- -	--- -
--------------	--------------	----------	-------	-------	---------	-------	-------

ทำนองวรรคที่ ๔

คำร้อง	-สอน-อ่าน	--- คะ	--- ต่อ	--- คะ	- ต่าง --
ทำนองร้อง	- ท-ล	- คื- ท	--- ล	--- คื	- ล --
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	--- ท	--- ล	--- -	--- ล

คำร้อง	- คืค-จำ	--- ส้าด	- เฮา --	-โหลมาพร้อม	-- กันมา	--- เม	---
ทำนองร้อง	- คื- ท	--- ท	- ท --	- ท คื ท	- - ล ท	--- รี้	---
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ล	--- ท	- ท --	--- ล	---	- - ท รี้*	---

ค้อยฮอร์นรับ

---	- ฟิมี่	- คื ทล	--- ท	- - รีมี่*
-----	---------	---------	-------	------------

- ฟิมี่	--- คื	--- ท	--- ล	- ซ-ล	- ท-มี่	--- รี้*	---
---------	--------	-------	-------	-------	---------	----------	-----

ทำนองวรรคที่ ๕

คำร้อง	- - - เอ็ด	- - - ใ้	- อันหลิกไต	เก้าไซซ่งตาน	- จิ้น - โต้	- - - ไป
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - รั	- คื ท ท	ล ท ล ล	- ซ - ล	- - ฝม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - ลทล	- - - ล	- - ทล	- - - -

คำร้อง	- มีน - -	--จิ้นแลง	--- ตา
ทำนองร้อง	- ซ - -	- - ซ ฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	- มีน - -	--จิ้นแลง	--- ตา
ทำนองร้อง	- ซ - -	- - ซ ฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	- - - หนอ	- - - เจ้า	- - - -	- - - - นอ
ทำนองร้อง	- - - ม	- - - ฟ	- - - -	- - - - มร
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ฟ	- - - - ม	- - - - ร

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - คื	- - - ท	- - - ล	- - - ซ	- - - ฝม
---------	----------	---------	---------	---------	----------

ฟ - ซลท	- ซ - ล	ซฟ - ม
---------	---------	--------

ฟ - ซลท	- ซ - ล	ซฟ - ม
---------	---------	--------

- - - ฟ	- - - มร	- - - -	- - - รั	- - - รั	- - - -
---------	----------	---------	----------	----------	---------

ทำนองความไต่หลงจากตัวอย่างทำนอง ๕ วรรคพบลักษณะเฉพาะดังนี้

ประการแรก พบการใช้เสียงที่นำมาเรียงร้อยมีมากกว่า ๑ ช่วงเสียง โดยมีเสียงที่ใช้ทั้งสิ้น ๑๐ เสียง ดังนี้

เร มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง เรสูง มีสูง ฟาสูง

จากการใช้เสียงดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า คนตรีจำคไต่หรือทำนองตอยอฮอร์นั้น มีการใช้เสียงครบ ทั้ง ๑๐ เสียง นับได้ว่าเป็นคนตรีที่มีความลุ่มลึกอีกศาสตร์หนึ่ง

ประการที่ ๒ ลักษณะการสืคลอร้องของตอยอฮอร์จะสืทำนองไปตามทำนองร้องโดยเน้นการสืตรง ๆ ไม่ใส่ทำนองให้มีพยางค์ถี่มากกว่าทำนองร้องลักษณะดังกล่าวปรากฏทุกวรรคทำนองเพลง

ประการที่ ๓ ลักษณะการดำเนินทำนองร้องความไต่หลงมักมีการร้อง “ลักจังหวะ” ระหว่างช่วงกลาง วรรคเป็นส่วนใหญ่ ดังปรากฏในทำนองวรรคที่ ๑ วรรคที่ ๔ และวรรคที่ ๕

ทำนองวรรคที่ ๑

--ขึ้นใหญ่	---ใหม่	---สูง	---ไต่	-เฮ้า--
- - ล ล	- - - ล	- - -ท	- - - ม	- ม- -

---เขา	- ใน --	- ึ่ง --	- กอน --	- - - ขอ	- - - -
- - - ม	- ร --	- ค --	- ท --	- - - ล	- - - -

ทำนองวรรคที่ ๔

-สอนอ่าน	- - - คะ	- - - ต่อ	- - - คะ	- ต่าง --
- ท - ล	- - - ท	- - - ล	- - - ค	- ล - -

- คืด - จำ	- - - ส้าด	- เฮ้า --	- โหลมาพร้อม	-- กันมา	- - - เม	- - - -
- ค - ท	- - - ท	- ท - -	- ท ค ท	- - ล ท	- - - ร	- - - -

ทำนองวรรคที่ ๕

- มีน - -	--จิ้นแลง	--- ตา
- ซ - -	- - ล ท	- - - ฟ

- มีน - -	--จิ้นแลง	--- ตา
- ซ - -	- - ล ท	- - - ฟ

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าทำนองที่มีการ “ลักจังหวะ” ปรากฏทั้งระหว่างวรรคเพลงและต้นวรรคเพลง โดยเฉพาะทำนองวรรคที่ ๕ ซึ่งเป็นต้นวรรคเพลงจะเป็นการซ้ำทำนอง ๒ ครั้ง

ประการที่ ๔ ทำนองที่เป็นตอยอฮอร์นสืรับกับร้อง จะไม่เน้นว่าต้องตรงตามทำนองร้อง แต่เป็นการรับแสดงโครงสร้างของทำนองเท่านั้น สำหรับทำนองวรรคที่ ๒ แสดงให้ปรากฏอัตราส่วนทำนองร้องมีเนื้อหาน้อยกว่าทำนองดนตรี เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวเป็นไปในลักษณะที่ใกล้เคียงกับเพลงจีนใหญ่ใหม่สูงเมืองไต ที่มีการรับทำนองดนตรีโดยทำนองแตกต่างไปจากทำนองร้องบ้าง นอกจากนี้ ทำนองรับยังมีลักษณะการซ้ำทำนองเดียวกัน ปรากฏในทำนองรับของทำนองตอยอฮอร์นวรรคที่ ๑ และวรรคที่ ๒ และปรากฏทำนองคล้าย ๆ กันในทำนองดนตรีรับวรรคที่ ๓

ประการที่ ๕ ทำนองทางร้องพบที่มีการรวบคำเป็น “๒ พยางค์ชิด” ดังปรากฏในทำนองร้องกวมไต หลงวรรคที่ ๑

ทำนองวรรคที่ ๓

-หมอ-ล้าด	--- พอย	-- ขอยแยม	-- ซ้อความ
- คื - ท	- - - มี่	- - รีมี่	- - รีมี่

-- หลิกไต	-- ใน่เฮา	-- โหลหมอ	-- ฮู้จัก	- - - เจ	- - - -
- - รัต	- - คื ท	- - ซ ล	- - ท ล	- - - รั	- - - -

ประการที่ ๖ จากการศึกษาพบว่า หากเป็นทำนองวรรคสุดท้าย ในที่นี้หมายถึงทำนองวรรคที่ ๕ จะปรากฏลักษณะการร้องแบบรวบคำ และมีการซ้ำทำนองท้ายก่อนลงจบ โดยเป็นลักษณะเดียวกันทั้งทำนองร้องและทำนองรับของตอยอฮอร์น

ทำนองวรรคที่ ๕

- - - เอ็ด	- - - ให้	- อันหลิกไต	เก้าไฮซังตาน	- ขึ้น - ไต้	- - - ไป
- - - มี่	- - - รั	- ตั้ ท ท	ล ท ล ล	- ซ - ล	- - - ่ม

กลวิธีพิเศษการสีตอยอฮอร์นของความไต่หลงปรากฏ “การสีข่มสาย” ซึ่งมักจะทำให้เสียงสูงได้แก่ “เสียงมีสูง” โดยปรากฏกลวิธีพิเศษนี้ตั้งแต่เริ่มต้นของทำนองที่เป็นทำนองนำการขับร้อง หลังจากนั้นปรากฏ “การสีขี้นิ้ว” ซึ่งมีการนำมาใช้ต่อจากการสีข่มสาย การขี้นิ้วยังมีปรากฏในทำนองกลุ่มทำนองเพลงด้วย ได้แก่ ทำนองกลุ่มทำนองที่ ๒ ของทำนองวรรคที่ ๒ นอกจากนี้ยังปรากฏ “การสีเลื่อนไหลนิ้วหรือการสีรูดนิ้ว” โดยกลวิธีพิเศษนี้จะใช้กับทำนองที่เป็นพยางค์เสียงเดียวใน ๑ ห้องโน้ตเพลงรูปแบบเดียวกันกับเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต

จากการศึกษาการสีตอยอฮอร์นกับการร้องความไต่หลง ปรากฏวิธีการสีตอยอฮอร์นเมื่อสีควบคู่กับการขับร้องจะมีการสีห่างจากร้องมาก โดยเป็นการสียื่นเสียงหลัก ๆ ของโครงการสร้างกลุ่มทำนองนั้น ๆ และมีปรากฏ “การร้องลักจังหวะ ตอยอฮอร์นสีตจังหวะ” ซึ่งปรากฏในทำนองวรรคที่ ๑ และการสีช่วงท้ายของการบรรเลง (ทำนองกลุ่มสุดท้าย) ตอยอฮอร์นจะใช้วิธีการ “สีเสียงตรง” โดยไม่มีการใช้กลวิธีพิเศษใดมาช่วยตกแต่งทำนอง ทั้งนี้จะเป็นการเน้นทำนองเพลงให้มีความชัดเจนก่อนจบการบรรเลง

ความล่องคอง

เนื้อร้องความล่องคอง

คำร้องวรรคที่ ๑	จงว่า เมืองไต เก้าไฮไนมีกำมีจัน
ความหมาย	ก็เพราะว่าเมืองไตมีคุณค่า
คำร้อง (ต่อ)	ไฟไล่ตวยหัน มันม่วน สา ปย่อ (ปย่อ ภาษาพม่า อ่านว่าบีโย แปลว่า สนุกสนาน)
ความหมาย	ใครได้เห็นก็มีความสุข
คำร้องวรรคที่ ๒	จอมหนั่ง ฝิผ่านหว่านสอง ก็นอด้ไน

ความหมาย	ตามที่ผีสาวได้สร้างไว้ คนเหนือนมนุษย์สร้างไว้
คำร้อง (ต่อ)	จึงโคงก้างเหมียปอ มีแท่งลำไม้สักไม้ดิ่ง
ความหมาย	ที่สร้างไว้บนพื้นดินมีไม้สัก ไม้ดิ่งอีก
คำร้อง (ต่อ)	แล่มถึง กยะ เหลือตอน (คำว่า กยะ อ่านว่า เกียะ)
ความหมาย	เป็นสิ่งที่ดีมาก ๆ
คำร้องวรรคที่ ๓	มีแจ่มคำเงิน ดิ้นเหลือ กว่าตุกยอม
ความหมาย	อีกทั้งมีทองคำ มีเงิน มีทุกหย่อมหญ้า
คำร้อง (ต่อ)	ชอมแม่นต่าง หม้อเงินหม้อคำ ก็ดำไว้มีหน้าอยู่น่อ
ความหมาย	หม้อเงิน หม้อทองคำ ที่วางไว้ก็มีอยู่มากมาย
คำร้องวรรคที่ ๔	ในแห่น์ ทุ่งหล่น แจกเฮาลูกโต เกาไฮไน
ความหมาย	ในฝันแผ่นดินของคนไตนั้น
คำร้อง (ต่อ)	มันหือห่อน ยาก มีอ มีอ เป็นดีไฟก็โจมมีดเซอหน้า
ความหมาย	ไม่มีความตกยาก มีแน่ มีคะ เป็นที่ใคร ๆ ก็ชอบมาอยู่อาศัย

ลักษณะการดำเนินทำนองร้องและดนตรีของความล่องคง พบว่าเป็นลักษณะเดียวกับความไต่หลง โดยเป็นการร้องและบรรเลงแนวซ้ำ ลักษณะจังหวะลอย เป็นการดำเนินทำนองร่วมระหว่างการขับร้องการทำนองตอยฮออร์น สำหรับการบันทึกโน้ตครั้งนี้เป็นการกำหนดห้องเพลงเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเบื้องต้นเท่านั้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทำนองวรรคที่ ๑

ดนตรีนำ

- - - -	- - - - ริ	- - - -	- - - - มี	- - มี	- - มี	- - - - มี	- - - -
---------	------------	---------	------------	--------	--------	------------	---------

- - มี	- - มี	- - - -	- - - - มี
--------	--------	---------	------------

คำร้อง	- - - -	- - จองว่า	- - - เมือง	- ไต - -	- เก้า - ไส	- ไน - มี
ทำนองร้อง	- - - -	- - ริ มี	- - - มี	- มี - -	- ริ - มี	- ริ - ริ
ทำนองตอยฮออร์น	ริมีมีริมีมี	- - - มี	- - - -	- - - -	- - - -	- - - มี

คำร้อง	----	- ก้า - มี	- จัน --	- ไผ - ไล่	- ตวย - หัน
ทำนองร้อง	----	- ท - ท	- ล --	- ล - ท	- ล - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - ค้ำล	- - - ท	- - - ล

คำร้อง	- มัน --	- ม่วน- ส่า	- - ปยอ	----	----
ทำนองร้อง	- ีทล--	- ล - ล	- - ซซ	----	----
ทำนองค้อยฮอร์น	- - ค้ำล	- - - ล	- - - ซ	----	----

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - ท	ริมฟิมริมฟิม	- - - ริม	----	ริมฟิมริมฟิม	- - - ริม	- - - ค้ำ
---------	---------	--------------	-----------	------	--------------	-----------	-----------

- - - ท	- - ค้ำล	- - ริมค้ำ	- - ค้ำล	- - - ท	- - - ีซ	----	----
---------	----------	------------	----------	---------	----------	------	------

ทำนองวรรคที่ ๒

คำร้อง	-จอม-หนั่ง	-- ฝี่ ผ่าน	--- หว่าน	---สอง
ทำนองร้อง	- ม - ท	-- ม ท	- - - ท	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - ม

คำร้อง	- - กีนอ	- ติ - ใน	- จึง - โคง	--- ก้าง	-เหมี่ย-ปอ
ทำนองร้อง	-- ท ม	- รัม - ม	- ล - ล	---ล	- ซ-ซ
ทำนองค้อยฮอร์น	- - รัมฟิม	- - รัมฟิม	- - - ท	- - - ล	- - - ซ

คำร้อง	- - - มี	- แท่งลำไม้	- - - สัก	- - ไม้ตั้ง
ทำนองร้อง	- - - ม	- รัม รัม ม	- - - ม	- - รัม ค้ำ
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - รัม	- - - -	- - - -	- - - รัม

คำร้อง	--- แล่่ม	-กยะ-เหลือ	--- ตอน	----
ทำนองร้อง	- - - ท	- "ล - ท	--- รั่ม	----
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ท	--- รั	--- รั่ม	-----

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	รั่มฟั่มรั่มฟั่ม	--- รั	- - รัคั้ท	- - คั้ทล	- - - ท	- - - ล
---------	------------------	--------	------------	-----------	---------	---------

- - - ซ	- - - ท	รั่มฟั่มรั่มฟั่ม	--- รั่ม
---------	---------	------------------	----------

ทำนองวรรคที่ ๓

คำร้อง	- - - -	--- มี	--- เจ้ม	-- คำเงิน
ทำนองร้อง	- - - -	--- มั	--- ท	-- รั่ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	--- มั	-- รั่มฟั่ม	--- มั

คำร้อง	--ตื่นเหลือ	- - - กว่า	- - - ตุก	- ขอม - -
ทำนองร้อง	- - รั	--- ล	--- รั	- รั - -
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ท	- - - ล	- - ท รั	- - - -

คำร้อง	--ขอมแมน	- ต่าง - -	--หม้อเงิน	-หม้อ-คำ
ทำนองร้อง	- - รั ท	- ล - -	-- ล ท	- ล - ท
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ท

คำร้อง	- ก็ - ต้า	--- ไว้มี	--- หน้า	--อยู่น่อ
ทำนองร้อง	- ล - ท	- - ล ซ	--- ล	- - ล ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	ลทคั้ท ลทคั้ท	- - ท ล

(ไม่มีดนตรีรับ บรรเลงต่อทำนองวรรคที่ ๔ ทันที)

ทำนองวรรคที่ ๔

คำร้อง	- - - -	- - - -	-ใน-แห่น	-ทุ่ง-หล่น
ทำนองร้อง	- - - -	- - - -	- ล - ซ	- ล - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ล

คำร้อง	-- จ้ากเฮา	- ลูก - ไต	-- แก้วไฮ	--- ไม้
ทำนองร้อง	- ล - ซ	- ล - ท	- - ล ท	- - - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - ซ ล ท	- - - ท	- - - ล

คำร้อง	- มัน- หือ	- ห่อน-ซาก	- - มีออ	- - มีออ
ทำนองร้อง	- ล - ท	- ล - ล	-- ล ซ	-- ล ซ
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ล	- - ลทล	- - - ทล	- - - ทล

คำร้อง	- - เป็นตี	- ไผ - กี่	- โจม - มีด	- - - เซ่อ	- - - นา
ทำนองร้อง	- - ซ ล	- ซ - ซ	-ซ - ล	- - - ซ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - - ซ	- - - ลซ	- - - ม ✨

- มัน - หือ	- ห่อน-ซาก	- - มีออ	- - มีออ
- ล - ท	- ล - ล	-- ล ซ	-- ล ซ

- - เป็นตี	- ไผ - กี่	- โจม - มีด	- - - เซ่อ	- - - นา
- - ซ ล	- ซ - ซ	-ซ - ล	- - - ซ	- - - ม

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - ท	- - - ล	- ล ท ล	- - - ล	- ล ท ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ซ	- ล ท ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------

จากทำนองความล่องคอง พบลักษณะเฉพาะดังนี้

ประการแรก เรื่องของเสียงที่นำมาดำเนินทำนองพบว่ามีการใช้เสียงเรียงกัน ๘ เสียง โดยแสดงลักษณะการใช้ ๗ เสียงครบ เช่นเดียวกับความไต่หลงโดยมีเสียงเรียงกันดังนี้

มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง เรสูง มีสูง

อาจกล่าวได้ว่า ความล่องคองเป็นทำนองที่ใช้เสียงสูงเป็นหลัก โดยทำนองร้องใช้เสียง “เรสูง” “มีสูง” เป็นส่วนใหญ่ในการดำเนินทำนองร้อง และกลุ่มเสียงที่ใช้ร้องลงมาคือเสียง ซอล ลา ที สำหรับเสียงที่ใช้ต่ำลงมานั้น เป็นทำนองรับของตอยอฮอร์น ซึ่งปรากฏเป็นส่วนใหญ่ ณ ทำนองลงจบวรรคที่ ๔ เท่านั้น

ประการที่ ๒ พบลักษณะการเลือกใช้เสียงของทำนองทั้ง ๔ วรรคมีการจัดนำหนักเสียงที่นำมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงมีความสัมพันธ์กันต่อเนื่องมาจากเสียงสูงลงมาทางเสียงต่ำโดยจะแสดงภาพรวมการใช้เสียงดังนี้

ทำนองวรรคที่ ๑ มีการใช้กลุ่มเสียงสูง ได้แก่ เสียงเรสูง มีสูง จำนวน ๑ กลุ่มทำนองและมีการใช้กลุ่มเสียงกลาง ได้แก่ เสียงซอล ลา ทีอีกจำนวน ๑ กลุ่มทำนองเรียงร้อยติดต่อกัน

ทำนองวรรคที่ ๒ มีการผสมระหว่างเสียงเสียง ได้แก่ เสียงมีสูง เรสูง กับกลุ่มเสียงกลาง ได้แก่ เสียงซอล ลา ที โดยใช้ “เสียงที” เป็นส่วนใหญ่ในการดำเนินทำนอง

ทำนองวรรคที่ ๓ มีการผสมระหว่างเสียงสูง ได้แก่ เสียงมีสูง เรสูง กับกลุ่มเสียงกลาง ได้แก่ เสียงซอล ลา ที โดยใช้ “เสียงลา” เป็นส่วนใหญ่ในการดำเนินทำนองมุ่งสู่ “เสียงซอล”

ทำนองวรรคที่ ๔ มีการดำเนินทำนองร้องอย่างทำนองวรรคที่ ๑ แต่ทำนองตอยอฮอร์นมีการดำเนินทำนองมุ่งสูง “เสียงมี” เป็นเสียงลูกตกของเพลง

จะเห็นได้ว่า การดำเนินทำนองมีการสร้างความสัมพันธ์ของเสียงจากเสียงสูงลงมาสู่เสียงทางต่ำ โดยมีการวางน้ำหนักของทำนองในแต่ละวรรคได้อย่างลงตัว ทำให้ทำนองความล่องคองมีความไพเราะ และเป็นทำนองที่ฟังแล้วเป็นที่นิยมของทั้งนักดนตรีและผู้ชมผู้ฟัง

ประการที่ ๓ การดำเนินทำนองร้องจะเป็นการร้องตรงจังหวะเกือบทั้งหมด โดยพบลักษณะการ “ลักจังหวะ” เป็นส่วนน้อยมาก การลักจังหวะปรากฏ ๔ ตำแหน่ง ดังนี้

ทำนองวรรคที่ ๑

----	- - จองว่า	- - - เมือง	- ไต่ - -	- เก้า - ไฮ	- ไน - มี
----	- - รั มี	- - - มี	- มี - -	- รั - มี	- รั - รั

- มั่น --	- ม่วน - ส่า	- - ปยอ	----	----
- ทัตล--	- ล - ล	- - ซซ	----	----

ทำนองวรรคที่ ๓

- - - -	- - - มี	--- เจ้ม	-- คำเงิน	-- คิ่นเหลือ	- - - กว่า	- - - ตุก	- ขอม - -
- - - -	-- - มี่	- - - ท	- - รี่ มี่	- - มี่ รี่	-- - ล	- - - รี่	- รี่ - -

-- ขอมแมน	- ต่าง - -	- - หม้อเงิน	- หม้อคำ	- ก็ - ต่ำ	--- ไว้มี	--- หน้า	- - ยู่ย่อ
- - รี่ ท	- ล - -	-- ล ท	- ล - ท	- ล - ท	- - ล ซ	- - - ล	- - ล ล

จากการศึกษาความล่องคอง อาจกล่าวได้ว่า พบลักษณะที่โดดเด่นคือ การใช้เสียงมากกว่า ๑ ช่วงเสียง การเรียงน้ำหนักของการใช้กลุ่มเสียงของทำนองท่วงวรรคเพลงจากเสียงสูงลงมาทางเสียงต่ำและการร้องและดำเนินทำนองแบบลงจังหวะหนัก ไม่เน้นการลักจังหวะ

สำหรับกลวิธีพิเศษการสืตยอฮอร์นความล่องคอง ปรากฏรายละเอียดอยู่เป็นจำนวนมาก โดยทำนองวรรคที่ ๑ ขึ้นต้นด้วย “เสียงเรสูง” จะเป็นการสืข่มสายด้วยการกดสายเสียงแรกด้วยนิ้วชี้ แล้วใช้นิ้วกลางพรมนิ้วก่อนที่จะมีการ “ขยี่นิ้ว” และทำนองเดียวกันในห้องเพลงที่ ๓ ปรากฏการสืย่นเสียง “มีสูง” หลังจากนั้นเป็นการ “พรมนิ้ว” แล้วตามด้วย “การขยี่นิ้ว” ก่อนที่จะขึ้นต้นทำนองการร้องเพลง

ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏอีกประการหนึ่งคือการสืความล่องคอง ทำนองตยอฮอร์นมักจะสืด้วย “การขยี่นิ้ว” ก่อนที่จะทำการสืเสียงหลักด้วยการ “ขย่มสาย” เป็นส่วนใหญ่ในทำนองรับของตยอฮอร์นวรรคที่ ๑ ปรากฏการขยี่นิ้ว ๒ ตำแหน่ง ได้แก่ ทำนองบรรทัดแรกห้องเพลงที่ ๓ และ ๖ เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏการสื “ขยี่นิ้ว” ก่อนที่จะสืรูปแบบ “การสืเลื่อนไหลนิ้วหรือการสืรูคนิ้ว” ปรากฏในทำนองวรรคที่ ๒ บรรทัดที่ ๒ ห้องเพลงที่ ๑-๒ และปรากฏที่ทำนองรับของวรรคที่ ๒ ด้วย

ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในการศึกษาเพลงความล่องคอง ได้แก่เสียงของทำนองร้องกับเสียงลูกตกของตยอฮอร์นใช้เสียงแตกต่างกัน พบได้จากทำนองวรรคที่ ๔ ช่วงของคำร้องที่ว่า “มีออ มีออ” ปรากฏว่าเสียงลูกตกทำนองร้องตกที่ “เสียงซอล” แต่ทำนองตยอฮอร์นขึ้นเสียงลูกตก “เสียงลา”

ช่วงจบท้ายเพลง การสืตยอฮอร์นยังปรากฏ “การสืเสียงตรง” ไม่ใช้กลวิธีพิเศษใดมาตกแต่งทำนอง เช่นเดียวกับทำนองความไตหลง

ความปายเมือง

เนื้อร้องความปายเมือง

คำร้อง	จงว่า กำโน้ข้าเต้ สองหูตองหลู ยินจามความเฮา
ความหมาย	อ้อฟังตอนนี้ ข้าจะใช้สองหูของท่านลองฟังดู
คำร้อง	ดักเตคีนอัน ลาดเหนเคือ ไตเก้าไฮอย่าจิ่งหน้อย มีฮ้างมีห่อ
ความหมาย	จะบอกให้ เมืองไตนี่มีฮ้าง มีห่อ เราเป็นไตที่มีฮ้างมีห่อ
คำร้อง	ไฟกี้ไหล ก็หมอ แล้ดำ แก่กินมุ้งตวยตะ อวยน่อเฮาลูกไตเก้าไฮ อย่าป็นหยุบป็นยอม
ความหมาย	ใคร ๆ ก็หันกลับมาดูชาติเก่า ๆ อย่าให้มีความล้าหลัง
คำร้อง	อ๋าว่า เจ้มเล็กเจ้มใหญ่ ไฟไฟเสอว่าว่า โจ้กำเฮาโหล่หมอ โว้นเฮ็ดจอม
ความหมาย	ไม่ว่าคนเล็กคนใหญ่ เราก็ต้องคิดและทำตาม
คำร้อง	ฮอม โฮ้มกันฮ่างแฮน แคนลยหลิกไตไวจ่าง ๆ เฮาอย่าเป็ลัมซุมเป็นเมื่อไหลหลิไล่คักใจเข้า
ความหมาย	เตรียมเกี่ยวกับเรื่องเจิง เรื่องภาษาให้กับคนแก่ อย่ายอมแพ้ชาติอื่น เราต้องมีความพยายาม
คำร้อง	ตวยลู้ ธารนะ น้ำหลินหินผา เมืองไตเก้าไฮ สามสิบสามห่อ ก๊ะตอนันขอ เคือไตเก้าไฮ จ๊ะดั่งเส็ง เออนอ เฮาโหล่หมอ โว้นคีนเอา
ความหมาย	น้ำคินหินผาเมืองไตที่มีทั้งสามสิบสามห่อ เคือไตต้องคิดที่จะฟื้นฟูประวัติศาสตร์ให้กลับคืนมา
คำร้อง	เก้าก็เป็ลลูกไต เออไมก็เป็ลลูกไต เก้าไฮกูก็กูโกน โม้เมให้คืดก้าบ กุงจาก โกอ่อนปอยโฮ้มกันกุม
ความหมาย	เธอก็เป็ลลูกไต ฉั่นก็เป็ลลูกไต ทุกคนควรทำการพัฒนา ให้ทันยุคทันสมัย ช่วยกันกอบกู้
คำร้อง	ไนจิ่ง อย่าว่าไตโหลงไตอ่อน อย่าส่อนไตเก้าไตใหม่ ใจไฟ่เหน่นหนา กวยก่งไนจิ่ง ปอวาไตกว่างไนหนักไตไน้กูก็อ อย่าซ้อย่อนโอ่น
ความหมาย	อย่าแบ่งแยกว่าไตหลวง ไตน้อย อย่าคิดว่าเป็นไตเก้าไตใหม่ ถ้าเป็นไตก็คือไต เราอย่ายอมและคิดที่จะแบ่งแยก เราต้องคิดเสียใหม่
คำร้อง	เฮาอย่าป้องเทิง เมืองจิงไตเกาไฮไน้ ไฟกี้ไหลก็ป้อว่าเป็นลูกไตก็เป็ลซ่มควาย

แปดเปกว่า อันไ่เฮา โหล่หมอ โมนเมกมัน ไผหนอข้า ...

ความหมาย อย่าทำการต่าง ๆ ชักช้า ถ้าเป็นลูกไ้ก็อย่าแตกแยกออกจากกัน เราควรวีที่จะ
สามัคคีกัน

ทำนองวรรคที่ ๑

ดนตรีนำ

- - - -	- - - รี่	- - - -	- - - มี	- - มี ^{มี} มี	- - มี ^{มี} มี	- - - มี	- - - -
---------	-----------	---------	----------	-------------------------	-------------------------	----------	---------

เริ่มทำนองร้อง

คำร้อง	- จอง - ว่า	- กำ - ไ่	-- ข้า เต	- สอง - หู
ทำนองร้อง	- มี - มี	- มี - รี่	-- รี่ รี่	- รี่ - รี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - มี	- - รี่มี ^{มี}	- - - -	- - - รี่

คำร้อง	-- คอง หลู	- - - ยิน	- - - จาม	- - - -
ทำนองร้อง	- - รี่ มี	- - - มี	- - - มี	- - - -
ทำนองค้อยฮอร์น	- - รี่มี ^{มี}	รี่มี ^{มี} มี	- - - -	- - - มี

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - มี	- - รี่มี ^{มี}	รี่มี ^{มี} รี่	- - - คี่	- - - คี่ ^{มี} ท	- - - มี	- - - -
---------	----------	-------------------------	-------------------------	-----------	---------------------------	----------	---------

ทำนองวรรคที่ ๒

คำร้อง	- ความ-เฮา	- ตัก - เต	-- คีนอัน	ลาดเหน-
ทำนองร้อง	- มี - มี	- มี - รี่	-- รี่ รี่	- รี่ - รี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - มี	- - - มี	- - - รี่	- - - -

คำร้อง	-- เคื่อไ้	-- เก้าไฮ	- - - อย่า	- จิ่ง- หนอย
ทำนองร้อง	- รี่ มี มี	- - รี่ รี่	- - - คี่	- ท-ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - คี่	- - - ท	- - - ท	- - - -ล

คำร้อง	- - มี ช่าง	- มี - หอ	- - - -	- - - -
ทำนองร้อง	- - ท คี	- ท - ล	- - - -	- - - ล
ทำนองคอยซอร์น	- - - ท	ทคี่ท - ล	- - - -	- - - -ล

ดนตรีรับ

- - - ริ	- - รีมี่มี่	- - - ี่ริ	- - - คี	- - ลทล
----------	--------------	------------	----------	---------

- - - ท	- - รีมี่	- - รีมี่	- คี - ท	- - ลทล
---------	-----------	-----------	----------	---------

- - - ริ	- - - คี	- - - ท	- - - ล	- - ลทล
----------	----------	---------	---------	---------

ทำนองวรรคที่ ๓

คำร้อง	- - - ไผ	- กี่ - ไหล	- - กี่หมอ	- แล้ - ต้า
ทำนองร้อง	- - - ท	- ท - ล	- - ทมี	- มี - ริ
ทำนองคอยซอร์น	- - - -	- - - ท	- - รีมี่	- - - ริ

คำร้อง	- - แก้กีน	- - - มุ่ง	- - - ดวย	- ต๊ะ - -
ทำนองร้อง	- - รีมี่	- - - ริ	- - - ริ	- ริ - -
ทำนองคอยซอร์น	- - - -	- - - มี	- - รีมี่มี่	- - รีมี่มี่

คำร้อง	- - - อวย	- น้อ - เฮา	- ลูก - ไต	- - แก้วไฮ
ทำนองร้อง	- - - ริ	- - รีมี่	- ริ - มี	- - ริ ริ
ทำนองคอยซอร์น	- - - -	- - - มี	- - - -	- - - ริ

คำร้อง	---อย่า	-บ้าน-หยุด	-บ้าน-ยอม	-----
ทำนองร้อง	---ล	-ท-ล	-ท-ริ	-----
ทำนองค้อยฮอร์น	-----	--ทล	-----	---ริ

ค้อยฮอร์นรับ

-----	---ท	---ริ	---ม่	ริมฟิมริมฟิม	---คิ	---ท	---ล
-------	------	-------	-------	--------------	-------	------	------

-----	---ท	-----	---ริ
-------	------	-------	-------

ทำนองวรรคที่ ๔

คำร้อง	-- - อ้า	--- ว่า	- เจ้ม-เล็ก	-เจ้ม-ใหญ่
ทำนองร้อง	--- ริ	--- ริ	- ริ - มี่	- ริ - ท
ทำนองค้อยฮอร์น	-----	-----	-----	--- ริ

คำร้อง	--- ไพ	--- ใฝ่	-เส- อ้า	-ว่า - -
ทำนองร้อง	--- ท	--- ล	-ล - ล	-ท - -
ทำนองค้อยฮอร์น	-----	--- ท	-----	--- ล

คำร้อง	-โจ้ก้าเฮา	-โหล่หมอไฉน	- - - เฮ็ค	--- จอม
ทำนองร้อง	- ลลท	-ทลล	--- ีท	--- ริ
ทำนองค้อยฮอร์น	--- ริ	-ท-ล	-----	--- ริ

ค้อยฮอร์นรับ

-----	--- มี่	-----	--- ล
-------	---------	-------	-------

--- ท	-- ริ มี่	-----	- ริ - คิ	- ท-ล
-------	-----------	-------	-----------	-------

--- ซ	--- ล	--- ท	--- ร์
-------	-------	-------	--------

ทำนองวรรคที่ ๕

คำร้อง	- สอม --	- โสม --	- กั้น-ฮาง	- แสน --
ทำนองร้อง	- มี่- ร์	- ร์- คี่	- ท -- ล	- ท --
ทำนองค้อยฮอร์น	-----	--- ร์	--- ท	-- ลทล

คำร้อง	- แคน-ลาย	- หลีก-ไต	-- ไร่จ่าง	--- จ่าง
ทำนองร้อง	- ท - ล	- ท - ล	- - ซฟ	--- ม
ทำนองค้อยฮอร์น	-----	-----	--- ล	-- ทล

คำร้อง	-----	- เสาอย่าเป้	- ชุมเป็นเมื่อ	--- ไหล
ทำนองร้อง	-----	- ฟ ม ล	- ฟ ม ล	--- ม
ทำนองค้อยฮอร์น	-----	--- ฟ	-----	--- ม

คำร้อง	-----	- หลี่ - ไถ่	- คัด - ใจ	--- เข้า	-----	-----
ทำนองร้อง	-----	- ฟ - ซ	- ฟ - ซ	--- ฟ	-----	-- มร
ทำนองค้อยฮอร์น	-----	-----	-----	--- ฟ	--- ม	--- ร

ค้อยฮอร์นรับ

--- ท	--- ล	--- ซ	- ฟ - ม	--- ฟ	- ม - ล	--- ฟ	--- ม
-------	-------	-------	---------	-------	---------	-------	-------

--- ฟ	--- ม	--- ฟ	-- มร
-------	-------	-------	-------

ทำนองวรรณคดี ๖

คำร้อง	- - - -	- ตวย - ลู้	-เฮย- นวด	- เตีย - -
ทำนองร้อง	- - - -	- มี่ - มี่	- รี่ - มี่	- รี่ - -
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - - -	- - - - มี่

คำร้อง	- ธา - นะ	- น้ำ - หลิน	- หิน - ผา
ทำนองร้อง	- รี่ - รี่	- รี่ - รี่	- คี่ - รี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - รี่มี่ฟี่

คำร้อง	-- เมืองไต	- เก้า - ไฮ	-- สามสิบ	-- สามหอ
ทำนองร้อง	- - รี่ มี่	- รี่ - มี่	- รี่ - มี่	- - รี่ คี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - - -	- - - - มี่

คำร้อง	-- กี่ะ ตอ	- นัน - ยอ	-- เคื่อไต	- เก้า - ไฮ
ทำนองร้อง	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่	- - รี่ มี่	- มี่ - มี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - - รี่	- - - มี่

คำร้อง	- จี่ะ - ตัง	- เส็ง - เออ	-- - นอ
ทำนองร้อง	- รี่ - มี่	- รี่ - ท	- - - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - - ท

คำร้อง	-เฮาไหลหมอ	-- ไวน์คีน	- - - เอา	- - - -
ทำนองร้อง	- ล ท ท	- - ล ท	- - - ล	- - - -
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - -

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - -	- - - รี่	- - - มี่	- - - ท	- - - ล
---------	---------	-----------	-----------	---------	---------

- - - รี่	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รี่	- - - ท	- - - ล
-----------	-----------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------

ทำนองวรรณคดีที่ ๗

คำร้อง	- เก้า - -	- กี่ - เป็น	- ลูก - ไต	- เออ - ไม	- กี่ - เป็น	- ลูก - ไต
ทำนองร้อง	- รี่ - -	- คี่ - รี่	- รี่ - มี่	- รี่ - มี่	- คี่ - รี่	- รี่ - มี่
ทำนองดอซอสรัน	- - - -	- - - -	- - - รี่	- - - -	- - - -	- - - มี่

คำร้อง	- เก้า - ไซ	- กู้ - ก้อ	- - - กู้	- - - โคน
ทำนองร้อง	- รี่ - มี่	- รี่ - คี่	- - - รี่	- - - มี่
ทำนองดอซอสรัน	- - - -	- - - มี่	- - - -	- - รี่มีมี่

คำร้อง	- ไม้ - เม้	- - ให้คิด	- ก้าบ - กุ้ง	- จาก - โก
ทำนองร้อง	- รี่ - มี่	- - รี่ มี่	- คี่ - ท	- คี่ - ท
ทำนองดอซอสรัน	- - รี่มีมี่	- - รี่มีมี่	- - - -	- - รี่ ท

คำร้อง	- อ่อน - ปอย	- โสม - กัน	- - - หน้า	- - - กุม
ทำนองร้อง	- คี่ - ท	- ล - ล	- - - ท	- - - รี่
ทำนองดอซอสรัน	- - - -	- - - ล	- - - ท	- - - รี่

ดนตรีรับ

- - - -	- - - ท	- - - รี่	- - - มี่	- - - รี่	- - - ท	- - - ล
---------	---------	-----------	-----------	-----------	---------	---------

- ซ-ล	- ท - มี่	- - - รี่	- - - -
-------	-----------	-----------	---------

ทำนองวรรณคดี ๘

คำร้อง	- ใ้ - จึ่ง	-- อย่างว่า	-ไ้ - โหลง	-ไ้ - อ่อน	-- อย่างอ่อน	-ไ้ - เก้า	-ไ้ - ใหม่
ทำนองร้อง	- รี่ - รี่	- รี่ - รี่	- รี่ - มี่	- รี่ - คี่	- - ท ล	- ท - ล	- ท - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - รี่	- - - -	- - - คี่	- - - ท	- - - -	- - ลทล

คำร้อง	- ใจ - -	-ไ้ เหน่นหน้า	-- กวยก่ง	-ใ้ - จึ่ง
ทำนองร้อง	- "ล - -	- ท ล ล	- - ท ล	- ท - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ล	- - รี่คี่	รี่ ทลล

คำร้อง	-- ปอวา	-ไ้ - กว่า	-ไ้ - ใ้	- ภู - ก้อ
ทำนองร้อง	- - คี่ ท	- ท - ล	- รี่ - ท	- รี่ - มี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ล	- - - ท	- - รี่มี่

คำร้อง	- อย่าง - ซ้อ	-อย่างอ่อน	- - - อย่าง	--- ป้อง	- - - เทิง
ทำนองร้อง	- รี่ - ล	- "ล - ล	- - - ล	- - - ล	- - - รี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - รี่ ท	- - - ล	- - - -	- - - ท	- - - รี่

ค้อยฮอร์นรับ

- - รี่มี่ฟี่	-- รี่ท	- - - -	- - - ล	- - - ท	- - - รี่
---------------	---------	---------	---------	---------	-----------

- - รี่มี่ฟี่	-- รี่ท	- - - -	- - - ล	- - - ท	- - - รี่
---------------	---------	---------	---------	---------	-----------

ทำนองวรรณคดี ๙

คำร้อง	--- เมือง	- - - จึ่ง	-ไ้ - เก้า	-ไ้ - ใ้
ทำนองร้อง	- - - รี่	- - - ท	- ท - ล	- ท - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - ล

คำร้อง	--- ไผ	- กี่ - ไหล	- กี่ - ปอ	- ว่า - เป็น	- ลูก - ใด
ทำนองร้อง	- - - ล	- ท - ล	- ท - ท	- ท - ล	- ล - ท
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ท	- - - -	- - - -	- - - ล

คำร้อง	- กี่ - เป้	- ชัม - ควาย	--- แปด	- เป้ - กว่า
ทำนองร้อง	- ล - ท	- ล - ท	- - - ล	- ฟ - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ท	- - - ล	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	- - - -	- อันในเฮา	- โหล่-หมอ	- โมน์-เม	-- กูมัน	--- ไผ
ทำนองร้อง	- - - -	- ฟ ล ท	- ล - ท	- ล - ท	-- ลฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - -	- - - ท	- - - ล	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	- - - -	- อันในเฮา	- โหล่-หมอ	- โมน์-เม	-- กูมัน	--- ไผ
ทำนองร้อง	- - - -	- ฟ ล ท	- ล - ท	- ล - ท	-- ลฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ฟ	- - ล	- - - ล	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	- - - นอ	- - - ข้า	- - - -	- - - -	- - - -
ทำนองร้อง	- - - ฟ	- - - ร์	- - - -	- - - -	- - - -
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- - - มร	- - - -

ค้อยฮอร์นรับ

- - - ฟ	- ล - ท	- - - ล	- - - ฟ	- - - ม
---------	---------	---------	---------	---------

- - - ฟ	- ล - ท	- - - ล	- - - ฟ	- - - ม
---------	---------	---------	---------	---------

- - - ฟ	- ม - ร	- - - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------

จากการศึกษาทำนองความปายเมืองทั้ง ๕ วรรคพบลักษณะสำคัญ ๓ ประการ

ประการแรก พบการใช้ช่วงเสียง มีการใช้พยางค์เสียงทั้งสิ้น ๑๐ เสียง ได้แก่ เสียงเรไปถึงเสียงฟาสูง โดยเป็นการใช้เสียงครบทั้ง ๑๐ เสียง เป็นไปแนวทางเดียวกับความไต่หลง ความล่องคอง

ประการที่ ๒ พบลักษณะการดำเนินทำนองร้องและดนตรีแบบ “ลัดจังหวะ” และ “ตกจังหวะ” โดยทำนองจะเป็นลักษณะ “ตกจังหวะ” เป็นส่วนใหญ่” โดยจากทำนอง ๕ วรรค ปรากฏการลัดจังหวะ ๑ ตำแหน่ง ดังนี้

ทำนองวรรคที่ ๒

-ความ-เฮา	- ตัก - เต	-- คีนอัน	ลาดเหน--	-- เคือไต	-- เก้าไฮ	--- อ่า	-จิ่ง- หน้อย
- มี่- มี่	- มี่- รี่	- - รี่ รี่	- รี่ - รี่	- รี่ มี่ มี่	- - รี่ รี่	- - - คี่	- ท-ล

ทำนองวรรคที่ ๓

--- ใผ	- กี่ - ใหล	-- กี่หมอ	- แล้- ต้า	-- แก่คีน	- - - มุ่ง	--- ตวย	- ต๊ะ - -
- - - ท	- ท - ล	- - ท มี่	- มี่- รี่	- - รี่ มี่	- - - รี่	- - - รี่	- รี่ - -

ทำนองวรรคที่ ๔

-- - อ่า	- - - ว่า	- เจ้ม-เล็ก	-เจ้ม-ใหญ่	- - - ใผ	- - - ใผ	- เส- อ่า	- ว่า - -
- - - รี่	- - - รี่	- รี่ - มี่	- รี่ - ท	- - - ท	- - - ล	- ล - ล	- ท - -

ทำนองวรรคที่ ๕ (ปรากฏ ๒ ตำแหน่งได้แก่ ห้องเพลงที่ ๑ - ๒ และ ๓ - ๔)

- สอม - -	- โสม - -	- กั้น-ฮาง	- แสน - -
- มี่- รี่	- รี่- คี่	- ท - - ล	- ท - -

ทำนองวรรคที่ ๖

- - - -	- ตวย - ฐี่	- เฮย - นวด	- เตีย - -
- - - -	- มี่- มี่	- รี่ - มี่	- รี่ - -

ทำนองวรรคที่ ๗

- เก้า - -	- ก็ - เป็น	- ลูก - ไต	- เออ - ไม	- ก็ - เป็น	- ลูก - ไต
- ริ - -	- คิ - ริ	- ริ - มี่	- ริ - มี่	- คิ - ริ	- ริ - มี่

ประการที่ ๓ พบลักษณะการดำเนินทำนองร้องกับตอยอฮอร์น ไม่ได้ยึดทำนองเหมือนกันทั้งหมด เพียงแต่เป็นการสีโครงสร้างของทำนองเพลง ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันกับความไต่หลง ความล่องคอง

กลวิธีพิเศษการสีตอยอฮอร์นของความปายเมือง ปรากฏการสี “ขยี้นิ้ว” ประกอบกับ “การสีเลื่อนไหล นิ้วหรือการสีรูคิ้ว” เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ การสีตอยอฮอร์นยังมีลักษณะการสีเฉพาะเสียงหลัก บางกลุ่มทำนองมีการสีขึ้นเสียงเดียวยาวนานจบกลุ่มทำนอง ทั้งนี้ น่าจะด้วยเหตุผลในการที่จะให้ทำนองร้องมีความโดดเด่น โดยทำนองตอยอฮอร์นนั้นเป็นเพียงการขึ้นเสียงเพื่อเป็นการประคองการขับร้องไว้ตลอดการบรรเลงเท่านั้น และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสีตอยอฮอร์นกับการขับร้องความไต่หลง ความล่องคอง ความปายเมือง ปรากฏการสีขึ้นเสียงของตอยอฮอร์นในทำนองความปายเมืองมากที่สุด

เพลงอ่องหย่าอ่องจอง

เนื้อร้องเพลงอ่องหย่าอ่องจอง

ท่อน ๑

คำร้องท่อน ๑ วรรคที่ ๑	อ่องหย่าอ่องจอง ปี่ดมองปุงก้องไต
ความหมาย	เราทำสิ่งที่มีชัยแล้วเสียงดนตรีที่บรรเลงไปแล้ว
คำร้องท่อน ๑ วรรคที่ ๒	โยหย่าจ่าตี้ เจ้อเห่อเงินเติน หน้อยใส่ได้
ความหมาย	เรานี้เป็นชาวไทใหญ่
คำร้องท่อน ๑ วรรคที่ ๓	ไตโน้ไผหย่า ซวางม้ำคมันเมา
ความหมาย	ขออย่าให้ใครมาดูถูกคนไทใหญ่
คำร้องท่อน ๑ วรรคที่ ๔ (ซ้ำ)	ซวางม้ำคมันเมา ก้านอ

ท่อน ๒

คำร้องท่อน ๒ วรรคที่ ๑	ไตจ่าตี้แก่นฝ้าก ก็กลูกแมงโหม่ หลอยประจานเสา
ความหมาย	ที่กำเนิดของเราอยู่ที่ทวีปเอเชีย
คำร้องท่อน ๒ วรรคที่ ๒	ก็กลูกแมงโหม่เสาเมือง (ซ้ำ) คนตรีรับ ๒ ครั้ง
ความหมาย	เราเกิดมาพร้อมภูเขาน้ำป้าหิมพานต์

คำร้องท่อน ๒ วรรคที่ ๓

ความหมาย

คำร้องท่อน ๒ วรรคที่ ๔

ความหมาย

ปึงต้องก้องไห้ ป้อต๋อยนากทอง แม่มองอืดเป็นเซ็ง

เราทำดนตรีให้เป็นจังหวะเดียวกัน

เวิงก้ำยาง อะตวางไน้ อ่องหย่า

ซุดตี้จิกจอม ซุดตี้จิกจอม ก้านอ

เวลานี้มีการผ่อนรำเป็นจังหวะพร้อมดนตรี

ถึงขั้นตอนสุดท้ายแล้ว ขอลาก่อน

ท่อน ๑

ร้องวรรคที่ ๑

คำร้อง	- - - -	- - - อ่อง	--- หย่า	--- อ่อง	--- จี๋อง
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ล	- - - ล	- - - ล	- - - รั
ทำนองคอยอฮอร์น	- - - -	- - - ล	- - - ล	- - - ล	- - - รั ✨

คำร้อง	--- ปู้ด	--- มอง	- - - ปึง	--- ก้อง	- - - ไต
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองคอยอฮอร์น	- - - มี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั ✨

คอยอฮอร์นรับ

- - - -	- - - ล ✨	- - - ล	- ท - ล ✨	- - - รั
---------	-----------	---------	-----------	----------

- - - มี่	- รั - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั ✨	- มี่ล	- ท - รั ✨
-----------	----------	---------	---------	------------	--------	------------

ร้องวรรคที่ ๒

คำร้อง	- - - -	- - - โย	--- หย่า	--- จำ	--- ดี
ทำนองร้อง	- - - -	- - - มี่	- - - ล	- - - ล	- - - รั
ทำนองคอยอฮอร์น	- - - -	- - - มี่	- - - ล	- - - ล	- - - รั

คำร้อง	- - - เจื้อ	- - - เห้อ	--- เงิน	--- เติน	--- หน้อย	--- ไล่	--- ไล่
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ล	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - มี่	- - - ล	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั

ค้อยฮอร์นรับ

- - - รั	- - - มี่	- - - ล	- - - ล	- - - รั
----------	-----------	---------	---------	----------

- - - มี่	- - - ล	- ท - คี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั
-----------	---------	-----------	---------	---------	---------	----------

- มี่ - ล	- ท - รั
-----------	----------

ร้องวรรคที่ ๓

คำร้อง	- - - -	--- ไต	- - - -	--- ไน	- - - ไผ	--- อ่า
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	--- ชาวาง	--- ม้าด	- - - มั่น	--- เมา
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	--- ชาวาง	--- ม้าด	- - - มั่น	--- เมา	- - - ก้า	- - - นอ
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ล	- - - ซ
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร

ค้อยฮอร์นรับ

- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม
-----------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ฟ	- ล - ท	- - - ล	- ท - ม
---------	---------	---------	---------

- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------

- ล - ท	- ค - รั ✨
---------	------------

ท่อน ๒

ร้องวรรคที่ ๑

คำร้อง	- - - ไต	- - - จา	- - - ดี	- - - แก่น
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ร	- - - มี่	- - - ล
ทำนองตอยฮอรั้น	- - - มี่	- - - ร	- - - มี่	- - - ล

คำร้อง	- - - ฟ้ำก	- - - กีก	- - - ลูก	- - - แมง	- - - โหม่
ทำนองร้อง	- - - ท	- - - มี่	- - - รั	- - - รั	- - - ล
ทำนองตอยฮอรั้น	- - - ท	- - - มี่	- - - รั	- - - รั	- - - ล

คำร้อง	- - - หลอย	- - - ประ	- - - งาน	- - - เสา
ทำนองร้อง	- - - ท	- - - คี่	- - - ท	- - - ล
ทำนองตอยฮอรั้น	- - - ท	- - - คี่	- - - ท	- - - ล

ตอยฮอรั้นรับ

- - - -	- - - มี่	- - - รั	- - - มี่	- - - ล
---------	-----------	----------	-----------	---------

- - - ท	- - - มี่ ✨	- - - รั	- - - รั	- - - ล
---------	-------------	----------	----------	---------

- - - ท	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- - - รั	- มี่ - ล
---------	-----------	---------	---------	----------	-----------

เรื่องวรรคที่ ๒

คำร้อง	- - - -	- - - กี้ก	- - - -	- - - ลูก
ทำนองร้อง	- - - -	- - - มี่	- - - -	- - - คี่
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - มี่	- - - -	- - - คี่

คำร้อง	- - - แมง	- - - โหม่	- - - เส่า	- - - เมือง
ทำนองร้อง	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั ✨

คำร้อง	- - - กี้ก	- - - ลูก	- - - แมง	- - - โหม่	- - - เส่า	- - - เมือง
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - มี่	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั ✨

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - มี่	- - - มี่	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั
---------	-----------	-----------	-----------	---------	---------	---------	----------

- - - มี่	- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รั	- มี่ - ล	- ท - รั ✨
-----------	-----------	---------	-----------	---------	----------	-----------	------------

เรื่องวรรคที่ ๓

คำร้อง	- - - -	- - - ปู่	- - - ต่อง	- - - ก้อง	- - - ไข่
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ล

คำร้อง	- - - ปื่อ	- - - ต่อย	- - - นาก	- - - ทอง
ทำนองร้อง	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - -	- - - ล	- - - ล	- - - ท

คำร้อง	- - - แม่	- - - มอง	- - - อด	- - - เป็น	- - - เซ็ง
ทำนองร้อง	- - - ท	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ท	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - รั

ค้อยฮอร์นรับ

- - - -	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ล
---------	---------	---------	---------	---------

- - - ม	- - - ล	- - - ท	- - - รั
---------	---------	---------	----------

- - - ค	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รั	- - - ล	- ท - รั ✨
---------	---------	---------	---------	----------	---------	------------

ร้องวรรคที่ ๔

คำร้อง	- - - -	- - - เวง	- - - -	- - - ก้า	- - - ยาง	- - - ะตวง
ทำนองร้อง	- - - -	- - - ล	- - - -	- - - ล	- - - ท	- - - ล
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - รั	- - - ล	- - - -	- - - ล	- - - ท	- - - ล

คำร้อง	- - - ไน	- - - ออ	- - - อ่อง	- - - หย่า
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม

คำร้อง	- - - ชุค	- - - ตี	- - - จิก	- - - จอม
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม

คำร้อง	- - - ชุค	- - - ตี	- - - จิก	- - - จอม	- - - ก้า	- - - นอ
ทำนองร้อง	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- - - ม ร
ทำนองค้อยฮอร์น	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร

ตอยอฮอร์นรับ

- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม
-----------	---------	---------	---------	---------	---------

- - - ฟ	- ล - ท	- - - ม	- ฟ - ม
---------	---------	---------	---------

- - - ล	- - - ซ	- - - ม	- ฟ - ม	- - - ฟ	- ม - ร	- ล - ท	- คี่ - รี่
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	-------------

จากการศึกษาเพลงอ่องหย่าอ่องจองพบลักษณะสำคัญดังนี้
 ประการแรก เรื่องการใช้เสียงที่นำมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงปรากฏใช้เสียงทั้งสิ้น ๕ เสียง ได้แก่
 เสียงเรต่ำ ไปถึงเสียงมีสูง

เร มี ฟา ซอล ลา ที โดสูง เรสูง มีสูง

ประการที่ ๒ พบลักษณะการแกมทำนองดนตรีรับทุกท่อน โดยปรากฏลูก ๓ เสียง ได้แก่ เสียง
 เรต่ำ เสียงลา และเสียงเรสูง การแกมทำนองจะแกมทำนองไปตามเสียงของลูกตกดังนี้

ทำนองลูกตกเสียงเร

ทำนองทำย / - ซ - ล / - ท - รี่ /

ทำนองแกมต่อทำย / - มี - ล / - ท - รี่ /

ทำนองลูกตกเสียงลา

ทำนองทำย / - - - ท / - - - คี่ / - - - ท / - - - ล /

ทำนองแกมต่อทำย / - - - ท / - - - คี่ / - - - ท / - - - ล / - - - รี่ / - มี - ล /

(ทำนองแกมทำยเฉพาะที่ทำสัญลักษณ์ป้ายแถบสีดำ)

ทำนองลูกตกเสียงเรสูง

ทำนองทำย / - - - ฟ / - ม - ร /

ทำนองแกมต่อทำย / - ล - ท / - คี่ - รี่ /

ประการที่ ๓ พบลักษณะการดำเนินทำนองเพลงไปตรง ๆ ตามจังหวะของเพลงและตามคำร้องและ
 เสียงร้อง ไม่ดำเนินทำนองตอยอฮอร์นเพิ่มมาจากทำนองร้อง

สำหรับการตีตอยอฮอร์นกับการร้องเพลงอ่องหย่าอ่องจองไม่ปรากฏการใช้กลวิธีพิเศษเป็นจำนวนมาก
 พบเพียงการตี “ขย่มสาย” ณ เสียงที่เป็นเสียงทำยกลุ่มทำนอง โดยส่วนใหญ่เป็นการตีเสียงตรง ไปตาม
 ทำนองร้องและเสียงร้อง

๓.๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๓.๕.๑ บทสรุป

การศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ประเภทกลองกันยาว กลองมอชิง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ ลักษณะเสียง ระเบียบวิธีการบรรเลง กลวิธีการบรรเลง กลวิธีพิเศษรวบรวมทำนองกลองและทำนองเพลงที่นำมาบรรเลงด้วยของกลองกันยาว กลองมอชิง และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายของชาวไทใหญ่ในเมืองสีป้อ รัฐชานผลการศึกษาพบดังนี้

การตีกลองกันยาวแบบ “ตีเข้าปอย” หรือการตีแห่เข้าไปในงานบุญ ปรากฏลักษณะที่โดดเด่นอยู่ ๓ ลักษณะ คือ ลักษณะแรก การขึ้นต้นมีทั้งการเริ่มด้วยมองก่อนและการตีกลองกันยาวเข้ามาเลย โดยส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วยเสียงมองก่อนจะเป็นการตีตามมาด้วยกลองกันยาวและฉาบใหญ่ โดยกลองกันยาวจะเริ่มต้นด้วยการกำมือตีลงบนหน้ากลองหรือที่เรียกกันว่า “การตีลงสั้น” ลักษณะที่ ๒ ปรากฏการตีจังหวะกลองกันยาวกับมอง โดยลักษณะกระสวนทำนองเมื่อรวมกับเสียงมองได้แก่ /---ปุง/-ปุง-มั่ง/ ส่วนอีกกระสวนหนึ่ง เมื่อมีการตีรวมกับเสียงมองจะปรากฏเป็นเสียง /---เป็ง/---มั่ง/---เป็ง/---มั่ง/ ลักษณะที่ ๓ ปรากฏลักษณะการตีกลองกันยาวประกอบการแห่มักตีด้วยเสียงเป็ง หรือการตีเปิดมือให้เกิดเสียงดังเป็นส่วนใหญ่ และยังปรากฏลักษณะทำนองกลองกันยาวมีปรากฏหลากหลาย มีทั้งการตีพยางค์เสียงห่าง การตีพยางค์เสียงชิด การตีผสมผสานระหว่างเสียงชิดกับเสียงห่าง และการตีแบบกระตุก ๒ พยางค์เสียง สำหรับการตีฉาบใหญ่พบว่า การตีถี่หรือห่างขึ้นอยู่กับกระสวนของกลองกันยาว หากกลองกันยาวตีมือที่เป็นพยางค์ถี่ ฉาบใหญ่ก็จะตีรัวไปตามมือของคนตีกลอง

การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนก ส่วนใหญ่เป็นการตีเสียงเป็งหรือเสียงดัง ส่วนการตีเสียงปิดได้แก่ เสียงปู้บ มีปรากฏบ้างแต่เป็นส่วนน้อย

การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนโต พบลักษณะการทอนทำนองกลอง มักมีการตีปิด ซึ่งเป็นลักษณะการตีกลองเสียงได้แก่ เสียงปู้บ และปรากฏการตีเปิดเสียง ได้แก่ การตีเสียงเป็ง หรือเสียงดังด้วย

การตีกลองกันยาวประกอบการรำกำปั้นกลอง ปรากฏการตีกลองกันยาวแบบการชอยพยางค์ถี่ มีการทอนกระสวนทำนองกลอง

ปัจจุบันนักดนตรีตอยฮอร์นคนสำคัญของเมืองสีป้อมีอยู่ ๔ ท่าน ได้แก่ ครูต่างเอ คณะหมอกหอมสูง ครูต่างจิ่ง บ้านหนองอ่าง คณะอ้ายหอมจอมปิ่น ครูต่างทอน คณะหมอกก่อนไต และครูจ่อหลู่ บ้านฮาย คณะสิบเคอ นักดนตรีตอยฮอร์นจะให้ความสำคัญกับ “ความไหว้พระ” ถือเป็นทำนองที่มีความไพเราะมากที่สุด และทำนอง “ความสุรสติ” เป็นทำนองที่มีความไพเราะอีกทำนองหนึ่ง อาจจะกล่าวได้ว่า เรื่องของ

ดนตรีจำได้นั้นเป็นเรื่องที่สร้างความสะเทือนใจให้แก่คนในชุมชน ทำให้คนรักชาติ นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นักดนตรีให้ความสำคัญกับทำนองที่มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ

การเทียบเสียงดอยฮอร่นพบ ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบแรกมีการเทียบเสียงโดยใช้เครื่องดนตรีที่เรียกว่า “มองตาน” เป็นหลักในการเทียบ โดยสาย ๑ กับสาย ๓ เป็นเสียงเรียงติดต่อกันเป็นคู่ ๒ (เสียงทีและเสียงลา) และสาย ๒ กับสาย ๔ ก็เป็นเสียงเรียงติดกันเป็นคู่ ๒ เช่นเดียวกัน (เสียงมีและเสียงเร) รูปแบบที่ ๒ มีลักษณะการเทียบเสียงเป็นระบบเดียวกัน กล่าวคือ สาย ๑ ถึงสาย ๔ เป็นเสียงเรียงจากเสียงสูงมาสู่เสียงต่ำ หากแต่ครูจ่อหลุมมีการเทียบเสียงห่างกันถึง ๒ ช่วงเสียง แต่ครูต่างทอนเน้นการเทียบเสียงเฉพาะสาย ๑ และสาย ๒ (ห่างกันเป็นคู่ ๕) และเทียบสายที่ ๓ เท่ากับสายที่ ๒ คือเสียงเร การเทียบเสียงดอยฮอร่นนั้น อาจจะไม่กำหนดความสูงต่ำของเสียงว่าต้องเป็นเสียงใด แต่สิ่งสำคัญคือเสียงแต่ละสายจะลดหลั่นห่างกันลงมาเป็นคู่ ๕ เหมือนกันทุกศิลป์

รูปแบบทำนองร้องกับทำนองดอยฮอร่น จากการศึกษาทำนองเพลง ๕ เพลง ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต ความไต่หลง ความล่องคง ความปายเมือง และเพลงอ่องหย่าอ่องจอง จากการศึกษาทำนองตัวอย่างของนักดนตรีคณะหมอกก่อนไต ครูต่างทอนตีดอยฮอร่น ครูปีจึงนะขับร้อง ปรากฏลักษณะสำคัญในแต่ละเพลงดังนี้

เพลงที่ ๑ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต พบลักษณะเฉพาะ ๔ ประการ คือ ประการแรก การย้ายทำนองเสียงลูกตกท้ายวรรค โดยปกติโดยทั่วไปเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงจะเป็นการดำเนินทำนองแบบจาว ๆ แต่การดำเนินทำนองของดอยฮอร่นจะมีการเก็บถี่มากขึ้น ประการที่ ๒ การดำเนินทำนองระหว่างร้องกับดอยฮอร่นนั้น ไม่ชิดทำนองย่อย แต่ยึดโครงสร้าง ทำนองดนตรีกับทำนองร้องนั้นไม่เคร่งครัดว่าต้องตรงกันอย่างเข้มงวด เพียงแต่คงโครงสร้างไว้และหากมีจังหวะเหลืออยู่ จะทำการซ้ำทำนองช่วงท้าย ประการที่ ๓ ทำนองดนตรีอาจมีทำนองเพิ่มมากกว่าทำนองร้องซึ่งโดยปกติการซ้ำทำนองนั้น ทำนองร้องขึ้นก่อน ทำนองดนตรีซ้ำอย่างทำนองร้องอีก ๑ รอบ แต่เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไตมีการเพิ่มทำนองมากขึ้น และประการที่ ๔ พบลักษณะ “การตัดหัว แลมท้าย” ปรากฏในทำนองท่อน ๒ วรรคที่ ๔ ทำนองดนตรีมีการตัดทำนองบรรทัดแรกออก แล้วเพิ่มทำนองส่วนท้ายเข้าไปอีก ๒ ห้องเพลง

เพลงที่ ๒ ทำนองความไต่หลง พบลักษณะเฉพาะ ๖ ประการ คือ ประการแรก การใช้เสียงที่นำมาเรียงร้อยมีมากกว่า ๑ ช่วงเสียง โดยมีเสียงที่ใช้ทั้งสิ้น ๑๐ เสียง ได้แก่ เสียงเร เสียงมี เสียงฟา เสียงซอล เสียงลา เสียงที เสียงโดสูง เสียงเรสูง เสียงมีสูง และเสียงฟาสูง แสดงการดำเนินทำนองจำไดหรือทำนองดอยฮอร่นที่มีการใช้เสียงครบทั้ง ๑ เสียง ประการที่ ๒ ลักษณะการสีกลอร้องของดอยฮอร่นจะสีทำนองไปตามทำนองร้องโดยเน้นการสีตรง ๆ ไม่ใส่ทำนองให้มีพยางค์ถี่มากกว่าทำนองร้องลักษณะดังกล่าว

ปรากฏทศวรรคทำนองเพลง ประการที่ ๓ ลักษณะการดำเนินทำนองร้องความไต่หลงมักมีการร้อง “ลักจังหวะ” ระหว่างช่วงกลางวรรคเป็นส่วนใหญ่ ประการที่ ๔ ทำนองที่เป็นตอยอฮอร์นสืรับกับร้องจะไม่นับว่าต้องตรงตามทำนองร้อง แต่เป็นการรับแสดงโครงสร้างของทำนองเท่านั้น สำหรับทำนองวรรคที่ ๒ แสดงให้ปรากฏอัตราส่วนทำนองร้องมีเนื้อหาน้อยกว่าทำนองดนตรี ร้องบ้าง นอกจากนี้ ทำนองรับยังมีลักษณะการซ้ำทำนองเดียวกันด้วย ประการที่ ๕ ทำนองทางร้องพบว่าการรวบคำเป็น “๒ พยางค์ชิด” และ ประการที่ ๖ พบว่า หากเป็นทำนองวรรคสุดท้าย ในที่นี้หมายถึงทำนองวรรคที่ ๕ จะปรากฏลักษณะการร้องแบบรวบคำและมีการซ้ำทำนองท้ายก่อนลงจบ โดยเป็นลักษณะเดียวกันทั้งทำนองร้องและทำนองรับของตอยอฮอร์น

เพลงที่ ๓ ความล่องคอง พบลักษณะเฉพาะ ๓ ประการ คือ ประการแรก เสียงที่นำมาดำเนินทำนองพบที่มีการใช้เสียงเรียงกัน ๘ เสียง อาจกล่าวได้ว่า ความล่องคองเป็นทำนองที่ใช้เสียงสูงเป็นหลัก โดยทำนองร้องใช้เสียง “เรสูง” “มีสูง” เป็นส่วนใหญ่ในการดำเนินทำนองร้องและกลุ่มเสียงที่ใช้ร้องลงมาคือเสียง ซอลลา ที สำหรับเสียงที่ใช้ต่ำลงมานั้นเป็นทำนองรับของตอยอฮอร์น ซึ่งปรากฏเป็นส่วนใหญ่ ณ ทำนองลงจบวรรคที่ ๔ เท่านั้น ประการที่ ๒ พบลักษณะการเลือกใช้เสียงของทำนองทั้ง ๔ วรรคมีการจัดน้ำหนักเสียงที่นำมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงมีความสัมพันธ์กันต่อลงมาจากเสียงสูงลงมาทางเสียงต่ำ การดำเนินทำนองเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของเสียงจากเสียงสูงลงมาสู่เสียงทางต่ำ โดยมีการวางน้ำหนักของทำนองในแต่ละวรรคได้อย่างลงตัว ทำให้ทำนองความล่องคอง มีความไพเราะ เมื่อฟังแล้วเป็นที่นิยมของทั้งนักดนตรี ผู้ชมผู้ฟัง ประการที่ ๓ พบลักษณะการดำเนินทำนองร้องจะเป็นการร้องตรงจังหวะเกือบทั้งหมด โดยพบลักษณะการ “ลักจังหวะ” เป็นส่วนน้อยมาก

เพลงที่ ๔ ความปายเมือง พบลักษณะเฉพาะ ๓ ประการ คือ ประการแรก พบการใช้ช่วงเสียงมีการใช้พยางค์เสียงทั้งสิ้น ๑๐ เสียง ได้แก่ เสียงเรไปถึงเสียงฟาสูง โดยเป็นการใช้เสียงครบทั้ง ๑ เสียง เป็นไปในแนวทางเดียวกับความไต่หลง ความล่องคอง ประการที่ ๒ พบลักษณะการดำเนินทำนองร้องและดนตรีแบบ “ลักจังหวะ” และ “ตรงจังหวะ” โดยทำนองจะเป็นลักษณะ “ตรงจังหวะ” เป็นส่วนใหญ่” โดยจากทำนอง ๕ วรรคปรากฏการลักจังหวะ ๑ ตำแหน่ง ประการที่ ๓ พบลักษณะการดำเนินทำนองร้องกับตอยอฮอร์นไม่ได้ยึดทำนองเหมือนกันทั้งหมด เพียงแต่เป็นการสีโครงสร้างของทำนองเพลง ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันกับความไต่หลง ความล่องคอง

เพลงที่ ๕ เพลงอ่องหย่าอ่องจอง พบลักษณะเฉพาะ ๓ ประการ คือ ประการแรก การใช้เสียงที่นำมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลงปรากฏใช้เสียงทั้งสิ้น ๕ เสียง ซึ่งปรากฏเป็นการใช้เสียงครบทั้ง ๑ เสียง ประการที่ ๒ พบลักษณะการแลมท้ายทำนองดนตรีรับทุกท่อน โดยปรากฏลูก ๑ เสียง ได้แก่ เสียงเรต่ำ เสียงลา และ

เสียงเรสูง การแถมท้ายทำนองจะแถมท้ายไปตามเสียงของลูกตก ประการที่ ๓ พบลักษณะการดำเนินทำนองเพลงไปตรง ๆ ตามจังหวะของเพลงและตามคำร้องและเสียงร้อง ไม่ดำเนินทำนองด้อยฮอว์นเพิ่มมาจากทำนองร้อง

สำหรับกลวิธีการบรรเลงของตอยฮอว์นที่ปรากฏนอกจากการกดสายปกติที่ได้เสียงตรง ๆ แล้ว ยังปรากฏกลวิธีการบรรเลงหลัก ๆ อีก ๔ รูปแบบ ได้แก่ การข่มนิ้ว การสีเลื่อนไหล นิ้วหรือการสีรูดนิ้ว การขยี่นิ้ว และการสีพรมนิ้วพร้อมกับการสะบัดนิ้ว ๓ พยางค์เสียง

๓.๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเรื่องดนตรีไทใหญ่ ณ เมืองสีป่อ รัฐชาน พบอุปสรรคปัญหาในเรื่องของการเดินทางและสภาพอากาศที่ร้อนจัด หนาวจัด หากมีนักวิจัยที่จะเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามต้องมีการเตรียมความพร้อมเรื่องของความเจ็บป่วยด้วย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องของภาษาเพื่อเป็นการสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ควรมีผู้นำทางและมีล่ามที่สามารถสื่อสารภาษาไทยใหญ่ได้ จะทำให้การทำงานสะดวกและได้ข้อมูลที่ดียิ่งขึ้น

บทที่ ๔

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทยใหญ่ ประเภทเครื่องดี
และเครื่องเป่าในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

โดย

อาจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ

สารบัญ

หน้า

๔.๑ บทนำ.....๑ก

 ๔.๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....๑ก

 ๔.๑.๒ วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย.....๑ก

 ๔.๑.๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....๒ก

 ๔.๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๔ก

๔.๒ เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทกำกับจังหวะ ๕ก

 ๔.๒.๑ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง ๕ก

 ๔.๒.๑.๑ เข่าลงปัด ๕ก

 ๔.๒.๑.๒ กลองเป็ยว ๒๔ก

 ๔.๒.๒ เครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะ ๒๘ก

 ๔.๒.๒.๑ จี ๒๙ก

 ๔.๒.๒.๒ ฮอก (หรือต้ออก) ๒๙ก

 ๔.๒.๒.๓ แฉ่ง (หรือแส่ง) ๓๐ก

๔.๓ เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทเครื่องตีในวงดนตรีจ๋าดไต ๓๓ก

 ๔.๓.๑ วงปาดไว แนวคิดในการประสมวงจ๋าดไตของชาวไทใหญ่ ๓๓ก

 ๔.๓.๒ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและการจ้างงานวงดนตรีจ๋าดไตของไทใหญ่..... ๓๘ก

 ๔.๓.๒.๑ มองเว็ง ๓๙ก

 ๔.๓.๒.๒ ปาดนา (หรือปาดยา) ๔๐ก

 ๔.๓.๒.๓ การว่าจ้างงานของการแสดงลิเกจ๋าดไต ๔๒ก

 ๔.๓.๓ คณะหมอกก่อนไตและคณะอ้ายหอมจอมปิ่น คณะนักแสดงจ๋าดไตที่มีชื่อเสียงมากที่สุด
 ในเมืองสืปอ ๔๖ก

๔.๓.๓.๑	คณะหมอกก่อนไต.....	๔๖ก
๔.๓.๓.๒	คณะอ้ายหอมจอมปิ่น	๕๐ก
๔.๓.๔	เนื้อหาที่ทำการแสดง	๕๗ก
๔.๔	วิเคราะห์ทำนองดนตรีสำหรับการแสดงลิเกจ๊าดไต	๕๑ก
๔.๔.๑	สายการสืบทอดดนตรีจ๊าดไตของครุหน่อคำ พร้อมทั้งชีวประวัติของสายการสืบทอด	๕๑ก
๔.๔.๒	วิเคราะห์จังหวะเครื่องหนัง (เข่าลงปัด) ๑๒ จังหวะ	๑๐๐ก
๔.๔.๒.๑	รูปแบบจังหวะเข่าลงปัด ๑๒ จังหวะ.....	๑๑๑ก
๔.๔.๒.๒	กระสวนจังหวะเข่าลงปัด ๑๒ จังหวะ	๑๑๒ก
๔.๔.๒.๓	การนำ ๑๒ จังหวะเข่าลงปัดไปใช้ในปัจจุบัน	๑๒๕ก
๔.๔.๓	วิเคราะห์ทำนองเพลงสำหรับการแสดงจ๊าดไต (ทำนองปาดนาและมองเวียง)	๑๒๖ก
๔.๔.๓.๑	เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต	๑๒๖ก
๔.๔.๓.๒	เพลงต่างสูตต่างเฮา.....	๑๓๖ก
๔.๔.๓.๓	เพลงอ่องหย่าอ่องจอง	๑๓๕ก
๔.๔.๓.๔	เพลงความไตหลง	๑๔๕ก
๔.๔.๓.๕	เพลงความล่องคอง.....	๑๔๕ก
๔.๕	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๕๔ก
๔.๕.๑	บทสรุป.....	๑๕๔ก
๔.๕.๑.๑	เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทกำกับจังหวะ	๑๕๔ก
๔.๕.๑.๒	เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทเครื่องตี	๑๕๔ก
๔.๕.๑.๓	วิเคราะห์ทำนองดนตรีสำหรับการแสดงลิเกจ๊าดไต	๑๕๔ก
๔.๕.๒	ข้อเสนอแนะ.....	๑๕๕ก

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๑ ปืด ๔ ใบ กลองจะคุ่น ๑ ใบและปืดมา ๑ ใบ จี ฮอกแสง และกลองซีโต	๕ภ
ภาพที่ ๒ กลองซีโต ในชุดจี ฮอก แสงขนาดเล็กและขนาดใหญ่.....	๖ภ
ภาพที่ ๓ ครุหม่องจี.....	๖ภ
ภาพที่ ๔ บ้านของครุหม่องจี	๗ภ
ภาพที่ ๕ แผนผังการวางตำแหน่งกลองชุด ๖ ใบ	๘ภ
ภาพที่ ๖ ครุหม่องจีสาธิตการบรรเลงกลองชุด ๖ ใบ.....	๙ภ
ภาพที่ ๗ กลองปืดมากับขาตั้งกลอง.....	๙ภ
ภาพที่ ๘ กลองปืดทั้ง ๔ ใบ ลงรักหน้ากลองใบที่ ๓-๔.....	๑๐ภ
ภาพที่ ๙ หน้ากลองปืดมาที่ลงรัก.....	๑๐ภ
ภาพที่ ๑๐ หน้ากลองจะคุ่นที่ลงรัก	๑๑ภ
ภาพที่ ๑๑ การเก็บกลองโดยการแขวนไว้ด้านบนของบ้านครุหม่องจี.....	๑๑ภ
ภาพที่ ๑๒ ทำนั้งตีกลอง สาธิตโดยครูเต๋.....	๑๒ภ
ภาพที่ ๑๓ บริเวณพื้นที่บ้านทำกลอง ซึ่งเป็นพื้นที่ของวัดมหามุณี ครุอุตุฉินวิน	๑๒ภ
ภาพที่ ๑๔ ครูฉินวิน เขียวอ่อง โส่เรียนเมียะ.....	๑๓ภ
ภาพที่ ๑๕ ภาพครอบครัวที่สืบสานการทำกลองบ้านครุอุตุฉินวิน	๑๔ภ
ภาพที่ ๑๖ บรรยากาศพื้นที่ที่ใช้ทำกลอง	๑๔ภ
ภาพที่ ๑๗ ตัวอย่างหุ่นไม้ฉำฉา ตัวอย่างหุ่นไม้แดง.....	๑๕ภ
ภาพที่ ๑๘ อุปกรณ์การทำกลอง	๑๖ภ
ภาพที่ ๑๙ นางข่ง ก่อชู	๑๖ภ
ภาพที่ ๒๐ ตะเข้ของ ก้าจี.....	๑๗ภ

ภาพที่ ๒๑ ตะเก้า เส้าคง	๑๗ก
ภาพที่ ๒๒ ปางกงเสาะ ตะเยฝ้าชู	๑๗ก
ภาพที่ ๒๓ การถากไม้ เครื่องมือการถากไม้	๑๘ก
ภาพที่ ๒๔ การคว้านด้านในหุ่นกลอง หุ่นกลองเมื่อคว้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว	๑๘ก
ภาพที่ ๒๕ ขอบกลองทำเป็นสันคล้ายกับหลังของตัวปลิง	๑๘ก
ภาพที่ ๒๖ แลกเกอร์ การนำแลกเกอร์ทาที่หุ่นกลอง	๑๘ก
ภาพที่ ๒๗ หุ่นกลองเมื่อทาแลกเกอร์เรียบร้อยแล้ว	๑๘ก
ภาพที่ ๒๘ ตัวอย่างขั้นตอนปานกง	๒๐ก
ภาพที่ ๒๙ การใช้สีว้จะหนังสำหรับขั้นตอนปานกง	๒๐ก
ภาพที่ ๓๐ หนังส่วเตรียมไว้สำหรับตัดเป็นหนังเรียด	๒๐ก
ภาพที่ ๓๑ การใช้นางข่งตัดหนังเรียด	๒๑ก
ภาพที่ ๓๒ การใช้นางข่งตัดหนังเรียด	๒๑ก
ภาพที่ ๓๓ หนังเรียดเมื่อตัดเป็นเส้นเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนการร้อยหนังเรียด	๒๑ก
ภาพที่ ๓๔ กลองบ้านอุดีวินกำหนดครุร้อยสายหนังเรียด ๑๕ รุ	๒๒ก
ภาพที่ ๓๕ ลักษณะปานกงเล็ก ลักษณะปานกงใหญ่ กลองบ้านครุอุดีวิน	๒๒ก
ภาพที่ ๓๖ กลองที่มีหนังเรียดขนาดไม่เท่ากัน กลองที่มีหนังเรียดขนาดเท่ากันบ้านครุอุดีวิน	๒๓ก
ภาพที่ ๓๗ กลองเป็ยวด้านข้าง หน้ากลองเป็ยว	๒๔ก
ภาพที่ ๓๘ การเปรียบเทียบขนาดกลองเป็ยวใบใหญ่และใบเล็ก	๒๕ก
ภาพที่ ๓๙ ไม้ตีกลองเป็ยว	๒๕ก
ภาพที่ ๔๐ ด้านข้างกลองแสดงการร้อยหนังเรียดกลอง	๒๕ก
ภาพที่ ๔๑ ไชทวยตั้ง หรือเจ้าแสงเป็ยว	๒๖ก
ภาพที่ ๔๒ วงกลองเป็ยวในงานบุญกัณฑ์พระราชกุศล วัดชลบัลลัง	๒๗ก

ภาพที่ ๔๓	ป่าจางล่าย.....	๒๗ก
ภาพที่ ๔๔	ลุงล่าหู้.....	๒๘ก
ภาพที่ ๔๕	จี.....	๒๙ก
ภาพที่ ๔๖	ฮอก (หรือ ต้อก).....	๒๙ก
ภาพที่ ๔๗	ไม้ดีจี และฮอก.....	๓๐ก
ภาพที่ ๔๘	แม่ง หรือ ฉาบ.....	๓๐ก
ภาพที่ ๔๙	เครื่องกำกับจังหวะของคณะหมอกก่อนไต.....	๓๑ก
ภาพที่ ๕๐	ครูต่าง อายุ ๕๕ ปีตีจีฮอกแสง การตีจี ฮอกแสงทั้งชุด.....	๓๑ก
ภาพที่ ๕๑	การวางฉาบที่ทับพื้นเวที ฮอก แสง.....	๓๒ก
ภาพที่ ๕๒	มองในวงปาดไวของชาวพม่า.....	๓๓ก
ภาพที่ ๕๓	มองในวงปาดไวของชาวพม่า.....	๓๓ก
ภาพที่ ๕๔	อุเตอู๋ย นักดนตรีมองชาวพม่า.....	๓๔ก
ภาพที่ ๕๕	แผนผังมอง ของวงดนตรีปาดไว ของชาวพม่า.....	๓๔ก
ภาพที่ ๕๖	แผนผังแสดงลำดับลูกฆ้องมองเว้ง.....	๓๕ก
ภาพที่ ๕๗	มองเว้ง ของวงดนตรีจ้ำดไต คณะหมอกก่อนไต.....	๓๖ก
ภาพที่ ๕๘	มองเว้งด้านหลัง.....	๓๖ก
ภาพที่ ๕๙	ด้านหลังลูกฆ้องมองเว้ง แสดงการผูกฆ้อง.....	๓๗ก
ภาพที่ ๖๐	มองเว้งผูกติดกับกรอบไม้ด้วยเชือกฝ้ายหรือเชือกไนลอน.....	๓๗ก
ภาพที่ ๖๑	ไม้ตีมองเว้ง.....	๓๗ก
ภาพที่ ๖๒	ไม้ตีมองเว้ง ด้านบน.....	๓๘ก
ภาพที่ ๖๓	ครูอ่อน ปัจจุบันอายุ ๔๘ ปี ทำหน้าที่ตีมองเว้งคณะฮ้ายหอมจอมปิ่น บ้านอยู่เมืองสีป้อ.....	๓๘ก
ภาพที่ ๖๔	ท่าจับไม้ตีมองเว้ง ลักษณะการจับไม้ตี.....	๓๘ก

ภาพที่ ๖๕ มองแว้ง.....	๓๕ภ
ภาพที่ ๖๖ ปาดนา.....	๔๐ภ
ภาพที่ ๖๗ ความหนาของถูกระนาด ปาดนา.....	๔๑ภ
ภาพที่ ๖๘ แสดงได้ฝืนระนาด ปาดนา และรางไม้	๔๑ภ
ภาพที่ ๖๙ ไม้ตีปาดนา.....	๔๑ภ
ภาพที่ ๗๐ พระหน้าหลังตะ ทางเข้าหน้าวัดโพต่อ.....	๔๓ภ
ภาพที่ ๗๑ บริเวณภายในวัดโพต่อ.....	๔๓ภ
ภาพที่ ๗๒ พระปัญญาสาระ วัดกลางเวียง	๔๔ภ
ภาพที่ ๗๓ ชุ่มประตู่วัดกลางเวียง.....	๔๕ภ
ภาพที่ ๗๔ โรงลิเกจ้ำดไตโดยมีฉากสำหรับการแสดงช่วงต้น	๔๖ภ
ภาพที่ ๗๕ โรงลิเกจ้ำดไตโดยมีฉากสำหรับแสดงละคร	๔๖ภ
ภาพที่ ๗๖ ผู้ชมลิเกจ้ำดไต.....	๔๗ภ
ภาพที่ ๗๗ ตัวอย่างการเขียนลำดับการแสดงของแต่ละคืน	๔๗ภ
ภาพที่ ๗๘ การร้องเดี่ยวและมีการรำประกอบหลังจากร้องเสร็จ	๔๗ภ
ภาพที่ ๗๙ การแสดงรำหมู่ การขับร้องหญิงเดี่ยวประกอบดนตรีสากล.....	๔๘ภ
ภาพที่ ๘๐ การขับร้องชายเดี่ยว	๔๘ภ
ภาพที่ ๘๑ ภาพการแสดงรำเดี่ยวก่อนพิธีกรออกมาดำเนินรายการ.....	๔๘ภ
ภาพที่ ๘๒ ภาพพิธีกร ๓ คนแนะนำนักร้องเดี่ยว	๔๘ภ
ภาพที่ ๘๓ นักร้องหญิงเดี่ยว คนที่ ๑ และ ๒.....	๔๘ภ
ภาพที่ ๘๔ พิธีกรแนะนำนักร้องหญิงเดี่ยวคนที่ ๓.....	๔๘ภ

ภาพที่ ๘๕ การปล่อยฉากว่าง เตรียมเปิดการแสดงละคร	๕๐ก
ภาพที่ ๘๖ ถนนก่อนเข้าเมืองแสนหวี.....	๕๐ก
ภาพที่ ๘๗ พระธาตุเมืองแสนหวีและพระประธาน	๕๑ก
ภาพที่ ๘๘ บรรยากาศรอบ ๆ พระธาตุเมืองแสนหวียามเช้า	๕๑ก
ภาพที่ ๘๙ บรรยากาศตลาดรอบ ๆ โรงละครจ๊าดไตคณะอำเภอมจอมปิ่น (ครูจ่ายท่าหลังวันและภรรยา)	๕๑ก
ภาพที่ ๙๐ โรงละครจ๊าดไตคณะอำเภอมจอมปิ่น	๕๒ก
ภาพที่ ๙๑ นักแสดงแต่งตัวหลังฉาก	๕๒ก
ภาพที่ ๙๒ วงดนตรีสากลตั้งอยู่ด้านซ้ายมือของเวที วงจ๊าดไตตั้งอยู่ทางด้านขวามือของเวที	๕๒ก
ภาพที่ ๙๓ ทำนังคีตศิลป์บอร์ดในวงดนตรีสากล.....	๕๓ก
ภาพที่ ๙๔ การแต่งกายของนักแสดง การไหว้ครูหลังจากก่อนการแสดง	๕๓ก
ภาพที่ ๙๕ การไหว้ครูหลังจากก่อนการแสดง	๕๓ก
ภาพที่ ๙๖ การร้องเพลงประจำคณะประกอบดนตรีหลังจากก่อนเริ่มการแสดง	๕๔ก
ภาพที่ ๙๗ ดนตรีจ๊าดไตบรรเลงประกอบการร้องเพลงประจำคณะ	๕๔ก
ภาพที่ ๙๘ นักดนตรีมอง ชื่อ ชากชื่อ	๕๔ก
ภาพที่ ๙๙ วงดนตรีจ๊าดไต ครูจ่ายท่าหลังวัน หัวหน้าคณะ ประกาศรายการก่อนเริ่มการแสดง	๕๕ก
ภาพที่ ๑๐๐ การรำเดี่ยวและการรำหมู่ ก่อนการแสดงละคร	๕๕ก
ภาพที่ ๑๐๑ การแสดงรำหมู่ ๔ คน และ ๖ คน.....	๕๕ก
ภาพที่ ๑๐๒ การรำหมู่สร้างสรรค์ใหม่ชุด นกกิ้งกะห่วย โดยลูกสาวครูจ่ายท่าหลังวัน..	๕๖ก
ภาพที่ ๑๐๓ ลูกสาวครูจ่ายท่าหลังวัน.	๕๖ก
ภาพที่ ๑๐๔ นักร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดงตัวนักแสดง.	๕๖ก

ภาพที่ ๑๐๕ นักร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดง๕๖ก

ภาพที่ ๑๐๖ การร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดง การร้องเดี่ยวชายก่อนการแสดง ๕๗ก

ภาพที่ ๑๐๗ การร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดง๕๗ก

ภาพที่ ๑๐๘ ปกหนังสือขุนสามลอนางอุเปี่ยม๖๐ก

ภาพที่ ๑๐๙ บรรยากาศเมืองเวียงเกียงตอง๖๐ก

ภาพที่ ๑๑๐ ขุนสามลอวัยเด็ก, ขุนสามลอเจริญเติบโตจากวัยเด็กจนเป็นหนุ่ม๖๐ก

ภาพที่ ๑๑๑ มารดาขุนสามลอรักใคร่นางอุเปมต้องการให้มาเป็นลูกสะใภ้๖๐ก

ภาพที่ ๑๑๒ ขุนสามลอไม่พอใจนางอุเปมและคิดถึงหญิงสาวต่าง ๆ ในเมือง ๖๐ก

ภาพที่ ๑๑๓ ขุนสามลอออกอุบายไปค้าขายต่างเมือง๖๑ก

ภาพที่ ๑๑๔ ขุนสามลอกลับบ้าน มารดายังไม่เปลี่ยนใจเรื่องการแต่งงาน๖๑ก

ภาพที่ ๑๑๕ ขุนสามลอออกเดินทางไปค้าขายเมืองกึ่ง.....๖๑ก

ภาพที่ ๑๑๖ ขุนสามลอพบรักกับนางอุเปี่ยม ขุนสามลอแต่งงานกับนางอุเปี่ยม ๖๑ก

ภาพที่ ๑๑๗ นางอุเปี่ยมลาบิดามารดาเดินทางไปบ้านขุนสามลอ แม่ขุนสามลอไม่พอใจ
แต่ไม่แสดงออก.....๖๒ก

ภาพที่ ๑๑๘ แม่ขุนสามลอทำดีกับนางอุเปี่ยมทั้งที่ไม่พอใจ ขุนสามลอลานางอุเปี่ยมออกไปค้าขาย..... ๖๒ก

ภาพที่ ๑๑๙ นางอุเปี่ยมถูกราคาขุนสามลอลั่นเกล้า นางอุเปี่ยมเดินทางกลับบ้านที่เมืองกึ่ง.....๖๒ก

ภาพที่ ๑๒๐ นางอุเปี่ยมคลอดบุตรแล้วเสียชีวิตในป่า.....๖๓ก

ภาพที่ ๑๒๑ นางอุเปี่ยมเดินทางกลับมาเสียชีวิตที่บ้านบิดามารดาที่เมืองกึ่ง.....๖๓ก

ภาพที่ ๑๒๒ ขุนสามลอรีบเดินทางไปตามภรรยาที่เมืองกึ่ง.....๖๓ก

ภาพที่ ๑๒๓ ขุนสามลอเดินทางมากลางป่าบริเวณที่ฝังศพบุตรชาย.....๖๓ก

ภาพที่ ๑๒๔ ขุนสามลอแหงตัวตายตามนางอุเปียม.....	๖๓ภ
ภาพที่ ๑๒๕ มารดาขุนสามลอนำคาน ๓ ตามาขวางโลงศพขุนสามลอกับนางอุเปียม.....	๖๓ภ
ภาพที่ ๑๒๖ ภาพดาว ๒ ดวง เปรียบเหมือนขุนสามลอกับนางอุเปียม.....	๖๔ภ
ดาว ๓ ดวง เปรียบเหมือนคานหาม ๓ ตา.....	๖๔ภ
ภาพที่ ๑๒๗ ตัวอย่างละครฉากที่ ๒.....	๖๖ภ
ภาพที่ ๑๒๘ ตัวอย่างละครฉากที่ ๓.....	๖๖ภ
ภาพที่ ๑๒๙ ตัวอย่างละครฉากที่ ๔.....	๖๗ภ
ภาพที่ ๑๓๐ ตัวอย่างละครฉากที่ ๕.....	๖๘ภ
ภาพที่ ๑๓๑ ตัวอย่างละครฉากที่ ๖.....	๖๙ภ
ภาพที่ ๑๓๒ ภาพตัวอย่างละครฉากที่ ๗.....	๗๐ภ
ภาพที่ ๑๓๓ ตัวอย่างละครฉากที่ ๘.....	๗๐ภ
ภาพที่ ๑๓๔ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๐.....	๗๒ภ
ภาพที่ ๑๓๕ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๑.....	๗๓ภ
ภาพที่ ๑๓๖ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๒.....	๗๕ภ
ภาพที่ ๑๓๗ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๓.....	๗๕ภ
ภาพที่ ๑๓๘ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๖.....	๗๗ภ
ภาพที่ ๑๓๙ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๗.....	๗๘ภ
ภาพที่ ๑๔๐ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๑.....	๗๙ภ
ภาพที่ ๑๔๑ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๒.....	๘๐ภ
ภาพที่ ๑๔๒ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๓.....	๘๑ภ

ภาพที่ ๑๔๓ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๔.....	๘๒๓
ภาพที่ ๑๔๔ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๕.....	๘๔๓
ภาพที่ ๑๔๕ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๕.....	๘๔๓
ภาพที่ ๑๔๖ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๖.....	๘๕๓
ภาพที่ ๑๔๗ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๖.....	๘๕๓
ภาพที่ ๑๔๘ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗.....	๘๗๓
ภาพที่ ๑๔๙ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗.....	๘๘๓
ภาพที่ ๑๕๐ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗.....	๘๘๓
ภาพที่ ๑๕๑ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗.....	๘๘๓
ภาพที่ ๑๕๒ ครูจายท่าหลังวัน หลังจากการแสดงละครเสร็จ.....	๘๙๓
ภาพที่ ๑๕๓ การสัมภาษณ์ต่างเอ.....	๘๙๓
ภาพที่ ๑๕๔ ภาพครู “ออเจยะ” ผู้คิดค้นการแสดงลิเกจ้ำดไต.....	๙๒๓
ภาพที่ ๑๕๕ ครูไคหลาว.....	๙๓๓
ภาพที่ ๑๕๖ ครูกำวิ.....	๙๖๓
ภาพที่ ๑๕๗ ครูจายท่าหลังวัน.....	๙๘๓
ภาพที่ ๑๕๘ บุตรจายลิบเคอ นางแสงเคอภรรยา และจายลิบเคอ.....	๑๐๓๓
ภาพที่ ๑๕๙ ภาพนายส่งส่วยและนายส่งยุ่น นักแสดงชายที่มีชื่อเสียง (พี่ชายและน้องชาย).....	๑๐๔๓
ภาพที่ ๑๖๐ จายลิบเคอ นางแสงเคอจายจอหู่ และคณะผู้วิจัย.....	๑๐๖๓
ภาพที่ ๑๖๑ ครูส่งเอ.....	๑๐๖๓

ภาพที่ ๑๖๒ ครูต่างจึง.....	๑๐๗ก
ภาพที่ ๑๖๓ ายล้าอู.....	๑๐๘ก
ภาพที่ ๑๖๔ ครูหน่อคำ.....	๑๐๙ก
ภาพที่ ๑๖๕ ุยมล บุญรักษา.....	๑๑๔ก
ภาพที่ ๑๖๖ ครูต่างคำ ขางยอด.....	๑๑๘ก

บทที่ ๔

วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ ประเภทเครื่องดี และเครื่องเป่าในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

๔.๑ บทนำ

๔.๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีจ๊าดไตเป็นวัฒนธรรมการบรรเลงที่สำคัญของชาวไทใหญ่ โดยมีปรากฏในพื้นที่ประเทศไทย แถบจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ ดนตรีจ๊าดไตเป็นการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีประเภท “เครื่องดี” และ “เครื่องเป่า” เป็นหลักในการดำเนินทำนอง วงดนตรีวงนี้นอกจากบรรเลงเพื่อการจับกลุ่มในงานประเพณีต่าง ๆ แล้ว ยังมีความสำคัญในการบรรเลงประกอบการแสดงที่เรียกว่า “ลิเกจ๊าดไต” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวทั้งด้านชาดกทางพระพุทธศาสนา เรื่องวรรณคดี และเรื่องราวพื้นบ้านที่ผูกขึ้นเพื่อเป็นการสั่งสอนเยาวชนให้เติบโตเป็นคนดีของสังคม ถือเป็นตัวอย่างที่ดีของชาวไทใหญ่ที่มีต่อสังคมไทย ด้วยชาวไทใหญ่ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ประเทศไทยได้นำวัฒนธรรมด้านนี้มาเผยแพร่อย่างกว้างขวางในประเทศไทยนั่นเอง

เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองที่ประกอบในวงดนตรีนี้ได้แก่ มองแวง (ฆ้องแขง) ปัดตะนา (ระนาดเหล็ก) ตอโร (ตอยอฮอร์น) ปี่ลม กลอง ๑ ชุด และชุดกำกับจังหวะได้แก่ แด่งฮ็อก และ ลิ่ง (ฉิ่ง) สำหรับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีและเครื่องเป่าในวงดนตรีจ๊าดไตมีลักษณะเสียง กลวิธีการบรรเลงรูปแบบทำนองที่เป็นลักษณะเฉพาะ แตกต่างไปจากการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดี หรือปี่พาทย์ของไทย แม้ว่าลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีจะมีความใกล้เคียงกัน

การดำเนินโครงการวิจัยโครงการนี้จึงมีความสำคัญด้วยเป็นการศึกษาเชิงลึกด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีในวงดนตรีจ๊าดไต โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีและเครื่องเป่าในรัฐชาน ข้อมูลทางวิชาการศุริยางคศิลป์ จะเป็นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมการบรรเลงของชาวไทใหญ่ในรัฐชานให้ปรากฏในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นกับชาวไทใหญ่ ด้วยชาวไทใหญ่เข้ามาร่วมดำเนินวิถีชีวิตอยู่ประเทศไทยอยู่เป็นจำนวนมากนั่นเอง

๔.๑.๒ วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

๔.๑.๒.๑ เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ ลักษณะเสียง และระเบียบวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีและเครื่องเป่าของชาวไทใหญ่ ณ เมืองสิปอ ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

๔.๑.๒.๒ เพื่อศึกษากลวิธีการบรรเลงและกลวิธีพิเศษของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่าของชาวไทใหญ่ในรัฐชาน

๔.๑.๒.๓ เพื่อศึกษาบทเพลงที่นำมาบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่าของชาวไทใหญ่ในรัฐชาน

๔.๑.๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ เครื่องตีและเครื่องเป่าของชาวเมืองสีป้อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การดำเนินการวิจัยทำการศึกษาข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรและข้อมูลการสัมภาษณ์ ดังนี้

๔.๑.๓.๑ ข้อมูลเอกสาร

๑. ศึกษาข้อมูลจากศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒. หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
๓. ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
๔. สำนักวัฒนธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน
๕. ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน
๖. แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โองเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนาจังหวัดเชียงใหม่

๔.๑.๓.๒ ข้อมูลสัมภาษณ์

๑. ครูเงินใส หัวหน้าคณะจองกางเวียง ปัจจุบันอายุ ๗๕ ปี
๒. ครูเมืองจ๋าม ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหัวหม้อ ตำบลบ่อใจ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๔ ปี
๓. ครูไชทวยเต็ง หรือเจ้าแสงเขียว หรือเจ้าจายอ่อน ณ หอทรงเจ้า บ้านซบลัง เป็นผู้ที่มีความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ปัจจุบันอายุ ๓๑ ปี
๔. ครูหม่องจี หัวหน้าคณะสายเงาแดง อยู่บ้านเลขที่ ๘๒ บ้านซบลัง ตำบลปางเจ้าเมือง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๗๕ ปี
๕. ครูส่งจายหลวง กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมบ้านเวียงเก่า อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านเวียงเก่า ตำบลซบลัง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๗๐ ปี
๖. ครูจายหลวง นักดนตรีกลองก้นยาว วัดพาลาบ่อต่อหมู บ้านเวียงเก่า ตำบลซบลัง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๗๖ ปี
๗. ครูจางลาย (หญิง) นักดนตรีกลองไตซอน อยู่บ้านเลขที่ ๓๐๐ หมู่ ๑๐ ป้อมมั่นจาด ตำบลรอบเวียง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี

๘. ครูต่างจ่าน นักดนตรี นักแสดงตลกเถาใจัดไต อยู่บ้านไม่มีเลขที่ หมู่ ๕ บ้านจ้างคำใต้ ตำบลจ้างคำใต้ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๖๒ ปี

๙. ครูแสงเฮิน นางเอกเถาใจัดไต อยู่บ้านไม่มีเลขที่ หมู่ ๕ บ้านจ้างคำใต้ ตำบลจ้างคำใต้ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๗ ปี

๑๐. ครูจ๋ามเอ คณะกลองกั้นยาว อยู่บ้านไม่มีเลขที่ หมู่ ๕ บ้านจ้างคำใต้ ตำบลจ้างคำใต้ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๖๑ ปี

๑๑. ครูต่างเอ หัวหน้าคณะกลองกั้นยาว กลุ่มเสื่อเผือก อยู่บ้านไม่มีเลขที่ ป้อมมั้นจ๋าด หมู่ ๕ ตำบลรอบเวียง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี

๑๒. ครูจ๋ามตึง นักดนตรีกลองกั้นยาว กลุ่มเสื่อเผือก อยู่บ้านไม่มีเลขที่ ป้อมมั้นจ๋าด หมู่ ๓ ตำบลรอบเวียง ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี

๑๓. ครูหม่องล่า นักดนตรีมอญ กลุ่มเสื่อเผือก อยู่บ้านไม่มีเลขที่ ป้อมมั้นจ๋าด หมู่ ๓ ตำบลรอบเวียง ปัจจุบันอายุ ๕๙ ปี

๑๔. ครูทุนอ่อง นักดนตรีฉาบ กลุ่มเสื่อเผือก อยู่บ้านไม่มีเลขที่ หมู่บ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๓ ปี

๑๕. ครูจาย่มวัน หัวหน้าคณะกลองกั้นยาว กลุ่มจ๋ามเผือก อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านจ๋ามเผือก เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๓๗ ปี

๑๖. ครูต่วยวิน นักดนตรีมอญ กลุ่มจ๋ามเผือก อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านจ๋ามเผือก เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๓๐ ปี

๑๗. ครูอ่องทุน นักดนตรีฉาบ กลุ่มจ๋ามเผือก อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านจ๋ามเผือก เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี

๑๘. ครูต่างปีะ นักดนตรีกลองกั้นยาว กลุ่มวัดบ่อจู่ อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านเก่า ตำบลบ่อโจ้ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๓๐ ปี

๑๙. ครูคำยอด หัวหน้าคณะกำปั่นกลอง อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๙ ปี

๒๐. นายสายเมือง นักดนตรีกลองกั้นยาว อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๑๘ ปี

๒๑. นายเคอแลง นักดนตรีมอญ อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๑๘ ปี

๒๒. นายสายลม นักดนตรีฉาบ อยู่บ้านไม่มีเลขที่ บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๑๙ ปี

๒๓. เจ้าเตห้วงตี้ เจ้าอาวาสวัดก้างหม่อ (วัดบ่อจู่) เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๗ ปี

๒๔. เจ้าหนันต่ากิดติ เจ้าอาวาสวัดนาปาง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๖๐ ปี

๒๕. ลุงปิ่นจ๊กตี้ หัวหน้าหมู่บ้าน บ้านเหล่าซุ่น ตำบลเหล่าซุ่น เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๘ ปี

๒๖. ครูจายอื้อ นักดนตรีกลองก้นยาว บ้านเหลาปูน เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๔๐ ปี

๒๗. ครูจายเหลาหมอญ หัวหน้าคณะหมอกก่อนไต (ลิเกจ้ำไต) อยู่บ้านป็อก ๕ ป็อกจ้งคำ เมืองสีป้อ
ปัจจุบันอายุ ๕๑ ปี

๒๘. ครูสว่างทอน นักดนตรีตอยอ ลิเกจ้ำไตคณะหมอกก่อนไต อยู่บ้านหนองอ่าง เมืองสีป้อ ปัจจุบัน
อายุ ๕๐ ปี

๒๙. ครูปี่จิ่งนะ นักร้องลิเกจ้ำไต คณะหมอกก่อนไต อยู่บ้านโศคาย เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๑ ปี

๓๐. ครูจายก่าหลิ่งวัน หัวหน้าคณะอ้ายหอมจอมปิ่น อยู่บ้านเลขที่ ๔๖ บ้านเวียงเก่า ตำบลปางเจ้าเมือง
เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๖๔ ปี

๓๑. ครูจายจามเอ นักดนตรีกลองก้นยาว เมืองแสนหวี ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี

๓๒. ครูจิ่ง นักดนตรีตอยอ บ้านหนองอ่าง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๔ ปี

๓๓. ครูคำโหม นางเอกลิเกจ้ำไต อยู่บ้านเลขที่ ๑๑๒ ป็อก ๑ เมืองแสนหวี ปัจจุบันอายุ ๗๗ ปี

๓๔. พระปัญญา รองเจ้าอาวาสวัดกางเวียง เมืองแสนหวี ปัจจุบันอายุ ๓๕ ปี

๓๕. จายสว่างเอ นักดนตรีตอยอ อยู่บ้านเลขที่ ๔ ป็อก ๑ บ้านซบลัง เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี

๔.๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลงานวิจัยจะถูกเผยแพร่ในที่ประชุมวิชาการระดับนานาชาติ

๒. รายงานวิจัยจะถูกนำไปเผยแพร่ในห้องสมุดของสถาบันการศึกษาด้านวัฒนธรรมและการศึกษา

๔.๒ เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทกำกับจังหวะ

๔.๒.๑ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังของชาวไทใหญ่มีหลากหลายรูปแบบ ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเครื่องหนังที่บรรจุอยู่ในวงดนตรีจ๊าดไต หรือวงจุ่มไหตึง ซึ่งเป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบลิเกจ๊าดไต โดยเครื่องหนังที่ปรากฏได้แก่ เซ่าลงปัด หรือ กลองชุด ๖ ใบ (ประกอบด้วย กลอง หรือ ปัด ๔ ใบ กลองจะคุ่น และกลองปัดม่า) กลองซีโต โดยกลองแต่ละชนิดสามารถจำแนกลักษณะทางกายภาพ ลักษณะเสียง กลวิธีการบรรเลงและจังหวะหน้าทับในการตีประกอบบทเพลงต่าง ๆ แตกต่างกันออกไปดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๒.๑.๑ เซ่าลงปัด หรือ กลองชุด ๖ ใบ

คำว่า “เซ่าลงปัด” เป็นภาษาพม่า มีความหมายถึงกลอง ๖ ใบ คำว่า “เซ่า” แปลว่า เลข ๖ คำว่า “ลง” แปลว่า ลูก คำว่า “ปัด” แปลว่ากลอง เพราะฉะนั้น คำว่า เซ่าลงปัด จึงหมายถึงกลอง ๖ ลูก ซึ่งประกอบด้วย ปัด ๔ ใบ กลองจะคุ่น ๑ ใบ กลองปัดม่า ๑ ใบ (กลองขนาดใหญ่) รวมเป็น ๖ ใบ

ภาพที่ ๑ (ซ้าย) ปัด ๔ ใบ กลองจะคุ่น ๑ ใบและปัดม่า ๑ ใบ (ขวา) จี สอกแสง (จิ่ง ต็อก ฉาบใหญ่) และกลองซีโต

ภาพเครื่องดนตรีจากโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา จังหวัดเชียงใหม่

บันทึกภาพวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๗

กลองซีโตมีอยู่ด้วยกัน ๒ ขนาด บางคณะใช้ขนาดเล็ก บางคณะใช้ขนาดใหญ่ และมีบางคณะใช้ทั้ง ๒ ลูกไม่เป็นส่วนน้อย

ภาพที่ ๒ กลองซีโต ในชุดจิ ฮอกแสงขนาดเล็กและขนาดใหญ่

การเทียบเสียงกลองเช่าลงปืด ครูหน่อคำอธิบายการติดจำกลองว่า

การติดจำก็ต้องเทียบเสียงมองแว้งก่อน เมื่อหาเสียงได้แล้วก็มาติดจำก่อง การเทียบเสียงก่องต้องขึ้นอยู่กับนักร้องว่าจะร้องสูงหรือต่ำ เราลดเสียงได้

หน้าใหญ่ของกลองจะกุ่มต้องใส่ให้เสียงทุ้มนะครีบ เสียงทุ้มต้องใส่เยอะ ต้องใส่ให้เป็น “จุก” เหมือนกับลูกฆ้อง แต่ถ้าใส่กระจายเสียงจะไม่ทุ้ม ส่วนกลองจิโตหรือกลองจี้ค้อนชื่อก็คือเป็นที่ตีของไม้ตีที่เป็นค้อน ต้องเทียบเสียงให้ต่ำกว่าเสียง เมื่อเอาเสียงกลองจะกุ่มมาประกอวกับซีโต จะเป็นเสียง “- ตึง - ตุง” (หน่อคำ, สัมภาษณ์ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๗)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบกลองชุด ๖ ใบดังนี้

บ้านครูหม่องจิ ครูหม่องจิเป็นหัวหน้าคณะดนตรีจ๊าดไต ณ บ้านซบถัง ตำบลปางเจ้าเมือง เมืองสีป่อ ปัจจุบันท่านอายุ ๗๕ ปี ครูหม่องจิบายกลอง ๖ ใบว่า “กลองนี้ใช้ตีในวงจ๊าดไต มี ๖ ใบ” (หม่องจิ, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๓ ครูหม่องจิ

บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๔ บ้านของครูหม่องจี
บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

สำหรับลักษณะทางกายภาพของกลองชุด ๖ ใบ พบว่ากลองดังกล่าวมีลักษณะเป็นกลองขึ้นหน้า ๒ ด้าน หุ่นกลองทำจากไม้ตองซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อน มีดอกสีแดง มีหนามเหมือนต้นจิว หนั้งเรียกทำจากหนั้งวัว กลองทั้ง ๖ ใบนั้นมีขนาดลดหลั่นกันดังนี้

กลองใบที่ ๑ ชื่อว่า “ปี้ดมา” (ใบใหญ่ที่สุด)

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าใหญ่ ๑๒.๕ นิ้ว

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าเล็ก ๑๒ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๑๕ นิ้ว

ขนาดรอบหุ่นกลอง ๑๘ นิ้ว

กลองใบที่ ๒ ชื่อว่า “จะคูน”

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าใหญ่ ๑๒.๕ นิ้ว

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าเล็ก ๑๒ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๑๕ นิ้ว

ขนาดรอบหุ่นกลอง ๑๘ นิ้ว

กลองใบที่ ๓

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าใหญ่ ๗.๕ นิ้ว

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าเล็ก ๕ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๑๔.๕ นิ้ว

ขนาดรอบหุ่นกลอง ๓๐.๕ นิ้ว

กลองใบที่ ๔

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าใหญ่ ๗.๒ นิ้ว

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าเล็ก ๔.๗ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๑๔ นิ้ว

ขนาดรอบหุ่นกลอง ๒๙.๕ นิ้ว

กลองใบที่ ๕

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าใหญ่ ๖.๕ นิ้ว

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าเล็ก ๔ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๑๒.๕ นิ้ว

ขนาดรอบหุ่นกลอง ๒๖.๕ นิ้ว

กลองใบที่ ๖

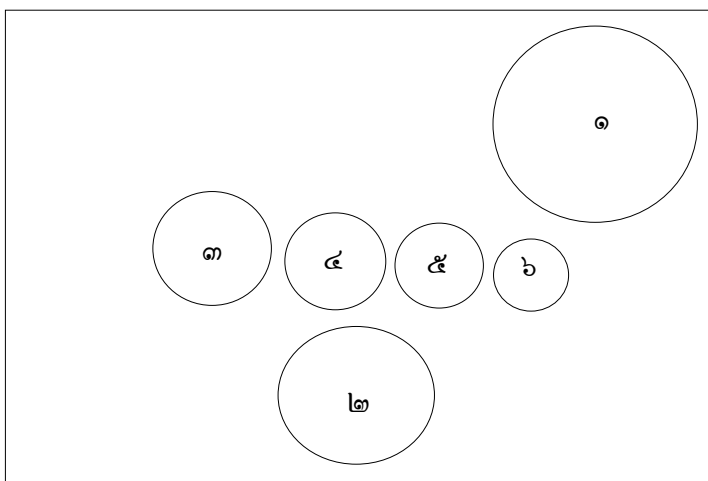
ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าใหญ่ ๕.๗ นิ้ว

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้าเล็ก ๓.๗ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๑๒ นิ้ว

ขนาดรอบหุ่นกลอง ๒๔.๕ นิ้ว

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยขอแสดงแผนผังตามลำดับของกลองต่าง ๆ ดังนี้

ภาพที่ ๕ แผนผังการวางตำแหน่งกลองชุด ๖ ใบ

การตีกลองชุด ๖ โบนั้น ผู้บรรเลงจะต้องวางบั้ง หรือกลองเล็กทั้ง ๔ โบ (กลองลำดับที่ ๓-๖) ในแนวตั้ง ใ้หน้ากลองหงายขึ้น เรียงลำดับจากโบนใหญ่ไปหาโบนเล็ก (ขวาไปซ้าย) ด้านหน้าของผู้บรรเลง วางกลองจะคุ่น (กลองลำดับที่ ๒) ในแนวนอนไว้หน้าสุด ใ้หน้ากลองหน้าใหญ่อยู่ด้านซ้ายมือของผู้บรรเลง และวางกลองจืดมาไว้ด้านซ้ายของผู้บรรเลง

ภาพที่ ๖ ครูหม่องจี สาธิตการบรรเลงกลองชุด ๖ โบ
บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

การวางกลองชุดทั้ง ๖ โบนั้นผู้บรรเลงต้องวางกลองทั้ง ๕ โบ (กลองลำดับที่ ๒-๖) ไว้บนพื้น ส่วนกลองบั้งมา (กลองโบนที่ ๑) จะมีขาตั้งกลองโดยเฉพาะ

ภาพที่ ๗ กลองบั้งมากับขาตั้งกลอง
บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ลักษณะหน้าหน้าของกลองชุด ๖ ใบนั้น มีความแตกต่างกัน นอกจากขนาดแล้ว ยังมีการลงรักที่หน้า
กลองอีกด้วย ซึ่งกลองบางลูกมีการลงรัก แต่บางลูกไม่มีการลงรัก

ภาพที่ ๘ กลองปัดทั้ง ๔ ใบ ลงรักหน้ากลองใบที่ ๓-๔ (ด้านขวามือของภาพ)

บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖

ภาพที่ ๙ หน้ากลองปัดมาที่ลงรัก

บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖

ภาพที่ ๑๐ หน้ากลองจะคุ่นที่ล้งรัก

บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ครูหม่องจีอธิบายสาเหตุที่ต้องแขวนกลองไว้ด้านบนของบ้านว่า “เราจะไม่ข้ามกลอง จึงไม่วางกลองไว้ที่ต่ำ เพราะว่าป้าคือเป็นเครื่องดนตรีสูงสุดในดุริยางค์ การร้องรำทำเพลงถ้าไม่มีป้าด ก็จะทำไม่ได้” (หม่องจี, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๑ การเก็บกลองโดยการแขวนไว้ด้านบนของบ้านครูหม่องจี

บันทึกภาพวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

คณะอ้ายหอมจอมป็น

ภาพที่ ๑๒ ทำนึ่งตีกลอง สาธิตโดยครูเต๋อ ปัจจุบันอายุ ๓๘ ปี อยู่บ้านจ้อกเม

บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ขั้นตอนการทำกลองเช่าลงปัด

ช่างทำกลองเช่าลงปัดที่มีชื่อเสียงมากที่สุดและถือเป็นบ้านทำกลองที่มีคุณภาพดีมาก ได้แก่ บ้านครู อุดินวิน เมืองมณฑลยี่ ซึ่งบ้านทำกลองตั้งอยู่ในเขตวัดมхамุณี เลขที่ ๕๐๓ ถนน ๘๒ ด้านทิศใต้ของวัดมхамุณี ชื่อร้าน "เมียนมาครุขันธ์" ปัจจุบันครูอุดินวินอายุ ๕๘ ปี โดยเริ่มทำกลองตั้งแต่อายุ ๑๐ ขวบ

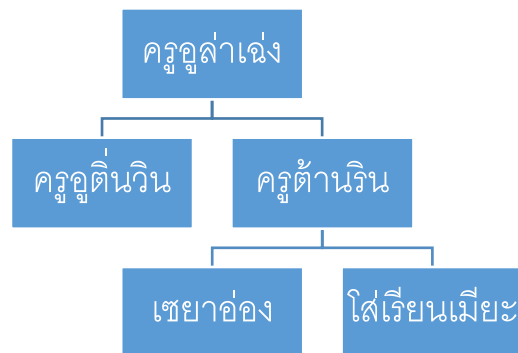

ภาพที่ ๑๓ (ซ้าย) บริเวณพื้นที่บ้านทำกลองซึ่งเป็นพื้นที่ของวัดมхамุณี (ขวา) อุดินวิน

การทำกลองของบ้านครูอุดินวินพบว่าเป็นการทำกลองที่มีการสืบทอดในลักษณะครอบครัว วิธีการทำกลองมีความประณีตและมีคุณภาพมาก จึงเป็นที่มาของการเขียนบทความนี้เพื่อแสดงลักษณะเฉพาะของวิถีชีวิตช่างทำกลอง การดำรงอยู่ซึ่งการประกอบอาชีพ ราคาซื้อขาย และความแตกต่างของเครื่องดนตรีเมื่อเปรียบเทียบกับช่างอื่น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ลักษณะเฉพาะด้านการสืบทอดแบบครอบครัว

ครูอุตীনวิน เมื่ออายุได้ ๑๐ ปี ได้รับการถ่ายทอดวิชาการทำกลองมาจากบิดาซึ่งชื่อนายอุล้าเฉ่ง และยึดอาชีพช่างทำกลองมาจนถึงปัจจุบัน โดยนอกจากเรียนการทำกลองมาจากบิดาแล้ว ครูอุตীনวินยังเรียนการทำกลองมาจากครูอุโปกุน สำหรับบิดาของครูอุตীনวิน เป็นคนพื้นเพมาจากเมืองยะแมตดิน (YAMETHIN) ซึ่งเป็นจังหวัดห่างจากเมืองมณฑลเสี่ยประมาณ ๑๐๐ ไมล์ไปทางตอนใต้ นอกจากครูอุตীনวินแล้ว ยังมีน้องชายที่สืบทอดเป็นช่างทำกลองอีกท่านหนึ่งชื่อครูต๋านริน ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี และบุตรชาย ๒ คนของครูต๋านริน ได้แก่ โส้เรียนเมียะ และเซยาอ่อง ก็ยังคงสืบสานงานด้านการทำกลองเช่าลงบั้ง สายการสืบทอดช่างทำกลองบ้านครูอุตীনวินดังแผนผังต่อไปนี้

จากแผนผังข้างต้น ช่างบ้านครูอุตীনวินปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๑๔ (ซ้าย) ครูต๋านริน

(กลาง) เซยาอ่อง

(ขวา) โส้เรียนเมียะ

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๕ ภาพครอบครัวที่สืบสานการทำลองบ้านครูอุทินวิน
บันทึกภาพวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗

โส้เรียนเม็ยะ ปัจจุบันอายุ ๑๗ ปี เริ่มทำกลองตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี โดยเริ่มหัดครั้งแรกด้วยการร้อยหนัง เรียด ปัจจุบันมีความสามารถทำกลองได้ทุกขั้นตอน โส้เรียนเม็ยะกล่าวว่า "ที่ทำกลองเพราะชอบ และ กลองได้ทุกขั้นตอน" (โส้เรียนเม็ยะ, สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗) สำหรับเขยาอ่อง ผู้เป็นพี่ชายของ โส้เรียนเม็ยะ ปัจจุบันอายุ ๒๓ ปี จบการศึกษาด้านสัตวแพทยศาสตร์ วิชาเอกการดูแลสวนสัตว์จาก YADANAPON UNIVERSITY สำหรับเขยาอ่องเล่าว่า "อยู่บ้านนี้มาตั้งแต่เกิด อยู่กับการทำกลองมาตั้งแต่ เต็ก" (เขยาอ่อง, สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗) สำหรับช่างทำกลองในบ้านของครูอุทินวินเป็นคนใน ครอบครัวทั้งสิ้น ปัจจุบันมีช่างทำกลองรวม ๖ คน

ภาพที่ ๑๖ บรรยากาศพื้นที่ที่ใช้ทำกลอง
บันทึกภาพวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗

สำหรับการสืบสานช่างทำกลองของครูอุตীনวินเป็นลักษณะการถ่ายทอดเฉพาะบุคคลในครอบครัวเท่านั้น ถือเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่มักจะพบในการสืบสานงานศิลปะชั้นสูงในหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย เป็นระบบลูกหลานหรือระบบครอบครัว (GHARANA) ลักษณะดังกล่าวเป็นการสืบทอดวิชาการดนตรี เช่น การขับร้อง การตีกลอง การคิดเครื่องของอินเดีย (อ้างอิง Daniel Neuman, ๑๙๙๐ : ประเทศญี่ปุ่นมีระบบที่เรียกว่า อิโอโมโตะ (IEMOTO) เป็นการสืบทอดงานศิลปะด้านต่างๆ โดยเป็นการสืบทอดจากพ่อแม่สู่ลูก เป็นระบบสายเลือดและมีการมอบประกาศสืบทอดกันมาหลายชั่วคน เช่น เรื่องของการเล่นดนตรีประจำชาติของญี่ปุ่น การชงชาญี่ปุ่น เรื่องของการเดินร่า (ข้ามม พรประสิทธิ์, สัมภาษณ์ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗) สำหรับการสืบทอดเป็นช่างทำกลองของครูอุตীনวิน ครูกล่าวว่า "ไม่มีสมบัติจะให้ลูกหลาน เลขเก็บวิชาการทำกลองนี้ไว้ให้กับลูกหลาน เป็นมรดก" (อุตীনวิน, สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

อาจกล่าวได้ว่า เรื่องของการสืบทอดการทำกลองเช่าลงบั้งของครูอุตীনวินเป็นตัวอย่างของการสืบทอดภายในครอบครัว การสร้างความมั่นคงให้กับอาชีพและลูกหลาน และการทำกลองยังเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

ลักษณะเฉพาะด้านกายภาพของกลองในขั้นตอนการผลิต

การทำกลองเช่าลงบั้ง ครูอุตীনวินอธิบายว่า หุ่นกลองทำจากไม้เนื้อแดงที่เรียกว่า "ปะเต้า" ซึ่งถือเป็นไม้มงคลชนิดหนึ่ง และสามารถทำได้จากไม้ฉำฉา

ภาพที่ ๑๗ (ซ้าย) ตัวอย่างหุ่นไม้ฉำฉา

(ขวา) ตัวอย่างหุ่นไม้แดง

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการทำกลองมีดังนี้

๑. นางข่ง เป็นลักษณะมีดวงบนฐานไม้ ใช้สำหรับตัดหนังเรียก
๒. ก่อชู เป็นเหล็กสำหรับสอดหนังเรียกคริมขอบกลอง

๓. ตะเข้ชอง หรือเปี้ยด เป็นเหล็กแหลมสำหรับสอดหนังเรียด ทำหน้าที่เหมือนเข็มร้อยหน้ากลอง
๔. ก้าจี้ หมายถึง กรรไกร ทำหน้าที่ตัดหนัง
๕. ตะเก้า หมายถึง เหล็กโค้ง ทำหน้าที่ขูดหนังหน้ากลองเพื่อให้บาง
๖. เส้าคง หมายถึง สิว ทำหน้าที่เซาะหุ่นกลอง
๗. ปางกงเสาะ หมายถึง สิว ทำหน้าที่เจาะรูหนัง
๘. ตะเข้พ่าชู (คำว่า ตะเข้ แปลว่า หนัง พ่า แปลว่า เจาะ ชู แปลว่า เหล็กแหลม) ภาษาไทยเรียกชื่ออุปกรณ์ชิ้นนี้ว่า ตู๊ดตู๋ ทำหน้าที่เจาะหนัง

ภาพที่ ๑๘ อุปกรณ์การทำกลอง

ภาพที่ ๑๕ (ซ้าย) นางข่ง

(ขวา) ก่อชู

ภาพที่ ๒๐ (ซ้าย) ตะเยซอง (ขวา) กำจี้

ภาพที่ ๒๑ (ซ้าย) ตะเก้า (ขวา) เส้าคง

ภาพที่ ๒๒ (ซ้าย) ปางกงเสาะ (ขวา) ตะเยผ้าชู

ส่วนประกอบของกลองเช่าลงปัดมีชื่อเรียกเป็นภาษาพม่าดังนี้

หนังเรียด เรียกว่า ตะเย

หน้ากลอง เรียกว่า เมี่ยนหน้า

หน้ากลองหน้าใหญ่ เรียกว่า หน้า

หน้ากลองหน้าเล็ก เรียกว่า กั้น

หุ่นกลอง เรียกว่า โอ

ปากกลอง เรียกว่า เมี้ยวจอง

ขั้นตอนการทำกลองประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน

ขั้นตอนแรก การตากไม้

ขั้นตอนที่ ๒ การกลึงไม้

ขั้นตอนที่ ๓ การทาแล็กเกอร์

ขั้นตอนที่ ๔ การขึ้นหน้ากลอง

ขั้นตอนที่ ๕ การชิงหน้ากลองด้วยหนังเรียด

ขั้นตอนการทำกลอง รายละเอียดปรากฏดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒๓ (ซ้าย) การตากไม้

(ขวา) เครื่องมือการกลึงไม้

ภาพที่ ๒๔ (ซ้าย) การคว้านด้านในหุ่นกลอง (ขวา) หุ่นกลองเมื่อคว้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว

สำหรับปากกลองเรียกว่า เมี้ยวจอง จะทำลักษณะคล้ายกับหลังของตัวปลิง มีลักษณะเป็นสันตกลงไปด้านใน ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้หน้าหน้ากลองขาดง่าย เพราะหากทำขอบกลองเป็นเหลี่ยม ขอบกลองจะบาดหนังให้ขาดง่าย

ภาพที่ ๒๕ ขอบกลองทำเป็นสันคล้ายกับหลังของตัวปลิง

ภาพที่ ๒๖ (ซ้าย) แล็กเกอร์

(ขวา) การนำแล็กเกอร์ทาที่หุ่นกลอง

ภาพที่ ๒๗ หุ่นกลองเมื่อทาแล็กเกอร์เรียบร้อยแล้ว

ขั้นตอนการขึ้นหน้ากลอง ช่วงต้องนำหนังหน้ากลองที่ซูดแล้ว นำมาทำขั้นตอนที่เรียกว่า "ปานกง" กล่าวคือการทำรูร้อยสายหนังเรียง

ภาพที่ ๒๘ (ซ้าย-ขวา) ตัวอย่างขั้นตอนปานกง

ภาพที่ ๒๙ (ซ้าย-ขวา) การใช้ส้อมเจาะหนังสำหรับขั้นตอนปานกง

ขั้นตอนการร้อยหนังเรียก ครูอุตั้นวินสาธิตการตัดหนังเรียกโดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า "นางข่ง" สำหรับหนังวัวที่จะนำมาขึ้นหน้ากลองนิยมใช้หนังลูกวัว ส่วนหนังวัวที่นำมาตัดเป็นหนังเรียกนิมวัวแก่ ดังภาพวิธีการตัดหนังเรียกดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๓๐ หนังวัวเตรียมไว้สำหรับตัดเป็นหนังเรียก

ภาพที่ ๓๑ (ซ้าย-ขวา) การใช้นางข่งตัดหนังเรียด

ภาพที่ ๓๒ (ซ้าย-ขวา) การใช้นางข่งตัดหนังเรียด

ภาพที่ ๓๓ (ซ้าย) หนังเรียดเมื่อตัดเป็นเส้นเรียบร้อยแล้ว (ขวา) ขั้นตอนการร้อยหนังเรียด

ขั้นตอนสุดท้ายเมื่อขึงหนังเรียดเสร็จแล้ว ช่วงจะทาสีดำที่หน้ากลอง โดยไม่ใช่รักอย่างกลองไทย แต่ใช้สีดำทา เพื่อป้องกันเวลาหน้ากลองโดนน้ำ น้ำจะไหลเทไปทันที ทั้งนี้เพื่อให้มีความคงทน หากต้องการให้หน้ากลองเสียงต่ำลง จะใช้น้ำลูบหน้ากลองส่วนที่ไม่โดนสีดำ

เมื่อการทำกลองสำเร็จเรียบร้อยแล้ว พบว่า กลองเช่าลงปืดของครูอุตุวิน เป็นกลองที่มีคุณภาพดีมาก โดยสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างกับกลองช่างอื่น ๆ ได้ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบคุณภาพกลองของบ้านครูอุตุวินกับช่างอื่น ๆ

เรื่องความแตกต่าง	บ้านครูอุตุวิน	ช่างอื่น ๆ
จำนวนนับร้อยหนังเรียด	๑๕ ร้อย	๑๓ ร้อย
ความกว้างของหนังเรียด	เท่ากันทุกเส้น	ใหญ่บ้างเล็กบ้าง
ลักษณะปานกง	มีลักษณะหนา	มีลักษณะบาง

ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓๔ กลองบ้านครูอุตุวินกำหนดร้อยสายหนังเรียด ๑๕ ร้อย

ภาพที่ ๓๕ (ซ้าย) ลักษณะปานกงเล็ก

(ขวา) ลักษณะปานกงใหญ่ กลองบ้านครูอุตุวิน

ภาพที่ ๓๖ (ซ้าย) กลองที่มีหนังเรียดขนาดไม่เท่ากัน (ขวา) กลองที่มีหนังเรียดขนาดเท่ากันบ้านครูอุตীনวิน

ด้วยขั้นตอนการทำกลองที่เน้นคุณภาพเสียง เน้นขั้นตอนที่ซับซ้อนมากกว่าช่างอื่น ๆ และมีความละเอียด ประณีต ทำให้กลองบ้านครูอุตীনวินมีความเรียบร้อยสวยงาม ส่งผลต่อคุณภาพเสียง ทำให้เป็นที่นิยมมาสั่งกันเป็นจำนวนมาก ถือเป็นลักษณะเฉพาะที่ดีอีกประการหนึ่งสำหรับการทำงานช่างเพื่อธุรกิจที่ไม่เน้นปริมาณแต่เน้นไปที่คุณภาพ

การดำรงชีพด้วยงานช่างทำกลอง

ครูอุตীনวินถือเป็นตัวอย่างในการเป็นช่างที่ดี เพราะสามารถดำรงชีพได้ด้วยอาชีพทำกลอง ครูอุตীনวินมีจำนวนการสั่งกลองเพิ่มขึ้นกว่าอดีต ครูอุตীনวินเล่าว่า "ถ้าจะทำกลองก็ต้องมีคนสั่ง จะไม่ทำไว้ล่วงหน้า คนสั่งจึงจะทำ จำนวนการสั่งกลองตอนนี้มีมากกว่าแต่ก่อน เราทำได้คุณภาพ เพราะเราจะไม่ทำไว้เยอะ ๆ ใครสั่งจึงจะทำ" (อุตীনวิน, สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙)

ราคาขายกลองเข่าลงบ้ดบ้านครูอุตীনวินมีดังนี้

๑. กลองป้าดเล็กจำนวน ๔ ลูก ราคา ๑๕๐,๐๐๐ จั๊ด
๒. กลองจะคุ่น ๑ ใบ ราคา ๕๐,๐๐๐ จั๊ด
๓. กลองซีโตะ จะคิดราคาเป็นนิ้ว ถ้าประมาณ ๑๒ นิ้ว จะราคา ๕๐,๐๐๐ จั๊ด

สำหรับค่าแรงสมาชิกในครอบครัวที่เป็นช่างไม่เสีย เนื่องจากเป็นกิจกรรมในครัวเรือน หากมีคนนอกครอบครัวมารับจ้างทำกลอง จะได้ค่าแรงวันละ ๖,๐๐๐ จั๊ด (ประมาณ ๒๑๐ บาท) โดยค่าแรงดังกล่าว ครูอุตীনวินจะเลี้ยงอาหารตลอดทั้งวัน

จากการศึกษาลักษณะเฉพาะของการทำกลองบ้านครูอุตীনวินพบว่า มีลักษณะเฉพาะด้านการสืบงานช่างแบบครอบครัว มีขั้นตอนการทำกลองที่ละเอียด ประณีต ไม่ทำเป็นจำนวนมาก จะทำตามการสั่ง ทำให้สามารถควบคุมคุณภาพกลองได้ ส่งผลให้การดำรงอาชีพช่างทำกลองเป็นอาชีพที่ดีมาก บุตรหลานที่สืบทอดมีกำลังใจในการสืบสานงานช่างด้านนี้ต่อไปในอนาคต

๔.๒.๑.๒ กลองเป็ยว

นอกจากเข่าลงบั้งหรือกลองชุด ๖ ใบแล้ว เมืองสีป้อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ยังพบการบรรเลงกลองเป็ยว ซึ่งมีลักษณะคล้ายกลองक्रमของทางภาคเหนือของประเทศไทย หน้ากลองทำมาจากหนังวัว ตัวกลองหุ้มด้วยหนังเรียด

(ซ้าย) กลองเป็ยวด้านข้าง

(ขวา) หน้ากลองเป็ยว

กลองเป็ยว แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ กลองเป็ยวใบใหญ่ และกลองเป็ยวใบเล็ก ซึ่งกลองเป็ยวทั้ง ๒ ขนาดนั้น มีลักษณะทางกายภาพที่เหมือนกัน มีเพียงขนาดเท่านั้นที่แตกต่างกัน สามารถจำแนกเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ได้ดังนี้

กลองเป็ยวใบใหญ่

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๑๗.๕ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๒๕.๕ นิ้ว

ขนาดเส้นรอบวง ๕๕ นิ้ว

กลองเป็ยวใบเล็ก

ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๑๖.๕ นิ้ว

ขนาดกลองยาว ๒๓.๕ นิ้ว

ขนาดเส้นรอบวง ๕๑.๘ นิ้ว

ภาพที่ ๓๘ การเปรียบเทียบขนาดกลองเปียวใบใหญ่และใบเล็ก

ไม้สำหรับตีกลองเปียวมีลักษณะคล้ายไม้ตีระนาดทุ้มในประเทศไทย ไม้ตีกลองเปียวมีความยาว ๑๗.๕ นิ้ว บริเวณนวมปลายไม้มีความเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒ นิ้ว และมีความยาว ๓ นิ้ว

ภาพที่ ๓๙ ไม้ตีกลองเปียว

วิธีการร้อยหนังเรียดของกลองเปยวนั้น จะมีลักษณะไขว้สลับไปมาระหว่างหน้ากลองด้านซ้ายและด้านขวา หนังเรียดนี้จะเป็นตัวยึดจึงหน้ากลอง โดยร้อยจากรูที่ร้อยหนังหน้ากลองไว้ เพื่อให้กลองนั้นมีความตึงสำหรับการบรรเลงได้

ภาพที่ ๔๐ ด้านข้างกลองแสดงการร้อยหนังเรียดกลอง

ครูสังคำ จางยอด ได้อธิบายบทบาทของกลองเป็ยวไว้ว่า “กลองเป็ยวใช้สำหรับงานมงคลต่าง ได้แก่ งานขึ้นฉัตรพระธาตุ งานทำบุญวัดใหม่ งานปอยหลวง หรืองานทรง ที่ทำมนต์ให้พร เมื่อก่อนนี้วงกลองเป็ยว จะบรรเลงคู่กับแน” (สังคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ไซทวยเต็ง หรือ เจ้าแสงเจ็ยว ปัจจุบันอายุ ๓๑ ปี ผู้ทำพิธีทรงและเจ้าของคณะกุ่มป้อแม่ ได้อธิบาย เรื่องกลองเป็ยวไว้ว่า

จะใช้กลองเป็ยวเมื่อมีงานปอยหลวง งานปอยกองมูงานวัด งานทำบุญวัด ซึ่งบอกไม่ได้ว่าจะมีงานเมื่อไหร่ วงดนตรีจะมีได้เมื่อวัดนั้นเสร็จ พร้อม การตีกลองเป็ยวเชื่อว่า เมื่อบรรพบุรุษในนรกได้ยินเสียงกลอง เสียงสาธุ อาจจะช่วยให้บรรพบุรุษที่อยู่ในนรกนั้นพ้นจากทุกข์ หรือจะใช้ในอีกกรณีคือ พระผู้ใหญ่มรณภาพ หรือในอดีตใช้ในงานศพของเจ้าเมือง วงกลองเป็ยวใช้ในงานศพได้ แต่ต้องไม่ใช่สามัญชน (ไซทวยเต็ง, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๕๑ ไซทวยเต็ง หรือเจ้าแสงเจ็ยว
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๔๒ วงกลองเปียวในงานบุญกัณฑ์พระราชอุทิศศพ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

๔.๒.๑.๓ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังของชาวไตซอน

นอกจากนี้ ยังพบลักษณะของวงดนตรีจ้ำดไตที่มีความแตกต่างไปจากวงดนตรีจ้ำดไตที่กล่าวไว้ข้างต้น จางล่าย อายุ ๗๒ ปี ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๓๐๐ หมู่ ๑๐ บ้านป่าอมันจ้ำด ตำบลรอบเวียง ซึ่งคุณป้าจางล่ายและครอบครัวได้อพยพมาจากเมืองซอน คุณหมิง ประเทศจีน อธิบายเรื่องลักษณะของวงจ้ำดไตของชาวไตซอนประกอบด้วยเครื่องดนตรีต่าง ๆ ได้แก่ ฉาบ (หรือแสง) ฆ้อง ๑ ใบ (หรือมอง) และกลองตุ้ม ไม่มีเครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องทำนอง เสียงของวงจ้ำดไต ของชาวไตซอนนี้ มีลักษณะคล้ายเสียงของวงดนตรีประกอบการแสดงงิ้ว (จางล่าย, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๔๓ ป้าจางล่าย
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ลุงลำหู่ อายุ ๘๔ ปี อธิบายโอกาสและระยะเวลาในการแสดงจำกัดไว้ว่า “นักแสดงจะแสดงไปพร้อมกับร้องเพลง เรื่องที่ใช้ในการแสดงได้แก่ เรื่องขุนสว่างลอนางอุเปี่ยม เรื่องนางจอหมูล่า การเล่นลิเกจำกัด จะเล่นเฉพาะกลางเดือน เล่นครั้งละ ๒ ชั่วโมง วงดนตรีใช้เครื่องกำกับจังหวะเสียงเหมือนจิว ใช้ฆ้องหน้าแบน มีเสียงค่างๆ” (ละหู่, สัมภาษณ์ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๔๔ ลุงลำหู่

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

สำหรับรายละเอียดเครื่องดนตรีประเภทค่านินทำนองมีรายละเอียดดังนี้

๔.๒.๒ เครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะ

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องกำกับจังหวะในวงจำกัดไต้นั้น ประกอบด้วย จี สอกแสง และกลองซีโต จึงจะถือว่าเป็นเครื่องกำกับจังหวะที่สมบูรณ์ (สว่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

เครื่องกำกับจังหวะที่นอกจากเหนือจากเครื่องหนังหรือกลองแล้ว ในวงดนตรีจำกัดไต พบการใช้เครื่องดนตรี ๓ ชนิดได้แก่ จี สอก (หรือต็อก) และแสง โดยมีรายละเอียดของเครื่องดนตรีดังต่อไปนี้

๔.๒.๒.๑ จี

ภาพที่ ๔๕ จี

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๕

จี (หรือฉิ่ง) เป็นเครื่องกำกับจังหวะ ทำมาจากโลหะ มีรูปร่างคล้ายจานขนาดเล็ก มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๓-๔ นิ้ว โดยปกติจะถูกตรึงไว้บนไม้เนื้อแข็ง หรือไม้ไผ่ ที่เรียกว่า สอก (หรือต็อก) การบรรเลงใช้ไม้ในการตี เพื่อให้เกิดเสียง

๔.๒.๒.๒ สอก (หรือต็อก)

ภาพที่ ๔๖ สอก (หรือ ต็อก)

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๕

สอก (หรือต็อก) เป็นเครื่องกำกับจังหวะทำมาจากไม้เนื้อแข็ง หรือไม้ไผ่ มีขนาดกว้างประมาณ ๔ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๔-๑๕ นิ้ว หนาประมาณ ๑.๕-๒.๕ นิ้ว เจาะเป็นช่องไว้ด้านข้าง การบรรเลงใช้ไม้ตีให้เกิดเสียง ไม้ที่ใช้เป็นไม้เดียวกับที่ตีจี (หรือฉิ่ง)

ภาพที่ ๔๗ ไม้ตีจี้ และสอก
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

๔.๒.๒.๓ แฉ่ง (หรือแฉ่ง)

แฉ่ง หรือ ฉาบ มีลักษณะเหมือนฉาบของไทย มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๑ นิ้ว ด้านล่างจะถูกตรึงไว้กับฐานไม้ เพื่อสะดวกแก่การบรรเลง

ภาพที่ ๔๘ แฉ่ง หรือ ฉาบ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

คณะหมอกก่อนไต

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามคณะหมอกก่อนไต ณ งานปอยเดือนสี่ วัดพระธาตุบ่อจู้ เมืองสี่ป้อ รัฐชาน เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๘ เครื่องกำกับจังหวะที่เรียกว่า จี สอกแฉ่ง

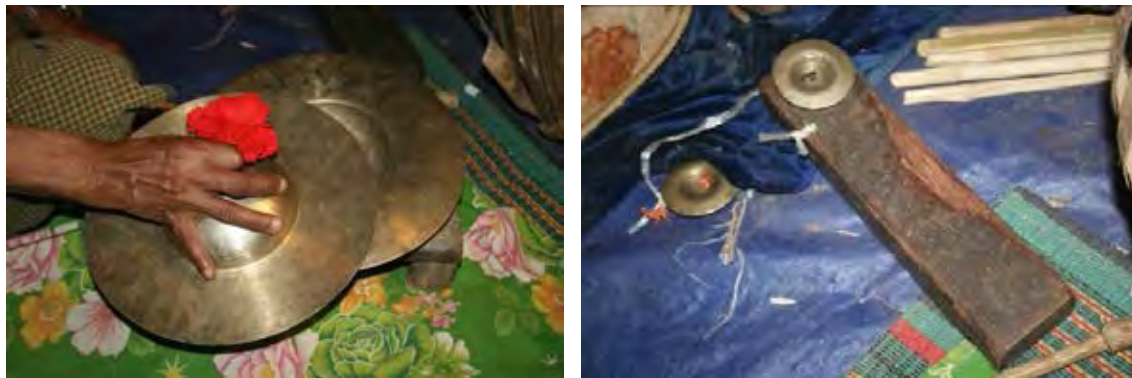
ภาพที่ ๔๘ เครื่องกำกับจิ้งหะของคณะหมอกก่อนไต่
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

คณะอำเภอมจอมปิ่น

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามคณะอำเภอมจอมปิ่น ณ งานพระราชกุศลเมืองแสนหวิ รัฐชาน เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗ โดยคณะอำเภอมจอมปิ่นเป็นคณะจ้ำดไตที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในเมืองสีป้อ ปรากฏนักดนตรีตีเครื่องกำกับจิ้งหะที่เรียกว่า จี สอกแสง ได้แก่ ครูสว่าง (ไม่มีนามสกุล)

ภาพที่ ๕๐ (ซ้าย) ครูสว่าง อายุ ๕๕ ปี ตีจี สอกแสง (ขวา) การตีจี สอกแสงทั้งชุด
บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๑ (ซ้าย) การวางฉาบที่ทับพื้นเวที (ขวา) สอก แสง

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทกำกับจังหวะในวงดนตรีจ๋าดไตประกอบด้วย เครื่องหนัง ได้แก่ เข่าลงปัด หรือกลองชุด ๖ ใบ (ประกอบด้วย กลอง หรือ ปัด ๔ ใบ กลองจะคุ่น กลองปัดมา) พร้อมด้วยเครื่องกำกับจังหวะจี สอกแสง และกลองซีโต จึงจะถือว่าเป็นเครื่องกำกับจังหวะที่สมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบเครื่องกำกับจังหวะของวงจ๋าดไตอีกรูปแบบหนึ่งของชาวไตซอน ได้แก่ ฉาบ (หรือแสง) ฆ้อง ๑ ใบ (หรือมอง) และ กลองตุ้ม ซึ่งวงจ๋าดไตของชาวไตซอนนี้ ไม่มีเครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องทำนอง เสียงวงจ๋าดไตของชาวไตซอนนี้ มีลักษณะคล้ายเสียงของวงดนตรีประกอบการแสดงจิว

๔.๓ เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทเครื่องตีในวงดนตรีจ๋าดไต

การศึกษาเครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทเครื่องตี ผู้วิจัยจะได้แสดงเนื้อหาของดนตรีที่เป็นแนวคิดในการประสมวงดนตรีจ๋าดไตได้แก่ วงปาดไว ของชาวพม่า นอกจากนี้ยังเป็นการอธิบายเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและการจ้างงานวงดนตรีจ๋าดไตของไทใหญ่ได้แก่ ปาดนา หรือปาดยา และมองเว้ง ส่วนสุดท้ายเป็นการบันทึกและรวบรวมขั้นตอนการแสดงลิเกจ๋าดไต ๒ คณะสำคัญของเมืองสี่ป้อ ได้แก่ คณะหมอกก่อนไต และคณะอ้ายหอมจอมปิ่น โดยมีขั้นตอนการแสดง เนื้อหา เรื่องราวของนิทาน บทละคร ที่คณะลิเกจ๋าดไตนิยมนำมาแสดงเพื่อเป็นตัวอย่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๓.๑ วงปาดไว แนวคิดในการประสมวงจ๋าดไตของชาวไทใหญ่

สำหรับเครื่องดนตรีในวงจ๋าดไตของชาวไทใหญ่ มีการก่อกำเนิดและนำแนวคิดการประสมวงมาจากวงดนตรีของพม่า ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบวงดนตรีพม่า เรียกว่า "วงปาดไว" ซึ่งมีการประสมวงคล้ายคลึงกับวงดนตรีประกอบการแสดงลิเกจ๋าดไตของชาวไทใหญ่ ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้แสดงรายละเอียดเครื่องดนตรี การประสมวง รูปแบบการจัดวง การนำไปใช้และทำนองเพลง ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามในงานพระราชกุศลเจ็ดขันธ์บ่อจู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ ๕๒ มองในวงปาดไวของชาวพม่า

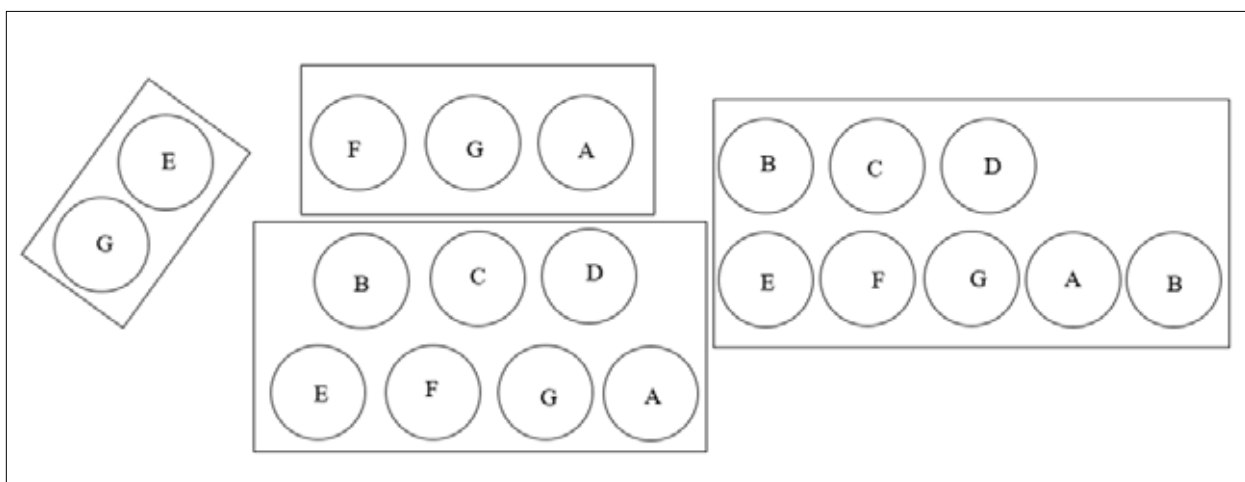
ภาพที่ ๕๓ มองในวงปาดไวของชาวพม่า

บันทึกภาพวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

อุตุน้อย อายุ ๖๕ ปี นักดนตรีผู้บรรเลงมองในวงปาดไว ชาวพม่า อธิบายว่า มองของวงปาดไว นั้นมีลักษณะเป็นฆ้องแผง ผูกติดกันกับไม้ วางไว้ทั้งแนวตั้งและแนวนอน

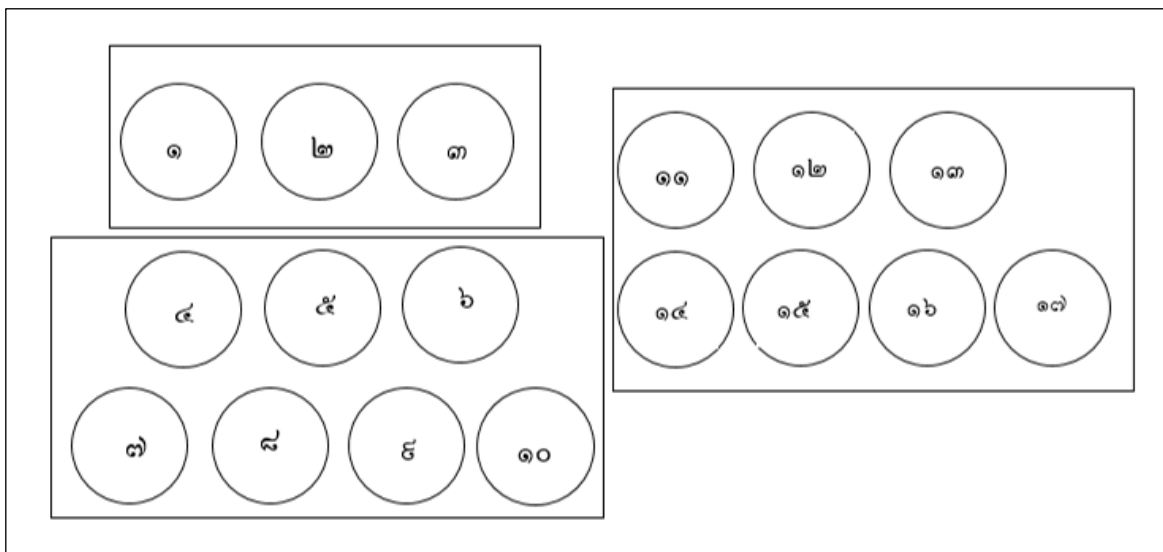

ภาพที่ ๕๔ อุตตมชัย นักดนตรีมองชาวพม่า
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๕ แผนผังมอง ของวงดนตรีปี่ดไว ของชาวพม่า

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีที่เป็นเครื่องดำเนินทำนองในวงจ๊าดไตของชาวไทใหญ่ จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบการใช้เครื่องดนตรีอย่างเดียวกันในวงดนตรีจ๊าดไตคือ มองแว็ง (หรือฆ้องแขง) มีลูกฆ้อง ๑๗ ลูก ลูกฆ้องแต่ละลูกผูกติดกับแขงไม้สี่เหลี่ยมวางตั้งขึ้น ๓ ลูก และวางนอนราบกับพื้น ๑๔ ลูก มองแว็งแต่ละลูกมีขนาดคังต่อไปนี้

ภาพที่ ๕๖ แผนผังแสดงลำดับลูกน้องมองแว้ง

น้องลูกที่ ๑ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐.๕ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอลต่ำ

น้องลูกที่ ๒ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐.๕ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลาต่ำ

น้องลูกที่ ๓ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๙ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่ต่ำ

น้องลูกที่ ๔ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๘.๕ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงโด

น้องลูกที่ ๕ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๗ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเร

น้องลูกที่ ๖ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๗.๕ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงมี

น้องลูกที่ ๗ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๗ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงฟา

น้องลูกที่ ๘ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๘ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอล

น้องลูกที่ ๙ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลา

น้องลูกที่ ๑๐ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๘ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่

น้องลูกที่ ๑๑ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๖ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงโดสูง

น้องลูกที่ ๑๒ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงเรสูง

น้องลูกที่ ๑๓ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕.๒ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงมีสูง

น้องลูกที่ ๑๔ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๗ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงฟาสูง

น้องลูกที่ ๑๕ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๔ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงซอลสูง

ฆ้องลูกที่ ๑๖ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๔.๑ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงลาสูง
 ฆ้องลูกที่ ๑๗ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓.๗ นิ้ว ระดับเสียงเทียบเท่าเสียงที่สูง

ภาพที่ ๕๗ มองแว้ง ของวงดนตรีจ้าดไต คณะหมอกก่อนไต

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๘ มองแว้งด้านหลัง

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๕ ด้านหลังลูกฆ้องมองแว็ง แสดงการผูกฆ้อง

บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

มองแว็งประกอบด้วยแผงลูกฆ้องจำนวน ๓ แผง แผงที่ ๑ มีลูกฆ้องผูกติดอยู่ ๓ ลูก คือ ลูกที่ ๑ ถึงลูกที่ ๓ แผงที่ ๒ มีลูกฆ้องผูกติดอยู่ ๗ ลูก คือ ลูกที่ ๔ ถึงลูกที่ ๑๐ และแผงที่ ๓ มีลูกฆ้องผูกติดอยู่ ๗ ลูก คือ ลูกที่ ๘ ถึงลูกที่ ๑๗ ลูกฆ้องของมองแว็งผูกติดกับกรอบไม้ด้วยเชือกฝ้ายหรือเชือกไนลอน

ภาพที่ ๖๐ (ซ้าย) มองแว็งผูกติดกับกรอบไม้ด้วยเชือกฝ้ายหรือเชือกไนลอน

ภาพที่ ๖๑ (ขวา) ไม้ตีมองแว็ง

บันทึกวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๖๒ ไม้ตีมองแว้ง ด้านบน
บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

นอกจากนี้ยังมีศิลปินที่ทำหน้าที่ตีมองแว้ง ของคณะอำเภอมจอมปิ่นดังนี้

ภาพที่ ๖๓ (ซ้าย) ครูอ่อน ปัจจุบันอายุ ๔๘ ปี ทำหน้าที่ตีมองแว้งคณะอำเภอมจอมปิ่น บ้านอยู่เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๖๔ (กลาง) ทำจับไม้ตีมองแว้ง (ขวา) ลักษณะการจับไม้ตี
บันทึกภาพวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

๔.๓.๒ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและการจ้างงานวงดนตรีจ๊าดไตของไทยใหญ่

เครื่องดนตรีไทยใหญ่ประเภทเครื่องตี ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะเครื่องตีที่ปรากฏในวงดนตรีจ๊าดไต ที่ใช้บรรเลงประกอบลิเกจ๊าดไต โดยทำการศึกษาลักษณะทางกายภาพ ลักษณะเสียง กลวิธีการบรรเลง วิธีการประสมวง โดยเครื่องดนตรีประเภทนี้มีปรากฏในเมืองสีป่อ ได้แก่ มองแว้งและปาดยา (ปาด-ตะ-ยา) หรือปาดนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๓.๒.๑ มองแว้ง

มองแว้งเป็นเครื่องดนตรีประเภทตี มีลักษณะคล้ายกับฆ้องวงของไทย แต่มีการจัดเรียงลูกฆ้องเป็นลักษณะแผง และประสมวงอยู่ในวงดนตรีประกอบการแสดงลิเกจ๋าใต้ ครูหม่องจือธิบายความหมายของชื่อเครื่องดนตรีประเภทนี้และการประสมวงของเครื่องดนตรีชิ้นต่าง ๆ ที่ร่วมวงอยู่กับมองแว้งดังนี้

เครื่องดนตรี ก็มี มองแว้ง หรือ มองตาน คำว่าแคง แปลว่า เข้าแผง ก็คือฆ้องที่วางตั้งเรียงเป็นแผง แล้วก็มีปาดนา ที่นี้อ่านว่า ปัด-ตะ-นา กลองชุดมี ๖ ใบ ปัดมามี ๑ ลูก เครื่องสีมี ตอยฮอฮอร์น และเครื่องกำกับจังหวะก็มี จี ฮอกแสด์ เล่นกัน ๗ คน ตอนหลังมีเอาดนตรีสากลไปเล่นด้วยอีก ๓ อย่าง ก็มีกีตาร์ เบส กลองชุด รวมนักดนตรีเป็น ๑๐ คน (หม่องจือ, สัมภาษณ์ ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๖๕ (ซ้าย-ขวา) มองแว้ง
บันทึกภาพวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๖

สำหรับการตีมองแว้ง จะมีการร้องทำนองเพลงตามเนื้อร้องของเพลง โดยไม่มีการร้องเป็นโน้ตตัวอักษรอย่างสากล หรือร้องด้วยภาษาทางดนตรีอื่น ๆ ยกตัวอย่างการร้องเพลงต่างสูตต่างเฮา ซึ่งเป็นเพลงไทใหญ่เพลงแรกที่นักดนตรีนิยมนำมาหัดตีหรือหัดบรรเลงไม่ว่าจะเป็นปาดยาหรือตอยฮอ ดังจะเปรียบเทียบกับเสียงของทำนองที่นำโน้ตตัวอักษรอย่างสากลมาเปรียบดังนี้

คำร้อง	- - -ตาง	- - -สู	- - -ตาง	- - -เฮา
เทียบตัวโน้ต	- - -ทำ	- - -ฟ	- - -ทำ	- - -ทำ

(หน่อคำ, สัมภาษณ์ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๖)

๔.๓.๒.๒ ปาตนา (หรือปาตยา)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ในพื้นที่เมืองสีป้อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาไม่พบการใช้เครื่องดนตรีปาตยา ในการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงลิเกจ๊าดไต โดยผู้วิจัยศึกษาจากคณะลิเกจ๊าดไตที่มีชื่อเสียง ๒ คณะ ได้แก่ คณะหมอกก๋อนไต ที่ทำการแสดงลิเกจ๊าดไต ณ วัดบ่อจู้ เมืองสีป้อ วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗ และคณะอ้ายหอมจอมปิ่น ที่ทำการแสดงลิเกจ๊าดไต ณ วัดพระธาตุเมืองแสนหวี วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

จากการสัมภาษณ์ ครูสว่างคำ จางยอด ได้ให้ความเห็นเรื่องเครื่องดนตรีปาตนาไว้ว่า

“ระนาดปาตนา เอาชนะเสียงฆ้องไม่ได้เลย ไม่นิยมเล่น อีกอย่าง ถ้าเอาปาตนา ก็ต้องหาคนเล่นเพิ่ม ปัญหาคืออาจหาคนเล่นไม่ได้ ยิ่งถ้าเสียงของระนาดสู่มองแว้งไม่ได้ ก็ไม่รู้จะเอามาทำไม ต้องจ่ายเงินเพิ่มก็อีกประเด็นหนึ่ง เป็นเรื่องปากท้อง แต่ไม่ใช่เรื่องเงิน” (สว่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ดังกล่าว สอดคล้องกับข้อมูลภาคสนาม ที่ไม่พบการใช้เครื่องดนตรีปาตนาในการบรรเลงประกอบการแสดงลิเกจ๊าดไต แสดงให้เห็นว่า ระนาด หรือ ปาตนา นั้น ไม่ได้รับความนิยมจากนักดนตรีชาวไทใหญ่ ด้วยเหตุผลของลักษณะเสียงของเครื่องดนตรีที่ความเบา ประกอบกับการหานักดนตรีที่บรรเลงได้ยาก เพราะนักดนตรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ข้อมูลเครื่องดนตรีปาตนา ต่อไปนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากร้านขายเครื่องดนตรี ในวัดมหาเมธิมูณี ในเมืองมัณฑเลย์ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพตามรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ ๖๖ ปาตนา

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๖๗ แสดงความหนาของลูกกระนาด ปาตนา ภาพที่ ๖๘ แสดงได้ฝืนระนาด ปาตนา และรางไม้

ภาพที่ ๖๙ ไม้ตีปาตนา

ปาตนา เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ดำเนินทำนอง มีลักษณะคล้ายระนาดเหล็กของไทย มีความยาวตั้งแต่หัวถึงท้ายราง ๔๖ นิ้ว ประกอบด้วยลูกกระนาดทำจากโลหะจำนวน ๒๑ ลูก ลูกร้อยด้วยเชือกติดกัน เป็นฝืน วางบนรางไม้ มีลักษณะคล้ายกลอง ลูกกระนาดแต่ละลูกมีความกว้าง ๒ นิ้ว มีความหนา ๐.๑ นิ้ว และมีความยาวลดหลั่นกันไป ตั้งแต่ลูกที่ ๑ (นับจากซ้ายของระนาดปาตนา) ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ระนาดลูกที่ ๑ มีความยาว ๑๐.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง มีต่ำ
- ระนาดลูกที่ ๒ มีความยาว ๑๐.๒ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ฟาต่ำ
- ระนาดลูกที่ ๓ มีความยาว ๑๐ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ซอลต่ำ
- ระนาดลูกที่ ๔ มีความยาว ๙.๗ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ลาต่ำ
- ระนาดลูกที่ ๕ มีความยาว ๙.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ทีต่ำ
- ระนาดลูกที่ ๖ มีความยาว ๙.๔ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง โดต่ำ

ระนาดลูกที่ ๗ มีความยาว ๕.๑ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง เรต่ำ
 ระนาดลูกที่ ๘ มีความยาว ๘.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง มี
 ระนาดลูกที่ ๙ มีความยาว ๘.๗ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ฟา
 ระนาดลูกที่ ๑๐ มีความยาว ๘.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ซอล
 ระนาดลูกที่ ๑๑ มีความยาว ๘.๒ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ลา
 ระนาดลูกที่ ๑๒ มีความยาว ๘ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ที
 ระนาดลูกที่ ๑๓ มีความยาว ๗.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง โด
 ระนาดลูกที่ ๑๔ มีความยาว ๗.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง เร
 ระนาดลูกที่ ๑๕ มีความยาว ๗.๔ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง มีสูง
 ระนาดลูกที่ ๑๖ มีความยาว ๗.๑ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ฟาสูง
 ระนาดลูกที่ ๑๗ มีความยาว ๗ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ซอลสูง
 ระนาดลูกที่ ๑๘ มีความยาว ๖.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ลาสูง
 ระนาดลูกที่ ๑๙ มีความยาว ๖.๕ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง ทีสูง
 ระนาดลูกที่ ๒๐ มีความยาว ๖.๔ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง โดสูง
 ระนาดลูกที่ ๒๑ มีความยาว ๖.๑ นิ้ว มีเสียงเทียบเท่ากับเสียง เรสูง

๔.๓.๒.๓ การว่าจ้างงานของการแสดงลิเกจ้ำดไต

พระหน่าหลังตะปัจจุบันอายุ ๗๒ ปี ปัจจุบันประจำอยู่วัดโพต้อ เมืองสีป้อ ได้อธิบายวงจ้ำดไตไว้ว่า
 มีคณะวงจ้ำดไตมาเล่นที่วัดหลายคณะด้วยกัน ได้แก่ คณะของครูจายก่าหลัง คณะหมอกก่อนไต คณะครู
 จายก่าหลังวัน และคณะจายแสงดี โอกาสในการบรรเลงวงจ้ำดไต คือตามงานบุญ หรืองานปอยต่าง ๆ ได้แก่
 ปอยสว่างลอง ปอยเดือนสี่ หรืองานบุญที่มีชื่อเสียงที่เมืองแสนหวี เมืองบ่อจู้ และเมืองกั้ง ซึ่งการจัดหางานวง
 จ้ำดไตจะขึ้นอยู่กับการจัดหาจัดจ้างของชาวบ้านเป็นหลัก เพราะฉะนั้นผู้ชมไม่สามารถวางแผนในการชม
 การแสดงล่วงหน้าได้ ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพในการหานักแสดงมาแสดงในโอกาสต่าง ๆ (หน้าหลังตะ, สัมภาษณ์
 ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๗๐ (ซ้าย) พระหน่าหลังโต๊ะ (ขวา) ทางเข้าหน้าวัดโพต่อ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๑ บริเวณภายในวัดโพต่อ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ครูช่างคำ จางยอด อธิบายลักษณะการจัดหาจัดจ้างวงดนตรีจ๊าดไตสรุปได้ว่า การจ้างวงดนตรีจ๊าดไตในแต่ละงานนั้น ผู้ว่าจ้างจะจ้างคณะดนตรีคณะเดียวยาวตลอดงานตั้งแต่ ๓ คืนเป็นอย่างน้อย เพราะหากผู้แสดงรับงานจำนวนวันน้อย อาจทำให้เกิดการขาดทุน การรับงานของผู้แสดงดนตรีจ๊าดไตนั้น จะเริ่มต้นที่ ๓ คืน ๕ คืน ๑๐ คืน หรือ ๑๕ คืน ทั้งนี้ ครูช่างคำ จางยอด ยังได้อธิบายว่า เคยปรากฏมีผู้แสดงดนตรีจ๊าดไตยาวนานถึง ๔๘ คืนมาแล้ว (ช่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

พระปัญญาสวาระ วัดกลางเวียง เป็นชาวไทยใหญ่ เกิดที่เมืองสีป้อ รัฐชาน ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี ครูใหญ่ในวัด อธิบายถึงลิเกจ้ำดไตว่า

การแสดงลิเกจ้ำดไตสามารถพบได้ทุกที่ ที่มีผู้ว่าจ้างในชุมชนกลางเวียง เพราะวงจ้ำดไตจะมี stage มาเอง ค่าจ้างก็ประมาณคืนละ ๕๐๐,๐๐๐ จัต หรือถ้าไกลหน่อยก็ ๖๐๐,๐๐๐-๗๐๐,๐๐๐ จัต ที่วัดนี้ไม่มีเล่นเพราะไม่มีพื้นที่ คนไทใหญ่ยังนิยมการแสดงจ้ำดไตอยู่ ศิลปะของไทใหญ่ยังสามารถพบเห็นได้อยู่ ถ้าเทียบกับศิลปะของพม่าที่ค่อย ๆ หายไปแล้ว ไทใหญ่ทุกหมู่บ้านมีนางนก โต ... คณะจ้ำดไตมี ๗ คณะ หนึ่งในนั้นคือคณะของจายก่าหลังวัน... การแสดงจ้ำดไตเดี๋ยวนี้ต่างจากสมัยก่อนที่เล่นกันตั้งแต่ ๓ ทุ่มยันสว่าง เดี่ยวนี้เล่น ๓ ทุ่มเลิกเที่ยงคืน เพลงร้องก็เป็นเพลงสมัยใหม่ มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด การเรียน ความกตัญญู การทำดี ... เมื่อก่อนนี้วัดจะมีบทบาทกับศิลปะในเมืองสีป้อ เพราะวัดสอนเต็น รำ ฟ้อนนก ฟ้อนโต เดี่ยวนี้สอนแต่ธรรมะ ปรีดิ์ติ เพราะคนชอบวิปัสสนามากขึ้น (ปัญญาสวาระ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๗๒ พระปัญญาสวาระ วัดกลางเวียง
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๓ ซุ้มประตูวัดกลางเวียง
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๖

จากการศึกษาเรื่องของลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดี ได้แก่ มอแงวและ ปาดยา พบว่า มอแงวเป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายกับฆ้องวงของไทย ประกอบด้วยเสียงทั้งสิ้น ๑๖ เสียง ลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ กล่าวคือจะมีการจัดเรียงเป็นแผง ซึ่งแตกต่างไปจากฆ้องวงของไทย ซึ่งมีลักษณะการจัดเรียงเป็นวงกลม และฆ้องมอญจะเป็นลักษณะโค้งขึ้น กลวิธีการบรรเลงเป็นการตีสลับมือซ้าย-ขวา บางทำนองมีการใช้มือซ้ายมือขวาตีพร้อมกันในเสียงเดียวกัน บ้าง เสียงแตกต่างกันด้วย การนำมอแงวเข้าไปประสมวงจำดไตพบว่าจะตั้งวางอยู่ด้านซ้ายมือของวง และจะเป็นเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่ดำเนินทำนองให้กับวงจำดไต โดยมีบทบาทสำคัญเมื่อผู้รำต้องออกมารำหน้าเวที เสียงของมอแงวจะทำให้เกิดความสุขสนุกสนาน แสดงทำนองที่มีความชัดเจน ซึ่งต่างไปจากตอยฮอรัน ซึ่งมีบทบาทในการสืบทอดร้องและดำเนินทำนองเมื่อตัวละครแสดงอารมณ์ โศกเศร้า

จากการศึกษาเรื่องของปาดนาพบว่า ลักษณะทางกายภาพมีลักษณะคล้ายกับระนาดเอกเหล็กของไทย ประกอบด้วยกัน ๒๑ เสียง เมื่อนำขลุ่ยเพียงออมาเป็นเกณฑ์ในการเทียบเสียงพบว่า เสียงที่ต่ำที่สุดตรงกับนิ้วขลุ่ยเพียงออ นิ้ว เสียงมี และเสียงที่สูงที่สุดตรงกับเสียงเร กลวิธีการตีปาดนา พบว่า เป็นการตีรูปแบบเดียวกับมอแงว กล่าวคือ เป็นการตีสลับมือซ้าย-ขวาและมีการใช้มือซ้ายและมือขวาตีพร้อมกัน โดยทั้งมอแงวและปาดนาจะมีการตีรูปแบบการสลับมือมากกว่าการตีพร้อมกัน ๒ มือ การนำปาดนาเข้าไปประสมวงพบว่า ปาดนาจะตั้งอยู่บริเวณกลางวงและอยู่ทางด้านขวามือของมอแงว แต่ทั้งนี้มีการปรับเปลี่ยนการตั้งเครื่องดนตรีไปตามลักษณะของเวทีและความเหมาะสมของพื้นที่ในแต่ละงานที่ไปแสดง

ผลการศึกษาเรื่องการว่าจ้างคณะลิเกจ้ำดไตไปแสดงพบว่า ลักษณะการจ้างงานมี ๒ รูปแบบ รูปแบบแรกเป็นเรื่องของการจ้างงานเพื่อไปแสดงงานที่มีเล่นการพนัน ซึ่งงานลักษณะนี้แม้ไม่มีผู้ชมก็ต้องทำการแสดง เพราะผู้เล่นการพนันต้องการเสียงดนตรีเป็นเพื่อนเท่านั้น รูปแบบที่ ๒ เป็นการแสดงที่มีการหาไปแสดงในงานปอยหรืองานบุญต่าง ๆ ซึ่งงานที่สำคัญ ได้แก่ งานปอยพระผู้ใหญ่มรณภาพ งานดังกล่าวหากไม่มีผู้ชมก็สามารถหยุดการแสดงได้ แต่โดยปกติแล้ว จะมีผู้ชมเป็นจำนวนมาก

๔.๓.๓ คณะหมอกก่อนไตและคณะอ้ายหอมจอมปิ่น คณะนักแสดงจ้ำดไตที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในเมืองสีป่อ

การศึกษาเรื่องรูปแบบการประสมวงจ้ำดไตของชาวไทใหญ่ ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนามคณะลิเกจ้ำดไตสำคัญ ๒ คณะที่เมืองสีป่อ รัฐชาน ได้แก่ คณะอ้ายหอมจอมปิ่น และคณะหมอกก่อนไต โดยคณะอ้ายหอมจอมปิ่นถือเป็นคณะใหญ่ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคณะหนึ่งในเมืองสีป่อและพื้นที่ตอนเหนือของรัฐชาน สำหรับเจ้าของคณะ ได้แก่ ครูจายก่าหลังวัน สำหรับประวัติชีวิตนั้นได้เรียบเรียงไว้ในบทที่ ๔ หัวข้อ ๔.๑.๑ สำหรับรายละเอียดของการเดินทางไปแสดง ๑ ครั้งต้องมีการเตรียมอุปกรณ์เตรียมซ้อมนักแสดง นักดนตรี และเดินทางไปตั้งเวที จัดฉาก จัดเครื่องไฟ และเริ่มการแสดงในตอนค่ำของแต่ละวัน โดยรายละเอียดของขั้นตอนดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

๔.๓.๓.๑ คณะหมอกก่อนไต

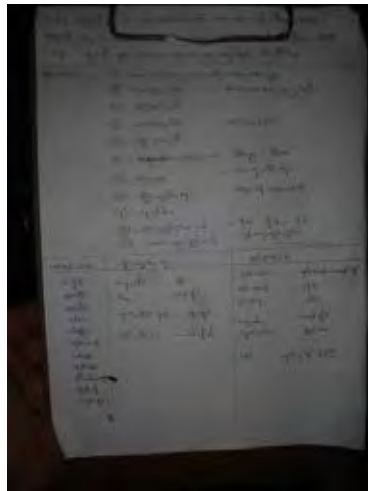
คณะหมอกก่อนไต โดยหัวหน้าคณะ ได้แก่ ครูจายเหลลมอญ ปัจจุบันอายุ ๕๑ ปี อยู่บ้านป๊อก ๙ ป๊อกจ้างค่า การเก็บข้อมูลภาคสนามขั้นตอนการแสดงพร้อมภาพต่าง ๆ ผู้วิจัยทำการบันทึกจากการไปแสดงในงานพระราชกุศลเจ็ยบ่อจู้ เมื่อวันที่ ๑๑-๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๔ โรงลิเกจ้ำดไตโดยมีฉากสำหรับการแสดงช่วงต้น ภาพที่ ๑๕ โรงลิเกจ้ำดไตโดยมีฉากสำหรับแสดงละครบันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๖ (ซ้าย-ขวา) ผู้ชมลิกจ๊าดไต
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๗ ตัวอย่างการเขียนลำดับการแสดงของแต่ละคืน
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๘ (ซ้าย-ขวา) การร้องเดี่ยวและมีการรำประกอบหลังจากร้องเสร็จ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๗๕ (ซ้าย) การแสดงรำหมู่ (ขวา) การขับร้องหญิงเดี่ยวประกอบดนตรีสากล
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๐ การขับร้องชายเดี่ยว
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

สำหรับการแสดงของคณะหมอกก่อนไต่ ณ งานพระราชกุศลเจดีย์บ่อจูง ของคืนวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗
มีรายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๘๑ (ซ้าย) ภาพการแสดงรำเดี่ยวก่อนพิธีกรออกมาดำเนินรายการ (ขวา) ภาพพิธีกรแนวตลก ๓ คน
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๒ ภาพพิธีกร ๓ คนแนะนำนักร้องเดี่ยว
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๓ (ซ้าย) นักร้องหญิงเดี่ยวคนที่ ๑ (ขวา) นักร้องหญิงเดี่ยวคนที่ ๒
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

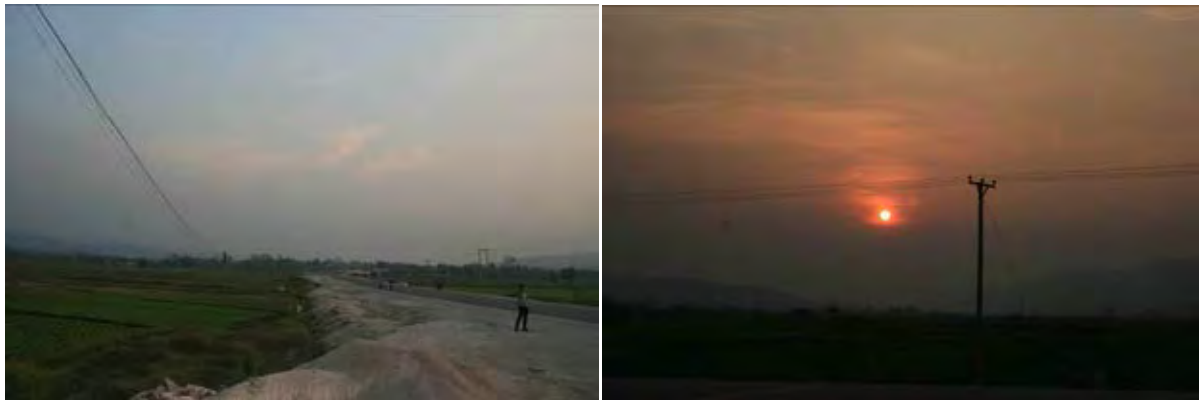
ภาพที่ ๘๔ (ซ้าย) พิธีกรแนะนำนักร้องหญิงเดี่ยวคนที่ ๓ (ขวา) การแสดงร้องเพลงเดี่ยว
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๕ การปล่อยฉากว่าง เตรียมเปิดการแสดงละคร
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

๔.๓.๓.๒ คณะอ้ายหอมจอมปิ่น

คณะอ้ายหอมจอมปิ่น โดยหัวหน้าคณะได้แก่ ครูจายก่าหลังวัน (ประวัติอยู่ในหัวข้อการวิเคราะห์ทำนองเพลงจ้ำดไต) การเก็บข้อมูลภาคสนามขึ้นตอนการแสดงพร้อมภาพต่าง ๆ ผู้วิจัยทำการบันทึกจากการไปแสดงในงานพระราชกุศลเจติยเมื่องแสนหวี เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๖ (ซ้าย-ขวา) ถนนก่อนเข้าเมืองแสนหวี
บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๗ (ซ้าย-กลาง-ขวา) พระธาตุเมืองแสนห้วยและพระประธาน
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๘ (ซ้าย-ขวา) บรรยากาศรอบ ๆ พระธาตุเมืองแสนห้วยมเข้
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๙ (ซ้าย) บรรยากาศตลาดรอบ ๆ โรงถักจ้ดไ้ตคณะอ้ายหอมจอมปิ่น (ขวา) ครูจายก้าหลังวันแลละกรรยา
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๐ (ซ้าย) โรงละครจ้ำไตคณะอ้ายหอมจอมปิ่น (ขวา) นักแสดงเตรียมตัวหลังฉาก

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๑ (ซ้าย-ขวา) นักแสดงแต่งตัวหลังฉาก

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๒ (ซ้าย) วงดนตรีสากลตั้งอยู่ด้านซ้ายมือของเวที (มองจากผู้ชม) (ขวา) วงจ้ำไตตั้งอยู่ทางด้านขวามือของเวที

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๓ ทำนึ่งดีดคีย์บอร์ดในวงดนตรีสากล
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๔ (ซ้าย) การแต่งกายของนักแสดง

(ขวา) การไหว้ครูหลังจากก่อนการแสดง

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๕ (ซ้าย-ขวา) การไหว้ครูหลังจากก่อนการแสดง

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๖ (ซ้าย-ขวา) การร้องเพลงประจำคณะประกอบดนตรีหลังจากก่อนเริ่มการแสดง
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๗ (ซ้าย-ขวา) ดนตรีจ้ำไตบรรเลงประกอบการร้องเพลงประจำคณะ
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๘ (ซ้าย) นักดนตรีมอง ชื่อ ชากชื่อ อายุ ๔๐ ปี ชาวสี่ป้อ (ขวา) มองตีในวงจ้ำไต

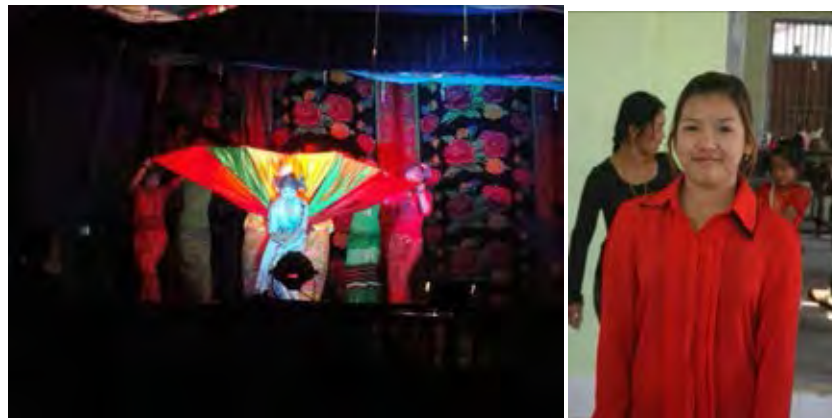
ภาพที่ ๕๕ (ซ้าย) วงดนตรีจ้ำดไต (ขวา) ครูจ่ายค่าหลังวัน หัวหน้าคณะ ประกาศรายการก่อนเริ่มการแสดง
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๐ (ซ้าย) การรำเดี่ยวก่อนการแสดงละคร (ขวา) การรำหมู่ก่อนการแสดงละคร
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

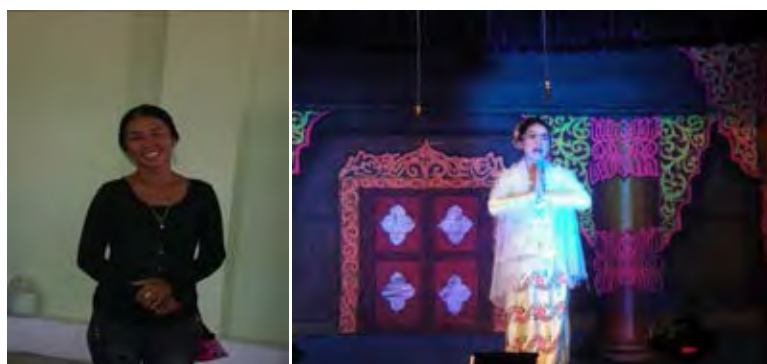
ภาพที่ ๑๐๑ (ซ้าย) การแสดงรำหมู่ ๔ คน (ขวา) การแสดงรำหมู่ ๖ คน
บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๒ (ซ้าย) การรำหมู่สร้างสรรค์ใหม่ชุด นกกิ่งกะหร้า โดยลูกสาวครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๑๐๓ (ขวา) ลูกสาวครูจายท่าหลังวัน

บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๔ (ซ้าย) ภาพนักร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดงตัวนักแสดง (ขวา) นักร้องเดี่ยวหญิงแต่งตัวและร้องเพลง

บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๕ นักร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดง

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๖ (ซ้าย) การร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดง

(ขวา) การร้องเดี่ยวชายก่อนการแสดง

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๐๗ การร้องเดี่ยวหญิงก่อนการแสดง

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

เมื่อมีการไหว้ครู การแสดงรำหม่ม การร้องเพลงเดี่ยวชายหญิงเพื่อแสดงความสามารถแล้ว หลังจากนั้นจึงจะเป็นการแสดงละครเพื่อสอนใจเยาวชน ซึ่งมีทั้งละครที่เป็นแนวอนุรักษ์เรื่องราวโบราณกับละครสร้างสรรค์สังคม ซึ่งเป็นการคิดเนื้อเรื่องขึ้นใหม่

๔.๓.๔ เนื้อหาที่ทำการแสดง

ครูต่างคำ จางยอด อธิบายการแสดงลิเกจำกัดได้ว่า ในอดีต ผู้แสดงลิเกจำกัดโตมักใช้การแสดงในเนื้อเรื่องของนิทานชาดก หรือเรื่องราวอื่น ๆ ครูต่างคำ จางยอด ได้กล่าวถึงคณะลิเกจำกัดโตของครูจาย ก่าหลังวัน ที่แสดงเนื้อเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องสุวรรณสาม มโหสถชาดก พระเจ้าเดมิย์บี้ พระมหาชนก หาก

เป็นงานล่างลอง หรืองานบวชสามเณร ก็จะนำเนื้อเรื่องของชาดกที่เกี่ยวกับการบวชมาใช้ในการแสดง ปัจจุบัน เนื้อหาของการแสดงลึเกจ๋าได้ไม่ได้คำนึงถึงเนื้อหาของเรื่องราวเก่า ๆ ดังที่กล่าวมาด้วยเหตุที่ว่าไม่ได้รับความนิยมนอกจากคนดู ผู้แสดงจึงต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาการแสดงเป็นการแสดงเรื่องราวที่เป็นสมัยใหม่ แต่งเนื้อเรื่องและบทใหม่ เน้นการแสดงที่เป็นตลกขบขัน ครูช่างคำ จางยอดได้ยกตัวอย่างเนื้อเรื่องของละครเก่าเรื่อง ขุนสามลอ นางอุเปียม โดยมีเนื้อหาดังนี้

เนื้อเรื่องขุนสามลอ นางอุเปียม

เมืองไตประกอบด้วยเมือง ๕ เมืองด้วยกัน เมืองหนึ่งชื่อ เวียงเกียงตอง เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก เมื่อปีจุลศักราช ๓๗๐ เจ้าเสือห่มฟ้าเป็นเจ้าเมืองเวียงเกียงตอง บ้านเมืองมีความสงบร่มเย็น เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมของประชาชน เมืองเวียงเกียงตองมีแม่น้ำตั้งไหลผ่าน และมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ มีภูเขาเวียงทอดตัวเป็นแนวยาว คนต่างถิ่นนิยมเดินทางมาค้าขายที่เมืองเวียงเกียงตองเป็นจำนวนมาก

ขุนสามลอเกิดในบ้านเศรษฐีบ้านหนึ่งในเมืองเวียงเกียงตอง เมื่อเติบโตใหญ่ มารดาต้องการให้แต่งงานกับนางอุเปม ซึ่งเป็นผู้หญิงที่มารดาเลือกให้และเห็นว่ามีเหมาะสมกันเป็นอย่างมาก นางอุเปมจะเดินทางมาหามารดาของขุนสามลออย่างสม่ำเสมอ และแม่ของขุนสามลอก็มีความรักใคร่นางอุเปมเป็นอย่างมาก แต่ขุนสามลอไม่มีใจรักใคร่นางอุเปม จึงหาทางเลี้ยนนางอุเปมขณะเดินทางมาเยี่ยมเยียนที่บ้านอยู่เสมอ ขุนสามลอรุ่นคิดถึงการมีครอบครัว โดยคิดถึงผู้หญิงที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในละแวกบ้านเดียวกัน แต่ก็ไม่มีความรักใคร่ชอบพอผู้ใดเลย เมื่อเป็นอย่างนั้น ขุนสามลอจึงออกอุบายที่จะหลีกเลียงมารดาในการให้แต่งงานกับนางอุเปมด้วยการขออนุญาตมารดาไปค้าขายในต่างถิ่น ขุนสามลอไปค้าขายตามตลาดในเมืองต่าง ๆ เป็นระยะเวลาานาน เมื่อเดินทางกลับมาบ้านเกิดอีกครั้งหนึ่งก็ยังพบว่ามารดามีความประสงค์จะให้แต่งงานกับนางอุเปมอยู่เช่นเดิม จึงออกอุบายเดินทางไกลไปค้าขายอีกครั้งหนึ่ง

ขุนสามลอเดินทางผ่านไปหลายเมือง วันหนึ่งเดินทางมาถึงเมืองกึ่ง ไปที่ท่าหน้าของเมืองพบหญิงสาวจำนวนมากมาอาบน้ำและทำกิจกรรมต่าง ๆ ริมแม่น้ำ ขุนสามลอทำการค้าขายอยู่ระยะหนึ่ง จึงได้พบกับนางอุเปียม ซึ่งเป็นหญิงงามของเมืองกึ่งในขณะนั้น ขุนสามลอเกิดความพอใจรักใคร่นางอุเปียมเป็นอย่างมาก จึงคบหาดูใจกันพักหนึ่ง และตัดสินใจแต่งงานกับนางอุเปียมโดยไม่บอกกับมารดาให้ทราบมาก่อน

เมื่อแต่งงานไปแล้ว วันหนึ่งขุนสามลอเกิดคิดถึงมารดาต้องการกลับบ้านเพื่อเยี่ยมมารดาและพานางอุเปียมผู้เป็นภรรยากลับบ้านพร้อมกันด้วย เมื่อมารดาของขุนสามลอทราบข่าวบุตรชายแต่งงานกับนาง

อุเปียมเกิดความไม่พอใจอย่างมาก แต่เก็บอาการไว้โดยไม่บอกให้ขุนสามลอได้รับทราบและแกล้งทำดีต่อ นางอุเปียมตลอดเวลาที่ขุนสามลอออกไปค้าขายนอกบ้าน

ขุนสามลอก็ครุ่นคิดว่า หากตนเองมีบุตรชายหรือบุตรหญิงน่าจะทำให้มารดาเกิดความรักใคร่ นางอุเปียมขึ้นมาได้ วันหนึ่งอุเปียมตั้งครุฑขึ้น และเมื่อขุนสามลอออกไปค้าขายด้านนอก มารดาขุนสามลอก็กลั่นแกล้งนางอุเปียมต่างๆ นานา เช่น แกล้งไปทำบันไดให้ไถลจะหัก เมื่อนางอุเปียมเดินผ่าน บันไดก็หักลงทันที ทำให้นางอุเปียมตกบันได และมีอาการเจ็บป่วยอยู่เสมอ

นางอุเปียมไม่สามารถทนความใจร้ายของมารดาขุนสามลอได้ จึงตัดสินใจออกเดินทางกลับบ้านที่เมืองกิ่ง มากับคนรับใช้จำนวน ๒ คนร่วมเดินทาง แต่เมื่อมาถึงกลางป่า นางอุเปียมเจ็บท้องและคลอดบุตร บุตรที่คลอดออกมาเสียชีวิต นางอุเปียมจึงฝังศพของบุตรไว้ในป่า หลังจากนั้นก็เดินทางต่อกลับมายังบ้านของตนเอง เมื่อพบกับบิดามารดาของตนเองแล้วก็เสียชีวิตทันที

หลังจากที่นางอุเปียมเดินทางกลับบ้านแล้ว ขุนสามลอก็กลับจากการค้าขายต่างถิ่นไม่พบภรรยา เกิดความเสียใจอย่างรุนแรง รีบเดินทางไปตามภรรยาที่เมืองกิ่ง เมื่อเดินทางมาถึงกลางป่าบริเวณที่ฝังศพบุตรไว้ พบว่ามีเสียงนกกร้อร้องฟังคล้ายเสียงคนร้องว่า "พ่อเอ๋ย พ่อเอ๋ย" และเมื่อขุนสามลอได้ยินเช่นนั้นก็รู้สึกเศร้าใจมาก และรีบเดินทางจนมาถึงเมืองกิ่ง

เมื่อเดินทางมาถึงบ้านของนางอุเปียมพบว่าบ้านของนางอุเปียมกำลังจัดงานพิธีศพอยู่ แต่ชาวบ้านที่มาร่วมงานไม่ยอมให้ขุนสามลอเข้าไปในงานดังกล่าว ขุนสามลอรอจังหวะที่มีการโปรยทานจึงรีบเข้าไปในบ้าน พบว่านางอุเปียมนอนเสียชีวิตอยู่ ขุนสามลอเสียใจมากจึงหิบบดาบขึ้นมาแทงตัวเองตายตามนางอุเปียมไป

เมื่อชาวบ้านจัดพิธีศพขุนสามลอกับนางอุเปียม มารดาของขุนสามลอเดินทางมาถึงเมืองกิ่งเพื่อมาตามขุนสามลอและพบว่าขุนสามลอเสียชีวิตตามนางอุเปียมไปแล้วและกำลังจัดงานศพอยู่ โดยมีการวางโลงศพคู่กันระหว่างขุนสามลอกับนางอุเปียม มารดาขุนสามลอเสียใจและยังรู้สึกไม่ยอมรับนางอุเปียม และคิดว่าเกิดชาติหน้าฉันใดก็จะไม่ยอมให้ขุนสามลอเป็นคู่ชีวิตกับนางอุเปียมอีก จึงนำคานที่มี ๓ ตา ๒ ปล้องมาขวางไว้ตรงกลางระหว่างโลงศพของขุนสามลอกับนางอุเปียม

เพราะฉะนั้น เมื่อทุกคนมองไปบนท้องฟ้าจะเห็นดวงดาว ๒ ดวงคู่กัน เปรียบเสมือนขุนสามลอกับนางอุเปียมและจะมีดาว ๓ ดวงขวางกลางอยู่ โดยดาวทั้ง ๓ ดวงนั้นเปรียบเหมือนคานหามที่มารดาขุนสามลอ นำมาขวางคนทั้ง ๒ คนเอาไว้นั่นเอง (ต่างคำ จางฮอด, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๐๘ (ซ้าย) ปกหนังสือขุนสามลอนางอุเปียม เรื่องราวโดยนางคำกู่ เขียนภาพโดยจายทูนหล้า
ภาพที่ ๑๐๙ (ขวา) บรรยากาศเมืองเวียงเกียงตอง

ภาพที่ ๑๑๐ (ซ้าย) ขุนสามลอวัยเด็ก (ขวา) ขุนสามลอเจริญเติบโตจากวัยเด็กจนเป็นหนุ่ม

ภาพที่ ๑๑๑ (ซ้าย) มารดาขุนสามลอรักใคร่ นางอุเปมต้องการให้มาเป็นลูกสะใภ้
ภาพที่ ๑๑๒ (ขวา) ขุนสามลอไม่พอใจนางอุเปม และคิดถึงหญิงสาวต่าง ๆ ในเมือง

ภาพที่ ๑๑๓ (ซ้าย) ชุนสามล่อออกอุบายไปค้าขายต่างเมือง
ภาพที่ ๑๑๔ (ขวา) ชุนสามล่อกลับมาบ้าน มารดายังไม่เปลี่ยนใจเรื่องการแต่งงาน

ภาพที่ ๑๑๕ (ซ้าย) ชุนสามล่อออกเดินทางไปค้าขายเมืองกึ่ง (ขวา) ชุนสามล่อเดินทางถึงเมืองกึ่ง พบหญิงสาวมากมาย

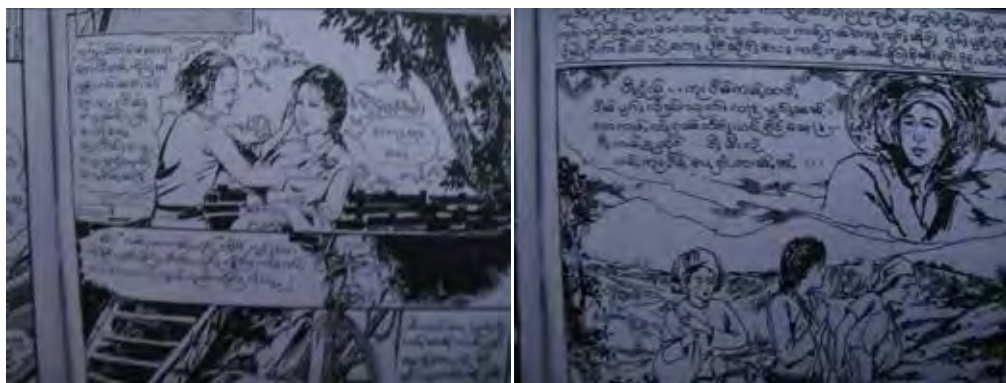
ภาพที่ ๑๑๖ (ซ้าย) ชุนสามล่อพบรักกับนางอุเปียม (ขวา) ชุนสามล่อแต่งงานกับนางอุเปียม

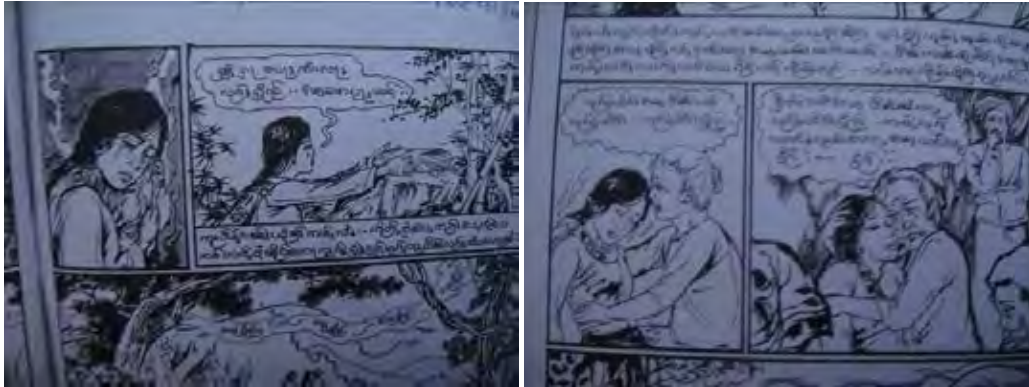
ภาพที่ ๑๑๗ (ซ้าย) นางอุเปียมลาบิตามารดาเดินทางกลับบ้านขุนสามลอ (ขวา) แม่ขุนสามลอไม่พอใจแต่ไม่แสดงออก

ภาพที่ ๑๑๘ (ซ้าย) แม่ขุนสามลอทำดีกับนางอุเปียมทั้งที่ไม่พอใจ (ขวา) ขุนสามลอพานางอุเปียมออกไปค้าขาย

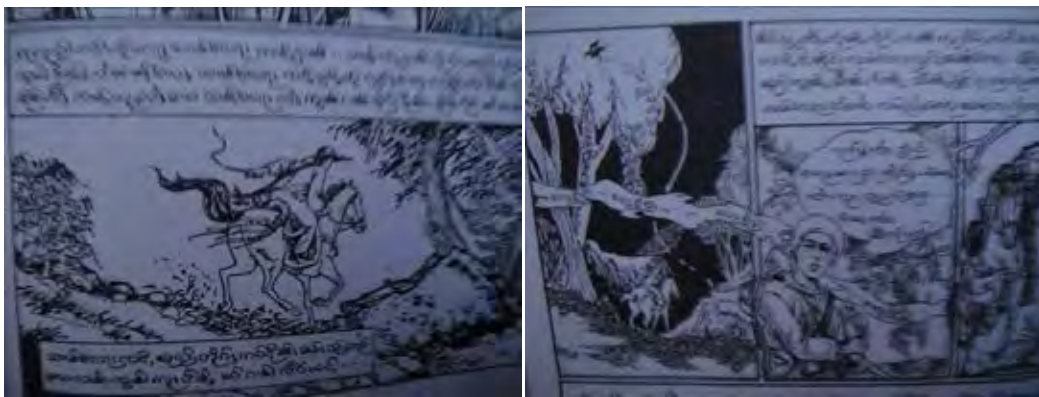

ภาพที่ ๑๑๙ (ซ้าย) นางอุเปียมถูกมารดาขุนสามลอลกัสน์แก๊ง (ขวา) นางอุเปียมเดินทางกลับบ้านที่เมืองกิ่ง

ภาพที่ ๑๒๐ (ซ้าย) นางอุเปียมคลอดบุตรแล้วเสียชีวิตในป่า

ภาพที่ ๑๒๑ (ขวา) นางอุเปียมเดินทางกลับมาเสียชีวิตที่บ้านบิดามารดาที่เมืองกิ่ง

ภาพที่ ๑๒๒ (ซ้าย) ขุนสามลอริบเดินทางไปตามภรรยาที่เมืองกิ่ง

ภาพที่ ๑๒๓ (ขวา) ขุนสามลอเดินทางมากลางป่าบริเวณที่ฝั่งศพบุตรชาย

ภาพที่ ๑๒๔ (ซ้าย) ขุนสามลอแทงตัวตายตามนางอุเปียม

ภาพที่ ๑๒๕ (ขวา) มารดาขุนสามลอนำคน ๓ ตามาขวางโรงศพขุนสามลอกับนางอุเปียม

ภาพที่ ๑๒๖ ภาพดาว ๒ ดวง เปรียบเหมือนขุนสามลอกับนางอุเปียม และดาว ๓ ดวงเปรียบเหมือนคานหาม ๓ ตา

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบเนื้อหาที่นำมาแสดงลิเกจ้ำดไต ผู้วิจัยทำการบันทึกเรื่องราวที่คณะลิเกจ้ำดไต ณ เมืองสีปอนำมาแสดงจำนวน ๒ เรื่องดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๑ บทละครสอนสังคม เรื่อง ความโกรธไม่เป็นผลดี โดยเป็นการแสดงลิเกจ้ำดไต โดยคณะหมอกก่อนไต ควบคุมการแสดงครูจายหลาวมอญ ณ วัดหลวงกำหม่อ (วัดเจดีย์บ่อจู่) วันพุธที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

เนื้อหาการแสดงละครตัวอย่างที่ ๑ เป็นการแสดงละครโดยมีเฉพาะบทเจรจาเท่านั้น คนตรีที่ประกอบบรรเลงสั้น ๆ เพื่อกันจากแต่ละฉาก สั้น ๆ ประมาณครึ่งละ ๑ นาทีเพื่อทำการเปลี่ยนฉาก เนื่องจากเป็นเรื่องราวสอนคนในชุมชนให้เป็นคนดี และเป็นเรื่องค่อนข้างสมัยใหม่ จึงไม่ใช่คนตรีจ้ำดไตมาประกอบ ไม่มีการร้องเพลงจ้ำดไต

ฉากที่ ๑

เศรษฐีคนหนึ่งออกมาบ่นว่า บางครั้งบางครา หากคนมาทำงานก็ยาก บางครั้งมาทำ ๔-๕ วันก็ลาออกไป การทำไร้ทำสวนก็ไม่อยากทำ

ภรรยาเศรษฐีถามว่า “บ่นอะไรนักหนา”

เศรษฐีตอบว่า “ฉันพูดเรื่องลูกจ้างของเรา”

ภรรยาเศรษฐีพูดว่า “เราไปโกรธเขาตลอดเวลา เขาไม่อยากทำงานกับเรา”

เศรษฐี “เขาทำงานไม่ดี เราก็คงต้องว่ากล่าว”

ภรรยาเศรษฐี “โกรธอย่างนี้ ฉันเองยังไม่อยากจะถูกด้วย”

เศรษฐี “เราให้เงินกับเขา เขาก็ต้องทำงานตามใจเรา ถ้าเขาไม่ทำ เราก็มีสิทธิ์ที่จะโกรธได้”

ภรรยาเศรษฐีถามว่า “แล้วทำไม ไม่ไปซื้อเครื่องจักรมาทำงานล่ะ”

เศรษฐี “เครื่องจักรนั้น บางครั้งก็ทำงานไม่ทันใจเรา”

ภรรยาเศรษฐีพูดว่า “การโกรธนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ดี ฉันเป็นภรรยา ยังไม่ยอมถูกโกรธ ถูกด่าว่า แต่ฉันเป็นภรรยาของคุณแล้ว ไปไหนไม่ได้ ก็ต้องอดทนอยู่ด้วยกันต่อไป”

(จบฉากที่ ๑) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ฉากที่ ๒ (คนจน ๒ คนสนทนากัน)

ชายคนจนตัวเล็ก “บางครั้งเราก็ไม่รู้จะทำอะไร อยู่บ้านก็จู้เกียจ ไปทำงานให้ใคร คำที่ว่าตัวเราเล็ก เราเลยมาขายซึ่คืออยู่งานปอยพระธาตุ” (พูดแบบตลก)

ชายคนจนตัวใหญ่ “เราทำข้าวโพด ก็เสียหายหมดเลย ปีนี้ลองปลูกอีกซัก ๑ ไร่ป่อง หนูก็มากินข้าวโพด ของฉันหมดเลย”

ชายคนจนตัวเล็ก “ฉันก็ว่าจะมาขอยืมข้าวซัก ๒ ไร่ป่องไปหุงกิน”

ชายคนจนตัวใหญ่ “ฉันก็มีอยู่ ๒ ไร่ป่อง เอาไปเลย ฉันยกให้ ให้ไปแล้วฉันก็ไม่มีกิน ฉันยอมอดตาย ความจนนี้ไม่มีดีเลยนะ”

ชายคนจนตัวใหญ่ “ขนาดนี้จะทำมาหากินอะไรกันดีนะ”

ชายคนจนตัวเล็ก “ฉันว่า ฉันจะไปหางานทำ”

ชายคนจนตัวใหญ่ “ฉันก็อยากไปทำงาน ไปรับจ้างนอนวัน ไปนอนบ้านเขา ให้เขาเลี้ยงอาหาร ๓ มื้อ เราคงจะโดนค่าจอนอิมเลย” (พูดแบบตลก)

ชายคนจนตัวเล็ก “ถ้านอน จะได้นอนตลอดเวลาเหอ”

ชายคนจนตัวใหญ่ “ก็เขาอยากจะได้คนนอนทั้งวัน”

ชายคนจนตัวเล็ก “ผมตัวเล็ก คงจะไม่มีงานทำหรอก”

(จบฉากที่ ๒) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๒๗ ตัวอย่างละครฉากที่ ๒

ฉากที่ ๓ (บ้านเศรษฐี)

ชายคนจนตัวเล็กมาหางานทำ มาพบกับเศรษฐี ซึ่งก็กำลังจะหาคนทำงานพอดี ชายคนจนตัวเล็กตกใจเมื่อพบกับเศรษฐี

เศรษฐี “ตกใจหรือ ฉันทำเสียงดัง”

ชายคนจนตัวเล็ก “เข้ามาหางานทำ”

เศรษฐี “แล้วเรานะ ทำงานเป็นหรือเปล่า”

ชายคนจนตัวเล็ก “เป็นสิ”

เศรษฐี “เราจับหม้อ จับไหเป็นหรือเปล่าละ”

ชายคนจนตัวเล็ก “จับเป็น แต่ใช้จริง ๆ ไม่รู้ว่าจะจับหรือเปล่า” (พูดติดตลก)

เศรษฐี “ฉันต้องการคนทำงานอยู่พอดี”

ชายคนจนตัวเล็ก “ลุงอยากให้ทำงานอะไรบ้างละ ผมมาหางานทำ”

เศรษฐี “งั้นก็ไปทำงานกับลุง ค่าแรงไปคุยกันที่บ้านก็แล้วกัน”

(จบฉากที่ ๓) ดนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๒๘ ตัวอย่างละครฉากที่ ๓

ฉากที่ ๔ (บ้านเศรษฐี)

ภรรยาเศรษฐี “ลุงหม่อมสามิฉัน ไปหาคนทำงาน ทำไมยังไม่มาอีกนะ”

เศรษฐี “ฉันทามาแล้ว ไม่ต้องบ่นมาก”

ภรรยาเศรษฐี “ทำไมไม่รับมา ทำไมมาคนเดียว น่าจะเอาลูกจ้างมาด้วยซัก ๓-๔ คนนะ”

เมื่อภรรยาเศรษฐีเห็นชายคนจนตัวเล็กที่จะมารับจ้างก็ถามว่า “ชื่ออะไร มาจากบ้านอะไร”

ชายคนจนตัวเล็ก “อยู่บ้านทุ่งสำ ถึงผมตัวเล็กแต่ผมก็ทำงานไว ทำไมภรรยาท่านจึงสววจัง”

เศรษฐี “ไม่ต้องมาชมเมียฉัน เอ้า เข้าไปด้านในหาข้าวหาลามากินได้แล้ว” เศรษฐีบอกภรรยา (ภรรยาเข้าฉากไป)

เศรษฐีพูดกับชายคนจนตัวเล็ก “ค่าจ้างไม่ต้องเป็นห่วงนะ จะให้เงินเท่าไรยังไม่บอก แต่งานที่ฉันอยากได้คือว่า ฉันมีนา มีสวนตามฤดูกาล ให้ช่วยทำนะ ให้ช่วยทำ เรื่องค่าแรงไม่ต้องเป็นห่วง แต่การทำงานนี้เราจะต้องมาสัญญากัน คือ ถ้าทำงานดีก็จะให้เงินดี แต่ถ้าทำงานไม่ดี ก็ยังบอกไม่ได้ว่าจะให้ค่าแรงเท่าไร”

ชายคนจนตัวเล็ก “ถ้ากินข้าว อย่างกลัวพอจะคิดว่าไปผลาญ ฉันจะเป็นคนรวยให้ได้”

เศรษฐี “ถ้าทำงานไม่เสร็จ เธอโกรธฉัน ก็ออกไปเลย ถ้าทำงานดีอยู่ แล้วฉัน โกรธ ทุกสิ่งทั้งฉันมี ฉันยกให้”

คำสัญญาของ ๒ คนคือ ถ้าลูกจ้างโกรธก็จะไม่ได้ค่าแรง

แต่ถ้าเจ้านายโกรธ เจ้านายต้องเสียลูกเมีย บ้านและทรัพย์สินให้ลูกจ้าง

ชายคนจนตัวเล็ก “ตกลงตามนี้” ชายคนจนบ่นว่า คนใส่เสื้ออย่างนี้ ฉันไม่ค่อยไว้ใจเลยนะ (พูดตลก)

เศรษฐี “ไปกินข้าวแล้วไปคูที่ทำงาน”

(จบฉากที่ ๔) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๒๕ ตัวอย่างละครฉากที่ ๔

ฉากที่ ๕ ฉากในนาที่ทำงาน

เศรษฐีจุดบุหรี่สูงกับลูกจ้างคนละ ๑ มวน

ชายคนจนตัวเล็ก “ไม่เคยสูบบุหรี่แบบนี้ ถ้าตายก็ตายไปเลยนะเนี่ย” (ตลก)

เศรษฐี “ในป่านี้อีก ๑๐ ไร่ จะมียา มีที่นอนเป็นเตียงนอนอยู่ในกระท่อมนา ทั้งหมดจะอยู่ในกระท่อม
นั้น และประมาณ ๓-๔ วันฉันจะเอาอาหารมาให้ แต่ที่สัญญากัน ก็อย่าลืมล่ะ นอนที่นอนที่กระท่อม คว้าก็
ผูกไว้ตรงนั้น การสูมไฟระวังหน่อยนะ ฉันจะกลับก่อนนะ”

ชายคนจนตัวเล็ก “ออกค่า” (แปลว่าครับ)

ชายคนจนตัวเล็กพูดคนเดียวว่า “เขาบอกว่าจะมาส่งข้าว ถ้าทำงานเสร็จแล้ว ช่วงบ่าย ๆ ก็นอนวัน
แล้ว เอาล่ะ เดี่ยวไปดูเครื่องมือเครื่องมือในการทำงานก่อน”

(จบฉากที่ ๕) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๐ ตัวอย่างละครฉากที่ ๕

ฉากที่ ๖ บ้านเศรษฐี

เศรษฐี “ไปส่งคนงานที่ไร่นามากี่หน้่อย แต่ฉันคิดว่าตัวมันนิดเดียว ทำไมกินข้าวเยอะจัง เลยให้มัน
กินข้าวกับเกลือ เกลือยังหมดไป ๑-๒ ชีดเนาะ

ภรรยาเศรษฐี “มันกินอะไรนะ”

เศรษฐี “มันกินเกลือเยอะ”

ภรรยาเศรษฐีเริ่มบ่น “ทำไมตัวเดีย แต่กินข้าวเยอะจัง”

เศรษฐี “มันกินข้าวเยอะ จะทำอย่างไรดี”

ภรรยาเศรษฐี “เราต้องไปดูก่อน ลูกจ้างคนนี้ ถ้ามันทำงานจริงก็ไม่มีปัญหาอะไร เราดูก่อนว่าจะทำงานคุ้มค่าหรือเปล่ากับที่มันกินเข้าไป แต่คุณอย่าไปโกรธมันก่อนล่ะ เดี่ยวเราต้องยกบ้านให้มัน คุณต้องระวังตัวไว้ คนอื่นทำงานมันทันใจ โกรธเค้า มันไม่ดี”

เศรษฐี “ถ้าเราไม่ส่งข้าว แล้วมันไม่มีข้าวกิน ๒-๓ วัน ถ้ามันโกรธ เรายกไล่มันออก”

(จบฉากที่ ๖) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๑ ตัวอย่างละครฉากที่ ๖

ฉากที่ ๗ ฉากนา

ชายคนจนตัวเล็ก “๓ วันแล้ว ข้าวก็ไม่มาส่ง กินแต่หมากแฉังทุกวัน เจ้านายเราการพูดอย่างหนึ่ง แต่การกระทำเป็นอีกอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกัน ตอนแรกบอกว่าให้กินอะไรก็ได้ที่บ้าน พอทำงานไปแล้วให้กินข้าวกับเกลือ”

(เศรษฐีเดินมาที่นา)

เศรษฐี “เชอหิวข้าวมี้ ฉันทเอาข้าวมาส่งแล้ว เมียฉันทมันถึงงานเขอะ เขาไปโน่นไปนี่เลยไม่มีเวลามาส่งข้าว”

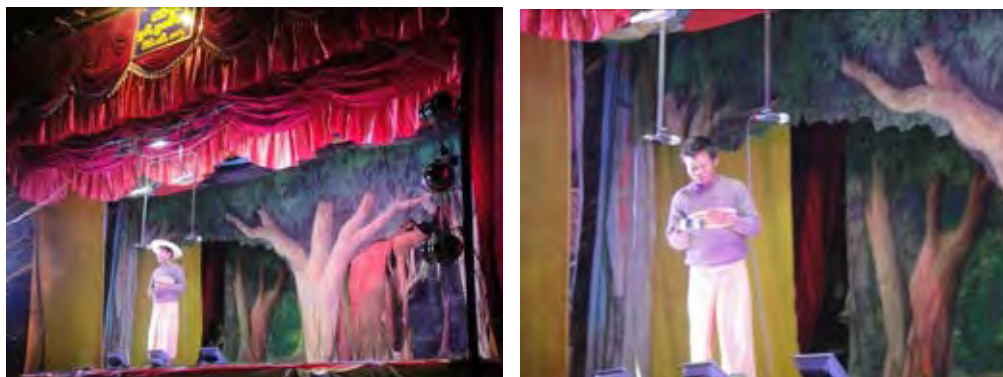
ชายคนจนตัวเล็ก “ออก่า ไม่มีปัญหา ไม่เป็นไร”

เศรษฐี “ต่อไปนี้จะรีบมาส่งนะ ไม่ต้องเป็นห่วง”

ชายคนจนตัวเล็ก “ดีมากเลย ๓ วันได้กินข้าว ๑ ครั้ง” (พูดแบบบ่น)

ชายคนจนตัวเล็กเปิดคูบีนโต “เฮ้ มาส่งข้าว แต่ในบีนโตไม่มีอะไรเลย ตายล่ะ มีอาหารอยู่แค่นี้ ทำไมมีแต่ข้าวกับถั่วเน่า และมีจิมส์ ซึ่ง ๒ อย่างมันกินด้วยกันไม่ได้เลย เศรษฐีมันคงคิดว่าเราต้องกิน เพราะเราอดข้าวมาหลายวันแล้วมั้ง เดินไปที่กระท้อบอก่อนดีกว่า” ชายคนจนเดินบ่นเข้าไปในนา

(จบฉากที่ ๗) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๒ (ซ้าย-ขวา) ภาพตัวอย่างละครฉากที่ ๗

ฉากที่ ๘ บ้านเศรษฐี

เศรษฐี “เมียฉันไปไหนนะ ข้าวก็ไม่มีเวลาไปส่ง รีบกันตลอดเวลา ข้าวก็ไม่ไปส่ง เอาละ ให้มันหากินเองก็แล้วกัน” ภรรยาเศรษฐีเดินเข้ามาเห็นเศรษฐีเดินถอดเสื้อไม่เรียบร้อย

ภรรยาเศรษฐี “ไม่เอาเขาหรือนี่ เดินถอดเสื้อมานอกบ้านทำไม”

เศรษฐี “ฉันต้องไปประชุมเรื่องการเกษตรของหมู่บ้าน เรื่องข้าวลูกจ้างเนี่ย ฉันไม่ไปส่งแล้ว”

ภรรยาเศรษฐี “ฉันไปส่งให้มี่ย”

เศรษฐี “ไม่ได้ ห้ามไปเด็ดขาดนะ”

ภรรยาเศรษฐีบ่น “มีตัวอย่างนี้ ไม่ไหวเลย”

(ฉากปิด) คนตรีบรรเลง ๑ คน

(จบฉากที่ ๘) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๓ ตัวอย่างละครฉากที่ ๘

ฉากที่ ๕ ฉากนา

ชายคนจนเริ่มโมโหแล้วบ่นว่า “เจ้านายไม่ยอมมาส่งข้าว นี่ก็ ๗ วันแล้ว ยังไม่ยอมมาส่งเลย เราโกรธดีม๊ยะเนี่ย ฉันยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ฉันไม่อยากทำงานแล้ว อยากไปค้าให้ถึงบ้านเลย ค่าแรงก็ไม่ยอมให้ มากินแต่มะแวงทุกวัน ท้องเสียหมดแล้ว อยู่บ้านเรายังมีข้าวต้มกิน ๗ วันแล้วขอไปค้าหน่อยเถอะ”

(จบฉากที่ ๕) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ฉากที่ ๑๐ บ้านเศรษฐี

เศรษฐีกำลังเดินอ่านหนังสือพิมพ์อยู่ในบ้าน อ่านข่าวเกี่ยวกับรัฐชาน ประเทศพม่า

ชายคนจนตัวเล็ก “๗ วันแล้ว ทำไมไม่ไปส่งข้าว ฉันโกรธแล้วนะ ฉันต้องอดข้าว”

เศรษฐี “ฉันก็ไม่ว่าง เมื่อกี้ไม่มีเวลา ฉันก็ต้องไปทำบุญ ทำทาน งานกุศลก็ต้องไป ไม่มีเวลาไปส่งข้าว เธอโกรธฉันหรือ” เศรษฐีถามลูกจ้าง

ชายคนจนตัวเล็ก “ทำไมไม่บอกว่าไม่มีเวลา ฉันจะได้เดินมาเอาข้าวไปกินเอง”

เศรษฐีถามอีกครั้ง “เธอโกรธฉันหรือ”

ชายคนจนตัวเล็ก “โกรธ”

เศรษฐี “เพราะฉันนั้นตามที่สัญญาไว้ เธอจะไม่ได้ค่าแรง”

ชายคนจนตัวเล็ก “ฉันยอมไม่เอาค่าแรง”

เศรษฐี “ถ้าเธอโกรธฉันจะไม่ให้ค่าแรง”

ชายคนจนตัวเล็ก “ก็บอกว่าจะส่งข้าวก็ไม่ส่ง”

เศรษฐี “ก็ฉันไม่ว่าง”

ชายคนจนตัวเล็กเดินจากไป เศรษฐีหัวเราะดีใจที่ไม่ต้องเสียค่าแรงให้ลูกจ้าง

(จบฉากที่ ๑๐) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๔ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๐

ฉากที่ ๑๑ ในเมือง

ชายคนจนคนที่ ๒ ซึ่งเป็นเพื่อนกับชายคนจนตัวเล็ก บ่นกับตัวเองว่า “รอตั้งนานไม่มาซักทีเพื่อนเรา ไหนบอกว่าจะไปหางานทำ”

หลังจากนั้น ชายคนจนคนตัวเล็ก เดินร้องไห้ออกมา

ชายคนจนคนที่ ๒ “ร้องไห้ทำไม”

ชายคนจนตัวเล็ก “เห็นฉันทุกข์ใจ ดีใจหรือไร ได้เจ้านายหมา ๆ มัน โทกหก ๗ วัน ไปส่งข้าวครึ่งนึง เรา พยายามทำงาน”

ชายคนจนตัวเล็กเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นให้เพื่อนฟัง

ชายคนจนตัวเล็ก “เศรษฐีมันซื้อนายหม่อง มีควาย ๒ ตัว”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ฉันจำเอาไว้ ฉันจะไปหามันเอง”

ชายคนจนตัวเล็ก “มันเอาถั่วเน่ากับจิมส์มาให้กิน”

ชายคนจนคนที่ ๒ “มันต้องเจออย่างฉันนี่”

ชายคนจนตัวเล็ก “แล้วเธอจะทำอย่างไร”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ฉันต้องลองดู”

ชายคนจนตัวเล็ก “มันคงคิดว่าฉันตัวเล็กมั้ง”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ฉันตัวใหญ่กว่า ไม่มีปัญหา”

ชายคนจนตัวเล็ก “ฉันไม่กลัวอะไร แต่ฉันกลัวความมืด ฉันไปละ ฉันไม่ไหวแล้ว กลับบ้านดีกว่า”

ชาย ๒ คนก็แยกทางกัน

ชายคนจนคนที่ ๒ พูดคนเดียวว่า “ฉันนี่ เป็นคนฉลาดมาก เรียนอนุบาลก็ใช้เวลา ๒๐ ปี ฉันเก่งมาก เป็นไค้ฝรั่ง ไค้หัวข้าว ฉันพาไปห้องน้ำ” (พูดตลก)

(จบฉากที่ ๑๑) ดนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๕ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๑

ฉากที่ ๑๒ บ้านเศรษฐี

เศรษฐี “อากาศเดี๋ยวก็ร้อน เดี่ยวก็เย็น”

ชายคนจนคนที่ ๒ “เจอลุงหม่อง ลุงหม่องต้องต้อย กินหอยปากจี๊” (ผู้ชมหัวเราะกับฉายา)

“ลุง ฉันมาหางานทำ”

เศรษฐี “ฉันมีงาน เธออยากทำมัย”

ชายคนจนคนที่ ๒ “คนอื่นทำได้ ฉันก็ทำได้”

เศรษฐี “ฉันไม่มีอะไร มีสวน มีนา ฉันทำคนเดียวก็ได้”

ภรรยาเศรษฐีเดินออกมา ถามว่า “เธอชื่ออะไร มาจากบ้านไหน”

ชายคนที่ ๒ บอกชื่อ และบ้านซึ่งเป็นที่อยู่ ชื่อพ่อ ชื่อแม่ (เล่นตลก ชายคนจนทำเป็นนับเลขไม่ถนัด ผู้ชมตลกกันมาก)

เศรษฐี “เรียนจองไหนมา” (เรียนมาจากวัดไหน)

ชายคนจนคนที่ ๒ “เรียนมาจากจองพาลา” (พูดติดตลก)

เศรษฐีตกลงรับชายคนที่ ๒ ทำนา แล้วพูดว่า “ทำให้ร่ำรวย ฉันเป็นเจ้านายก็อยากร่ำรวยเหมือนกัน ถ้ากลัวจะร่วง เราก็เอาไม่ไปค้า ถ้าไม่มีกลัว ไม่ค้าก็ไม่รู้จะค้าอะไร เราต่างคนก็ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันนะ”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ฉันขอค่าแรงวันละ ๑๐๐,๐๐๐ จัดได้มัย”

เศรษฐี “เรื่องค่าแรงไม่ต้องเป็นห่วง”

หลังจากนั้นเศรษฐีก็ตกลงเรื่องสัญญา “ความโกรธ” เหมือนกับที่ตกลงกับชายคนจนตัวเล็ก

บ้านเศรษฐีมีแขกมาบ้านเศรษฐี ๒ คน เศรษฐีจึงสั่งชายคนจนคนที่ ๒ ให้ไปฆ่าไก่ เพื่อมาทำอาหารเลี้ยงแขก

ชายคนจนคนที่ ๒ “จะให้ฆ่าตัวเล็กหรือตัวใหญ่”

เศรษฐี “เจอตัวไหน ก็เอาตัวนั้นเลย” เศรษฐีสั่ง

ชายคนจนคนที่ ๒ เดินเข้าไปในเล้าไก่ แล้วพูดว่า “เล้าบอกว่า เจอตัวไหนก็เอาตัวนั้น เราเจอทุกตัว ก็ฆ่าหมดเลย” หลังจากนั้นก็มาบอกกับเศรษฐีว่าฆ่าไก่หมดแล้ว เศรษฐีเริ่มโกรธ เกาหัว

ชายคนที่ ๒ พูดว่า “ที่ท่านบอกว่า เจอตัวไหน ก็เอาตัวนั้น เขาเป็นว่ากินตัวละคำ ก็แล้วกัน”

เศรษฐี “ทำไมถึงไปฆ่าทั้งหมด”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ก็ฆ่าหมดแล้ว และก็กินหมดแล้วด้วย เหลือแต่ขี้ไก่เอาไว้ให้ท่านกับภรรยากิน”

เศรษฐีเริ่มโกรธมากขึ้น

ชายคนจนคนที่ ๒ ถามว่า “ท่านโกรธหรือ”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ แต่หายใจไม่ค่อยทั่วท้องเท่านั้น”

เศรษฐีโกรธในใจ แล้วให้ชายคนจนคนที่ ๒ ไปทำอาหาร เมื่อทำอาหารออกมาแล้ว ก็มาพูดกับเศรษฐีเรื่องในครัวต่อว่า

ชายคนจนคนที่ ๒ “โกรธหรือ”

เศรษฐี “ไม่ได้โกรธ”

ชายคนจนคนที่ ๒ “น้ำมันพืชในครัวหมดแล้วนะ ฉันเททิ้งหมดแล้ว เพราะมันมีแมลงลงไปอยู่ในนั้น”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ มันหมดก็ซื้อใหม่ได้” (โกรธแต่ไม่กล้าแสดงออก)

ชายคนจนคนที่ ๒ “หม้อที่ฆ่าไก่ ที่มีที่จับ ฉันจับมันไม่เป็น เลยหักที่จับหม้อทิ้ง เหลือแต่ตัวหม้ออย่างเดียว” (เศรษฐีโกรธแต่ไม่กล้าแสดงออก)

เศรษฐี “ไปกินข้าวกันก่อนไป กินแล้วก็ไปทำงานในนา

(จบฉากที่ ๑๒) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๖ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๒

ฉากที่ ๑๓ ฉากนา

เศรษฐีพามาดูการทำงานที่เถียงนา แล้วก็บอกทุกอย่างแบบชายคนจนตัวเล็ก และบอกว่า ๒-๓ วันจะเอาอาหารมาส่ง

ชายคนจนคนที่ ๒ “ไม่ต้องห่วง ฉันกินเจ กินมังสวิรัต”

เศรษฐี “ไปดูสวนเลย” (เศรษฐีบ่นในใจ เดียวจะรู้สึกเมื่อฉันไม่เอาข้าวมาส่ง)

ชายคนจนคนที่ ๒ “ถ้ามา เอาเบียร์มาฝากฉันด้วยนะ” (พูดติดตลก)

เศรษฐี “ไม่ต้องห่วงหรอก ตอนเช้าควายนี้ ก็เป็นเบียร์แล้ว” (เศรษฐีพูดตลกบ้าง)

ชายคนจนคนที่ ๒ บ่นในใจเมื่อเศรษฐีเดินไปแล้วว่า “ปล่อยมันไปก่อน มันทำอะไรฉันไม่ได้หรอก”

หลังจากนั้นชายคนที่ ๒ ก็ไปกินข้าว แล้วก็นอนอย่างเดียว เอาแต่นอน โดยพูดว่า “วันนี้วันเสีย ไม่ต้องทำงานดีกว่า ขอนอนก่อน

(จบฉากที่ ๑๓) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๗ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๓

ฉากที่ ๑๔

เศรษฐีพูดคนเดียวว่า “ถ้าจะหิวแล้วมั้ง ๓ วันแล้ว เราไม่ได้เอาข้าวไปส่งเลย ไปดูมันหน่อย ทำงานไปถึงไหนแล้ว”

(จบฉากที่ ๑๔) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ฉากที่ ๑๕ ฉากนา

เศรษฐีเดินไปพบชายคนจนคนที่ ๒ นอนหลับไขว่ห้างก็กระที่บเท้าบนพื้นดัง ๆ

เศรษฐี “ฉันเดินมาก็ตกใจเลย เวลานี้ยังนอนอยู่ ไม่ได้งานอะไรเลยหรือ”

ชายคนจนคนที่ ๒ “เจ้านายโกรธมัย”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ”

ชายคนจนคนที่ ๒ “พ่อไม่มาส่งข้าว ฉันหิวมาก เลยต้องไปตัดหางควายของท่านมากิน ท่านโกรธมัย”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ฉันจู้คร้านจะไปหาฟืน เลยไปตัดสายไฟมาใช้งาน ท่านโกรธมัย”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ”

ชายคนจนคนที่ ๒ “อีกวันหนึ่ง ฉันหิว เลยตัดหูวูวของท่านกินไปแล้ว ท่านโกรธมัย”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ แต่กลัวว่าวันหนึ่ง จะมีคนมาตัดหูเธอล่ะสิ” (เศรษฐีโกรธมาก แต่ไม่แสดงออก)

ชายคนจนคนที่ ๒ “ฉันก็ว่าจะไปทำงาน ไปดูเขตแดนของท่านมาแล้ว คุณแล้วก็กลับมาอน ท่านโกรธมัย”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ฉันไถของท่าน มันแตกแล้ว ฉันเอาไปฝนแตกเลย ท่านโกรธมัย”

เศรษฐี “ฉันไม่โกรธ เอาล่ะ ฉันกลับแล้วนะ เอาเป็นว่า เรื่องค่าแรงนั้น เมื่อนกถูกก๊อกร่อง คือมันจะร้องเดือนเมษายน พฤษภาคม เมื่อนกร้องเมื่อไร เราค่อยเคลียร์เรื่องค่าแรงกัน”

เศรษฐีเข้าฉาก ชายคนที่ ๒ พูดกับตัวเองว่า “ทำไมเจ้านายใจดีจัง อย่างนี้ ฉันว่าฉันจะฆ่าควายอีก ๑ ตัว จะดีมัย วันนี้ตั้งใจว่าจะเริ่มทำงาน จะดีมัยเนี่ย แต่วันนี้วันเสีย ฤกษ์ไม่ดี ไม่ทำงานดีกว่า ขอนอนต่อ”

(ฉากปิด) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

(จบฉากที่ ๑๕) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ฉากที่ ๑๖ ฉากบ้านเศรษฐี

ภรรยาเศรษฐี “เป็นอะไร ทำไมโกรธมาอย่างนี้”

เศรษฐี “ก็มันไปตัดหางควายมากิน ตัดหัววัวฉันกิน พวกคนโง่ไม่ต่าง ๆ มันก็หักหมด เอาไปใส่พื้น ฉันจะทำอย่างไรดี เพื่อไม่ให้เสียรู้มัน”

เศรษฐีพูดต่อ “เงินก็ยังให้ไม่ได้ เราก็ก่อนกล้าโกรธมัน จะให้ค่าแรงได้ก็ต่อเมื่อนกกุศกุ่มาร้อง เอาอย่างนี้ เธอแกล้งเป็นนก แล้วก็ไปร้องใกล้ ๆ ที่นาหน่อย จะได้จ่ายค่าแรงแล้วก็ให้มันออกไป”

ภรรยาเศรษฐี “นั่นเธอเอา.. ตกลง”

(จบฉากที่ ๑๖) คนตรีบรรเลง ๑ นาที

ภาพที่ ๑๓๘ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๖

ฉากที่ ๑๗ ฉากนา

ชายคนจนคนที่ ๒ นอนไขว่ห้างอยู่ที่นา

เศรษฐีเดินมาเรียกแล้วพูดว่า “กลับมาอีกครั้ง มันยังนอนอยู่เลย”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ท่านมาทำไมตอนบ่าย ฉันยังไม่ตื่นนอนเลย”

ทันใดนั้น ก็มีเสียงนกกุศกุ่มาร้อง

เศรษฐี “เอาละ นกตัวนี้ แม้จะไม่ใช่ฤดูของมัน แต่มันร้องแล้ว ฉันจะจ่ายค่าแรง แล้วเธอก็ออกจากงานไปได้”

ชายคนจนคนที่ ๒ “ยังไม่ถึงฤดูทำไมมันถึงร้องล่ะ อย่างนี้ไม่ดีแน่ เป็นนกที่ไม่ดี ร้องผิดฤดู เราต้องไปเอาปืนมายิงมันให้ตาย จะดีกว่า”

เศรษฐีพูดเสียงดัง “เธออย่าไปยิงมัน”

ชายคนจนคนที่ ๒ ไปเอาปิ่นมาจากข้างใน แล้วเดินไปจะยิงนก
 เศรษฐี “อย่าไปยิงมัน”
 ชายคนจนคนที่ ๒ “ต้องยิงมัน” พุดแล้วยกปืนขึ้น
 เศรษฐีรีบบอกเสียงดัง “อย่าไปยิงมัน เพราะมันเป็นเมียฉันเอง” เศรษฐีโกรธจัดมากจนระงับความ
 โกรธไว้ไม่ได้
 ชายคนจนคนที่ ๒ “อ้าว ท่านโกรธจริงหรือ”
 เศรษฐีพลอบบอกว่า “โกรธจริง ก็เธอจะยิงเมียฉัน”
 ชายคนจนคนที่ ๒ “ถ้าท่านโกรธก็ต้องยกลูก เมีย บ้าน ทรัพย์สมบัติให้กับฉัน ตามที่ตกลงไว้”
 เศรษฐีจำเป็นต้องตกลง แต่ขอต่อรองไม่ยกภรรยาให้ชายคนจน แต่ชายคนจนไม่ยอม ภรรยาเศรษฐี
 ถามสามีว่า “แล้วท่านจะไปอยู่ที่ไหน” เศรษฐีตอบว่า “ไม่ต้องเป็นห่วง จะไปอยู่ที่วัดในป่า”
 จบการแสดงเรื่อง ความโกรธไม่เป็นผลดี ความเสียหายจะเกิดขึ้นเพราะความโกรธ

ภาพที่ ๑๓๕ ตัวอย่างละครฉากที่ ๑๖

ตัวอย่างที่ ๒ บทละครเรื่องของฝากจากเมืองไต โดยคณะอำยหอมจอมปิ่น ของครูจายก่าหลังวัน
 เมืองสีป้อ แสดงที่งานพระธาตุแสนหวี วัดกาเวียง เมืองแสนหวี วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗ เนื้อหาบทละคร
 มีรายละเอียดดังนี้

(ฉากทหารใต้ คนตรีจ๋าดใต้บรรเลง ฉากทหารเมืองกะเต คนตรีสากลบรรเลง)

หัวหน้าคณะกล่าวในฉาก

“เรื่องของฝากจากเมืองใต้ เป็นเรื่องที่เล่นมาไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปีแล้ว อะไรที่เราจะฝากนั่นให้ค่อย ๆ คุณกันไป จะฝากอะไรขอให้มีชม เรื่องราวของ “ของฝากจากเมืองใต้ ณ บัดนี้”

ท่านองคนตรีจ๋าดใต้

ฉากที่ ๑

นักแสดงซึ่งเป็นอำมาตย์ออกมาพูดหน้าเวที ๒ คน

อำมาตย์คนที่ ๑ “เมืองนี้ ๗ วันเจ้าเมืองจะออกมาว่าความ ๑ ครั้ง เราก็ต้องไปเข้าเฝ้า ๑ ครั้งต่อสัปดาห์ เมื่อก่อนที่บ้านเมืองนี้ก็มีความสงบเรียบร้อยดีมาก

อำมาตย์คนที่ ๒ “ได้ข่าวว่าตอนนี้มีทหารเมืองกะเตมาล่าอาณานิคม ตอนนี้ก็มาประชิดเมืองเราแล้ว เรา ๒ คนคงต้องไปแจ้งให้ท่านเจ้าเมืองทราบจะดี”

อำมาตย์คนที่ ๑ “ได้ข่าวว่าทหารกะเตเป็นคนมาจากเมืองแขกนะ”

อำมาตย์ ๒ คน เดินเข้าห้องพระโรงเพื่อไปถวายรายงานกับเจ้าเมือง

(คนตรีจ๋าดใต้บรรเลง)

ภาพที่ ๑๔๐ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๑

ฉากที่ ๒ ฉากเจ้าเมืองกำปอจ้อออกว่าราชการ

เจ้าเมือง “วันนี้จะมีอะไรบ้างมัยเนี่ย อำมาตย์ของเรา ๒ คน ทำไมยังมาไม่ถึงอีกนะ เราก็อยาการู้ว่าตอนนี้บ้านเมืองของเรามีความสงบเรียบร้อยคืออยู่หรือเปล่า”

อำมาตย์ “กราบขออภัย ที่ข้า ๒ คนมาช้าเพราะว่าไปตามสังเกตการณ์ที่ชายแดนของเมืองเรา ตอนนี้ได้ข่าวว่ามีทหารจากเมืองกะเตมาล่าอาณานิคมและเดินทางมาประชิดเมืองของเราแล้วพะยะค่ะ”

เจ้าเมือง “ที่พวกเจ้าว่าทหารเมืองกะเตมาล่าอาณานิคมเป็นความจริงนะหรือ”

อำมาตย์ “จริงครับท่าน”

เจ้าเมือง “ถ้าอย่างนั้น ไปเรียกท่านอุปราช ลูกชายของเรามาพบเดี๋ยวนี้”

ทหารไปเชิญอุปราชมาที่ห้องพระโรง เมื่ออุปราชมาถึงห้องพระโรงก็กราบเจ้าเมือง แล้วถามว่าที่เรียกมานี้มีอะไรหรือเปล่า

เจ้าเมือง “ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาเราครองราชย์มาบ้านเมืองมีความสงบ ไม่มีปัญหาอะไร แต่พอเจ้ามารับตำแหน่งอุปราช เมืองกะเตส่งทหารมาล่าอาณานิคม เราต้องการให้ลูกไปเกณฑ์ทหารแล้วเดินทางไปตีชายแดน ไปรบเพื่อป้องกันชายแดนของเราไว้ให้ได้”

อุปราช “ตกลง ข้าไปจะทำตามคำสั่งของท่าน”

อุปราชออกมายืนหน้าเวที แล้วพูดกับทหารใต้บังคับบัญชาว่า “เราได้รับคำสั่งจากพ่อ แล้วจะทำอย่างไรดี ให้กลุ่มทหารเมืองกะเตไม่รุกรานมาถึงราชบัลลังก์ เราต้องหยุดไว้ให้ได้”

(ดนตรีจ๊าดไตบรรเลง)

ภาพที่ ๑๔๑ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๒

ฉากที่ ๓ นอกเมือง

อุปราชพูดกับทหารที่เดินทางมาด้วยว่า “ตอนนี้เราเดินทางกันมาถึงนอกเมือง เราเริ่มใกล้จะถึงที่ทหารกะเตอยู่แล้ว พวกเจ้าต้องระมัดระวังตัวเอง ต่างคนต้องต่างระมัดระวัง เพราะเราต้องรักษาชาติของเราไว้ให้ได้ เราต้องเข้มแข็ง ออกทน”

ทหาร “ขอให้ท่านไว้วางใจในการที่พวกเราจะช่วยรักษาราชาอาณาจักรเอาไว้ ถ้าเขามาดีเราก็จะไม่ทำอะไร ถ้าเขามาไม่ดี เราก็จะขออน้อมรับคำสั่งจากท่านจนกว่าชีวิตจะหาไม่”

(ดนตรีจ้ำดไต่บรรเลง)

ภาพที่ ๑๔๒ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๓

ฉากที่ ๔ ทหารเมืองกะเต (ดนตรีสากลบรรเลง) นางรำ (นางสนม) ๔ คนออกมาเต้นระบำแขก

เจ้าเมืองกะเตแซวผู้ชม “นึกว่าตะกร้าเนื้อ แตกกลายเป็นผักกาด พุดเรื่องปอยพารา กะลาที่มากปอยพารา” (พุดตืดตลก ผู้ชมหัวเราะ)

เจ้าเมืองกะเต “เรามาถึงเมืองกำปอจ้ เรามาถึงเมืองนี้เราก็ต้องเรียนรู้ภาษากำปอจ้ เรียนรู้การทำอาหารกำปอจ้ เรียนรู้ทุกอย่าง”

เจ้าเมืองเรียกทหารเข้ามาพบ แล้วพุดกับทหารว่า “เราจะเข้ามาเมืองไต เราจะไม่ได้มาเอาเงินเอาทอง เราไม่ได้มาเพื่อที่จะตัดคอเขา เราจะมาให้ความรู้กับเขา เมืองไตนี้ไม่ค่อยจะรู้เรื่อง ชอบเมาทะเลาะกัน ชอบนอนหลับ เรามานี้แม้แต่ดินก้อนเดียวเราก็จะไม่เอากลับไป เราเป็นชาวกะเต เราก็จะเอาแต่ของของเราเท่านั้น”

มเหสี “ถ้าลูกของเราไปแต่งงานกับคนอื่น เราก็จะตัดคอลูกสาวของเรา แต่เราจะไม่ไปทำลายคนอื่น ลูกสาวเราก็ต้องแต่งงานกับพวกเดียวกัน ฟักทองก็ต้องแต่งงานกับฟักทอง มันแกวก็ต้องแต่งงานกับมันแกว กะเตก็ต้องแต่งงานกับชาวกะเตเท่านั้น ถั่วเน่าก็ต้องกินกับน้ำพริกพู มันไปด้วยกันได้ แต่ถ้าเอาไปกินกับเนื้อ มันไม่เข้ากัน”

เจ้าเมือง มเหสี พระธิดา นางสนม ออกมาเต้นระบำแขกหน้าเวทีเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง

เจ้าเมือง “เราชาวกะเต ไปไหนก็ต้องมีนางรำ นักดนตรีติดไปด้วย เพื่อสร้างความบันเทิง เวลานี้พวกเราทุกคนก็มาร้องรำทำเพลงร่วมกัน เรานี้ก็อายุ ๖๔ ปีแล้ว (ทหารเดินเอาน้ำมาเทให้ แต่ไม่มีน้ำ) น้ำก็ไม่มี

น้ำก็ไม่มี เรามาเมืองไต ที่แสนหวีนี้ (ที่จัดงานปอย) ไม่มีน้ำใช้น้ำกินเลย ที่เมืองไทยก็มีแต่น้ำท่วม หลอดมัน รั่วสักที่ใดที่หนึ่ง น้ำมันเลยมาไม่ถึงเมืองกะเต” (พูดติดตลก)

มเหสี “ตานี้ไม่ได้กัน ตาโน้นได้กัน ตาโน้นไม่ได้กัน ตานี้ได้กัน” (การพูดเสียดสีว่าการให้ที่ไม่ทั่วถึง)

เจ้าเมืองพูดกับทหาร “ไอ้นี้เอต กะลาป่าตุ๊ด ไอ้ตุ๊ด เราต้องไปพบชาวเมืองกำปอจ้ำ กำปอจ้ำ เราจะไปกับเขา เราจะไม่ไปปะทะกับเขา แต่ถ้าเขาอยากปะทะกับเรา เราก็จะไม่ปะทะด้วย อาวุธมีไว้เพื่อปกป้องให้เกิดความสงบ ไม่ได้นำไปฆ่าใครให้ตาย ถ้าเรามาเมืองนี้ หนุมไทใหญ่มันหล่อ แต่พวกเธอห้ามยุ่ง ห้ามไปทำคะแนน เพราะเราไม่ใช่เครือเดียวกัน ถ้าไปแต่งงานหรือรักกับหนุมไทใหญ่ เราจะตัดคอพวกเจ้า”

พระธิดา “ตัดคอไก่ หรือว่าตัดคอคนเพคะ”

เจ้าเมือง “ตัดคอคน”

เจ้าเมือง “ถ้าเป็นแค่คำพูดก็พูดกันได้ แต่ถ้าจะรักกันด้วยใจนั้นไม่ได้แน่นอน คุยกันได้ แต่แต่งงานกันไม่ได้ เวลาไปอยู่จริง ๆ จะยุ่งกันไปหมด”

ภาพที่ ๑๔๓ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๔

ฉากที่ ๕ ฉากป่า

ทหารกะเตถือปืนเดินทางไปในป่า ส่วนทหารไทใหญ่ถือดาบเดินมาลาดตระเวน มาพบกันเข้าไปในป่า ทหารไทใหญ่ไล่ฟันทหารกะเต ส่วนทหารกะเตที่ถือปืนก็หลบไปมา ไม่ทำการต่อสู้

อุปราช “เข้ามาทำไมที่เมืองนี้”

เจ้าเมืองกะเต “เข้ามาขุดมันแกว เราอยากได้มันแดง เลยใส่ชุดสีแดงมานี่ไง”

อุปราช “บอกมานะ มาทำไมแน่”

เจ้าเมืองกะเต “เข้ามาหาหมูป่า”

อุปราช “เราได้ข่าวว่า เจ้าเข้ามารัฐฐานเพื่อมาแย่งชิงพื้นที่ประเทศของเรา”

เจ้าเมือง “เรามาเที่ยว เรามาดูไม้สัก ไม้พะยูน ที่นี้มีอะไรหลาย ๆ อย่าง มีทรัพยากร ไม้ดอมนี่ก็ถูกส่งไปขายเมืองจันทน์หมดแล้ว อีกต่อไปบ้านเราคงต้องใช้ไม้้อทำเสาบ้านกันแน่ ๆ” (พูดเสียดสีสังคม)

อุปราช “เราจะประมือกันก็ได้”

เจ้าเมือง “แต่ฉันไม่อยากจะปะทะกับใคร ที่บ้านเมืองไตนี่ไม่มีอะไรเหลือแล้ว เราก็ไม่อยากจะมาเอาอะไร เราจะมาให้ของฝาก เงินก็ไม่ใช่ ทองก็ไม่ใช่ อัญมณีก็ไม่ใช่”

อุปราช “เจ้าเป็นแขกประเภทไหนกันเนี่ย”

เจ้าเมือง “เราเป็นแขกบ้า เรามาเพื่อที่จะสร้างความเป็นมิตรภาพกับท่าน เรามาเจรจาหยุดยิงกัน ๒ คน แต่คนตัวน้อย ๆ ที่ปะทะกันก็ให้ปะทะกันไป” (พูดเสียดสีการเมืองปัจจุบัน)

อุปราช “ไตนี่ อยากจะได้ลูกสาวท่านมาอยู่ในเมืองด้วย”

เจ้าเมือง “ไม่ได้ เรามีธรรมเนียมอยู่ว่า ถ้ามีลูก เราจะไม่ให้แต่งงานกับชาวต่างชาติ ถ้าแต่งงานกัน เราจะตัดคอเสีย”

อุปราช “พวกคุณเข้ามารับราชอาณาจักรของเรา แล้วมาพูดอย่างนี้ มีจุดมุ่งหมายอะไรจริง ๆ กันแน่”

เจ้าเมือง “เราไม่ได้มาเอาอะไร เรามาเที่ยวงานปอยเดือนสี่” (พูดถึงงานที่มาแสดงจำดไต)

อุปราช “ถ้ามาเที่ยวงานเฉย ๆ ก็ดี ถ้ามาตี ทำไมต้องเอาพวกทหารมาปะทะกัน”

เจ้าเมือง “ก็นั่นเป็นเรื่องของทหาร ดาบของฉัน พันที่เดียวตาย ๓ คนเลย” (พูดเสียดสีการเมือง)

อุปราช “ไม่ให้ชักดาบออกมา ทำไมล่ะ”

เจ้าเมือง “ถ้าเอาจริง ฉันก็เจ็บนะสิ”

เจ้าเมืองทำตกลง นั่งลงไหว้อุปราชการพิน แล้วก็พินดาบกัน เจ้าเมืองกะเตพลาดท่าสับสน หลังจากนั้นมเหสีกับพระธิดาเดินออกมา

มเหสี “ท่านเป็นอะไรลึ้ม”

เจ้าเมืองกะเต “ข้าเหยียบเปลือกกล้วย เลยลื่นลึ้ม”

เจ้าเมืองสั่งมเหสีและพระธิดา “อย่าไปดูหนุ่มไทใหญ่”

พระธิดา “หนุ่มไทใหญ่ อ้วนดี หล่อจัง”

เจ้าเมืองกะเต “ห้ามไปรักกับหนุ่มไทใหญ่นะ คนผอมคนอ้วนก็อย่ามองลูก”

พระธิดาแอบมอง “หนุ่มไทใหญ่งามจริง ๆ”

อุปราชเมืองไตแอบขยิบตาให้พระธิดาเมืองกะเต เจ้าเมืองเห็นเข้าหันไปถามว่าขยิบตาทำไม อุปราชตอบว่า “แมลงเข้าตาน่ะ”

เจ้าเมืองกะเตพูดกับพระธิดา “ถ้าจะรักกับอุปราชได้ ก็ต้องรักตั้งแต่เฒ่าไปถึงหัว แต่ห้ามรักตั้งแต่เฒ่าลงมาข้างล่าง ห้ามรักกันแบบนั้นเด็ดขาด คุยกันได้ แต่ห้ามรักกัน”

เจ้าเมืองกะเตบ่น “น้ำก็ไม่มิกิน เข้าไปข้างในดีกว่า”

ภาพที่ ๑๔๔ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๕

ภาพที่ ๑๔๕ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๕

ฉากที่ ๖ อุปราชกับพระธิดาจับกัน

พระธิดา “พ่อเราบอกว่าให้รักท่านตั้งแต่เฒ่าไปถึงหัว ห้ามรักตั้งแต่เฒ่าลงมาถึงขา หมายความว่าอย่างไรคะ”

อุปราช “มันจะช็อคกัน”

พระธิดา “น้ำแห่งตั้งแต่เมื่อไรนะเมืองแสนหวิเนี่ย เพราะไม่มีใครเอาน้ำมาให้กินบนเวทีเลย” (พูดแซวเจ้าภาพวัด)

พระธิดากับอุปราชคุยกันไปคุยกันมา แต่เจ้าเมืองห้ามไว้ไม่ให้รักกัน หลังจากนั้นอุปราชก็เริ่มจีบพระธิดาด้วยการร้องเพลงไต่

(เนื้อเรื่อง กล่าวว่าน้องสาวจ้ง ดีใจที่ได้มาพบกัน เราจับมือกันนะ แต่ไม่ได้ชอบกัน)

อุปราชพูดกับคนคู่ “ตลาขเลขเรา เจอกับลูกสาวเจ้าเมืองกะเต” (พูดติดตลก)

อุปราช “เราจะรักกันมัยยะ”

พระธิดา “ถ้าเราไปคุยกับพ่อ พ่อก็จะตัดคอเรา

(ตกลงว่า ๒ คนเกิดความรักต่อกัน)

ภาพที่ ๑๔๖ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๖

ภาพที่ ๑๔๗ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๖

ฉากที่ ๗

เจ้าเมืองเดินออกมาพูดว่า “เห็นลูกสาวเราจับมือกับท่าน เราจะต้องตัดคอลูกสาวเรา เมื่อเราจะออกจากบ้านเมืองมา เราบอกแล้วว่าห้ามรักกับคนต่างชาติ”

พระธิดา “เรารักเมืองไต่ รักหนุ่มไต่ ไปแล้ว เราไม่รักก็ไม่ดี” (เพลงประกอบเศร้า)

เจ้าเมือง “ไม่ได้ เราจะต้องตัดความสัมพันธ์ของทั้ง ๒ คน โดยจะตัดที่คอเลย เราให้คำมั่นสัญญากับเชื้อชาติของเรา เราบอกแล้วก่อนที่จะออกมา เมื่อมาถึงที่นี่เจ้าแหกกฏ ที่เราได้ให้ไว้”

อุปราช “ขอรับรองว่าอย่าตัดคอเลย”

เจ้าเมือง “ข้าไม่ได้ตัดคอเจ้า แต่ข้าจะตัดคอลูกสาวของเรา ทางที่ดีเจ้ามาช่วยข้าตัดคอลูกสาวของข้าเร็ว ๆ มันจะได้ไม่ทรมานมาก”

พระธิดา “ฉันรักเขาจริง ๆ อยากรักเขาจริง ๆ เขานี้ อ้วนก็อ้วน งามก็งาม หล่อก็หล่อ เลยอยากจะรักเขา”

เจ้าเมือง “จะให้เวลาเจ้ามีชีวิตอยู่เป็นเวลา ๓ วันไฟ” (จุดธูปบูชา ๓ ครั้ง)

อุปราช “เรารักกัน แต่อยู่ด้วยกันไม่ได้ ไม่ยั่งยืน เราก็คงไม่รู้อะไร”

พระธิดา “เราไม่อยากจะกลับบ้าน อยากจะไปอยู่กับท่าน อยู่ที่เมืองของเราข้าก็ยากหมากก็แพง เราไม่อยากจะกลับไปเลย”

อุปราช “เราก็คงไม่รู้อะไรจะช่วยเจ้าได้อย่างไร เราเจอจากกับพ่อของเธอแล้ว”

เจ้าเมือง “เอาละ พวกเจ้ารักกันจนได้ เราจะตัดคอ วิญญาณของลูกสาวข้าก็จะนำไปเมืองกะเตด้วย เมืองกะเตของเรามีสังกะกับเชื้อชาติของเรา เราคิดอย่างไรก็จะทำอย่างนั้น”

ทุกคนอ้อนวอนเจ้าเมืองว่าให้อภัยลูกสาว อย่าตัดคอเลย

เจ้าเมือง “เราเปลี่ยนคำพูดไม่ได้ เราครองเมือง เราก็จะต้องรักษาคำพูด หากเราทำไม่ได้ คนก็จะถ่มน้ำลายใส่เรา”

อุปราช “ข้าขอรับรองท่านว่าอย่าตัดคอเลย เรารักกัน เราอยากอยู่ด้วยกัน”

เจ้าเมือง “ความรักทำให้คนตาบอด ความรักไม่มีตา ความรักตาบอด แต่เชื้อชาติของเราตาบอดไม่ได้ คนไทใหญ่ ใจใหญ่ ใจยาว เหมือนกลองกันยาวก็จะยาว ๆ ไต่เนี้ย เหมือนน้ำใส เอาอะไรใส่ลงไปก็เป็นสีนั้น เพราะคนไต่เนี้ยใจดี แต่กะเตของเราเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น ไทใหญ่เหมือนกับคนขับรถมาก็ชอบเขาแล้ว ทั้งที่ไม่รู้ว่าเขาเป็นมาอย่างไร”

เจ้าเมือง “เราก็ส่งสารคนไทใหญ่จริง ๆ ที่เป็นแบบนั้น เมื่อปี ๑๕๘๘ (พุดเสียดศีการเมือง) บ้านเมือง
อยากได้ประชาธิปไตย รัฐบาลก็ให้มา คนชนะก็ชนะไป คนแพ้ก็แพ้ไป ไทใหญ่เนีย เรียนกันก็ไม่รู้ว่ามึงทั้งสี่
ขาว สีแดง สีเหลือง”

เจ้าเมือง “ทุกคนคิดว่าฉันพุดถูกต้องมัย”

เจ้าเมือง “เราชาวกะเตมาบ้านนี้ก็ไม่ได้อยากจะได้อะไร แต่แค่มาสั่งสอน การที่เราไม่สามัคคีกัน
ขัดแย้งกัน แย่งการงานกัน ฉันพึงรู้ว่าเราไม่สามัคคีกันนั่นเอง”

เจ้าเมือง “เรามาจากที่ไกล เราตั้งใจมาเพื่อคนไทใหญ่ แต่ว่าเราจะเป็นอย่างไร สงสารไทใหญ่อย่างไร
แต่เราจะไม่ยอมมอบลูกสาวเราให้แน่นอน เพราะเราสัญญากับตัวเองไว้แล้ว”

เจ้าเมืองตัดคอพระธิดา (จบการแสดง)

ภาพที่ ๑๔๘ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗

(ซ้าย-ขวา) นางเอกขอร้องบิดาให้เห็นใจกับความรัก

ภาพที่ ๑๔๕ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗
(ซ้าย-ขวา) พระเอกกับนางเอกเสียใจที่ความรักไม่สมหวัง

ภาพที่ ๑๕๐ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗
(ซ้าย-ขวา) พระเอกขอร้องบิดานางเอก บิดาไม่ยอม เตรียมประหารชีวิตนางเอก

ภาพที่ ๑๕๑ ตัวอย่างการแสดงฉากที่ ๗
(ซ้าย) พระเอกเศร้ามากที่ต้องจากกับนางเอก (ขวา) นางเอกถูกประหารชีวิต

ภาพที่ ๑๕๒ ครูจายท่าหลังวัน หลังจากการแสดงละครเสร็จ

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติมผู้วิจัยยัง ได้พบบทละครเรื่อง เจ้าวีระตายแทนพ่อ เป็นของเดิมที่ใช้แสดงลิเกจ๊าดไตจากบุคคลข้อมูลที่เป็นนักดนตรีตอยอฮอร์นชื่อ ต่างเอ ดังนี้

ภาพที่ ๑๕๓ การสัมภาษณ์ต่างเอ บันทึกภาพวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗

มีเมืองอยู่ ๒ เมืองได้แก่ เมืองพาราณสีกับเมืองสังขละนคร มีเจ้าเมืองปกครองอยู่ทั้ง ๒ แห่ง ซึ่งเมืองสังขละนครนั้นอยากได้เมืองพาราณสีมาปกครองด้วยจึงหมายมุ่งหน้ายกทัพไปตีเมืองพาราณสีก่อนออกจากเมือง เจ้าเมืองสังขละนครจึงออกอุบายเพื่อแจ้งไปยังเจ้าเมืองพาราณสีว่าให้นำแก้ววิเศษในเมืองพาราณสีมามอบให้แก่เมืองสังขละนคร ไม่เช่นนั้นจะบุกไปชิงและฆ่าเจ้าเมืองพาราณสี เจ้าเมืองพาราณสีไม่ยอม เจ้า

เมืองสังขละนครจึงบุกมาสังหารและชิงลูกแก้วได้สำเร็จ ในขณะที่นั้น บุตรของเจ้าเมืองพาราณสีจึงหนีออกมาได้จากเมืองมุงหน้าเข้าป่า และได้เข้าพบกับพ่อครูท่านหนึ่งสอนวิชาทางเจิงสู้รบ ทำให้บุตรของเจ้าเมืองพาราณสีมีความสามารถมากทางการรบ และกลับไปต่อสู้ชิงเมืองสังขละนครกับเมืองพาราณสีปกครองได้ แก่แก่นเจ้าเมืองสังขละนครที่สังหารบิดาและชิงเมืองไปครั้งก่อน อีกทั้งยังนำธิดาของเจ้าเมืองมาสมรสด้วยและปกครองเมืองต่อไป

คำสอนของเรื่องนี้คือให้ระลึกถึงปัญหาของการช่วงชิง (ต่างเอ, สัมภาษณ์ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

๔.๔ วิเคราะห์ทำนองดนตรีสำหรับการแสดงลิเกจ๊าดไต

การวิเคราะห์ทำนองดนตรีไทใหญ่ ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาสำหรับการวิเคราะห์ออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรกเป็นเนื้อหาว่าด้วยสายการสืบทอดดนตรีจ๊าดไตของครุหน่อคำพร้อมทั้งชีวประวัติของสายการสืบทอด ส่วนที่ ๒ เป็นเนื้อหาเรื่องของจังหวัดทำนองดนตรีจ๊าดไต และส่วนสุดท้ายเป็นเนื้อหาว่าด้วยทำนองเพลงสำหรับการแสดงดนตรีจ๊าดไต ซึ่งประกอบด้วยทำนองเพลงของมองเวียงและทำนองเพลงของปาดยา โดยทำนองเพลงปาดยาเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากครุหน่อคำ ซึ่งเป็นนักดนตรีมาจากเมืองสีป่อ รัฐชาน ปัจจุบันพำนักอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี ประเทศไทย โดยหัวข้อในการวิเคราะห์รูปแบบทำนองของบทที่ ๔ มีการจัดแบ่งดังนี้

๔.๔.๑ สายการสืบทอดดนตรีจ๊าดไตของครุหน่อคำพร้อมทั้งชีวประวัติของสายการสืบทอด

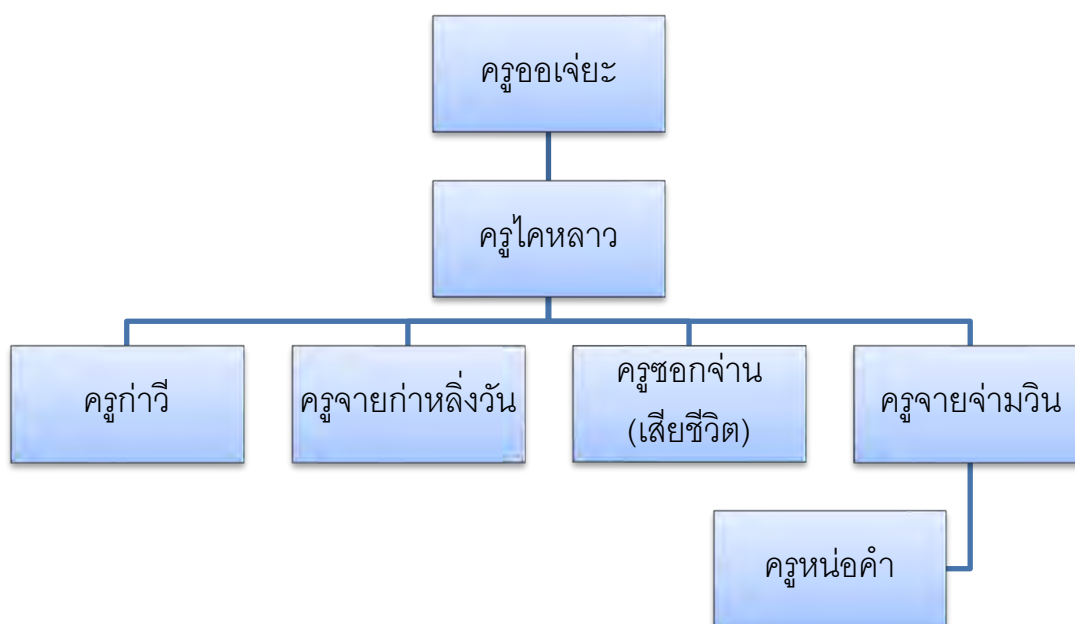
๔.๔.๒ วิเคราะห์จังหวะเครื่องหนัง (เข่าลงปัด) ๑๒ จังหวะ

๔.๔.๓ วิเคราะห์ทำนองเพลงสำหรับการแสดงจ๊าดไต (ทำนองปาดยาและมองเวียง)

ดังปรากฏรายละเอียดดังนี้

๔.๔.๑ สายการสืบทอดดนตรีจ๊าดไตของครุหน่อคำพร้อมทั้งชีวประวัติของสายการสืบทอด

สำหรับสายการสืบทอดดนตรีจ๊าดไตของครุหน่อคำ สามารถแสดงดังแผนผังต่อไปนี้

รายชื่อตามปรากฏในแผนผังมีรายละเอียดประวัติบุคคลเท่าที่ผู้วิจัยสืบค้นได้และนักดนตรีจำัดไตที่เกี่ยวข้องกับรายชื่อที่ปรากฏดังต่อไปนี้

ครูอเจยะ

ภาพที่ ๑๕๔ ภาพครู “อเจยะ” ผู้คิดค้นการแสดงลิเกจำัดไต
(ที่มา : จำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๔ : ๑๔๒)

ครูอเจยะเป็นผู้ก่อตั้งหรือคิดค้นการประสมวงดนตรีจำัดไต ใช้บรรเลงกับการแสดงลิเกจำัดไต ก่อกำเนิดมาประมาณ ๕๐-๖๐ ปี โดยครูอเจยะมีแนวคิดในการประสมวงมาจากการที่มีแขกบ้านแขกเมืองมา เจริญสัมพันธไมตรี ในขณะนั้นมีการเชิญนักดนตรีพม่ามาทำการแสดง ครูอเจยะจึงคิดประสมวงจำัดไตขึ้น เพื่อจัดแสดงแทน นอกจากนี้ยังมีอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นแนวคิดให้ครูอเจยะคิดประดิษฐ์วงดนตรีชนิดนี้ขึ้น โดยครูต่างคำ จางยอด เล่าว่า “ครูอเจยะเล่าว่ามีชาวต่างชาติท่านหนึ่งบอกว่า คนไทใหญ่เพื่อนพื้นบ้าน ทำไมไม่ยกระดับตัวเองไปอยู่บนเวทีแล้วทำการแสดงแบบศิลปะอย่างอื่น ๆ ไม่ใช่แค่การฟ้อนนกก ฟ้อนโตอยู่ที่สนามเพียงอย่างเดียว ทำให้ครูอเจยะจึงคิดเห็นตามที่ชาวต่างชาตินั้น ๆ ว่า ควรมีการยกระดับศิลปะทางดนตรีชาวไทใหญ่ให้ดียิ่งขึ้น” (ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

เมื่อมีการนำเครื่องดนตรีพม่ามาประสมวง ครูอเจยะทำการปรับเสียงใหม่ให้กับกับเสียงของทำนองเพลงไทใหญ่ หลังจากนั้นใช้ทำนองเพลงไทใหญ่บรรเลงในวงดนตรีที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่นี้ สำหรับการ

แสดงนิมิตแสดงเรื่องโบราณ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาดก นับเป็นศิลปะที่มีการผสมผสานไทใหญ่กับพม่าชนิดหนึ่งที่มีความแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบันนี้ นักดนตรีที่ร่วมสมัยกับครูออเจยะได้แก่สล่าลู หรือเสี้ยลู ทำหน้าที่เป็นตัวตลก นักดนตรี กำกับการแสดง พระเอกลิเก คนที่ ๒ ได้แก่ครูสว่างกานหมัด ทำหน้าที่เป็นตัวตลก คนที่ ๓ คือครูเฮินสิ้น ทำหน้าที่เป็นตัวตลกเช่นเดียวกัน คนที่ ๔ คือครูสว่างยี ทำหน้าที่ร้องความหรือที่เรียกว่าเฮ็ดความ และมีความถนัดเรื่องการสืตอขอฮอรันด้วย คนที่ ๕ ได้แก่ครูล่อเกะ เป็นนักดนตรีเครื่องเป่า (เป่าขลุ่ย)

สำหรับนักดนตรีรุ่นลูกศิษย์ของครูออเจยะ ได้แก่ ครูไคหลาว ครูสว่างจิง (ทำหน้าที่ตีคอกเคอร์เดียน ตีมองเว็ง ตีเครื่องกำกับจังหวะ (จี ฮอกแสง) และครูจ๋ามวิน ทำหน้าที่ตีกลองเช่าลงบึด นอกจากนี้ยังมีลูกศิษย์คนสำคัญอีก ๑ ท่าน ได้แก่ ครูจายก่าหลังวัน ซึ่งปัจจุบันเป็นคณะลิเกจ๊าดไตที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในเมืองสีป่อรัฐชาน ตั้งคณะลิเกจ๊าดไตชื่อ อ้ายหอมจอมปิ่น เป็นต้น

ประวัติครูไคหลาว

ครูไคหลาวเกิดแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑ จุลศักราช ๑๓๑๒ ปัจจุบันอายุ ๖๔ ปี อยู่บ้านเลข ๒๔๕ ป๊อกจ้างคำ หมู่ ๕ เวียงสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๕ ครูไคหลาว

บันทึกภาพวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ครูไคหลาวมีความสนใจเรื่องศิลปะการดนตรีตั้งแต่อายุ ๑๓ ขวบ ซึ่งขณะนั้นบวชเป็นเณรอยู่ที่วัดจองโพธิ์ต่อ เมื่อมีความสนใจแล้วก็ไปหัดเล่นเครื่องดนตรีเบน โจเป็นเครื่องดนตรีชิ้นแรก เพลงแรกที่ฝึกหัดได้แก่ เพลงต่างสูตต่างเฮา ครูคนแรกคือ ครูลายคำหลู สำหรับครูลายคำหลูเป็นลูกศิษย์ของครูออเจยะ

ครูไคหลาวเป็นลูกศิษย์ครูลายคำหลูอยู่ประมาณ ๓ ปี หลังจากนั้นไปร่วมการแสดงอยู่กับคณะครูออเจยะ ซึ่งใช้ชื่อคณะว่า “คณะเงาหง่าแซงไต” คำว่า “เงาหง่า” หมายถึงรากเหง้า คำว่า “แซงไต” หมายถึงจ๊าดไต เพราะฉะนั้น ชื่อคณะนี้จึงหมายถึง รากเหง้าของชาติไต นั่นเอง

ขณะที่ครูไคหลาวอายุได้ ๑๖ ปีและร่วมคณะกับครูอ้อเจ๊ะอยู่นั้น มีนักดนตรีในคณะที่มีชื่อเสียง ได้แก่ จายคำแหลง ทำหน้าที่เป็นพระเอก ลุงกอหลาย ทำหน้าที่สีตอยอ ตอยอฮอร์น และสีเบนโจ ลุงล่างกอง ทำหน้าที่สีเบนโจ ลุงลอก๊ะ ทำหน้าที่ตีกลอง สำหรับงานที่ไปแสดงช่วงนั้น ได้แก่ งานปอยเดือน ๔ (งานนิมนต์พระ) งานปอยมหรสพ งานพระผู้ใหญ่มรณภาพ งานปอยล่างลอง และงานบุญทั่วไปที่เป็นงานบุญใหญ่

เรื่องราวที่นิยมเล่นของคณะครูอ้อเจ๊ะในขณะนั้น ได้แก่ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับจักร ๆ วงศ์ ๆ เรื่องราวเกี่ยวกับชาดก อติชาติของพระพุทธเจ้า สำหรับเรื่องที่มีชื่อเสียงมากที่สุดได้แก่ เรื่อง “อ่าลิมไร”

สำหรับเนื้อหาของเรื่องอ่าลิมไรนั้น เนื้อเรื่องเป็นเนื้อหาของสมัยที่มีคอมมิวนิสต์ เป็นเรื่องราวที่ชาวอังกฤษเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ของประเทศ ตัวละครชื่อ ต่างคอน เป็นชาวบ้านเกษตรกรรม สำหรับต่างคอนเปรียบกับคนไทใหญ่ที่เป็นชาวบ้านธรรมดา นอกจากนี้ก็มีนางรอด โดยนางรอดนั้นเป็นลูกครึ่งพม่ากับไทใหญ่ มีความสามารถในการพูดไทใหญ่ ๑ คำ พุดพม่า ๑ คำ เรื่องราวเกิดขึ้นโดยนางรอดมาชอบพอรักใคร่กับต่างคอน เมื่อทั้งสองรักกัน ต่างคอนซึ่งเป็นชาวไทใหญ่ก็สอนศิลปวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ให้แก่นางรอด ได้รับรู้และมีความรู้ วันหนึ่งต่างคอนถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร ต้องไปรบที่ชายแดน ต่างคอนจึงร้องเพลง โดยเพลงนี้มีชื่อเสียงมากเวลาขณะจำดไตไปแสดง คำร้องกล่าวเนื้อหาวาด้วย “ถ้าพี่ไปข้างนอก ไปชายแดนน้องอยู่ในเมือง จงทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ทำงานบ้าน ทำบุญ ทำทาน เปลี่ยนดอกไม้ในแจกันที่บ้าน ที่ห้องพระ และไม่รู้ว่าจะพบกันเมื่อไร เราจะนัดกัน เมื่อถึงวันเพ็ญเมื่อใด ขอให้น้องมามองพระจันทร์พร้อมกับพี่ เรามามองพร้อม ๆ กันเพื่อมานัดพบกัน”

เรื่องราว “อ่าลิมไร” เป็นเรื่องที่สอนให้คนในสังคมมีความรักชาติ นอกจากนี้ยังสอนผู้หญิงว่า หากผู้ชายออกไปทำหน้าที่นอกบ้าน ตนเองก็ต้องทำหน้าที่แม่บ้านให้เรียบร้อย

ครูไคหลาวเป็นสมาชิกคณะจำดไตของครูอ้อเจ๊ะตั้งแต่อายุ ๑๓ ปีจนถึงอายุประมาณ ๒๔-๒๕ ปี ครูอ้อเจ๊ะจึงมอบหมายให้ครูไคหลาวไปถ่ายทอดความรู้ด้านจำดไตและตั้งคณะติเกจำดไตให้แก่เยาวชนพื้นที่อื่น ๆ ๔ แห่ง ดังนี้

๑. เมืองมิด
๒. เมืองแสนหวี
๓. เมืองเกซี
๔. เมืองกิ่ง

ระยะเวลาในการสอนและตั้งคณะ ใช้เวลาเมืองละ ๑ เดือน โดยนักเรียนที่มาทำการถ่ายทอดมีทั้งเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยแต่ละเมืองจะมีคนมาสืบทอดไม่น้อยกว่า ๒๕ คน

หลังจากถ่ายทอดวิชาการลิเกจ้ำดไตให้กับพื้นที่ต่าง ๆ แล้ว ครูไคหลาวไม่เคยตั้งคณะเป็นของตนเอง แต่จะรับสอน รับเป็นวิทยากรให้แก่ผู้สนใจที่ต้องการศึกษาเรื่องราวของจ้ำดไตที่ต้องการตั้งคณะนักแสดง เป็นของตนเอง

ชีวิตครอบครัว ครูไคหลาวแต่งงานกับนางเอกลิเกชื่อ ป้าจิ้งเม็ยะ ปัจจุบันอายุ ๖๕ ปี มีบุตรธิดาจำนวน ๔ คน โดยทั้ง ๔ คนไม่มีผู้ใดสนใจสืบทอดศิลปะด้านลิเกจ้ำดไตเลย สำหรับป้าจิ้งเม็ยะเป็นนางเอกลิเกไม่สังกัดคณะใด หากมีคณะใดมาหางานก็จะไปแสดงตามงานต่าง ๆ และจะไปแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ทุกที่ ตลอดระยะเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมา

อาชีพหลักของครอบครัวครูไคหลาวนั้น ทำอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน สำหรับงานจ้ำดไตนั้น ครูไคหลาวถือเป็นการต่อ ยอดในเรื่องการความรักชาติ ไม่แสดงจ้ำดไตเพื่อเป็นการประกอบอาชีพแต่อย่างใด ทักษะคติเกี่ยวกับทำนองเพลงต่าง ๆ ครูไคหลาวอธิบายว่า

เราจะไม่แยกว่าชอบทำนองอะไร ไม่ชอบทำนองอะไร ไม่คิดจะแยก แต่เราเลือกให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ให้ความสำคัญเท่ากันหมด ซึ่งครูออเจ้ยะก็เป็นอย่างนั้น คิดอย่างนั้น เพลงหนึ่ง ๆ มีหลายความหมายในตัวเอง บางครั้งพูดเรื่องการเมือง บางครั้งพูดเรื่องผู้สาว ผู้บ่าว เราให้ความสำคัญเท่ากันหมด (ไคหลาว, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ทัศนคติเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการแสดงลิเกจ้ำดไต ครูไคหลาวแสดงความคิดเห็นว่า

สำหรับการแสดงที่ถือว่ามิชู้เสียงนั้น ไม่มี เพราะการแสดงทุกครั้ง ทุกสถานที่ จะถือว่ามีความสำคัญเท่ากันหมด จะทำเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ สำหรับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางศิลปะจ้ำดไตนั้น ถือว่ามันเป็นไปตามยุคตามสมัย ยุคสมัยไม่เหมือนกัน ความรู้สึกของคนสมัยก่อนก็เป็นอิกรสชาติหนึ่งกับคนสมัยปัจจุบัน แม้ว่าจะเป็นสมัยก่อนหรือสมัยนี้ก็ถือว่าเป็นเรื่องการต่อยอดทางศิลปะ ไม่ว่าจะยุคไหน ๆ เราก็ต้องชอบทั้งนั้น เพราะเป็นการร้องเพลงไตเหมือนกัน แต่รสชาติอาจจะต่างกันไป รางวัลที่ได้คือเสียงปรบมือจากผู้ชมเท่านั้น (ไคหลาว, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

สำหรับการแสดงลิเกจ้ำดไตถือเป็นศิลปะที่นำมาใช้สอนเยาวชนและคนในสังคม ดังที่ครูไคหลาวได้อธิบายว่า

การนำจ้ำดไตไปสอนให้กับเยาวชนนั้น ถือเป็นช่องทางที่ดีที่สุดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะเป็นการแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม เกี่ยวกับการเมือง เกี่ยวกับศาสนาและเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ยกตัวอย่างเช่น เราต้องการพูดถึงเรื่องการเมือง หากมีการร่างรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายและต้องการให้คนสังคมรับทราบ เราก็จะนำไปแสดง หรือหากเป็นเรื่องพระมรณภาพ เราก็จะแสดงเนื้อหาว่าด้วยการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ถือเป็นช่องทางของการสอนชาวบ้าน เยาวชน บางครั้งเป็นการสอนเรื่องวัฒนธรรม ศาสนา การเมือง การให้ความรู้เรื่องการเกษตร

สำหรับการสอนคนในสังคมนอกจากการแสดงจ้ำดไตแล้ว ก็มีช่องทางในส่วนของพระเทศน์ แต่พระนักเทศน์ก็นำภาษาบาลีมาเทศน์ หากเป็นหนังสือ ก็จะมีคนอ่านบางคน เพราะบางคนก็อ่านหนังสือไม่ออก แต่การแสดงจ้ำดไต ตาก็เห็น หูก็ได้ฟัง จึงถือว่าเป็นช่องทางที่ดีที่สุดในการสอนคนในสังคม (ไคหลาว, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ประวัติครูกำวิ

ครูกำวิ อยู่บ้านเลขที่ ๓ บ้านจ้ำมเผือก เวียงสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๖๔ ปี เป็นนักดนตรีดีกลองเช่าลงปัด จี สอกแสง และปาดยา

ภาพที่ ๑๕๖ ครูกำวิ

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ครูกำวิभवเป็นเนรตั้งแต่อายุ ๘ ขวบถึง ๑๑ ขวบ เมื่อสึกออกมา หลังจากนั้น ๑ ปี เริ่มศึกษาคนตรี เครื่องดนตรีชิ้นแรกคือปาทยา เพลงแรกคือเพลงต่างสูต่างเฮา โดยศึกษาจากต่างยุ่น ซึ่งเป็นพี่ชายของต่างส่วย โดยเรียนกันที่บ้านต้นซ้อ เรียนกันเป็นวงเล็ก ๆ ในช่วงเข้าพรรษา เรียนคนเดียว ไม่มีเพื่อน เป็นการเรียนโดยไม่เสียค่าเรียนใด ๆ เรียนอยู่กับครูต่างยุ่นประมาณ ๒-๓ ปี

เมื่ออายุได้ ๑๕-๑๖ ปี ครูกำวิออกไปอยู่กับกลุ่มจ๊าดไตที่บ้านหลอยตอง เมืองหนองเหียว ครูกำวิเล่นดนตรีกับคณะจ๊าดไตที่บ้านหลอยตอง โดยขณะนั้นมีลุงซู่เป็นหัวหน้าคณะ ปัจจุบันคณะหลอยตองปิดกิจการไปแล้วเพราะขาดหัวหน้าคณะ

ต่อมา ทำหน้าที่สอนการแสดงจ๊าดไตที่เขตเมืองจิน ชื่อบ้านเวียงใต้ เป็นเขตติดต่อกัน ๓ เมืองซึ่งเป็นชายแดนเมืองไต ได้แก่ เมืองไต เมืองขาง (คะฉิ่น) เมืองแม่ (เมืองจิน) สอนประมาณ ๓ เดือน มีลูกศิษย์ประมาณ ๓๐ คน สามารถตั้งคณะจ๊าดไตได้ ชื่อคณะจ๊าดไตว่า คณะมานเวียงใต้ ถือเป็นลูกศิษย์กลุ่มสำคัญของครูกำวิ

เมื่ออายุ ๔๗ ปี ตั้งคณะจ๊าดไตเป็นของตัวเอง ชื่อคณะ “หมอกจ้ามคำ” ชื่อคณะมาจากบ้านจ้ามเผือกซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะจ๊าดไต และคนที่ร่วมก่อตั้งคณะคือนางจ้ามคำ จึงนำชื่อสถานที่และชื่อนางจ้ามคำมารวมกันเป็นชื่อคณะ เรียกกันว่าคณะ “หมอกจ้ามคำ”

ชีวิตครอบครัว มีธิดา ๒ คน คนโตอาศัยอยู่เมืองสีป้อ ไม่เป็นนักดนตรี ส่วนคนเล็กมีความสามารถด้านการแสดงจ๊าดไต ปัจจุบันไปอาศัยอยู่ที่เมืองไทย โดยลูกสาวคนเล็กทำหน้าที่เป็นนางรำ ซึ่งชาวไทยใหญ่เรียกว่า แม่จ้างก้า

สำหรับงานที่รับแสดง เป็นงานทั่วไป สมัยก่อนมีคนดูนับหมื่นคน ถ้าคนดูเป็นหลักพันถือว่า จำนวนน้อย สำหรับการนับจำนวนผู้ชมจะนับจากการเช่าที่นั่งชมการแสดง โดยมีกรรมการวัดเป็นคนให้เช่าที่นั่งงานที่รับมี ๒ แบบ แบบแรกเป็นงานของการพนัน แม้ว่าจะไม่มีผู้ชมก็ต้องแสดงเพราะคนเล่นการพนันต้องการเสียงการแสดงเป็นเพื่อนระหว่างเล่นการพนัน รูปแบบที่ ๒ เป็นงานบุญต่าง ๆ ได้แก่ งานปอยส่งล่อง หรืองานบุญต่าง ๆ งานลักษณะนี้ถ้าไม่มีผู้ชมจะหยุดเล่นได้ แต่ปกติจะมีผู้ชมเป็นจำนวนมาก

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงจากอดีตสู่ปัจจุบันนั้น หัวหน้าคณะจะต้องดูสถานการณ์ของงานที่ไปแสดง การแสดงจะมีการปรับเปลี่ยนไปทุกครั้งที่มีการรับการแสดง หากจะทำการเล่นรูปแบบเดิม ผู้ชมจะไม่นิยมมาชม เนื่องจากปัจจุบันมีสื่อทางโทรทัศน์ ซึ่งมีการถ่ายทอดละครที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ฉายมาจากประเทศไทย มาสู่รัฐานเป็นจำนวนมาก เพราะฉะนั้น คณะการแสดงจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไม่ให้มีความเหมือนกับการแสดงในทีวี เพื่อให้ผู้ชมมีความสนใจที่จะชมการแสดง

สำหรับการตีปาดยา ครูกำวือธิบายว่า “ทำนองปาดยาที่ยากที่สุดคือ ความล่องคอง ความหยอบย่อน เพราะต้องตีจี ๑ และต้องข้ามลูกไกล ๆ ปาดยาของจำดไต เล่นจี ๑ เล่น จี ๒ มีบทบาทตอนที่ตีกับนางรำ แต่ตอนร้องเพลงตอยอฮอร์นมีบทบาทมากกว่า แต่ถ้าตอนรำต้องเป็นปาดยามีบทบาท ” (กำวิ, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ทัศนคติของครูกำวิ ที่เกี่ยวข้องกับจำดไต ครูกำวิกกล่าวว่า

เป็นห่วงคือ เรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นมรสุม ปัจจุบันมีแต่เรื่องสมัยใหม่มาครอบงำ ลูกหลานของเรา ขนาดจำดไตก็เอาคีย์บอร์ดเข้ามาเล่น เลยมีแนวคิดอยากสอนเยาวชน โดยจะเริ่มเข้าพรรษาปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๕๗) สมัยนี้มีแต่คนเล่นไม่เป็น ไม่รู้เรื่องจำดไตแต่ตั้งคณะจำดไตเพื่อการค้าเพื่อธุรกิจ แบบนี้มีในสี่ป้อ แล้วก็ไปจ้างนักดนตรีมา และขึ้นค่าตัวให้กับนักดนตรีแพง ๆ จาก ๑๐,๐๐๐ จั๊ต เป็น ๓๐,๐๐๐ จั๊ต

(กำวิ, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ประวัติครูจ่ายกำหลังวัน

ภาพที่ ๑๕๗ ครูจ่ายกำหลังวัน

บันทึกภาพวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ครูจายก่าหลังวันเกิดที่บ้านเวียงเก่า เมืองสีป้อ บิดามารดาไม่เป็นนักดนตรี โดยบิดาประกอบอาชีพเป็น นายพราน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาจำนวน ๑๐ คน ในบรรดาพี่น้องทั้งหมดมีความสามารถด้านดนตรี ๖ คน

ในวัยเด็ก อายุราว ๕ ขวบ ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่งจนจบชั้น ๒ (เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒) โดยเท่ากับเรียนจบชั้นอนุบาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ ตามลำดับ หลังจากนั้นได้บวชเณร อยู่ที่วัด ณ วัดแห่งนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการศึกษาทางด้านดนตรีประเภทต่าง ๆ โดยท่านเริ่มต้นการศึกษา ด้านศิลปะไทใหญ่ด้วยการติ๊กลองกันยาว ตีมอง และตีจี

เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี ครูจายก่าหลังวันมี โอกาสฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของครูอุ ซึ่งมีความสามารถหลายอย่าง โดยเฉพาะเป็นผู้ร่วมวงกับครูอเจยะ ผู้ริเริ่มการแสดงจ๊าดไตและดนตรีจ๊าดไตให้ชาวไทใหญ่เมื่อ ๖๘ ปีที่ผ่านมา สำหรับครูที่ร่วมวงในระยการริเริ่มมี ๕ ท่านด้วยกัน ได้แก่

๑. ครูอเจยะ
๒. ครูอุ
๓. ครูหม่านเฮิง
๔. ครูกอโลย
๕. ครูสำงยี

สำหรับบุคคล ๔ ลำดับแรกที่กล่าวมาถือเป็น ๔ คนหลักในช่วงการริเริ่มวงดนตรีประเภทนี้ในรัฐชาน ช่วงเวลาที่ครูจายก่าหลังวันเข้าไปถ่ายทอดศิลปะการแสดงไทใหญ่กับครู เป็นระยะที่ดนตรีจ๊าดไตเกิดขึ้นได้ ประมาณ ๒๐ ปี

ความสามารถของครูอเจยะนั้น ครูจายก่าหลังวันอธิบายว่า ท่านมีความสามารถเขียนเนื้อเพลงได้ แต่ไม่สามารถเล่นหรือแสดงได้ หากแต่ใครบรรเลงหรือแสดงไม่ถูกต้อง ท่านจะทราบและสามารถแก้ไขให้ได้นับเป็นความสามารถพิเศษอย่างหนึ่งของท่าน

ช่วงอายุระหว่าง ๑๘-๒๐ ปีของครูจายก่าหลังวันนั้น ท่านได้ศึกษาดนตรีพม่าเพิ่มเติมที่วิทยาลัยนาฏศิลป์แห่งเมืองมัณฑลีย์ โดยการไปศึกษาระยะนั้น ท่านไปพักที่บ้านครูท่านหนึ่งของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และหากมีการแสดงจ๊าดไตก็จะเดินทางกลับบ้านที่เมืองสีป้อ

เมื่อครูจายก่าหลังวันอายุได้ ๒๔ ปี เรียนจบที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ มาแสดงลิเกจ๊าดไตกับครูอุ ในครั้งนั้น ครูอุเห็นว่า ครูจายก่าหลังวันไม่สามารถแสดงเป็นพระเอกได้ เนื่องจากหน้าตาไม่หล่อเหลานัก แต่มีความสามารถด้านดนตรีมากจึงให้เป็นนักดนตรีในวง วันหนึ่งคณะของครูอุขาดพระเอกในการแสดง ไม่สามารถหาพระเอกได้ จึงมอบตำแหน่งพระเอกให้กับครูจายก่าหลังวัน โดยครั้งนั้นเป็นศิลปินภายใต้ชื่อคณะ

ว่า “คณะวัดเวียงเก่า” โดยผู้ก่อตั้งคณะกรรมการแสดงได้แก่ท่านเจ้าอาวาสชื่อ “อุกอนตึงยะ” และครูจายก่าหลังวัน ยึดอาชีพการแสดงลิเกจ้ำดไตมาจนถึงอายุ ๕๕-๕๖ ปีจึงเลิกแสดงเป็นพระเอก

ช่วงราวอายุ ๓๔ ปี ครูจายก่าหลังวันได้แยกตัวออกจากคณะวัดเวียงเก่ามาตั้งเป็นคณะของตัวเอง โดยในขณะนั้น มีเพื่อนร่วมวงอีกท่านหนึ่ง ซึ่งแสดงเป็นตัวตลกในวง ได้แก่ ครูจายชอกง่า (ท่านมีอายุแก่กว่าครูจายก่าหลังวัน ๒ วัน) ก็แยกตัวไปตั้งวงจ้ำดไตอีกวงหนึ่งเช่นเดียวกัน จากจุดนี้เองทำให้คณะลิเกจ้ำดไตคณะวัดเวียงเก่าหยุดการแสดงลง สำหรับคณะจ้ำดไตที่เกิดขึ้นใหม่ ๒ คณะได้แก่

๑. คณะครูจายก่าหลังวัน (แสดงมาจนปัจจุบัน)

๒. คณะครูจายชอกง่า (เลิกการแสดงไปแล้ว)

การแสดงของคณะครูจายก่าหลังวัน มีนักแสดงที่เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาอีก ๕ คนมาร่วมเป็นนักแสดงด้วย สำหรับหลักการบริหารคณะลิเกจ้ำดไตให้มีความเจริญรุ่งเรืองนั้น ครูจายก่าหลังวันยึดหลัก ๓ ประการ

ประการแรก ผู้แสดงต้องให้ความศรัทธากับผู้ที่มาชมการแสดง

ประการที่ ๒ นักแสดงในวงต้องรักษาชื่อเสียงของคณะเอาไว้ โดยเฉพาะเรื่องความรักความสามัคคีระหว่างศิลปินในวงเดียวกัน

ประการที่ ๓ ในฐานะที่ครูจายก่าหลังวันเป็นหัวหน้าคณะ ท่านจะไม่ให้เรื่องเงินทองของลูกวงเกิดปัญหา โดยท่านจะดูแลลูกวงเป็นอย่างดี หากใครมีความเดือดร้อน ท่านจะให้ความช่วยเหลือ

ด้วยความสามารถและหลักการบริหารคณะลิเกจ้ำดไต ทำให้คณะอ้ายหอมจอมเป็นสามารถสร้างวงจ้ำดไตแตกย่อยออกไปอีกดังนี้

๑. กลุ่มจ๊อกแม โดยครูจายป้าห่าน ลูกศิษย์คนสำคัญของครูจายก่าหลังวันเป็นหัวหน้าคณะ

๒. กลุ่มจายก่าหลังทุ บริหารคณะโดยสามีของนางสิ้นหย่ง (ผู้ที่มีความสามารถในการร้องความสุรสติ ปัจจุบันเลิกคณะไปแล้ว) เป็นหัวหน้าคณะ

ในช่วงชีวิตของครูจายก่าหลังวันเคยไปทำงานใกล้เขตแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวคือในครั้งนั้น ท่านเจ้าอาวาสวัดหัวเวียงขอให้คณะครูจายก่าหลังวันไปแสดงที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และสืบเนื่องไปถึงผู้ใหญ่ในบ้านเมืองขณะนั้นชื่อ มหาง่า ได้ตั้งบริษัทของตนเองขึ้น โดยตั้งชื่อว่า บริษัท SSS เพื่อพัฒนาเขตการปกครองและได้รับครูจายก่าหลังวันให้เข้าทำงานในตำแหน่งนายด่านสุลกการอยู่ที่บ้านนาโมนี สังกัดตรงข้ามจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทย ครูจายก่าหลังวันทำงานที่นั่นอยู่หลายปี ช่วง ค.ศ. ๑๙๕๘ ถึง ค.ศ. ๒๐๐๑ ในช่วงนั้นไปจัดการแสดงที่อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอขุนยวม เรื่อยไปจนถึงจังหวัดเชียงใหม่

ที่มาของชื่อคณะ “อ้ายหอมจอมปิ่น” เป็นชื่อที่ตั้งกัน ณ วัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทยโดยราวปี ๑๙๕๘ ครูจายก่าหลังวันเดินทางไปถึงจังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นที่มาของการตั้งชื่อคณะว่า “คณะอ้ายหอมจอมปิ่น” ณ วัดป่าเป้า โดยมีการหาฤกษ์ยามในการตั้งชื่อ โดยหาชื่อกันทั้งวันจนถึงเวลาตี ๒ จึงได้ชื่อว่า “อ้ายหอมจอมปิ่น” คำว่า อ้ายหอม หมายถึง กลิ่นไอที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา คำว่า จอมปิ่น หมายถึง การตามประวัติศาสตร์ ความเป็นมาเรื่องศิลปะ (คำว่าหอม แปลว่า ตาม คำว่าปิ่น แปลว่า ประวัติศาสตร์)

เรื่องราวที่แสดงลิเกจ๊าดไต ของคณะครูจายก่าหลังวันจะเป็นการใช้ศิลปะกับเรื่องการกิน การอยู่ เรื่องสุขภาพด้านต่าง ๆ เรื่องชีวิตครอบครัว เรื่องการศึกษา โดยเนื้อหาจะว่าด้วยความสำคัญของการศึกษา หากไม่มีการศึกษา สังคมจะเป็นอย่างไร และถ้ามีการศึกษา สังคมจะเจริญก้าวหน้าอย่างไร

การดำเนินกิจกรรมลิเกจ๊าดไตคณะอ้ายหอมจอมปิ่น ครูจายก่าหลังวันสามารถสร้างศิลปินที่มีชื่อเสียงมากมายหลายท่าน ยกตัวอย่างเช่น ครูจายเอ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสืดยอดฮอว์นได้ยอดเยี่ยมที่สุดท่านหนึ่งในรัฐชาน อีกท่านหนึ่งคือ ครูจัมคำ มีความสามารถด้านการเห็ดความ เป็นผู้มั่งมีพลังเสียงดีมาก มีไหวพริบดีที่สุด มีความสามารถร้องเพลงสด ๆ โดยไม่ต้องดูตัวหนังสือ มีความสามารถในการบรรยายได้ทันที โดยอาศัยหลักการขบร้องเท่านั้น นางจัมคำสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับคณะอ้ายหอมจอมปิ่นอย่างมากที่สุด นอกจากตัวอย่างศิลปินที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ครูจายก่าหลังวันท่านยังสร้างศิลปินที่มีใจรักด้านศิลปะของไทยใหญ่อีกมากกว่า ๑,๐๐๐ คน โดยการเรียนการสอนจะทำที่วัดเป็นส่วนใหญ่

การยกย่อง การยอมรับที่ครูจายก่าหลังวันได้รับคือ การยอมรับในเรื่องของการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม กล่าวคือ เมื่อครูออกเจยะ ผู้ริเริ่มลิเกจ๊าดไตเสียชีวิตลงแล้ว ครูจายก่าหลังวันยังคงอนุรักษ์ศิลปะแบบดั้งเดิมเอาไว้ วันหนึ่ง มีพระสงฆ์ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่รัฐชานมากล่าวว่า “นอกจากท่านแล้ว ก็ไม่มีใครแล้วนะ ที่จะป็นร่มโพธิ์ร่มไทรเรื่องลิเกจ๊าดไต ขอให้ท่านทำต่อไปเรื่อย ๆ”

สำหรับเครื่องดนตรีที่มีการประสมวงแบบดั้งเดิมประกอบด้วยปี่ตองลิด (ขลุ่ย) เบน โฉ ตอยฮอว์น ปาตยา มองตาน กลองปิ่น ซอกลองปัด ต่อมาประมาณ ๔๐ ปีที่ผ่านมาคนเป่าปี่น้อยลงทำให้ปี่ตองลิดหายไปจากวง ตามด้วย กลองปิ่น เบน โฉ และปาตยาก็หายไปด้วยตามลำดับ และมีเครื่องดนตรีสากลได้แก่ ออร์แกน หรือคีย์บอร์ด ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถเลียนเสียงเครื่องดนตรีต่าง ๆ และใช้ผู้บรรเลงคนเดียว จึงเป็นที่นิยมและนำมาทำหน้าที่แทนเสียงเครื่องดนตรีที่หายไป โดยวงคณะของครูจายก่าหลังวันที่ประสมวงเช่นนี้มาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับการประสมวงที่เล่นอยู่ในปัจจุบัน ครูจายก่าหลังวันประสมวงด้วยเครื่องดนตรีได้แก่ ตอซอฮอร์น ออร์แกน มอแกน ซอกองปัด จี ซอกแสง สำหรับเครื่องดนตรีสากลประกอบด้วยกีตาร์ เบส และกลองจำนวน ๓ ชิ้น

ในการจัดบรรเลงดนตรีสากลและดนตรีแจ๊สได้นั้น ครูจายก่าหลังวันจะทำการแยกกันเล่นระหว่าง แจ๊สไดกับสากล และบางครั้งมีการประสมวงร่วมกัน มีการประพันธ์เพลงนำประจำคณะขึ้นใหม่ นอกจากนี้ หากเป็นการแสดงละคร โดยมีตัวละครเป็น ๒ ชาติ จะใช้ดนตรีแจ๊สไดและดนตรีสากลเป็นตัวแบ่งแสดง ความเป็นเชื้อชาติด้วย

เมื่อราวอายุ ๕๔ ปี เกิดการพลิกผันในชีวิต โดยครูจายก่าหลังวันคิดจะเลิกกิจการคณะลิเกแจ๊สได ด้วย เหตุผลที่ตนเองมีอายุมากแล้ว และสอนรุ่นต่อ ๆ ไปก็รู้สึกเหนื่อย จึงนำเครื่องดนตรีและอุปกรณ์ต่าง ๆ มา ขายทอดตลาด ในครั้งนั้นมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งชื่อ เจ้าสีอ่องเมียงะ มาซื้อเครื่องดนตรีและอุปกรณ์ ต่าง ๆ ไปได้เป็นเงินจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ จัต (ห้าแสนจัต) แล้วบอกครูจายก่าหลังวันว่า ห้ามเลิกการแสดงแจ๊สได เด็ดขาด

ชีวิตครอบครัว ครูจายก่าหลังวันสมรส ๒ ครั้ง ครั้งแรกสมรสกับภรรยาชื่อ นางจ้ามคำ มีบุตรชาย ๑ คน ชื่อ นายจายทุนใจ (มีความสามารถด้านศิลปะดนตรี ปัจจุบันประกอบอาชีพนักธุรกิจ) ครั้งที่ ๒ สมรส กับนางเงินใส ซึ่งเป็นนางเอกในวงลิเกแจ๊สไดของท่าน มีบุตรสาว ๑ คนชื่อ ก้อนกต (กรกต) ชื่อภาษาไทยใหญ่ ว่า นางโหมเงิน เป็นนางรำแจ๊สได

ปัจจุบันนอกจากเป็นหัวหน้าคณะลิเกแจ๊สได “คณะอ้ายหอมจอมปิ่น” จนถือได้ว่าเป็นคณะที่มีความสามารถที่สุดคณะหนึ่งในเมืองสีป้อและในรัฐชานแล้ว ครูจายก่าหลังวันยังเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง “พรรคเสือเผือก” ของเมืองสีป้อ โดยท่านดูแล ๑๘ ตำบล จากทั้งหมด ๓๖๔ ตำบลในเมืองสีป้อ ครูจายก่าหลังวันเล่าว่า การเป็นหัวหน้าคณะลิเกแจ๊สไดกับการทำงานด้านการเมืองมีส่วนช่วยสนับสนุนกัน ได้ บางครั้งสามารถบูรณาการศิลปะให้เข้ากับการบริหารเมือง เช่น การใช้ศิลปะแจ๊สไดในการช่วยหาเสียง

ด้านความเปลี่ยนแปลงในช่วงที่ครูจายก่าหลังวันดำเนินกิจกรรมด้านลิเกแจ๊สได ท่านอธิบายว่า แต่ เดิมนั้นดนตรีแจ๊สไดไม่มีดนตรีสากลเข้ามาเกี่ยวข้องเลย การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของศิลปะด้านนี้ก็คือ การ ที่ดนตรีสากลเข้ามามีบทบาทในการแสดง ผู้ชมหันไปให้ความสนใจกับการแสดงดนตรีสากลเป็นส่วนใหญ่ ในรัฐชานนั้น ดนตรีสากลเข้ามามีผลกระทบกับวัฒนธรรมดั้งเดิม กำนินมดั้งเดิมของคนในสังคมกลายเป็น ความล้าสมัย เขาชนไม่ให้ความสนใจศิลปะดั้งเดิม ในอนาคตครูจายก่าหลังวันมีความตั้งใจว่า トラบใดที่

ตัวท่านยังดำเนินกิจกรรมด้านนี้อยู่ก็จะพยายามรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของดั้งเดิมไว้ไม่ให้สูญหายไป เช่น การร้องสุรasti ปัจจุบัน ผู้ที่มีความสามารถในการร้องสุรastiมีไม่ถึง ๒๐ คน ยกตัวอย่างดังนี้

๑. นางถีนหย่ง บ้านหนองควาย เมือง Lashio

๒. นางจ๋ามคำ บ้านซาง เมืองสีป่อ

๓. นางจ๋ามเคอ เมืองสีป่อ

๔. นางจ๋ามเปา เมืองสีป่อ

๕. นางลื้อน โทย เมืองสีป่อ

๖. นางเมี้ยห่าน เมืองสีป่อ เป็นต้น

ครูจายก่าหลังวัน ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๔๖ บ้านเวียงเก่า ตำบลปางเจ้าเมือง เวียงสีป่อ เบอร์โทรศัพท์ ๐๕-๔๗๓๐-๗๔๔๒ (จายก่าหลังวัน, สัมภาษณ์ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗)

ประวัติครูจายสิบเคอ

จายสิบเคอ อยู่บ้านเลขที่ ๑๒๒ บ้านฮาย ตำบลบ้านฮาย เมืองสีป่อ เป็นหัวหน้าคณะสิบเคอ ซึ่งก่อตั้งมาเป็นเวลาประมาณ ๑๘-๑๙ ปี โดยมีภรรยาได้แก่ นางแสงเคอกรรยา ปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี เป็นผู้จัดการคณะและเป็นนักร้องประจำคณะด้วย

ภาพที่ ๑๕๘ (ซ้าย) บุตรจายสิบเคอ (กลาง) นางแสงเคอกรรยา (ขวา) จายสิบเคอ

เมื่อทำการก่อตั้งคณะช่วงแรกมีนักดนตรีที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ส่างส่วย นักดนตรีของวงครุ่ออเจยะ (ผู้ก่อตั้งวงดนตรีจาดไต) มาช่วยฝึกหัดและมาทำหน้าที่เป็นพระเอกในคณะลิเกจาดไต ปัจจุบันคณะสิบเคอมีบุตรชายของครูส่างส่วยชื่อ จายมอนเคอ ทำหน้าที่เป็นพระเอกของคณะมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ ๑๕๕ (ซ้าย-ขวา) ภาพนายส่างส่วยและนายส่างยูน นักแสดงชายที่มีชื่อเสียง (พี่ชายและน้องชาย)

(ที่มา : ขำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๔ : ๑๔๒)

สมาชิกของคณะสิบเคอมีอยู่ด้วยกันประมาณ ๓๕ คน โดยเป็นนักดนตรีจำนวน ๔ คน ทำหน้าที่ตอซอฮอรัน ตีจี้ ฮอกแตง ตีกลองเช่าลงปัด และตีคีย์บอร์ด สำหรับคณะสิบเคอไม่มีปาดนา เพราะไม่มีนักดนตรีที่สามารถตีได้ นอกจากนี้ การมีคีย์บอร์ดเป็นเครื่องดนตรีที่บรรจุอยู่ในวงแล้ว ก็สามารถประดิษฐ์เสียงเป็นเครื่องดนตรีต่าง ๆ ได้ นอกจากนักดนตรี ๔ คนแล้ว คณะสิบเคอยังประกอบด้วยนางเอก ซึ่งเรียกกันว่า นางสะมิหลง อีกจำนวน ๔ คน นางรำจำนวน ๖ คน ส่วนคนที่เหลือจะทำหน้าที่เป็นคนจัดฉาก จัดเวที ยกสิ่งของต่าง ๆ สำหรับการเดินทางไปแสดงในที่ต่าง ๆ

งานที่รับการแสดงของคณะสิบเคอ ได้แก่ งานปอยส่างลอง งานปอยทำบุญที่วัด งานปอยโหลง งานปอยสำหรับพระผู้ใหญ่ที่มรณภาพ การทำบุญเกี่ยวกับพระทั้งหมด เช่น งานผ้าป่าใหญ่ และถ้ามีเจ้าภาพมาหาคณะลิเกไปทำการแสดง ก็จะเดินทางไปแสดง ยกตัวอย่างเช่น งานปอยส่างลอง หากมีเจ้าภาพจำนวน ๓๐ เจ้าภาพ เจ้าภาพทั้ง ๓๐ เจ้าภาพนั้นจะลงขันกันเพื่อมาหาคณะลิเกจาดไตไปทำการแสดง โดยการแสดงแต่ละครั้งจะแสดงอย่างน้อยที่สุดจำนวน ๒ คืนและมากที่สุดประมาณ ๑๐-๑๕ คืน นอกจากนี้ยังมีการหางานแบบโบราณ กล่าวคือในงานบุญต่าง ๆ จะมีการเล่นการพนัน เจ้าของบ่อนหรือเจ้ามือจะมาจ้างคณะลิเกจาดไตไปแสดง งานลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องแสดงแม้ว่าจะไม่มีคนดู เนื่องจากผู้เล่นการพนันต้องการ

เสียงของการแสดงจำกัดได้เป็นเพื่อนระหว่างการเล่นการพนัน และหากมีงานระยะยาวประมาณ ๑-๒ เดือน คณะละครจำกัดไคคณะต่าง ๆ จะรวมตัวกันและผลัดกันไปแสดง หากมีผู้เล่นการพนันมาว่าจ้างให้แสดง

สำหรับค่าตอบแทนคณะละครจำกัดไคนั้น หากเป็นการเดินทางไปแสดงด้านทิศใต้ของรัฐบาล จะได้ค่าแสดงเฉลี่ยคืนละ ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ ล้านจัต โดยเจ้าภาพจะต้องเตรียมเวที น้ำดื่ม และพินสำหรับทำกับข้าวให้แก่ คณะละครจำกัดไค ส่วนค่าใช้จ่ายของหัวหน้าคณะที่ต้องรับผิดชอบ ได้แก่ ค่าเช่ารถ ซึ่งต้องเสียค่าเช่ารถวันละ ประมาณ ๕๐,๐๐๐ จัต (ไม่รวมค่าน้ำมันเชื้อเพลิง) หัวหน้าคณะละครยังต้องเตรียมเรื่องอาหารของนักแสดง และนักดนตรีให้พร้อมด้วย สำหรับค่าตอบแทนของสมาชิกในคณะมีดังนี้

ค่าตอบแทนพระเอก นางเอก	คืนละ ๓๐,๐๐๐ จัตต่อคน
ค่าตอบแทนนักดนตรี	คืนละ ๑๕,๐๐๐ จัตต่อคน
ค่าตอบแทนคนขนของ	คืนละ ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ จัตต่อคน

จายสิบเคอและนางแสงเคอ มีบุตรชาย ๓ คน และทั้ง ๓ คืนสืบทอดงานด้านการแสดงด้วยดังนี้

๑. นายจายทุน บุตรชายคนโต ปัจจุบันอายุ ๓๐ ปี ทำหน้าคุมไฟฟ้าระหว่างการแสดง

๒. นายจ่อหลู่ ปัจจุบันอายุ ๒๘ ปี นักดนตรี มีความสามารถด้านการตีตอยฮอฮอร์น

๓. นายจายจ่อทวย ปัจจุบันอายุ ๒๖ ปี มีความสามารถด้านการเล่นเครื่องดนตรีสากล

จายสิบเคออธิบายว่า “สำหรับอาชีพจำกัดไค อยู่ไม่ได้ ต้องมีงานอื่นด้วย เรามีการทำนา ทำการเกษตร จึงจะสามารถประกอบอาชีพอยู่ได้ กลุ่มอื่น ๆ ทำเฉพาะจำกัดไคเกือบทั้งสิ้น มีเฉพาะคณะเราที่มีทำการเกษตรด้วย” (จายสิบเคอ, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

นักดนตรีที่มีชื่อเสียงของคณะสิบเคอ ได้แก่ นางแสงเคอ (ภรรยาจายสิบเคอ) เป็นนักร้อง นางแสงคำ เป็นนักร้อง และจายจ่อหลู่ เป็นนักดนตรีตีตอยฮอฮอร์น

สำหรับเรื่องที่ยินนำมาแสดงได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานปอยนั้น ๆ ที่มีเจ้าภาพมาหางาน เนื้อหาเป็นการสอนเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว จะมีเรื่องการเมืองแทรกเข้าไปบ้างเล็กน้อย บางครั้งมีการสอดแทรก เรื่องที่มีความตลกขบขันเข้าไปด้วย สำหรับเรื่องที่แสดงล่าสุดในงานปอยสว่างลงปีนี้เป็นเนื้อหาตลกขบขัน เนื้อหาว่าด้วยเด็กมีความต้องการบวชส่งลง แต่ไม่มีเจ้าภาพบวชให้เพราะขาดพ่อ ขาดแม่ บางครั้งเป็นคนจน ก็ไม่สามารถหาเจ้าภาพมาช่วยการบวชได้ หรือบางครั้งเป็นเรื่องแม่มีพ่อใหม่ พ่อมีแม่ใหม่ และพ่อใหม่ แม่ใหม่นั้นมีความใจร้ายต่อลูกเลี้ยง เป็นต้น

ภาพที่ ๑๖๐ ฉายสิทธิ์เคอ นางแสงเคอฉายจอหู่ และคณะผู้วิจัย

ประวัติครูต่างเอ

นักสืตยอฮอรรัน คณะหมอกหอมสูง ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔ ป็อก ๑ บ้านซบลัง

ภาพที่ ๑๖๑ ครูต่างเอ

บันทึกภาพวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๖

เริ่มเรียนดนตรีครั้งแรกอายุ ๑๓ ปีในขณะที่เป็นสามเณรที่วัดเวียงเก่า โดยเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้สอน ฝึกเรียนตยอฮอรรันจนถึงอายุ ๑๔ ปี หลังจากเรียนกับเจ้าอาวาสแล้ว ได้เรียนตยอฮอรรันเพิ่มเติมจากสล่าเอ ซึ่งเป็นนักดนตรีตาบอดเป็นผู้สอนเพิ่มเติมให้ และได้เรียนวิธีการตีมองแว็งจากครูไคหลาว โดยเริ่มเรียนเพลงแรกคือ เพลงต่างสูตต่างเฮา

ช่วงอายุ ๑๔-๑๕ ปี ได้มีโอกาสไปงานจัดไตกับวงเวียงเก่าหมายเลข ๑ หัวหน้าคณะคือส่งจ่ายโหลงซึ่งเป็นพี่ชายของครูจ่ายเก่าหลังวัน ต่อมาได้ออกจากคณะเวียงเก่าหมายเลข ๑ มาอยู่กับคณะอายหอมจอมป็นช่วงอายุ ๑๘ ปี หน้าที่หลักของวงคือสืดยอฮอร์นซึ่งยากที่จะหานักดนตรีมาเล่นได้จึงไม่ได้ตีมองเวียงและเป็นหลักทางด้านตอยฮอร์นมาตลอด

ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีสืดยอฮอร์นในงานจัดไตโดยตรง จะหยุดพักในช่วงเข้าพรรษาเท่านั้น ซึ่งจะมิงาน ๕ เดือน ส่วนในพรรษา ๓ เดือน จะหยุดพักและสามารถดำรงชีพได้อย่างเพียงพอ มีลูก ๔ คน เสียชีวิตแล้ว ๑ คน ปัจจุบันเหลือ ๓ คน ซึ่งไม่มีใครสามารถสืบทอดงานด้านดนตรีเลย (ส่งเอ, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ประวัติครูส่งจิ่ง

ครูส่งจิ่ง อยู่บ้านหนองอ่าง ปัจจุบันอายุ ๔๗ ปี

ภาพที่ ๑๖๒ ครูส่งจิ่ง

บันทึกภาพเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

คุณพ่อคุณแม่ครูส่งจิ่งทำอาชีพเกษตรกรรมอยู่ที่เมืองปาด มีพี่น้องจำนวน ๕ คน โดยทั้ง ๕ คน เป็นชาย ๕ คน เป็นหญิง ๑ คน และผู้ชาย ๔ เป็นนักดนตรีจำนวน ๓ คน ได้แก่

- จ่ายทุนสำ
- จ่ายส่งทอน
- จ่ายส่งจิ่ง

โดยทั้ง ๓ คนเป็นนักดนตรีสตูดิโอเหมือนกัน สำหรับพี่อีกคนหนึ่งชื่อ ส่างกอ ไม่มี
ความสามารถด้านศิลปะดนตรี น้องสาวครูส่างจิ่งชื่อ นางโหม ปัจจุบันไปถือศีลอยู่ที่วัด

ครูส่างจิ่งเริ่มเรียนตอซอฮอร์นเมื่ออายุ ๑๒-๑๓ ปี โดยทำเครื่องดนตรีเล่นเอง หัดสีเอง แรงบันดาลใจที่
หัดดนตรีเพราะมีความชอบส่วนตัว

เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี เริ่มเรียนการสีตอซอฮอร์นจริงจังจากครูส่างเอ โดยครูส่างเอเป็นผู้แนะนำแนวทางไม่
มากนัก สำหรับส่างจิ่งไม่ได้เล่นดนตรีในวงจำกัดมาก่อน

การประกอบอาชีพ จะประกอบอาชีพจำกัดเพียงอย่างเดียว อยู่ในคณะอ้ายหอมจอมปิ่น โดยไปงาน ๕
เดือน อีก ๓ เดือนที่เป็นช่วงหยุดเข้าพรรษาจะหยุดพักการไปงานต่าง ๆ

ครูส่างจิ่งกล่าวว่า “ตอนแก่ มีแนวคิดอยากสอนเยาวชน เพราะกลัวจะสูญหาย ความชอบของคนใน
สังคมชอบกีตาร์มากกว่าไวโอลิน เลยเป็นห่วง” (ส่างจิ่ง, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ประวัติฉายล่าอู

นักดนตรีเช่าลงปืด คณะเงาแสงเฮอปัจจุบันอายุ ๔๑ ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๒๖ ปางเจ้าเมือง

ภาพที่ ๑๖๓ ฉายล่าอู

บันทึกภาพวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เกิดที่เมืองน้ำดี บิดามารดาไม่ได้เป็นนักดนตรี บิดาประกอบอาชีพช่างก่อสร้าง มารดาประกอบอาชีพ
มวนบุหรี่ใบตอง ฉายล่าอูเริ่มเรียนเช่าลงปืดกับลุงชอกจ่าน โดยเริ่มเรียนอายุประมาณ ๑๒ ปี ใช้เวลาเรียน ๒๐ ปี
ทำหน้าที่ตีมองแวง เช่าลงปืด จี สอกแสง คีร์บอร์ค อยู่กับคณะแซงชอกจ่าน ปัจจุบันมาอยู่สังกัดคณะเงาแสงเฮอ
ซึ่งลูกน้องสาวของครูจายก่าหลังวันชื่อ นางแสงหลี เป็นหัวหน้าคณะ

จายล่าอูเมื่ออายุ ๓๕ ปีได้มีโอกาสไปศึกษาการตีเซ่าลงปัดกับคนพม่าที่เมเมียวชื่อ ครูล่าโห่งย ได้สอนเทคนิคการจ่าหน้ากลองทำให้เสียงดีขึ้น ปัจจุบันครูชาวพม่าเสียชีวิตแล้ว

จายล่าอูมีโอกาสถ่ายทอดสอนการตีเซ่าลงปัดที่เมืองลาเซด มีผู้เรียนประมาณ ๒-๓ คน

ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีงานจ้างไตโดยตรง จะหยุดพักในช่วงเข้าพรรษาเท่านั้น ซึ่งจะมีงาน ๕ เดือน ส่วนในพรรษา ๓ เดือน จะหยุดพักและสามารถดำรงชีพได้อย่างเพียงพอ จายล่าอูมีบุตร ๓ คน คนแรกอายุ ๑๔ ขวบ คนที่ ๒ อายุ ๘ ขวบ คนสุดท้าย ๓ ขวบ ไม่มีใครสามารถเล่นดนตรีได้ (ล่าอู, สัมภาษณ์ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ประวัติครูหน่อคำ

ครูหน่อคำเกิดเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๕ ที่เมืองสีป้อ ปัจจุบันอายุ ๔๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๕๑๕ ตำบลประชาธิปไตย ถนนรังสิตนครนายก ๕๔ อำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๓๐ ใช้ชีวิตวัยเด็กอยู่ที่เมืองสีป้อ รัฐชาน ประเทศพม่า ครูหน่อคำเป็นลูกศิษย์ของครูจ่ามวิน โดยครูจ่ามวินเป็นลูกศิษย์ของครูอ่อเจ๊ะ ผู้ริเริ่มวงจ่าไตของชาวไทยใหญ่อีกทอดหนึ่ง ครูจ่ามวินเป็นนักดนตรีรุ่นเดียวกับครูจายล่าอู หลังวันครูจ่ามวินมีความสามารถในการตีกลองและเครื่องจังหวะทุกชนิด

ภาพที่ ๑๖๔ ครูหน่อคำ

บันทึกภาพวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๗

ครูหน่อคำเริ่มเรียนดนตรีจ่าไตประเภทต่าง ๆ กับครูจ่ามวินเมื่ออายุ ๑๖ ปี เรียนอยู่ ๓ ปี หลังจากนั้นเป็นนักดนตรีจ่าไต คุณคณะจ่าไตของวัดจองคำ เมืองสีป้อ ซึ่งมีท่านเจ้าอาวาสในขณะนั้นเป็นเจ้าของวง คณะจ่าไตของวัดจองคำมีชื่อว่า “ล่อนมอนแซงไต” คำว่า ล่อน หมายถึง แก่น คำว่า มอน หมายถึง ไข่แดง คำ

ว่า แชนงไต หมายถึงชาติไต ความหมายโดยรวมของชื่อคณะจึงหมายถึง แก่นของชาติไต เจ้าอาวาสผู้ก่อตั้งคณะเจ้าไตชื่อ พระภิกษุอาจินณะ ชื่อเดิมคือ สล้าคำเมียด เป็นพระเอกเถิกเจ้าไตตอนวัยหนุ่ม

คณะล่อนมอนแชนงไตผลิตศิลปินที่มีชื่อเสียงในรัฐชานหลายท่าน ได้แก่ จายออกคำ (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) เป็นพระเอกเถิกและมีความสามารถในการรำนกกิ่งกะหฺร่า จายมอนคำเป็นพระเอกเถิก จายหน่อคำ (ครูหน่อคำ) เป็นนักดนตรี จายอ่องคำเป็นนักร้องและแสดงเป็นตัวตลก และจายลีนคำเป็นพระเอกเถิก (ปัจจุบันอพยพมาอยู่เมืองไทย ทำงานเป็นผู้จัดการอยู่ที่ปายหวานรีสอร์ท อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน) คณะล่อนมอนแชนงไตถือเป็นคณะเถิกเจ้าไตที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคณะหนึ่งในภาคเหนือของรัฐชาน ครูหน่อคำย้ายถิ่นฐานมาอยู่ประเทศไทยเมื่ออายุได้ ๒๑ ปี และนำชื่อเดิมมาเป็นนามสกุล ตั้งชื่อใหม่ว่า ทวีศักดิ์ โดยครูหน่อคำเกิดวันเสาร์ จึงยังคงตัวอักษร “ท ทหาร” ในชื่อใหม่

ครูหน่อคำยังคงร่วมวงการบรรเลงกับนักดนตรีจากรัฐชานที่อพยพมาอยู่ประเทศไทยด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับประวัติครูชอกก่าน ผู้วิจัยไม่ได้ทำการบันทึกเนื่องจากถึงแก่กรรม และประวัติครูจ่ามวิน ซึ่งเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้เรื่องดนตรีเจ้าไตให้กับครูหน่อคำ ผู้วิจัยไม่สามารถสืบค้นข้อมูลได้

๔.๔.๒ วิเคราะห์จังหวะเครื่องหนัง (เข่าลงปัด) ๑๒ จังหวะ

วงดนตรีเจ้าไตมีระเบียบวิธีการบรรเลงหลากหลาย โครงสร้างหลักของระเบียบวิธีประกอบด้วยการไหว้ครู การขับร้องเพลงเดี่ยว การขับร้องเพลงหมู่ การรำร่า การแสดงละคร ๑ เรื่องและจบด้วยการบรรเลงและขับร้องอวยพร การบรรเลงเพลงลา (เพลงอ่องหย่าอ่องจอง) วงดนตรีประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลัก ๆ ได้แก่ มอญแคง (ฆ้องแขง) ปาดยา (ระนาดเหล็ก) ตอยอ (เครื่องตี) จี ซอกแคง (เครื่องกำกับจังหวะได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ ต็อก และกลองซีโต) และเข่าลงปัด (กลองชุด ๖ ใบ)

จังหวะของเข่าลงปัดมีอยู่ด้วยกัน ๑๒ จังหวะ มีการนำไปใช้สลับกันไปมาตามแต่วัตถุประสงค์ของการแสดงแต่ละชุดหรือการบรรเลงแต่ละเพลง กลองทั้ง ๖ ใบต้องมีการเทียบเสียงให้เข้ากับเครื่องดนตรีในวง อันได้แก่ มอญแคงครูหน่อคำ สำหรับการวิเคราะห์จังหวะเข่าลงปัด ผู้วิจัยจะได้ทำการอธิบายรูปแบบของจังหวะ ในที่นี้หมายถึงการนำจังหวะไปใช้กับการแสดงหรือการบรรเลงในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการอภิปรายรายละเอียดจังหวะทั้ง ๑๒ จังหวะ การนำจังหวะทั้ง ๑๒ จังหวะไปใช้กับการแสดงในปัจจุบันซึ่งปรากฏว่ามีการสูญหายไปบ้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๔.๒.๑ รูปแบบจังหวะเข่าลงปัด ๑๒ จังหวะ

จังหวะ ๑๒ จังหวะเมื่อนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ สามารถแยกส่วนออกเป็น ๓ รูปแบบ คือ รูปแบบแรก เป็นจังหวะสำหรับการบรรเลงดนตรีเป็นกลุ่ม เรียกว่า “ปะหล่ำแซง” คือบรรเลงไม่มีฝ่าม่าน (ไม่ประกอบการแสดง) บรรเลงงานบวชหรืองานแต่งงาน เป็นต้น

รูปแบบที่ ๒ เป็นจังหวะสำหรับบรรเลงในการแสดงจำดไต มีการร่ายรำของนักแสดง พอมีคนรำ จังหวะหรือจังหวะ ถือเป็นเรื่องสำคัญมาก จังหวะที่นิยมจะต้องเริ่มที่จังหวะที่ ๒ – ๓ – ๔ เป็นต้นไป เพราะฉะนั้น นักดนตรีต้องไปส้อมหรือไปคาดคะเนระหว่างการบรรเลง โดยต้องขึ้นอยู่กับคนรำว่าจะรำรูปแบบใด นักดนตรีจะต้องพิจารณาว่าควรนำจังหวะใดมาตีประกอบให้กับนางรำ

รูปแบบที่ ๓ เป็นจังหวะสำหรับบรรเลงเมื่อปิดม่าน ช่วงที่ต้องบรรเลงคือการบรรเลงเพื่อรอผู้กำกับเตรียมตัว เตรียมนักแสดงระหว่างฉากหนึ่งไปอีกฉากหนึ่ง นักดนตรีก็ต้องบรรเลงโดยพิจารณาว่าจะบรรเลงจังหวะอะไร ไม่มีการกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคนตีใจคนเดียวว่าจะเริ่มบรรเลงจังหวะใด บางครั้งเล่นเพลงเดียวก็เปิดม่าน บางครั้งต้องเล่น ๒ เพลงจึงจะเปิดม่าน (หน่อคำ, สัมภาษณ์ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๗)

ครูหน่อคำอธิบายว่า จังหวะเพลงจำดไตมีอยู่ด้วยกัน ๑๒ จังหวะ โดยทั้ง ๑๒ จังหวะ มองแว้งจะต้องบรรเลงเพลงประกอบ ๑๒ เพลงด้วยกัน สำหรับรายละเอียดเพลงทั้ง ๑๒ เพลงกับการกำหนดอัตราความช้าเร็วซึ่งชาวไทยใหญ่เรียกกันว่า จังหวะจีประเภทต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

เพลงที่ ๑-๔ เป็นจังหวะ จี ๒

เพลงที่ ๕ เป็นจังหวะ จี ๓

เพลงที่ ๖-๑๐ เป็นจังหวะ จี ๒

เพลงที่ ๑๑ เป็นจังหวะ จีแลน (คำว่า แลน มาจากคำว่า Run แปลว่า จังหวะวิ่ง)

เพลงที่ ๑๒ เป็นจังหวะ โยเดีย บางครั้งเรียกว่า จังหวะโยเดียอากา (ความหมายคือการตีกลองประกอบการรำรูปแบบไทยที่เรียกว่า “โยเดียอากา”)

คำว่า จี หมายถึง จังหวะ แบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบตามความยาวสั้นของวรรคเพลง กล่าวคือบางครั้งมีการยืดหรือยุบอัตราความยาวความสั้นของตัวโน้ต อัตราความเร็ว ได้แก่ รูปแบบเรียกว่า จี ๑ จะเป็นจังหวะช้า จังหวะจี ๒ และจี ๓ มีอัตราความช้าเร็วปานกลาง สำหรับจังหวะจี ๒ กับ จี ๓ ความแตกต่างกันที่เนื้อหากการตีจังหวะ ครูหน่อคำอธิบายเรื่องจังหวะจี ๑ เป็นจังหวะที่ใช้ตีประกอบการขับร้อง ด้วยเป็นจังหวะแนวช้าว่า

จังหวะจี ๑ เป็นการร้องเพลงขับกล่อมแบบช้า ๆ ตอนที่เขาร้องไม่จบก่อนเราจะเล่น / ---
 ชิ่ง/ --- ชิ่ง/ --- ชิ่ง/ - ชิ่ง- ต้อก/ ตอนร้องเพลงคนตีจีจะตีเป็นเสียง “ชิ่ง” เวลาจบ เสียง
 สุดท้ายของเพลง จะตีเสียง “ต้อก” สำหรับ “ฮอก” จะไม่ค่อยดีเวลาที่มีการร้องเพลง บางครั้ง
 นักร้องร้องเพลงแล้วมีอาการ เช่น ดีใจ หัวเราะ ก็จะมีการส่ายด้วยการตีฉาบประกอบกับจีโต
 ก่อนที่จะลงด้วยเสียง “ต้อก” เป็นเสียงสุดท้าย ตามรูปแบบที่กล่าวข้างต้น(หน้าคำ, สัมภาษณ์ ๕
 มิถุนายน ๒๕๕๗)

ครูต่างคำ งามยอด อธิบายเปรียบเทียบเรื่องการเล่นจี ๑ กับจังหวะโยเดียอากาศว่า “ถ้าเล่นจี ๑ จะคล้าย ๆ
 จังหวะโยเดียอากาศ หรือจังหวะที่ ๑๒” (ต่างคำ งามยอด, สัมภาษณ์ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๗)

๔.๔.๒.๒ กระสวนจังหวะเขาลงปัด ๑๒ จังหวะ

ข้อกำหนดในการบันทึกเสียงกลอง ผู้เขียนกำหนดดังนี้

กลองปัด ๔ ลูก

ลูกที่ ๑ (เสียงสูง)	แทนด้วยหมายเลข ๑
ลูกที่ ๒	แทนด้วยหมายเลข ๒
ลูกที่ ๓	แทนด้วยหมายเลข ๓
ลูกที่ ๔	แทนด้วยหมายเลข ๔

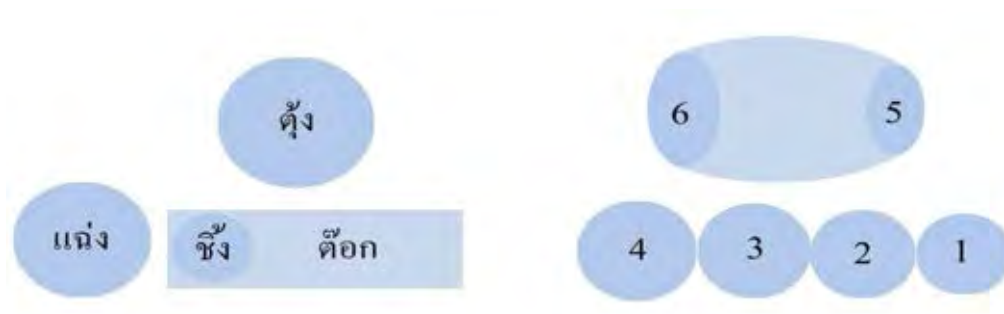
กลองจะคุ่น

หน้าเล็ก (เสียงสูง)	แทนด้วยหมายเลข ๕
หน้าใหญ่ (เสียงต่ำ)	แทนด้วยหมายเลข ๖

กลองซีโตะและฉาบ

ถ้ากลองซีโตะเสียงเดียว	บันทึกเป็นเสียง “ตุ้ง”
ถ้ากลองซีโตะตีพร้อมฉาบ	บันทึกเสียงตุ้งประกอบคอกจัน “ตุ้ง* หรือเสียงแฉ่งประกอบคอกจัน “แฉ่ง*
ฉิ่ง บันทึกด้วยคำว่า	ชิ่ง (ตามเสียงร้องของนักดนตรีไทใหญ่)
ฉาบ บันทึกด้วยคำว่า	แฉ่ง (ตามเสียงร้องของนักดนตรีไทใหญ่)
ฮอก บันทึกด้วยคำว่า	ต้อก (ตามเสียงร้องของนักดนตรีไทใหญ่)

ถ้าเป็นการบันทึกเสียงกลองหรือเครื่องกำกับจังหวะที่ดีพร้อมกัน จะมีการบันทึกโดยโน้ตด้วยการใส่เครื่องหมาย “/” เช่น ถ้าตีกลองปัดไปที่ ๒ และ ๔ พร้อมกันจะบันทึกด้วย “๒/๔” ทั้งนี้ได้แสดงตำแหน่งการกำหนดตัวเลขตามตำแหน่งการตีจังหวะที่เครื่องดนตรีดังแผนผังต่อไปนี้

เนื้อหาต่อไปนี้เป็นกรบันทึกจังหวะกลองจากการบอกทำนองโดยครุหน่อคำ และด้วยปัจจุบันนักดนตรีไทใหญ่ในรัฐชานไม่สามรถตีจังหวะกลองทั้ง ๑๒ จังหวะได้แล้ว บางจังหวะสูญหายไป จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนทำการบันทึกจังหวะจำดไตทั้ง ๑๒ จังหวะ โดยการถ่ายทอดจากครุหน่อคำเพื่อเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อไป

รายละเอียดจังหวะเข่าลงปัดทั้ง ๑๒ จังหวะมีดังนี้

จังหวะที่ ๑ (จังหวะจี ๒)

จังหวะจีสอกแฉ่ง ประกอบเข่าลงปัด

จี สอกแฉ่ง	- ซึง - ซึง	--- ต็อก
กลองปัดและกลองจะคุน	- ๒/๔ - ๒/๔	- ๑/๓ - ๑/๓

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลงเป็นการสาธิตทำนองโดยครุหมล บุญรักษา

ภาพที่ ๑๖๕ क्रमल บุญรักษา

क्रमल บุญรักษา ปัจจุบันอายุ ๖๓ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ ๘ บ้านไม้แจะ อำเภอเมืองฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เมื่อทำการขึ้นต้นจังหวะทั้งหมดจะขึ้นต้นด้วยเสียง “ต็อก” ยกตัวอย่างเพลงต่างคู่ต่างเฮา

บทร้อง	--- ต่าง	--- สู	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี	--- ล	--- มี	--- มี
จี สอกแสง	--- ต็อก	- ชิ่ง - ชิ่ง	--- ต็อก	- ชิ่ง - ชิ่ง

บทร้อง	--- ปู	--- เปา	--- สอม	--- ลาน	--- แถว
ทำนองเพลง	--- รี่	--- รี่	--- คี่	--- ท	--- ล
จี สอกแสง	--- ต็อก	- ชิ่ง - ชิ่ง	--- ต็อก	- ชิ่ง - ชิ่ง	--- ต็อก

ความหมายคำว่า “ต่างคู่ต่างเฮาฮอมลานแถว” มีดังนี้

ต่างคู่ต่างเฮา หมายถึง ฉันทันกับเธอ

ฮอม หมายถึง ร่วม

ลาน หมายถึง ทาง

แถว หมายถึง แถวเดียวกัน

ความหมายโดยรวมคือ เธอกับฉันทันร่วมเดินทางไปด้วยกัน

จังหวะที่ ๒ (จังหวะจี ๒)

จังหวะที่ ๒ จะเริ่มต้นเสียง “ต็อก” แต่จะจบด้วยเสียง “ตุ้ง” (ท้ายห้องที่ ๓)

จังหวะจี สอกแสง ประกอบเขาลงปัด

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- - - ตุ้ง	- แฉ่ง - แฉ่ง
กลองปัดและกลองจะคุ่น	- ๕ - -	- - ๔ ๔	- ๓ - -	- - ๖ ๖

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บทร้อง	--- ต่าง	- - - สู	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี่	- - - ล	--- มี่	--- มี่
จี สอกแสง	--- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	--- ตุ้ง	- แฉ่ง - แฉ่ง

บทร้อง	- - - ปู	--- เปา	- - - ฮม	--- ลาน	- - - แถว
ทำนองเพลง	- - - รี่	- - - รี่	- - - คี่	- - - ท	- - - ล
จี สอกแสง	--- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- - - ตุ้ง	- แฉ่ง - แฉ่ง	--- ต็อก

สำหรับการตีกลอง ๑๒ จังหวะประกอบบทเพลงต่างๆ ด้วยบทเพลงนั้นมีความยาวไม่เท่ากัน บางครั้งทำนองเพลงจบที่เสียงต็อก บางครั้งจบที่เสียงตุ้ง ไม่ถือว่าผิดแต่ประการใด

จังหวะที่ ๓ (จังหวะจี ๒)

จังหวะจี สอกแสง ประกอบเขาลงปัด

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตุ้ง - ตุ้ง	- แฉ่ง - แฉ่ง
กลองจะคุ่น	- - ๖ ๖	- - ๖ ๖	- ๕ - ๕	- - ๖ ๖

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บทร้อง	--- ต่าง	- - - สู	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี่	- - - ล	--- มี่	--- มี่
จี สอกแสง	--- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตุ้ง - ตุ้ง	- แฉ่ง - แฉ่ง

บทร้อง	- - - ปู	---เปา	- - - ฮม	---ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - รี่	- - - รี่	- - - คี	- - - ท	- - - ล
จี สอกแสง	---ต็อก	- แฉง- แฉง	- ตู้ง - ตู้ง	- แฉง- แฉง	---ต็อก

สำหรับจังหวะที่ ๓ เป็นจังหวะที่ไม่มีการตีกลองปัด (กลองเล็ก ๔ ลูก) เข้ามาร่วมในจังหวะ และเป็นสิ่งที่สังเกตว่า การลงจบจะจบด้วยเสียง “ต็อก” เป็นการปิดท้ายวรรคเพลง

จังหวะที่ ๔ (จังหวะจี ๒)

จังหวะจีสอกแสง ประกอบเข่าลงปัด

จี สอกแสง	- - - ตู้ง	- แฉง - ตู้ง	- แฉง - ตู้ง	- แฉง - แฉง
กลองปัด	- - ๔ ๔	- ๓ - -	- ๓ - -	- ๓ - -

สำหรับจังหวะที่ ๔ นี้มีการตีปัดได้ ๒ รูปแบบ

แบบที่ ๑

กลองปัด	- - ๔ ๔	- ๓ - -	- ๓ - -	- ๓ - -
---------	---------	---------	---------	---------

แบบที่ ๒

กลองปัด	- ๒ - ๔	- ๓ - -	- ๓ - -	- ๓ - -
---------	---------	---------	---------	---------

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บทร้อง	---ต่าง	- - - สู	---ต่าง	---เฮา
ทำนองเพลง	---มี	- - - ล	---มี	---มี
จี สอกแสง	---ตู้ง	- แฉง-ตู้ง	- แฉง- ตู้ง	- แฉง - แฉง

บทร้อง	- - - ปู	---เปา	- - - ฮม	---ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - รี่	- - - รี่	- - - คี	- - - ท	- - - ล
จี สอกแสง	---ตู้ง	- แฉง-ตู้ง	- แฉง- ตู้ง	- แฉง - แฉง	---ตู้ง

สำหรับการตีจังหวะที่ ๔ ปรากฏว่าเป็นเพลงเดียวในจำนวน ๑๒ เพลงที่ไม่มีการตีเสียง “ต็อก” หรือเสียง “ฮอก”

จังหวะที่ ๕ (จังหวะจี ๓)

จังหวะจีฮอกแสง ประกอบเขาลงปัด

จี ฮอกแสง	--- แฉ่ง*	--- แฉ่ง*	--- ต็อก	-แฉ่ง- แฉ่ง	--- แฉ่ง*	-- แฉ่ง*-	-แฉ่ง - ต็อก	-แฉ่ง- แฉ่ง
กลองปัดและ กลองจะคุ่น	--- ๕/๖	--- ๕/๖	- - - ๕	- ๑ - ๒	-๓ - ๕/๖	- ๕/๖ --	- ๕/๖-๕	- - ๔๔

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บทร้อง	--- ต่าง	- - - ฐ	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี่	- - - ล	--- มี่	--- มี่
จี ฮอกแสง	--- แฉ่ง*	--- แฉ่ง*	--- ต็อก	-แฉ่ง- แฉ่ง

บทร้อง	- - - ปู่	--- เปา	- - - สม	--- ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - รั	- - - รั	- - - คี่	- - - ท	- - - ล
จี ฮอกแสง	--- แฉ่ง*	-- แฉ่ง* -	-แฉ่ง -ต็อก	-แฉ่ง- แฉ่ง	(ขึ้นใหม่)

สำหรับจังหวะที่ ๕ จะเป็นการตีวง ๘ ห้องจังหวะ สำหรับทำนองบรรทัดที่ ๒ ห้องสุดท้ายจะเริ่มตีวงหน้าทับของห้องที่ ๑ หรือส่วนต้นใหม่อีกรอบ และจะตีวงไปมาจนกว่าจะจบเพลง การลงจบเพลงของจังหวะที่ ๕ จะจบที่เสียง “ต็อก” ท้ายห้องที่ ๗

จังหวะที่ ๖ (จังหวะจี ๒)

จังหวะจี ฮอกแสง ประกอบเขาลงปัด

จี ฮอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง
-----------	------------	---------------	----------------	---------------

กลองปัด	- ๕ - ๕	- ๕ ๖ ๖	- - - ๕	- ๕ ๖ ๖
---------	---------	---------	---------	---------

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บทร้อง	--- ต่าง	- - - ฐ	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี	- - - ล	--- มี	--- มี
จี สอกแสง	--- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง*- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง

บทร้อง	- - - ปู	--- เปา	- - - สม	--- ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - รั	- - - รั	- - - คี	- - - ท	- - - ล
จี สอกแสง	--- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง*- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	(ขึ้นใหม่)

สำหรับจังหวะที่ ๖ เวลาลงจบต้องจบที่ห้องที่ ๑ ได้แก่ เสียงต็อก สำหรับการขึ้นต้นเพลงนั้น หากจังหวะต่าง ๆ ขึ้นพร้อมกับทำนองเพลงในเสียงแรกได้ นักดนตรีถือว่าเป็นการดีที่สุด แต่หากเข้าไม่ทัน เมื่อมองแว้งขึ้นเพลงแล้ว จังหวะสามารถเข้าจังหวะในวรรคทำนองย่อย ๆ ลงไปได้ ภาษาไทใหญ่เรียกว่า “ลักไก” ถือว่าไม่เป็นการผิดแต่ประการใด (ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๖๖ ครูต่างคำ จางยอด

ครูต่างคำ จางยอด ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๑๔/๓๗ หมู่ ๓ ตำบลสันทรายน้อย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ๕๒๐๑๐

จังหวะที่ ๗ (จังหวะจี ๒)

ทำนองขึ้นต้นจังหวะจี สอกแสง ประกอบเข่าลงปัด

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง
กลองปัด	- ๕ - ๕	- ๕ ๖ ๖

ทำนองบรรเลงวนไปมา

จี สอกแสง	- ตุง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง
กลองปัด	- - - ๕	- ๕ ๖ ๖

สำหรับจังหวะที่ ๗ นี้มีการตีปัดได้ ๒ รูปแบบ

แบบที่ ๑

กลองปัด	- - - ๕	- ๕ ๖ ๖
---------	---------	---------

แบบที่ ๒

กลองปัด	- ๕ ๖ ๖	- ๕/๖ - -
---------	---------	-----------

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บทร้อง	--- ต่าง	- - - ฐ	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี่	- - - ล	--- มี่	--- มี่
จี สอกแสง	--- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตุง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง

บทร้อง	- - - ปู	--- เปา	- - - สม	--- ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - ร์	- - - ร์	--- คี่	- - - ท	- - - ล
จี สอกแสง	- ตุง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตุง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	(ขึ้นใหม่)

การจบทำนองเพลงจะจบจังหวะที่เสียง “ต็อก”

จังหวะที่ ๘ (จังหวะจี ๒)

จังหวะจีฮอกแสง ประกอบเข้าลงปัด

จี ฮอกแสง	- - - ตู้ง*	- ตู้ง*- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- แฉ่งแฉ่งต็อก
กลองปัดและ จะคู้่น	--- ๕/๖	- ๕/๖ - ๕	- ๕ - ๔	๕ ๔ ๕ ๓

หมายเหตุ เมื่อต้องการรวนเที่ยวที่ ๒ เป็นต้นไป ห้องแรกต้องเพิ่มเสียง “แฉ่ง” และเสียงที่ ๕ ของกลองปัดเข้าไปด้วยดังนี้

จี ฮอกแสง	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง*- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- แฉ่งแฉ่งต็อก
กลองปัดและ จะคู้่น	- ๕ - ๕/๖	- ๕/๖ - ๕	- ๕ - ๔	๕ ๔ ๕ ๓

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลงให้เอาเสียง “ต็อก” ท้ายห้องเพลงที่ ๔ มาขึ้นต้น ดังนี้

บทร้อง	--- ต่าง	- - - สู	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี่	- - - ล	--- มี่	--- มี่
จี ฮอกแสง	--- ต็อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง*- ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง

บทร้อง	- - - ปู	--- เปา	- - - สม	--- ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - รั	- - - รั	- - - คี่	- - - ท	- - - ล
จี ฮอกแสง	- แฉ่ง แฉ่ง ต็อก	- แฉ่ง- ตู้ง*	- ตู้ง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- แฉ่งแฉ่ง ต็อก

สิ่งพึงระวังคือ เมื่อนำท้ายจังหวะห้องที่ ๔ มาขึ้นต้น ได้แก่ เสียงต็อก เพราะฉะนั้น ห้องเพลงที่ ๒ พยางค์เสียงที่ ๒ ของแสงจะต้องเพิ่มเสียง “แฉ่ง” เข้าไปด้วย เพราะถือว่าเป็นการบรรเลงเที่ยวที่ ๒ นั่นเอง

จังหวะที่ ๕ (จังหวะจี ๒)

ทำนองขึ้นต้นจังหวะจีฮอกแแต่ง ประกอบเข้าลงปัด

จี ฮอกแแต่ง	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง* - ต้อก
กลองปัดและ จะคุ่น	- ๖ - ๓/๖	- ๓/๖ / ๓

จังหวะกลองปัดตีได้ ๒ แบบ

แบบที่ ๑

กลองปัด	- ๖ - ๓/๖	- ๓/๖ - ๓
---------	-----------	-----------

แบบที่ ๒

กลองปัดและ จะคุ่น	- ๖ - ๕/๖	- ๕/๖ - ๕
----------------------	-----------	-----------

เป็นที่สังเกตว่า เสียงกลองปัดกับกลองจะคุ่นนั้น เสียงที่ ๓ ของกลองปัดกับเสียง ๔ ของกลองจะคุ่น (หน้าเล็กของกลองจะคุ่น) เป็นเสียงเดียวกัน เพราะฉะนั้น การตีจังหวะกลองปัดทั้ง ๒ แบบจึงได้เสียงเดียวกัน ทั้งนี้ การสลับมือตีเพื่อเป็นการแสดงลีลาให้เกิดความสนุกสนานและให้นักดนตรีมีลีลาในการเปลี่ยนแขนไปมา โดยที่เสียงที่ออกมาเป็นเสียงเดียวกัน

สำหรับการขึ้นต้นกับทำนองเพลงตัวอย่าง จะเป็นการนำเสียงต้อกท้ายห้องที่ ๒ มาทำการขึ้นต้นดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทร้อง	--- ต่าง	- - - ลู	--- ต่าง	--- เฮา
ทำนองเพลง	--- มี่	- - - ล	--- มี่	--- มี่
จี ฮอกแแต่ง	--- ต้อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง* - ต้อก	- แฉ่ง - ตู้ง*

บทร้อง	- - - ปู	--- เปา	- - - สม	--- ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - รั	- - - รั	- - - คี่	- - - ท	- - - ล
จี ฮอกแแต่ง	- ตู้ง* - ต้อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง* - ต้อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง* - ต้อก

จังหวะที่ ๑๐ (จังหวะจี ๒)

สำหรับจังหวะที่ ๑๐ เป็นการผสมผสานระหว่างจังหวะที่ ๗ กับ ๘ เข้าด้วยกัน รายละเอียดดังนี้

จังหวะที่ ๗

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง
-----------	------------	---------------	----------------	---------------

จังหวะที่ ๘

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง* - ต็อก
-----------	------------	----------------	----------------

เมื่อมาผสมกันจะตัดเสียงออกดังนี้

จังหวะที่ ๗

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง* - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง
-----------	------------	---------------	----------------	---------------

จังหวะที่ ๘

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง* - ต็อก
-----------	------------	----------------	----------------

(หมายเหตุ ตัวอักษรที่ป้ายสีดำ หมายถึงเสียงที่ถูกตัดออก)

จังหวะที่ ๑๐ มีรายละเอียดดังนี้

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง* - ต็อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	ตู้ง* - ต็อก
กลองปัด	- - - -	- ๕ ๖ ๖	- - - ๕	- ๖ - ๕/๖	- ๕/๖ - ๕

สำหรับจังหวะที่ ๑๐ ทำนองห้องแรกที่เป็นเสียงต็อก จะใช้เฉพาะที่ขลุ่ยแรกเท่านั้น เมื่อบรรเลงวงไปเรื่อย ๆ จะบรรเลงเฉพาะห้องที่ ๒-๕ เท่านั้น ดังนี้

จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง* - ต็อก	- แฉ่ง - ตู้ง*	ตู้ง* - ต็อก
-----------	------------	---------------	----------------	----------------	--------------

(หมายเหตุ ทำนองที่ป้ายสีดำ หมายถึงทำนองที่ทำการตีวงไปมาจนกว่าจะจบทำนองเพลง)

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บพ็อง	- - - ต่าง	- - - ตู	- - - ต่าง	- - - เฮา
ทำนองเพลง	- - - มี่	- - - ล	- - - มี่	- - - มี่
จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - แฉ่ง	- ตู้ง* - ต็อก	- แฉ่ง - ตู้ง*

บพ็อง	- - - ปู	---เปา	- - - สม	--- ลาน	- - - แถว
ทำนองเพลง	- - - รั	- - - รั	- - - คั	- - - ท	- - - ล
จี สอกแส่	- ตู้ง* - ต็อก	- แ่ง - แ่ง	- ตู้ง* - ต็อก	- แ่ง - ตู้ง*	- ตู้ง* - ต็อก

จังหวะที่ ๑๑ (จีแลน หรือ Run หมายถึงจังหวะวิ่ง หรือจังหวะเร็ว)

จังหวะสำหรับตีวงไปมา

จี สอกแส่	- แ่ง - ต็อก
กลองปัด	- - - -

จังหวะสำหรับตีจวรรคเพลง

จี สอกแส่	- แ่ง - ตู้ง
-----------	--------------

สำหรับการตีกลองปัดจะมีรูปแบบการตีเป็น ๘ ห้องต่อ ๑ ชุด

จี สอก แส่	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก
กลองปัด	- ๔ - ๕	- ๓ - ๕	- ๔ - ๕	- ๓ - ๕	- ๔ - ๕	- ๓ - ๕	- ๒ - ๕	- ๓ - ๕

เมื่อจะจบวรรคให้ตีเสียง ๕ และ ๖ ของกลองจะคู่กันพร้อมกันในลักษณะคมือทั้ง ๒ มือลงบนหน้า
กลองดังนี้

จี สอก แส่	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก	-แ่ง- ต็อก
กลองปัด	- ๔ - ๕	- ๓ - ๕	- ๔ - ๕	- ๓ - ๕	- ๔ - ๕	- ๓ - ๕	- ๒ - ๕	- ๕/๖ - -

สำหรับจังหวะจีแลน มักจะต้องต่อด้วยทำนองจบเพลง เพราะฉะนั้นจะมีมือกลองจะคู่และกลองปัด
เพิ่มพิเศษในตอนท้ายดังนี้

ทำนองเพลง	- - - ซ	- - - ล	- - - ท	- - - คี
จี สอกแสง	- - - ตู้	- - - ตู้	- - - ตู้	- - - ต็อก
กลองปัด	- - - ๑	- - - ๓	- - - ๒๔	- - - ๕/๖

สำหรับการตีกลองปัดห้องที่ ๓ ให้ตีรวมืออย่างรวดเร็วที่กลองเสียงที่ ๒ และ ๔ หลังจากนั้น เป็น
การตีเปิดมือที่กลองจะคู่เสียงที่ ๕ กับ ๖ และจะตีไม่คังนั้ เพราะต้องมีเสียง “ต็อก” ตามมาอีก ๑ เสียง
ในช่วงท้ายของเพลง

ตัวอย่างจังหวะเมื่อเข้าทำนองเพลง

บทร้อง	- - - ต่าง	- - - สู	- - - ต่าง	- - - เฮา
ทำนองเพลง	- - - มี่	- - - ล	- - - มี่	- - - มี่
จี สอกแสง	- - - ต็อก	- แฉ่ง - ต็อก	- แฉ่ง - ต็อก	- แฉ่ง - ต็อก

บทร้อง	- - - ปู	- - - เปา	- - - สม	- - - ลาน	- - - แฉว
ทำนองเพลง	- - - รั	- - - รั	- - - คี	- - - ท	- - - ล
จี สอกแสง	- แฉ่ง - ต็อก	- แฉ่ง - ต็อก	- แฉ่ง - ต็อก	- แฉ่ง - ต็อก	- แฉ่ง - ต็อก

จังหวะที่ ๑๒ เป็นจังหวะโยเดีย

จี สอกแสง	- - - ชิ่ง	- - - ชิ่ง	- - - ชิ่ง	- ชิ่ง - ต็อก
-----------	------------	------------	------------	---------------

การตีกลองปัดและจะคู่มีการตี ๒ รูปแบบ

แบบที่ ๑

กลองปัด	- - - ๑	๒ ๓ ๔ ๓/๔	๓ ๔ - ๓/๔	๔ ๓ ๔ ๖/๓
---------	---------	-----------	-----------	-----------

แบบที่ ๒

กลองปัด	- - - ๕	๔ ๕ ๓ ๕	๔ ๕ ๓ ๕	๔ ๕ ๓ ๕/๖
---------	---------	---------	---------	-----------

ตัวอย่างการเข้าจังหวะกับทำนองเพลง

ทำนองเพลง	- - - มี่	- ล - มี่	- มี่-รี่	- รี่ - คี่	- ท - ล
จี สอกแสง	- - - ซิ่ง	- - - ซิ่ง	- - - ซิ่ง	- ซิ่ง - ต็อก	(ซิ่งใหม่)

ทำนองเพลงต่างสูตต่างเฮา ที่นำมาเป็นตัวอย่างเป็นการบันทึกทำนองให้ขึ้นไปตามจังหวะกลอง และจี หากมีการยึดทำนองเหมือนตัวอย่างจังหวะอื่น ๆ จังหวะจี สอกแสง และจังหวะกลองปัด กลองจะคู่กันจะต้อง ขยายออกตามไปด้วย

๔.๔.๒.๓ การนำ ๑๒ จังหวะเขาลงปัดไปใช้ในปัจจุบัน

การนำจังหวะทั้ง ๑๒ จังหวะไปใช้ตีประกอบในวงจำัดไตนั้น มีการนำไปใช้น้อยมากแตกต่างกันไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จังหวะที่ใช้มากที่สุดคนในปัจจุบัน ได้แก่ จังหวะที่ ๕ จังหวะที่ ๖ จังหวะที่ ๗ จังหวะที่ ๘ และจังหวะที่ ๑๐ และจังหวะที่ ๑๑ โดยเฉพาะจังหวะที่ ๕-๘ และ ๑๑ ใช้มากที่สุด เพราะเป็นจังหวะที่มีความสนุกสนาน มาก

จังหวะที่สูญหายไป ได้แก่ จังหวะที่ ๒ จังหวะที่ ๓ และจังหวะที่ ๔

จังหวะที่ ๑ ใช้มากกับการขับร้องเพลง

จังหวะที่ ๑๒ หรือจังหวะโยเดีย เป็นจังหวะที่คณะดนตรีจำัดไตไม่นิยมเล่นนัก โดยเฉพาะถ้าเป็นการ บรรเลงดนตรีโดยไม่มีการประกอบการแสดง สำหรับนางรำก็จะเป็นเฉพาะบางคนที่จะประสงค์จะรำด้วย จังหวะนี้ เพราะจังหวะนี้มีแนวซ้ำ การรำรำต้องเอนตัวไปมาให้มีความอ่อนช้อย ถือเป็นการรำตัดตัวรูปแบบ หนึ่ง จึงไม่เป็นที่นิยมมากนัก

จากการศึกษาพบว่า จังหวะเขาลงปัดทั้ง ๑๒ จังหวะ ถือเป็นจังหวะที่เป็นแบบแผนและเป็นมาตรฐาน ของดนตรีจำัดไต ปัจจุบันมีการนำไปใช้ไม่ครบทั้ง ๑๒ จังหวะทำให้เกิดสูญหายไปบ้าง ได้แก่ จังหวะที่ ๒ จังหวะที่ ๓ และจังหวะที่ ๔ จากจังหวะทั้ง ๑๒ จังหวะสามารถจำแนกออกได้ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่ม จังหวะซ้ำ หรือจี ๑ ได้แก่ จังหวะโยเดีย (จังหวะที่ ๑๒) กลุ่มที่ ๒ ได้แก่จังหวะที่ตีด้วยจังหวะจี ๒ และจี ๓ (จังหวะที่ ๑-๑๐) กลุ่มที่ ๓ ได้แก่ จังหวะจีแลน คือ เพลงที่ตีด้วยจังหวะเร็ว (จังหวะที่ ๑๑) โดยการจำแนกทั้ง ๓ กลุ่ม จำแนกโดยยึดเสียงสอกหรือเสียงต็อก ซึ่งเป็นเสียงที่กำหนดจังหวะหนักของการบรรเลงดนตรีวงจำัดไต มาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม

๔.๔.๓ วิเคราะห์ทำนองเพลงสำหรับการแสดงจำดไต (ทำนองปาดนาและมองแว็ง)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เมืองสีป่อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ผู้วิจัยไม่พบการใช้เครื่องดนตรีปาดยา ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ดำเนินทำนองที่มีการดำเนินทำนองเหมือนกับมองแว็ง ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิเคราะห์ทำนองเพลงเฉพาะ ทำนองของเครื่องมองแว็ง ที่เป็นเครื่องดนตรีประเภทตีดำเนินทำนองชนิดเดียวในวงดนตรีประกอบการแสดงลิเกจำดไตเท่านั้น

สำหรับการวิเคราะห์ทำนองเพลงไทใหญ่ ผู้วิจัยเลือกศึกษาทำนองเพลงสำคัญ ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต ซึ่งถือกันว่าเป็นเพลงโหมโรงและจะเป็นเพลงแรกในการแสดงจำดไตของทุก ๆ คณะ ถือเป็นเพลงที่มีความสำคัญต่อชาวไทใหญ่มาก การวิเคราะห์ตัวอย่างเพลงที่ ๒ ได้แก่ เพลงต่างสูตต่างเฮา โดยเพลงนี้นักดนตรีไทใหญ่นิยมนำมาเป็นเพลงฝึกหัดเพลงแรกกันเป็นส่วนใหญ่ การวิเคราะห์เพลงที่ ๓ ได้แก่ เพลงอ่องหย่าอ่องจอง สำหรับเพลงนี้นิยมเล่นเป็นลำดับสุดท้าย ถือเป็นเพลงประเภทเพลงลา เนื้อร้องว่าด้วยการอวยพร การลาจากของนักแสดงกับผู้ชม การวิเคราะห์เพลงที่ ๔ ได้แก่ เพลงความไตหลง และการวิเคราะห์เพลงที่ ๕ เพลงความล่องคง ซึ่งตัวอย่างทำนองเพลงที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเสียงจากการสาธิตการบรรเลงเครื่องดนตรีมองแว็ง เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง เพลงอ่องหย่าอ่องจอง เพลงความไตหลง และเพลงความล่องคง จากครูจันตา ผู้บรรเลงมองแว็ง คณะหมอกก้อนไต ณ วัดบ่อคูเมืองสีป่อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗ ส่วนเพลงต่างสูตต่างเฮานั้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการบันทึกเสียง การสาธิตมองแว็งจากครูมล บุญรักษา ศิลปินชาวไทใหญ่ เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗ ณ โสงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

ในการบันทึกโน้ตทำนองไทใหญ่ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์เสียงของขลุ่ยเพียงออ ซึ่งเป็นเครื่องเป่าของไทยมาเป็นเสียงอ้างอิงเพื่อเทียบเคียงหาเสียงของดนตรีไทใหญ่ โดยปีครุบังคับเสียงทั้งหมดจะเท่ากับเสียงโด และเรียงเสียงต่าง ๆ ขึ้นไปตามระบบไทย

รายละเอียดทำนองเพลงและการวิเคราะห์เพื่อหาลักษณะเฉพาะของทำนองดนตรีไทใหญ่ในการแสดงลิเกจำดไตมีรายละเอียดดังนี้

๔.๔.๓.๑ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเมืองไต

การบรรเลงทำนองเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง นี้เป็นการบรรเลงในจังหวะ จี ๒ หรือ จังหวะที่มีความเร็วปานกลาง และเพื่อให้เห็นถึงบทบาทของเครื่องดนตรีมองแว็งในการบรรเลงประกอบการแสดงที่มีการขับร้อง ผู้วิจัยจึงใส่คำร้องในโน้ตในแต่ละวรรคเพลง ดังนี้

ท่อนที่ ๑

วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

ขึ้น	ใหญ่	ใหม่	สูง	เมือง	ไต	ที	ไฮ
- - - ท	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - มี่	- - - มี่	- - - รั	- - - รั
เก่า	โก	จ้อ					
- มี่ - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ล - ล				

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- - - ท	- คี่ ท ล	- ท - ล	- - ล ท	ล ท - มี่	- - - มี่	- - - รั	- - - รั
- มี่ - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- - ร ม	- ฟ - ล	- - - ล		

วรรคที่ ๒

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

หอ		จ๊ะ	งาน	คะ	ปาน	จี่	แสง
- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
โหม							
- ท - รั	- รั - รั						

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
- ท - รั	- มี่ - ล	- ท - รั	- - - รั				

วรรคที่ ๓

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

เหล่า	สำ	ป่า	สะ	ตัด		สู้	พะ
- - - ล	- - - ล	- ท - ล	- - - ท	ล ท - มี่	- - ล ท	- รั - มี่	- - - รั

สู้	หย่า	มะ	ส้อย	ยอด	จี	จี	นาง
- - - มี่	- - - ล	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	ล ท - รั	- - - มี่	- - - ท
แต่ง	โหมย	ลม					
- คื ท ล	- ซ - ล	- ท - รั	- - - รั				

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- - - ล	- - - ล	- ท - ล	- - - ท	ล ท - มี่	- - ล ท	- รั - มี่	- - - รั
- - - มี่	- - - ล	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	ล ท - รั	- - - มี่	- - - ท
- คื ท ล	- ซ - ล	- ท - รั	- - - ล	- ท - รั	- - - รั		

วรรคที่ ๔

เที่ยวที่ ๑ บรรณารประกอบร้อง

โจอม		อ๊ก	ใหญ่	ใหม่	หลี่	ม่วน	ซุด
- - - ล	- - - -	- ล - ท	- - - ม	- ฟ - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- คื ท ล
สัน	หลี่	มุง	ตวย	หัน	ก้า	นอ	
- ท - ม	- - - ฟ	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร	- - - คื

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- - - ท	- คื ท ล	- ล - ท	- - - ม	- ฟ - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- คื ท ล
- ท - ม	- - - ฟ	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร	- ล - ท
- คื - รั							

ท่อนที่ ๒

วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑ บรรณารประกอบร้อง

ยัก	มุง	จา	หล่าม	หน่าม	สอง	กะ	นาน
- - - มี่	- - - รั	- - - มี่	- - - ล	- ท - ล	- - ล ท	- - - รั	- - - มี่

ช่วย	ต่ำ	เขียง	ปั้ง	ไม้	ลัก	แหล้ม	ลุง
- - - ล	- - - มี่	- - - รี่	- - - มี่	- - - ฟี่	- - - รี่	- มี่ - คี่	- - - ท
ใหญ่	ตา	มุง	โดย	หัน			
- คี่ ท ล	- ล - ท	- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- - - ล		

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- ท - มี่	- - - รี่	- - - มี่	- - - ล	- ท - ล	- - ล ท	- - - รี่	- - - มี่
- - - ล	- - - มี่	- - - รี่	- - - มี่	- - - ฟี่	- - - รี่	- มี่ - คี่	- - - ท
- คี่ ท ล	- ล - ท	- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- - - ล		

วรรคที่ ๒

เที่ยวที่ ๑ บรรณประกอบร้อง

มัน		ป้อ	เสื่อ	ละ	ไว้	ก่าย	ก้อน
- - - มี่	- - - มี่	- - - รี่	- - - ท	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
กิม	มัน	ป้อ	เสื่อ	ละ	ไว้	ก่าย	ก้อน
- ท - รี่	- - - มี่	- - - รี่	- - - ท	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
กิม							
- ท - รี่	- - - รี่						

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- - - มี่	- - - มี่	- - - รี่	- - - ท	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
- ท - รี่	- - - มี่	- - - รี่	- - - ท	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
- ท - รี่	- - - ล	- ท - รี่	- - - รี่				

วรรคที่ ๓

เที่ยวที่ ๑ บรรณประกอบร้อง

เสื่อ	หน่อม	จั้น	ทะ รัม	จ้ำ	เปิด	กี้	มิ
- - - ท	- คํ ฑ ล	- - - ล	- ท - ล	- - - คํ	- - - ล	- ล - ท	- - - ร์
คิ่น	น้ำ	เหน	จัม	อิม			
- - - ม	- - - ท	- คํ ฑ ล	- ซ - ล	- ท - ร์	- - - ร์		

เที่ยวที่ ๒ บรรณเลขรับร้อง

- - - ท	- คํ ฑ ล	- - - ล	- ท - ล	- - - คํ	- - - ล	- ล - ท	- - - ร์
- - - ม	- - - ท	- คํ ฑ ล	- ซ - ล	- ท - ร์	- - - ล	- ท - ร์	- - - ร์

วรรคที่ ๔

เที่ยวที่ ๑ บรรณเลขประกอบร้อง

มัน		จ้อย	โน	ส่อ	สอน	ลูก	ไต
- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม	- - - ฟ	- - - ล	- - - คํ
เก้า	ไฮ	ใหม่	ใส	จื้อ	คิ่น	หตี	ใส
- - - ท	- คํ ฑ ล	- ท - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ
จื้อ	คิ่น	หตี	ก้า	นอ			
ม ฟ - ม	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร	- - - ค		

เที่ยวที่ ๒ บรรณเลขรับร้อง

- - - คํ	- - - ท	- คํ ฑ ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม	- - - ฟ	- - - ท
- คํ ฑ ล	- ท - ม	- - - ฟ	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร
- ล - ท	- คํ - ร์						

จากการศึกษาทำนองมองแว้ง ในการบรรณเลขประกอบร้อง ทำนองเพลง **จั้นใหญ่ใหม่สูง** พบลักษณะ
ในการบรรณเลขของเครื่องดนตรีมองแว้ง ผู้วิจัยสามารถอธิบายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๑. การบรรเลงมองแว้ง ประกอบการขับร้อง ผู้บรรเลงทำหน้าที่บรรเลงทำนองเพลงวรรคละ ๒ เที้ยว คือ เที้ยวที่ ๑ บรรเลงพร้อมกับการขับร้อง และเที้ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง เป็นอย่างนี้ทุกวรรค การบรรเลงใน เที้ยวที่ ๑ กับเที้ยวที่ ๒ มีความคล้ายคลึงกัน ผู้บรรเลงจะบรรเลงโดยยึดถือโครงสร้างของทำนองเพลง หรือ บรรเลงด้วยโน้ตแบบห่าง ๆ ในขณะที่มีขับร้อง และเมื่อบรรเลงในเที้ยวที่ ๒ หรือรับร้อง จะมีการตกแต่ง ทำนองบ้างเพียงเล็กน้อย ดังตัวอย่างทำนองเพลงขึ้นใหม่สูง ท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๑ ต่อไปนี้

ทำนองเพลงเที้ยวที่ ๑

ขึ้น	ใหญ่	ใหม่	สูง	เมือง	ไต	ที	ไฮ
- - - ท	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - มี่	- - - มี่	- - - รั	- - - รั
แก้	โก	จ้อ					
- มี่ - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ล - ล				

ทำนองเพลงเที้ยวที่ ๒

- - - ท	- คี่ ท ล	- ท - ล	- - ล ท	ล ท - มี่	- - - มี่	- - - รั	- - - รั
- มี่ - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- - ร ม	- ฟ - ล	- - - ล		

สัญลักษณ์วงกลม แสดงการเปรียบเทียบ ทำนองเพลงของการบรรเลงในเที้ยวที่ ๑ และเที้ยวที่ ๒

๓. เมื่อหมดคำร้องคำสุดท้ายของวรรคเพลง ผู้บรรเลงจะย้ายเสียงโน้ตของตัวสุดท้าย ๑ ห้องเพลง เพื่อ บรรเลงกลับต้นวรรคเพลง (กลับต้นไปโน้ตตัวแรกของทำนองร้อง) ดังตัวอย่างทำนองเพลงท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๒ เมื่อผู้ขับร้องร้องเนื้อเพลงที่ว่า “**หอจ๊ะงานกะปานจี่แสงโหมม**” เสียงสุดท้ายของวรรคที่ตรงกับคำร้อง คำว่า “**โหมม**” ตรงกับโน้ตเพลงเสียง เร ผู้บรรเลงมองแว้ง ย้ายเสียงเร อีก ๑ ห้องเพลงก่อนบรรเลงรับร้อง เช่นเดียวกับ ตัวอย่างทำนองเพลงท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๑ ตามเนื้อเพลงที่ว่า “**ยักมุงจากหล่ามหน่ามสองกะนานชวยล้าเสียง เชียงบั้งไม้ลักแหล่มลูงใหญ่ตามุงโดยหัน**” เสียงสุดท้ายของวรรคที่ตรงกับคำร้อง คำว่า “**หัน**” ตรงกับโน้ตเพลง เสียง ลา ผู้บรรเลงจึงย้ายเสียงลาอีก ๑ ห้องเพลงก่อนบรรเลงรับร้อง

ท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๒

เที่ยวที่ ๑ บรรณเลขประกอบร้อง

หอ		จ๊ะ	งาน	คะ	ปาน	จี่	แสง
- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
โหมม							
- ท - รั	- รั - รั						

ท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑ บรรณเลขประกอบร้อง

ยักษ์	มุง	จา	หล่าม	หน่าม	สอง	คะ	นาน
- - - มี่	- - - รั	- - - มี่	- - - ล	- ท - ล	- - ล ท	- - - รั	- - - มี่
ชวย	ต้า	เชียง	ปั้ง	ไม้	ลัก	แห่ล้ม	ลุง
- - - ล	- - - มี่	- - - รั	- - - มี่	- - - ฟี่	- - - รั	- มี่ - คี่	- - - ท
ใหญ่	ตา	มุง	โดย	หัน			
- คี่ ท ล	- ล - ท	- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- - - ล		

๑. การศึกษาวิเคราะห์ทำนองเพลง ผู้วิจัยยึดถือเอาโน้ตตัวแรกของทำนองร้องเป็นโน้ตตัวแรกของวรรค เพลง รูปแบบของทำนองเพลงในเที่ยวที่ ๑ บรรณเลขประกอบร้อง กับเที่ยวที่ ๒ บรรณเลขรับร้อง มีความยาวของ ทำนองเพลงไม่เท่ากัน โดยทำนองที่บรรณเลขประกอบร้อง เป็นทำนองเพลงที่สั้นกว่า ทำนองที่บรรณเลขรับร้อง เนื่องจากเมื่อจบทำนองของวรรคเพลงแล้ว จะมีการเพิ่มทำนองท้ายวรรคเพลงเกือบทุกครั้ง ดังตัวอย่างทำนอง เพลงท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๑ การบรรณเลขเที่ยวที่ ๒ บรรณเลขรับร้อง ตามทำนอง (เทียบจากทำนองร้อง) เสียงสุดท้าย ของคำร้องจบด้วยเสียง ลา ในการบรรณเลขรับร้อง มีการเพิ่มทำนอง --รม/-ฟ-ล/---ล เช่นเดียวกันกับทำนองเพลง ใน ท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๒ การบรรณเลขในเที่ยวที่ ๒ บรรณเลขรับร้อง มีการเพิ่มทำนอง -มี-ล /-ท-รั /---รั

จะเห็นได้ว่า ทำนองที่ขยายเพิ่มเติมในตอนท้ายนั้น มีการยึดถือเอาเสียงสุดท้ายของคำร้องเป็นหลัก เพื่อ ขยายทำนองให้ลงจบด้วยเสียงเดิม นั้น เป็นการย้ำเสียงสุดท้ายเพื่อเป็นสัญญาณหมดวรรคเพลง เช่นเดียวกับ เสียงสุดท้ายของคำร้องที่ได้อธิบายไปก่อนหน้านี้

ท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑

ขึ้น	ใหญ่	ใหม่	สูง	เมือง	ไต่	ที่	ไฮ
- - - ท	- - - ด	- - - ด	- - - ท	- - - มี่	- - - มี่	- - - รั	- - - รั
เก้า	โก	จ้อ					
- มี่ - คี่	- - - ท	- คี่ ท ด	ด - ด				

เที่ยวที่ ๒

- - - ท	- คี่ ท ด	- ท - ด	- - - ด ท	ด ท - มี่	- - - มี่	- - - รั	- - - รั
- มี่ - คี่	- - - ท	- คี่ ท ด	- - - ร ม	- ฟ - ด	- - - ด		

สัญลักษณ์ลูกศรแสดงตัวโน้ตตัวสุดท้ายของท่านองร้อง สัญลักษณ์วงกลมแสดงให้เห็นถึงท่านองที่มี
การเพิ่มเติมในการบรรเลงรับร้อง

ท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๒ เที่ยวที่ ๑

หอ		จ๊ะ	งาน	คะ	ปาน	จี่	แสง
- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ด	- ซ - ด

โหม	
- ท - รั	- รั - รั

ท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๒ เที่ยวที่ ๒

- - - ท	- - - ท	- - - รั	- - - มี่	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ด	- ซ - ด
- ท - รั	- มี่ - ด	- ท - รั	- - - รั				

สัญลักษณ์ลูกศรแสดงตัวโน้ตตัวสุดท้ายของท่านองร้อง สัญลักษณ์วงกลมแสดงให้เห็นถึงท่านองที่มี
การเพิ่มเติมในการบรรเลงรับร้อง

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงจีนใหญ่ใหม่สูง พบรูปแบบของทำนองที่ขยายในตอนท้ายของวรรคเพลง ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น ๓ ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ ๑ ทำนองจบแบบข้ามเสียง เมื่อทำนองดำเนินมาถึงโน้ตตัวสุดท้าย เข้าสู่ช่วงทำนองที่เพิ่มเติมตอนท้าย พบการใช้ทำนองที่มีตัวโน้ตเรียงเสียงกัน ๒ - ๓ เสียงก่อนจะข้ามไปจบตัวสุดท้าย ได้แก่

ทำนองเพลงท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๑ ---ท/-คํทล/--รม/-ฟ-ล

วรรคที่ ๒ ---ท/-คํทล/-ซ-ล/-ท-ร้/-ม้-ล/-ท-ร้

วรรคที่ ๓ ---ท/-คํทล/-ซ-ล/-ท-ร้/---ล/-ท-ร้

ทำนองเพลงท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๒ ---ท/-คํทล/-ซ-ล/-ท-ร้/---ล/-ท-ร้

วรรคที่ ๓ ---ท/-คํทล/-ซ-ล/-ท-ร้/---ล/-ท-ร้

จากตัวอย่างทำนองลงจบของวรรคเพลงในแต่ละท่อนดังกล่าว ยังแสดงให้เห็นรูปแบบการซ้ำทำนองจบของบทเพลงจีนใหญ่ใหม่สูงอีกด้วย

ลักษณะที่ ๒ ทำนองจบแบบเรียงเสียง เมื่อทำนองดำเนินมาถึงโน้ตตัวสุดท้าย เข้าสู่ช่วงทำนองที่เพิ่มเติมตอนท้าย พบการใช้ทำนองที่มีตัวโน้ตที่เรียงเสียงกันจนถึงโน้ตตัวสุดท้าย ได้แก่

ทำนองเพลงท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๔ ---ม/---ฟ/-ม-ร/-ล-ท/-ค้-ร้

ทำนองเพลงท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๔ ---ม/---ฟ/-ม-ร/-ล-ท/-ค้-ร้

ทำนองเพลงลงจบดังกล่าว พบในวรรคสุดท้ายคือ วรรคที่ ๔ ของทำนองทั้งท่อนที่ ๑ และท่อนที่ ๒ แสดงให้เห็นรูปแบบของทำนองลงจบที่สมบูรณ์ของเพลงจีนใหญ่ใหม่สูง ที่ไม่พบในวรรคเพลงย่อยอื่น ๆ

ลักษณะที่ ๓ ย้ำเสียงสุดท้ายเพียงเสียงเดียว ในเพลงจีนใหญ่ใหม่สูง ท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๑ พบว่า ทำนองร้องกับทำนองรับร้องมีความยาวที่เท่ากัน ทำนองท้ายที่เพิ่มเติมจึงเป็นเพียงการย้ำเสียงเพียงเสียงเดียว นั่นคือเสียง ลา เพิ่มเติมไปอีก ๑ ห้องเพลงเท่านั้น

ท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๑ เทียบที่ ๑

ยัก	มุง	จา	หล่าม	หน่าม	สอง	กะ	นาน
- - - ม้	- - - ร้	- - - ม้	- - - ล	- ท - ล	- - ล ท	- - - ร้	- - - ม้
ชวย	ต้า	เซียง	ปั้ง	ไม้	ลัก	แหล้ม	ลุง
- - - ล	- - - ม้	- - - ร้	- - - ม้	- - - ฟ้	- - - ร้	- ม้ - ค้	- - - ท
ใหญ่	ตา	มุง	โดย	หัน			

- คื ท ล	- ล - ท	- - - คื	- - - ท	- คื ท ล	- - - ล
----------	---------	----------	---------	----------	---------

ท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๑ ที่ยวที่ ๒

- ท - มี่	- - - รี่	- - - มี่	- - - ล	- ท - ล	- - ล ท	- - - รี่	- - - มี่
- - - ล	- - - มี่	- - - รี่	- - - มี่	- - - ฟี	- - - รี่	- มี่ - คื	- - - ท
- คื ท ล	- ล - ท	- - - คื	- - - ท	- คื ท ล	- - - ล		

ข้อสังเกตประการหนึ่ง จากการศึกษาทำนองร้องและทำนองของเครื่องดนตรี พบว่า ตัวโครงสร้างทำนองเพลงมีโครงสร้างหลักอยู่ที่ทำนองร้อง เมื่อเปรียบเทียบการบรรเลงทำนองทำนองทั้ง ๒ เที่ยว คือการบรรเลงประกอบร้องและการบรรเลงรับร้อง จะเห็นได้ว่า เมื่อตัดส่วนขยายในช่วงทำนองออกดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะพบ โครงสร้างของทำนองเพลงที่เหมือนกัน ดังตัวอย่างทำนองเพลงท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๑ เมื่อเปรียบเทียบทำนองเพลง มีความยาว ๑๑ ห้องเพลงเท่ากัน และมีการใช้เสียงลูกตกเหมือนกันทุกประการ

ตัวอย่างทำนอง เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง ท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘
เสื่อ	หน้าม	จัน	ทะ รัม	จ้ำ	เปิด	กี้	มี
- - - ท	- คื ท ล	- - - ล	- ท - ล	- - - คื	- - - ล	- ล - ท	- - - รี่

๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	
ดิน	น้ำ	เหน	จัม	อิม	
- - - มี่	- - - ท	- คื ท ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- - - รี่

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘
- - - ท	- คื ท ล	- - - ล	- ท - ล	- - - คื	- - - ล	- ล - ท	- - - รี่
๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓			
- - - มี่	- - - ท	- คื ท ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- - - ล	- ท - รี่	- - - รี่

อย่างไรก็ดี การศึกษาพบทำนองเพลงที่การบรรเลงทั้ง ๒ เทียบที่ไม่สอดคล้องกันคือ ทำนองท่อนที่ ๒
วรรคที่ ๔ หรือวรรคสุดท้ายของเพลง

๔.๔.๓.๒ เพลงต่างสูตต่างเฮา

การบรรเลงทำนองเพลงต่างสูตต่างเฮา นี้เป็นการบรรเลงในจังหวะ จี ๒ หรือ จังหวะที่มีความเร็วปาน
กลาง และเพื่อให้เห็นถึงบทบาทของเครื่องดนตรีมอญในการบรรเลงประกอบการแสดงที่มีการขับร้อง
ผู้วิจัยจึงใส่คำร้องในโน้ตในแต่ละวรรคเพลง ดังนี้

วรรคที่ ๑

เทียวกี่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

ต่าง	สู	ต่าง	เฮา	บู	เปา	ฮ่ม	ลาน
- - - ฟี่	- - - คี่	- - - ฟี่	- - - ฟี่	- - - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - รั	- - - คี่
แฉว							
- - - ท	- - - ท						

เทียวกี่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- - - ฟี่	- - - คี่	- - - ฟี่	- - - ฟี่	- - - มี่	- มี่ - มี่	- - - รั	- - - คี่
- รั - ท	- - - ท						

วรรคที่ ๒

เทียวกี่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

แฉว		ฮอด	มา	อะ	ซง	แต่ง	กำ
- - - คี่	- - - คี่	- - - รั	- - - คี่	- - - คี่	- - - คี่	- - - ท	- - - ล
ผ่า	ปอ	สู	แหลว	ลาย			
- ท - ล	- ท - รั	- - - คี่	- - - ท	- คี่ - มี่	- - - มี่		

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- - - คํ	- - - คํ	- คํ - รั	- - - ฬ	- ฬ - คํ	- - - คํ	- - - ท	- - - ล
- ท - ล	- ท - รั	- - - คํ	- - - ท	- คํ - มํ	- - - มํ		

วรรคที่ ๓

เที่ยวที่ ๑ บรรณประกอบร้อง

ล่อง	ฮัก	ล่อง	ฮัก	อ่อน	สู	และ	เฮา
- - - มํ	- - - ฬ	- - - มํ	- - - ฬ	- - - ท	- - - คํ	- - - มํ	- - - ฬ
ไ้	อ่า	ไ้	มัน	วาย			
- - - ฬ	- - - ท	- คํ - รั	- - - คํ	- - - มํ	- - - มํ		

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- - - มํ	- - - ฬ	- - - มํ	- - - ฬ	- - - ท	- - ท คํ	- - - มํ	- - - ฬ
- - - ฬ	- - - ท	- คํ - รั	- - - คํ	- รั - มํ	- - - มํ		

วรรคที่ ๔

เที่ยวที่ ๑ บรรณประกอบร้อง

อ่า	ผาด	อ่า	หยาน	เย่า	เฮา	สู	
- - - ฬ	- - - ฬ	- ซ - ฬ	- - - ซ	- ท - คํ	- - - ซ	- - - ฬ	- - - -
อ่า	ผาด	อ่า	หยาน	เย่า	เฮา	สู	แต่
- - - ฬ	- - - ฬ	- ซ - ฬ	- - - ซ	- - - ล	- - - ซ	- - - ฬ	- - - ซ
หนอ							
- ฬ - ม	- - - ม						

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- - - ฟ	- - ซ ฟ	- ซ - ฟ	- - - ซ	- ท - ค	- - ท ซ	- - ท ฟ	- - - -
- - - ฟ	- - ซ ฟ	- ซ - ฟ	- - - ซ	- - - ล	- - - ซ	- - - ฟ	- ท - ซ
- ฟ - ม	- - - ม						

จากการศึกษาทำนองมองแว้ง ในการบรรเลงประกอบร้อง ทำนองเพลงต่างสูตต่างเฮาพบลักษณะในการบรรเลงของเครื่องดนตรีมองแว้ง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๑. การบรรเลงเครื่องดนตรีมองแว้ง เพลงต่างสูตต่างเฮาประกอบด้วยทำนองเพลงทั้งหมด ๔ วรรค แต่ละวรรค จะมีการบรรเลง ๒ เที่ยว คือเที่ยวที่ ๑ เป็นการบรรเลงประกอบร้อง คือบรรเลงไปพร้อมกับผู้ขับร้อง และ เที่ยวที่ ๒ เป็นการบรรเลงรับร้อง แบบแผนการบรรเลงนี้เช่นเดียวกับการบรรเลงเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง พบการตกแต่งทำนองเพลงเล็กน้อย ตัวอย่างวรรคที่ ๑

วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

ต่าง	สู	ต่าง	เฮา	ปู่	เปา	ฮ่ม	ลาน
- - - ฟ	- - - ค	- - - ฟ	- - - ฟ	- - - ม	- ม - ม	- ม - ร	- - - ค
แถว							
- - - ท	- - - ท						

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- - - ฟ	- - - ค	- - - ฟ	- - - ฟ	- - - ม	- ม - ม	- - - ร	- - - ค
- <u>ร</u> - ท	- - - ท						

สัญลักษณ์วงกลม แสดงตัวโน้ตที่มีการตกแต่งทำนองเพลง

๒. การบรรเลงในเที่ยวที่ ๑ เมื่อสิ้นสุดทำนองร้อง ผู้บรรเลงจะย้ายเสียงของโน้ตตัวสุดท้ายของคำร้องไป ๑ ห้องเพลง ดังตัวอย่างทำนองเพลงวรรคที่ ๓ ที่โน้ตของทำนองร้องตัวสุดท้าย คือคำว่า “วาย” ตรงกับเสียง มี ผู้บรรเลงจะย้ายเสียง มี ไปอีก ๑ ห้องเพลง

๓. การบรรเลงทำนองเพลงในแต่ละวรรคมีความยาวของทำนองเพลงที่เท่ากัน ต่างจากรูปแบบของทำนองเพลง ขึ้นใหญ่ใหม่สูง ที่อธิบายไว้ข้างต้น

๔. ทำนองเพลงต่างสุดต่างเขาเป็นรูปแบบทำนองที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินทำนองแบบห่าง ๆ พบการซ้ำทำนองภายในวรรคของทำนองเพลงวรรคที่ ๔

๔.๔.๓.๓ เพลงอ่องหย่าอ่องจอง

การบรรเลงทำนองเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงนี้เป็นการบรรเลงในจังหวะ จี ๒ หรือ จังหวะที่มีความเร็วปานกลาง และเพื่อให้เห็นถึงบทบาทของเครื่องดนตรีมอญแฉ่งในการบรรเลงประกอบการแสดงที่มีการขับร้อง ผู้วิจัยจึงใส่คำร้องในโน้ตในแต่ละวรรคเพลง ดังนี้

วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

อ่อง	หย่า	อ่อง	จอง	ปาด	มอง	ปุง	ก่อง
- - - ล	- - - ล	- ท - ล	- - - รี่	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
ไต							
- ท - รี่	- - - รี่						

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- รี่ - ล	- - - ล	- ท - ล	- ล - รี่	- - - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล
- - - รี่	- มี่ - ล	- ท - รี่	- - - รี่				

วรรคที่ ๒

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

โย	หย่า	อ่า	ตี้	เจื้อ	แท้	เหงื่อ	เดิน
----	------	-----	-----	-------	-----	--------	------

- - - มี่	- - - ล	- - - ล	- - - รั	- - - มี่	- - - ล	- ท - คี่	- - - ท
หน้อย	สาย	ไค					
- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รั	- รั - รั				

เที่ยวที่ ๒ บรรณเลขรับร้อง

- - - มี่	- มี่ - ล	- ท - ล	- ท - รั	- รั - มี่	- - - ล	- ท - คี่	- - - ท
- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รั	- มี่ - ล	- ท - รั	รั รั - รั		

วรรคที่ ๓

เที่ยวที่ ๑ บรรณเลขประกอบร้อง

ไค		ไค	ไผ	หย่า	ขวาง	มาด	มัน
- - - ล	- - - -	- ล - ท	- - - ฟ	- - - ม	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ
เหมา	ขวาง	มาด	มัน	เหมา	แต่	หนอ	
- - - ม	- - - ล	- ท - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - ม ฟ	- ม - รั	- - - ท

เที่ยวที่ ๒ บรรณเลขรับร้อง

- - - ล	- ท ล ซ	- ล - ท	ล ท - ม	- ฟ - ม	- - ม ฟ	ม ฟ - ท	- คี่ ท ฟ
- ท - ม	- - - ล	- ท - ซ	- - - ฟ	ซ ฟ - ม	- - ม ฟ	- ม - รั	- ล - ท
- คี่ - รั							

วรรคที่ ๔

เที่ยวที่ ๑ บรรณเลขประกอบร้อง

ไค	จ่า	คี่	เกิด	พาก	กีก	ลูก	แมง
- - - รั	- - - รั	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	- - - มี่	- - - รั	- รั - รั
โหม	หลอย	ป่า	จาน	เสา			
- มี่ - ล	- - - ท	- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ลี่ - ล		

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- ล - มี่	- มี่ - รี่	- รี่ - มี่	- มี่ - ล	- ลี่ - ท	- ท - มี่	- - - รี่	- รี่ - รี่
- มี่ - ล	- ลี่ - ท	- ท - คี่	- คี่ - ท	- คี่ ท ล	- - ร ม	- ฟ - ล	- ลี่ - ล

วรรคที่ ๕

เที่ยวที่ ๑ บรรณประกอบร้อง

ก๊ก		ลูก	แมง	โหม่	เสา	เมือง	ก๊ก
- - - มี่	- - - มี่	- - - คี่	- - - ท	- - - ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- - - มี่
ลูก	แมง	โหม่	เสา	เมือง			
- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- รี่ - รี่		

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- - - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - คี่	- คี่ - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- รี่ - มี่
- มี่ - คี่	- คี่ - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- มี่ - ล	- ท - รี่	- - - รี่

วรรคที่ ๖

เที่ยวที่ ๑ บรรณประกอบร้อง

ปู่	ต๋อง	ก๋อง	ไห่	ป้อ	ต๋อย	นาก	ทอง
- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ล	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	- ท - รี่
แม่	มอง	อืด	เป็น	เชิง			
- รี่ - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- รี่ - รี่		

เที่ยวที่ ๒ บรรณารับร้อง

- รี่ - ล	- ล - ล	- ล - ท	- ค ท ล	- - - มี่	- มี่ - ล	- - - ท	- ท - รี่
- รี่ มี่ คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ซ - ล	- ท - รี่	- มี่ - ล	- ท - รี่	- - - รี่

วรรคที่ ๗

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

เวิง		ก้ำ	อะ	ตวาง		ไน้	อ่อง
- - - ล	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- คํ ฑ ล	- - - ล	- - - ท	- - - ม
หย่า	ซุด	ทิก	จิก	จ้อม	ซุด	ทิก	จิก
- ฟ - ม	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ม	- - - ล	- ท - ซ	- - - ฟ
จ้อม	เย้า	หนอ					
- - - ม	- - - ฟ	- ม - ร					

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- - - คํ	- - - ท	- คํ ฑ ล	- - - ท	- - - ม	- ฟ - ม	- - ม ฟ	ม ฟ - ท
- - - ล	- ท - ม	- - - ล	- ท - ซ	- - - ฟ	ซ ฟ - ม	- - ม ฟ	- ม - ร
- ล - ท	- คํ - รี้	- - - -					

จากการศึกษาทำนองมองเวิง ในการบรรเลงประกอบร้อง ทำนองเพลง **อ่องหย่าอ่องจอง** พบลักษณะ ในการบรรเลงของเครื่องดนตรีมองเวิง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๑. ลักษณะการบรรเลงเครื่องดนตรีมองเวิง บทเพลงอ่องหย่าอ่องจอง ประกอบด้วยทำนองเพลง ทั้งหมด ๗ วรรค แต่ละวรรคจะมีการบรรเลง ๒ เที่ยว คือ เที่ยวที่ ๑ เป็นการบรรเลงประกอบร้อง คือบรรเลง ไปพร้อมกับผู้ขับร้อง และเที่ยวที่ ๒ เป็นการบรรเลงรับร้อง แบบแผนการบรรเลงนี้เช่นเดียวกับการบรรเลง เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงและเพลงต่างสูตต่างเฮา การบรรเลงประกอบร้องนั้น ผู้บรรเลงมองเวิงจะยึดถือเอา โครงสร้างหลักของทำนองเป็นหลัก บรรเลงทำนองห่าง ๆ แต่เมื่อบรรเลงเที่ยวที่ ๒ ผู้บรรเลงมีการตกแต่ง ทำนองเล็กน้อย ตามตัวอย่างทำนองเพลง วรรคที่ ๓ ดังนี้

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

ไต		ไน้	ไผ	หย่า	ชวาง	มาด	มัน
- - - ล	- - - -	- ล - ท	- - - ฟ	- - - ม	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ
เหมา	ชวาง	มาด	มัน	เหมา	แต่	หนอ	

- - - ม	- - - ล	- ท - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - ม ฟ	- ม - ร	- - - ท
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- - - ล	ท ล ซ	- ล - ท	ล ท - ม	- ฟ - ม	- - ม ฟ	ม ฟ - ท	คํ ุ ท ฟ
ท - ม	- - - ล	- ท - ซ	- - - ฟ	ซ ฟ - ม	- - ม ฟ	- ม - ร	- ล - ท
- คํ ุ - รํ							

สัญลักษณ์วงกลม แสดงการเปรียบเทียบ การตกแต่งทำนองเพลงของการบรรเลงในเที่ยวที่ ๒ ซึ่งแตกต่างไปจากการบรรเลงในเที่ยวที่ ๑

๒. เมื่อหมดคำร้องคำสุดท้ายของวรรคเพลง ผู้บรรเลงจะย้ำเสียงโน้ตของตัวสุดท้าย ๑ ห้องเพลง เพื่อบรรเลงกลับต้นวรรคเพลง (กลับต้นไปโน้ตตัวแรกของทำนองร้อง) ดังตัวอย่างทำนองเพลงวรรคที่ ๑ เมื่อผู้ขับร้องร้องเนื้อเพลงที่ว่า “อ่องหย่าอ่องจ่องปาดมองปาดมองปุงก่องไต” เสียงสุดท้ายของวรรคที่ตรงกับคำร้อง คำว่า “ไต” ตรงกับโน้ตเพลงเสียง เร ผู้บรรเลงมองแว้ง ย้ำเสียงเร อีก ๑ ห้องเพลงก่อนบรรเลงรับร้อง

วรรคที่ ๑

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

อ่อง	หย่า	อ่อง	จ่อง	ปาด	มอง	ปุง	ก่อง
- - - ล	- - - ล	- ท - ล	- - - รํ	- - - มํ	- - - ท	- คํ ุ ท ล	- ซ - ล
ไต							
- ท - รํ	- - - รํ						

๓. การขยายทำนองในช่วงท้ายของทำนองเพลงแต่ละวรรค ผู้วิจัยกำหนดให้เสียงแรกของทำนองร้องเป็นต้นวรรค และกำหนดให้เสียงสุดท้ายเป็นท้ายวรรค จะพบว่า การบรรเลงทำนองเพลงเที่ยวที่ ๑ และเที่ยวที่ ๒ มีความยาวของบทเพลงที่ไม่เท่ากัน หากพิจารณาแล้วพบว่า การบรรเลงเที่ยวที่ ๒ นั้นพบการขยายทำนองส่วนท้ายไปอีก ๒-๔ ห้องเพลง ดังตัวอย่างทำนองเพลงวรรคที่ ๔ เสียงสุดท้ายของทำนองในวรรคที่ ๔ จบที่เสียงลา (เทียบจากทำนองร้อง) แต่ในการบรรเลงเที่ยวที่ ๒ นั้น มีการเพิ่มทำนองออกไปเป็น --รม/-ฟ-ล/-ล-ล

วรรคที่ ๔

เที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง

ไต	จ่า	ตี	เกิด	พาก	กีก	ลูก	แมง
- - - ริ	- - - ริ	- - - มี่	- - - ล	- - - ท	- - - มี่	- - - ริ	- ริ - ริ
โหม	หลอย	ป่า	จาน	เสา			
- มี่ - ล	- - - ท	- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ลี่ - ล		

เที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง

- ล - มี่	- มี่ - ริ	- ริ - มี่	- มี่ - ล	- ลี่ - ท	- ท - มี่	- - - ริ	- ริ - ริ
- มี่ - ล	- ลี่ - ท	- ท - คี่	- คี่ - ท	- คี่ ท ล	- ร ม	- ฟ - ล	- ลี่ - ล

สัญลักษณ์ลูกศรแสดงถึงโน้ตเสียงสุดท้ายของท่านองในวรรค สัญลักษณ์วงกลมแสดงถึงท่านองที่เพิ่มมาในท้ายวรรค

การศึกษาท่านองเพลงอ่องหย่าอ่องจอง พบรูปแบบท่านองลงจบ ได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ ๑ ท่านองจบแบบข้ามเสียง เมื่อท่านองดำเนินมาถึงโน้ตตัวสุดท้าย เข้าสู่ช่วงท่านองที่เพิ่มเติมตอนท้าย พบการใช้ท่านองที่มีตัวโน้ตเรียงเสียงกัน ๒-๓ เสียงก่อนจะข้ามไปจบตัวสุดท้าย ได้แก่

วรรคที่ ๑ ---ท/-คี่ทล/-ซ-ล/---ริ/-มี่-ล/-ท-ริ/---ริ

วรรคที่ ๒ ---ท/-คี่ทล/-ซ-ล/---ริ/-มี่-ล/-ท-ริ/---ริ

วรรคที่ ๔ ---ท/-คี่ทล/--รม/-ฟ-ล/---ล

วรรคที่ ๕ ---ท/-คี่ทล/-ซ-ล/---ริ/-มี่-ล/-ท-ริ/---ริ

วรรคที่ ๖ ---ท/-คี่ทล/-ซ-ล/-ท-ริ/-มี่-ล/-ท-ริ

จากตัวอย่างท่านองลงจบของวรรคเพลงในแต่ละท่อนดังกล่าว ยังแสดงให้เห็นรูปแบบการซ้ำท่านองจบของบทเพลงอ่องหย่าอ่องจองอีกด้วย

ลักษณะที่ ๒ ท่านองจบแบบเรียงเสียง เมื่อท่านองดำเนินมาถึงโน้ตตัวสุดท้าย เข้าสู่ช่วงท่านองที่เพิ่มเติมตอนท้าย พบการใช้ท่านองที่มีตัวโน้ตที่เรียงเสียงกันจนถึงโน้ตตัวสุดท้าย ได้แก่

วรรคที่ ๓ ---ม/--มฟ/-ม-ร/-ล-ท/-คี่-ริ

วรรคที่ ๗ ---ม/--มฟ/-ม-ร/-ล-ท/-คี่-ริ

จากการศึกษาทำนองร้อง และทำนองของเครื่องดนตรี พบว่า ตัวโครงสร้างทำนองเพลง มีโครงสร้างหลักอยู่ที่ทำนองร้อง เมื่อเปรียบเทียบการบรรเลงทำนองทำนองทั้ง ๒ เทียบ คือการบรรเลงประกอบร้องและการบรรเลงรับร้อง จะเห็นได้ว่า เมื่อตัดส่วนขยายในช่วงท้ายออกดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะพบโครงสร้างของทำนองเพลงที่เหมือนกัน

๔.๔.๓.๔ เพลงความไต่หลง

ทำนองเพลงความไต่หลงนี้ เป็นการบรรเลงในอัตราจังหวะ จี ๑ หรือ อัตราจังหวะช้า ซึ่งการดำเนินทำนองเป็นการลอยจังหวะ การบันทึกโน้ตจึงแสดงให้เห็นระดับเสียงและรูปแบบการบรรเลงเท่านั้น

การบันทึกโน้ตประกอบการขับร้อง เป็นการบันทึกโน้ตเพลงของเครื่องดนตรีมวงแวง เปรียบเทียบให้เห็นลักษณะของทำนองที่ดำเนินไปคู่กัน

ดนตรีนำ

- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่
-------------	-------------	-------------	-------------

วรรคที่ ๑

บรรเลงประกอบร้อง

จันใหญ่	ใหม่สูง	ไต่เฮา	เซาไน	จิง	กอน	ขอ
- ล - ล	- ท - ท	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - รี่	ค้ำท - ค้ำทล	- ล - ล

บรรเลงรับร้อง

- - - ท	- มี่ - มี่	- ท - ล	- ท ท ท	- มี่ - มี่	- ฟี่ มี่ รี่	- ค้ำ - ค้ำ	ท - ค้ำทล
---------	-------------	---------	---------	-------------	---------------	-------------	-----------

- ล ล ล	- รี่ - รี่	- ค้ำ - ค้ำ	- ท ค้ำ ท	- ล - ล	- - ร ม	- ฟ - ล	- ล - ล
---------	-------------	-------------	-----------	---------	---------	---------	---------

วรรคที่ ๒

บรรเลงประกอบร้อง

สอน	อ่าน	หลิก	ไต	ไน	จิง ให้	ป้อ	หมอ
-----	------	------	----	----	---------	-----	-----

- - - ท	- - - ท	- - ล ท	- รี่ - รี่	- มี่ - มี่	- รี่ - รี่	- คี่ - ท	- คี่ ท ล
---------	---------	---------	-------------	-------------	-------------	-----------	-----------

บรรเลงร็ปร็อง

- รี่ - รี่	- มี่ - มี่	- รี่ - รี่	- มี่ - มี่	- คี่ - ท	- คี่ ท ล	- ล - ล	- ท ล ท
-------------	-------------	-------------	-------------	-----------	-----------	---------	---------

- มี่ - มี่	- ฟี มี่ รี่	- คี่ - คี่	ท-คี่ทล	- ท ล ท	- รี่ - รี่	- คี่ - คี่	- ท - ท
-------------	--------------	-------------	---------	---------	-------------	-------------	---------

- ล - ล	- - ร ม	- ฟ - ล	- ล - ล
---------	---------	---------	---------

วรรคที่ ๓

บรรเลงประกอบร็อง

หมอ	ล้าด	พอย	ยอมแยม	ซ้อคววม	หลิกไต	ไ่เฮา	โหลหมอ
- - - -	- ท - ท	- รี่ - รี่	- มี่ - มี่	- รี่ - รี่	- มี่ - มี่	รี่ยี่ - มี่มี่	คี่ท - คี่ทล

ฮู้จัก	เจ
- ล - ล	- รี่ - รี่

บรรเลงร็ปร็อง

- ท - ท	- รี่ - รี่	- มี่ - มี่	ฟี ฟี มี่ รี่	- รี่ - รี่	- คี่ - คี่	- ท - ท	- ล - -
---------	-------------	-------------	---------------	-------------	-------------	---------	---------

- ซ - ซ	- ล - -	- ซ ล ซ	- ล - -	- มี่ - มี่	- รี่ - รี่
---------	---------	---------	---------	-------------	-------------

วรรคที่ ๔

บรรเลงประกอบร็อง

สอนอ่าน	คะ	ต้อ	คะ	ต่าง	ตีดจำ	สาตเฮา	โ ท ล ่ ม ำ พริ้อม
- รี่ - รี่	- - - ท	คี่ทล - ท	- มี่ - มี่	- - - ล	ท - คี่ทล	- ท คี่ ท	- ล ท ล

กันมา	เม
- ท - ท	- รี่ - รี่

บรรเลงรับร้อง

- มี่ - มี่	- รี่ - ค	ท - คืทล	- ล - ล	- มี่ - มี่	ฟี่ ฟี่ มี่ รี่	- คี่ - ท	คืทล - ซ
-------------	-----------	----------	---------	-------------	-----------------	-----------	----------

- ล - -	- มี่ - มี่	- รี่ - รี่
---------	-------------	-------------

วรรคที่ ๕

บรรเลงประกอบร้อง

เฮ็ด	ให้	เหล็กไค	เก้าไฮ	ซ้งตาน	จิ้นโต	โป	มีน
- - - รี่	- คี่ - ท	- ล - ท	- คี่ ท ล	- ท - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - ล

จิ้นแลง	ตา	มีน	จิ้นแลง	ตา	หนอ	เจ้า
- ท - ล	ท ซ - ฟ ม	- ฟ - ล	- ท - ซ	- ฟ - ม	- - - ฟ	- ม - ร

บรรเลงรับร้อง

- รี่ - รี่	- รี่ - รี่	- คี่ - คี่	- ท - -	ล ล - ท	- คี่ ท ล	- ท - ซ	- ฟ - ม
-------------	-------------	-------------	---------	---------	-----------	---------	---------

- คี่ ท ล	- ท - ซ	- ฟ - ม	- ฟ - -	มฟร-มฟม	- รี่ - รี่
-----------	---------	---------	---------	---------	-------------

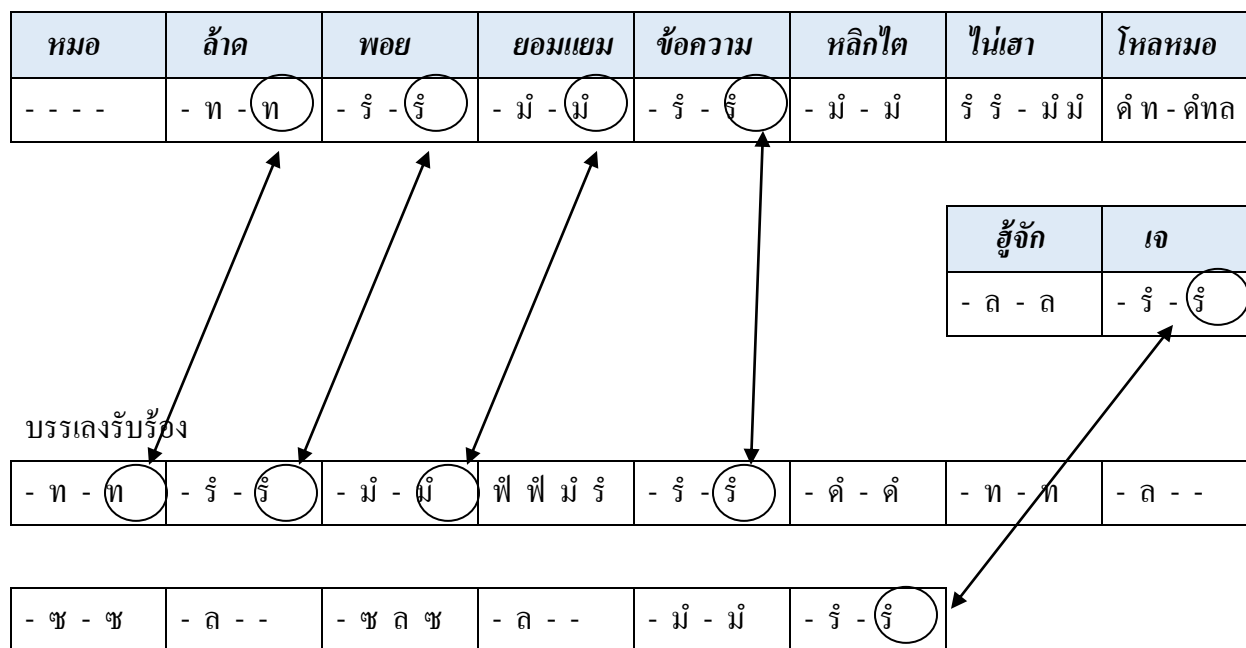
จากการศึกษาทำนองเพลงความไคหลง พบลักษณะการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีมอญแว้งสามารถอภิปรายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

๑. การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีมอญแว้ง ในเพลงความไคหลง ซึ่งเป็นอัตราจังหวะ จี ๑ หรือ จังหวะซ้า เป็นการบรรเลงประกอบร้องแบบลอยจังหวะ ในขณะที่มีการขับร้อง ผู้บรรเลงมอญแว้งบรรเลงทำนองให้ใกล้เคียงกับทำนองร้อง ทำนองในขณะที่เครื่องดนตรีมอญแว้งบรรเลงขณะขับร้อง เมื่อเปรียบเทียบ

ทำนอง การบรรเลงประกอบร้อง กับ การบรรเลงรับร้องแล้ว พบว่า ทำนองของการบรรเลงทั้ง ๒ นี้ มีความสอดคล้องกัน ดังตัวอย่างเพลงความไต่หลง วรรคที่ ๓ ดังนี้

วรรคที่ ๓

บรรเลงประกอบร้อง

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ทำนองในเที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง กับ ทำนองในเที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง มีความสอดคล้องกัน

๒. การบรรเลงของเครื่องดนตรีมอแงวี่ ในเพลงความไต่หลง ที่ไม่มีจังหวะควบคุมบทเพลง ทำให้ผู้บรรเลงจึงต้องทำเสียงต่อเนื่องให้สอดคล้องกับ ทำนองร้อง และเครื่องดนตรีตอยฮอฮอร์น พบการใช้มือ ๒ ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก การใช้มือซ้าย-ขวา้าเสียงแบบถี่ ๆ ทั้งแบบเสียงเดียว เช่น เสียงลาสูงและลาต่ำ และแบบ ๒ เสียง เช่น เสียงลาและเสียงที ลักษณะที่ ๒ ใช้มือซ้ายหรือมือขวาข้างเดียว ในการบรรเลง หรือ “ตี” ลูกฆ้องถี่ ๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของเสียงขณะบรรเลงประกอบร้อง และบรรเลงรับร้อง

๓. พบการใช้สำนวนลงท้ายเพลงที่พบในเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง และเพลงอ่องหย่าอ่องจอง ในวรรคที่ ๑ ได้แก่ -ล-ล/--รม/-ฟ-ล-ล-ล

๔. ทำนองที่พบบ่อยได้แก่ ---ท/-คี่ทล/ ซึ่งพบได้จากทำนองเพลงทั้ง ๕ วรรค การใช้มือในการบรรเลงสำนวนดังกล่าว ผู้บรรเลงจะใช้มือสลับซ้าย-ขวาเสมอ

๔.๔.๓.๕ เพลงกล่อมลูก

ทำนองเพลงกล่อมลูกนี้ เป็นการบรรเลงในอัตราจังหวะ จี ๑ หรือ อัตราจังหวะซ้า ซึ่งการดำเนินทำนองเป็นการลอยจังหวะ การบันทึกโน้ตจึงแสดงให้เห็นระดับเสียงและรูปแบบการบรรเลงเท่านั้น

การบันทึกโน้ตประกอบการขับร้อง เป็นการบันทึกโน้ตเพลงของเครื่องดนตรีมอญเรียง เปรียบเทียบให้เห็นลักษณะของทำนองที่ดำเนินไปคู่กัน

ดนตรีนำ

- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- มี่ - มี่
-------------	-------------	-------------	-------------

วรรคที่ ๑

บรรเลงประกอบร้อง

ว่า	เมืองไต	เขาให้	ไฉ่มี	ก้ำมี	ขัน	ไผ่ได้	ตวยหัน
- มี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รั - รั	- มี่ - มี่	- รั - รั	คี่ ท - คี่ ทล	- ท - ท	- ล - ล

มันม่วน	สา	ป๋อ
- ล - ล	- ท - ล	- ซ - ซ

บรรเลงรับร้อง

- รั - รั	- มี่ - มี่	- รั - รั	- มี่ - มี่	- คี่ - ท	- คี่ ท ล	- ท - ล	- ซ - ซ
-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-----------	---------	---------

วรรคที่ ๒

บรรเลงประกอบร้อง

จอม	หนั่ง	ผีผ่าน	หวานฮอง	กีนอ	ตี้ใน	จิ้งโคง	กาง
- ซ - ซ	- มี่ - มี่	- ท - ท	- ท - ท	- รั - รั	- มี่ - มี่	- - - ท	- คี่ ท ล

เหมี่ยวบ่อ	มี	แท่งล่า	ไม้สัก	ไม้คิง	กัแต่่มลิ่ง	กยะเหลื่อ	ตอน
- ซ - ซ	- - - ท	- รั - รั	- มี่ - มี่	- รั - รั	- มี่ - มี่	- ท - ท	- มี่ - มี่

บรรเลงร้อง

- รี่ - รี่	- มี่ - มี่	- - - รี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ล ท ล	- ซ - ซ	- ล - ท
-------------	-------------	-----------	---------	-----------	---------	---------	---------

- รี่ - รี่	- ฟี่ - ฟี่	- มี่ - มี่
-------------	-------------	-------------

วรรคที่ ๓

บรรเลงประกอบร้อง

มี	แจ่ม	คำเงิน	ตื่นเหลือ	กว่า	ตุกยอม	ซอมแหม่ม	หม้อเงิน
						ต่าง	หม้อคำ
- มี่ - มี่	- - - มี่	- - - ท	- มี่ - มี่	- - - ท	- รี่ - รี่	- - - คี่	ท - ล ท

ก็ดำไว้	นำอยู่	น่อ
- ล - ท	- ล - ท	ซ ม - ซ

ในแหม่ม	ทุ่งล้น	จักเฮา	หมูไต่	เกาไฮไต่	หื้อ ห่อน	มีออ	มีออ
				มัน	ยาก		
- - - ซ	- ท - ล	- ซ - ล	- - - ล	- ล - ท	- ล ซ ม	- ซ - -	- - - ซ

เป็น	ตี เขา	เข้าจอม	มือซื่อ	หน้า
- ซ ล ท	- ซ ล ท	- ซ ล ท	- รี่ - รี่	- มี่ - มี่

บรรเลงร้อง

- - - คี่	- - - ท	- คี่ ท ล	- ล - ท	- คี่ ท ล	- ท - ซ	- ม - ซ	- ม - ซ
-----------	---------	-----------	---------	-----------	---------	---------	---------

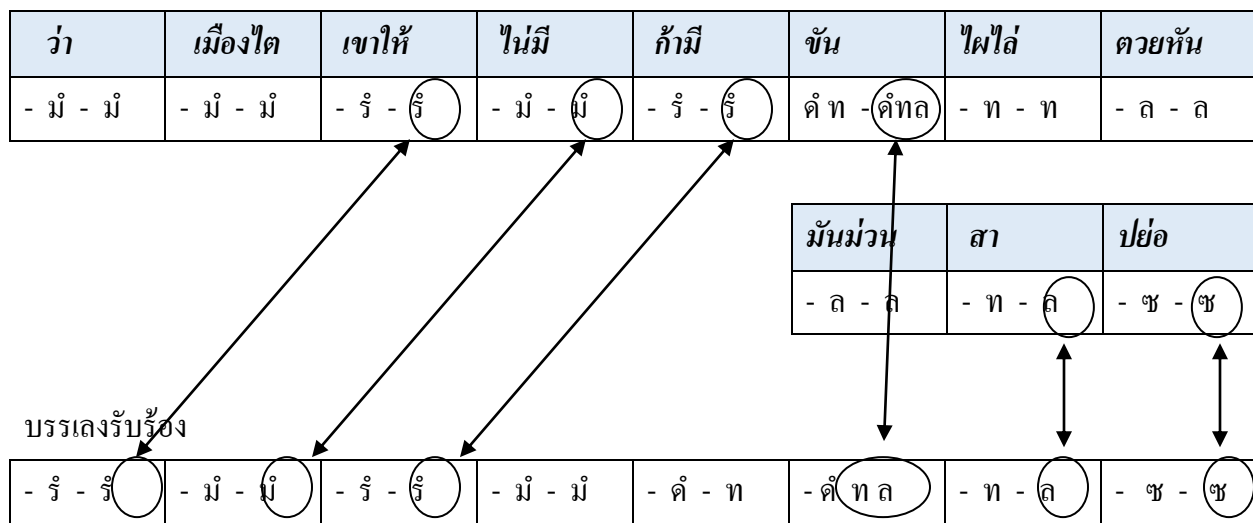
- ล - ท	- ล - ท	- รี่ - รี่	- มี่ - มี่
---------	---------	-------------	-------------

จากการศึกษาทำนองเพลงความล่องคอง พบลักษณะการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีมอญแว้งสามารถอภิปรายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

๑. การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีมอญแว้ง ในเพลงความล่องคอง อัตราร้อยหระ จี ๑ เป็นการบรรเลงประกอบร้องแบบลอยจังหวะ ในขณะที่มีการขับร้อง ผู้บรรเลงมอญแว้งบรรเลงทำนองให้ใกล้เคียงกับทำนองร้อง

เมื่อเปรียบเทียบทำนอง การบรรเลงประกอบร้อง กับการบรรเลงรับร้องแล้ว พบว่า ทำนองของการบรรเลงทั้ง ๒ มีความสอดคล้องกัน ดังตัวอย่างเพลงความล่องคอง วรรคที่ ๑ ดังนี้

บรรเลงประกอบร้อง

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ทำนองในเที่ยวที่ ๑ บรรเลงประกอบร้อง กับการทำนองในเที่ยวที่ ๒ บรรเลงรับร้อง มีความสอดคล้องกัน

๒. การบรรเลงของเครื่องดนตรีมอญแว้ง ในเพลงความล่องคอง ผู้บรรเลง บรรเลง โดยทำเสียงต่อเนื่อง สอดคล้องกับทำนองร้องและเครื่องดนตรีตอยฮอรัน พบการใช้มือ ๒ ลักษณะ ได้แก่ การใช้มือซ้าย-ขวา้าเสียงแบบถี่ ๆ และ การใช้มือซ้ายหรือมือขวาข้างเดียว “ตี” ลูกฆ้องถี่ ๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

๓. จำนวนที่พบบ่อยได้แก่ ---ท/-ด/ทล/ ซึ่งพบได้จากทำนองเพลงความล่องคองทั้ง ๓ วรรค การใช้มือในการบรรเลงจำนวนดังกล่าว ผู้บรรเลงจะใช้มือสลับซ้าย-ขวาเสมอ

จากวิเคราะห์ตัวอย่างทำนองเครื่องดนตรีมอญทั้ง ๕ เพลง ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง เพลงต่างสูงต่างเฮา เพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง เพลงความไต่หลง และเพลงความล่องคอง พบรูปแบบของบทเพลงและลักษณะของการบรรเลงมอญ สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ รูปแบบจังหวะ

การวิเคราะห์บทเพลงทั้ง ๕ เพลง ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง เพลงต่างสูงต่างเฮา เพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง เพลงความไต่หลง และเพลงความล่องคอง พบการใช้รูปแบบจังหวะ ๒ ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ ๑ จังหวะจี ๒ หรือจังหวะปานกลาง บทเพลงที่ใช้จังหวะจี ๒ ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง เพลงต่างสูงต่างเฮา และเพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง รูปแบบจังหวะจี ๒ นี้ กล่าวคือ มีการใช้จังหวะหนัก จังหวะเบา โน้ตสำคัญของทำนองเพลง หรือลูกตก จะตรงกับจังหวะหนักเสมอ เมื่อบันทึกโน้ตเป็นระบบโน้ตเพลงไทย สามารถเปรียบเทียบความยาวของทำนองเพลงได้

ลักษณะที่ ๒ จังหวะจี ๑ หรือ จังหวะช้า บทเพลงที่ใช้จังหวะจี ๑ ได้แก่ เพลงความไต่หลง และความล่องคอง รูปแบบจังหวะจี ๒ นี้ เป็นการดำเนินทำนองแบบลอยจังหวะ ไม่มีการใช้จังหวะหนัก-เบา จากตัวอย่างทำนองเพลงมีการบรรเลงเครื่องดนตรี ๒ ชนิด ได้แก่ มอญแว้ง และตอยฮอฮอร์น ประกอบการขับร้อง ผู้บรรเลงมอญแว้งจะยึดเอาทำนองร้องเป็น โครงสร้างหลัก ผู้บรรเลงสามารถตกแต่งรายละเอียดของทำนองเพลงได้อย่างอิสระ

ประเด็นที่ ๒ รูปแบบทำนอง

การศึกษาทำนองเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง และเพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง พบการเพิ่มทำนองในส่วนท้ายวรรคเพลง อีกทั้งยังพบการซ้ำทำนองในช่วงท้ายของแต่ละวรรค การ “ซ้ำท้าย” ของทำนองที่พบมากที่สุดในการทำนองเพลงทั้ง ๒ เพลง คือ ---ท/-ค้ทล/-ซ-ล/-ท-ร้/---ล/ -ท-ร้ ซึ่งพบในเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง ท่อนที่ ๑ วรรคที่ ๒ และ ๓ ท่อนที่ ๒ วรรคที่ ๒ และ ๓ กับในเพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง วรรคที่ ๑ ๒ ๕ และ ๖

การซ้ำท้ายทำนองเพลงนั้น พบเฉพาะในเพลงที่ใช้จังหวะ จี ๒ ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง และเพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง ที่เป็นการเก็บข้อมูลเสียงจากคณะหมอกก่อนไต่เท่านั้น ส่วนเพลงต่างสูงต่างเฮาที่เป็นการเก็บข้อมูลเสียงจากครุมล นุญรักษา ไม่พบรูปแบบการซ้ำท้ายดังกล่าว

นอกจากทำนองเพลง “ซ้ำท้าย” ดังกล่าวแล้ว ยังพบการใช้สำนวนย่อย คือ ---ท/-ค้ทล/ ในทำนองเพลงที่ใช้จังหวะ จี ๑ คือ เพลงความไต่หลง และความล่องคอง กับเพลงที่ใช้จังหวะจี ๒ คือ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง และเพลงอ่องหย่าอ่องจ่อง แต่ไม่พบสำนวนดังกล่าวในเพลงต่างสูงต่างเฮา แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคณะหมอกก่อนไต่

ทำนองเพลงความไพเราะและเพลงความล่องคอง ในอัตราจังหวะ จี ๑ เป็นการบรรเลงประกอบร้องแบบลอยจังหวะ ในขณะที่มีการขับร้อง ผู้บรรเลงมองแว้งบรรเลงทำนองให้ใกล้เคียงกับทำนองร้อง เมื่อเปรียบเทียบทำนอง การบรรเลงประกอบร้อง กับการบรรเลงรับร้องแล้ว พบว่า ทำนองของการบรรเลงทั้ง ๒ เกี่ยวมีความสอดคล้องกัน

ประเด็นที่ ๓ เทคนิคในการบรรเลงมองแว้ง

การบรรเลงมองแว้ง ทั้ง ๕ ทำนองเพลง ผู้วิจัยพบการใช้เทคนิคการบรรเลงดังนี้

- การตีด้วยมือซ้าย สลับมือขวา เป็นลักษณะของการบรรเลงมองแว้งโดยทั่วไป จากการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีบรรเลงมองแว้งจากครุฑล บุญรักษา พบว่า การบรรเลง หรือการ “ตี” มองแว้งนั้น ผู้บรรเลงสามารถใช้มือซ้าย-ขวาในการบรรเลงได้อย่างอิสระ ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของลูกมองแว้งที่บรรเลง

- การตีขึ้นเสียง จากการศึกษาบทเพลงจังหวะจี ๑ หรือการลอยจังหวะ ผู้บรรเลงต้องบรรเลงให้เกิดเสียงที่ต่อเนื่องให้สอดคล้องกับ ทำนองร้อง และเครื่องดนตรีตอซอฮอรัน พบการใช้มือ ๒ ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก การใช้มือซ้าย-ขวาย้ำเสียงแบบถี่ ๆ ทั้งแบบเสียงเดียว เช่น เสียงลาสูง และลาต่ำ และแบบ ๒ เสียง เช่น เสียงลาและเสียงที่ คล้ายการ “กรอหยาบ ๆ” ลักษณะที่ ๒ ใช้มือซ้ายหรือมือขวาข้างเดียว ในการบรรเลง หรือ “ตี” ลูกมองถี่ ๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของเสียงขณะบรรเลงประกอบร้อง และบรรเลงรับร้อง

ประเด็นที่ ๔ แบบแผนในการบรรเลง

จากการศึกษาทำนองเพลงทั้ง ๕ เพลง เป็นการบรรเลงมองแว้งประกอบการขับร้อง พบว่า แบบแผนของการบรรเลงนั้น ผู้บรรเลงเครื่องดนตรี (จากตัวอย่างการสาธิตการบรรเลงมองแว้งประกอบการขับร้อง) จะบรรเลงด้วยกัน ๒ เที้ยว ได้แก่ การบรรเลงเที้ยวที่ ๑ เป็นการบรรเลงประกอบร้อง ผู้บรรเลงจะดำเนินทำนองโดยยึดทำนองร้องเป็นหลัก และการบรรเลงเที้ยวที่ ๒ เป็นการบรรเลงรับร้อง โดยส่วนใหญ่เป็นการบรรเลงทำนองเดิมอีกครั้ง

๔.๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๔.๕.๑ บทสรุป

๔.๕.๑.๑ เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทกำกับจังหวะ

เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทกำกับจังหวะในวงดนตรีจ๋าดไตประกอบด้วย เครื่องหนัง ได้แก่ เช่าลงบู้ด หรือกลองชุด ๖ ใบ (ประกอบด้วย กลอง หรือบู้ด ๔ ใบ กลองจะคุ่น กลองบู้ดมา) พร้อมด้วยเครื่องกำกับจังหวะจิ สอกแสง และกลองซีโต จึงจะถือว่าเป็นเครื่องกำกับจังหวะที่สมบูรณ์

๔.๕.๑.๒ เครื่องดนตรีไทใหญ่ประเภทเครื่องตี

การศึกษาลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีได้แก่ มองแวงและปาดนา พบว่า มองแวงเป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายกับฆ้องวงของไทยแต่วางเรียงเป็นแผง ประกอบด้วยกัน ๑๗ เสียง กลวิธีการบรรเลงเป็นการตีสลับมือซ้าย-ขวาและตีพร้อมกัน ๒ มือ การนำมองแวงเข้าไปประสมวงจ๋าดไต พบว่าจะตั้งวางอยู่ด้านซ้ายมือของวงและทำหน้าที่ดำเนินทำนองให้กับวงจ๋าดไต โดยมีบทบาทสำคัญกับนางรำที่ต้องการเสียงที่มีความสนุกสนาน สำหรับปาดนาพบว่า ลักษณะทางกายภาพคล้ายกับระนาดเอกเหล็กของไทย ประกอบด้วยกัน ๒๑ เสียง กลวิธีการตีปาดนาเป็นการตีรูปแบบเดียวกับมองแวง การนำปาดนาเข้าไปประสมวงพบว่าจะตั้งอยู่บริเวณกลางวงและอยู่ทางด้านขวามือของมองแวง ปัจจุบันพบว่าไม่นิยมนำปาดนามาใช้ในวงจ๋าดไต เนื่องจากเสียงที่เบากว่ามองแวง ประกอบกับหานักดนตรีได้ยาก สำหรับการว่าจ้างคณะลิเกจ๋าดไตไปแสดงพบว่า ลักษณะการจ้างงานมี ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบแรกเป็นเรื่องของการจ้างงานเพื่อไปแสดงงานที่มีเล่นการพนัน รูปแบบที่ ๒ เป็นการแสดงที่มีการหาไปแสดงในงานปอยหรืองานบุญต่าง ๆ

๔.๕.๑.๓ วิเคราะห์ทำนองดนตรีสำหรับการแสดงลิเกจ๋าดไต

จังหวะเช่าลงบู้ดทั้ง ๑๒ จังหวะ ถือเป็นจังหวะที่เป็นแบบแผนและเป็นมาตรฐานของดนตรีจ๋าดไต ปัจจุบันมีการนำไปใช้ไม่ครบทั้ง ๑๒ จังหวะทำให้เกิดสูญหายไปบ้าง ได้แก่ จังหวะที่ ๒ จังหวะที่ ๓ และจังหวะที่ ๔ จากจังหวะทั้ง ๑๒ จังหวะสามารถจำแนกออกได้ ๓ กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มจังหวะช้า หรือจิ ๑ ได้แก่ จังหวะโยเดีย (จังหวะที่ ๑๒) กลุ่มที่ ๒ ได้แก่ จังหวะที่ตีด้วยจังหวะจิ ๒ และจิ ๓ (จังหวะที่ ๑-๑๐) กลุ่มที่ ๓ ได้แก่ จังหวะจิแลน คือเพลงที่ตีด้วยจังหวะเร็ว (จังหวะที่ ๑๑) โดยการจำแนกทั้ง ๓ กลุ่มจำแนกโดยยึดเสียงสอกหรือเสียงตอก ซึ่งเป็นเสียงที่กำหนดจังหวะหนักของการบรรเลงดนตรีวงจ๋าดไตมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม

จากทำนองเครื่องดนตรีมอญทั้ง ๕ เพลง ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง เพลงต่างสูตต่างเฮา เพลงอ่องหย่าอ่องจอง เพลงความไต่หลง และเพลงความล่องคอง พบการใช้รูปแบบจังหวะ ๒ ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ ๑ จังหวะจี ๒ บทเพลงที่ใช้จังหวะจี ๒ ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง เพลงต่างสูตต่างเฮา และเพลงอ่องหย่าอ่องจอง รูปแบบจังหวะจี ๒ นี้ กล่าวคือ มีการใช้จังหวะหนัก จังหวะเบา ลูกตกจะตรงกับจังหวะหนักเสมอ ส่วนลักษณะที่ ๒ คือ จังหวะจี ๑ บทเพลงที่ใช้จังหวะจี ๑ ได้แก่ เพลงความไต่หลง และความล่องคอง รูปแบบจังหวะจี ๒ นี้ เป็นการดำเนินทำนองแบบลอยจังหวะ ไม่มีการใช้จังหวะหนัก-เบา

ทำนองเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงและเพลงอ่องหย่าอ่องจองพบการเพิ่มทำนองในส่วนท้ายวรรคเพลง อีกทั้งยังพบการซ้ำทำนองในช่วงท้ายของแต่ละวรรค การ “ซ้ำท้าย” ของทำนองที่พบมากที่สุดในการทำนองเพลงทั้ง ๒ เพลง คือ ---ท/-ค้ทล/-ซ-ล/-ท-ร้/---ล/-ท-ร้ ซึ่งการซ้ำท้ายทำนองเพลงนั้น พบเฉพาะในเพลงที่ใช้จังหวะ จี ๒ ได้แก่ เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงและเพลงอ่องหย่าอ่องจอง ที่เป็นการเก็บข้อมูลเสียงจากคณะหมอกก่อนไต่เท่านั้น ส่วนเพลงต่างสูตต่างเฮาที่เป็นการเก็บข้อมูลเสียงจากครมุล นุญรักษา ไม่พบรูปแบบการซ้ำท้ายดังกล่าว ประกอบกับการใช้สำนวนย่อคือ ---ท/-ค้ทล/ ในทำนองเพลง แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของคณะหมอกก่อนไต่

เทคนิคในการบรรเลงมอญทั้ง ๕ ส่วนใหญ่พบการตีด้วยมือซ้ายสลับมือขวา สามารถใช้มือซ้าย-ขวาในการบรรเลงได้อย่างอิสระ ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของลูกมอญ นอกจากนี้ยังพบการตีขึ้นเสียงโดยการตีถี่ ๆ ทั้งแบบเสียงเดียว และแบบ ๒ เสียง คล้ายการ “กรอหยาบ ๆ” หรือใช้มือซ้ายหรือมือขวาข้างเดียวตีลูกฆ้องถี่ ๆ เพื่อให้เกิดเสียงต่อเนื่อง ส่วนแบบแผนของการบรรเลงนั้น มักจะบรรเลงด้วยกัน ๒ เที้ยว คือบรรเลงประกอบร้อง และบรรเลงรับร้อง

๔.๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาด้านเครื่องดนตรีไทใหญ่ การบรรเลง เครื่องดี เครื่องเป่า ในเมืองสืปอ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมานั้นเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการศึกษารูปแบบดนตรีและศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ของชาวไทใหญ่ในรัฐชานต่อไป

บทที่ ๕

พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
การถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์

สารบัญ

๕.๑ ความหมายของพิธีกรรมและความเชื่อ	๑๖
๕.๒ บทสัมภาษณ์ศิลปินดนตรีไทใหญ่	๓๖
๕.๒.๑ ศิลปินกลอง	๓๖
๕.๒.๒ คณะศิลปินกลอง	๒๑๖
๕.๒.๓ ศิลปินตีเง้าไต	๒๕๖
๕.๒.๔ พระภิกษุ	๖๓๖
๕.๓ ดำเนินและ ความเชื่อ	๓๑๖
๕.๔ สรุปและวิเคราะห์ผล	๓๔๖

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑	เจ้าชายอ่อน.....	๓๖
ภาพที่ ๒	เจ้าชายอ่อนในพิธีฉลองพระธาตุ.....	๕๖
ภาพที่ ๓	ผู้ใหญ่อ้อม.....	๖๖
ภาพที่ ๔	ป่าจางล่า.....	๘๖
ภาพที่ ๕ และ ๖	คณะกลองกั้นยาวหญิงจางเวียง.....	๑๐๖
ภาพที่ ๗ และ ๘	ป่าจางล่าและคณะ.....	๑๑๖
ภาพที่ ๙	ครูสร้างจายหลวง.....	๑๒๖
ภาพที่ ๑๐ และ ๑๑	ชาย บ้านครูสร้างจายหลวง ขวา ครูสร้างจายหลวงและภรรยา.....	๑๓๖
ภาพที่ ๑๒ และ ๑๓	ภรรยาครูสร้างจายหลวง.....	๑๔๖
ภาพที่ ๑๔ และ ๑๕	ขันนุชาครู.....	๑๕๖
ภาพที่ ๑๖	ถุงปั้นจิกตะ.....	๑๖๖
ภาพที่ ๑๗	ต้นไม้เงินต้นไม้ทอง.....	๑๘๖
ภาพที่ ๑๘	ต้นหมอกพา.....	๑๘๖
ภาพที่ ๑๙	ใบของต้นหมอกพา.....	๑๙๖
ภาพที่ ๒๐	ต้นหลิปปอง.....	๑๙๖
ภาพที่ ๒๑	หิ้งบูชาพระสุรสถิติ.....	๒๐๖
ภาพที่ ๒๒	กลุ่มไวกัไทเกอร์หรือเสือเผือก.....	๒๒๖
ภาพที่ ๒๓	ถุงสังคิง.....	๒๓๖
ภาพที่ ๒๔	ถุงไอคิง.....	๒๓๖
ภาพที่ ๒๕	ถุงสังเอ.....	๒๔๖
ภาพที่ ๒๖	ถุงทูน่อง.....	๒๔๖
ภาพที่ ๒๗	ถุงสังคิงตีมอง.....	๒๕๖
ภาพที่ ๒๘	รถรับส่งกลุ่มไวกัไทเกอร์.....	๒๖๖

ภาพที่ ๒๙ ฉายยุ่มวัน	๒๖บ
ภาพที่ ๓๐ โชนังวิน	๒๖บ
ภาพที่ ๓๑ อ่องทุน	๒๖บ
ภาพที่ ๓๒ คณะกลองปानกุงสำหรับก้าป็นกลอง	๒๖บ
ภาพที่ ๓๓ ครูต่างคำ จางยอด	๒๖บ
ภาพที่ ๓๔ ครูหม่องจี	๓๓บ
ภาพที่ ๓๕ หิ้งบูชาครู	๓๕บ
ภาพที่ ๓๖ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๑	๓๖บ
ภาพที่ ๓๗ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๒	๓๖บ
ภาพที่ ๓๘ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๓	๓๖บ
ภาพที่ ๓๙ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๔	๓๖บ
ภาพที่ ๔๐ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๕	๓๖บ
ภาพที่ ๔๑ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๖	๓๖บ
ภาพที่ ๔๒ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๗	๓๖บ
ภาพที่ ๔๓ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๘	๓๖บ
ภาพที่ ๔๔ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๙	๔๐บ
ภาพที่ ๔๕ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๑๐	๔๐บ
ภาพที่ ๔๖ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๑๑	๔๐บ
ภาพที่ ๔๗ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๑๒	๔๐บ
ภาพที่ ๔๘ ฉายหลาวมอญ	๔๘บ
ภาพที่ ๔๙ บ้านฉายหลาวมอญ	๔๘บ
ภาพที่ ๕๐ และ ๕๑ คำป้ง	๕๐บ
ภาพที่ ๕๒ ครูจายก้าหลังวัน	๕๐บ
ภาพที่ ๕๓ การแสดงลิเกจ๊าดไตนาโดยครูจายก้าหลังวัน	๕๒บ

ภาพที่ ๕๔ และ ๕๕ การบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสมัยใหม่วงแจ๊สไตครุจายก่าหลังวัน	๕๖บ
ภาพที่ ๕๖ และ ๕๗ พิธีไหว้ครูหลังจาก	๕๖บ
ภาพที่ ๕๘ ร้องเพลงบูชาพระสุรศักดิ์ก่อนการแสดงอื่น	๕๖บ
ภาพที่ ๕๙ ๖๐ และ ๖๑ เฝินครุคณะจายก่าหลังวัน	๕๖บ
ภาพที่ ๖๒ เฝินครุคณะจายก่าหลังวันตั้งบนเวทีเพื่อให้นักแสดงไหว้ครูก่อนการแสดง	๕๖บ
ภาพที่ ๖๓ อ่องเมือง	๕๙บ
ภาพที่ ๖๔ ต่างจิ่ง	๖๑บ
ภาพที่ ๖๕ เต็งทูน	๖๒บ
ภาพที่ ๖๖ เต็งทูนและจ่างจิ้น	๖๒บ
ภาพที่ ๖๗ และ ๖๘ บรรยากาศการแสดงลิเกจ๊าดไตคณะครุจายก่าหลังวัน	๖๓บ
ภาพที่ ๖๙ ท่านเจ้าอาวาสเตหวิ่งตี้	๖๓บ
ภาพที่ ๗๐ ท่านเจ้าอาวาสเตหวิ่งตี้กับกลองก้นยาว	๖๔บ
ภาพที่ ๗๑ ตู้เข้าหนันต่ากิดติ	๖๕บ
ภาพที่ ๗๒ ดันหลีบป่อง	๖๖บ
ภาพที่ ๗๓ ถ้วยที่กำลังรองน้ำจากดันหลีบป่อง	๖๖บ
ภาพที่ ๗๔ ท่านเจ้าอาวาสจิ้นต่าวะระ	๖๗บ
ภาพที่ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ และ ๗๙ ภาพยันต์พระนางสุรสถิติและวัดสวนอ้อย	๖๘บ
ภาพที่ ๘๐ มองที่วัดสวนอ้อย	๖๙บ
ภาพที่ ๘๑ พระภิกษุวิมาละ	๖๙บ
ภาพที่ ๘๒ เณรอุกวัต	๗๐บ

บทที่ ๕

พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดความรู้ ด้านดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

งานประเพณีต่าง ๆ ของไทใหญ่ คนตรีมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งทุกเทศกาลงานบุญ ทั้งประ โคมใน ขบวนแห่ บรรเลงประกอบการแสดง เช่น การฟ้อนนก ฟ้อนโต และบรรเลงประกอบลิเกจ๋าคไต ซึ่งเป็นการ บันเทิงสำคัญอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ คนตรีทำให้งานประเพณีและการแสดงต่าง ๆ เหล่านั้น น่าสนใจและสนุกครึกครื้นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ คนตรีและการแสดงในงานบุญยังถือเป็นการร่วมทำบุญอย่าง หนึ่ง เพราะชาวไทใหญ่เชื่อว่า การทำบุญด้วยเสียงดนตรีและการแสดงเป็นการถวายความเคารพศรัทธาต่อ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิธีหนึ่ง

วัฒนธรรมดนตรีของไทใหญ่ในรัฐชานนี้ถ่ายทอดกันในลักษณะของมุขปาฐะ ส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่ง สู่อีกคนรุ่น จากศิลปินคนตรีและผู้อาวุโสผู้เฒ่าชรา เนื่องจากดนตรีและงานประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกัน อย่างแน่นแฟ้น การถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีจึงมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมถ่ายทอดมาควบคู่กันด้วย ซึ่ง พิธีกรรมพื้นฐานสำคัญในการเรียนและการแสดงดนตรีก็คือการประกอบพิธีไหว้ครูทั้งเมื่อเริ่มเรียน และ ก่อนการแสดงแต่ละครั้ง ผู้เรียนดนตรีต้องทำความเข้าใจและยอมรับขนบพิธีกรรมที่มาจากความเชื่อที่ ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งความเชื่อนั้นก็อาจได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยหลายประการ

๕.๑ ความหมายของพิธีกรรมและความเชื่อ

มีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (๒๕๕๖ : ๘๓๕) อธิบายความหมายของพิธีกรรม ว่า “พิธีกรรม หมายถึง การบูชา แบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา”

ปราณี วงศ์เทศ¹ ได้จำแนกประเภทของพิธีกรรมที่สะท้อนความเชื่อทางศาสนาไว้ดังนี้

พิธีกรรมในที่นี้จึงหมายถึงพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของศาสนา ความเชื่อนั่นเอง พิธีกรรมที่ปฏิบัติกัน โดยทั่ว ๆ ไปในสังคมไทยภายในรอบปีหนึ่งอาจจำแนกได้เป็น ๓ ประเภทด้วยกันคือ (๑) พิธีกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน (๒) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต (๓) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือสังคม

พิธีกรรมประเภทต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญทำให้เกิดเทศกาลต่าง ๆ ขึ้นมา และมีส่วนสำคัญที่ผลักดัน ให้เกิดการละเล่นชนิดต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับพิธีกรรม ทั้งนี้เพราะส่วนประกอบสำคัญของพิธีกรรม

¹ ปราณี วงศ์เทศ ๒๕๖๖ : ๒๔๒ อ้างถึงใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗ : ๒๑.

ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาจะมีการเช่น สรวงบูชา หรือทำบุญ หรือทำทาน การกินเลี้ยง การสนุกสนานรื่นเริงที่เป็นพิธีกรรม หรือเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

กล่าวได้ว่า พิธีกรรมเป็นผลผลิตของความเชื่อที่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมคือการปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผน มีจุดหมายเพื่อตอบสนองความเชื่อที่ป้องกันของคนในสังคม²

ในด้านความเชื่อนั้น ภิญญู จิตต์ธรรม³ ได้ให้นิยามว่า ความเชื่อคือสิ่งที่มนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกมาหลายพันปี และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย เมื่อมนุษย์กล่าวอำนาจของสิ่งลึกลับนั้นก็ทำอะไรต่าง ๆ เพื่อมิให้ถูกลงโทษ และเพื่อให้อำนาจลึกลับนั้นพึงพอใจ ต่อมาจึงได้พิธีต่าง ๆ เพื่อบูชาเช่นสรวง เพราะความเชื่อว่า สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาลให้เป็นไป

ทัศนีย์ ทานตวนิช⁴ ได้กล่าวถึงความเชื่อของมนุษย์ไว้ว่า ความเชื่อเกิดขึ้นได้เนื่องจากมนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อชีวิตถึงคราววิบัติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านั้นเกินความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้ มนุษย์จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น มนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับ โดยเชื่อว่า ถ้าบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจเหนือธรรมชาติพอใจจะช่วยให้ออกภัย และเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญู กตเวทิต์ด้วยการเช่นสรวงบูชาหรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์⁵ มีความเห็นสอดคล้องกับข้างต้นว่า การยึดมั่นเชื่อถือในสิ่งต่าง ๆ อาจมีมูลเหตุจากหลายประการ ที่สำคัญคือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความผูกพันอยู่กับความคิดปกติของฤดูกาล สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความอบอุ่นใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจ

ความเชื่อมีพื้นฐานมาจากความต้องการของมนุษย์ในการที่จะอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุข อารมณ์ความรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตนั้นเรียกว่า ความกลัว ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้มนุษย์ต้องหาที่ยึดเหนี่ยวให้เกิดความมั่นใจว่า ตนจะอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุข ก่อนมีศาสนาที่ยึดถือเอาผีสิงเทวดาเป็นที่พึ่ง เมื่อมีศาสนาที่ยึดถือเอาคำสั่งสอนของศาสดามาปฏิบัติ การยินยอมปฏิบัติตามสิ่งที่ตนยึดมั่นนั่นเอง เรียกว่าความเชื่อ แล้วความเชื่อนั้นก็ถูกส่งทอดต่อกันมายังรุ่นลูก หลาน เหลน หรือจากครูสู่ศิษย์ ส่วนมากเป็นการถ่ายทอดกันแบบปากต่อปาก ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านดนตรีประจำถิ่นของชาวไทยใหญ่ก็มีพื้นฐานมาจากความเชื่อของคนในสังคมของท้องถิ่นนั้น โดยมีอิทธิพลมาจากความเชื่อในเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติอื่น ๆ ผวนกับความเชื่อตามหลักปฏิบัติทางศาสนา หลักอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวไทยใหญ่ ได้แก่ พระพุทธศาสนา ดังนั้น รูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีจึงสะท้อนถึงความเชื่อแบบผสมผสานที่พบเห็นได้ ในชั้นตอน

² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗ : ๒๒.

³ ภิญญู จิตต์ธรรม ๒๕๑๘ : ๕๔-๗๒. อ้างถึงใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗ : ๒๒.

⁴ ทัศนีย์ ทานตวนิช ๒๕๒๓ : ๑๐๖. อ้างถึงใน เล่มเดียวกัน. หน้าเดียวกัน.

⁵ ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ ๒๕๒๕ : ๑๐. อ้างถึงในเล่มเดียวกัน. หน้าเดียวกัน.

ของพิธีกรรมไหว้ครู การกล่าวบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ศิลปินเลื่อมใสศรัทธา ตลอดจนเครื่องบูชาซึ่งมีนัยแห่งความสำคัญตามความเชื่อแฝงอยู่ด้วย⁶

ความสำคัญของดนตรีในวิถีชีวิตชาวไทใหญ่รัฐชาน รวมทั้งพิธีกรรมและความเชื่ออันเกี่ยวเนื่องกับการสืบทอดดนตรีนี้ควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ รวมทั้งเปรียบเทียบกับดนตรีและวิถีของชาวไทใหญ่ในประเทศไทยเพื่อให้ได้รู้ถึงที่มา พิธีกรรมความเชื่อ การปรับเปลี่ยน และการพัฒนาอื่น ๆ อันจะช่วยดำรงวัฒนธรรมดนตรีนี้ไว้ต่อไป

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการสืบค้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ศิลปินระหว่างวันที่ ๗-๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗ ณ เมืองสีป้อ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

การเก็บข้อมูลกระทำด้วยการสัมภาษณ์ศิลปินประจำหมู่บ้าน คณะศิลปิน ครูภูมิปัญญา พระภิกษุผู้เกี่ยวข้องในการจัดพิธีกรรม และคนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้เรื่องดนตรีไทใหญ่โดยเน้นศึกษาในเรื่องพิธีกรรมในการเรียนรู้และการถ่ายทอด ความเชื่อที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขั้นตอนการบรรเลงดนตรีและการแสดง ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

๕.๒ บทสัมภาษณ์ศิลปินดนตรีไทใหญ่

๕.๒.๑ ศิลปินกลอง

๑. เจ้าชายอ่อน

ภาพที่ ๑ เจ้าชายอ่อน

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

⁶ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗ : ๒๕.

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

เจ้าชายอ่อน นามจริง จายทวยเต็ง หรือเจ้าแสงเขียว อายุ ๓๑ ปี อยู่หมู่บ้านจ้งคำ(ปักกิ่งจ้งคำ) เมืองสี่ เคย เป็นช่างทำทองรูปพรรณ ปัจจุบันเป็นคนทรงผู้ประกอบพิธีกรรมในงานแสดงต่างๆ และเป็นผู้อุปถัมภ์คนตรีไทใหญ่โดยเฉพาะกลอง ชาวบ้านเรียกเจ้าชายอ่อน (เจ้าชายน้อย) เนื่องจากเชื่อว่าเป็นเจ้าเมืองสี่ปักกลับชาติมาเกิด เจ้าเมืองสี่ปักที่ล่วงลับไปแล้วมี ๗ องค์ เจ้าชายอ่อนเป็นองค์เดียวที่กลับชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ เจ้าเมืองอีก ๖ องค์ก่อนนั้น ไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นพรหมบ้าง หรือองค์หนึ่งไปเป็นผีเจ้าประจำสถานที่บ้าง เจ้าชายอ่อนเป็นที่เคารพนับถือเนื่องจากมีความสามารถพิเศษด้านเข้าทรงทำนายอดีตและอนาคตได้แม่นยำ

วิธีการเข้าทรงของเจ้าชายอ่อนมิใช่วิธีเข้าผี แต่เป็นการนั่งสมาธิให้เห็นความเป็นมาในอดีตหรือเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตแล้วจึงบอกกล่าวทำนายแก่ผู้มาปรึกษา เจ้าชายอ่อน มีคติในการทำนายคืองดเว้นการบอกเล่าเรื่องราวที่บั่นทอนกำลังใจผู้ฟังแม้จะเป็นเรื่องจริงก็ตาม โดยท่านจะพูดเสียงไปในทางที่ดีเสีย หากมีผู้ป่วยหรือถูกคุณไสยมาให้รักษา เจ้าชายอ่อนจะนั่งสมาธิตรวจดูก่อน หากผู้นั้นยังไม่หมดเวรกรรม ท่านก็จะยังไม่ช่วยเหลือ จนกว่าจะถึงเวลาที่หมดเวรแล้วจึงกลับไปช่วยรักษา

เจ้าชายอ่อนกล่าวถึงเรื่องนกกิ้งกะหระ^๑ว่าเป็นสัญลักษณ์ของศิลปะชั้นสูงของไทใหญ่ จึงสมควรอนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่เผ่าพันธุ์ และให้คนรุ่นหลังรู้จักความเป็นมาของนกในตำนานนี้

ในงานเทศกาลต่าง ๆ เจ้าชายอ่อนมักจะเป็นผู้ถูกขยี้ยามและประกอบพิธีอัญเชิญเทพในงาน นอกจากนี้ท่านจะช่วยเหลือดูแลงานพิธีแล้ว ท่านยังนำกลองและมอ (ฆ้อง) ไปบรรเลงด้วย กลองบางชนิดใช้เฉพาะในงานบางอย่าง เช่น กลองเปียวจะใช้เฉพาะในงานปอยหลวง (งานวัด, งานทำบุญวัด) เชื่อกันว่า หากตีกลองเปียวหรือกลองคุ่ม แล้วจบด้วยการกล่าวคำ สาธุ จะช่วยให้พ่อแม่หรือบรรพบุรุษที่อยู่ในนรกพ้นจากที่นั่นได้ งานอื่น ๆ ที่ใช้กลองเปียวคือ งานปอยกลองมู (ปอยกลองหมู) งานศพพระภิกษุชั้นผู้ใหญ่ งานพระศพเจ้าเมือง เรียกได้ว่า กลองเปียวจะตีในงานใหญ่หรืองานศพบุคคลสำคัญของท้องถิ่นเท่านั้น ในปักกิ่งจ้งคำนี้มีผู้เล่นกลองเปียวอยู่เพียงคณะเดียว ชื่อคณะกุ่มป้อแม่ (กลุ่มพ่อแม่) และในรัฐชานทั้งรัฐมีคณะกลองเปียวเพียง ๒-๓ คณะเท่านั้น ดังนั้น ด้วยประสงค์จะอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ เจ้าชายอ่อนจึงซื้อกลองกันยาวบริจาคตามหมู่บ้านต่าง ๆ หลายหมู่บ้านเรื่อยมาจนปัจจุบันเป็นเวลา ๘ ปีแล้ว เจ้าชายอ่อนกล่าวว่า การประโคมกลองก็คล้ายเป็นการส่งบุญส่งกุศล ท่านสนับสนุนการตีกลอง เนื่องจากในอดีตชาติขณะท่านเกิดเป็นผี เคยได้ยินเสียงกลองที่มีผู้ตีอุทิศส่งกุศลไปให้ ชาตินี้จึงมีดำริจะจัดตั้งหอศิลปะ (หอคุริยางค์) ณ ตำบลที่พำนักของท่านด้วย

^๑นกกิ้งกะหระเป็นสัตว์หิมพานต์ในจินตนาการของชาวไทใหญ่ที่ออกมาพ้อนรำต้อนรับพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสด็จลงจากดาวดึงส์ในวันออกพรรษา พ้อนนกกิ้งกะหระเป็นการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของไทใหญ่ ผู้แสดงจะแต่งกายเลียนแบบนกยูงกรีดกรายรำรำรา ถ้าเป็นชายแต่งกายเป็นนกตัวผู้เรียกว่า กิ้งกะหระ) กิรินา (ถ้าเป็นหญิงแต่งกายเป็นนกตัวเมียเรียกว่า กิ่งนะหรี) กิรินี (แต่ในภาษาเรียกทั่วไปเรียกว่า รา กิ่งกะหระ มีความหมายว่าร้านกึ่งหญิงและชาย

^๒ปอยมาจากภาษาพม่า หมายถึง งานฉลองงานพิธี

^๓กลองเปียวคือ กลองที่มีลักษณะคล้ายกลองกันยาวแต่สั้นกว่า มีขนาดใกล้เคียงกับกลองยาวของไทยภาคกลาง

ภาพที่ ๒ เจ้าจ่ายอ่อนในพิธีฉลองพระธาตุ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

เจ้าจ่ายอ่อนจะจัดงานบุญขึ้นเสมอ ๆ โดยเริ่มจัดมาเป็นเวลา ๒ ปีแล้ว แต่ครั้งมีผู้คนที่นับถือศรัทธา มาร่วมงานจำนวน ๕๐-๖๐ คน สถานที่จัดงานคือเรือนพักหรือที่เรียกว่า คำนักซึ่งมีผู้สร้างมอบให้เป็นที่พักของท่าน เหตุที่เจ้าจ่ายอ่อนมาพำนักที่หมู่บ้านแห่งนี้ก็เนื่องจากชาวบ้านเชิญมาเป็นผู้ดำเนินการทำบุญ เพื่อสร้างความสงบร่มเย็นแก่บ้านเมือง ชาวบ้านที่มาหาเจ้าจ่ายอ่อนเพื่อมาขอผูกขวัญ มักจะมอบข้าวของเงินทองเป็นของตอบแทน ซึ่งมีมูลค่ามากถึงปีละประมาณ ๒๐๐ ล้านจัต (ประมาณ ๖,๖๐๐,๐๐๐ บาท) ซึ่งท่านก็จะนำเงินที่ได้ไปทำการกุศล เช่น สร้างวัด ใน พ.ศ. ๒๕๕๘ ท่านมีโครงการจะสร้างวัด ๔ แห่งด้วยงบประมาณ ๘๐๐ ล้านจัต (ประมาณ ๒๖ ล้านบาท) และให้เสร็จในปีเดียวกันนั้น เจ้าจ่ายอ่อนถือเพศพรหมจรรย์ ไม่แต่งงาน เพราะได้ตั้งสัจจะไว้เช่นนั้น ทุกปีเจ้าจ่ายอ่อนจะจัดงานทำบุญวันเกิด นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสวดอำนวยการ ในวันนั้น ท่านจะสวมใส่เสื้อผ้าชุดพิเศษอันเป็นชุดที่ตัดเย็บเสร็จในวันเดียวด้วยฝีมือของผู้เฒ่าผู้แก่ที่รักษาสืบ เจ้าจ่ายอ่อนได้รับความนับถือศรัทธาจากชาวบ้านมาก ท่านเคยได้รับพัศศที่มอบให้ผู้ทำคุณงามความดีแก่บ้านเมืองถึง ๓ ครั้ง นอกจากนั้น ชาวบ้านก็ยังนำข้าวปลาอาหารบรรจุนภาชนะอย่างดี เช่น ภาชนะเงิน มามอบให้ท่าน โดยเชื่อว่า หากเจ้าจ่ายอ่อนได้มีกินอย่างอุดมสมบูรณ์แล้ว ความอุดมสมบูรณ์นั้นก็สะท้อนกลับไปสู่เจ้าของอาหารด้วย ทั้งยังเคยมีผู้นำของขวัญราคาแพง และแม้กระทั่งรถยนต์มามอบให้ด้วย

เจ้าจ่ายอ่อนบอกเล่าถึงการทำกลองกันยาว¹⁰ ว่าต้องมีการหาวันและฤกษ์ที่เป็นมงคล อุปกรณ์ที่ใช้ทำกลองและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จะต้องเป็นของใหม่ทั้งหมด นิมนต์พระสงฆ์มาสวดทำพิธีเพื่อเป็นสิริมงคล เมื่อทำกลองเสร็จจะใส่หัวใจกลองคือทับทิมสีแดง ๑ ผลเข้าไปในกลองทุกลูก ตัวกลองกันยาวมิได้

¹⁰พรประพิตร ฝาสวัสดิ์ อธิบายถึงกลองกันยาวไว้ว่า “กลองกันยาวเป็นกลองซึ่งหนังวัวของชาวไทใหญ่ มีรูปทรงคล้ายกลองยาวที่พบในภาคกลางของประเทศไทย แต่มีขนาดใหญ่กว่า มีความสูงโดยเฉลี่ย ๗๐ นิ้ว หน้ากลองขนาดประมาณ ๑๒ นิ้ว ซึงหน้าเดียว ใช้สายสะพายคล้องคอ ดีด้วยมือเปล่าทำจังหวะทั้งมือซ้ายและมือขวา” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๗๑)

มีการลงยันต์แต่อย่างไร ก่อนนำกลองมาเล่นจะต้องตั้งขันไหว้ มีเครื่องบูชาพร้อมเงินบูชาจำนวนตามกำลัง
ใส่ลงในขัน ไหว้ที่ใช้ทำกลองกันยาวคือ ไหว้กาง เป็นไม้เนื้ออ่อน ไหว้กาง ๑ ต้นสามารถนำมาทำกลองกันยาวได้
๑๐ ลูก

พิธีกรรมและความเชื่อ

เจ้าชายอ่อนเชื่อเรื่องนางสุรสดีว่าเป็นผีที่มีความสำคัญกับวิชาการต่าง ๆ แต่ปัจจุบัน ความเชื่อนี้ได้ถูกละเลยหลงลืมไปเสียมากแล้ว

ในด้านพิธีกรรมของคนทรงนั้น คนทรงจะมีเครื่องบูชาและขันธ ๕ อันประกอบด้วย

๑. เทียนหอม ๕
๒. รูป
๓. เมี่ยง(ใบชาหนึ่งและหมัก)
๔. กล้าย ๕ หวี
๕. มะพร้าว
๖. ใบดวง (ประจำวันจันทร์และวันอังคาร ซึ่งเป็นวันของทุกคน)
๗. เงิน

เจ้าชายอ่อนมีความเชื่อส่วนตัวว่า ดาวเคราะห์ประจำวันทั้ง ๗ ที่หมุนอยู่รอบโลกจะบอกชะตาชีวิตของผู้คนได้ในทุกช่วงอายุ และหากประสบอุปสรรค ก็อาจจัดพิธีทำบุญขึ้น ช่วยให้ความขัดข้องนั้นคลายลงได้โดยเร็ว (จายทวยเต็ง, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

๒. ผู้ใหญ่บ้านจ่าม

ภาพที่ ๓ ผู้ใหญ่จ่าม

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ผู้ใหญ่จ๋ามหรือเมืองจ๋าม อายุ ๕๔ ปี หัวหน้าวงกลอง ชื่อตัวคือ จ๋าม มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน โหหม่อ ตำบลบ่อโจ้ เมืองสีป้อ คำว่า “เมือง” หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน จึงเรียกกันว่า เมืองจ๋าม ผู้ใหญ่จ๋ามเรียนดนตรีด้วยใจรัก ได้แรงบันดาลใจจากการเห็นผู้เฒ่าผู้แก่เล่นดนตรีตามงานต่าง ๆ และเรียนรู้โดยผู้เฒ่าผู้แก่เหล่านั้นแนะนำ

ผู้ใหญ่จ๋ามกล่าวถึงเสียงของกลองว่ามีอยู่ด้วยกันหลายเสียง จังหวะที่ใช้ตีมีอยู่ ๒ จังหวะ คือ จังหวะ กลองเข้าปอย และจังหวะกลองรับแขกหรือ กลองหม่านตะ๊ะ จังหวะกลองเข้าปอยคือ จังหวะกลองที่ดีใน ขบวนแห่เข้าสู่งานปอย และตีประกอบการฟ้อนเจิง¹¹ และฟ้อนนก เป็นจังหวะดีที่ไม่ช้าไม่เร็ว ส่วนจังหวะ กลองหม่านตะ๊ะจะตีช้า ๆ งานที่นำกลองไปตีจะเป็นงานมงคล เช่น งานวันชาติ งานปอยพระธาตุ งานยก ฉัตร งานปอยเข้าหว่าปอยออกหว่า (งานเข้าพรรษาและงานออกพรรษา) งานปอยส่งลอง งานปอยจำดี (ประเพณีการขนทรายเข้าวัดเพื่อก่อเจดีย์ทรายในวันวิสาขบูชา) และงานปอยปีใหม่ใดโดยจะไม่นำไปตีใน งานอับมงคลเลย

ส่วนกลองมองเซิง¹²หรือกลองสองหน้านั้นเป็นเครื่องดนตรีที่หาได้ยาก ที่รัฐชานนั้นเรียกได้ว่าแทบ จะไม่มีแล้ว

ก่อนการเล่นไม่ต้องไหว้ครู นักดนตรีบางท่านก็เพียงแต่ยกมือไหว้ก่อน แต่บางท่านก็ลงมือเล่นเลย ที่เดียว

ในรัฐชานนั้น หมู่บ้านหนึ่งจะมีกลอง ๑ ชุด และตามบ้านผู้มีฐานะก็จะซื้อเก็บไว้เป็นส่วนตัวด้วย เช่นกัน ผู้ตีกลองต้องแต่งตัวให้เรียบร้อย ชายต้องสวมกางเกง ห้ามนุ่งโสร่ง

ที่บ้าน โหหม่อนี้มีพิธีไหว้ผีเจ้าเมือง โดยทำพิธีที่ศูนย์รวมชุมชนคือ วัด หรือบ้านผู้ใหญ่บ้าน

¹¹ฟ้อนเจิงเป็นการฟ้อนแบบมือเปล่าที่มีลักษณะอันเนื่องด้วยการต่อสู้ มีทั้งการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวและการต่อสู้ที่ต้องการผลแพ้ชนะกัน คำว่า “เจิง” หมายถึง “เชิง” ฟ้อนเจิงก็คือการฟ้อนที่มีลวดลายหรือชั้นเชิงในการต่อสู้นั่นเอง แต่เดิมคงจะเป็นการต่อสู้ที่ใช้อยู่ใน ชีวิตประจำวันจริง ๆ หรือใช้ต่อสู้ในการรบหรือการทำสงครามกัน ซึ่งต้องอาศัยชั้นเชิงความสามารถมาก เพราะเป็นการต่อสู้แบบประชิด ตัวด้วยมือเปล่าและด้วยอาวุธ ต่อมาความจำเป็นในการต่อสู้เช่นนั้นหมดไป จึงนำเจิงนั้นมาใช้เพื่อแสดงความสวยงามในการฟ้อนเป็น สำคัญและใช้ในโอกาสต่าง ๆ

¹²กลองมองเซิงเป็นกลองไทใหญ่ จึงด้วยหนังทั้ง ๒ หน้า มีสายหนังโยงเร่งเสียง รูปร่างคล้ายตะโพนมอญ ไม่มีขาตั้ง แต่มีสายร้อยสำหรับ คล้องคอเวลาตี “มอง” แปลว่า มอง และ “เซิง” แปลว่า ชุด กลองมองเซิง จึงหมายถึงกลองที่ใช้ฆ้องเป็นชุด

นักดนตรีในวงกลองของผู้ใหญ่จ๋าม

๑. ลุงคำหมะ อายุ ๕๕ ปี ตีกลอง
๒. ลุงจิ้งตะ อายุ ๔๕ ปี ตีฉาบ
๓. ลุงช่างเกจิวอายุ ๔๕ ปี ตีมอ
๔. นักดนตรีทั้งสามเรียนดนตรีด้วยตนเองแบบครูพักลักจำ

พิธีกรรมและความเชื่อ

พิธีไหว้ผีเจ้าเมือง¹³ จัดขึ้นเพื่อเป็นการขอบคุณและขอให้ผีเจ้าเมืองช่วยปกป้องรักษาให้บ้านเมืองมีแต่ความสงบสุข และจัดเฉพาะเมืองที่ในอดีตเคยมีเจ้าเมืองไทใหญ่ปกครอง ซึ่งในรัฐชานมีอยู่เพียง ๒-๓ แห่งเท่านั้น พิธีไหว้ผีเจ้าเมืองที่มีชื่อเสียงคือ งานพิธีในภาคเหนือของรัฐชาน พิธีนี้จัดที่บ้านผู้ใหญ่อำม ในวันสุกดิบมีการตีกลองถวายผีเจ้าเมือง เพื่ออัญเชิญผีเจ้าเมืองมาดูแลทุกข์สุขของผู้มาร่วมงาน เนื่องจากเป็นงานของทั้งเมืองหรือทั้งภาค จึงมีผู้คนมาร่วมงานมากมาย เครื่องบูชาที่จัดถวายผีเจ้าเมือง มีดังนี้

๑. เข้ามูน¹⁴
๒. ขนมหาว ขนมหาง (ขนมหชนิดหนึ่งซึ่งชาวบ้านทำขึ้นเอง จัดเป็นเครื่องบูชาที่จำเป็น)
๓. ปลาแห้ง
๔. หมู
๕. ไก่
๖. ลูกอม ขนมหวาน-เค็ม
๗. ธงสีขาว ธงสีแดง (ธงสีขาวเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า ส่วนธงสีแดงเป็นสัญลักษณ์ของเจ้าเมือง ธงทั้ง ๒ สีนี้จะปักตามรายนทางที่มาสู่งานด้วย) (ผู้ใหญ่อำม, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

¹³ วิชาญ มีสถาน กล่าวไว้ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ว่า ชาวไทใหญ่นับถือเทพหรือผีเจ้าเมืองซึ่งมีสถานภาพแบบเดียวกับเทพารักษ์ประจำหมู่บ้าน เพราะชาวไทใหญ่เชื่อมาแต่ดั้งเดิมว่า เมื่อเจ้าฟ้าหรือหัวหน้ากลุ่มเสียชีวิต วิญญาณก็จะขังวนเวียนคุ้มครองดูแลชาวบ้านอยู่เสมอ ดังนั้น ชุมชนไทใหญ่ที่จัดตั้งเป็นหมู่บ้านมักมีวัด และบริเวณที่ใกล้กับวัดมักมีหอเจ้าเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนขนาดย่อม (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๐๐๑ : ๑๕)

¹⁴ วิชาญ มีสถาน อธิบายไว้ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ว่า ขนมห ภาษาไทใหญ่เรียกว่า เข้ามูน ในวัฒนธรรมไทใหญ่ไม่นิยมรับประทานขนมหหลังมื้ออาหารประจำวัน แต่จะมีขนมหในพิธีงานบุญหรืองานเทศกาลตามประเพณี ขนมหต่าง ๆ เช่น เข้ามูนโขย ขนมหรูปทรงคล้ายกำไลข้อมือ...เข้ามูนลากเต้า หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สาละพู เป็นขนมหแป้งขาวคล้ายขนมหโก้...เข้ามูนอะละหว่า ขนมหทำจากแป้งหมี่กวนกับน้ำตาล..." (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๐๐๑ : ๒๗)

๑. ป่าจางล่าย

ภาพที่ ๔ ป่าจางล่าย

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ป่าจางล่าย อายุ ๗๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๐๐ หมู่ ๑๐ ป่ากมันจ่าด ตำบลรอบเวียง เมืองสีป้อ ป่าจางล่าย เป็นหัวหน้าคณะกลองไตซอนหญิงชื่อคณะจงกางเวียง ท่านเกิดที่เมืองซอน ซึ่งอยู่ในคุนหมิง ประเทศจีน ปัจจุบันอพยพหนีภัยคอมมิวนิสต์จากเมืองซอนตั้งแต่สมัยเหมาเจ๋อตุงปกครองจีนมาอยู่ที่เมืองสีป้อได้ ๕๗ ปี แล้ว ป่าจางล่ายเล่นดนตรีได้แล้วตั้งแต่อยู่เมืองซอน และบรรดาคณะกลองในวงก็คือหญิงวัยเดียวกันที่อพยพมาจากเมืองซอนเช่นเดียวกัน และเล่นดนตรีกันได้แล้วทั้งนั้น การตีกลองเป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตชาวซอน พบเห็นได้ทั่วไป คนไตมาจากถิ่นใดก็เรียกชื่อถิ่นที่มาต่อท้าย เช่น คนไตที่มาจากเมืองซอนเรียกว่า ไตซอน คนไตที่มาจากเมืองม่าว เรียกว่า ไตม่าว นอกจากนั้นก็มียไตอื่น ๆ เช่น ไตเหนือ ไตหลวง ในเมืองสีป้อมีชาวไตซอนและไตม่าวอยู่รวมกันกว่าร้อยละ ๗๐ ชาวไตแต่ละกลุ่มจะมีสำเนียงการพูดที่แตกต่างกัน ถ้อยคำในภาษาได้รับอิทธิพลจากพม่าบ้าง เช่น คำ "ซุมซอง" แปลว่า กินข้าว ซุม มาจากคำในภาษาพม่าว่า สโตง ซอง ก็เป็นคำในภาษาพม่า ภาษาท้องถิ่นเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการทำไร่นามักจะเป็นภาษาดั้งเดิมของไทยใหญ่ แต่หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา และชนชั้นเจ้านายจะมีอิทธิพลพม่าเข้ามาปะปนอยู่มาก

ในวัฒนธรรมไตซอนมีการแสดงคล้ายลิเกจ๊าดไต เรียกว่า เจิง¹⁵ เรื่องที่แสดงส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับยุคปัจจุบัน เครื่องดนตรีที่ใช้คือ กลองจี้จิง (จิง เป็นแมลงชนิดหนึ่งอยู่บนต้นไม้ มูลตัวจิงใช้ติดหน้ากลองจิงเรียกว่า กลองจี้จิง)

¹⁵ ลุงหลู่ (ดูที่ คณะนักดนตรี : คณะจงกางเวียง) อธิบายว่า เจิงเมืองซอนเป็นการแสดงอย่างหนึ่ง มีลักษณะคล้ายจ๊ว มีเครื่องดนตรีประกอบคือ แซงฝ่าง มองฝ่าง ฉาบ ฉิ่งโหม่ง และกลองคู้ม

ป้าจางล่ายเริ่มฝึกดนตรีเองตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี โดยเลียนแบบการแสดงที่เห็นจากคณะดนตรีต่าง ๆ ท่านสามารถเล่นเครื่องดนตรีกลอง มอ (ฆ้อง) และฉิ่ง (ฉาบ) ได้ เครื่องดนตรีในวงซื้อมาจากเมืองจ้อกแมเมื่อประมาณ ๑๘ ปีที่แล้ว เพื่อใช้แสดงในงานของชุมชน สมาชิกในวงมีประมาณ ๒๕ คน เป็นคนในหมู่บ้านทั้งหมด วงของป้าจางล่ายมีแต่ักแสดงผู้หญิง จึงไม่มีพ่อนนทพื่อนโตซึ่งต้องใช้ผู้ชายพื่อน

ภาพที่ ๕ และ ๖ คณะกลองกันยาวหญิงจองกางเวียง
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินทสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

คณะกลองกันยาวหญิงจองกางเวียงของหมู่บ้านนี้ตั้งมาประมาณ ๑๘ ปี แต่กลองกันยาวของที่นี่มีขนาดสั้นกว่าทั่วไปเล็กน้อย การแสดงก็เป็นการรำแบบเฉพาะเรียกว่า ก้าจองก้อง คือการรำตามกลอง งานที่ได้รับเชิญไปแสดงมี เช่น งานปอยต่างล่อง งานยกฉัตรพระธาตุ และงานวัดต่าง ๆ คณะจองกางเวียงนี้ไม่เรียกร้องค่าตอบแทน แล้วแต่เจ้าภาพผู้เชิญ

ความไพเราะความสนุกสนานของวงจองกางเวียงอยู่ที่เสียงกลอง ซึ่งจะมีกลองก็โบกก็ได้ไม่จำกัด แต่ฉาบจะมีไม่เกิน ๓-๔ ใบ จังหวะกลองนั้นมิได้ตีพร้อมกัน ต่างคนต่างตีตามจังหวะของตนเองซ้อนกันไป

ป้าจางล่ายได้ถ่ายทอดการเล่นดนตรีสู่ลูกหลาน ซึ่งพบว่าเด็กยังคงสนใจเรียนรู้ จึงเชื่อว่า การเล่นกลองกันยาวของไทยใหญ่จะยังไม่สูญหายไปในอนาคตอันใกล้

ภาพที่ ๗ และ ๘ ป้าจางล่ายและคณะ
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินทสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

พิธีกรรมและความเชื่อ

ป้าจางล่ายเชื่อว่า การเล่นดนตรีของวงจองกางเวียงมิใช่เพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ถือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งด้วย เนื่องจากการแสดงแต่ละครั้งนั้น ได้รับการเชื่อเชิญไปแสดงในงานบุญ ซึ่งก็เสมือนได้ร่วมทำบุญกับเจ้าภาพด้วย

ก่อนเรียนดนตรีไม่มีพิธีตั้งขันครู¹⁶แต่อย่างใด ผู้ที่ต้องการเรียนก็มาเรียนได้ทันที และก่อนแสดงก็ไม่ต้องตั้งขันครูเช่นกัน (จางล่าย, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

๔. พ่อครูจ่ามเอ

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

พ่อครูจ่ามเออายุ ๖๑ ปี อยู่บ้านไม่มีเลขที่ หมู่ ๕ บ้านจ่างคำใต้ เมืองสีป้อ พ่อครูเรียนตีกลองโดยวิธีครูพักลักจำตั้งแต่อายุประมาณ ๑๑-๑๒ ปี โดยฝึกกลองเป็นเครื่องดนตรีชิ้นแรก และต่อมาก็ยังฝึกเล่นดนตรีชนิดอื่น ๆ ด้วยตนเองเช่นกัน พ่อครูเข้าพิธีรับขันไหว้ครู¹⁷เมื่ออายุได้ ๓๘ ปี

¹⁶ขันครู คือ พานใส่เครื่องบูชาครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา บุษกร บินทสันต์ อธิบายไว้ในแผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงราย)ว่า ขันครูหรือที่เรียกเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า เฝินคู่ ประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ คือ กล้วย มะพร้าว ข้าวเปลือก ข้าวสาร น้ำส้มป่อย เหล้า ไก่ต้ม ผ้าขาว ธง (จักจ่า) กรวยดอกไม้ รูป เทียน เบี้ย หมาก และเงิน ซึ่งอาจมีชนิดและจำนวนต่าง ๆ กันไปในแต่ละครูแต่ละสำนัก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๖๑๓๐)

¹⁷ขันตั้งหรือขันครู คือ เครื่องบูชาครูบรรจุน้ำมันพาน การยกขันตั้งสามารถทำได้ใน ๒ กรณี คือ การมอบตัวเป็นศิษย์ และการยกขันตั้งก่อนการทำกิจกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับขันตั้งหรือขันครูนั้นมีอยู่ในงานฝีมือและงานช่างทั้งหลาย เป็นต้นว่า ช่างต๋อง (ช่างแกะสลัก) ช่างฟ้อน ช่างไม้ นักดนตรี (ช่างม่วน) ฯลฯ วิชาชีพหรือวิชาฝีมือเหล่านี้ต้องมีครูเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ และมีครูเป็นเจ้าของวิชานั้น ๆ อาจเป็นครูปัจจุบัน หรือครูที่ล่วงลับไปแล้ว (<http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236-performance/307-----m-s>)

พ่อครูจ่ามเอใช้ชีวิตปกติเช่นชาวบ้านทั่วไป กระทั่งได้เดินทางไปนั่งกรรมฐานที่พระธาตุอินทร์คำ แล้วเกิดนิมิตว่ามีเทพลงมาบอกให้ท่านสั่งสอนและปรุ้งยารักษาชาวบ้านที่เจ็บป่วย และนับแต่นั้นมาพ่อครูไม่เคยดื่มเหล้าหรือกินเนื้อหมูอีก เนื่องจากเป็นสิ่งต้องห้ามตามความเชื่อของท่าน

พ่อครูมีศิษย์แต่เฉพาะผู้ที่มาเรียนเรื่องยาและการรักษาผู้ป่วย ส่วนบุตรของพ่อครูไม่มีคนใดสืบทอดเรื่องคนตรี

พิธีกรรมและความเชื่อ

หิ้งบูชาของพ่อครูมีชั้นไหว้ ๓ ชั้น ชั้นกลางเป็นชั้นไหว้พระพุทธรูป ชั้นข้างเป็นชั้นไหว้วิชาชั้นหนึ่ง ชั้นไหว้พระนางสุรสีดชั้นหนึ่ง กับทั้งยังมีพระพุทธรูปเจ้าเมืองทั้ง ๕ องค์ซึ่งเป็นที่นับถือบูชามากในถิ่นนี้ด้วย ในชั้นบูชานั้นจะใส่เงินเอาไว้ทุกชั้น จำนวนเงินตามประสงค์ เงินที่ใส่ไว้จะนำมาแบ่งใช้ได้โดยใช้เรื่องส่วนตัวส่วนหนึ่ง ใช้ทำบุญส่วนหนึ่ง เครื่องบูชาจะถูกเปลี่ยนให้ใหม่สดอยู่เสมอ

การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้ผู้มีเคราะห์ร้าย พ่อครูจะนำพระพุทธรูปทั้ง ๕ องค์บนหิ้งบูชาไปทำพิธีที่บ้านของผู้มีเคราะห์นั้น หลังจากทำพิธี ผู้นั้นจะอยู่สุขสบายไปอีก ๓ ปี

ข้อห้ามสำหรับผู้เล่นคนตรีคือ ห้ามข้ามเครื่องคนตรีเด็ดขาด เชื่อว่า หากข้ามเครื่องคนตรี เครื่องคนตรีนั้นจะแตกทันที (จ่ามเอ, สัมภาษณ์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

๕. ครูต่างฉายหลวง

ภาพที่ ๕ ครูต่างฉายหลวง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินทสันต์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ครูต่างจายหลวง อายุ ๗๐ ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านเวียงเก่า ตำบลชบลัง เมืองสีป้อ ครูต่างจายหลวง เป็นหัวหน้าคณะกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน บ้านเวียงเก่า ตำบลชบลัง เมืองสีป้อ บิดาชื่อ นายลู มารดา ชื่อ นางเล ครูต่างจายหลวง เป็นบุตรคนที่ ๓ ในบรรดาพี่น้อง ๑๓ คน (สองคนแรกเสียชีวิตตอนครูต่างจายหลวงเกิด) ถัดมาคือ ลูกจายท่าหลังวัน ลูกวิ ป้าคำอ่อง (เสียชีวิตแล้ว) ส่างเกียน จ้ายท่า นางขานางล่า นางแสงน้อย ส่างกาง และนายจ้ายสายเอ พี่น้องในครอบครัวทุกคนเป็นนักดนตรี

ครูต่างจายหลวงเรียนดนตรีตั้งแต่วัยเด็ก แต่เป็นการเรียนแบบครูพักลักจำ กล่าวคือเมื่อนักดนตรีหยุดตีกลองและวางไม้ตีไว้ ครูก็จะหยิบมาหัด และเล่นได้เฉพาะกลองเพียงอย่างเดียว ครูต่างจายหลวงไม่มีศิษย์ เนื่องจากชาวไทยใหญ่ที่นี้ส่วนใหญ่หัดกลองด้วยการเลียนแบบผู้ชำนาญหรือครูพักลักจำทั้งสิ้น ตามวัฒนธรรมไทใหญ่ที่นี้ ทุกหมู่บ้านจะมีกลองและวงกลองประจำหมู่บ้าน ครูต่างจายหลวงจึงหวังให้เยาวชนรุ่นหลังสืบทอดวัฒนธรรมนี้ต่อไป

ภาพที่ ๑๐ และ ๑๑ ด้านซ้าย บ้านครูต่างจายหลวง ด้านขวา ครูต่างจายหลวงและภรรยา

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

กลองของหมู่บ้านซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันนั้น พระภิกษุชื่อ กอนตันฮญาด (มรณภาพแล้ว) แห่งวัดเวียงเก่า บ้านเวียงเก่า เป็นผู้ซื้อมาจากบ้านเวียงสา เมืองสีป้อ เมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่แล้วในราคา ๓๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๑,๐๐๐ บาทตามอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน) กลองนี้ทำจากไม้ซอกหรือไม้ฝักกุ่ม เมื่อแรกที่ซื้อมานั้นมีพิธีรับกลองด้วยข้าวตอกดอกไม้ หลังจากพระภิกษุกอนตันฮญาดมรณภาพ ครูต่างจายหลวงก็ได้นำกลองมาเก็บรักษาไว้เอง เพื่อใช้เป็นกลองส่วนรวมของหมู่บ้าน งานที่นำกลองไปแสดง เช่น งานปอยออกหว่า (งานออกพรรษา)

ภาพที่ ๑๒ และ ๑๓ ภรรยาครูต่างฉายหลวง
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

พิธีกรรมและความเชื่อ

เมื่อเริ่มหัดกลองนั้น ครูต่างฉายหลวงมิได้ไหว้ครูก่อนเรียน เนื่องจากถือว่ากลองเป็นวัฒนธรรมของ
ชาติไทย ชาวไทใหญ่ทุกคนจึงควรหัดกลองได้

ครูต่างฉายหลวงกล่าวถึงครูสุรสติว่าเป็นครูผู้ให้แรงบันดาลใจในศิลปศาสตร์ทุกแขนง

บนหิ้งพระที่บ้านครูต่างฉายหลวงมีชั้นพระวางไว้ ชั้นพระก็คือชั้นครูที่จัดแล้วนำขึ้นถวายพระพุทธรูป
บูชาเพื่อให้มีความสุข ทำมาค้าขายดี เครื่องบูชาในชั้นจะเปลี่ยนใหม่เสมอ เช่น กล้วย หากสุกจนเหลืองแล้ว
ก็จะเปลี่ยนลงและจัดของใหม่ขึ้นแทน นอกจากนั้น ในชั้นยังมีเงินใส่ไว้ ๑,๐๐๐ จัด (ประมาณ ๓๐ บาท)
ด้วย เงินนี้เป็นสิ่งจำเป็นด้วยถือเป็นใจของชั้นครู

ภาพที่ ๑๔ และ ๑๕ ชั้นบูชาครู
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗

ข้อห้ามอย่างหนึ่งของนักกลองก็คือ ห้ามข้ามกลอง เพราะถือว่ากลองเป็นของสูง อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงสามารถตีกลองได้ ไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใด (สำงายหลวง, สัมภาษณ์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

๖. จายหลวง

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

จายหลวง อายุ ๓๖ ปี เป็นลูกชายของสำงายหลวง เป็นคนกลางในบรรดาพี่น้องทั้งหมด ๓ คน พี่สาวชื่อ อินั่ง และน้องสาวชื่อ ยี่หลวง จายหลวงมีวงกลองกันยาวชื่อ กลุ่มจายหลวง รับประทานอาหารที่ร้าน ฟ็อนนุกฟ็อนเจิงก้าลาย¹⁸

กลองกันยาวในวงชื่อมาจากเมืองกิ่งบ้านอำงยราคา ๕๐๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๑๖,๕๐๐ บาท) สมาชิกในกลุ่มได้แก่

๑. นายซ้อหรั่ง คนตีฉาบ เป็นชาวเมืองยงคำเมืองซู เรียนจบกับครูแสงใส

๒. ด.ช. ใจเล็กคนเล่นโต (หัว) อายุ ๑๑ ปี เรียนอยู่ชั้นป. ๕

๓. ด.ช. ใจแรงคนเล่นโต (หาง) อายุ ๑๓ ปี เรียนจบชั้นป. ๔

การเรียนเต้นโตของใจเล็กและใจแรงนั้นเรียนแบบครูพักลักจำ เห็นผู้ใหญ่เล่นจึงเล่นตาม

๔. บุตรชายของจายหลวงฟ็อนโต¹⁹

(จายหลวง, สัมภาษณ์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

¹⁸ก้า หมายถึง ฟ็อน ก้าลายเป็นการประยุกต์มาจากการต่อสู้ด้วยมือเปล่า หรือใช้ก้อนเป็นอาวุธ มาใช้ในการรำรำประกอบดนตรีเพื่อความสวยงาม ในสมัยก่อนคนเฒ่าคนแก่เรียกการก้าลายว่า “ก้าหมอกตินหมอกมือ” ซึ่งท่านได้เล่าตำนานที่เกี่ยวกับการก้าลายว่า องค์สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงเสด็จกลับจากโปรดพุทธมารดาบนสรวงสวรรค์ เมื่อพระพุทธเจ้ากลับคืนสู่โลกมนุษย์ ประชาชนต่างชื่นชมยินดีและจัดงานเทศกาลเฉลิมฉลองต่าง ๆ และในงานเทศกาล ซึ่งมีการก้าลาย ก้าแลว ก้าโต ฟ็อนรังกิ่งกะหว่า ใช้ดนตรีกลองมอชิงและกองกันยาว การก้าลายส่วนมากจะแสดงในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ปอยเหลินสิบเอ็ด ช่วงที่กำลังแห่ของพารา

¹⁹โต เป็นสัตว์ ๔ เท้าในตำนาน หน้าขาวคล้ายควาย ก้าโตหรือฟ็อนโตมีผู้เชิด ๒ คนคล้ายกับการเชิดสิงโต โดยทำท่าเอียงข้างและโยกไหวตัวไปตามเสียงจังหวะกลองและมอชิง

๗. ลุงปั้นจิก๊ะ

ภาพที่ ๑๖ ลุงปั้นจิก๊ะ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินชานต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ลุงปั้นจิก๊ะอายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเหล่าขุ่น ตำบลเหล่าขุ่น เมืองสีป้อ ลุงปั้นจิก๊ะเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทั้งเป็นกรรมการวัดก้างหม่อมมา ๓๗ ปี ในอดีต ท่านเคยเล่นดนตรี แต่ไม่เคยเรียนจากครู ใช้วิธีฝึกด้วยตนเอง แบบครูพักลักจำ ลุงปั้นจิก๊ะเคยสอนดนตรีให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้าน สถานที่สอนก็คือลานหน้าบ้าน

ลุงปั้นจิก๊ะมีกลอง ๒ ชุด ชุดหนึ่งซื้อจากสีป้อ เป็นกลองที่ทำขึ้นที่บ้านฮ่างย เมืองกึ่ง ราคาชุดละ ๕๕๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๑๘,๐๐๐ บาท) ประกอบด้วยมอมและกลองก้นยาว อีกชุดหนึ่งซึ่งเป็นชุดเล็กซื้อจากบ้านคายนันสง เมืองจ็อกแมเมื่อ ๑๕ ปีก่อน ราคา ๓๕๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๑๑,๕๐๐ บาท) กลองก้นยาว ที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นสีดำ กลองก้นยาวถือเป็นสัญลักษณ์ของชาวไทใหญ่ ที่ไหนมีคนไทใหญ่ที่นั่นจะต้องมี กลองก้นยาว และลุงปั้นจิก๊ะจะนำวงกลองไปแสดงตามงานต่าง ๆ เช่น งานปอยสา่งลอง ปอยเดือน^{๒๐} ปอยสงกรานต์

^{๒๐}ปอยเดือน หรืองานประเพณีประจำเดือนต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่สามารถเรียงลำดับตามเดือนตั้งแต่เดือน ๑ (ชาวไทใหญ่หมายถึงเดือน ธันวาคม) ไปจนถึงเดือน ๑๒ ซึ่งตรงกับเดือนพฤศจิกายน มีรายละเอียดพอสังเขปคือ เดือน ๑ วันขึ้นปีใหม่, เดือน ๒ ถือว่าเป็นเดือนกำจะ ไม่จัดงาน, เดือน ๓ ปอยข้าวยาฏี (ข้าวน้ำอ้อย), เดือน ๔ ปอยตะปองปอย (งานสิ้นปี), เดือน ๕ ปอยซอนน้ำ (สงกรานต์), เดือน ๖ ซอนน้ำ ต้นโพธิ์, เดือน ๗ ไม่มีงานบุญ, เดือน ๘ ปอยเข้าหว่า (เข้าพรรษา), เดือน ๙-๑๐ ตานหอมโต (การทำทานด้วยการทำอาหารถวายพระช่วงเข้าพรรษา), เดือน ๑๑ ปอยออกหว่า (ออกพรรษา), เดือน ๑๒ ปอยกินข้าวใหม่ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๑๒-๑๓)

พิธีกรรมและความเชื่อ

ลูกปั้นจ๊กตะเคยไหว่เฝินครุสุรสติหรือขึ้นขันครุ ซึ่งท่านเชื่อว่า พิธีนี้กระทำครั้งเดียวก็ถือว่าพอนอกจากนั้น ลูกปั้นจ๊กตะเคยกินางสุรสติโดยมีพ่อหอมมาทำพิธีให้ที่บ้าน พิธีการกินาง²¹นี้กินได้ทั้งองคิบบและองคเภา ซึ่งท่านเคยกินมาแล้วทั้ง ๒ ชนิด แล้วแต่พ่อหอมจะจัดให้ บุตรชายของลูกปั้นจ๊กตะซึ่งโยกย้ายไปอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย ก็เคยกินบางครั้งหนึ่งเช่นกัน

เครื่องบูชาในเฝินครุตามความเชื่อของลูกปั้นจ๊กตะมีดังนี้

- กล้วย ๕ หวี
- มะพร้าว
- ข้าวสาร ๑.๕ ลิตร
- ซ่อดอกไม้ ๔ ซ่อ
- ห่อชา ๔ ห่อ
- รูป ๒ ห่อ
- เทียน ๑ ห่อ (ควรเลือกเทียนที่บรรจุห่อละ ๑๒ เล่ม เนื่องจากพระสุรัสวดีมี ๑๒ นาง)
- น้ำผึ้ง
- น้ำไม้จันทน์
- น้ำไม้หีบปอง
- น้ำคั้นใบหมอกพา
- ต้นไม้เงินต้นไม้ทอง

²¹ อาง (ขันต์) มีหลายประเภท เช่น อางสุรสติ อางโซคลาก อางป้อกกันอันตราย อางเสนห์ ศิลปินและนักแสดงจะนิยมกินางสุรสติ เชื่อว่าจะทำให้ผู้กินมีสติปัญญาและความจำดี หากเป็นนักร้องก็เสียงดี หากเป็นนักพูดหรือผู้มีอาชีพทางค้าขายก็จะเจรจาดี ผูกใจผู้ที่ได้พูดคุยด้วย ...วิธีการกินางเริ่มจากการนำกระดาษสามาดิเป็นช่อง แล้วเขียนคาถาใส่ลงในช่องนั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นบทบูชาพระพุทธรูปแล้วบริกรรมคาถากำกับ อันประกอบด้วยคาถาบูชาพระพุทธรูปเจ้าและคาถาบูชาครุอาง. อางสุรสติจะมีคาถากำกับขณะที่ปลุกเสกเรียกว่า คาถาสุรสติ ถือกันว่าเป็นคาถาเมตตามหานิยมอย่างหนึ่งก็ได้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑ : ๒๑๓๔ (การกินางคิบบคือ นำกระดาษสาที่เขียนขันต์มาพับ แล้วกินกับน้ำอาง หรือบ้างก็กินกับกล้วย เพื่อให้กลืนง่าย ส่วนอางพานั้นคือ นำอางมาเผาแล้วกินเอ้ากระดาษกับน้ำอาง

ภาพที่ ๑๗ ต้นไม้เงินต้นไม้ทอง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ต้นไม้เงินต้นไม้ทองประดับในพิธีปอยส่างลอง คล้ายพุ่มเงินพุ่มทองของคนไทย ราคาต้นละ ๑๐,๐๐๐
 จัด (ประมาณ ๓๒๕ บาท) เป็นหนึ่งในเครื่องบูชาเดินพระและเดินครูสุรสติ

น้ำผึ้ง น้ำไม้จันทน์ น้ำไม้หีบป่อง และน้ำคั้นใบหมอกพา ทั้งหมดนี้นำมาผสมทำเป็นน้ำออง เครื่อง
 บูชาทั้งหมดนี้ควรต้องครบสมบูรณ์ มิฉะนั้นจะไม่ได้ผล

ภาพที่ ๑๘ ต้นหมอกพา

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๑๕ ใบของต้นหมอกพา

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๒๐ ต้นหลิบบ้อง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

พืชพรรณที่นำมาทำน้ำอามเหล่านี้ล้วนมีความหมายในทางที่ดี กล่าวคือ ดอกของต้นหมอกพาถือเป็นดอกไม้ของนางสุรสถิติ ทำให้มีเสน่ห์เป็นที่นิยมรักใคร่ น้ำผึ้ง หมายถึงความหวานหอมอย่างเอกอุ น้ำผึ้งมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า น้ำแสดดอก เนื่องจากเป็นที่รวมน้ำหวานของดอกไม้ นับแสดดอก ต้นหลิบบ้องนั้น คำว่า บ้อง คือ ฝูดอก โปรง โล่ง หมายถึงความสำเร็จลุล่วงอย่างปลอดโปร่ง และไม้จันทน์นอกจากจะมีกลิ่นหอมแล้วยังถือเป็นไม้มงคลด้วย

ภาพที่ ๒๑ หิ้งบูชาพระสุรสดี

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินชาสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

พ่อหมอหรืออาจารย์ที่มาทำพิธีกินเองให้ลูกปั้นจ๊กตะนั้น แต่ละคนต่างก็มาจากต่างครูกัน จึงทำพิธีแตกต่างกันไป หากขึ้นตอนครบถ้วนสมบูรณ์ พิธีนั้นก็จะมีความศักดิ์สิทธิ์มากและอาจที่กินจะได้ผลดี แต่หากขึ้นตอนของครูใดไม่ครบถ้วน พิธีก็จะไม่ศักดิ์สิทธิ์นัก นอกจากนั้น สาเหตุอีกประการหนึ่งซึ่งทำให้พิธีไม่ได้ผลก็คือ ภรรยาของผู้เข้าพิธีกำลังตั้งครรภ์ หญิงที่ตั้งครรภ์ รวมทั้งสามีของหญิงนั้นมีข้อห้ามมิให้เข้าร่วมในพิธีกรรมใด ๆ เนื่องจากจะทำให้พิธีนั้นไม่ศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อคล้ายกันนี้ก็ปรากฏในภาคเหนือของประเทศไทยด้วย พ่อค้าแม่ค้าจะเชื่อว่า หากมีหญิงตั้งครรภ์มาต่อราคาสินค้าแล้วไม่ขายให้ วันนั้นจะอัปโชคขายของไม่ได้ทั้งวัน

ข้อห้ามระหว่างพิธีไหว้เณรสุรสดีคือ ห้ามดื่มเหล้า และจะต้องถือศีล ๕ ตลอด ๗ วัน ๕ วัน หรือ ๑๒ วันที่ทำพิธี รวมทั้งห้ามหลับนอนกับภรรยาด้วย เฉพาะผู้ที่ทั้งกินเองและสักยันต์ด้วยจะมีข้อห้ามเรื่องการกินอาหารบางชนิดเพิ่มขึ้น

ข้อห้ามอื่น ๆ อาจมีข้อห้ามเฉพาะบุคคลบ้าง แล้วแต่ผู้เข้าพิธีได้ให้สัจจะแก่ครูผู้ทำพิธีไว้อย่างไร (ปั้นจ๊กตะ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

คณะศิลปินกลอง

๑. คณะjongkangเวียง

ครูเงินใส

ครูเงินใสอายุ ๗๕ ปี หัวหน้าคณะjongkangเวียงเมืองสีป้อ ครูเงินใสกล่าวถึงหนังสือที่นำมาซึ่งเป็นหน้ากลองว่าเป็นหนังสือลายและหนังสือ โดยมักเลือกสัตว์ตัวที่แก่ ช่างหุ้มกลองคือลุงหลู่ ก่อนการแสดงไม่มีการไหว้ครู แต่จะเตรียมน้ำส้มป่อย²² น้ำหอมไว้ประพรมกลอง (ครูเงินใส, สัมภาษณ์, ๒๕๕๗)

คณะjongkangเวียงมีช่างกลองประจำคณะชื่อลุงหลู่ ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

ลุงหลู่

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ลุงหลู่ อายุ ๘๔ ปี ช่างกลอง บ้านเลขที่ ๒ ป๊อกซักซุ ก้างเวียง ลุงหลู่ฝึกทำกลองและตีกลองที่วัดเมือง ขอนตั้งแต่อายุประมาณ ๑๗ ปี โดยเรียนรู้อย่างแบบครูพักลักจำจึงมิได้มีพิธีใด ๆ ก่อนเรียน เพียงแต่ไหว้พระพุทธรูป เพราะถือว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นสิ่งสูงสุด

เมื่อลงมือทำกลองนั้นทำตามเวลาที่สะดวก มิได้มีการดูฤกษ์ยามใด ๆ ตัวกลองซื้อจากจ๊อกแม่แล้วนำมาหุ้มหนังหน้ากลองเองด้วยหนังวัวหรือหนังเลียงผา ลุงหลู่เป็นช่างซ่อมและดูแลกลองประจำวงของหมู่บ้านซึ่งมีอยู่คนเดียว แม้จะมีวงกลองกันยาวอีกวงหนึ่งก็อยู่เลยจากหมู่บ้านนี้ไป

ที่เมืองขอนแก่นมีการแสดงลักษณะคล้ายลิเกจ๊าดไต เรียกว่า เจิง มีเครื่องดนตรีประกอบ ได้แก่ แซงผ่าง/มองผ่าง (เครื่องดนตรีลักษณะนูนแบนคล้ายกะละมัง ตีเป็นเสียงตุงแซ่ อย่างดนตรีจ๊าว) ฉาบ ซ้องโหม่ง ๑ ลูก และกลองตุ้ม²³ ไม่มีเครื่องดำเนินทำนอง การแสดงของเจิงเมืองขอนแก่นนี้มีลักษณะคล้ายจ๊าว ผู้แสดงร้องเพลงเอง โดยมีเครื่องดนตรีตีประกอบรับจังหวะ ลิเกเมืองขอนแก่นมีเรื่องราวต่าง ๆ คล้ายคลึงกับลิเกจ๊าดไตของ

²² ส้มป่อยเป็นพืชสำคัญที่เชื่อว่าสามารถขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ โดยมีที่มานิทานจากพรหมจักรชาดก ชาดกด้านนาซึ่งแปลงมาจากรามเกียรติ์ที่ได้กล่าวถึงความวิเศษของส้มป่อยว่า ครั้งหนึ่ง คว้าชื้อ ทรพี ทำชุนควายทรพา ผู้เป็นพ่อ ฝ่ายทรพีเพลิงพลังถูกทรพาไล่ขวิดจนถอยร่น ทรพีถอยไปชนต้นส้มป่อยที่กำลังออกฝักอยู่ ทำให้ฝักส้มป่อยหล่นลงมาถูกหัวทรพี ทันใดกำลังที่เคยอ่อนล้าก็เกิดฮึกเหิมเพิ่มขึ้น ทรพีจึงโถมเข้าชนทรพาผู้เป็นพ่อจนเสียชีวิตหมดแรงถอยไปชนต้นมะขามป้อม ลูกมะขามป้อมหล่นถูกหัว เร็วแรงที่อ่อนล้ายิ่งหมดไป จึงถูกทรพี ผู้เป็นลูก ฆ่าตายในที่สุด. จึงเชื่อว่า ส้มป่อยเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ ทั้งคำว่า ป่อย ยังหมายถึงปลดปล่อย กล่าวคือปลดปล่อยสิ่งชั่วร้ายออกไปอีกด้วย น้ำส้มป่อยจึงถูกนำมาใช้ในพิธีต่าง ๆ แทบทุกพิธี ในขณะที่มะขามป้อมก็เป็นพืชต้องห้าม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๒๑๓๓)

²³ กลองสองหน้าขนาดใหญ่ ซึ่งหน้าด้วยหนังวัว ตัวกลองทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ใช้เชวนตีด้วยไม้ เป็นกลองที่ใช้ตีตามวัดมาช้านานแล้ว เสียงดังสะท้านกังวานไปไกล

ไทใหญ่ และปัจจุบันก็นำเรื่องราวยุคใหม่มาแสดงเช่นกัน ในอดีต เมื่อครั้งลู่ฮู่ยังเป็นเด็กนั้น ลิกเมือง ขอนม๊กแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้าหอแสงของจีนกับเจ้าหอคำของพม่า ซึ่งฝ่ายหลังนี้เป็นตัวโกง และเรื่องนาง จอหมู่ล่าแห่งเมืองมาว²⁴ น่านเจ้า ซึ่งเป็นนางเอก กับเจ้านรธาแห่งพุกามที่เป็นฝ่ายโกง วิธีการเล่นเหมือนจิว แสดงประมาณ ๒ ชั่วโมง หยุดพัก แล้วแสดงต่อไปอีก ๒ ชั่วโมงสลับกันไป แต่เมื่ออพยพมายังสี่ป้อ ลิกเจิง แห่งเมืองขอนก็ไม่ใช่ที่นิยมอีก

ลู่ฮู่อธิบายขั้นตอนการขึ้นหน้ากลองด้วยหนังสือผาดังนี้

- ตากแผ่นหนังเสียงผา
- นำหนังเสียงผาที่ตากแห้งมาชิง เอาขี้เถ้าโปรยเพื่อถลกขนออก
- ถลกหนังและขูดขนออกด้วยไม้ไผ่
- จัดดูหนังแล้ววัดกับหน้ากลอง ตัดเป็นวงกลม
- จิงหนังกับกระบอกไม้ไผ่ เพื่อใช้กระຈกขูดหนังอีกครั้งให้เรียบเสมอกัน
- เย็บริม
- เจาะรู
- ร้อยรูด้วยเชือกหนัง
- นำหนังที่ได้มาหุ้มหน้ากลอง ดึงจิงดึงจนเสียงกลองได้ระดับตามต้องการ (ลู่, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

๒. คณะกลองกันยาวไวท์ไทเกอร์ หรือเสือเผือก

ภาพที่ ๒๒ กลุ่มไวท์ไทเกอร์ หรือเสือเผือก

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

²⁴เมืองมาวเป็นเมืองสำคัญในประวัติศาสตร์ไทใหญ่ เคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรมาวโหลงหรือมาวหลวงที่ยิ่งใหญ่อดีต ปัจจุบันเมืองมาวอยู่ในอำเภอรุยลี่ เขตปกครองตนเองไค่คัง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

ภาพที่ ๒๓ ลุงสว่างตึง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑกัณฑ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ลุงสว่างตึงอายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านหมู่ ๓ ป๊อกมันจ้ำด ตำบลรอบเวียง เป็นคนตีกลอง

ภาพที่ ๒๔ ลุงไอตึง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑกัณฑ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ลุงไอตึงอายุ ๔๕ ปี อยู่บ้านหมู่ ๕ ป๊อกมันจ้ำด ตำบลรอบเวียง เป็นคนตีมอญ (ฆ้อง)

ภาพที่ ๒๕ ลุงสว่างเอ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ลุงสว่างเออายุ ๕๐ ปี อยู่บ้านหมู่ ๕ ป้อมกันจาด ตำบลรอบเวียง

หัวหน้ากลุ่มไวท์ไทเกอร์ชื่อ ลุงเรียก แต่ผู้ควบคุมวงดนตรีคือ ลุงสว่างเอ ซึ่งสามารถเล่นเครื่องดนตรีไทใหญ่ได้ทุกอย่าง ลุงสว่างเอเริ่มหัดดนตรีเมื่ออายุประมาณ ๑๖-๑๗ ปี ด้วยวิธีครูพักลักจำ ส่วนใหญ่จะหัดที่วัด เนื่องจากกลองหรือเครื่องดนตรีต่าง ๆ ของชุมชนนั้น พระภิกษุเจ้าอาวาสจะซื้อไว้ที่วัดหรือเก็บไว้ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น

ลุงสว่างเอเริ่มหัดกลองเมื่ออายุ ๑๒ ปี เพราะใจรัก และหัดด้วยวิธีครูพักลักจำเช่นกัน ไม่เคยเข้าพิธีไหว้ครูหรือกินอาม (ยันต์) ลุงสว่างเอกล่าวว่า วงกลองเท่านั้นจึงจะมีพิธีดังกล่าว

ภาพที่ ๒๖ ลุงทุนอ่อง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ลุงทุนอ่อง อายุ ๕๑ ปี เป็นช่างกลองและทำหน้าที่ดูแลกลองของกลุ่ม ท่านสามารถตีมอมและกลองได้ เครื่องดนตรีของวงเก็บไว้ที่บ้านของลุงเรียก

พิธีกรรมและความเชื่อ

ไม่มีนักดนตรีคนใดของกลุ่มไวท์ไทเกอร์ผ่านการกินอangsุรสติเลย แต่เห็นว่า การได้กินอangsุรสติเป็นเรื่องดี และมีใช้ทุกคนจะมีโอกาสเช่นนั้น เชื่อกันว่า ผู้ที่ผ่านการกินอangsุรสติแล้ว เมื่อได้ยินเสียงฆ้องกลอง จะรู้สึกอยากเข้าไปร่วมวงเล่นดนตรีขึ้นมาทันใด

เมื่อออกแสดงในงานจะเล่นสลับหยุดพักบ้างจนถึงประมาณ ๕ ทุ่ม เมื่อใดที่หมู่บ้านมีงานบุญ กลุ่มไวท์ไทเกอร์ก็จะได้รับเชิญไปสอม^{๒๕} หรือสอมปอย หมายถึง ไปทำบุญร่วมกัน ซึ่งการตีกลองในงานบุญก็ถือเป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง

ข้อห้ามของนักดนตรีคือ ห้ามข้ามกลอง ถือว่ากลองเป็นของศักดิ์สิทธิ์ หากข้ามกลองเชื่อว่า กลองจะแตกได้ เช่นเดียวกับแอกเทียมว้าวของเกวียน เชื่อว่า หากมีสุนัขข้ามแอกนั้น คอของว้าวเทียมเกวียนจะเกิดแผล นอกจากนั้น เมื่อนำกลองหรือเครื่องดนตรีอื่นใดเข้ามาอยู่ที่พักอาศัย จะมีพิธีเชิญเครื่องดนตรีเข้าบ้านโดยนำข้าวตอกดอกไม้กับเงินมาต้อนรับ มิฉะนั้นจะนำกลองเข้าบ้านไม่ได้ ทั้งคนในบ้านก็อาจมีเคราะห์ ชาวไทใหญ่ทุกคนยินดีที่จะมีเครื่องดนตรีอยู่ในบ้าน แต่ต้องมีการต้อนรับ

ภาพที่ ๒๗ ลุงสำอางตีฆ้อง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

^{๒๕} สอม หรือ ส้อม แปลว่า สมทบ รวม รวบรวม (สถาบันศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่, ๒๕๔๒ : ๔๐๐)

ภาพที่ ๒๘ รถรับส่งกลุ่มไวยาเทเกอร์
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

(กลุ่มไวยาเทเกอร์, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

๓. คณะกลองชอกลงปัด

ความเป็นมาและการถ่ายทอด

อุเลเมียนอายุ ๗๕ ปี หัวหน้าคณะกลองชอกลงปัด บ้านเลขที่ ๖๕ วัดจงคำ ตำบลดัดเวียง อุเลเมียน หัวหน้าคณะกลองชอกลงปัด แห่งวัดกลางเวียง เรียนดนตรีกับครูชื่อ อุชิตทรุข อุเลเมียนกล่าวถึงระบำอย่างหนึ่งคือ ระบำซ้าง เรียกเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า ลีนอะกะ

พิธีกรรมและความเชื่อ

อุเลเมียนมีภาพพระนางสุรสติอยู่ที่บ้าน แต่ท่านไม่เคยกินอาม ก่อนแสดงมีการไหว้ครู ชันครู ประกอบด้วย กล้วย รูป เทียน เหล้า ดอกไม้ เมียง ไบชา หมาก บุหรี่ เงิน (เท่าที่มี) หากได้รับเชิญไปแสดงในงาน เจ้าภาพจะเป็นผู้จัดชันครูและมอบเงินมาให้ในชันครูด้วย เงินนั้นถือเป็นเงินชันครู สามารถนำไปใช้จ่ายได้ อุเลเมียนเชื่อว่า หากไม่ตั้งชันตั้งครู การแสดงจะไม่ราบรื่น แต่ไม่มีการไหว้ครูประจำปี เนื่องจากตั้งชันครูก่อนแสดงทุกครั้งแล้ว (อุเลเมียน, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

๔. คณะกลองกันยาวปางจ๋ามเผือก

ภาพที่ ๒๕ จายยู่มวัน

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

จายยู่มวันอายุ ๓๗ ปี หัวหน้าคณะอยู่ที่บ้านจ๋ามเผือก ตำบลสีป้อ เมืองสีป้อ จากการสัมภาษณ์คณะกลองปางจ๋ามเผือกที่วัดบ่อจู่ พบว่า นักดนตรีในคณะเรียนรู้การตีกลองจากวัดจองกางเวียง และเคยกินยันต์สุรสถิติ ซึ่งเชื่อกันว่า พระสุรสถิติจะคุ้มครองให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ประสบความสำเร็จในการเล่นดนตรี

ภาพที่ ๓๐ โซ่งวิน

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

โซ่งวินอายุ ๓๐ ปี (สวมแจ็กเก็ตแดง) คนตีมอ

ภาพที่ ๓๑ อ่องทูน

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

อ่องทูนอายุ ๕๐ ปี คนตีแฉ่ง

(คณะปางจ้ามเผือก, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

๕. คณะกลองป่านกุงสำหรับกำปั่นกลอง

คณะกลองกันยาวและฟ้อนไต^{๒๖}ป่านกุงสำหรับกำปั่นกลอง บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ หัวหน้าคณะชื่อ คำยอด อายุ ๕๕ ปี (ใส่เสื้อสีเทาโพกหัว) การแสดงของคณะคือ กำลายรำหลากหลาย

^{๒๖}ฟ้อนไตนี้ ธีรยุทธ ขวงศรี กล่าวไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือว่า แต่เดิมนิยมแสดงเป็นพุทธบูชา ใช้สตรีเป็นผู้แสดง เกิดจาก ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่มีท่าฟ้อนมากนัก ใช้วงกลองกันยาวบรรเลงประกอบการฟ้อน ผู้ฟ้อนแต่ง กายแบบชาวบ้านธรรมดา ทำนองดนตรีที่นิยมบรรเลงประกอบฟ้อนมักเป็นทำนองที่มีชื่อว่า ปานแขง หรือ ต่องคง ...บางคณะใช้กลองมองเซิง บรรเลงประกอบการฟ้อน ไม่ใช้กลองกันยาว แต่ยังคงใช้ทำนองเดิม ทว่ามีบางคณะใช้วงดนตรีที่ผสมขึ้นใหม่บรรเลงประกอบการแสดง...เครื่องดนตรีทั้งหมดประกอบด้วย ๑. ตะขอ ๒. แบนโจ ๓. มองเซิง หรือฆ้องแผง ๔. แอ๊กคอร์เดียน ๕. กลองแบบพม่า ๑ ชุด ๖ ลูก ๖. ฉิ่งแบบพม่า ๗. ฉาบ ๘. กรับ ๙. เกราะ และมีการเพิ่มระนาดโลหะเข้าไปอีก ๑ ชั้นในปัจจุบัน...อนึ่ง การฟ้อนแบบไทใหญ่นี้ ยังมีที่เรียกชื่อว่า กำลาย และ กำแลว ด้วย โดยกำลายนั้นคล้ายกับการฟ้อนเซิงของชาวล้านนา หรือการทำท่าต่อสู้ด้วยมือเปล่า เพียงแต่แตกต่างกันที่ลีลาและชื่อท่ารำ ส่วน กำแลวนั้น หมายถึง การรำดาบแบบชาวไทใหญ่ (๒๕๔๒ : ๔๘๕๗-๔๘๕๘)

ภาพที่ ๓๒ คณะกลองป่านกุงสำหรือกำป่นกลอง
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินชาสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

(ถ่ายออก, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ศิลปินลิเกจ้ำดไต

๑. ครูสำอาง จางยอด

ภาพที่ ๓๓ ครูสำอาง จางยอด
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินชาสันต์, ๗ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ครูสำอาง^{๒๗} คำ จางยอด อายุ ๔๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒/๓ หมู่ ๑๓ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ กลอง และอักษรศาสตร์ไทใหญ่ ทั้งยังเป็นมัคคุเทศก์และผู้ประสานงานกับศิลปินไทใหญ่ในรัฐซาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ให้แก่คณะผู้วิจัยในครั้งนี้

^{๒๗}คำว่า “สำอาง” มีหลายความหมายตามที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่-ไทยดังนี้

ครูต่างคำเข้าพิธีบวงสรวงเมื่ออายุ ๕ ขวบที่วัดชอยกรุง เมืองจ๊อกแม รัฐชาน ตามความประสงค์ของบิดามารดาที่ปรารถนาให้ลูกได้ศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนาและเป็นคนดีมีศีลธรรม ท่านบวชอยู่จนอายุประมาณ ๒๐ ปีจึงสึกออกมา ระหว่างบวชอยู่ที่วัดจะมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนความรู้หลายด้านมากกว่าการเรียนในโรงเรียนที่สอนตามหลักสูตร โดยเฉพาะในด้านศิลปะและวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนหรือการรำ (ภาษาไทยใหญ่เรียก “ก้า”) การตีกลอง การแจ่งกวีหรือศิลปะการประพันธ์และอ่านบทกลอน ฯลฯ ซึ่งผู้สอนก็คือพระภิกษุในวัดที่ครูต่างคำบวชเรียนอยู่ รวมทั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญเฉพาะศิลปะแต่ละชนิด เช่น ครูฟ้อนเชิง (อ่าน “ฟ้อนเชิง” คือศิลปะการป้องกันตัว ผู้ชำนาญการฟ้อนเชิงมีทั้งพระและพ่อครูแม่ครูที่เป็นชาวบ้านซึ่ง ๒ คนในบรรดานั้นก็คือ ส่างจายอ่อน หัวหน้าคณะกลอง และจาย^{๒๘} ก่าหลังวัน หัวหน้าคณะตีเกอ้ายหอมจอมปิ่น) ที่เจ้าอาวาสเชิญมาสอนเป็นครั้งคราว

ครูต่างคำกล่าวถึงประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนาของไทใหญ่ว่า ประเพณีที่มีการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ก็คือ ประเพณีออกพรรษา และประเพณีไหว้พระธาตุหรืองานบอยพระธาตุ หรือบอยเดือน ๔ งานประเพณีส่วนใหญ่จัดตรงกันกับงานของชาวไทยในในประเทศไทย เช่น พิธีบวงสรวงที่จัดในเดือนมีนาคม ส่วนงานประเพณีที่จัดไม่ตรงกันคือ งานวันขึ้นปีใหม่ หรือ “วันปีม่อ” ในภาษาไทยใหญ่ (ในที่นี้มีได้หมายรวมถึงวันสงกรานต์^{๒๙}) ในอดีตทั้งชาวไทยและชาวไทใหญ่ถือวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ เป็นวันปีใหม่ตรงกัน แต่ในปัจจุบันชาวไทยไม่ถือวันดังกล่าวเป็นวันพิเศษแต่อย่างใด และยึดถือเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่แทน

ครูต่างคำกล่าวถึงปัญหาที่น่าเป็นห่วงเกี่ยวกับอนาคตของศิลปินไทใหญ่ว่า ค่าตอบแทนศิลปินลิเกจำกัด หรือลิเกไทใหญ่ที่แสดงในงานบวงสรวงนั้นได้รับเพียงคนละ ๖,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๒๐๐ บาท) ๗,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๒๓๐ บาท) หรือ ๑๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๓๓๐ บาท) ต่อคืนเท่านั้น จะมีก็แต่หัวหน้าวงที่ได้รับค่าจ้างมากกว่านักแสดงอื่น เนื่องจากต้องจัดหาเครื่องดนตรีและอุปกรณ์การแสดงต่าง ๆ รวมทั้งติดต่อประสานงานกับผู้ว่าจ้างด้วย ค่าตอบแทนของศิลปินดังกล่าวเป็นจำนวนน้อยมาก แทบไม่พอเลี้ยงชีพเป็นเหตุให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจจะสืบทอดอาชีพนี้ ศิลปินปัจจุบันส่วนใหญ่จึงล้วนสูงวัย และไม่มีศิลปินรุ่นใหม่สาวหรือเด็ก ๆ เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งครูต่างคำเปรียบว่า การหาศิลปินรุ่นใหม่ยากยิ่งกว่าการหาเงินเสียอีกอนาคตของศิลปินไทใหญ่ใน ๕-๑๐ ปีข้างหน้าไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะเป็นอย่างไร อาจถูกกลืนเลือนไปโดยง่ายดาย ดังเคยมีตัวอย่างเช่น ส่างช่วยพระเอกลิเกไทใหญ่ ชาวลีปอ เคยเป็นผู้มีชื่อเสียงที่สามารถร้อง

เตรียมเตรียมพร้อม

ผู้เตรียมตัวจะบวชเป็นสามเณร

คำเรียกผู้ที่จะสึกจากสามเณร (๒๕๕๒ : ๑๕๑)

^{๒๘}จายหรือจ้าย เป็นคำนำหน้าเรียกเพศชายเพื่อให้สุภาพ

(สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๒ : ๑๓๘)

^{๒๙}กำหนดตามสุริยคติปรกติตกวันที่ ๑๓-๑๔-๑๕ เมษายน วันที่ ๑๓ คือวันมหาสงกรานต์ วันที่ ๑๔ คือวันเนา และวันที่ ๑๕ คือวันเถลิงศก (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖ : ๑๑๔๔)

เพลงเถาไทใหญ่ได้ไพเราะมากอย่างไม่มีใครเทียบ แต่หลังจากเขาเสียชีวิตไปเพียงไม่กี่ปี ก็ไม่มีใครพูดถึงหรือจดจำอีก

ปัญหาดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจส่วนหนึ่งให้ครูต่างคำทำโครงการจัดตั้งโรงเรียนสอนศิลปะการดนตรีและการแสดงของไทใหญ่ขึ้น โดยยึดหลักการให้อิสระแก่ผู้เรียนเต็มที่ ผู้เรียนสามารถตีกลองหรือเล่นดนตรีได้ทุกเวลาที่ต้องการ เพียงแต่ต้องมีความตั้งใจและขยันหมั่นเพียร โรงเรียนดังกล่าวจะตั้งขึ้นในบริเวณที่ห่างไกลชุมชน เนื่องจากการเล่นดนตรีอาจรบกวนงานพิธีบางอย่าง เช่น งานศพ ซึ่งตามธรรมเนียมของคนไทใหญ่ในรัฐชานนี้ หากในหมู่บ้านมีงานศพ จะไม่มีการเล่นเพลงหรือตีกลองในบริเวณนั้นเลย เนื่องจากถือว่างานศพเป็นงานโศกเศร้ามิใช่งานรื่นเริง ต่างจากงานศพในประเทศไทยที่สามารถเปิดเพลงหรือเล่นดนตรีได้ งานฉลองสังสรรค์ในรัฐชานมีอยู่เพียง ๒ งาน ได้แก่ งานออกพรรษา และงานปีใหม่

ครูต่างคำได้กล่าวถึงดนตรีไทใหญ่ในรัฐชานว่า ปัจจุบันมีการนำเครื่องดนตรีแบบตะวันตก เช่น กีตาร์ เข้ามาผสมผสานเพื่อให้เข้ากับสมัยนิยม ส่วนการแสดงเถาไทใหญ่ก็ได้ปรับสลับขั้นตอนการเล่นให้เหมาะสมเพื่อมิให้ผู้ชมเบื่อ โดยเริ่มจากการขับร้องเพลงไทใหญ่สมัยใหม่ ตามด้วยการบรรเลงเพลงสากลแสดงละคร แล้วจึงออกแขกภายหลัง แต่วัฒนธรรมดนตรีและพิธีกรรมไทใหญ่ที่เมืองมณฑลเฉียนนั้นแตกต่างไป ชาวไทใหญ่ที่นั่นยึดตามรูปแบบของกลุ่มชาติพันธุ์พม่าทุกประการ

พิธีกรรมและความเชื่อ

ความเชื่อเรื่องเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทใหญ่ที่ครูต่างคำยึดถือปฏิบัติมาโดยตลอด คือการบูชาพระสรุสวดี³⁰หรือพระสรุสวดี หรือพระสุรสติ³¹ ทุกครั้งที่จะแสดงหรือประกอบการงานใด ครูต่างคำจะไหว้ระลึกถึงพระสรุสวดีก่อน เพื่อให้ท่านคลบบันดาลให้ประสบความสำเร็จ ฟ้อนได้สวยงาม เล่นดนตรีได้ไพเราะเป็นที่พึงพอใจของผู้ชมผู้ฟัง การที่ศิลปินและชาวไทใหญ่มักจะไหว้รำลึกถึงพระสรุสวดีทุกครั้งที่จะประกอบกิจการใด ๆ นั้นเป็นกุศโลบายหนึ่งของโบราณจารย์ที่จะรักษาพระธรรมคำสอนรวมทั้งอักษรไทใหญ่ที่จารึกอยู่ในพระไตรปิฎกมิให้สูญหายไปจากวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ พระสรุสวดีเป็นตำนานของชาวไทใหญ่ที่เชื่อ

³⁰ในหนังสือ เทวกำเนิด โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชไชย ธิราชวราพรหม นามของพระสรุสวดีบางที่ก็เรียกว่า พระพรหม และถือว่าเป็นเจ้าแม่ผู้อุปถัมภ์การศึกษา มีพระสิริรูปโสภาคีกายขาวผ่องมีอาภรณ์แก้วขาว (เพชร) สวมรัดเกล้าน้อย ๆ อย่างงาม มีกร ๔ กร หัตถ์หนึ่งถือพิณ (เพราะถือกันว่าเป็นเจ้าแม่แห่งการดนตรีขับร้อง) หัตถ์หนึ่งถือดอกบัว หัตถ์หนึ่งถือถ้วยน้ำ (เพราะถือว่าเป็นเจ้าแม่แห่งน้ำ) หัตถ์หนึ่งถือพระคัมภีร์...และว่ากันว่า พระสรุสวดีเป็นผู้ริเริ่มคิดตั้งอักษรเทวนาครีและภาษาสันสกฤต ทั้งพอพระทัยอุปถัมภ์ในทางอักษรศาสตร์วิทยาศาสตร์ด้วย” (๒๕๑๑ : ๒๑๐)

³¹ใน พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๓ ผู้วิจัยเคยได้สัมภาษณ์ศิลปินและปราชญ์พื้นบ้านชาวไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ข้อมูลใกล้เคียงกันว่า “ครูสุรสติหรือนางสุรสติตามปืบคาถา (คัมภีร์คล้ายสมุดข่อย) ดั้งเดิมของชาวไทใหญ่มักว่าเป็นนางผี (เทวดา) เฝ้าดูแลรักษาพระไตรปิฎกให้เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้กับมวลมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศิลปกรรม ดนตรี ฟ้อนรำ ไสยศาสตร์ หมอดู คาถาอาคม สักยันต์ เป็นต้น แม้ชาวพม่าเองก็ให้ความเคารพนับถือ ชื่อครูสุรสติทั้ง ๑๒ นางยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ขณะนี้ ทั้งศิลปินและปราชญ์ชาวไทใหญ่มารวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมได้ร่วมกันสืบค้นจากตำนานคัมภีร์ปืบสาโบราณ ฯลฯ ที่มีอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน และในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

สืบทอดกันมาว่า พระสุรัสวดีหรือนางสุรสติเป็นนางผี (เทวดา) ผู้เฝ้าดูแลรักษาพระไตรปิฎก บทประพันธ์ของชาวไทยใหญ่ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองล้วนมีกล่าวถึงนางสุรสติในลักษณะที่มีหงส์เป็นพาหนะ

ความเชื่ออีกประการหนึ่งที่ชาวไทยใหญ่นิยมปฏิบัติสืบกันมาแต่โบราณตามคำบอกเล่าของครูต่างคำคือการกินอง³²(ยันต์) ที่ทำจากกระดาษสา เชื่อกันว่าจะทำให้มีความจำดี ผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนจะสามารถจดจำบทเรียนรวมทั้งคำสอนของครูบาอาจารย์ได้แม่นยำ

ก่อนเรียนนั้น ครูต่างคำกล่าวว่าจะต้องมีการไหว้ครู (คู่) ก่อนโดยจัดตั้งขัน(เฟิน)ครู เครื่องบูชาขันครูส่วนใหญ่จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ครูแต่ละท่านกำหนดเงินค่ากำนับครูนั้น ในอดีตใช้เป็นเงินเหรียญ ปัจจุบันอาจใช้เหล้าแทนหรือใช้เงินจำนวนเล็กน้อยต่างกันไปตามฐานะของผู้ฝากตัวเป็นศิษย์

ครูต่างคำยึดถือการไหว้ครูก่อนการแสดงทั้งการเล่นดนตรี ลีเก้ชาวไทยใหญ่ ฯลฯ มาตั้งแต่ยังอยู่ที่รัฐจางจนปัจจุบันที่ครูย้ายมาตั้งรกรากที่จังหวัดเชียงใหม่ก็ยังปฏิบัติอยู่ เครื่องบูชาในพิธีตั้งขันครูประกอบด้วย

๑. กล้วย
๒. ข้าวสาร
๓. ดอกไม้
๔. ห่อใบชา
๕. บุหรี่
๖. เงิน (จำนวนเล็กน้อยแล้วแต่หัวหน้าวงกำหนด)

ครูต่างคำเล่าว่า การอัญเชิญผีสาวของชาวไทยใหญ่มักใช้กลองกันยาวตีในขบวนแห่ ซึ่งกลองกันยาวนี้มักใช้ประกอบในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผี เช่น พิธีเข้าทรง ในพิธียังมีการฟ้อนดาบ (ก่าแลว) ฟ้อนเชิง และการไหว้ครู โดยคนทรงเป็นผู้ทำพิธี นักดนตรีที่ไปแสดงในงานนี้ นอกจากจะไหว้ครูของตนก่อนการแสดงแล้ว ก็จะเข้าร่วมพิธีไหว้ครูพร้อมคนทรงผู้เป็นเจ้าภาพด้วยเพื่อเป็นการให้เกียรติแก่เจ้าของงาน (ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์, ๗ มีนาคม ๒๕๕๗)

³²ผู้วิจัยเคยได้สัมภาษณ์ครูศรีมิ่งพวงศาสกุลจรอ่านธรรม (จเรหรือจะเล่เป็นภาษาไทยใหญ่แปลว่า “ผู้รอบรู้”) ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๗ ซึ่งเล่าถึงพิธีฆางองหรือการกินอง หรืออั้ง หรือยันต์ เพื่อทำให้มีสติปัญญาดี เรียนรู้เร็ว จำได้แม่นยำเสียใจเพราะ ถ้าเป็นพิธีเล็กจะจัดงานทุกปีด้วยตัวเองเบื้องหน้าพระพุทธรูป โดยเอาน้ำจากรากต้นมะเดื่อ น้ำผึ้ง ไม้จันทน์แดง ไม้จันทน์ขาว เผากระดาษสาที่วาดยันต์ลงไปแล้วกิน การกินองทำได้ทุกเดือนที่มีวันดี แต่ส่วนใหญ่จะทำในวันดีของเดือน ๔ และเดือน ๑๒ ซึ่งเป็นเดือนมงคล นิยมทำพิธีในเวลาเย็น ทั้งนี้ สมุดลาของจะจัดวางไว้หน้าหิ้งพระ (เข่งพลั่ว)

๒. ครูหม่องจี

ภาพที่ ๓๔ ครูหม่องจี

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุญกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

หม่องจีอายุ ๗๕ ปี หัวหน้าลีเกจ้าดไต คณะสายเงาแดง อยู่บ้านเลขที่ ๘๒ บ้านซบลัง ตำบลปางเจ้าเมือง เมืองสีป้อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ครูหม่องจีร่วมกับครูจายก่าหลังวันเริ่มทำลีเกจ้าดไต^{๓๓}เมื่ออายุได้ ๔๐ ปีเศษ ครั้งแรกที่เรียนดนตรีนั้น ทั้งครูหม่องจีและครูจายก่าหลังวันเริ่มต้นเรียนกับพระภิกษุเจ้าอาวาสวัดที่เวียงเก่า ครูหม่องจีเป็นหัวหน้าคณะลีเกจ้าดไต ชื่อคณะสายเงาแดง แปลว่า เงาแสงสว่าง ในขณะมีนักดนตรี ๗ คน หากรวมนักดนตรีเครื่องสากลด้วยก็จะมีประมาณ ๑๐ คน เครื่องดนตรีสากลที่ใช้ เช่น กีตาร์ เบส กลอง คณะสายเงาแดงแสดงลีเกจ้าดไตด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน ประวัติศาสตร์ ชาดก และเรื่องพระธาตุป่าจู้ แล้วแต่เจ้าภาพจะเลือก

ขั้นตอนการแสดงเริ่มจากการกล่าวแนะนำของโฆษก ตามด้วยการไหว้พระ แล้วจึงเป็นการแสดงชุดต่อ ๆ ไปตามลำดับ ซึ่งมีทั้งการร้องสลับรำ เพลงที่เริ่มร้องเป็นเพลงแรกคือเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง^{๓๔}ต่อด้วยการรำของนางปอยอู (นางรำ) นางรำจะออกแสดง ๔ ครั้งสลับกับการร้องเพลง ๕ ครั้ง จากนั้นจึงเริ่มเล่นละคร เมื่อละครจบก็ต่อด้วยการเล่นตลก สุดท้ายเป็นการออกแขก พระเอกนางเอกออกมารำและร้องเพลงอีกครั้ง จากนั้นจึงบรรเลงเพลงตามคำขอของผู้ชม

บทนำเมื่อเริ่มแสดงนั้น มีการเห็ดความ^{๓๕}ขึ้นครุ แสดงความเคารพพระนางสุรสติ และเล่าถึงความเป็นมาของชาติไต จากนั้นจะมีการแสดง ๒ จี^{๓๖}จี ๑ เป็นการเกี่ยวพาราสิของชายหญิง จี ๒ จะเป็นการร้อง

^{๓๓}การแสดงจ้าดไตหรือลีเกจ้าดไตเป็นมหรสพที่คละเคล้าด้วยการแสดงต่าง ๆ เช่น การร้อง การรำ การแสดงดนตรี การสนทนา เครื่องแต่งกาย เวที ฉาก เนื้อหารรรณคดี

^{๓๔}เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงมักใช้เป็นเพลงโหมโรง คำว่า “ใหม่สูง” แปลว่า สวัสดิ์

^{๓๕}พจนานุกรมภาษาไทย-ไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ ๖๐๐ ปี พระญาติโลกราช ใช้เห็ดคว้าม ก. ร้องเพลง

ตามจังหวะ เมื่อจี ๒ จบ นักแสดงก็จะรำร่วมกัน เพลงที่ใช้เล่นนั้นทำนองจะคล้ายคลึงกันทุกคณะ ต่างกันที่เนื้อร้องซึ่งเป็นการร้องสด คิดเนื้อหาตามเรื่องราวที่เข้าภาพต้องการ เช่น ยกย่องบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แล้วร้องตามทำนองให้ถูก คนตรีจะเล่นตามไปได้

เครื่องดนตรีที่ใช้ ได้แก่ มอญ (ฆ้องแถว เรียกว่า มอญตานหรือมอญแว้ง) ปัดตะล้า (หรือปัดนา คือ ระนาด) กลองชอกกลองปัด³⁷ ตอยอฮอร์น กลองซุด และเครื่องประกอบจังหวะได้แก่ จี³⁸ แฉ่งซิ่ง แฉ่งหลง (แฉ่ง หรือ แฉ่ง คือฉาบ) แต่ไม่มีกลองก้นยาว วงประเภทนี้เรียกว่า วงจุมไห่ตึง หมายถึงวงที่เล่นดนตรีประกอบการเล่นลิเกจ๊าดไต คำว่า “จุม” แปลว่า กลุ่ม “ไห่” แปลว่า เล่น “ตึง” แปลว่า การเป่าการตีต่าง ๆ รวมความหมายถึงกลุ่มเล่นเป่าตีหรือวงคีตลีลาเป่านั้นเอง ปัจจุบันวงดนตรีของลิเกจ๊าดไตจะเล่นทั้งเครื่องดนตรีสมัยเก่าและสมัยใหม่ไปพร้อม ๆ กัน นักดนตรีเครื่องสมัยเก่ามี ๗ คน เครื่องสมัยใหม่มี ๒-๓ คน

กลองก้นยาวใช้ตีในงานบุญ เช่น งานปอยต่างล่อง งานกฐิน งานปอยออกหว่า งานยี่เป็ง ปัจจุบันความนิยมในการตีกลองก้นยาวมีไม่มากนัก นักดนตรีที่ตีกลองก้นยาวเก่งหาได้ยากแล้ว มีแต่ที่พอดิได้เท่านั้น กลองก้นยาวจะไม่ใช้ตีในงานศพหรืองานอวมงคล

ครูหม่องจีเคยสอนดนตรีให้ศิษย์ราว ๓๐ คนซึ่งรวมทั้งลูก ๆ ของท่านเองด้วย แต่ปัจจุบันทุกคนหันไปประกอบอาชีพอื่นกันหมด นักดนตรีในวงเป็นคนไทใหญ่ที่มาจากหมู่บ้านชบลังทั้งหมด ค่าตอบแทนที่ได้รับประมาณคืนละ ๗๐๐,๐๐๐-๗๕๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๒๓,๐๐๐-๒๕,๐๐๐ บาท) แต่หากว่าจ้างเกินกว่า ๑๐ คืน คิดคืนละ ๖๐๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๒๐,๐๐๐ บาท) นักดนตรีแต่ละคนจะได้รับค่าตอบแทนคนละ ๒๐,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๖๗๐ บาท) คนยกเครื่องได้ค่าแรงประมาณ ๕,๐๐๐-๖,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๑๖๕-๒๐๐ บาท) สมาชิกในวงมีจำนวนคนทั้งหมดประมาณ ๓๐ คน เมื่อก่อนนอกจากประกอบธุรกิจวงดนตรีแล้ว ครูหม่องจียังมีอาชีพทำสวนส้ม แต่ปัจจุบันได้ขายสวนไปหมดแล้ว

พิธีกรรมและความเชื่อ

เมื่อเริ่มเรียนต้องตั้งขันครู เครื่องบูชาประกอบด้วย

๑. กล้วย ๗ หวี
๒. มะพร้าว
๓. น้ำหอม

³⁶ “ความไต (เพลงไต) เพลงพื้นบ้านของชาวไต” ในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กล่าวถึง ความ (เพลง) ปานแข่งว่ามีความเร็วของจังหวะ ๔ จังหวะเรียกว่า จี ๑ จี ๒ จี ๓ และจี ๔ จี ๓ และจี ๔ เป็นจังหวะเร็ว (<http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236-performance/340----m-s>)

³⁷ คุรู่ต่างจ่าน (ฮ) อธิบายว่า คำว่า “ชอก” หมายถึง ๖ ชอกกลองปัดคือกลอง ๖ ใบ ประกอบด้วย กลองจ๊าดไต (กลองสองหน้า) ๔ ใบ ปัดมา ๑ ใบ จะกุ่น (กลองเสียงทุ้ม) ๑ ใบ รวมเป็น ๖

³⁸ อุดม รุ่งเรืองศรี อธิบายไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือว่า จี เป็นเครื่องดนตรีไทใหญ่ มีลักษณะคล้ายลูกผสมของกรับและฉาบ คือเป็นไม้ยาวประมาณ ๔๐ เซนติเมตร สูง ๓ เซนติเมตร มีฉาบขนาดเล็กข้างหนึ่งผูกติดอยู่บนปลายไม้...เพื่อใช้เคาะสลับกับการเคาะบนปลายไม้อีกข้าง (ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกรับ) (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, ๒๕๔๒ : ๑๕๓๓)

๔. รูป

๕. เทียน

๖. หมาก พลุ

๗. เงินบูชาครู (ในอดีตใช้ ๗ จัด กับอีก ๒๕ แปด (สตางค์) เศษ ๒๕ นั้นเรียกว่า ให้เป็น มาดกัน แปลว่า เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน)

การไหว้ครูจะไหว้เป็นประจำก่อนการแสดงทุกครั้ง เชื่อว่า หากไม่ไหว้ครูก่อนการแสดงจะทำให้นักแสดงในวงทะเลาะเบาะแว้งกัน และในการไหว้ครูจะอัญเชิญนางสุรสติมาช่วยคุ้มครองวงดนตรี

ภาพที่ ๓๕ ฆ้องวง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินทลันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

บริเวณหิ้งบูชาในบ้านของครูหม่อมจะมีขันครูตั้งอยู่ ๓ ชุด ในขันครูจะมีเงินจำนวนหนึ่งสอดไว้กับเครื่องบูชา เรียกว่า เงินจ่ายขันครู (เงินใจขันครู) หมายถึงเงินนั้นคือหัวใจของขันครู หากเอาเงินออกไปก็เท่ากับว่าขันครูขาดหัวใจ หากเครื่องบูชาชิ้นนั้นแห้งหมดแล้วอาจเปลี่ยนเป็นของใหม่ได้ แต่เงินจะคงมีอยู่ในเครื่องบูชาเช่นเดิม ครูหม่อมจิกกล่าวว่ เงินนั้นไม่สามารถนำไปใช้หรือนำไปทิ้งได้ นอกเสียจากนำไปซื้อรูปเทียนถวายวัดหรือทำบุญเท่านั้น

เครื่องบูชาที่อยู่บนหิ้งนั้นมีบุหรี หมากพลุ กล้วย มะพร้าว ข้าวสาร น้ำหอม แป้ง กล่าวกันว่า การไหว้พระนางสุรสติทุกครั้งจะต้องมีเครื่องหอม จึงมีการฉีดพรมน้ำหอมด้วย แต่ทั้งแป้งและน้ำหอมเมื่อไหว้แล้วจะไม่นำมาใช้ เครื่องเช่นไหว้ที่บ้านครูหม่อมจิจิไม่มีเหล้า ซึ่งได้รับคำอธิบายว่า การตั้งขันไหว้ครูของไทยใหญ่ในรัฐชานจะไม่มีเหล้า ในงานแสดง หัวหน้าวงหรือผู้ดูแลวงจะไม่ดื่มเหล้า แต่นักดนตรีบางคนก็อาจมีดื่มบ้าง

ข้อห้ามสำหรับผู้ที่ยืนดนตรี คือ ห้ามข้ามเครื่องดนตรี อันถือเป็นข้อห้ามที่เคร่งครัดที่สุด ที่บ้านครูหม่อมจิจิจะนำกลองไปเก็บในที่สูงคือแขวนไว้ได้หลังคา

ส่วนข้อห้ามสำหรับผู้ที่รับขันครูแล้วคือ ไม่ดื่มเหล้า ไม่กินเนื้อสัตว์ ๕ ชนิด คือ วัว ควาย ช้าง ม้า และนกยูง

ครุหม่องจีเป็นเจ้าของฝ้ายยันต์พระนางสุรสติ ซึ่งมีรูปพระนางสุรสติ ๑๒ องค์ตามความเชื่อของชาวไทใหญ่ แต่ละองค์มีชื่อเรียกและอุปถัมภ์ศาสตร์ต่าง ๆ กัน ดังนี้

องค์ที่ ๑ พระนางสุรสติเทวี ช่วยเรื่องการเจรจา ส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ชื่นชอบ

ภาพที่ ๓๖ พระนางสุรสติเทวี องค์ที่ ๑

(ด้านซ้าย ชุดสีแดง มือขวาถือดอกไม้สีแดง)

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๒ พระนางสุกษณาทเทวี ช่วยด้านสติปัญญาในการพูด

ภาพที่ ๓๗ พระนางสุกษณาทเทวี องค์ที่ ๒

(ด้านซ้าย นั่งบนแท่น ชุดสีน้ำเงิน)

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๓ พระนางกะลัมปะเทวี ช่วยเรื่องการฟ้อนรำ

ภาพที่ ๓๘ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๓
(ด้านขวา ใส่ชุดสีแดง กำลังฟ้อน)

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๔ พระนางกัณฐะปะเทวี ช่วยเรื่องงานช่างไม้

ภาพที่ ๓๙ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๔
(ด้านซ้าย มือถือผ้าสีแดง ฟ้อนรำ)

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๕ พระนางจามรีเทวี ช่วยเรื่องเมตตา ทำให้มีผู้นิยมรักใคร่

ภาพที่ ๔๐ พระนางสุรัสดีเทวี องค์ที่ ๕
(ด้านขวา ชุดสีแดง นั่งอยู่ในบัวแดง ถือดอกไม้สีแดง)
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๖ พระนางนาคะเทวี ช่วยด้านการสอน การเป็นครู

ภาพที่ ๔๑ พระนางสุรัสดีเทวี องค์ที่ ๖
(ด้านล่าง ฝ้านุ่งลายตารางทแยงแถบสีแดง)
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๗ พระนางตอชิตินชิติวองส สุนะหะนาถเทวี ช่วยเรื่องการทำมาค้าขาย

ภาพที่ ๔๒ พระนางสุรสติเทวี องค์ที่ ๗
(ด้านล่าง มีผ้าสีแดงพาดที่แขนซ้ายใกล้ศอก)
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๘ พระนางสุริยะเทวี ช่วยเรื่องงานทั่วไป

ภาพที่ ๔๓ พระนางสุรสติเทวี องค์ที่ ๘
(ด้านล่าง มีผ้าสีแดงพาดที่แขนซ้ายใกล้ศอก)
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๕ พระนางมโนปราชเทวี ช่วยเรื่องการอ่านหนังสือ

ภาพที่ ๔๔ พระนางสุรสดีเทวี องค์ที่ ๕
(สามเหลี่ยมด้านบน ถือธงสีแดง)

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๑๐ พระนางเตนะเทวี ช่วยเรื่องการเจรจาพูดคุย

ภาพที่ ๔๕ พระนางสุรสดีเทวี องค์ที่ ๑๐
(ด้านซ้าย มือขวาถือพัดสีแดง ผ้าห่มสีน้ำเงิน ยืนบนพรมแดง)

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๑๑ พระนางชิกกะเทวี ช่วยเรื่องการโน้มน้าวจิตใจผู้คน

ภาพที่ ๔๖ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๑๑
(ด้านขวา เสื้อสีแดง มือซ้ายถือดอกไม้สีแดง)
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

องค์ที่ ๑๒ พระนางปัจฉิมาเทวี ช่วยเรื่องของการช่างต่าง ๆ

ภาพที่ ๔๗ พระนางสุรสถิติเทวี องค์ที่ ๑๒
(ด้านขวาล่าง นั่งบนพรมสีแดง)
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗

อนึ่ง ชื่อของ ๑๒ นางนี้เขียนตามคำให้สัมภาษณ์ของศิลปิน ในผ้ายันต์สุรสถินั้นมีอักษรภาษาไทยใหญ่เขียนเอาไว้ว่า พุทธะตีชี รัมมะตีชี สังฆะตีชี มาตาตีชี คือ กล่าวถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และ บิดามารดา ส่วนคำกล่าวบูชาพระนางสุรสถิติซึ่งสืบทอดกันมาในหมู่บ้าน มีดังนี้ “องค์สุรสถิติ ปิยังมะมะ ยาคะ เทวะตานิ ปิยังมะมะ ลิกกัมเอหิ” (หม่องจี, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

๓. ครูช่างจ่าน

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ครูช่างจ่านอายุ ๖๕ ปี นักดนตรีและนักแสดงตลกลิเกจ่าไต อยู่บ้านไม่มีเลขที่ หมู่ ๕ บ้านจ่างคำใต้ ตำบลจ่างคำใต้ เมืองป้อ ภรรยาคือ ป้าแสงเพลินอายุ ๕๗ ปี เคยเป็นนางเอกลิเกจ่าไต ครูช่างจ่านแสดงลิเกจ่าไตเป็นตัวตลกกับตัวร้าย บทตลกมักเล่นคู่กับครูช่างคำ ปัจจุบันครูช่างจ่านเลิกเล่นลิเกจ่าไตมา ๗ ปีแล้ว ครูช่างจ่านเริ่มแสดงลิเกจ่าไตเมื่ออายุประมาณ ๒๘ ปี โดยแสดงกับครูจายก่าหลังวันและพี่ชายที่ชื่อช้อกจ่า ส่วนใหญ่แสดงในงานบุญ เช่น ปอยสังลองปอยต่างที่³⁹หรือปอยยกฉัตร ปอยเดือน ๔ หรือปอยพระธาตุ และปอยในโอกาสที่พระภิกษุชั้นผู้ใหญ่มรณภาพ

การฝึกแสดงลิเกจ่าไตมิได้เป็นการเรียนการฝึกอย่างจริงจัง แต่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง เนื่องจากการแสดงชนิดนี้แล้วชอบใจ จึงเข้าร่วมร้องและแสดงตามกันไปในขณะที่ลิเกจ่าไต ซึ่งเจ้าอาวาสวัดที่เวียงเก่าเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น การแสดงนั้นไม่มีบทตายตัว ผู้กำกับจะประชุมล่วงหน้าแจ้งว่า วันนี้จะแสดงเรื่องอะไร และแจกบทว่าใครเล่นเป็นตัวใด จากนั้นก็ออกแสดงได้ทันที ทุกคนจะรับผิดชอบบทของตน แต่งเนื้อเพลงร้องเอง ส่วนใหญ่ตัวละครเอกเท่านั้นที่มีบทร้อง ซึ่งเนื้อร้องนั้นจะคิดแต่งสดขึ้น และดนตรีก็จะเล่นไปตามทำนองที่ร้อง

ส่วนป้าแสงเพลิน ภรรยาของครูช่างจ่านนั้น เรียนการแสดงลิเกจ่าไตตั้งแต่อายุ ๑๕ ปีขณะอาศัยอยู่ที่เวียงเก่า โดยเรียนกับครูเฉียรน้ำล้น ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งคณะลิเกร่วมกับลุงออจียะ สถานที่เรียนคือวัด เรียนอยู่ประมาณ ๒ เดือนจึงได้ออกงาน วิธีการสอน ครูเฉียรน้ำล้นจะสอนร้องเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเป็นเพลงแรก เนื่องจากเพลงนี้เกิดขึ้นในสมัยของท่าน เพื่อนที่เรียนด้วยกันในเวลานั้นมีประมาณ ๑๐ คน ปัจจุบันบ้างก็เสียชีวิตแล้ว และบ้างก็อพยพไปอยู่ประเทศไทย

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงก็มี มอญ ฆ้อง ปัดนา ออร์แกน ดอซอฮอร์น⁴⁰ไวโอลิน จีต็อกหรือจีฮอก⁴¹ แซง⁴²ปัดองลิดหรือปี่ผิว กลองชอกกลบปัด (คำว่าชอก หมายถึง ๖ ชอกกลบปัดมี ๖ ลูก ประกอบด้วย กลองจ่าด

³⁹ในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่-ไทย ต่างที่ ก. ยกฉัตร (๒๕๕๒:๑๖) มาจาก “ต่าง” ก. ๑. วางบน ก.๒ บรรทุก ว.อื่น (๒๕๕๒ : ๑๖๔) กับ “ที่” น. ร่ม ฉัตร

⁴⁰เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีในวงดนตรีจ่าไต ในแผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงราย) อธิบายถึงดอซอฮอร์นไว้ว่า เครื่องดนตรีชนิดนี้มีกำเนิดและได้รับการจดสิทธิบัตร (หมายเลข#๔๔๑๖) ในประเทศอังกฤษ โดยจอห์น แมททีซ ไอกุสโตโรห์ (John Matthias August Stroth) เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๔๒ เขาเกิดในประเทศเยอรมนีใน พ.ศ. ๒๓๗๑ และอพยพไปยังประเทศอังกฤษ ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ เครื่องดนตรีนี้เรียกว่า ฮอร์นไวโอลิน หรือสโตรทฮอร์นไวโอลิน เป็นไวโอลินรูปทรงกระบอกที่สร้างขึ้นจากชิ้นส่วนของไม้มะฮอกกานี มีอะคูมิเนี่ยมเป็นโคอะแพรมและฮอร์น มีคอไวโอลินแบบดั้งเดิม ให้เสียงดังแหลมเหมือนเครื่องเป่า...ในขณะที่ทางประเทศพม่าพบเครื่องดนตรีนี้เล่นอย่างแพร่หลายหลังจากที่ประเทศอังกฤษเข้ายึดครอง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖ : ๕๘)

⁴¹จี เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะ โดยตรงถึงหรือฉาบใหญ่ข้างหนึ่งไว้กับหมอนไม้ เมื่อตี ใช้ไม้ท่อนยาวขนาดเล็กตีให้ลงตามจังหวะ

ไต (กลองสองหน้า) ๔ ใบ บั๊คม่า⁴³ ๑ ใบ จะกุ้น⁴⁴ ๑ ใบ รวมเป็น ๖) ติเกจ้ำไตจะแสดงตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ น. ไปจนสว่าง ขึ้นตอนการแสดงมีดังนี้

๑. ไหว้พระ

๒. เพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง

(พัก)

๓. รำแม่ปออยู่ เพื่อไหว้บูชาพระนางสุรัสวดี

๔. รำเป็ยะสัด

๕. ออกบ๋าค่าเป็นการเล่นละครสั้น เนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม มีทั้งการทะเลาะวิวาท ความแตกแยก

๖. ต๊ะป็นไต (เป็นคำทับศัพท์พม่า มาจากคำว่า ต๊ะหนาย คือการร้องเพลงเดี่ยว เนื้อร้องเกี่ยวกับบ้านเมือง ผู้ปกครองเมือง ศาสนา และเรื่องราวอื่น ๆ)

๗. นางเอกกับพระเอกรำร่วมกัน ร้องเพลงถอกัน (เกี่ยวพาราสิกัน) ช่วงนี้จะมียทัวตลกประกอบด้วยให้เกิดความเฮฮาสนุกสนาน

๘. ละครยาว

๙. ช่วงเปิดให้ผู้ชมขอเพลง ซึ่งดำเนินไปจนเช้า ผู้ชมจะขอให้นักร้องหรือผู้อื่นที่มีความสามารถมาร้องเพลงให้ฟัง เนื้อหาของเพลงมีต่าง ๆ นานา เช่น อวยพรให้มีความสุขความเจริญเนื่องในโอกาสมาทำบุญกุศล พรรณนาความในใจเกี่ยวกับความรัก ความผิดหวัง ความเศร้าโศก

๑๐. สิ้นสุดงาน ไปด้วยเพลงอ่องหะอ่องจ้อง

บทไหว้ครู ของ คณะติเกจ้ำไตคณะต่างจำน

บทไหว้ครูของติเกจ้ำไตคณะต่างจำนอันเป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาคุ้มครอง แปลเป็นไทยโดยครูต่างคำ ความว่า

“ขอคารวะท่านที่มาในงาน ขอคารวะท่านเจ้าอาวาส ขอคารวะพระสงฆ์ทุกรูป (ซ้า) ขอคารวะท่านเจ้าอาวาสวัดบ่อจู้ ผีเจ้าบ้านเจ้าเมือง เจ้าปู่เจ้าชายที่คุ้มครองบ้านเมืองนี้อยู่ดีมีสุขหรือไม่ ขออัญเชิญสิบปายสองสาว คอขาวมีเงา (พระสุรสติ ๑๒ นาง) ขออัญเชิญทั้ง ๑๒ เทวีมาคู่งานนี้เพื่อช่วยดูแลคุ้มครองให้งานราบรื่น ผู้คนมีความสุข ขอช่วยคลบันดาลให้การร้องเพลงเป็นที่พอใจของผู้ชม ขอสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวงดลให้เราร้องเพลงได้ไพเราะ” จากนั้นก็กล่าวถึงผู้ใหญ่ คณะกรรมการที่จัดงาน (ครูต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

⁴²แข่ง หรือ แด่ง เครื่องดนตรีทำจากทองเหลือง มีลักษณะคล้ายฆ้อง ตรงกลางเป็นปมมูน มีรูร้อยเชือกหรือผ้าเป็นที่จับ เป็นเครื่องดนตรีประเภทวงค์ ๒ ขึ้นกระทบกัน (concussion)

⁴³กลองบั๊คม่า หรือก้องบั๊คม่า เครื่องดนตรีประเภทตี เป็นเครื่องดนตรีประกอบ

⁴⁴จะกุ้น คือกลองเสียงใหญ่หรือทุ้ม เป็นกลองใบที่ ๕ หรือรองจากใบใหญ่สุดในชุดกลองชอกลบั้ง

ลิเกจ๊าดไตเรื่องทีลู่ส่งจ่านแสดงเป็นเรื่องสุดท้ายในปอยต่างทีก่อนหยุดแสดงนั้น มีเนื้อหากล่าวถึงผู้ทีไม่รู้จักการทำบุญทำทาน เรื่องราวมีอยู่ว่า เจ้าเมืององค์หนึ่ง ไม่รู้จักทำบุญทำทานใด ๆ ทีทีพระองค์อุ้มไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง วันหนึ่งพระองค์ประกาศว่า หากผู้ใดต้องการเงินทอง พระองค์จะให้ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ย ทีไม่ต้องนำเงินมาคืน นอกเสียจากว่า ก้อนหินก้อนหนึ่งในเมืองทีแตกออกจากกันเป็น ๒ ส่วนนั้น จะกลับมาติดกันเป็นก้อนเดียวดังเดิม ต่อมาเศรษฐีสองฟัวเมียคู่หนึ่ง ได้ยินประกาศนี้ จึงปลอมตัวเป็นคนจน เข้าไปขอยืมเงินจากเจ้าเมือง เมื่อได้เงินมาแล้วก็เดินทางกลับบ้าน ระหว่างทางผ่านทุ่งนา เกิดสะดุดกะโหลกควายเข้า ทันใดกะโหลกก็ส่งเสียงหวัระขึ้นมาพร้อมทีพูดว่า “ข้าอยากหวัระเจ้าทั้งสองเสียจริงทีไปยืมเงินของเจ้าเมืองทีมีได้ขาดแคลน ชาตีก่อนทีข้าเกิดเป็นคน เคยคิดหนีเขาแค่ ๒๕ สดางค์เท่านั้น ยังต้องมาเกิดเป็นควายไถนาใช้หนีเขาจนตาย นำข้าทีพวกเจ้ากลับคิดไปเป็นหนีเขา” เมื่อสองฟัวเมียได้ยินดังนั้นก็ตกใจได้คิดและเป็นกังวลมาก ก่อนนอนจึงไหว้บอกกล่าวเทวดาว่าทำผิดพลาดไปเพราะความไม่รู้ เมื่อเศรษฐีนอนหลับ ก็มีเทวดามาเข้าฝัน บอกให้เศรษฐีปลูกดอกไม้ให้เต็มลานกว้าง เมื่อดอกไม้ขึ้นสวยงามแล้วหนีทีเศรษฐีติดค้างเจ้าเมืองก็จะหมดไปได้ ในคืนเดียวกันนั้น เทวดาองค์นี้ก็ได้เข้าฝันเจ้าเมืองด้วยเช่นกัน โดยบอกกับเจ้าเมืองว่า การทีท่านให้ชาวบ้านยืมเงินไปนั้นมิได้เป็นการสร้างกุศล หากท่านต้องการทำบุญสร้างกุศลจริงจังแล้วก็จงไปหาลานกว้างทีเติมไปด้วยดอกไม้สวยงาม แล้วสร้างเจดีย์ขึ้นที่นั่น เมื่อตื่นขึ้น เจ้าเมืองก็สั่งให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลายค้นหาสถานที่ตามคำบอกของเทวดา ซึ่งก็ได้ไปพบสวนดอกไม้ทีเศรษฐีปลูกเอาไว้ตามคำบอกของเทวดาองค์เดียวกัน เหล่าอำมาตย์เข้าไปขอซื้อที่ดินแห่งนั้น แต่เศรษฐีไม่ยอมขายไม่ว่าจะให้ราคาเท่าใด ในที่สุดเจ้าเมืองจึงไปเจรจาเอง โดยชวนให้เศรษฐีมาร่วมกับทำบุญสร้างเจดีย์ด้วยกัน โดยเศรษฐีอุทิศที่ดินและเจ้าเมืองสร้างเจดีย์บนที่ดินนั้น ซึ่งก็เป็นอันตกลงกันตามนั้น

คณะลิเกจ๊าดไตทีลู่ส่งจ่านแสดงประจำในสมัยนั้นคือ คณะสันหลอยไต (สันคอยไต) ซึ่งปัจจุบันยุบเลิกไปแล้ว คณะแซงชอกจ่า ซึ่งมีครูแซงชอกจ่า พี่ชายแท้ ๆ ของลู่ส่งจ่านเป็นหัวหน้าคณะ และคณะของครูจายก่าหลังวัน ซึ่งเป็นคนปางเจ้าเมืองเช่นเดียวกัน และลู่ส่งจ่านอยู่คณะหลังนี้นานทีสุด

ลู่ส่งจ่านได้ถ่ายทอดวิชาให้เด็ก ๆ บ้าง แต่ไม่มากนัก บุตรสาวของลู่ส่งจ่านเองก็เคยฝึกจนแสดงได้ แต่ปัจจุบันอพยพไปอยู่เมืองไทยแล้ว

พิธีกรรมและความเชื่อ

ในการเรียนลิเกจ๊าดไตนั้น เมื่อแรกเรียนป่าแสงเพลิงได้ไหว้ครูสุรัสวดีก่อน เครื่องบูชาทีประกอบในการไหว้ครู ได้แก่ มะพร้าว กล้วย และอีกหลายชนิดทีท่านจำไม่ได้ จากนั้นก็มีพิธีกินยันต์สุรัสวดี พิธีเริ่มด้วยการนำสายสิญจน์มาล้อมบริเวณพิธี ตั้งขันพระพุทธรูปและขันสุรัสวดี มีเครื่องเช่นไหว้ต่าง ๆ ทำพิธีไหว้แล้ว

จึงกินยันต์ และสักยันต์⁴⁵ ที่ลิ้น เพื่อให้พญาคาตี ร้องเพลงไพเราะ ป้าแสงเพลินเข้าพิธีนี้เพียงครั้งเดียวเมื่ออายุประมาณ ๑๕-๑๖ ปี หลังจากผ่านพิธีนี้แล้ว เมื่อได้ยินเสียงกลองเสียงดนตรีจะรู้สึกตื่นเต้น ประารถนาจะออกไปปราและร้องเพลง โดยเฉพาะหากเห็นนักแสดงที่ร้องรำไม่ได้ตั้งใจ

ก่อนแสดงต้องไหว้ครู หากไม่ได้กระทำจะไม่สบายใจ

ข้อห้ามหลังการไหว้ครูคือ ห้ามนักแสดงชายหญิงเกี่ยวพาราสีกัน และต้องถือศีล ๕ ไว้ระยะหนึ่ง หลังจากทำพิธี โดยเฉพาะข้อที่ห้ามดื่มเหล้า (ลุงสว่างจ่านและป้าแสงเพลิน, สัมภาษณ์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

๔. ยายคำไม้

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ยายคำไม้ อายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๑๒ ปีก ๑ (หมู่ ๑) บ้านหัวเวียงเก่า เมืองแสนหวี เรียนดนตรีตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี โดยอยู่กับคณะจุมเจ้านางเฮือนคำ ผู้นำของเจ้าแสนหวี และกลุ่มเจ้าฟ้าหิณลิเกจาดไต

ยายคำไม้ไปแสดงตามงานปอยต่างเมือง เช่น เมืองหมู่เจ เมืองโหป่าง เมืองกุ่มโหลง เมืองต่างยานที่คอยหมอก เมืองกำว เมืองกึ่ง แต่มิได้ไปเมืองจ็อกแม เพราะที่นั่นมีคณะลิเกอยู่แล้ว

ในฐานะนักแสดงของคณะลิเกจาดไตนั้น ยายคำไม้ทำหน้าที่ทั้งร้องเพลง รำ และเล่นละคร เครื่องดนตรีที่ใช้แสดง ได้แก่ ตอยอฮอร์น บัตยา(ระนาดเหล็ก) กลอง จีสอก กลองปิ่น ปี่ (ขลุ่ย) มอ ซึ่งเครื่องดนตรีทุกชิ้นล้วนมีความสำคัญ

ลักษณะการร้องเพลง

ความ จี ๑ ความบ่งบอง⁴⁶ ร้องเพลงตามทำนองด้วยเนื้อที่คิดขึ้นสด ๆ ในเวลานั้น

ความ จี ๒ ลักษณะการร้องเหมือนจี ๑ แต่จังหวะเร่งขึ้น และลงจบด้วยจี ๑ แต่ไม่ใช้จีเล่น เพราะจังหวะเร็วเกินไป

เพลงที่เล่นมีเพลงหยอกหย่อน เพลงล่องคอง และจบด้วยอ่องหะอ่องจ่องในเวลารุ่งเช้า ก่อนเที่ยงคืน จะมีการร้องเพลงกับมีการแสดงของนางรำ หลังเที่ยงคืนไปจะเป็นละครยาวประมาณ ๑ ชั่วโมง ซึ่งขั้นตอนในการแสดงทั้งหลายจะมีดังนี้

⁴⁵ การสักยันต์ของชาวไทยใหญ่นี้ ครูเครือเดือน ดวงคำ ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่บอกเล่าถึงตำนานของการสักว่า การสักมีที่มาจากประวัติศาสตร์ของชนชาติชาวไทยใหญ่เมื่อครั้งยังตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนจีน ไทยใหญ่ถูกขูดปล่าและจมนรุกรานบ่อยครั้ง ทำให้ต้องอพยพหลบหนีอยู่เนื่อง ๆ ทรัพย์สินต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือที่เขียนด้วยมือบนกระดาษสา นั้นถูกเผาจนหมดสิ้น เจ้าขุนยี่ บรรพบุรุษคนหนึ่งของไทยใหญ่จึงสั่งให้ผู้ชายทุกคนสักอักขระลงบนร่างกายก่อนอพยพหลบหนีภัยสงคราม เพื่อรักษาอักขระไทยใหญ่มิให้สูญหาย. ต่อมา การสักอักขระบนร่างกายกลายเป็นที่นิยม ถือว่าอักขระเหล่านั้นเป็นคาถาอาคม มีการนำหลายชนิดมาปรุงเป็นหมึกที่ใช้สักเพื่อเพิ่มความขลัง การสักกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวไทยใหญ่ที่อนุรักษ์สืบทอดกันมาช้านาน. ผู้ที่สักต้องรักษาศีลอย่างน้อยที่สุดก็ต้องถือศีล ๕ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๖๖๖)

⁴⁶ ในพจนานุกรมภาษาไทย-ไทย ใช้ ปั้นป้อน แปลว่า ใ้พร อวยพร

๑. ไหว้พระ
๒. รำนางปอขุ
๓. รำหมู่
๔. ตัวตลกออกมาเกริ่นนำ
๕. รำเดี่ยว (นักแสดงออกมาร้องเพลงเดี่ยวกล่าวถึงเรื่องราวของงาน)
๖. เพลงคู่ชายหญิงเกี่ยวพาราตี (จนถึงเที่ยงคืน)
๗. ละครยาว (ตั้งแต่ตี ๑ ถึง ตี ๓ ซึ่งในยุคของยายคำม่จะเป็นละครยาวเรื่องเดียว)
๘. ช่วงเปิดให้ผู้ชมขอเพลง (ใช้เวลา ๒ ชั่วโมง ในอดีตช่วงนี้ใช้เวลา ๓-๔ ชั่วโมง เพราะนักร้องร้องเพลงหนึ่ง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๑๕ นาที)
๙. เพลงอ่องหื้ออ่องจอง (เพลงลา)

เนื้อหาที่นิยมนำมาเล่นละคร คือ พระเวสสันดรชาดก (นิยมเล่นตั้งแต่กัณฑ์ชูชกถึงกัณฑ์สักกบรรพ กัณฑ์ที่ ๕-๑๐) เนื่องจากเป็นการแสดงในงานวัด จึงเล่นละครเรื่องนี้เพื่อบอกถึงการสร้างทานบารมี อุเบกขา บารมี สอนคนให้รู้จักการบริจาคทานเพื่อทำบุญสร้างบารมี ปัจจุบันไม่นิยมเล่นละครจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่นนี้ แต่นิยมเล่นละครสมัยใหม่ ก่อนหน้างานแสดงมีการซ้อม ๑ สัปดาห์ ซึ่งทุกคนจะซ้อมทุกบทบาท เมื่อถึงงานแสดงจึงแจกบทบาทว่าใครแสดงเป็นตัวใด

ยายคำม่มีความสุขกับการแสดงและการอยู่ร่วมกับสมาชิกในคณะมาก ท่านพอใจและสนุกสนานที่ได้แสดงได้ร้องเพลง แม้จะเห็นว่า คณะเลิกจำกัดสมัยใหม่แสดงได้สนุกสนาน ท่านก็ยังให้บรรยากาศกลับไปเป็นเมื่อในอดีตมากกว่า

ในวัยเยาว์ ยายคำม่อยู่ที่บ้านเมืองปางซึ่งห่างจากแสนหวีประมาณ ๑๖ กิโลเมตร บิดาของยายคำม่เป็นผู้ชื่นชอบการร้องเพลงมาก มักเชิญศิลปินชื่อดังมาร้องเพลงให้ฟังที่บ้านเสมอ ๆ ในยุคนั้นเพลงอันเป็นที่นิยมมากคือ ความไต่โหลง (ความน้ำเต้า)⁴⁷ ด้วยอยู่ในแวดวงของการร้องเพลงเช่นนี้ ยายคำม่จึงร้องเพลงได้โดยฝึกด้วยตนเองจากการไต่ยีนไต่ยีนได้ฟังผู้เฒ่าผู้แก่ในละแวกบ้าน ส่วนการเรียนจำกัดไต้นั้นเริ่มเรียนตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี โดยเรียนกับเจ้านางเฮือนคำผู้เป็นขนิษฐาคนที่ ๖ ของเจ้าเมืองแสนหวี ซึ่งเจ้านางเป็นผู้ตั้งกลุ่มจำกัดไตขึ้นในเมืองแสนหวี ครั้งหนึ่งยายคำม่มีโอกาสมานเห็นคณะนักแสดงกลุ่มเจ้านางเฮือนคำซ้อมการแสดง ยายคำม่จึงเข้าไปขอร้องเพลงด้วย ซึ่งปรากฏว่าเป็นที่ชื่นชอบ จึงได้เข้าอยู่ในคณะของเจ้านางเฮือนคำแต่นั้นเป็นต้นมา จนหยุดแสดงไปเมื่ออายุ ๓๕ ปี ปัจจุบันหากไต่ยีนเสียงกลองก็ยังมีก็อยากร้องเพลงอยู่

ยายคำม่สอนศิษย์ในหมู่บ้านด้วยวิธีเขียนบทร้องให้ผู้เรียนฝึก สอนให้รู้จักระดับเสียงและการร้องตามทำนอง

⁴⁷เพลงไทหลวง หรือเพลงน้ำเต้า (ความกวีแหม่ แปลว่า เพลง) เนื้อหาน่าจะเป็นเรื่องราวจากตำนานสร้างโลกของไทยใหญ่ที่เล่าว่า มีน้ำเต้าใบหนึ่งลอยมาชนหินจนแตกออก มีพี่ชายกับน้องสาวคู่หนึ่งออกมาจากน้ำเต้านั้น พี่ชายจะแต่งงานกับน้องสาว แต่น้องสาวตั้งเงื่อนไขให้พี่ชายทำพิธีกลิ้งไม้ ๒ อันลงจากภูเขา หากหินมาบรรจบกันก็จะยอมแต่งงานด้วย ครั้นพี่ชายทำได้ น้องสาวก็ยังไม่ยอมแต่งงาน เปลี่ยนเงื่อนไขใหม่ ให้พี่ชายสนเข็มจากที่ห่างไกล ซึ่งพี่ชายก็ทำได้อีก น้องสาวจึงยอมแต่งงานด้วยและสืบลูกหลานมาจนถึงทุกวันนี้

ในมุมมองของยายคำโม่ นั่น ลีเกจัดไตน่าจะยังมีอนาคต เนื่องจากเขาวงกตยังคงต้องการเรียนรู้ จึงมีการสืบทอดต่อไปไม่ขาดสาย ปัจจุบันที่หมู่บ้านของยายคำโม่ก็ยังเล่นลีเกจัดไตนั่นอยู่ แม้จะมีการสอนดนตรีสากลตามสมัยนิยม แต่ก็มีสอนจ๊าดไตด้วย นอกจากนี้ เจ้าอาวาสที่วัดบ้านเมืองปางก็กำลังรวบรวมเขาวงกตเพื่อจัดตั้งคณะจ๊าดไตด้วย

ยายคำโม่มีที่ดินหลายไร่ที่เมืองปาง ที่สวนปลูกข้าวกอบ(ข้าวโพด) อ้อย และปลูกผักไว้กินเอง ส่วนที่นาปลูกข้าวเปลือก นับว่าท่านเป็นเจ้าของไร่นารายใหญ่ในหมู่บ้าน จึงเป็นหลักที่คนในหมู่บ้านได้พึ่งพาอาศัยชาวบ้านเรียกบ้านยายคำโม่ว่า เอือนหลวง หากมีงานเลี้ยงก็จะมาจัดที่นี่ มีปัญหาใด ๆ ก็มาปรึกษาหารือกันที่บ้านนี้ ในอดีตปู่ย่าตายายของยายคำโม่เคยเป็นประธานหมู่บ้าน ส่วนตัวท่านเองนั้นก็มักจะกลับบ้านมาเป็นเจ้าภาพใหญ่ในงานปอยของหมู่บ้านทุกปี ที่บ้านยายคำโม่มีกลองกันยาวที่คนในหมู่บ้านสามารถนำไปใช้ร่วมกันได้ ท่านเชื่อว่าการมีกลองที่บ้านทำให้มีความสุข

พิธีกรรมและความเชื่อ

ยายคำโม่เล่าว่า เมื่อแรกเริ่มเรียนขณะอายุ ๑๒ ปีเคยตั้งเณรและกินอangsุรสติ ทั้งสักยันต์แบบสักหมึกที่หัวไหล่ ลิ้น และศีรษะด้วย ถือเป็นธรรมเนียมของผู้เข้าพิธีกินอangsุรสติที่ต้องสักยันต์ด้วย การสักยันต์นี้เจ็บปวดมาก แต่ด้วยความตั้งใจอยากเรียนดนตรีให้ได้ดี อยากร้องเพลงเก่ง จึงต้องทนความเจ็บ ผู้ที่กินอangsุรสติหรือเข้าในพิธีแล้ว หากเห็นการเล่นดนตรีที่ใดก็มักจะกระหายอยากเข้าไปร่วมเล่นด้วย ผู้ประกอบพิธีเป็นหมอโหราศาสตร์ ทั้งเป็นหมอยาที่รักษาอาการเจ็บป่วยของชาวบ้านด้วย ซึ่งอันที่จริงก็ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องดนตรีแต่อย่างใด

พิธีตั้งขันสุรสติ^{๔๘} กระทำในเดือน ๑๒ และดำเนินไปเป็นเวลา ๑๐ วัน ผู้เข้าพิธีต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ ห้ามอยู่ร่วมกับสามีหรือภรรยา และห้ามพูดคุยเป็นอันขาด เนื่องจากอาจมีวิญญาณเข้าไปสิงสู่ได้ การกินอangsุจะกินทุกวันเวลาเที่ยง แต่การสักอangsุจะสักวันแรกกับวันสุดท้ายเท่านั้น ในวันสุดท้ายที่ตั้งเณรนั้น ผู้เข้าพิธีจะได้รับอนุญาตให้ร้องรำทำเพลงได้

เณรสุรสติจะประกอบด้วย กล้วย มะพร้าว (เลือกลูกที่มียอดตั้งตรงสูง ซึ่งหมายถึง การเกิดใหม่) ข้าวสาร เทียนหอม ฐูป หมาก ยาสูบ ใบชา ช่อดอกไม้ เงิน (แล้วแต่กำลัง มักใส่ประมาณ ๖,๐๐๐ จัด หรือประมาณ ๒๐๐ บาทขึ้นไป)

วิธีกินอangsุนั้นจะกินแบบคืบ ไม่เผา โดยกินกับน้ำไม่หลิบปองอย่างเดียว

ศิษย์ที่ยายคำโม่เคยสอนในหมู่บ้านทุกคนได้กินอangsุ เนื่องจากกินแล้วจะทำให้รู้สึกว่ามีแรงบันดาลใจ และกล้าแสดงออก

^{๔๘}พิธีตั้งขันหรือตั้งเณร คือพิธีไหว้บูชาครู ซึ่งในที่นี้คือพระสุรสติ โดยจัดเครื่องกำนပ် เช่น ดอกไม้ ฐูปเทียน หมากพลู และข้าวของอย่างอื่น บรรจุในเณร (พาน) หรือขันตั้ง (พานชนิดหนึ่ง กลิ้งด้วยไม้จริง ทรงกลม ปากผายออก)

ข้อห้ามของผู้กินเอง หากเป็นผู้ชายห้ามดื่มเหล้า ห้ามกินเนื้อวัว แต่จะไม่มีข้อห้ามมากนักสำหรับผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงไม่ดื่มเหล้าอยู่แล้ว และชาวไทใหญ่ในรัฐชานให้เกียรติผู้หญิงมาก

พิธีรับกลอง เมื่อซื้อกลองเข้าบ้านจะต้องมีพิธีรับกลอง โดยเจ้าของบ้านจะกล่าวอธิษฐานว่า “เมื่อข้าเอาจกลองนี้เข้าบ้าน ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวงที่มาอยู่กับกลองนี้บันดาลมงคลแก่ชีวิตครอบครัวข้า” และผู้ที่นำกลองมาจะกล่าวให้พรว่า “ตราบใดที่กลองลูกนี้อยู่ในบ้านนี้เมืองนี้ ขอให้ผู้ที่อยู่ในบ้านนี้เมืองนี้ทุกคนเจริญรุ่งเรือง มีความสุข มีเงินมีทองไหลมาเทมาไม่ขาดสาย” นอกจากนั้นก็ยังมีเฟิ่นรับกลองด้วย ในเฟิ่นจะมีดอกไม้ หมาย ข้าวกาบ (ข้าวโพด) น้ำหวาน กล้วย ๑หวี เงิน (แล้วแต่กำลังเจ้าภาพ และเมื่อเสร็จพิธี ผู้นำกลองมากก็จะได้อะไรไป)

ขายคำมอมีกลอง ๒ ใบ ใบหนึ่งทำจากไม้จ้าว ซึ่งจากบ้านกองแก เมืองล่าเสี้ยว ในราคา ๓,๘๐๐ จัต (ประมาณ ๑๒๕ บาท) ทาสีดำคาดแดง ตรงกลางทาสีเหลือง เขียว แดง มีลักษณะที่ถูกต้องตามมงคล ๓๘ ประการ และยังมีกลองใบเก่าอีกใบหนึ่งซึ่งซื้อมาประมาณ ๑๕ ปีแล้ว ขายคำมอเก็บกลองโดยมัดไว้กับเสาจอมบ้านใบหนึ่ง (คือเสาเอกของบ้านอันเป็นเสมือนมงคลของบ้านไทใหญ่) อีกใบมัดติดไว้ข้างหิ้งพระขายคำมอเคยมีกลองจีจิง ซึ่งเป็นกลองใบสั้นของไทใหญ่

สาเหตุที่ซื้อกลองไว้ที่บ้านเนื่องจากกลองเสียงคล้ายคำว่า กอง โดยนัยหมายความว่า บ้านนี้เป็นที่กองของเงินทองและสมบัติต่าง ๆ ทั้งยังเป็นความสุจริตที่มีกลองให้ชาวบ้านมาข่มไปใช้ในงานวัด งานปอยต่าง ๆ

ข้อห้าม ห้ามข้ามกลองก้นยาว จะทำให้เสียงกลองอับ ไม่กังวาน
(ขายคำมอ, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

คณะศิลปินลูกจ๋าดไต

๑. ลูกจ๋าดไตคณะหมอกก่อนไต

ภาพที่ ๔๘ จายหลาวมอญ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

จายหลาวมอญ อายุ ๕๑ ปี หัวหน้าคณะลิเกจ้ำดไตหมอกก่อนไต บิดาชื่อ ต่างจิ่ง อยู่ที่ป้อก ๘ ป้อกจ้ำง คำ เมืองลีป้อ เป็นหัวหน้าคณะลิเกจ้ำดไต ชื่อ หมอกก่อนไต ซึ่งก่อตั้งมาแล้ว ๒๗ ปี

ภาพที่ ๔๕ บ้านจายหลาวมอญ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

จายหลาวมอญเริ่มฝึกลิเกจ้ำดไตตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ โดยเรียนกับครูอ้อจ๊ะ^{๔๙}วิธีการเรียนเริ่มจากการเทียบเสียงกับเหรียญปีตนา และเรียนเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูงเป็นเพลงแรก

เครื่องดนตรีที่เล่นประกอบในวงจ้ำดไต ได้แก่ มองแคน, มองไว, ซอกลงปัด, ปัดม่า, ออร์แกน นอกจากนี้ที่บ้านจายหลาวมอญยังมีกลองของนายเม็ยะเสะ

จายหลาวมอญเคยสอนศิษย์ไว้ราว ๕๐ คน เป็นเด็กหญิง ๓๗ คน เด็กชาย ๑๐ กว่าคน ปัจจุบัน ศิษย์บางคนตั้งคณะลิเกจ้ำดไตอยู่ที่แม่สาย ประเทศไทย ในความเห็นของจายหลาวมอญ ท่านไม่ห่วงอนาคตของวัฒนธรรมการเล่นลิเกจ้ำดไต เนื่องจากยังมีเยาวชนสนใจเล่นอยู่ จึงเชื่อว่าลิเกจ้ำดไตจะไม่สูญหายไปจากสังคมชาวไทยใหญ่ออย่างแน่นอน

ที่ลีป้อมีลิเกจ้ำดไตอยู่ราว ๑๐ คณะ และที่จ้อกแมมีอีก ๓ คณะ ในแต่ละปีคณะลิเกจ้ำดไตหมอกก่อนไต ออกแสดงตามงานปอยต่าง ๆ ประมาณ ๖๐ ครั้ง ครั้งหนึ่ง ๆ จะแสดง ๓-๕ คืน หรือมากที่สุด ๑๐ คืน ค่าโครองเรื่องที่นิยมแสดงคือเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ขั้นตอนการแสดงมีดังต่อไปนี้

๑. ไหว้พระ แล้วเล่นเพลงขึ้นใหญ่ใหม่สูง
๒. เจริญผี
๓. รำนางปอยอู

^{๔๙}ครูอ้อจ๊ะ หรือใน taiyai.net เรียกว่า สระอ้อเจยยะ (สระ/สรา/สล่า คือครู, ผู้ชำนาญ) เป็นชาวเมืองจ้อกแม รัฐชาน ภาคเหนือ เป็นผู้ก่อตั้งคณะลิเก "จาดแซงไต" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ที่เมืองลีป้อ อันเป็นคณะลิเกจ้ำดไตคณะแรก และจุดประกายก่อกำเนิดคณะอื่น ๆ ต่อมา ชาวคณะลิเกนับถือท่านมาก จึงถือว่าท่านเป็นเจ้าครูหมอแห่งจาดแซงไต และเป็นผู้ที่ทำให้คณะลิเกแพร่หลายเป็นที่นิยมกันทั่วรัฐชาน (<http://www.taiyai.net/TAI%20traditional%20dramatic%20performance.html>) จาดแซง ในพจนานุกรมภาษาไทย-ไทย เขียนเป็น "จาดแซ้ง" โดย "จาด" แปลว่า ชาติ ละคร (๒๕๕๒ : ๑๒๓) "แซ้ง" แปลว่า คณะวงน่องกลอง (๒๕๕๒ : ๑๖๐)

๔. ระเบียบของนางรำ

๕. ร้องเพลงลูกทุ่ง

๖. การแสดงตลก

๗. การแสดงรำเกี่ยวพาทองพระเอกนางเอก

๘. แสดงละคร

๙. เล่นเพลงอ่องหะอ่องจ้อง (เพลงลา ซึ่งเล่นก่อนที่จะจบการแสดง)

การแสดงจะเริ่มตั้งแต่ประมาณ ๒๐.๓๐ น. ประมาณ ๐๒.๐๐ น. จึงเริ่มแสดงละคร และแสดงเรื่อยไปจนถึงรุ่งเช้า

พิธีกรรมและความเชื่อ

เมื่อแรกเริ่มเรียนกับครูอ้อจ๊ะนั้น จายหลาวมอญนำเฟินครูไปไหว้ ในเฟินครูประกอบด้วย มะพร้าว, ข้าวสาร เทียน รูป และรูปของครูหม่ออ้อจ๊ะ

จายหลาวมอญเคยกินเองสุรสติที่เจือด้วยน้ำหลิบบอง น้ำเสนดอก (น้ำผึ้ง) น้ำอ้อยกำ น้ำหมอกพา และยังกินหมากเช็ดคืบด้วย เชื่อว่า พระสุรสติจะมาสติในตัวผู้กินเอง ข้อปฏิบัติหลังการกินเองคือ ห้ามดื่มเหล้าและต้องรักษาศีล ๕ (จายหลาวมอญ, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

นักดนตรีคณะหมอกก่อนไต่ที่ร่วมให้สัมภาษณ์ ๓ ท่านคือ คำปึง จายแสงแจ่ม และสว่างทอน

ภาพที่ ๕๐ และ ๕๑ คำปึง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บินชาสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

คำปึงอายุ ๔๒ ปี นักดนตรีมอญหอนา คำปึงเล่นดนตรีตั้งแต่ยังเด็กอายุประมาณ ๗ ขวบ โดยฝึกเล่นด้วยตนเอง บิดามารดาก็มิได้เล่นดนตรีแต่อย่างใด คำปึงมีบุตรชายหนึ่งคน อายุ ๑๒ ปี (คำปึง, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

ฉายแสงแจ่ม

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ฉายแสงแจ่มอายุ ๒๕ ปี นักดนตรีแจ่ม ฝึกเล่นดนตรีด้วยตนเอง ไม่เคยเรียนกับครู สามารถเล่นเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้ด้วย บิดามารดาเล่นดนตรีได้ ปัจจุบันบิดาเสียชีวิตแล้ว

พิธีกรรมและความเชื่อ

เคยกินเอง โดยกินกับน้ำไม้หีบป่อง น้ำแสนดอก และน้ำหมอกพา

ข้อห้าม ห้ามข้ามเครื่องดนตรี เครื่องดนตรีที่ถูกก้าวข้ามแล้ว เมื่อนำไปเล่น เสียงจะไม่ดังหรือไม่ไพเราะ (ฉายแสงแจ่ม, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

ลุงสว่างทอง

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ลุงสว่างทองอายุ ๕๐ ปี นักดนตรีคอกยอฮอร์นเรียนดนตรีเอง ไม่เคยมีครู

พิธีกรรมและความเชื่อ

ลุงสว่างทองกินเองสุรศักดิ์ แต่ไม่เคยไหว้ครู (สว่างทอง, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

๑. ลีเกจ้ำดไต่คณะอ้ายหอมจอมปิ่น

ภาพที่ ๕๒ ครูฉายก่าหลังวัน

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ครูจายก่าหลังวัน อายุ ๖๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๖ บ้านเวียงเก่า ตำบลปางเจ้าเมือง เมืองสีป่อ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๕-๔๗๓๒-๔๗๓๐-๗๕๔๒ ครูจายก่าหลังวันแต่งงาน ๒ ครั้ง ภรรยาคนแรกชื่อ นางจ้ามคำ มีลูกชายด้วยกัน ๑ คน ชื่อ จายทุนโจ้ว จายทุนโจ้วเคยเล่นดนตรีแต่ปัจจุบันหันไปทำธุรกิจ ส่วนภรรยาคนที่ ๒ ไม่ได้มีกิจกรรมใด ๆ เนื่องจากป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง

ครูจายก่าหลังวันเกิดที่หมู่บ้านเวียงเก่า เมืองสีป่อ เข้าเรียนที่โรงเรียนของรัฐเมื่ออายุ ๕ ปีจนจบชั้น ๒ (เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒) ก็ลาออกไปอยู่วัดอีก ๕ ปี และเข้าพิธีสงฆ์เมื่ออายุ ๑๒ ปี ขณะเป็นสามเณรอยู่ที่วัดนั้นก็มีโอกาสได้เรียนดนตรี

บิดาของครูจายก่าหลังวันเป็นพราน มิได้มีความรู้ด้านดนตรีแต่อย่างใด แต่ในบรรดาพี่น้อง ๑๐ คนของท่าน มี ๖ คนที่เล่นดนตรีได้และเป็นศิลปินลูกเงี้ยวได้ทั้งหมด โดยทั้ง ๖ คนได้เรียนกับครูอ้อจ๊ะ^{๕๐} ครูอ้อจ๊ะเป็นผู้มีความสามารถด้านภาษาและการเขียนเพลง แม้จะเล่นดนตรีและร้องเพลงไม่ได้ ท่านก็จะรู้ทันทีเมื่อศิษย์เล่นดนตรีหรือร้องผิดจังหวะ ด้วยความสามารถของท่าน นอกจากจะเป็นนักเขียนเพลงแล้ว ครูอ้อจ๊ะจึงยังเป็นบรรณาธิการหนังสืออีกด้วย

ครูจายก่าหลังวันเริ่มฝึกกลองและฆ้องเมื่อจุลศักราช ๑๓๒๗ (พ.ศ. ๒๕๐๕) โดยเรียนกับสล่า^{๕๑}กู (ครูกู) ซึ่งเป็นผู้เล่นดนตรีได้แทบทุกชนิด การเรียนต้องไปเรียนที่วัด และเรียนโดยครูตีให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วตีตาม ในเวลานั้น ครูกูกับครูอีก ๔ ท่านคือ ครูอ้อจ๊ะ ครูหม่านเอ็ง ครูกอโถย และครูต่างยี่ ร่วมกันก่อตั้งวงลูกเงี้ยวได้

ภาพที่ ๕๓ การแสดงลูกเงี้ยวไตนำโดยครูจายก่าหลังวัน
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

^{๕๐}ครูอ้อจ๊ะ หรือ สระออยยะ คูที่ เชียงวรรด ๑. จายหลาวมอญ (๑๑.)

^{๕๑}สล่า (อ่าน สะ-หล่า) ภาษาไทใหญ่และล้านนาหมายถึง ครู ช่าง ผู้ชำนาญการ เช่น สล่ากลอง คือ ช่างทำกลอง น่าจะมาจากคำว่า สรา ที่กร่อนมาจาก อาจารย์ ซึ่งบรรจบ พันธุมธา อธิบายว่า ที่จริงคำนี้มาจากคำบาลี อาจารย์ หรือสันสกฤตว่า อาจารย์ เมื่อผ่านมาจากพม่าเหลือเป็น สรา แต่พม่าออกเสียง ร ไม่ได้ก็เลยกลายเป็น เสี่ย ไป ทางอัสสัม คนไทยที่นั่นออกเสียงว่า สระรา (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีย, ๒๕๒๖ : ๔๐)

ในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๓ ครูจายก่าหลังวันได้ไปเรียนดนตรีที่โรงเรียนนาฏศิลป์มณฑลยี่ไฉยโศย มั่นตัน เมืองมณฑลยี่เป็นเวลา ๓ ปี ระหว่างนั้นพักอยู่ที่บ้านของอาจารย์ชื่อ ทริวมาตนา ไหน่ และกลับ บ้านมาแสดงดนตรีเป็นครั้งคราวเมื่อมีโอกาส เมื่อเรียนจบได้กลับมาหาครูดู เวลานั้นครูดูกำลังต้องการ พระเอกลิเก ครูดูเห็นว่า ครูจายก่าหลังวันเรียนมาทางนี้และมีประสบการณ์ จึงมอบหน้าที่ให้เป็นพระเอก ลิเก ขณะนั้น ครูดูเป็นผู้ฝึกสอนคณะลิเกเจ้าไตของวัดบ้านเวียงเก่าที่ผู้เจ้ากอนคิ่นสญะตั้งขึ้น ครูจายก่าหลัง วันแสดงเป็นพระเอกของลิเกเจ้าไตเรื่อยมาจนอายุประมาณ ๕๕ ปีจึงเลิกแสดง

ใน พ.ศ. ๒๕๒๓ ครูจายก่าหลังวันแยกตัวจากคณะวัดบ้านเวียงเก่าออกมาตั้งคณะของตนเอง ทั้ง เพื่อนในคณะอีกคนหนึ่งคือ จายซ็อกจ่า ผู้พี่ชายของลุงต่างจ่าน ก็แยกตัวออกมาตั้งคณะของตนเองเช่นกัน คณะลิเกเจ้าไตวัดบ้านเวียงเก่าจึงต้องล้มเลิกไปโดยปริยาย ปัจจุบัน คณะของจายซ็อกจ่าก็ล้มเลิกไปแล้ว เช่นกัน เนื่องจากจายซ็อกจ่าเสียชีวิตแล้ว ส่วนคณะของครูจายก่าหลังวันยังคงมีชื่อเสียงมาก เนื่องจากท่าน เน้นการแสดงที่สร้างความพึงพอใจแก่ผู้ชมและรักษาผลงานไว้ได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ท่านพยายามมิ ให้เกิดปัญหาภายในคณะ ทั้งให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ลูกวงเสมอหากเดือดร้อน

ครูจายก่าหลังวันสอนดนตรีแก่ศิษย์มาแล้วเป็นจำนวนมาก โดยใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่สอน ศิษย์ หลายคนได้ตั้งคณะลิเกเจ้าไตของตนเอง เช่น คณะของจายคำห่าน เมืองจ็อกแม คณะจายก่าหลังวัน ๒ ของ สามีนางลีนหย่ง (ปัจจุบันล้มเลิกแล้ว) ส่วนนักดนตรีที่มีชื่อเสียงของคณะครูจายก่าหลังวันก็มี จายเอ นักดนตรีต๋อยฮอร์น จ้ำมคำ ผู้เห็ดความหรือนักร้อง

ครูจายก่าหลังวันกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของคนตรีเจ้าไตว่า เมื่อวัฒนธรรมดนตรีแบบตะวันตก หลังไหลเข้ามา ความสนใจในดนตรีเจ้าไตแบบดั้งเดิมก็ลดน้อยถอยลงมาก ผู้ชมหันไปสนใจดนตรีสากล กันทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ครูจายก่าหลังวันยืนยันว่า ทรายไตที่ท่านยังอยู่ก็จะคงรักษาดนตรีเจ้าไตดั้งเดิมนี้ ไว้ แต่ความเปลี่ยนแปลงของโลกอาจทำให้ดนตรีเจ้าไตสูญหายไปได้ในอนาคต เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญด้านนี้ก็เหลือน้อยเต็มที เช่น นักร้องไทใหญ่ในรัฐชานที่สามารถร้องเพลงสรรเสริญพระสุรสดี นั้นปัจจุบันเหลือเพียงไม่ถึง ๒๐ คน ดังนั้น หลังจากที่ท่านสิ้นชีวิตไปแล้ว ดนตรีเจ้าไตก็อาจไม่มีผู้สืบทอด และสูญตามท่านไปด้วย สาเหตุหนึ่งที่ดนตรีเจ้าไตถูกละเลยหลงลืมก็เป็นเพราะค่านิยม คนรุ่นใหม่เห็น เพลงสรรเสริญพระสุรสดีเป็นการร้องเพลงแบบโบราณที่น่าอาย ไม่ทันสมัย ทั้ง ๆ ที่รู้จักและร้องเพลงสุรสดี ได้ เนื่องจากปัจจุบันหันไปนิยมเพลงสากลกัน อันที่จริง ผู้ที่ร้องเพลงสุรสดีได้ถือเป็นผู้ที่มีความรู้ ปัจจุบัน ผู้ร้องเพลงสุรสดีได้และยังมีชีวิตอยู่มีรายนามดังนี้

๑. นางลีนหย่ง บ้านหนองกวาง เมืองล่าเสี้ยว
๒. นางจ้ำมคำ บ้านซาง เมืองสี่ป่อ
๓. นางจ้ำมเคอ เมืองสี่ป่อ
๔. นางจ้ำมเปา (พี่สาวของนางจ้ำมเคอ) เมืองสี่ป่อ
๕. นางล่อนโคย เมืองสี่ป่อ
๖. นางเมี้ย่าน เมืองสี่ป่อ

ทั้ง ๖ ท่านนี้สามารถร้องเพลงสุรสดีได้ แม้ไม่มีชื่อเสียงมากแต่ก็อยู่ในอันดับต้น ๆ ของนักร้อง สิ่งที่บ่งบอกว่าเป็นนักร้องดีคือ นักร้องเหล่านี้สามารถร้องได้โดยไม่ต้องดูเนื้อเพลง ทั้งมีปฏิภาณในการร้องพรรณนาความ เมื่อมีผู้ชมขอเพลงเกี่ยวกับเรื่องราวใด ๆ ก็สามารถร้องตามที่ขอมมาได้ทันที

ครูจายก่าหลังวันมั่นใจว่า นับแต่มีลิเกจ้ำไตเป็นต้นมา ผู้ที่รักษาแบบแผนเดิมไว้ได้ดีที่สุดก็คือท่านเอง ซึ่งสังคมชาวไทยใหญ่ก็ยอมรับ พระภิกษุผู้ใหญ่ในรัฐชานก็ยังชื่นชมและขอให้ท่านรักษาค้ำจุนลิเกจ้ำไตต่อไป

เมื่อครั้งขุนสาตั้งกองกำลังอยู่ที่บ้านหินแตก จังหวัดเชียงราย ครูจายก่าหลังวันได้เป็นหัวหน้าศิลปวัฒนธรรมด้านลิเกอยู่ระยะหนึ่ง หลังจากขุนสาว่างอาวุธแล้ว คณะวัดหัวเวียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ขอให้ท่านไปช่วยฝึกสอน ต่อมาเมื่อกองกำลังชาวไทยใหญ่ถูกผลักดันออกนอกประเทศไทย และไปตั้งมั่นอยู่ที่บ้านหัวเมือง ผังสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมานั้น หม่าหาดจ่า ผู้ก่อตั้งบริษัทเอสเอสเอส (SSS) อันเป็นบริษัทที่จะพัฒนาเขตปกครองพิเศษชาวไทยใหญ่ได้ขอให้ครูจายก่าหลังวันไปเป็นนายศุลกากรอยู่ที่ด่านนาโหม ซึ่งอยู่ตรงข้ามจังหวัดแม่ฮ่องสอน พร้อมทั้งดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมด้วย ครูจายก่าหลังวันทำหน้าที่อยู่ที่ด่านนาโหมในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๔ จึงกลับสืบทอด ระหว่างนั้นมีโอกาสไปแสดงการฟ้อนที่อำเภอปาย ตำบลแม่ลาหลวง อำเภอแม่ลาน้อย และอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และที่จังหวัดเชียงใหม่ ครูจายก่าหลังวันกล่าวว่า ท่านชอบทุกอย่างที่ประเทศไทย ยกเว้นอาหารเผ็ดร้อน ท่านฟังภาษาไทยเข้าใจแต่พูดไม่ได้

คณะลิเกจ้ำไตของครูจายก่าหลังวันนั้นถือเป็นอันดับหนึ่งที่ทุกคนในเมืองสืปอูร์จัก แต่เมื่อเข้ามาแสดงในประเทศไทยก็ต้องมีชื่อคณะให้ผู้ชมเรียกขาน จึงได้ไปขอให้ท่านเจ้าอาวาสวัดป่าเป่า อำเภอเมืองฯ จังหวัดเชียงใหม่เป็นผู้ดูแลตั้งชื่อให้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งท่านก็ตั้งชื่อให้ว่า คณะอ้ายหอมจอมปิ่น "อ้ายหอม" หมายถึงกลิ่นอายหรือความหอม "จอม"/"จ้อม" ในพจนานุกรมภาษาไทย-ไทยแปลไว้ว่า ตาม (เช่น จ้อมโต๊ะเถิน แปลว่า ตามล่าสัตว์ป่า จ้อมหลัง แปลว่า ตามหลัง มาทีหลัง) "ปิ่น"/"ปิ้น" หมายถึง ประวัติ ที่มา รวมความ "อ้ายหอมจอมปิ่น" หมายถึง กลิ่นอาย/ความหอมตามประวัตินี้/ประวัตินี้ ในครั้งนั้น ท่านเจ้าอาวาสวัดป่าเป่าประสงค์จะตั้งคณะลิเก โดยขอให้ครูจายก่าหลังวันเป็นผู้รับผิดชอบด้วย แต่เนื่องจากระยะทางที่ห่างไกลมาก ครูจายก่าหลังวันจึงมิได้ไปก่อตั้งคณะลิเกที่วัดป่าเป่า แต่ท่านก็ใช้ชื่อคณะของท่านว่าอ้ายหอมจอมปิ่นตลอดมา

เมื่อประมาณสิบกว่าปีมานี้ ครูจายก่าหลังวันคิดจะวางมือจากการทำคณะลิเกจ้ำไต เนื่องจากทำมานานและอายุของท่านก็มากแล้ว งานแสดงก็น้อยลง ทั้งยากที่จะฝึกคนรุ่นใหม่ขึ้นมาสืบทอดต่อไป ท่านจึงขายอุปกรณ์ลิเกทั้งหมดตั้งแต่เครื่องดนตรีตลอดจนถึงฉาก แต่มีนายทหารชาวไทยใหญ่ผู้หนึ่งชื่อ อ่องเนี้ย (ปัจจุบันเป็นเจ้าศึกหรือนายพันโท) ขอร้องให้ครูจายก่าหลังวันทำคณะลิเกจ้ำไตต่อไป โดยนำเงินมาให้ท่าน ๕ แสนจัต (เวลานั้นค่าเงินจัตสูงมาก หากเทียบค่าเงินปัจจุบันจะเท่ากับ ๕,๐๐๐,๐๐๐ จัต หรือประมาณ ๑๖๔,๐๐๐ บาท) เพื่อซื้ออุปกรณ์การแสดงใหม่

พิธีกรรมและความเชื่อ

ก่อนเรียนต้องมีการไหว้ครู ตั้งเฒิน (พาน) ครูและเฒินพระสุรสติ ในเฒินครูนั้นประกอบไปด้วย

๑. มะพร้าว ๑ ลูก
๒. กล้วย ๕ หวี
๓. หมากพลู ๔ ห่อ

๔. บุหรี่ขี้โย ๔ มัด (ตราที่บุหรีจะต้องไม่เป็นรูปสัตว์ เช่น เสือ นกยาง ฯ เพราะพระนางสุรสติไม่เสวยเนื้อสัตว์ และไม่โปรดเครื่องบูชาที่เป็นสัตว์ ไม่กินสัตว์ จึงต้องหาบุหรีตราอื่น ๆ เช่น ตราดอกไม้ ตรากรรไกร เมืองจ๊อกแมมีบุหรีตราดอกกุหลาบซึ่งเป็นที่นิยมมากมาจนปัจจุบัน)

๕. เงิน (ในอดีตสมัยที่รัฐบาลอังกฤษรับรองเงินจัตนั้น จำนวนเงินที่ใส่เฒินครูคือ ๑๒ จัตเท่านั้น)

ครูจ่ายค่าหลังวันกล่าวถึงความเชื่อเรื่องพระสุรสติว่า ไม่ว่าสิ่งใดหากเชื่อมั่นแล้ว สิ่งนั้นก็ถึงลง เช่นเดียวกับการไหว้พระ หากเชื่อก็จะขลังมาก ครูจ่ายค่าหลังวันเคยผ่านพิธีกินองสุรสติ ซึ่งผู้ทำพิธีให้คือ ผู้เจ้าแสง หรือพระครูกอนดินฮญา เจ้าอาวาสวัดเวียงเก่าที่ครูจ่ายค่าหลังวันเคยบวชเรียน ปัจจุบันท่านมรณภาพไปนานแล้ว ครูจ่ายค่าหลังวันไม่เต็มเหล่า มิใช่เพราะเป็นข้อห้าม แต่เนื่องจากความไม่ชอบเป็นส่วนตัว

การแสดงลิเกจ๊าดไต่คณะอำยหอมจอมปิ่น

เครื่องดนตรีวงลิเกจ๊าดไต่เต็มวงแบบดั้งเดิมสมัยที่ครูดู อาจารย์ของครูจ่ายค่าหลังวันยังมีชีวิตอยู่ มีดังนี้

๑. ปี่ผิว หรือปี่ตองลิด หรือขลุ่ย
๒. แบนโจ
๓. กลองปิ่น เป็นกลองเสียงเบส
๔. ตอยฮอฮอร์น
๕. มองตาน

๖. บัตยา (ระนาดเหล็ก บัตยาหรือบัตนา ภาษาพม่าแปลว่า ทำจากเหล็ก ส่วนบัตลา คำท้ายสะกดด้วย ล แปลว่า ทำจากไม้)

๗. กลองชอกกลางปัด

ขลุ่ยผิวหรือปี่ผิวได้หายไปจากวงดนตรีจ๊าดไต่มากกว่า ๔๐ ปีแล้ว เนื่องจากหาผู้เล่นเครื่องดนตรีชนิดนี้ได้ยาก นอกจากขลุ่ยผิว แบน โจกับกลองปิ่นก็ยังหายไปด้วย โดยมีออร์แกนเข้ามาแทน ปัจจุบัน วงดนตรีจ๊าดไต่ของครูจ่ายค่าหลังวันก็ยังใช้ออร์แกนอยู่

เครื่องดนตรีในวงแจ๊ตไตที่ครูจายก่าหลังวันนำไปแสดงในงาน มีดังนี้

๑. มอแกน
๒. ตอยอฮอร์น
๓. ซอกกบู้ด
๔. จีซอก
๕. ออร์แกน
๖. กีตาร์
๗. เบส
๘. กลองชุด

วิธีการบรรเลงเริ่มด้วยการแยกบรรเลงเครื่องดนตรีสมัยเก่า และเครื่องดนตรีสมัยใหม่ จากนั้นจึงบรรเลงร่วมกัน

ภาพที่ ๕๔ และ ๕๕ การบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสมัยใหม่วงแจ๊ตไตครูจายก่าหลังวัน

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ขั้นตอนการแสดงของคณะลิเกแจ๊ตไตของครูจายก่าหลังวัน

๑. ก่อนเปิดฉาก ร้องเพลง "ชุกของเงาะ" แปลว่า การก่อตั้งแจ๊ตไต อันเป็นเพลงที่ครูออจียะประพันธ์ บรรเลงเพลงสากล ๒ เพลง เป็นเพลงเชิดชุกคณะแจ๊ตไตอำยหอมจอมปิ่นประกาศรายการแสดง
๒. หลังเปิดฉากไหว้พระ ไหว้บุญคุณพ่อแม่ ไหว้ครูบาอาจารย์ ไหว้ผีเจ้าเมือง ไหว้พระนางสุรสติโดยครูจายก่าหลังวันจะเป็นผู้ทำพิธีเอง

ภาพที่ ๕๖ และ ๕๗ พิธีไหว้ครูหลังจาก
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๘ ร้องเพลงบูชาพระสุรสถีก่อนการแสดงอื่น
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๙ ๖๐ และ ๖๑ ฟินครুদ্ধะจ่ายกำหิ้งวัน
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๖๒ เฉินครุคณะจ่ายกำหลังวันตั้งบนเวทีให้นักแสดงไหว้ครูก่อนการแสดง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗

๓. รำแม่ปอຍ

๔. รำหม่อสลักร้องเพลงเดี่ยว

๕. แสดงละครประมาณ ๑ ชั่วโมง (อาจเป็นเจิงป็อดหรือละครสั้นก็ได้ (ป็อด แปลว่า สั้น) เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการให้ความรู้ เช่น เรื่องสิ่งที่เสียไปนั่นคือการได้กำไร

๖. บรรเลงเพลงสากล (ระยะเวลาแสดงขึ้นอยู่กับผู้ชมหากผู้ชมพอใจก็แสดงยาวขึ้น หากผู้ชมเริ่มเบื่อก็หยุดแสดง)

๗. ละครยาวหรือละครสั้น เนื้อหาเป็นเรื่องราวสมัยใหม่ อาจเกี่ยวกับการศึกษา, สังคม, สุขภาพ เป็นต้น แสดงประมาณ ๑ ชั่วโมง

๘. ช่วงเปิดให้ผู้ชมขอเพลง ซึ่งขอได้ทั้งเพลงจำัดไตและเพลงสากล การขอเพลงจำัดไตนั้น มิได้เจาะจงเพลงใดเพลงหนึ่ง แต่เป็นการขอเนื้อหาของเพลง ให้นักกร้องร้องเพลงพรรณนาความอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพรากจากกัน ความคิดถึง การห่างไกลจากคนรัก ขอให้มั่งมี ขอให้มีความสุขแข็งแรง ฯลฯ ทำนองที่ใช้ร้องเมื่อมีผู้ขอเพลงคือ ล่องคอง จี ๑ จี ๒ เป็นต้น ช่วงเพลงตามคำขอนี้จะมีเพียงนักร้องกับผู้เล่นตอยอฮอร์น ๒ คน ไม่มีเครื่องประกอบจังหวะ ส่วนเพลงสากลที่ผู้ชมมักขอกันนั้น มีทั้งเพลงไทยสากล เช่น บัวลอย เดือนเพ็ญ ฯลฯ ด้วย นักร้องกับผู้เล่นตอยอฮอร์นช่วงเพลงตามคำขอนี้จะได้คำตอบแทนร้อยละ ๓๐ ต่อคน ช่วงนี้ดำเนินไปจนรุ่งเช้า

๙. ปิดงานด้วยเพลงอ่องหะอ่องจ็อง (หากงานแสดงมีหลายคืน เพลงนี้จะปิดงานในวันสุดท้าย)

(ครุจ่ายกำหลังวัน, สัมภาษณ์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗)

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักดนตรีในขณะครูจ่ายท่าหลังวัน ๖ ท่าน คือ สันต่า อ่องเมือง จายทุนอ่อง เต็งเท
ต่างจิ่ง และอู่อ่างเซ่ ดังนี้

๑. สันต่า

สันต่า อายุ ๔๐ ปี นักดนตรีตอยอฮอร์น เริ่มเล่นดนตรีตั้งแต่เด็ก โดยฝึกเอง ไม่มีครูสอน หัดตอยอฮอร์น
เมื่ออายุ ๓๐ เศษ (สันต่า, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

๒. อ่องเมือง

ภาพที่ ๖๓ อ่องเมือง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

อ่องเมือง อายุ ๓๖ ปี นักดนตรีกลอง มีบุตรสาว ๒ คน และเป็นญาติกับครูจ่ายท่าหลังวัน อ่องเมืองฝึก
ดนตรีด้วยตนเองตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี โดยวิธีครูพักลักจำ เล่นได้ทั้งกลองและมออง

พิธีกรรมและความเชื่อ

อ่องเมืองเคยกินอองสุรสติครั้งหนึ่ง โดยมีพ่อหอมมาทำพิธีให้ที่บ้าน เชื่อว่ากินอองแล้วจะทำให้ชีวิต
สุขสบายและรอบรู้เรื่องการงานมากขึ้น

ไม่มีข้อห้ามเรื่องการดื่มเหล้าขณะเล่นดนตรี (อ่องเมือง, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

๓. จายทุนอ่อง

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

จายทุนอ่อง อายุ ๕๐ ปี นักดนตรีมอง บ้านอยู่เมืองสีป้อ อาชีพทำสวน ปลูกข้าวโพด จายทุนอ่องเรียนดนตรีตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี ครูผู้สอนเป็นผู้หญิงชื่อ มินซุ่ย ซึ่งตาบอดตั้งแต่อายุ ๓ ขวบ ครูมินซุ่ยอายุประมาณ ๕๐ ปี ยังมีชีวิตอยู่ อยู่ที่เมืองสีป้อ จายทุนอ่องเป็นนักดนตรีในคณะครูจายท่าหลังวันมาหลายปีแล้ว ค่าตอบแทนการแสดงแต่ละคืนจะได้ ๑๐,๐๐๐ จัต (๓๓๐ บาท) นอกจากมองแล้ว ท่านยังสามารถตีกลอง ๕ ใบได้ด้วย ท่านตั้งใจจะเล่นดนตรีไปเรื่อย ๆ แม้จะไม่เป็นที่นิยมก็ตาม

พิธีกรรมและความเชื่อ

จายทุนอ่องเคยกินเอง โดยต้องเข้าพิธี ๗ วัน มีครูเป็นผู้ทำพิธี ต้องตั้งเฝินครูและกินเองทุกวันจนครบ ๗ วัน เฝินครูในพิธีแต่ละวันนั้นมีอันเดียว ในอดีตนั้นใส่เงินบูชาครู ๑๐๐ จัต (ประมาณ ๓ บาท) ครั้งนั้นมีผู้เข้าพิธีทั้งหมด ๔๓ คน ซึ่งแต่ละคนจะนำข้าวสาร กล้วย ฯลฯ ไปเป็นเครื่องบูชาครู รางที่กินเป็นกระดาศ มีรูปวาด นำมาพับแล้วกิน เมื่อกินเองแล้ว หากเห็นมีงานที่ใดก็รู้สึกอยากไปเล่นดนตรี

ข้อห้าม ห้ามข้ามเครื่องดนตรี ไม่ว่าจะเป็นตัวนักดนตรีเองหรือคนทั่วไป ก่อนแสดงจะไหว้พระระลึกถึงบิดามารดา และพระสุรัสติ (จายทุนอ่อง, สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

๔. เต็งเท

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

เต็งเท อายุ ๓๘ ปี เรียนดนตรีตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี โดยเรียนกับครูชื่อ เซ็งปะหิ้ว อยู่ที่บ้านเลขที่ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว หากเรียนคนเดียวครูจะสอนเล่นดนตรีและมีโน้ตประกอบด้วย ทั้งยังสอนร้องเพลงให้ ซึ่งเต็งเทก็ร้องได้บ้าง เมื่อจะแสดงดนตรี

พิธีกรรมและความเชื่อ

เต็งเทจะไหว้ครูด้วย และเมื่อมีพิธีไหว้ครูของคณะ ท่านก็จะก้ไหว้ด้วย (เต็งเท, สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

๕. จายล่างจิ่ง

ภาพที่ ๖๔ จายล่างจิ่ง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

จายล่างจิ่ง อายุ ๔๕ ปี นักดนตรีตอยฮอฮอร์น อยู่บ้านหนองอ่าง เมืองสีป้อ เรียนดนตรีมาตั้งแต่อายุประมาณ ๑๒ ปี เรียนโดยการ เล่นตามแบบครูพักลักจำ

พิธีกรรมและความเชื่อ

จายล่างจิ่งเคยกินอามสุรสติ เนื่องจากทำตามความเชื่อของคนส่วนมากที่นับถือพระสุรสติ ข้อห้ามที่มีคือห้ามข้ามเครื่องดนตรี เนื่องจากเครื่องดนตรีเป็นของสูงและศักดิ์สิทธิ์ (ล่างจิ่ง, สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

๖. อุสา่งเข้

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

อุสา่งเข้ อายุ ๕๕ ปี นักดนตรีซิงกักวี เป็นชาวพม่า เรียนดนตรีตั้งแต่อายุ ๑๔ ปีกับครูชื่อ สุเตาเฮียเรียนโดยครูจะเล่นให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วเล่นตาม และครูจะแก้ผิดถูก

พิธีกรรมและความเชื่อ

ก่อนเล่นดนตรีต้องไหว้ครู อุสา่งเข้ยังสามารถตีมองได้ด้วย หากว่างจากงานจำคไต อุสา่งเข้ก็จะไปเล่นดนตรีพม่า ท่านไม่เคยกินอาม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไหว้บูชาคือพระและบิดามารดา (อุสา่งเข้, สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

๗. เติงทูน

ภาพที่ ๖๕ เติงทูน

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๖๖ เติงทูนและจ่างจิ้น

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

การแสดงจาดไตคณะครูจ่ายค่าหลังวันในปัจจุบันมักมีปัญหาเรื่องการควบคุมนักแสดงในขณะนักแสดงมิได้ฝึกซ้อมร่วมกันทุกวัน ต่างคนต่างมีอาชีพ และมารวมตัวกันเมื่อมีงานแสดง จึงอาจไม่มีความพร้อมอย่างสมบูรณ์นัก ทั้งยังไม่มีมาตรฐานการแสดง นักแสดงบางคนนั้นบ้างก็มากไป บ้างก็ต้องการเด่นและบ้างก็ดื้อดึง ทั้งมีการทะเลาะเบาะแว้งกันด้วย ซึ่งครูจ่ายค่าหลังวันไม่สามารถแก้ไขได้ นอกจากนั้น ช่วงร้องเพลงตามคำขอ มีธรรมเนียมที่ผู้ขอเพลงหรือผู้ชมให้เงินสินน้ำใจแก่นักร้อง ซึ่งนักร้องก็จะแบ่งกันกับนักดนตรีเป็นจำนวนร้อยละ ๗๐ และร้อยละ ๓๐ ตามลำดับ หรือหากไม่มีดนตรี นักร้องก็รับเงินนั้นไปแต่ผู้เดียว ธรรมเนียมนี้ทำให้นักร้องแต่ละคนพยายามร้องเพลงไปเรื่อย ๆ ไม่หยุดเพื่อให้ได้เงินสินน้ำใจเพิ่มมากขึ้นอีก ทำให้นักร้องคนอื่น ๆ ไม่มีโอกาสได้ร้องบ้าง หัวหน้าคณะท่านอื่น เช่น ส่างจายอ่อน จายหลาวมอญ จะบังคับควบคุมนักแสดงได้เด็ดขาดชัดเจนกว่านี้ เช่น ปิดไมโครโฟนในกรณีที่นักกร้องร้องนานเกินไป

การจัดงานทางวัฒนธรรมทุกวันนี้ขึ้นอยู่กับเงินเป็นใหญ่ นักแสดงและผู้ดำเนินงานล้วนต้องการเงินตอบแทนที่คุ้มค่า หากไม่มีเงินก็ยากที่งานนั้นจะประสบความสำเร็จ

ส่วนผู้ชมลิกเจ้าดไตก็มีหลายกลุ่มหลายวัย มีรสนิยมเรื่องดนตรีแตกต่างกัน แต่ดูเหมือนว่าการแสดงจะเน้นที่การแสดงดนตรีสากลมากกว่าการแสดงละคร (ครูต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๖๗ และ ๖๘ บรรยายภาพการแสดงลิกเจ้าดไตขณะครูจ่ายกำหลังวัน
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗

พระภิกษุ

๑. ท่านเจ้าอาวาสเทหวังตี้

ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์พระภิกษุวัดต่าง ๆ ๕ รูป คือ ท่านเจ้าอาวาสเทหวังตี้ วัดก้างหม่อ (บ่อจู้) ผู้เจ้าหนันต่ากิตติ เจ้าอาวาสวัดนาปาง ท่านเจ้าอาวาสจันต่าวะระ วัดสวนอ้อย พระภิกษุวิมาละ พระลูกวัดวัดจ้ามเผือก และพระปัญญา รองเจ้าอาวาสวัดกางเวียง ซึ่งแม้ท่านเหล่านี้จะมีได้เป็นนักดนตรี แต่ก็มีความรู้เรื่องดนตรีไทใหญ่และอองสุรสติ ดังนี้

ภาพที่ ๖๙ ท่านเจ้าอาวาสเทหวังตี้
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

พระภิกษุเทหวังตี้ อายุ ๕๗ ปี เจ้าอาวาสวัดก้างหม่อ (วัดบ่อจู้) เมืองสี่ป้อ ท่านเกิดที่บ้านน้ำลั่น บ้านนองซี เมืองสี่ป้อ เคยเล่นกลองกันยาวเมื่ออายุประมาณ ๑๔-๑๕ ปี ปัจจุบันเลิกเล่นแล้ว

ภาพที่ ๗๐ ท่านเจ้าอาวาสเทหวิงตะกั๊กกอลงกันยาว
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

วันสัมภรณ์คือ วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗ นี้เป็นวันเริ่มงานฉลองพระธาตุ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเป็นเวลา ๕ วัน เริ่มวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ จบวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ท่านเจ้าอาวาสเล่าว่า งานปอยต่างลง⁵² ที่จัดขึ้นใน ๒ ปีที่ผ่านมานี้มีผู้เข้าพิธีบวช ๑๐๘ รูป ส่วนช่วงสงกรานต์จะมีกิจกรรมการนั่งสมาธิ ๓ วัน ซึ่งมีผู้มาร่วมงานประมาณ ๒๐๐ กว่าคน กิจกรรมนี้จัดขึ้นทุกปี

พระธาตุอยู่ในบริเวณวัดก้างหม่อ ส่วนบ่อจู่เป็นชื่อหมู่บ้าน วัดนี้จึงเรียกได้ทั้งวัดบ่อจู่ หรือวัดก้างหม่อ บ่อจู่เป็นคำภาษาพม่า ก้างหม่อเป็นคำภาษาไทยใหญ่ แต่ปัจจุบันชื่อที่เป็นทางการคือ วัดบ่อจู่ (พระภิกษุ เตหวิงตะ, สัมภรณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

⁵²ปอยต่างลง เป็นงานที่จัดขึ้นในเดือน ๔ ของไทใหญ่ ตรงกับช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน เป็นประเพณีที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งใน ความเชื่อของชาวไทใหญ่ "ปอยต่างลง" เป็นภาษาไทยใหญ่ เกิดจากคำ ๓ คำสมาสกัน คือ คำว่า "ปอย" แปลว่า งาน คำว่า "ต่าง" สันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจากคำว่า "ต่าง" หรือ "ขุนต่าง" หมายถึงพระพรหม หรืออีกนัยหนึ่งมาจากคำว่า "เจ้าต่าง" หมายถึง สามเณร ส่วนคำ ว่า "ลง" มาจาก "อลง" แปลว่า พระโพธิสัตว์ หรือหน่อพุทธางกูร ดังนั้น งาน "ปอยต่างลง" ก็คืองานบวชสามเณร หรืองานบวช ลูกแก้วของชาวล้านน่านเอง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : น.๕๒)

๒. ผู้เข้าหันท่ากิตติ

ภาพที่ ๗๑ ผู้เข้าหันท่ากิตติ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

ผู้เข้าหันท่ากิตติ อายุ ๖๐ ปี เจ้าอาวาสวัดนาป่าพง ได้เล่าถึงกลองของวัดว่าซื้อจากบ้านคล้ายตั้งสง เมือง จ้อกแมเมื่อ ๓ ปีที่แล้ว กลองที่ได้มาต้องนำมาทาสีอันเป็นการรักษาเนื้อไม้อย่างหนึ่ง สีที่ทามักใช้สีดำ เรื่อยมาจนกลายเป็นธรรมเนียมว่า กลองต้องทาสีดำ กลองและมองซึ่งมีอยู่ที่วัดนั้นเป็นของกลุ่มคนตรี ท้องถิ่น ชื่อด้วยงบประมาณของหมู่บ้าน ส่วนผู้เข้าเองนั้นเล่นดนตรีไม่เป็น

ที่วัดเคยมีการสอนฆ้องกลองแก่ผู้เรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยรุ่นที่ตั้งใจมาเรียนเองด้วยความรักชอบ เครื่องดนตรีนั้น ๆ นักดนตรีกลองกันยาวปัจจุบันอายุประมาณ ๒๕-๓๐ ปี ต่อมาผู้เข้ามีฐานะยุ่งกับการสร้าง วัด การสอนฆ้องกลองจึงยุติไป

วงกลองของหมู่บ้านนั้น ก่อนแสดงไม่มีการซ้อม แต่จะสอบถามกันก่อนว่า ใครตีมองและกลองได้ จึงแบ่งหน้าที่ นัดพบกันที่งาน แล้วลงมือแสดง

ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีคณะลิเกจาดไต ลิเกที่เคยมีมาแสดงเป็นคณะในละแวกนี้ เช่น คณะหมอกก่อนไต (คณะของฉายหลาวมอญ)

พิธีกรรมและความเชื่อ

ผู้เข้ากับครูต่างคำเคยบวชเรียนอยู่วัดเดียวกัน อันเป็นวัดในหมู่บ้านของครูต่างคำ ที่หมู่บ้านนั้นจะมีการตั้งขันไหว้ครูและกินอามสุรสติทุกปี เชื่อว่า กินอามแล้ว นางสุรสติผู้เป็นเทวีแห่งปัญญาทุกสาขาจะบันดาลให้มีสติปัญญาดี ความคิดเฉียบแหลม ผู้เข้าเองก็ได้เข้าพิธีกินอาม (ขันต์) มาแล้ว ๕ ครั้ง ทั้งเคยมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องขันต์สุรสติบ้าง แต่ปัจจุบันท่านมิได้ทำพิธีหรือกิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับอามสุรสติ

วิธีกินอามสุรสติเริ่มด้วยการนำอามที่เขียนบนกระดาษสามาเผาจนกลายเป็นเถ้า แล้วนำเถ้าอามมากิน ผสมกับกล้วย น้ำมะพร้าว น้ำอ้อย น้ำตาล ขนมหวาน หรือเจือด้วยน้ำยางของไม้ชนิดหนึ่งชื่อ ไม้หลีบป้อง

ภาพที่ ๗๒ ต้นหลีบปอง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ไม้หลีบปองนี้ถือเป็นไม้มงคล อำนาจผลด้านความเจริญงอกงาม การกรีดน้ำยางต้นหลีบปองจะทำในตอนเช้า โดยชูดรากขึ้นแล้วบากรากให้เป็นแผล จากนั้นก็นำภาชนะไปรองน้ำยางที่ไหลออกมา ซึ่งจะได้น้ำยางจำนวนมากทีเดียว (ตู้เจ้าหน้าที่, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๗๓ ถ้วยที่กำลังรองน้ำยางจากต้นหลีบปอง

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

๓. ท่านเจ้าอาวาสจันทาวะระ

ภาพที่ ๗๔ ท่านเจ้าอาวาสจันทาวะระ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

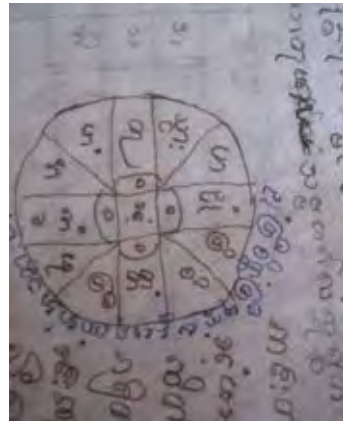
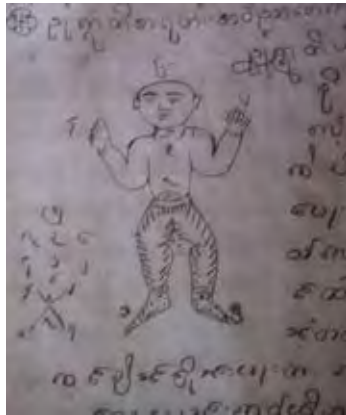
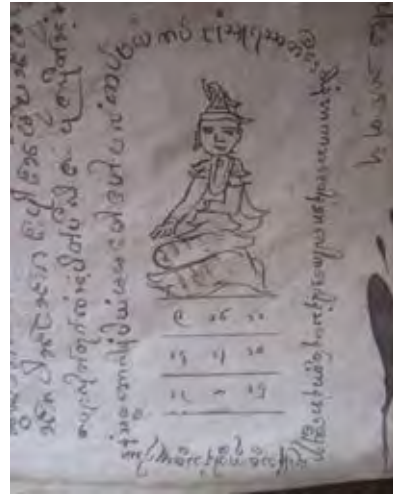
พระภิกษุจันทาวะระ อายุ ๕๘ ปี เจ้าอาวาสวัดสวนอ้อย เล่าถึงกลองของวัดสวนอ้อยว่าซื้อมาจากบ้านคายตันสง เมืองจ้อกแม เมื่อนานมาแล้วครั้งกลองยังมีราคาไม่แพงนัก โดยซื้อมาราคา ๓,๐๐๐ จัต (ประมาณ ๑๐๐ บาท) หน้ากลองหุ้มด้วยหนังวัว ใช้เล่นในงานปอยตาน (ทำบุญ) ปอยล่างลง ปอยออกหว่า (งานออกพรรษา) จัดขึ้นในเดือน ๑๑ ตุลาคมปอยกฐิน (จัดขึ้นในเดือน ๑๒ พฤศจิกายน) เป็นต้น

พิธีกรรมและความเชื่อ

ผู้เจ้าจันทาวะระเคยกินเอง ท่านเชื่อว่า เมื่อกินเองพระสูตรจะทำให้อยู่ดีมีสุข

วิธีการกินเองของผู้เจ้าจันทาวะระคือกินกับน้ำและเจสา^{๕๓} โดยเขียนยันต์ลงไปบนกระดาษ นำไปเผาแล้วกินเถ้ากระดาษนั้นคนละแผ่น ยันต์แต่ละแผ่นอาจเหมือนหรือไม่เหมือนกันก็ได้ และเชื่อว่า ผู้มีวาสนาเท่านั้นจึงจะได้กินเอง (ผู้เจ้าจันทาวะระ, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

^{๕๓}เจสา คือกระดาษสา (เจ็น. กระดาษ พจนานุกรมภาษาไทย-ไทย น.๑๓๗)

ภาพที่ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ และ ๓๙ ภาพยันต์พระนางสุรัสวดี และวัดสวนอ้อย
แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑกานต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ภาพที่ ๘๐ มองที่ในวัดสวนอ้อย

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

๔. พระภิกษุวิมาละ

ภาพที่ ๘๑ พระภิกษุวิมาละ

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

พระภิกษุวิมาละ อายุ ๕๔ ปี พระลูกวัดวัดจ้ำมเผือก อยู่บ้านจ้ำมเผือก เมืองสีป้อ พระวิมาละเกิดที่เมืองจ๊อกแม ฟีกตีกลองตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี ขณะยังเป็นฆราวาสด้วยวิธีครูพักลักจำ ที่วัดจ้ำมเผือก มีเจ้าอาวาสชื่อ เตหวังตะ ที่วัดมีกลอง ๒ ใบซึ่งซื้อจากจ๊อกแม ใบหนึ่งเป็นของหมู่บ้านทำจากไม้พะกุ่ม อีกใบหนึ่งเป็นของวัด

พิธีกรรมและความเชื่อ

พระวิมาละเคยกินอากัปกัหมอองที่จ้อกแม ๒ ครั้ง เหตุที่กินเพราะเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์
(พระวิมาละ, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๘๒ เณรลูกวัด

แหล่งที่มา : รศ. ดร.บุษกร บิณฑสันต์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

๕. พระภิกษุปัญญา

ความเป็นมาและการถ่ายทอดความรู้

พระภิกษุปัญญา อายุ ๓๕ ปี รองเจ้าอาวาสวัดทางเวียง เมืองแสนหวิ เคยไปจำพรรษาที่ประเทศศรีลังการาว ๑๐ ปี งานปอยพระธาตุที่วัดทางเวียงนี้เป็นปอยเดือนสี่^{๕๔} จัดขึ้นแบบโบราณเหมือนเมื่อครั้งยังมีเจ้าฟ้าไทใหญ่ และเป็นงานปอยที่ใหญ่ที่สุดในแสนหวิ พระธาตุที่นี้ชื่อว่า พระธาตุพระเจ้าหลวงยะไข่ พระเจ้ายะไข่เป็นพระเจ้าหลวงของเมืองมณฑลเลย

พระปัญญาบอกว่าเคยได้ยินเรื่องพระสุรตติอยู่บ้าง ท่านเคยเห็นรูปวาดพระสุรตติ มีอวงสุรตติ แต่ที่วัดนี้ไม่มีพิธีกินอาก และท่านเองก็ไม่เคยกินอาก ผู้กินอากนั้นกินเพื่อให้พระสุรตติช่วยให้มีพลังและความมั่นใจในการเล่นดนตรี เท่าที่ท่านเคยพบเห็นนั้น ผู้ประกอบพิธีกินอากบ้างก็เป็นครูบาอาจารย์ บ้างก็เป็นตุ้เจ้าพิธีอากจัดขึ้น ๗ วันหรือ ๑๒ วันขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้ประกอบพิธี พระปัญญาบอกว่า เรื่องพระสุรตตินั้นเชื่อถือกันนในสิป้อมากกว่าที่แสนหวิ นอกจากนั้น สิป้อมยังมีชื่อเสียงเรื่องการฟ้อนและจ้ดแซง ส่วนแสนหวิจะมีชื่อด้านก้าลายและฟ้อนเจิง ส่วนตัวท่านเองนั้นตีกลองไม่เป็น

พระปัญญาเล่าถึงแกนเจ้าบ้านหรือหอเจ้าที่ซึ่งมีทุกหมู่บ้าน ส่วนแกนเจ้าเมืองหรือศาลเจ้าเมือง^{๕๕}ของเมืองแสนหวิมีอยู่แกนเดียว ในโอกาสปีใหม่จะนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดเจริญพระพุทธมนต์ที่ชั้นบนของหอ

^{๕๔}เดือน ๔ หรือเดือนสี่ ตรงกับช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน อันเป็นช่วงสิ้นปีของไทใหญ่ งานประเพณีในช่วงนี้คือปอยขึ้นธาตุ (เทศกาลบูชาพระธาตุ) ปอยก้องโหล (งานถวายทานกองฟืน) ปอยเหลินสี่มน (งานตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง) และปอยล่างลง

^{๕๕}ศาลเจ้าเมือง หรือ หอเจ้าเมือง เป็นที่สถิตของผีเจ้าเมืองที่ถือกันว่าเป็นเทพคาที่ปกป้องอารักขามุ่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ในหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ทุกแห่งจะมีบริเวณหนึ่งที่ล้อมรั้วเป็นเขตของ "หอเจ้าเมือง" ซึ่งมักมีครีมน้ำด้วยต้นไม้ใหญ่ หอเจ้าเมืองเป็นสิ่งที่ต้องสร้างพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน ภายในบริเวณหอเจ้าเมืองจะมีเรือนไม้ขนาดย่อม เป็นที่ที่เจ้าเมืองจะประทับทรงเพื่อรับการเช่นสรวงจากชาวบ้าน ชาว

ด้านล่างเป็นใจบ้าน ซึ่งจะทำบุญในช่วงสงกรานต์หรือตรงกับเดือน ๔ ของทุกปี ส่วนใจเมืองจะทำบุญในเดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำของทุกปี (พระปัญญา, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

๕.๓ ตำนานและความเชื่อ

คำให้สัมภาษณ์ของศิลปินบางท่านเกี่ยวเนื่องกับตำนานและความเชื่อต่าง ๆ ของไทใหญ่ กล่าวคือ เรื่องพระธาตุหมูเผือก บทไหว้ครูของคณะเถิกเจ้าโตคณะล่างซ้าย พระธาตุจ๋ามแก้ค้อนและปอยเดือนต่าง ๆ และความเชื่อเรื่องศาลเจ้าเมืองและหมู่บ้าน ดังนี้

๑. พระธาตุหมูเผือก

เชื่อกันว่า พระธาตุของพระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นหมูเผือกตกลงมา บริเวณนี้ จึงเรียกกันว่า พระธาตุหมูเผือก หรืออีกตำนานหนึ่งก็ว่า ในอดีตที่ลำน้ําบริเวณนี้มีหมูเผือกตัวหนึ่งมาอาบน้ำเป็นประจำ ปัจจุบัน ตำนานตรงนั้นก็ยังอยู่แต่เนื่องจากมีการสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นครอบทับ ทำให้ทางน้ำที่อยู่ข้างใต้ไม่สามารถไหลผ่านออกมาได้

วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๔ นี้ จะมีการบุญถวายทานใหญ่ที่พระธาตุหมูเผือก ชาวบ้านผู้ศรัทธาจะมาร่วมงานในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ หรือ ๑๔ ค่ำบ้าง หรือบ้างก็มานอนค้างแรมที่วัด รอจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เพื่อถวายสังฆทานให้แก่พระสงฆ์ที่ได้รับนิมนต์มาโดยเฉพาะ ในงานจะมีพระภิกษุมากันมากมายนับร้อยรูป ขณะสัมภาษณ์ก็กำลังมีเทศน์เป็นภาษาพม่า (เพื่อนครูต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

๒. พระธาตุจ๋ามแก้ค้อนและปอยเดือนต่าง ๆ

จายจามเอ อายุ ๔๕ ปี เกิดเมื่อวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ พ.ศ. ๒๕๐๘ ที่แสนหวี ปัจจุบันอยู่บ้านเปียงหง เมืองแสนหวี ภรรยาชื่อ เมียะจิง อายุ ๔๕ ปี เกิดวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒

ไทใหญ่เชื่อว่า ฝึเจ้าเมืองเป็นผู้นำหรือบรรพบุรุษที่มีตัวตนอยู่จริงในอดีต เมื่อตายไปวิญญาณยังมีความห่วงใยบ้านเมืองอยู่จึงไม่ได้ไปเกิดแต่กลายเป็นฝึเจ้าเมือง คอยปกป้องบ้านเมืองให้พ้นภัยจากภูติผีปีศาจ หรือสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ ที่เกิดในหมู่บ้าน การจัดเลี้ยงฝึเจ้าเมืองจะมีในเดือน ๑ ของทุกปี เป็นพิธีกรรมแสดงความเคารพและตอบแทนที่ฝึเจ้าเมืองช่วยปกป้องดูแลคนในหมู่บ้าน ในตอนเช้า ทุกคนในหมู่บ้านจะเตรียมข้าว ไม้ต้ม หัวหมู ขนมหวาน สุรา ผลไม้ ดอกไม้ จัดใส่ถาดไปวางที่หอหรือศาลเจ้า หรือจัดโต๊ะวางหน้าศาลเจ้า เมื่อได้เวลา "ปู่เจ้าเมือง" ซึ่งเป็นผู้ดูแลศาลและเป็นผู้ประกอบพิธีจะทำพิธีอัญเชิญให้เจ้าเมืองลงมาประทับ "ที่นั่ง" หรือคนทรง ชั่วครู่เจ้าเมืองก็จะลงเข้าทรง แต่งตัวตามแบบเจ้าองค์นั้น ทานอาหาร ขนมหวาน ผลไม้ คิมสุรา พักผ่อน ฟ้อนรำ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีมาร่วมงานซักถามและทำนายทายทักเหตุการณ์ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และรักษาผู้ที่ป่วยไข้ เสร็จแล้วก็เปลี่ยนให้ฝึเจ้าเมืององค์อื่นๆลงจนครบ บรรดาเจ้าเมืองที่มีอยู่มากมายหลายองค์ จะทยอยกันประทับทรง บางครั้งจะมาเพียง ๓-๔ องค์ แต่บางคราวนับสิบองค์ กล่าวกันว่าฝึเจ้าเมืองไทใหญ่มีทั้งสิ้น ๓๗ องค์ ในปัจจุบัน ตามหมู่บ้านชาวไทใหญ่ยังจัดเลี้ยงฝึเจ้าเมืองกันอย่างสม่ำเสมอ เพียงแต่ผู้รู้ขั้นตอนของการประกอบพิธีเริ่มน้อยลงทุกที และคนรุ่นใหม่ก็ไม่สนใจสืบทอด (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗) : ๕๕. และ<http://www.archae.su.ac.th/Anthropology/Anthro%20Gallery.htm>

จ่ายจามเอได้ให้สัมภรณ์เรื่องพระธาตุจ๋ามแก้ต้อน และปอยเดือนต่าง ๆ ดังนี้

พระธาตุจ๋ามแก้ต้อน จ๋าม คือ ไม้จ๋ามปี จ๋ามแก้ต้อน หมายถึงไม้จ๋ามปีจำนวน ๕ ท่อนซึ่งนำมาทำพระพุทธรูป ไม้จ๋ามทั้ง ๕ ท่อนนี้มาจากเมืองต่าง ๆ ในรัฐชาน คือ บ่อจู้ เมืองป๋าย เมืองแสนหวี เมืองกึ่งเมืองน้ำลัน เมืองมิด หนองอังเล และอีกเมืองหนึ่งซึ่งจ่ายจามเอจ๋ามไม่ได้

งานปอยปีใหม่ใดที่แสนหวีจะจัดในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑ หรือเดือนกึ่ง จะมีกลองก้นยาวจากหลายหมู่บ้านมาตีร่วมกันทั้งวัน ทั้งตีในขบวนแห่และตีประกอบการรำ เช่น รำกำปั่นกลอง รำมิด คณะกลองก้นยาวที่อยู่ในตัวเมืองแสนหวีมีอยู่ราว ๔ คณะ มีกลองก้นยาวทั้งสิ้น ๔ ใบ แต่ไม่มีคณะลิเกจ๋าดไต เดือน ๒ หรือเดือนก่ำ จะหลู่ข้าวใหม่^{๕๖} แต่มักจะจัดร่วมกันกับงานปีใหม่ เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันมาฆบูชา มีปอยโหล^{๕๗} ชาวบ้านจะนำไม้โหล ไม้หอม หรือไม้ไผ่มารวมเป็นกองแล้วจุดไฟถวายเป็นพุทธรูปมาก่อนหน้านั้นในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ วันดา (วันโกน) จะมีชาวบ้านมาร่วมกันทำข้าวมธุปายาสและมีการตีกลองเพื่อความครึกครื้น เดือน ๔ งานปอยพระธาตุ^{๕๘} เป็นงานประจำปีที่ใหญ่ที่สุด และมีชื่อเสียงจัดขึ้นได้ทุกหมู่บ้าน แต่จัดเฉพาะชุมชนที่มีพระธาตุเจดีย์เท่านั้น ในรัฐชาน ปอยเดือน ๔ ซึ่งชาวบ้านนิยมไปร่วมงานมีอยู่ราว ๑๐ แห่ง ปอยเดือน ๔ แต่ละแห่งที่จัดขึ้นต่างก็มีตำนานปอเกิดงานปอยที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติเฉพาะแห่งต่าง ๆ กันไป ซึ่งมักจะมีตำนานเหล่านี้พิมพ์ขายด้วย วันเริ่มงานจะอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานในงานเปิดงานประมาณ ๘ โมงเช้าด้วยการแสดงกลองก้นยาว ในงานมีการแสดงลิเกจ๋าดไตและการแสดงอื่น ๆ วันสุดท้ายของงานปอยเดือน ๔ คือ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ วันรุ่งขึ้นคือ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๔ จะอัญเชิญพระพุทธรูปกลับไปประดิษฐานที่เดิม เวลาเช้ามีการถวายข้าวและปิดทองพระพุทธรูป เย็นถวายน้ำปานะ

ในวันเชิญพระพุทธรูปกลับนี้มีทั้งวงกลองคณะปวงเจ้าเมืองมาตีเชิญผีเสื้อเมือง^{๕๙} มาคุ้มครอง และวงกลองที่ตีอัญเชิญพระพุทธรูปกลับ โดยกลองคณะหนึ่งจะตีอัญเชิญพระพุทธรูปองค์แรก อีกคณะหนึ่งจะตีอัญเชิญพระพุทธรูปองค์ที่ ๒ ตรีราว ๒ รอบก็เป็นอันจบ

^{๕๖}ปอยหลู่ข้าวใหม่ หลู่ แปลว่า ทำบุญ ปอยหลู่ข้าวใหม่คืองานถวายข้าวใหม่ประจำปี ในประเพณี ๑๒ เดือนของไทใหญ่ใน taiyai.net จัดให้ประเพณีนี้อยู่ในเดือนเจ้ง (เดือนฮ้าย) ส่วนเดือนก่ำ (เดือนฮี่) มีเทศกาลข้าวบู้ก (ข้าวใหม่ที่นำมาค้าคลุกด้วยงาผสมน้ำฮ้อย) (www.taiyai.net/month.html)

^{๕๗}ปอยโหล หรือปอยก่องโหล คืองานถวายกองฟืน หรืองานจุดไฟฟืน (โหล แปลว่า ไม้ฟืน ฟืน) ทุกคนจะนำฟืนมารวมกันเป็นกอง ๆ จุดให้สว่าง ตอนกลางคืนที่วัดจะมีการละเล่นพื้นบ้าน เชื่อว่าเป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้าจากสวรรค์เพื่อมาเทศนาสั่งสอนบนโลก และเพื่อให้เกิดความอบอุ่นในฤดูนี้อีกด้วย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑ : ๕๒)

^{๕๘}ปอยพระธาตุ หรือ ปอยขึ้น (ไหว้) ธาตุ คือเทศกาลบูชาพระธาตุ

^{๕๙}ผีเสื้อเมือง คือวิญญาณบรรพบุรุษที่คุ้มครองชุมชน รั้งสรรค จันตะ อธิบายไว้ใน "เก้าบ้าน เก้าผี เสื้อบ้าน เสื้อเมือง : ระบบครอบครัวและการจัดองค์กรชุมชน ในเขตเศรษฐกิจวัฒนธรรมภาคเหนือตอนบน" ว่า ในระบบชุมชนหมู่บ้านมีผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน เรียกว่า "เสื้อบ้าน" และเมื่อชุมชนพัฒนาเข้าสู่ความเป็นรัฐแบบเจ้าฟ้า หรือพญาเจ้าเมือง ก็มี "เสื้อเมือง" ที่อัญเชิญมาอยู่ ณ หอผีที่ตั้งหรือที่ดอนประจำหมู่บ้าน หรือจุดใดจุดหนึ่งอันถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือ "ที่หน้าหมู่บ้าน" (ที่สาธารณะ) ทำหน้าที่เป็นหลักหมาย หรือศูนย์รวมพลังทางจิตใจของหมู่บ้าน [[แหล่งที่มา www.muangboranjournal.com/modules.php?name=Section&op=viewarticle&artid=151](http://www.muangboranjournal.com/modules.php?name=Section&op=viewarticle&artid=151) (๓ ตุลาคม ๒๕๕๑)]

เดือน ๕ มีงานสงกรานต์และงานปอยจำดี ซึ่งก็มีการบรรเลงกลองทุกงาน ทั้งงานปอยต่างกลองก็มักจัดขึ้นตลอดช่วงเดือนมีนาคม (เดือน๔), เมษายน (เดือน๕), และพฤษภาคม (เดือน๖) นี้ เดือน ๖ มีวันวิสาขบูชา งานรดน้ำต้นโพธิ์ เดือน ๗ เดือน ๘ และเดือน ๙ มีงานเข้าพรรษา ช่วงเข้าพรรษาจะตีกลองทุกวันพระ เดือน ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ หลังปอยออกหัว (งานออกพรรษา) แล้ว ก็จะมีกิจกรรมที่เรียกว่า จองพารา⁶⁰ หรือ จองเจ็งต่างปืด แม้ที่รัฐชานจะไม่มีการแห่ปราสาท แต่ก็ทำปราสาทขนาดย่อมกันทุกบ้าน เดือน ๑๒ เป็นงานกฐินหรือปอยต่างกาน⁶¹ ในช่วงเดือน ๑๑ จนถึงเดือน ๑๒ นี้ ยังมีปอยลองซอม⁶² หรือที่ภาคเหนือของไทยเรียกว่า งานสลากภัต ด้วย

ทุกวันคา วันพระ และงานปอยทุกงาน จะมีการตีกลองเสมอ วันพระขึ้น ๘ ค่ำ และแรม ๘ ค่ำ จะตีกลองไม่นานนักเนื่องจากมักไม่มีงานใด ๆ แต่ถ้าเป็นวันพระใหญ่ ขึ้น ๑๕ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ จะประโคมกลองยาวนานขึ้น ส่วนในวันโกนขึ้นหรือแรม ๑๔ ค่ำ ชาวบ้านก็จะไปชุมนุมกันที่บ้านใดบ้านหนึ่งที่ได้รับเป็นเจ้าภาพเพื่อเตรียมเครื่องสังฆทาน วันรุ่งขึ้น ๑๕ ค่ำ ก็จะแห่เครื่องสังฆทานไปที่วัด นำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ จากนั้นก็กลับไปชุมนุมกันที่บ้านเจ้าภาพอีกครั้ง ตีกลองเล่นดนตรีเพื่อความครึกครื้น โดยมีได้มีกฎระเบียบใด ๆ ใครอยากตีกลองก็ได้ เด็ก ๆ ก็เรียนรู้การตีกลองกันในโอกาสนี้

ช่วงวันโกน วันพระ จนถึงวันแรม ๑ ค่ำนี้ ผู้เฒ่าผู้แก่จะไปถือศีลกันที่บ้านเจ้าภาพ หากเป็นหมู่บ้านเล็ก ผู้ถือศีลก็จะมีจำนวน ๓๐-๔๐ คน หมู่บ้านใหญ่ก็ประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ คน ทั้ง ๓ วันนี้จะมีการประโคมตลอดรุ่ง ทั้งเจ้าภาพจะเลี้ยงข้าวผู้ที่มาถือศีล นับเป็นงานใหญ่งานหนึ่ง (จายจามเอ, สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

⁶⁰ประเพณีจองพารา คือ ประเพณีส่วนหนึ่งของเทศกาลออกพรรษา คำว่า "จองพารา" เป็นภาษาไทยใหญ่ แปลว่า "ปราสาทพระ" คือการสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้า จัดระหว่างวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ กับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ หรือในราวเดือนตุลาคม ก่อนถึงวันงานจะมีการจัดเตรียมสร้างปราสาทจำลองทำด้วยโครงไม้ไผ่ ประดับลวดลายด้วยกระดาษสา กระดาษสีต่าง ๆ หน่อกล้วย อ้อย และโคมไฟ ตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อใช้สมมติเป็นปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้าหลังจากเสด็จขึ้นไปโปรดพระมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จากนั้นก็จะยก "จองพารา" ขึ้นไว้นอกชานคา นอกครัว หรือบริเวณกลางลานทั้งที่บ้านและที่วัด (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๕๖)

⁶¹เดือน ๑๒ พุทธจิกายน เกลินซิบสอง งานประเพณี "หลู้สังกาลคำ" คือถวายผ้าเหลืองเพื่อนำไปห่มองค์พระพุทธรูปในวัด โดยชาวบ้านร่วมกันทอผ้าเหลือง ตกแต่งอย่างสวยงามประดับประดาด้วยกระดาษเงินกระดาษทอง แห่เข้าไปถวายที่วัด และอีกงานประเพณีหนึ่งคือ "หลู้สังกาลกฐิน" คืองานถวายผ้าพระกฐิน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๕๖)

⁶²ปอยลองซอมเกลินซิบสอง คือการทำบุญตักบาตรในลักษณะต่าง ๆ คือ ตักบาตรเขวงกต ในวงกตจะมีการจัดราชวัติไถ่ไปมา เหมือนเขวงกตในเรื่องพระเวสสันดร มีการสร้างปราสาทในเขวงกตให้ผู้คนบูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียนเข้าบูชาด้วยข้าวพระพุทธ แล้วตักบาตรรอบเขวงกต, ตักบาตรของแปดหลัง (กยอง /จอง ปราสาททำจากโครงไม้ไผ่ประดับกระดาษที่ทำไว้รับเสด็จพระพุทธเจ้า), ตักบาตรตามถนน (<http://heritage.mod.go.th/nation/oldcity/machongson17.htm>)

๓. ความเชื่อเรื่องศาลเจ้าเมืองและหมู่บ้าน

ครูต่างคำเล่าถึงความเชื่อเรื่องศาลเจ้าเมืองว่า ศาลเจ้าเมืองมีอยู่ทุกหมู่บ้าน มีไว้เพื่อคุ้มครองทั้งหมู่บ้านนั้น ๆ และทั้งเมือง แต่ละหมู่บ้านจะมีพิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง โดยผีเจ้าเมืองทั้งหมดจากทุกหมู่บ้านจะได้รับการอัญเชิญมาในพิธี

เมื่อทำพิธีเลี้ยงผีเจ้าเมืองในเวลาเช้าเรียบร้อยแล้ว เวลาบ่ายจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดให้เสื่อบ้านหรือผีหมู่บ้าน เป็นการทำบุญหมู่บ้านที่ทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านจะมาร่วมพิธี แต่ละหมู่บ้านจะมีวันทำพิธีไม่ตรงกัน ขึ้นอยู่กับนามธรรมหรือหลักของหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านของครูต่างคำ นามธรรมในหมู่บ้านคือ ไม้ก่าก่อ ก่าก่อคือเลข ๒ และเลข ๒ คือวันจันทร์ ก็จะทำพิธีในวันจันทร์ บ้านนาขอ ขึ้นด้วยตัวนะ ตัวนะเป็นนามธรรมของวันเสาร์ พิธีของหมู่บ้านนี้ก็จะทำวันเสาร์

ในพิธีดังกล่าวไม่มีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเพื่อสังเวศผีเจ้าเมือง จึงไม่มีเครื่องเซ่นที่เป็นหมูหรือไก่อย่างไรก็ตาม ครูต่างคำเคยเห็นการฆ่าสัตว์สังเวศผีเจ้าเมืองที่บ้านเจียงหลวง แถบชายแดน เนื่องจากผู้ทำพิธีให้หมู่บ้านนี้ไม่ใช่ชาวไทยใหญ่แต่เป็นคนจีน แต่ก็ไม่ปรากฏว่า ผีเจ้าเมืองก่ออาเพศแต่อย่างใด ชาวบ้านเจียงหลวงนี้เป็นคนในกองทัพไทใหญ่ (ครูต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

๕.๔ สรุปและวิเคราะห์ผล

การวิจัยเบื้องต้นเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีไทใหญ่จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในอำเภอสีป่อ รัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา พบว่า วงดนตรีที่นิยมและพบเห็นมากในงานประเพณีของชาวไทยใหญ่ ได้แก่ วงกลองกันยาว ที่พบรองลงมาได้แก่ วงจ๊าดแซง หรือ วงตอยฮอรัน ซึ่งเป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงลิเกจ๊าดไต

ในด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีไทใหญ่นั้นพบว่า ศิลปินเรียนรู้แบบครูพักลักจำเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการดนตรีสอดประสานอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่อย่างแนบแน่น ในงานประเพณีและงานบุญตามวัดวาอารามซึ่งมีอยู่ทุกเดือนของปีจะมีการบรรเลงดนตรีของศิลปินประกอบพิธีต่าง ๆ ในงานนั้นอยู่เสมอ ทั้งแต่ละหมู่บ้านหรือวัดประจำหมู่บ้านไทใหญ่ก็จะมีกลองอย่างน้อย ๑ ชุดประจำไว้ให้ชาวบ้านได้เล่น ได้เรียนรู้ จึงง่ายที่เยาวชนไทใหญ่จะซึมซับความรักดนตรี แล้วสังเกตจดจำวิธีการเล่นมาฝึกเองโดยเลียนแบบศิลปินที่ตนชื่นชม จากการฝึกด้วยตนเอง เมื่อเชี่ยวชาญขึ้นก็เริ่มออกแสดงจริงตามงานต่าง ๆ ซึ่งก็จะช่วยให้พัฒนาฝีมือยิ่งขึ้นไป โดยเรียนรู้จากนักดนตรีในวงจนถึงขั้นมีความเข้าใจแตกฉาน กลายเป็นนักดนตรีที่ชำนาญ บางท่านอาจมีโอกาสรียนกับครูบ้าง แต่มักเป็นการเรียนรู้แต่พอเข้าใจและนำมาฝึกฝนจนชำนาญด้วยตนเองโดยใช้ประสบการณ์ในการแสดงจริง ครูของนักดนตรีเหล่านี้ส่วนใหญ่คือ พระภิกษุตามวัดที่ใส่ใจสืบทอดวัฒนธรรมดนตรี โดยที่การสอนดนตรีไม่ถือเป็นการฝึกวินัยสงฆ์แต่อย่างใด และแม้ครูผู้สอนจะเป็นฆราวาส สถานที่เรียนก็มักจะยังคงเป็นวัดอยู่นั่นเอง เพราะวัดถือเป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมทุกชนิดของหมู่บ้าน แม้ศิลปินจะเรียนรู้การเล่นดนตรีมาจากที่อื่น ๆ นอกัฐชาน รูปแบบการเรียนรู้ก็ยังคงเป็นการเลียนแบบผู้ชำนาญหรือครูพักลักจำเช่นกัน ดังเช่นศิลปินกลองไตซอนหญิงคณะ

จงกางเวียง ที่ทุกท่านเรียนรู้การตีกลองตั้งแต่ครั้งยังอยู่เมืองขอนแก่นก่อนจะอพยพมายังรัฐชาน นอกจากนั้น ศิลปินมักสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้มากกว่า ๑ อย่าง โดยเริ่มจากการเรียนรู้เครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่ง จนชำนาญแล้วก็ค่อยออกไปยังเครื่องดนตรีอื่น ๆ บางท่านจึงเล่นได้ทั้งกลอง มอญ แฉ่ง และอื่น ๆ

ส่วนศิลปินที่ขับร้องในคณะลิเกจ๊าดไต่นั้นมักเรียนรู้การขับร้องกับครูด้วยวิธี मुखปาฐะ โดยท่องบท ร้องและฝึกทำนองตามอย่างครู ต่อมาจึงฝึกค้นคำร้องสดด้วยตนเอง การขับร้องในลิเกจ๊าดไต่นั้นต้องอาศัย ไหวพริบปฏิภาณเฉพาะตน ซึ่งผู้ที่ขับร้องได้ถูกใจผู้ชมก็มักจะเป็นที่ชื่นชอบรวมทั้งได้บรรรางวัลเป็นเงิน จำนวนมากด้วย อย่างไรก็ตาม ศิลปินท่านหนึ่งได้เรียนรู้การบรรเลงดนตรีและการแสดงทั้งจากครูผู้ชำนาญ และจากระบบโรงเรียน คือครูจ่ายค่าหลังวัน ซึ่งเรียนฆ้องและกลองกับครูลู ผู้ร่วมก่อตั้งวงลิเกจ๊าดไตกับ ครูอเจยยะ ต่อมาครูจ่ายค่าหลังวันยังเข้าเรียนดนตรีที่โรงเรียนนาฏศิลป์และดนตรี ไล้โฮยมันตัน เมือง มณฑลย้งจนจบหลักสูตร

ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้นั้นพบว่า ศิลปินคณะกลองกันยาวมัก ไม่มีความเชื่อเรื่องการประกอบพิธีไหว้ครูเมื่อแรกเริ่มเรียน เนื่องจากศิลปินส่วนใหญ่เรียนรู้ด้วยตนเอง จึงไม่ ยึดถือพิธีไหว้ครู แต่ท่านที่มีโอกาสเรียนกับครูก็มีการตั้งขันครูก่อนเรียน เช่น ครูหม่องจี ครูจ่ายค่าหลังวัน จ่ายหลาวมอญ

ศิลปินวงจ๊าดไตส่วนใหญ่ก็ได้ให้ความสำคัญกับพิธีไหว้ครูเมื่อแรกเริ่มเรียนเช่นกัน มีเพียงศิลปินที่ เรียนการขับร้องที่ต้องเข้าพิธีไหว้ครูก่อน เพราะการขับร้องนั้นมีบทร้องบูชาครูซึ่งถือเป็นบทเรียนแรกของ นักร้องคณะลิเกจ๊าดไต ทั้งเชื่อว่า หากไม่ไหว้ครู จะร้องไม่ออก จำบทไม่ได้ เนื่องจากครูอาจไม่พอใจที่ไม่ ประกอบพิธีไหว้ครู

ส่วนพิธีไหว้ครูก่อนการแสดงนั้น พบว่าศิลปินกลองกันยาวไม่ประกอบพิธีไหว้ครูในลักษณะนี้ แต่ คณะลิเกจ๊าดไตนั้นจัดพิธีไหว้ครูก่อนการแสดงทุกครั้ง โดยจัดให้มีหิ้งบูชาครู ซึ่งครูสำคัญก็คือครูสุรสติ หรือพระสุรสติ หรือสร้สวดที่ศิลปินเชื่อว่าเป็นผู้สร้างงานดนตรีทั้งปวง

เครื่องบูชาครูที่จัดขึ้นในพิธีไหว้ครูทั้งแรกเริ่มเรียนและก่อนการแสดงนี้บรรจุในพานหรือขันใบใหญ่ จึงเรียกว่าพาน (พาน) ครู หรือขันครู เครื่องบูชาในขันครูประกอบด้วย ธูป เทียน กรวยดอกไม้ กล้วย มะพร้าว ข้าวสาร หมากพลู ยาสูบหรือบุหรี เมี่ยงใบชา และเงิน จำนวนมากน้อยแตกต่างกันไป และบางราย ก็มีสิ่งที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น น้ำหอม (ครูหม่องจี) เหล้า (อูเลเมียน) รูปครูผู้สอน (จ่ายหลาวมอญ ใช้รูป ครูอเจยยะ) จากนั้นก็ประดับด้วยธง ฉัตร ตุ๊กตขนาดเล็ก และกระดาษสี

นอกจากการไหว้ครูก่อนการแสดงที่กระทำหลังจากแล้ว ศิลปินลิเกจ๊าดไตยังจัดให้การไหว้ครูเป็น ฉากหนึ่งในการแสดงด้วย โดยเป็นฉากขับร้องสรรเสริญพระสุรสติอย่างเป็นทางการหน้าเวที ซึ่งถือว่าการ แสดงนี้เป็นการบูชาครูอย่างหนึ่งด้วย ตามขนบแล้ว ศิลปินลิเกจ๊าดไตต้องมีความสามารถขับร้องบทไหว้ครู สุรสติ จึงจะถือว่าเป็นคณะนักแสดงที่มีความรู้อย่างแท้จริง ในอำเภอสีปอนั้น พบว่ามีผู้สามารถขับร้องบท ไหว้ครูสุรสติได้จำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้วันจะยิ่งลดจำนวนลง เนื่องจากเป็นการขับร้องที่ยากจึงมีผู้สนใจ เรียนรู้อย่างจริงจังน้อยลงทุกที

พระสุรสถิตตามคติชาวไทใหญ่รัฐชานนี้มี ๑๒ นาง มีชื่อต่าง ๆ กันและเป็นองค์อุปถัมภ์วิทยาคารต่าง ๆ กันด้วย เช่น พระนางสุรสถิตเทวี ช่วยในเรื่องการเจรจา การเข้าหาผู้ใหญ่ พระนางสุกษณาดเทวี ช่วยด้านปัญญาในการพูด พระนางกะลัมพะเทวี เป็นเทวีด้านการฟ้อนรำ พระนางมโนปราชเทวี เป็นเทวีด้านการอ่านหนังสือ พระสุรสถิตนี้เป็นคติที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูของอินเดีย ซึ่งมีพระสุรัสวดี (สร้สวดี, สรัสวดี) เป็นเทวีองค์หนึ่ง พระนางเป็นชายาของพระพรหมและเป็นเทวีแห่งสรรพความรู้ ทั้งวิชาการอันล้ำลึก และวิทยาคารอันกว้างหน้า เป็นสัญลักษณ์แห่งงานศิลปะทุกแขนง ทั้งการวาดเขียน การดนตรี อักษรศาสตร์ การแต่งตำรา การเขียนหนังสือ พระองค์คือเทวีแห่งปรีชาญาณอันชัดเจนแจ่มแจ้ง การเล่าเรียน การวิจัย การวิเคราะห์ การพูด การเจรจาต่อรอง ตลอดจนเป็นผู้ให้กำเนิดอักษรเทวนาครีด้วย⁶³ ตามคติฮินดูนี้ แม้พระนางสุรัสวดีจะเป็นองค์อุปถัมภ์วิทยาคารหลายแขนงแต่มีพระองค์เดียวและพระนามเดียว (ซึ่งอาจออกเสียงหรือสะกดต่างกันบ้างเล็กน้อยเท่านั้น) แต่คติไทใหญ่แยกย่อยออกไปเป็น ๑๒ นาง อุปถัมภ์ศิลปวิทยาคารแต่ละแขนง จำนวนเทพหรือเทวี ๑๒ องค์ที่ปรากฏในตำนานต่าง ๆ พบในเทพปกรณัมกรีก กล่าวถึงเทพแห่งโอลิมปัสว่ามี ๑๒ พระองค์⁶⁴ ในตำนานนอร์ส ของชาวไวกิงก็มีเทพสำคัญ ๑๒ องค์⁶⁵ และคัมภีร์ศตปดพราหมณ์กล่าวว่า พระอาทิตย์มี ๑๒ องค์เท่าจำนวนเดือนในรอบปี

อย่างไรก็ตาม คติเทวีสุรสถิต ๑๒ นางของไทใหญ่อาจมีอิทธิพลจากตำนานหนึ่งของชาวไทใหญ่เอง คือตำนานพื้นบ้านเรื่องนางสิบสองที่เล่าว่า หญิงสาวพี่น้อง ๑๒ คนถูกพ่อนำตัวไปปล่อยไว้ในป่าเนื่องจากเลี้ยงดูไม่ไหว ยักษ์ธิดาหนึ่งซึ่งแปลงร่างเป็นคนธรรมดา มาพบเข้าและพากลับไปเลี้ยงดู ภายหลังนางสิบสองรู้เข้าว่า แม่บุญธรรมเป็นยักษ์แปลงกายก็หลบหนี และไปได้ดีเป็นชายาของพระราชาเมืองหนึ่ง นางยักษ์รู้เข้าจึงตามไป และใช้อุบายจนได้เป็นชายาอีกองค์ของสามีของนางสิบสอง นางยักษ์แค้นเคืองด้วยการควักดวงตางานสิบสอง ยกเว้นนางคนสุดท้ายซึ่งควักไปเพียงข้างเดียว แล้วใส่ความว่า นางสิบสองเป็นแม่มด พระราชาจึงให้จำขังนางสิบสองในถ้ำ นางทั้งสิบสองซึ่งตั้งครรภ์กับพระราชาต้องคลอดและเลี้ยงดูลูกในถ้ำนั้น พี่ ๆ ๑๑ คนอดอยากจนต้องกินลูกของตน เหลือแต่ลูกชายของนางคนสุดท้ายคือ พระรณ ที่รอดมาได้และเติบโตใหญ่ขึ้น มีฝีมือในการทอยลูกข่างมาก ขณะพินันทอยลูกข่างแลกข้าว ๑๒ ห่อ ไปเลี้ยงแม่และป้าเสมอ จนในที่สุดได้ไปแข่งในวัง ทำให้นางยักษ์แปลงรู้ว่า พระรณเป็นลูกของนางสิบสอง นางยักษ์ต้องการกำจัดพระรณ จึงเขียนสาส์นให้พระรณถือไปยังเมืองยักษ์ที่นางเมรี ธิดาของนางครองอยู่ในสาส์นนั้นให้นางเมรีจับพระรณกินเสีย แต่เพื่อยุชณะพระรณพักหลับที่กลางทาง มีฤาษีคนหนึ่งมาแปลงสาส์นนั้นให้กลายเป็นว่าให้ธิดานางยักษ์แต่งงานกับพระรณ ภายหลังพระรณรู้ความจริงว่าเมรีเป็นนางยักษ์ จึงหลบหนีพร้อมทั้งนำดวงตาของแม่และป้ามาด้วย เมรีติดตามมาด้วยความรักแต่ตามไม่ทันจนออกแตกตาย พระรณกลับมาพิสูจน์ความจริงให้พระราชาผู้เป็นพระบิดารู้ และสุดท้ายก็ฆ่านางยักษ์ตาย คืบดวงตาแก่แม่และป้า

⁶³ siamganes.com. พระแม่สร้สวดี เทวีแห่งปัญญาความรู้ ศิลปวิทยาคาร การภาวนา และพิธีกรรม. แหล่งที่มา (ออนไลน์) : www.siamganes.com/saraswati.html. ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖.

⁶⁴ คือ Zeus, Poseidon, Demeter, Hera, Hestia, Ares, Apollo, Artemis, Hermes, Athena, Aphrodite, และ Hephaestus

⁶⁵ คือ Odin, Balder, Frigg, Thor, Tyr, Loki, Freya, Sif, Bragi, Forseti, Heimdall, และ Ve

ตำนานนางสิบสองนี้ ชาวไทใหญ่รัฐชานเชื่อว่า เรื่องราวเกิดขึ้นที่เมืองนาย⁶⁶ อันเพี้ยนมาจากคำว่า "พาย" แปลว่า ยักษ์ ในบริเวณเมืองนายก็มีสถานที่ต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในตำนานนี้ เช่น หนอง แคว แคว แปลว่า คาวเลือด เชื่อว่าเป็นหนองน้ำที่นางยักษ์ไปล้างปากหลังจากกินคนแล้ว บริเวณที่อยู่ของ ฤาษีแปลงสาส์น เรียกว่า หลอยแต้ม ซึ่งแปลว่า คอยเขียน และเมื่อนางยักษ์ถูกพระรถฆ่า ร่างของนางก็ถูก นำไปทิ้งนอกเมือง แต่กระดูกกระดูกระหว่างทาง ทำให้บริเวณนั้นมีชื่อเรียกว่า หลอยเฮ่ หรือคอยหก (หรือ ตก) ปัจจุบัน หลอยเฮ่ เรียกเพี้ยนเป็น หลอยเหว้ นอกจากนี้ก็ยังมียอดเจดีย์นางสิบสองอันมีถ้ำที่นางสิบสองถูก ขัง และชาวเมืองนายก็ยังมีความเชื่อว่า ดวงตา ๒ ข้างของผู้หญิงเมืองนายนั้นไม่เท่ากัน เนื่องจากสิบเชื้อ สายจากนางสิบสองที่ถูกควักลูกตาไป ภายหลังเมื่อนำลูกตาไปใส่กลับก็สับสนปนเป ผิดข้างผิดคนไปหมด⁶⁷

นอกจากนั้น ยังมีตำนานชาวไตที่เกี่ยวข้องกับเทวี ๑๒ นาง คือ ตำนานสงครามคองชาวไทลื้อที่เล่า ว่า พระพรหมองค์หนึ่งมีธิดา ๑๒ นาง ต่อมาพระพรหมองค์นี้ถูกตัดเศียรขาด ซึ่งหากเศียรตกลงบนแผ่นดินก็จะ หลุดเป็นไฟ ตกในทะเลน้ำก็แห้ง ธิดาทั้ง ๑๒ นางจึงต้องมีหน้าที่เชิญพานรับเศียรของบิดาคนละปีเวียนกันไป⁶⁸ บางตำนานก็กล่าวถึงยักษ์ตนหนึ่งมีภรรยา ๑๒ คนซึ่งล้วนเกลียดชังสามีของตน ภรรยาคนที่ ๑๒ ฉลาด กว่าเพื่อน หลอกสามียักษ์จนได้รู้ความลับว่า หากถอนเส้นผมของยักษ์มารัดคอ เจ้าตัวก็จะตาย ภรรยาคนที่ ๑๒ จึงทำตามนั้น ศีรษะยักษ์หลุดออก แต่จะนำไปไว้ที่ไหนก็ไม่ได้ นางภรรยาทั้งสิบสองจึงพลัดเปลี่ยน หมุนเวียนกันดูแล⁶⁹

ด้วยเรื่องราวดังได้กล่าวมานี้ ตำนานที่เกี่ยวข้องกับ "นาง" ๑๒ คนจึงเป็นที่คุ้นเคยของชาวไทใหญ่ และ น่าจะมีอิทธิพลต่อการสร้างคติความเชื่อเรื่องพระสุรัสวดี ๑๒ นางด้วย

ความเชื่อที่เกี่ยวกับพระสุรัสวดีอีกประการหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีคือ การกินอง หรือ ยนต์สุรัสวดี โดยเขียนยันต์ด้วยภาษาพม่าหรือภาษาไทใหญ่ลงบนกระดาษสา แล้วให้ศิลปินดนตรีกินองนั้น อาจกินดิบเช่นนั้นหรือนำองไปเผาไฟแล้วกินเถ้ากระดาษ เพื่อให้กลิ่นองได้ง่ายขึ้น พบว่า การกินองทั้ง ดิบและเผาเนื้อองกินร่วมกับน้ำไม้หลิบบอง น้ำใบหมอกพา น้ำแสนดอก (น้ำผึ้ง) น้ำไม้จันทน์ น้ำอ้อยก่า น้ำมะพร้าว และกล้วย อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างผสมกัน ซึ่งล้วนถือเป็นพืชมงคลทั้งสิ้น เช่น ไม้ หลิบบอง คำว่า "บอง" คือโปร่งโล่ง หมายถึงงานสำเร็จจุลวงปลอดโปร่ง ส่วนดอกของต้นหมอกพา เชื่อว่าเป็นดอกไม้ของนางสุรัสวดี ทำให้มีเสน่ห์ น้ำผึ้งหรือน้ำแสนดอกก็เป็นที่รวมของน้ำดอกไม้ไม้บองแสน ดอก ส่วนไม้จันทน์นั้น มีกลิ่นหอมและถือเป็นไม้มงคล นอกจากนี้ ยังมีการสักยันต์ตามร่างกาย เช่น ลิ่น

⁶⁶ เมืองนาย (Mong Nai) อยู่ในรัฐชานตอนใต้ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ใกล้กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงของรัฐชาน

⁶⁷ นางขุ่มแล้ง .๒๕๕๕ .เยือนเมืองนายแหล่งที่มา (ออนไลน์) .เล่าเรื่องเมืองยักษ์ที่รัฐชานตอนใต้... : salweennews.org/home/?p=5929 . ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ .

⁶⁸ สยามรัฐ.๒๕๕๔ . ภูมิบ้านภูมิเมือง ตำนานนางสงครามคองมีที่อยู่มากมาย แต่ต้นทางอยู่ที่ไหน.? แหล่งที่มา : www.siamrath.co.th/web/?q=node/48286.๒๕๕๖พฤศจิกายน ๖ .

⁶⁹ สุทธิญา หาญตระกูล .๒๕๕๕ .ศีรษะมนุษย์เพศชายคนหนึ่งและนางสงครามคอง .แหล่งที่มา : www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/suksnya/20120413/446347/ศีรษะมนุษย์เพศชายคนหนึ่ง.พฤศจิกายน ๖ .

ศีรษะ ใหญ่ ด้วย เชื่อว่า เมื่อกินอองหรือสักอองแล้ว พระสุรตติจะชิมซาบไปในร่างกาย ทำให้มีความจำดี สามารถขับร้องหรือเล่นดนตรีได้อย่างคล่องแคล่ว และชีวิตดีมีสุข ผู้ที่กินอองหรือสักอองสุรตติแล้ว เมื่อได้ยินเสียงดนตรีก็มักจะเกิดความปรารถนาจะเข้าร่วมเล่นร่วมแสดงดนตรีนั้น

พิธีกรรมความเชื่ออีกประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่รัฐชานด้วยคือ การไหว้ผีเจ้าเมือง พิธีนี้จะกระทำเฉพาะชุมชนที่เคยมีเจ้าเมืองเท่านั้น เป็นการอัญเชิญผีเจ้าเมืองมาดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชนนั้น ๆ และขอบคุณที่ช่วยรักษาบ้านเมือง ในพิธีมีการตีกลองถวายผีเจ้าเมือง ถือเป็นงานใหญ่ที่มีผู้เดินทางจากถิ่นอื่น ๆ มาร่วมงานด้วยมากมาย

ข้อห้ามที่สำคัญและปฏิบัติกันโดยทั่วไปในหมู่นักปี่นดนตรีไทใหญ่รัฐชานคือ ห้ามข้ามเครื่องดนตรี เนื่องจากศิลปินถือว่า เครื่องดนตรีเป็นตัวแทนของครู เป็นของสูงและศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่า หากข้ามกลองแล้วกลองที่ถูกข้ามจะแตกหรือตีแล้วเสียงไม่ไพเราะ จากข้อห้ามนี้ทำให้ศิลปินบางท่านเก็บกลองไว้บนที่สูง เช่น บนซื่อใต้หลังคาหรือผูกไว้กับเสาเอกของบ้าน (เสาใจบ้าน หรือเสาจอมบ้าน) เพื่อหลีกเลี่ยงการเปลือยข้าม อันจะทำให้เกิดความอับมงคลแก่สมาชิกในครอบครัว เพราะครูอาจไม่พอใจหรือที่เรียกว่า "ผิดครู" ความเชื่อนี้ยังเป็นกุศโลบายหนึ่งให้เกิดความระมัดระวังในการเก็บรักษาเครื่องดนตรีมิให้เสียหายด้วย

ในบรรดาผู้รับชันครูและผู้สืบทอดยังมีข้อห้ามอื่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ผู้รับชันครูมักจะห้ามดื่มเหล้า และต้องรักษาศีล ๕ บางสำนักห้ามผู้ที่รับชันครูแล้วกินเนื้อสัตว์ ๕ ชนิด คือ วัว ควาย ช้าง ม้า นกยูง⁷⁰ ส่วนพิธีกินอองและสักอองนั้น โดยทั่วไปมักมีข้อห้ามเรื่องการดื่มเหล้าและต้องรักษาศีล ๕ หากเป็นพิธีใหญ่ที่กินเวลาถึง ๑๐ วัน ก็จะมีข้อห้ามเคร่งครัดในระหว่างพิธีเพิ่มขึ้น เช่น ห้ามผู้เข้าพิธีพูดคุยโดยเด็ดขาด⁷¹

นอกจากนี้ ยังพบว่าชาวไทใหญ่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยึดมั่นในการประกอบบุญกุศล ดังจะเห็นได้จากประเพณีการทำบุญงานปอยต่าง ๆ ในงานปอยเหล่านี้ วงดนตรีไทใหญ่มิบทบาทสำคัญอันจะขาดเสียมิได้ โดยทำหน้าที่บรรเลงประกอบพิธีกรรม การทำบุญกุศลอย่างหนึ่งที่นิยมกันในหมู่ชาวไทใหญ่คือการบริจาคหมองและกลองกันยาวให้แก่วัดและ ชุมชน เพื่อประโยชน์ในงานบุญ ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้ผู้บริจาคมิชื่อเสียงโด่งดังเช่นเสียงเครื่องดนตรีนั้น และบ้างก็เชื่อว่าเสียงกลองเป็นการส่งบุญกุศลไปยังญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วด้วย เมื่อมีงานบุญขึ้นที่ใด ทุกหมู่บ้านจะนำกลองกันยาวของตนมาร่วมบรรเลงเป็นการร่วมถวายเครื่องบูชาแก่พระพุทธเจ้าในงานนั้นๆ ชาวบ้านที่สามารถเล่นดนตรีได้ก็จะมาร่วมกันเล่นดนตรีในงาน โดยถือว่าเป็นการสอมปอย หรือร่วมทำบุญกับเจ้าภาพด้วยทางหนึ่ง

ส่วนศิลปะการตีกลองกันยาวขั้นสูงนี้ พบว่าผู้ชำนาญการมักเป็นผู้สูงอายุ ชาวชนยังไม่มีทักษะที่ซับซ้อนหรือลุ่มลึกนัก ศิลปินกลองมิได้ถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชนนัก อาจเนื่องจากว่า กลองเป็นเครื่องดนตรีที่พบเห็นและบรรเลงกันทั่วไปจนเป็นธรรมดาในชุมชนไทใหญ่ ทุกหมู่บ้านจะมีกลองประจำหมู่บ้าน

⁷⁰ หม่องจี ศิลปินผู้ให้สัมภาษณ์ หมายเลข ๔

⁷¹ ขายคำไม้ ศิลปินผู้ให้สัมภาษณ์ หมายเลข ๑๑

และบางบ้านที่ฐานะดีก็มักลองประจำบ้านด้วย เขาชนจึงสามารถฝึกฝึกทดลองเองได้ โดยเลียนแบบผู้ใหญ่ และไม่จำเป็นต้องมีครูสอน

การตีตอยอ หรือตอยอฮอร์น เป็นทำนองดนตรีที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการแสดงลิเกจ๊าดไต เนื่องจากต้องสืบทอดกับการขับร้องที่เรียกว่า เฮ็ดความ หรือการร้องความ หรือการร้องเดี่ยว ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะขั้นสูงที่ต้องใช้ปฏิภาณในการค้นสด และได้รับความนิยมนับเป็นอย่างมากในรัฐชาน

ลิเกจ๊าดไตหรือการละเล่นจ๊าดไตนี้เป็นการแสดงชุดใหญ่ ประกอบด้วยผู้แสดงจำนวนมาก การแสดงจ๊าดไตสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ องค์ประกอบจ๊าดไตคล้ายกับคณะลิเกของภาคกลาง ประกอบด้วยเวที ฉาก วงดนตรี และนักแสดงที่แต่งกายงดงามตามท้องเรื่อง เวทียังประกอบด้วยแสงสีเสียงตระการตาเป็นการดึงดูดผู้ชมด้วย

การละเล่นจ๊าดไตมาจากการละเล่นพื้นเมืองของชนพม่า แต่ไทใหญ่นำมาประยุกต์ให้เข้ากับศิลปะของตนเอง โดยอาจนำมาจากการแสดงของพม่าที่เรียกว่า สาด ปเว (Zat Pwe) ซึ่ง "Zat" แปลว่า เรื่องราว และ "Pwe" แปลว่า การแสดง หมายถึง ละครรำแบบฉบับของพม่าอย่างหนึ่ง มักเล่นเรื่องราวจากพุทธชาดก หรือประวัติศาสตร์พม่า มีทั้งการร้อง การรำ และมีวงดนตรีเส่ง (Saing) บรรเลงประกอบ โดยมีเครื่องดนตรีนำคือกลอง การแสดงชนิดนี้แสดงในงานเฉลิมฉลองและงานเทศกาลต่าง ๆ และมักดำเนินไปตลอดคืน สาด ปเวมีทั้งการเล่นตลกประเภท โครมครามที่ใช้ท่าทางการเคลื่อนไหวที่ขบขัน (slapstick comedy) การฟ้อนรำ ละครเริงรมย์ (melodrama) และบางครั้งก็มีทั้งเพลงป๊อบด้วย เดิมที สาด ปเว มีตัวละครเพียง ๒ ตัว คือ พระเอก และนางเอก แต่ปัจจุบันใช้ผู้แสดงร่วมมากมาย แต่งกายด้วยเครื่องทรงสีอันสดใสตระการตา ถือเป็นรูปแบบของงานศิลป์ที่ผสมผสานการเล่าเรื่องราว ศิลปะการแสดง และการแสดงออกทางวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว⁷²

ลิเกจ๊าดไตก็เป็นงานศิลป์ที่รวมรูปแบบหลากหลายทั้งการฟ้อนรำ ขับร้อง การเล่นตลก เนื้อหาที่แสดงมักเป็นชาดกและประวัติศาสตร์ และยังเป็นการแสดงที่ดำเนินไปตลอดทั้งคืน ด้วยความเหมือนคล้ายนี้จึงเป็นไปได้ว่า ลิเกจ๊าดไตของไทใหญ่รับอิทธิพลมาจากการแสดง Zat Pwe นี้ แล้วนำมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวิถีวัฒนธรรมของตน

ลำดับขั้นตอนการแสดงลิเกจ๊าดไตนั้น อาจมีรายละเอียดหรือขั้นตอนย่อย ๆ แตกต่างกันไปบ้าง แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อนั้นมีขั้นตอนใหญ่ ๆ ของการแสดงทุกคณะมีลักษณะที่คล้ายกัน คือ การเริ่มต้นด้วยการไหว้พระ การบูชาขันครุ ณ เวทีการแสดง บางคณะจัดพิธีหลังจากแล้วยังทำการไหว้ครุหน้าฉากอีกด้วยคือ ศิลปินทำการบูชาพระสุรัสติ เพื่อให้ผู้ชมได้เห็น การลาจากกันในช่วงปิดการแสดงใช้เพลงลาคือ เพลงอ่องหะอ่องจ้อง ถือเป็นการเล่นครุและลาผู้ชมด้วยเช่นกัน

⁷²Karen Hewell. ๒๕๕๖. *Myanmar's Nocturnal Operas: Zat-Pwe*.(online) แหล่งที่มา : www.buffapotours.com/blog/myanmars-nocturnal-operas-zat-pwe/ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๖.

การแสดงลิเกจ้ำดไต้นี้มักไม่มีบทตายตัว จึงไม่มีการฝึกซ้อมอย่างจริงจัง หรือมีฝึกซ้อมบ้างก็เป็นการซ้อมทุกบทบาทเหมือนกันหมดทุกคน หัวหน้าวงบอกให้นักแสดงรับทราบว่าจะเล่นเรื่องอะไร แล้วจึงแจกบทให้แต่ละคนในวันแสดงนั่นเอง ซึ่งนักแสดงแต่ละคนก็จะต้องรับผิดชอบบทบาทที่ได้รับมอบหมายมา คิดเนื้อเพลงที่จะร้องเองให้สอดคล้องกับเรื่องที่แสดง และร้องไปตามทำนองซึ่งเป็นทำนองที่เหมือน ๆ กัน ทุกคณะ กล่าวคือ ทำนองล่องคอง จี ๑ จี ๒ เป็นต้น

เครื่องดนตรีวงลิเกจ้ำดไต้แบบดั้งเดิมมีคือ ปี่ผิว (หรือปี่ตองลิด หรือขลุ่ย) แบนโจ กลองป็น เป็นกลองเสียงเบส ตอยอฮอร์น มอตัน บัตลา (ระนาดไม้) และกลองชอกกลึงปิด ปัจจุบันเพื่อให้ทันยุคสมัยและเพื่อดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้สนใจลิเกจ้ำดไต้มากขึ้น ลิเกจ้ำดไต้จึงได้เพิ่มเครื่องดนตรีแบบตะวันตก เช่น กีตาร์ ออร์แกน เบส กลองชุด เข้าไปด้วย รวมทั้งเพลงที่ขับร้องก็เพิ่มเพลงแนวสมัยใหม่เข้าไปด้วยเช่นกัน

การแสดงลิเกจ้ำดไต้ยังคงเป็นที่นิยมอยู่ไม่น้อยในสังคมไทใหญ่ ศิลปินอาวุโสหลายท่านได้ถ่ายทอดวิชาแก่เยาวชนรุ่นหลังไว้ เช่น ครูจายก่าหลังวัน ครูจายหลาวมอญ ยายคำไม้ ที่เคยสอนเด็กไว้หลายสิบคน ซึ่งบ้างก็สามารถสืบทอดด้วยการตั้งคณะลิเกจ้ำดไต้ของตนด้วย ศิษย์บางคนของศิลปินเหล่านี้ก็อพยพมาอยู่ประเทศไทย และตั้งคณะลิเกจ้ำดไต้ในประเทศไทยก็มีศิลปินลิเกจ้ำดไต้ รัฐชานยังคงมุ่งมั่นที่จะสืบสานวัฒนธรรมการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของไทใหญ่นี้ต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ และเชื่อว่า การแสดงนี้จะยังคงไม่สูญหายไปในวันเร็ววัน เนื่องจากยังมีเยาวชนที่สนใจเรียนรู้ ทั้งวัดอันเป็นเสมือนศูนย์รวมกิจกรรมชุมชนก็ส่งเสริม อยากรู้ก็ตาม ปัญหาของลิเกจ้ำดไต้ก็มีอยู่ กล่าวคือ เงินค่าตอบแทนที่ได้จากการแสดงแต่ละครั้งนั้นเป็นจำนวนน้อยประมาณไม่เกิน ๓๐๐ บาทต่อคืนเท่านั้น ซึ่งไม่พอยังชีพ เงินค่าตอบแทนจำนวนน้อยมากเช่นนี้ยังเป็นอุปสรรคต่อการสร้างนักแสดงรุ่นใหม่ด้วย ทำให้ไม่มีเยาวชนสนใจจะเรียนรู้การแสดงนี้สักหรือที่สนใจเรียนรู้ก็เข้าไปในช่วงวัยเยาว์เพื่อเป็นความรู้ติดตัวเท่านั้น มิได้ตั้งใจจะยึดเป็นอาชีพต่อไป และเมื่อถึงวัยที่ต้องหาเลี้ยงชีพสร้างครอบครัวก็มักจะหันไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่รายได้มั่นคงกว่า

ปัญหาอีกประการหนึ่งของคณะลิเกจ้ำดไต้ก็คือ การแข่งเวลาแสดงของนักร้องในวง การแสดงจ้ำดไต้มีขั้นตอนหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำแก่นักร้องนักแสดงคือ การร้องเพลงตามคำขอ ซึ่งเป็นการขับร้องเดี่ยวคลอไปกับดนตรีที่มักเป็นตอยอฮอร์น ช่วงนี้ผู้ที่ขอเพลงจะให้เงินรางวัลแก่ผู้ขับร้อง ยิ่งถูกใจมากก็ยิ่งให้มาก หรือยิ่งขับร้องยาวนานขึ้นก็จะยิ่งได้เงินรางวัลมากขึ้น เงินรางวัลดังกล่าวไม่ต้องเข้ากองกลางของวง เป็นธรรมเนียมที่นักร้องกับนักดนตรีจะแบ่งกันในอัตราร้อยละ ๗๐: ๓๐ ดังนั้น นักร้องเพลงตามคำขอจึงพยายามยืดช่วงเวลาร้องเพลงของตนให้ยาวนานที่สุด เพื่อผลตอบแทนที่มากกว่า ซึ่งขณะเดียวกันก็สร้างความไม่พอใจแก่เพื่อนนักร้องร่วมคณะ ที่ต้องการออกไปขับร้องเพื่อให้ได้เงินรางวัลบ้าง หากหัวหน้าวงไม่ควบคุมเวลาและจัดลำดับการแสดงของนักร้องให้ดี ก็จะทำให้เกิดปัญหาในระหว่างนักร้องนักแสดงด้วยกัน นอกจากนั้น เนื่องจากนักแสดงแต่ละคนรับผิดชอบแต่บทของตน จึงมีบ้างที่แสดงเกินบทและบ้างที่อยากเด่นเฉพาะตน การแสดงจึงอาจไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งทางแก้ปัญหานี้ทั้ง ๒ ประการนี้อยู่ที่การควบคุมของหัวหน้าวงที่ต้องกำหนดระเบียบปฏิบัติในการแสดงแก่ลูกวง มีการฝึกซ้อมตามบทบาทที่จะแสดง และกำหนดเวลาการร้องเพลงตามคำขอของนักร้องแต่ละคนเพื่อให้เกิดความยุติธรรม

ชาวไทยใหญ่ รัฐชาน ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมดนตรีและการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น แม้จะมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความทันสมัยบ้างแต่รูปแบบหลักยังคงดำรงอยู่ ซึ่งอาจเป็นได้ว่า วัฒนธรรมดนตรีเหล่านี้สอดประสานอยู่ในพิธีกรรมและความเชื่อทั้งทางพระพุทธศาสนาและการถือเจ้าถือผี ชาวไทยใหญ่เป็นผู้มีศรัทธาแน่นแฟ้นในพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา ยังคงปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ตามเทศกาลและประเพณีอย่างต่อเนื่อง งานบุญเหล่านี้มีดนตรีประกอบอย่างขาดมิได้ ทั้งเป็นการบรรเลงเพื่อความครึกครื้น และทั้งเชื่อว่าเสียงดนตรี โดยเฉพาะกลองสามารถส่งบุญกุศลไปยังผู้วายชนม์ในภพอื่นได้ด้วย แม้ศิลปินกลองจะไม่มีการถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังอย่างเป็นทางการจะลักษณะ แต่วัฒนธรรมกลองของไทยใหญ่ยังคงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องและไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกลองหรือวิธีการเล่นมากนัก เนื่องจากกลองเป็นเครื่องดนตรีที่พบเห็นได้เสมอในชีวิตประจำวันคือ ในงานบุญงานประเพณีต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายทุกเดือน ชาวบ้านจึงคุ้นเคยใกล้ชิดกับกลอง สามารถเรียนรู้แบบซึมซับจากการได้เห็นได้ยินเสมอ ๆ อาจกล่าวได้ว่า ตราบไคที่ชาวไทยใหญ่ยังคงยึดมั่นศรัทธาในงานบุญงานประเพณี トラบนั้น การบรรเลงกลองและเครื่องดนตรีประกอบวงกลองก็จะยังคงอยู่คู่กัน

ส่วนการละเล่นจ๊าดไค่นั้น ก็ยังอยู่ในความนิยมไม่เสื่อมคลาย เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการด้านบันเทิงหลากหลายรูปแบบของชาวไทยใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ ลิเกจ๊าดไคเป็นมหรสพที่ครบเครื่อง เพราะสามารถสอดแทรกการร้องรำทำเพลง สนทนา เครื่องแต่งกาย ฉาก เนื้อหาวรรณกรรม พิธีกรรมความเชื่อรวมเป็นหนึ่งเดียว ลิเกจ๊าดไคมีตั้งแต่การไหว้ดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ รำ ร้องหมู่ ร้องเดี่ยว เกี้ยวพา และยังขอเพลงที่มีเนื้อหาตามต้องการได้ด้วย ลิเกจ๊าดไคนี้เป็นการแสดงแบบหมู่คณะ ศิลปินต้องผ่านการฝึกซ้อมและฟ้อนรำมาเป็นพิเศษ การถ่ายทอดจึงเป็นไปแบบจากครูสู่ศิษย์มากกว่าจะเป็นแบบครูพักลักจำเช่นดนตรีกลอง ทั้งการขับร้องบางลักษณะก็ยาก เช่น การร้องเพลงสรรเสริญพระสุรสี ซึ่งปัจจุบันเหลือจำนวนผู้ที่ขับร้องได้ไม่มากนัก ทั้งต้องมีไหวพริบปฏิภาณในการค้นคำร้องสดเพื่อสนองคำขอของผู้ชม ศิลปินลิเกจ๊าดไคจึงต้องเป็นผู้มีใจรักและต้องผ่านการฝึกฝนมากทีเดียว และค่าตอบแทนในการแสดงก็ไม่มากนัก จึงอาจมีผู้สืบทอดวัฒนธรรมการแสดงนี้น้อยลง ทั้งคณะจ๊าดไคก็ต้องปรับเปลี่ยนขั้นตอนการแสดงตามความชื่นชอบของผู้ชมด้วย เช่น เพิ่มเครื่องดนตรีแบบตะวันตก ปรับเปลี่ยนเนื้อหาของละครให้ทันสมัย นักร้องที่ร้องเพลงตามคำขอก็ต้องเรียนรู้แนวเพลงใหม่ ๆ ที่ชาวไทยใหญ่นิยม เช่น เพลงไทยสากล ด้วย ความอยู่รอดของลิเกจ๊าดไคจึงต้องขึ้นอยู่กับผู้ชมต่างจากวงกลองซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านที่เป็นคนตรีจะรวมตัวกันบรรเลงเพื่อความสนุกสนานครึกครื้นในงานชุมนุมของหมู่บ้าน โดยมีไคเน้นเรื่องค่าตอบแทนนัก

อย่างไรก็ตาม วงกลองต่าง ๆ และลิเกจ๊าดไค รวมทั้งพิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับการแสดงและการถ่ายทอดของชาวไทยใหญ่รัฐชานนี้ถือเป็นศิลปะพื้นบ้านอันควรแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ เพื่อบ่งบอกความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ในสภาวะที่ไร้เอกราช และอาจถูกกลบกลืนไปในวัฒนธรรมของชนชาติที่มีอำนาจทางการเมืองเหนือกว่านี้ ปัจจุบันสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา รวมทั้งรัฐชาน ยังเป็นเมืองปิดที่มีได้รับความเจริญแบบตะวันตกมากนัก ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อพื้นบ้านจึงยังคงดำรงอยู่อย่างเข้มข้น ทำให้วัฒนธรรมดนตรีของไทยใหญ่นี้ก็ยังคงเป็นที่นิยมและสืบทอดกันต่อไป แต่ควรต้องมีการ

ถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ เพื่อมิให้แบบอย่างที่ถูกต้องลบเลือนหลงลืมไป และให้ดำรงความเข้มแข็งได้ในอนาคตเมื่อกระแสความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีหลั่งไหลสู่รัฐชาน

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่รัฐชานนี้จึงทำให้ทราบถึงที่มา รูปแบบดั้งเดิมของการแสดง การปรับเปลี่ยน และปัญหาการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีเหล่านี้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และการศึกษาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในถิ่นอื่น ๆ เช่น ชุมชนชาวไทใหญ่ในประเทศไทยด้วย

บทที่ ๖

การศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเครื่องดนตรีไทยใหญ่
ในรัฐชาน ราชอาณาจักรแห่งสหภาพเมียนมา

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์

สารบัญ

	หน้า
๖.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	๑พ
๖.๒ การกำหนดเขตพื้นที่เก็บข้อมูลในเมืองสีป่อ	๔พ
๖.๓ ความเชื่อและขนบปฏิบัติเกี่ยวกับกลองก้นยาวของชาวไทใหญ่ เมืองสีป่อ	๗พ
๖.๔ ส่วนประกอบของกลองก้นยาวและการสร้างกลองก้นยาว เมืองสีป่อ รัฐชาน	๑๐พ
๖.๕ วัสดุที่ใช้สร้างกลองก้นยาว	๑๓พ
๖.๖ ขนาดและสัดส่วนของกลองก้นยาว	๒๑พ
๖.๗ สรุปท้ายบท	๓๐๔พ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๑ ผู้วิจัยกับซุ้มประติมากรรมทรงกลองก้นยาวทางเข้าหมู่บ้านน้ำล้น เมืองสีป้อ รัฐชาน	๑พ
ภาพที่ ๒ งานฉลองพระเจดีย์บ่อจู้ เมืองสีป้อ รัฐชาน	๒พ
ภาพที่ ๓ เจ้าสมพงษ์และผู้วิจัยภายในหอคิววันออก เรือนเจ้าเมืองสีป้อ รัฐชาน	๕พ
ภาพที่ ๔ ครูล่าหู่ ช่างทำกลองหนังเถียงผา	๑๑พ
ภาพที่ ๕ ครูล่าหู่ตกแต่งและติดจำกลองก้นยาวให้คณะกลองก้นยาวของกลางเวียง	๑๒พ
ภาพที่ ๖ การติดจำกลองก้นยาวของชาวไตซอน	๑๒พ
ภาพที่ ๗ การติดจำกลองก้นยาวเมื่อเสร็จแล้วเป็นวงกลม	๑๒พ
ภาพที่ ๘ การติดจำกลองก้นยาวที่เว้นช่องว่างตรงกลางของชาวไตซอน	๑๒พ
ภาพที่ ๙ การตีลงสั้นบนจำกลองของกลองก้นยาวไตซอน	๑๓พ
ภาพที่ ๑๐ ตันผักกุ่ม	๑๔พ
ภาพที่ ๑๑ ใบผักกุ่ม ๓ ใบ	๑๔พ
ภาพที่ ๑๒ เปลือกตันผักกุ่ม	๑๕พ
ภาพที่ ๑๓ กิ่งและใบตันผักกุ่ม	๑๕พ
ภาพที่ ๑๔ ตันสูง บริเวณวัดจอยกุง เมืองจ้อกแม	๑๖พ
ภาพที่ ๑๕ รากไม้ตันสูง	๑๗พ
ภาพที่ ๑๖ ใบตันสูง	๑๗พ
ภาพที่ ๑๗ ลำต้นและต้นมะเหล็งก๊ะ	๑๘พ
ภาพที่ ๑๘ เปลือกตันมะเหล็งก๊ะ	๑๙พ
ภาพที่ ๑๙ กิ่งและใบตันมะเหล็งก๊ะ	๑๙พ
ภาพที่ ๒๐ ใบมะเหล็งก๊ะ	๒๐พ

ภาพที่ ๒๑	คลองขุดเมือง บ้านเหลาขุ่น เวียงสี่ป้อ รัชชาน	๒๑พ
ภาพที่ ๒๒	บ้านกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสี่ป้อ	๒๑พ
ภาพที่ ๒๓	นายนาง ผู้ดูแลคลองก้นยาวบ้านมะม่วงหึง	๒๒พ
ภาพที่ ๒๔	คลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๓พ
ภาพที่ ๒๕	หน้าคลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๔พ
ภาพที่ ๒๖	การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกับหูหึ่งคลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๕พ
ภาพที่ ๒๗	เล็บข้างและช่วยคลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง.....	๒๕พ
ภาพที่ ๒๘	เอวคลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๖พ
ภาพที่ ๒๙	การบากลูกแก้วคลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง.....	๒๖พ
ภาพที่ ๓๐	ก้นก็่คลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๗พ
ภาพที่ ๓๑	หน้าคลองก้นยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๘พ
ภาพที่ ๓๒	การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงคลองก้นยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๘พ
ภาพที่ ๓๓	เล็บข้างและช่วยคลองก้นยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๘พ
ภาพที่ ๓๔	เอวคลองก้นยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง.....	๒๙พ
ภาพที่ ๓๕	การบากร่องรอยลูกแก้วคลองก้นยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง	๒๙พ
ภาพที่ ๓๖	ก้นก็่คลองก้นยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง.....	๒๙พ
ภาพที่ ๓๗	ทางเข้าบ้าน โหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสี่ป้อ	๓๐พ
ภาพที่ ๓๘	ศาลากลางของหมู่บ้านสำหรับเก็บสิ่งของทำบุญส่วนรวม.....	๓๐พ
ภาพที่ ๓๙	ผู้ใหญ่บ้านป้อกโหยงจ้าง ผู้ดูแลรักษาคลองก้นยาวศาลาของหมู่บ้าน	๓๑พ
ภาพที่ ๔๐	กระโถส่วนกลางของหมู่บ้าน	๓๑พ
ภาพที่ ๔๑	ถ้วยชามเครื่องครัวของหมู่บ้าน	๓๒พ
ภาพที่ ๔๒	คลองก้นยาว ๓ ใบของหมู่บ้าน	๓๒พ

ภาพที่ ๔๓ กลองก้นยาวใบที่ ๑๓๓พ

ภาพที่ ๔๔ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑๓๓พ

ภาพที่ ๔๕ การร้อยสายดึงเร่เสียงกลองก้นยาวใบที่ ๑๓๔พ

ภาพที่ ๔๖ ไหกลองก้นยาวใบที่ ๑.....๓๔พ

ภาพที่ ๔๗ เล็บช้าง ช่วยกลอง และฐานกลองก้นยาวที่ตกแต่งด้วยลายสีและกระจกสีใบที่ ๑.....๓๕พ

ภาพที่ ๔๘ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ และการบากรอยควั่นลูกแก้ว.....๓๕พ

ภาพที่ ๔๙ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑..... ๓๖พ

ภาพที่ ๕๐ การตกแต่งก้นกึ่งและก้นไหกลองก้นยาวใบที่ ๑..... ๓๖พ

ภาพที่ ๕๑ กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ๓๗พ

ภาพที่ ๕๒ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง๓๗พ

ภาพที่ ๕๓ ไหกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง๓๘พ

ภาพที่ ๕๔ การร้อยสายเส้นดึงเสียงหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง๓๘พ

ภาพที่ ๕๕ เล็บช้างหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง๓๙พ

ภาพที่ ๕๖ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง๓๙พ

ภาพที่ ๕๗ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง๔๐พ

ภาพที่ ๕๘ การตกแต่งฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง๔๐พ

ภาพที่ ๕๙ กลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง.....๔๑พ

ภาพที่ ๖๐ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง๔๒พ

ภาพที่ ๖๑ ไหกลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง๔๒พ

ภาพที่ ๖๒ เล็บช้างและช่วยกลองใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง.....๔๓พ

ภาพที่ ๖๓ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง.....๔๓พ

ภาพที่ ๖๔ การบากรอยควั่นลูกแก้วกลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง๔๔พ

ภาพที่ ๖๕	ฐานกันกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านโหย่งจ้าง	๔๔พ
ภาพที่ ๖๖	ทางเข้าบ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ.....	๔๕พ
ภาพที่ ๖๗	ศาลาเก็บเครื่องใช้งานปอยของบ้านกองกลาง	๔๕พ
ภาพที่ ๖๘	ด้านข้างห้องเก็บของศาลาเก็บเครื่องใช้งานปอยบ้านกองกลาง	๔๕พ
ภาพที่ ๖๙	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกองกลาง	๔๖พ
ภาพที่ ๗๐	การเก็บรักษากลองกันยาวบ้านกองกลาง	๔๖พ
ภาพที่ ๗๑	กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๔๗พ
ภาพที่ ๗๒	หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๔๗พ
ภาพที่ ๗๓	การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๔๘พ
ภาพที่ ๗๔	ลักษณะโหลกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง.....	๔๘พ
ภาพที่ ๗๕	เล็บซ้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๔๙พ
ภาพที่ ๗๖	เอวกลองกันยาวและการบากรอยลูกแก้วของโหลกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๔๙พ
ภาพที่ ๗๗	ฐานกันกึ่งบนล้อเลื่อนของกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง.....	๕๐พ
ภาพที่ ๗๘	การตกแต่งใต้ฐานกันกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๐พ
ภาพที่ ๗๙	กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง	๕๑พ
ภาพที่ ๘๐	หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง.....	๕๑พ
ภาพที่ ๘๑	การร้อยเส้นดิ่งเร่งเสียงกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง	๕๒พ
ภาพที่ ๘๒	เล็บซ้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง	๕๒พ
ภาพที่ ๘๓	เอวกลองกันยาวและการบากรอยลูกแก้ว กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง	๕๓พ
ภาพที่ ๘๔	ฐานกันกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง	๕๓พ
ภาพที่ ๘๕	กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๔พ
ภาพที่ ๘๖	การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๕พ

ภาพที่ ๘๗ สายดิ่งเร่งสายที่ชำระคของกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๕พ
ภาพที่ ๘๘ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๖พ
ภาพที่ ๘๙ เล็บข้างและการร้อยสายดิ่งเร่งหนังที่สมบูรณ์ของกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๖พ
ภาพที่ ๙๐ การพันผ้าเพื่อรักษาผิวไม้ที่แตกแล้วของกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๗พ
ภาพที่ ๙๑ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง	๕๘พ
ภาพที่ ๙๒ ก้นกึ่งด้านล่างของกลองก้นยาวใบที่ ๑ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๕๘พ
ภาพที่ ๙๓ ป้ายทางเข้าตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๕๘พ
ภาพที่ ๙๔ ร้านขายของข้างทางริมถนนในตำบลน้ำล้น	๕๙พ
ภาพที่ ๙๕ หน้าร้านในตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๕๙พ
ภาพที่ ๙๖ กลองก้นยาวที่ระลึกและสิ่งของในร้านชำ ตำบลน้ำล้น	๕๙พ
ภาพที่ ๙๗ บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๖๐พ
ภาพที่ ๙๘ ประตูทางเข้าหน้าบ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านป้อกงาน	๖๐พ
ภาพที่ ๙๙ การผูกกลองก้นยาว บ้านป้อกงาน	๖๐พ
ภาพที่ ๑๐๐ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน	๖๑พ
ภาพที่ ๑๐๑ หูหึ่งของกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน	๖๑พ
ภาพที่ ๑๐๒ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงของกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน	๖๑พ
ภาพที่ ๑๐๓ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน	๖๒พ
ภาพที่ ๑๐๔ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน	๖๒พ
ภาพที่ ๑๐๕ การทาสีตกแต่งหางกลองและฐานก้นกึ่ง บ้านป้อกงาน	๖๓พ
ภาพที่ ๑๐๖ ฐานก้นกึ่งด้านล่างของกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน	๖๓พ
ภาพที่ ๑๐๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป้อกงาน	๖๕พ
ภาพที่ ๑๐๘ หูหึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป้อกงาน	๖๕พ

ภาพที่ ๑๐๕ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงของกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปือกงาน	๖๕พ
ภาพที่ ๑๑๐ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปือกงาน	๖๖พ
ภาพที่ ๑๑๑ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปือกงาน	๖๖พ
ภาพที่ ๑๑๒ การบากคว้นรอยลูกแก้วของกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปือกงาน	๖๗พ
ภาพที่ ๑๑๓ การประดับฐานก้นกี้อของกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปือกงาน	๖๗พ
ภาพที่ ๑๑๔ ฐานก้นกี้อด้านล่างของกลองก้นยาว บ้านปือกงาน	๖๗พ
ภาพที่ ๑๑๕ ศาลากลางเก็บเครื่องใช้ บ้านปือกห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๖๘พ
ภาพที่ ๑๑๖ หน้ากลองก้นยาว บ้านปือกห้อง	๖๘พ
ภาพที่ ๑๑๗ หน้ากลองก้นยาว บ้านปือกห้อง	๖๘พ
ภาพที่ ๑๑๘ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาว บ้านปือกห้อง	๗๐พ
ภาพที่ ๑๑๙ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาว บ้านปือกห้อง	๗๐พ
ภาพที่ ๑๒๐ เล็บข้างและร่องเล็บข้าง กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปือกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๗๐พ
ภาพที่ ๑๒๑ เอวกลองก้นยาว บ้านปือกห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๗๑พ
ภาพที่ ๑๒๒ ด้านล่างของก้นกี้อกลองก้นยาวบ้านปือกห้อง	๗๑พ
ภาพที่ ๑๒๓ ด้านบนของก้นกี้อกลองก้นยาวบ้านปือกห้อง	๗๑พ
ภาพที่ ๑๒๔ ทางเข้าบ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๗๒พ
ภาพที่ ๑๒๕ ศาลาเก็บของส่วนกลาง บ้านปางซิม	๗๒พ
ภาพที่ ๑๒๖ การเก็บรักษากลองก้นยาว บ้านปางซิม	๗๓พ
ภาพที่ ๑๒๗ กลองก้นยาว บ้านปางซิม	๗๔พ
ภาพที่ ๑๒๘ หน้ากลองก้นยาว บ้านปางซิม	๗๕พ
ภาพที่ ๑๒๙ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาว บ้านปางซิม	๗๕พ
ภาพที่ ๑๓๐ เล็บข้างที่ชำรุดและช่วยกลองก้นยาว บ้านปางซิม	๗๖พ

ภาพที่ ๑๓๑ สายดึงแรงเสียดที่ขาของกลองก้นยาว บ้านปางซิม ๗๖พ

ภาพที่ ๑๓๒ เอวกลองก้นยาว บ้านปางซิม.....๗๗พ

ภาพที่ ๑๓๓ การบากรอยลูกแก้วกลองก้นยาวบ้านปางซิม.....๗๗พ

ภาพที่ ๑๓๔ การตกแต่งฐานก้นกึ่งด้านล่าง กลองก้นยาวบ้านปางซิม.....๗๗พ

ภาพที่ ๑๓๕ ครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง เมืองสีป้อ ๗๘พ

ภาพที่ ๑๓๖ คณะเนร วัดหนองนิม บ้านกุงหย่อง..... ๗๙พ

ภาพที่ ๑๓๗ การสอนหนังสือเนร วัดหนองนิม บ้านกุงหย่อง..... ๗๙พ

ภาพที่ ๑๓๘ วัดหนองนิม บ้านกุงหย่อง ๗๙พ

ภาพที่ ๑๓๙ ทางเข้าวัดหนองนิม บ้านกุงหย่อง ๘๐พ

ภาพที่ ๑๔๐ กลองก้นยาวของครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง ๘๐พ

ภาพที่ ๑๔๑ หน้ากลองก้นยาว บ้านครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง.....๘๒พ

ภาพที่ ๑๔๒ การร้อยสายดึงเสียดหน้ากลอง บ้านครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง ๘๒พ

ภาพที่ ๑๔๓ การทอดสายดึงแรงเสียดบนไหกลองก้นยาว บ้านครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง ๘๓พ

ภาพที่ ๑๔๔ เด็บซ้างและช่วยกลองก้นยาว บ้านครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง ๘๓พ

ภาพที่ ๑๔๕ เอวกลองก้นยาว บ้านครูหม่วนม้วน ๘๔พ

ภาพที่ ๑๔๖ ก้นกึ่งกลองก้นยาว บ้านครูหม่วนม้วน..... ๘๔พ

ภาพที่ ๑๔๗ ก้นกึ่งกลองก้นยาว บ้านครูหม่วนม้วน ๘๔พ

ภาพที่ ๑๔๘ การบากรอยลูกแก้ว กลองก้นยาวบ้านครูหม่วนม้วน ๘๔พ

ภาพที่ ๑๔๙ ศาลากลางของบ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำตัน เมืองสีป้อ..... ๘๕พ

ภาพที่ ๑๕๐ ชั้นเก็บถ้วยชาม เครื่องครัว ศาลากลางบ้านกุงหย่อง ๘๕พ

ภาพที่ ๑๕๑ เตาชุดที่ ๑ ศาลากลางบ้านกุงหย่อง ๘๖พ

ภาพที่ ๑๕๒ เตาชุดที่ ๒ ศาลากลางบ้านกุงหย่อง..... ๘๖พ

ภาพที่ ๑๕๓ พระประธานหน้าโถงประชุม ศาลากลางบ้านกุยหย่อง.....	๘๖พ
ภาพที่ ๑๕๔ ครุภัณฑ์ตะมา ที่ปรึกษาคณะกรรมการบ้านกุยหย่อง	๘๗พ
ภาพที่ ๑๕๕ กลองก้นยาว บ้านกุยหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ	๘๘พ
ภาพที่ ๑๕๖ หน้ากลองก้นยาว บ้านกุยหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ.....	๘๙พ
ภาพที่ ๑๕๗ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงของกลองก้นยาว บ้านกุยหย่อง.....	๘๙พ
ภาพที่ ๑๕๘ เอวกลองก้นยาวและช่วยกลองก้นยาว บ้านกุยหย่อง.....	๘๙พ
ภาพที่ ๑๕๙ เอวกลองก้นยาว บ้านกุยหย่อง	๙๐พ
ภาพที่ ๑๖๐ การตกแต่งสีแดงและสีดำ กลองก้นยาวบ้านกุยหย่อง.....	๙๐พ
ภาพที่ ๑๖๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ.....	๙๑พ
ภาพที่ ๑๖๒ ถนนหน้าบ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๑พ
ภาพที่ ๑๖๓ การเก็บรักษากลองก้นยาว บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๒พ
ภาพที่ ๑๖๔ หิ้งบูชา บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน.....	๙๒พ
ภาพที่ ๑๖๕ กลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๓พ
ภาพที่ ๑๖๖ กลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน.....	๙๔พ
ภาพที่ ๑๖๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๔พ
ภาพที่ ๑๖๘ สายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๕พ
ภาพที่ ๑๖๙ ครุภัณฑ์ทดสอบกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน.....	๙๕พ
ภาพที่ ๑๗๐ การตกแต่งคอกกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๖พ
ภาพที่ ๑๗๑ ช่วยกลองก้นยาวและเล็บกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๖พ
ภาพที่ ๑๗๒ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๗พ
ภาพที่ ๑๗๓ ฐานก้นกึ่งด้านล่าง กลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๘พ
ภาพที่ ๑๗๔ กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน	๙๘พ

ภาพที่ ๑๗๕	หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๕๕พ
ภาพที่ ๑๗๖	การร้อยสายดิ่งเรียงเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๑๐๐พ
ภาพที่ ๑๗๗	เล็บข้างและช่วยกลอง กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๑๐๐พ
ภาพที่ ๑๗๘	ไหกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๑๐๑พ
ภาพที่ ๑๗๙	เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๑๐๑พ
ภาพที่ ๑๘๐	การบากกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๑๐๒พ
ภาพที่ ๑๘๑	ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๑๐๒พ
ภาพที่ ๑๘๒	ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน	๑๐๒พ
ภาพที่ ๑๘๓	ลานด้านหน้าศาลาส่วนกลาง บ้านปางไฮ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ.....	๑๐๓พ
ภาพที่ ๑๘๔	องหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๔พ
ภาพที่ ๑๘๕	กลองก้นยาวใบที่ ๑ และ ๒ บ้านปางไฮ	๑๐๔พ
ภาพที่ ๑๘๖	หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๕พ
ภาพที่ ๑๘๗	การร้อยสายดิ่งเรียงเสียงของกลองใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๕พ
ภาพที่ ๑๘๘	รูปทรงไหกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๖พ
ภาพที่ ๑๘๙	ช่วยกลองและเล็บข้างของกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๖พ
ภาพที่ ๑๙๐	การบากคว้นรอยลูกแก้วและเอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๗พ
ภาพที่ ๑๙๑	ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๗พ
ภาพที่ ๑๙๒	รูกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ	๑๐๘พ
ภาพที่ ๑๙๓	หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปางไฮ	๑๐๙พ
ภาพที่ ๑๙๔	หูหึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ ไว้สำหรับใส่สายสะพายกลอง บ้านปางไฮ	๑๐๙พ
ภาพที่ ๑๙๕	การร้อยสายเรียงเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปางไฮ	๑๐๙พ
ภาพที่ ๑๙๖	การร้อยสายดิ่งเรียงเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านปางไฮ	๑๑๐พ

ภาพที่ ๑๕๗	เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว๑๑๐พ
ภาพที่ ๑๕๘	การบากรอยลูกแก้วจากคอกกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว๑๑๑พ
ภาพที่ ๑๕๙	เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว๑๑๒พ
ภาพที่ ๒๐๐	ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว๑๑๒พ
ภาพที่ ๒๐๑	ศาลาเก็บเครื่องใช้ส่วนรวม บ้านหนองเจียว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ๑๑๓พ
ภาพที่ ๒๐๒	การเก็บกลองก้นยาว บ้านหนองเจียว๑๑๓พ
ภาพที่ ๒๐๓	ต่างเอ ผู้ใหญ่บ้านหนองเจียว๑๑๔พ
ภาพที่ ๒๐๔	หน้ากลองก้นยาว บ้านหนองเจียว๑๑๔พ
ภาพที่ ๒๐๕	กลองก้นยาวใบ บ้านหนองเจียว๑๑๕พ
ภาพที่ ๒๐๖	ไหกลองก้นยาว บ้านหนองเจียว๑๑๖พ
ภาพที่ ๒๐๗	เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาว บ้านหนองเจียว๑๑๖พ
ภาพที่ ๒๐๘	เอวกลองก้นยาว บ้านหนองเจียว๑๑๗พ
ภาพที่ ๒๐๙	เอวกลองก้นยาว บ้านหนองเจียว๑๑๗พ
ภาพที่ ๒๑๐	วัดของกลอง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ๑๑๘พ
ภาพที่ ๒๑๑	พระประธานทำจากไม้ไผ่สาน วัดของกลาง๑๑๘พ
ภาพที่ ๒๑๒	กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดของกลาง๑๑๙พ
ภาพที่ ๒๑๓	หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดของกลาง๑๒๐พ
ภาพที่ ๒๑๔	การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดของกลาง๑๒๑พ
ภาพที่ ๒๑๕	ไหกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดของกลาง๑๒๑พ
ภาพที่ ๒๑๖	เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดของกลาง๑๒๑พ
ภาพที่ ๒๑๗	เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดของกลาง๑๒๒พ
ภาพที่ ๒๑๘	ฐานก้นกึ่งตักแต่งด้วยสีแดงและสีขาว วัดของกลาง๑๒๒พ

ภาพที่ ๒๑๘ กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง	๑๒๓พ
ภาพที่ ๒๑๙ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง	๑๒๓พ
ภาพที่ ๒๒๐ การร้อยสายเร่ดิ่งเสียดึงกับหูหิ้ง กลองก้นยาว วัดจงกลาง	๑๒๔พ
ภาพที่ ๒๒๑ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง	๑๒๔พ
ภาพที่ ๒๒๒ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง	๑๒๕พ
ภาพที่ ๒๒๓ การบากคว้นรอยลูกแก้วกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง	๑๒๕พ
ภาพที่ ๒๒๔ ฐานก้นกึ่งและการตกแต่งฐานก้นกึ่งกลองยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง.....	๑๒๕พ
ภาพที่ ๒๒๕ การเขียนสีประดับก้นกึ่งด้านล่างกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๒๖ กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง.....	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๒๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง.....	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๒๘ การร้อยสายเร่ดิ่งเสียดึงกับหนังหุ้มหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๒๙ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๓๐ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง.....	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๓๑ ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๓๒ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง.....	๑๒๖พ
ภาพที่ ๒๓๓ วัดจงห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ.....	๑๓๐พ
ภาพที่ ๒๓๔ บริเวณวัดจงห้อง	๑๓๐พ
ภาพที่ ๒๓๕ เจ้าชายจินต๊ะ รองเจ้าอาวาสวัดจงห้อง.....	๑๓๑พ
ภาพที่ ๒๓๖ กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงห้อง.....	๑๓๑พ
ภาพที่ ๒๓๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจงห้อง	๑๓๒พ
ภาพที่ ๒๓๘ ระบายผ้าประดับกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงห้อง	๑๓๒พ
ภาพที่ ๒๓๙ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงห้อง	๑๓๓พ

ภาพที่ ๒๔๑	เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองห้อง.....	๑๓๓พ
ภาพที่ ๒๔๒	เอวก้นกึ่งของกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองห้อง	๑๓๓พ
ภาพที่ ๒๔๓	การประดับตกแต่งก้นกึ่งด้านล่างของกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองห้อง.....	๑๓๓พ
ภาพที่ ๒๔๔	กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง	๑๓๕พ
ภาพที่ ๒๔๕	หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง.....	๑๓๕พ
ภาพที่ ๒๔๖	การร้อยดิ่งเรียงเสียงกลองก้นยาวกับหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง.....	๑๓๖พ
ภาพที่ ๒๔๗	ไหกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง.....	๑๓๖พ
ภาพที่ ๒๔๘	เล็บช้าง ช่วยกลองและการตกแต่งคอกกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง.....	๑๓๗พ
ภาพที่ ๒๔๙	เอวกลองและการบากคว้นรอยลูกแก้วกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง.....	๑๓๗พ
ภาพที่ ๒๕๐	การตกแต่งปลายหางกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง	๑๓๘พ
ภาพที่ ๒๕๑	ก้นกึ่งด้านล่างของกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง	๑๓๘พ
ภาพที่ ๒๕๒	กลองก้นยาวบ้านปางกี ตำบลรอบเวียง เมืองสีป้อ	๑๓๙พ
ภาพที่ ๒๕๓	หน้ากลองก้นยาว บ้านปางกี.....	๑๔๐พ
ภาพที่ ๒๕๔	การขึ้นสายดิ่งและขอบหน้ากลองก้นยาวบ้านปางกี.....	๑๔๐พ
ภาพที่ ๒๕๕	เส้นดิ่งหน้ากลองทำจากเชือกไนลอน.....	๑๔๑พ
ภาพที่ ๒๕๖	ช่วยกลองและเล็บช้าง.....	๑๔๑พ
ภาพที่ ๒๕๗	การกลึงลูกแก้วจากฐานไหกลองถึงเอวกลอง	๑๔๑พ
ภาพที่ ๒๕๘	เอวกลองก้นยาว บ้านปางกี.....	๑๔๑พ
ภาพที่ ๒๕๙	บรรยากาศบ้านเหล่าขุ่น เวียงสีป้อ รัฐชาน	๑๔๒พ
ภาพที่ ๒๖๐	บ้านครูปั้นจ๊กตี้ ประชานหมู่บ้านเหล่าขุ่น เมืองสีป้อ	๑๔๓พ
ภาพที่ ๒๖๑	ครูปั้นจ๊กตี้ ประชานหมู่บ้านเหล่าขุ่น.....	๑๔๓พ
ภาพที่ ๒๖๒	การเก็บรักษากลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านเหล่าขุ่น ของครูปั้นจ๊กตี้	๑๔๕พ

ภาพที่ ๒๖๓ กลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น	๑๔๖พ
ภาพที่ ๒๖๔ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ ของครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น	๑๔๗พ
ภาพที่ ๒๖๕ การร้อยหนังหุ้มหน้ากลองกันยาวครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น	๑๔๗พ
ภาพที่ ๒๖๖ การเดินเส้นดิ่งหนังหน้ากลองกันยาวของครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น.....	๑๔๗พ
ภาพที่ ๒๖๗ เล็บข้างและการวางสายดิ่งเร้งหนังหน้ากลองลงร่องเล็บข้างและช่วยกลอง.....	๑๔๘พ
ภาพที่ ๒๖๘ การลดระดับของฐานไพทกลอง การคว้นบากรอยลูกแก้วสู่เอวกลอง	๑๔๘พ
ภาพที่ ๒๖๙ เอวกลองกันยาวทาแถบสีเหลือง สีเขียว สีแดง.....	๑๔๙พ
ภาพที่ ๒๗๐ การคว้นบากรอยลูกแก้วจากใต้เอวกลองถึงก้นก็	๑๔๙พ
ภาพที่ ๒๗๑ ก้นก็ประดับด้วยยางรถยนต์	๑๕๐พ
ภาพที่ ๒๗๒ ก้นก็มองมองจากด้านใต้ก้นกลอง	๑๕๐พ
ภาพที่ ๒๗๓ การเก็บรักษากลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น	๑๕๐พ
ภาพที่ ๒๗๔ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น.....	๑๕๑พ
ภาพที่ ๒๗๕ การร้อยเส้นดิ่งสายเร้งหน้ากลองกับหนังหุ้มหน้ากลอง	๑๕๒พ
ภาพที่ ๒๗๖ เส้นดิ่งหนังหน้ากลองพาดผ่านไพทกลอง	๑๕๒พ
ภาพที่ ๒๗๗ การสอดเส้นดิ่งหนังกลองลงร่องเล็บข้างและช่วยกลอง.....	๑๕๓พ
ภาพที่ ๒๗๘ การคว้นบากลูกแก้วจากฐานไพทกลองสู่เอวกลอง	๑๕๓พ
ภาพที่ ๒๗๙ เอวกลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น	๑๕๔พ
ภาพที่ ๒๘๐ ฐานก้นก็จากด้านบนกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านเหลาขุ่น	๑๕๔พ
ภาพที่ ๒๘๑ ฐานก้นก็มองจากด้านล่าง กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านเหลาขุ่น.....	๑๕๔พ
ภาพที่ ๒๘๒ กลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจ๊กต๊ะ บ้านเหลาขุ่น	๑๕๕พ
ภาพที่ ๒๘๓ การเดินทางด้วยเท้าไปบ้านจายสุบัญญัติ.....	๑๕๖พ
ภาพที่ ๒๘๔ บ้านจายสุบัญญัติ ด้านหลังเป็นแปลงเกษตร	๑๕๖พ

ภาพที่ ๒๘๕	ด้านหน้าบ้านจายสุบิญา.....	๑๕๗พ
ภาพที่ ๒๘๖	ครูปั่นจิ๊กตะกำลังเดินขึ้นบันไดบ้านจายสุบิญา.....	๑๕๗พ
ภาพที่ ๒๘๗	การเก็บกลองก้นยาวภายในบ้านใต้หิ้งครูของจายสุบิญา.....	๑๕๘พ
ภาพที่ ๒๘๘	จายสุบิญา เจ้าของกลองก้นยาว.....	๑๕๘พ
ภาพที่ ๒๘๙	กลองก้นยาวของจายสุบิญา.....	๑๕๙พ
ภาพที่ ๒๙๐	น้ำกลองก้นยาวบ้านจายสุบิญา.....	๑๖๐พ
ภาพที่ ๒๙๑	การร้อยเส้นดิ่งหนังหุ้มหน้ากลอง	๑๖๐พ
ภาพที่ ๒๙๒	การวางสายดิ่งหนังหน้ากลองลงร่องเล็บ ช้างและช่วยกลอง	๑๖๐พ
ภาพที่ ๒๙๓	การวางเส้นดิ่งเส้นหนังหน้ากลองบนไหกลองก้นยาวของจายสุบิญา.....	๑๖๑พ
ภาพที่ ๒๙๔	การบากควั่นลูกแก้วจากฐานกลองถึงเอวกลองของจายสุบิญา	๑๖๑พ
ภาพที่ ๒๙๕	เอวกลองก้นยาวของจายสุบิญา	๑๖๑พ
ภาพที่ ๒๙๖	การบากควั่นลูกแก้วจากเอวถึงก้นกีของจายสุบิญา	๑๖๒พ
ภาพที่ ๒๙๗	ก้นกีมองจากด้านบนของจายสุบิญา	๑๖๒พ
ภาพที่ ๒๙๘	ก้นกีมองจากฐานด้านล่างของจายสุบิญา.....	๑๖๒พ
ภาพที่ ๒๙๙	บ้านจายอ้อ นางปอยอ่อง บ้านเหลาขุ่น	๑๖๒พ
ภาพที่ ๓๐๐	จายอ้อ เจ้าของกลองก้นยาวหนังเชือก.....	๑๖๓พ
ภาพที่ ๓๐๑	นางปอยอ่อง ภริยาจายอ้อ	๑๖๓พ
ภาพที่ ๓๐๒	ชั้นต้อักขระพุทธคุณเมื่อมองจากก้นกลองทะลุผ่านเอวกลอง	๑๖๔พ
ภาพที่ ๓๐๓	ถ่ายยันต์จากด้านในหน้าตรงใต้น้ำกลองก้นยาว	๑๖๔พ
ภาพที่ ๓๐๔	เจ้าหน่นต่ากิตติ และครูต่างคำณะถอดรหัสยันต์หน้ากลอง.....	๑๖๕พ
ภาพที่ ๓๐๕	น้ำกลองที่ทำด้วยหนังเชือก.....	๑๖๖พ
ภาพที่ ๓๐๖	การร้อยหนังหุ้มกลองก้นยาวเข้ากับสายดิ่งเร่งเสียงและหุ่นกลอง	๑๖๘พ

ภาพที่ ๓๐๗ หูหึ่งกลองก้นยาวหนังเลี้ยงผา	๑๖๘พ
ภาพที่ ๓๐๘ สายดึงหนังหน้ากลองก้นยาวหนังเลี้ยงผา	๑๖๘พ
ภาพที่ ๓๐๙ การวางเส้นดึงหนังเร่งเสียงลงบนร่องเล็บช้างและช่วยกลองก้นยาวหนังเลี้ยงผา.....	๑๖๘พ
ภาพที่ ๓๑๐ การบาควันลูกแก้วจากฐานโหลกลองก้นยาวหนังเลี้ยงผา	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๑ เอวกลองก้นยาวหนังเลี้ยงผา.....	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๒ การควั่นรอยลูกแก้วใต้เอวกลองก้นยาวหนังเลี้ยงผา.....	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๓ ฐานก้นก็กลองก้นยาวหนังเลี้ยงผาด้านบน	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๔ ก้นกึ่งที่ชำรุดมองจากด้านล่างกลองก้นยาวหนังเลี้ยงผา	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๕ บรรยากาศบ้านเหล่าขุ่น.....	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๖ สภาพบ้านเรือนบ้านเหล่าขุ่น	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๗ กลองก้นยาวของนางจำ บ้านเหล่าขุ่น	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๘ หน้ากลองก้นยาวบ้านนางจำ	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๑๙ แสดงการชำรุดของหน้ากลองบ้านนางจำ.....	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๐ แสดงการร้อยหนังหน้ากลองก้นยาวบ้านนางจำ	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๑ แสดงการร้อยหนังหน้ากลองวางลงในร่องเล็บช้างและช่วยกลองบ้านนางจำ.....	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๒ แสดงการควั่นบารอยลูกแก้วจากฐานโหลกลองสู่อะวกลองบ้านนางจำ.....	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๓ เอวกลองบ้านนางจำ	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๔ ฐานก้นที่บ้านนางจำ	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๕ ฐานก้นกึ่งด้านล่างกลองก้นยาวของบ้านนางจำ.....	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๖ วัดนาป่าง บ้านเหล่าขุ่น เมืองสีป่อ	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๗ เจ้าหนันต่ากิตติ เจ้าอาวาสวัดนาป่าง บ้านเหล่าขุ่น เมืองสีป่อ	๑๖๙พ
ภาพที่ ๓๒๘ กลองก้นยาววัดนาป่าง บ้านเหล่าขุ่น เมืองสีป่อ.....	๑๖๙พ

ภาพที่ ๓๒๕ หน้าคลองกันยาว วัดนาป่าง	๑๓๕พ
ภาพที่ ๓๓๐ การร้อยเส้นดิ่งสายหุ้มหน้าคลอง	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๑ การตกแต่งด้วยหมุดที่เล็บข้างและช่วยคลอง	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๒ การบากควั่นลูกแก้วจากฐานไทรกลงถึงเอวกลง	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๓ เอวกลงกันยาวทาสีเหลือง.....	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๔ ฐานกันก็่จากด้านบนทาสีดำ	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๕ ฐานกันก็่จากด้านล่างทาสีแดง	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๖ บ้านผู้ใหญ่เมืองจ๋าม	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๗ การเก็บรักษากลองกันยาว.....	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๓๘ หน้าคลองกันยาวบ้านโหม่อ	๑๓๗พ
ภาพที่ ๓๓๙ หน้าคลองและการร้อยหนังหน้าคลองกันยาว บ้านโหม่อ	๑๓๗พ
ภาพที่ ๓๔๐ เส้นดิ่งหนังหน้าคลองกันยาวบ้านโหม่อ	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๑ ช่วยคลองกันยาวบ้านโหม่อ.....	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๒ ลายรอบฐานกลองกันยาวบ้านโหม่อ	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๓ เอวกลงกันยาวบ้านโหม่อ	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๔ กันก็่ของกลองกันยาวบ้านโหม่อ.....	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๕ ขอบฐานกันก็่กลองกันยาวบ้านโหม่อ	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๖ ฐานกลองกันยาวบ้านโหม่อ	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๗ การควั่นด้านในของกลองกันยาวบ้านโหม่อ	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๘ คณะกลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก.....	๑๓๘พ
ภาพที่ ๓๔๙ ฉายยุ่มวัน เจ้าของกลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก.....	๑๓๖พ
ภาพที่ ๓๕๐ กลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก.....	๑๓๖พ

ภาพที่ ๓๕๑	หน้ากลองก้นยาวของคณะบ้านจ้ำมเผือกขนาด ๑๑ นิ้ว.....	๑๘๗พ
ภาพที่ ๓๕๒	แสดงรูปร่างของกลองก้นยาวบ้านจ้ำมเผือก	๑๘๘พ
ภาพที่ ๓๕๓	การร้อยเส้นด้ายหนังหน้ากลองก้นยาวบ้านจ้ำมเผือก.....	๑๘๘พ
ภาพที่ ๓๕๔	เส้นด้ายหนังหน้ากลองก้นยาวบ้านจ้ำมเผือก.....	๑๘๙พ
ภาพที่ ๓๕๕	การแสดงการตกแต่งฐานไหกลองด้วยหมุดเหล็ก.....	๑๘๙พ
ภาพที่ ๓๕๖	การควั่นลูกแก้วรอบหางกลองลงสีดำ	๑๙๐พ
ภาพที่ ๓๕๗	การทำเอากลองสีแดง	๑๙๐พ
ภาพที่ ๓๕๘	การร้อยรูสายสะพายกับก้นกิ้ง	๑๙๐พ
ภาพที่ ๓๕๙	ฐานก้นกิ้งด้านล่างมองทะลุภายในตัวกลองก้นยาว	๑๙๑พ
ภาพที่ ๓๖๐	กลองก้นยาวประจำบ้านปุงพาน เมืองสีป้อ.....	๑๙๑พ
ภาพที่ ๓๖๑	นายสำอางค์ เจ้าของกลองก้นยาวบ้านปุงพาน เมืองสีป้อ.....	๑๙๒พ
ภาพที่ ๓๖๒	หน้ากลองก้นยาวบ้านปุงพาน	๑๙๓พ
ภาพที่ ๓๖๓	การร้อยขอบหน้ากลองกับสายด้ายหนังหน้ากลองก้นยาวบ้านปุงพาน.....	๑๙๓พ
ภาพที่ ๓๖๔	เล็บข้างและหมุดบนเล็บข้าง กลองก้นยาวบ้านปุงพาน.....	๑๙๓พ
ภาพที่ ๓๖๕	ไหกลองก้นยาว บ้านปุงพาน	๑๙๔พ
ภาพที่ ๓๖๖	การตกแต่งฐานไหกลองและการลงหมุดบนเล็บข้าง	๑๙๔พ
ภาพที่ ๓๖๗	การควั่นรอยบากลูกแก้วรอบหางกลอง.....	๑๙๔พ
ภาพที่ ๓๖๘	เอากลองก้นยาวบ้านปุงพานตกแต่งทาสีทองและสีแดง	๑๙๕พ
ภาพที่ ๓๖๙	การประดับตกแต่งฐานก้นกิ้ง.....	๑๙๕พ
ภาพที่ ๓๗๐	การมองจากฐานก้นกิ้งทะลุถึงหน้ากลองก้นยาว บ้านปุงพาน	๑๙๕พ
ภาพที่ ๓๗๑	การเคลื่อนย้ายกลองก้นยาวของบ้านปุงพาน.....	๑๙๖พ
ภาพที่ ๓๗๒	วัดสวนอ้อย.....	๑๙๖พ

ภาพที่ ๑๗๓ เจ้าจันทวาระ.....๑๕๖พ

ภาพที่ ๑๗๔ การเก็บรักษากลองในวัดสวนอ้อย บ้านสวนอ้อย เมืองสีป้อ.....๑๕๗พ

ภาพที่ ๑๗๕ หน้ากลองก้นยาว วัดสวนอ้อย.....๑๕๘พ

ภาพที่ ๑๗๖ การร้อยหนังหุ้มหน้ากลองกับสายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาว วัดสวนอ้อย.....๑๕๘พ

ภาพที่ ๑๗๗ สายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาว วัดสวนอ้อย.....๑๕๘พ

ภาพที่ ๑๗๘ การวางสายดิ่งเร่งเสียงลงบนร่องเล็บข้างและช่วยกลองก้นยาว วัดสวนอ้อย๑๕๙พ

ภาพที่ ๑๗๙ การบากคว้นรอยลูกแก้วจากฐานไผ่กลองถึงเอวกลอง๑๕๙พ

ภาพที่ ๑๘๐ แสดงเอวกลองก้นยาว๑๕๙พ

ภาพที่ ๑๘๑ การบากคว้นรอยลูกแก้วจากเอวกลองถึงก้นก็๒๐๐พ

ภาพที่ ๑๘๒ ก้นก็กลองก้นยาว วัดสวนอ้อย๒๐๐พ

ภาพที่ ๑๘๓ ฐานกลองก้นยาวจากใต้ฐานกลอง วัดสวนอ้อย.....๒๐๐พ

ภาพที่ ๑๘๔ ทางเข้าวัดก้างหม้อ (พระธาตุบ่อจู้).....๒๐๑พ

ภาพที่ ๑๘๕ ครุต่างปี่ะ ครุกลองก้นยาว วัดพระธาตุบ่อจู้ ๒๐๑พ

ภาพที่ ๑๘๖ หน้ากลองก้นยาวและการติดจำกลองก้นยาว พระธาตุเจดีย์บ่อจู้..... ๒๐๔พ

ภาพที่ ๑๘๗ ฝักคลุมหน้ากระโปรงกลองก้นยาว และการร้อยเส้นดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาว
วัดพระธาตุบ่อจู้..... ๒๐๔พ

ภาพที่ ๑๘๘ แสดงไผ่กลองก้นยาวและสายหนังวัวที่เร่งดิ่งสายหน้ากลอง ๒๐๕พ

ภาพที่ ๑๘๙ การประดับตกแต่งฐานไผ่กลองด้วยหมุดสีทอง..... ๒๐๕พ

ภาพที่ ๑๙๐ การคว้นรอยลูกแก้วและแบ่งช่วงเอวกลอง ๒๐๕พ

ภาพที่ ๑๙๑ ฐานก้นก็กลองก้นยาวและสายสะพาย ๒๐๖พ

ภาพที่ ๑๙๒ ฐานก้นก็จากด้านล่างมองทะลุเข้าไปในตัวกลองก้นยาว ๒๐๖พ

ภาพที่ ๑๙๓ ทางเข้าพระเจดีย์วัดพระธาตุบ่อจู้ ๒๐๗พ

ภาพที่ ๑๕๔ เจ้าเตหวิงต๊ะ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุบ่อจู้ และกลองก้นยาวของท่าน ๒๐๘พ

ภาพที่ ๑๕๕ หน้ากลองก้นยาวที่ยังไม่ได้ติดจำกลองของเจ้าเตหวิงต๊ะ วัดพระธาตุบ่อจู้ ๒๐๘พ

ภาพที่ ๑๕๖ การร้อยขอบหนังหน้ากลองก้นยาว วัดพระธาตุบ่อจู้.....๒๐๙พ

ภาพที่ ๑๕๗ เส้นหนังเรียกทำจากหนังวัวร้อยผ่านไหกลอง.....๒๐๙พ

ภาพที่ ๑๕๘ เล็บข้างกลองก้นยาวของเจ้าเตหวิงต๊ะ วัดพระธาตุบ่อจู้๒๑๐พ

ภาพที่ ๑๕๙ การควั่นรอยลูกแก้วแบบลอยนูน กลองของเจ้าเตหวิงต๊ะ วัดพระธาตุบ่อจู้๒๑๐พ

ภาพที่ ๔๐๐ เวกกลองที่ทาด้วยสีทองของเจ้าเตหวิงต๊ะ วัดพระธาตุบ่อจู้.....๒๑๐พ

ภาพที่ ๔๐๑ ก้นกึ่งและการร้อยสายสะพายฐานก้นกึ่งกลองของเจ้าเตหวิงต๊ะ วัดพระธาตุบ่อจู้๒๑๑พ

ภาพที่ ๔๐๒ ก้นกึ่งและฐานก้นกึ่งกลองของเจ้าเตหวิงต๊ะ วัดพระธาตุบ่อจู้๒๑๑พ

ภาพที่ ๔๐๓ ซุ้มประตูทางเข้าวัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า บ้านหลวงบ่อจู้ เวียงสี่ป้อ๒๑๒พ

ภาพที่ ๔๐๔ ภายในพระธาตุเจ้านางมอญหล้า ของถวายเป็นภาพนุชาพระเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๓พ

ภาพที่ ๔๐๕ การเก็บรักษากลองก้นยาวในพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๓พ

ภาพที่ ๔๐๖ กลองก้นยาวใบที่ ๑ ประจำพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๔พ

ภาพที่ ๔๐๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๕พ

ภาพที่ ๔๐๘ การร้อยหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๕พ

ภาพที่ ๔๐๙ เส้นดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๕พ

ภาพที่ ๔๑๐ ฐานไหกลองและการลงลายมือที่ฐานกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๕พ

ภาพที่ ๔๑๑ การช้อนเส้นดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๖พ

ภาพที่ ๔๑๒ การควั่นลูกแก้วของกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า..... ๒๑๖พ

ภาพที่ ๔๑๓ ช่วยกลองและเล็บข้างที่ทำจากหวายกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า ๒๑๖พ

ภาพที่ ๔๑๔ การประดับตกแต่งเอวกกลอง กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า.....๒๑๗พ

ภาพที่ ๔๑๕ ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า๒๑๗พ

ภาพที่ ๔๑๖ การเขียนสีตลกแต่งเอวกลองด้วยไก่สีเหลือง กลองกันยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

๒๑๗พ

ภาพที่ ๔๑๗ กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า.....๒๑๘พ

ภาพที่ ๔๑๘ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า.....๒๑๘พ

ภาพที่ ๔๑๙ ชื่อร้านขายกลองกันยาวที่ติดอยู่ด้านในไหกลอง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า๒๑๘พ

ภาพที่ ๔๒๐ ช่วยกลองและเล็บข้างกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า๒๒๐พ

ภาพที่ ๔๒๑ เอวกลองทาสีธงชาติรัฐชานสีเขียว สีแดง สีเหลือง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า.....๒๒๐พ

ภาพที่ ๔๒๒ การควั่นกลิ้งลูกแก้วรอบหางกลอง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า.....๒๒๐พ

ภาพที่ ๔๒๓ ก้นกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า.....๒๒๐พ

ภาพที่ ๔๒๔ ใต้ก้นกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า.....๒๒๑พ

ภาพที่ ๔๒๕ วัดจองแต ป๊อกบ้านหลวง เวียงสีป้อ รัฐชาน.....๒๒๑พ

ภาพที่ ๔๒๖ กลองกันยาววัดจองแต ป๊อกบ้านหลวง เวียงสีป้อ ๒๒๒พ

ภาพที่ ๔๒๗ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองแต.....๒๒๓พ

ภาพที่ ๔๒๘ การร้อยสายดิ่งเร่งหนังหน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองแต๒๒๓พ

ภาพที่ ๔๒๙ สายดิ่งเร่งหนังกลองกันยาว วัดจองแต.....๒๒๔พ

ภาพที่ ๔๓๐ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาว วัดจองแต.....๒๒๔พ

ภาพที่ ๔๓๑ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองแต.....๒๒๔พ

ภาพที่ ๔๓๒ การบากควั่นลูกแก้วกลองกันยาว ใบที่ ๑ วัดจองแต๒๒๔พ

ภาพที่ ๔๓๓ ก้นกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองแต.....๒๒๔พ

ภาพที่ ๔๓๔ ใต้ก้นกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองแต๒๒๔พ

ภาพที่ ๔๓๕ กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต	๒๒๕พ
ภาพที่ ๔๓๖ การบากลูกแก้วกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต	๒๒๖พ
ภาพที่ ๔๓๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต	๒๒๖พ
ภาพที่ ๔๓๘ การร้อยเส้นดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต	๒๒๖พ
ภาพที่ ๔๓๙ หนังเรียด เส้นดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต	๒๒๗พ
ภาพที่ ๔๔๐ เล็บช้างและการวางเส้นดิ่งหนังหน้ากลอง	๒๒๗พ
ภาพที่ ๔๔๑ ขั้วกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต	๒๒๗พ
ภาพที่ ๔๔๒ การหุ้มแผ่นทองที่เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต	๒๒๘พ
ภาพที่ ๔๔๓ ก้นกึ่งของกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต เวียงสี่ป้อ	๒๒๘พ
ภาพที่ ๔๔๔ ชุ่มประคูดทางเข้าวัดจ้ำมเผือก บ้านจ้ำมเผือก เมืองสี่ป้อ	๒๒๙พ
ภาพที่ ๔๔๕ ศาลาการเปรียญวัดจ้ำมเผือก	๒๒๙พ
ภาพที่ ๔๔๖ การเก็บรักษากลองก้นยาว วัดจ้ำมเผือก	๒๒๙พ
ภาพที่ ๔๔๗ เจ้าอาวาสวัดจ้ำมเผือก	๒๓๐พ
ภาพที่ ๔๔๘ กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจ้ำมเผือก	๒๓๐พ
ภาพที่ ๔๔๙ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจ้ำมเผือก	๒๓๑พ
ภาพที่ ๔๕๐ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๑	๒๓๑พ
ภาพที่ ๔๕๑ การตอกหมุดบนเล็บช้างและขั้วกลอง	๒๓๑พ
ภาพที่ ๔๕๒ การตอกหมุดบนไหกลองด้านบนเพื่อชิงสายดิ่งเร่งหนัง	๒๓๒พ
ภาพที่ ๔๕๓ การตอกหมุดก่อนขึ้นรอยบากควันลูกแก้ว	๒๓๓พ
ภาพที่ ๔๕๔ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจ้ำมเผือก	๒๓๓พ
ภาพที่ ๔๕๕ การตอกหมุดปิดหางกลองก้นยาว	๒๓๓พ
ภาพที่ ๔๕๖ ฐานก้นกึ่งทาสีดำ ภายในทาสีเหลือง	๒๓๓พ

ภาพที่ ๔๕๗ กลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๒๓๕พ
ภาพที่ ๔๕๘ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๒๓๕พ
ภาพที่ ๔๕๙ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงเชือกไนลอน กลองใบที่ ๒.....	๒๓๕พ
ภาพที่ ๔๖๐ เล็บข้างและการร้อยสายดิ่งเร่งเสียงลงร่องเล็บข้าง.....	๒๓๖พ
ภาพที่ ๔๖๑ การบากรอยลูกแก้วลงบนหางกลอง.....	๒๓๖พ
ภาพที่ ๔๖๒ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๒๓๖พ
ภาพที่ ๔๖๓ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๒๓๖พ
ภาพที่ ๔๖๔ ชุ่มประตู่วัดปางนั่ว เมืองสีป่อ.....	๒๓๗พ
ภาพที่ ๔๖๕ กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดปางนั่ว.....	๒๓๘พ
ภาพที่ ๔๖๖ กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดปางนั่ว.....	๒๓๘พ
ภาพที่ ๔๖๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดปางนั่ว.....	๒๓๘พ
ภาพที่ ๔๖๘ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาวที่ชำรุดใบที่ ๑ วัดปางนั่ว.....	๒๓๙พ
ภาพที่ ๔๖๙ ช่วยกลองและเล็บข้างกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดปางนั่ว.....	๒๓๙พ
ภาพที่ ๔๗๐ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดปางนั่ว.....	๒๔๐พ
ภาพที่ ๔๗๑ ฐานก้นกึ่งด้านบนกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดปางนั่ว.....	๒๔๐พ
ภาพที่ ๔๗๒ การตกแต่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดปางนั่ว.....	๒๔๑พ
ภาพที่ ๔๗๓ คณะกลองก้นยาว บ้านทุ่งสำ.....	๒๔๒พ
ภาพที่ ๔๗๔ ครูคำยอด หัวหน้าคณะกลองก้นยาวบ้านทุ่งสำ.....	๒๔๓พ
ภาพที่ ๔๗๕ กลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ.....	๒๔๓พ
ภาพที่ ๔๗๖ คอกกลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ.....	๒๔๔พ
ภาพที่ ๔๗๗ การบกกกลองก้นยาว กลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ.....	๒๔๔พ
ภาพที่ ๔๗๘ หน้ากลองก้นยาว กลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ.....	๒๔๕พ

ภาพที่ ๔๗๕ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ ๒๔๕๗

ภาพที่ ๔๗๖ สายดิ่งเร่งเสียงกลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ ๒๔๕๗

ภาพที่ ๔๗๗ ฐานก้นกิ้ง กลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ..... ๒๔๖๗

ภาพที่ ๔๗๘ ฐานก้นกิ้งด้านข้าง กลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ..... ๒๔๖๗

ภาพที่ ๔๗๙ หางกลองก้นยาว กลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ..... ๒๔๗๗

ภาพที่ ๔๗๙ ตำหนักเจ้าชายอ่อน เมืองลือป้อ รัฐชาน ๒๔๗๗

ภาพที่ ๔๗๙ กลองก้นยาวประจำตำหนักเจ้าชายอ่อน ๒๔๗๗

ภาพที่ ๔๗๖ หน้ากลองและจำกลอง ๒๔๗๗

ภาพที่ ๔๗๗ สายดิ่งเร่งหนังและการร้อยหนังเรียด ๒๔๗๗

ภาพที่ ๔๗๘ เอวกลองก้นยาว “กลองเงินกลองคำ” ๒๔๘๗

ภาพที่ ๔๗๘ สายดิ่งเร่งเสียง “กลองเงินกลองคำ” ๒๔๘๗

ภาพที่ ๔๗๙ ช่วยกลองและภาพเล็บช้าง “กลองเงินกลองคำ” ๒๔๘๗

ภาพที่ ๔๗๙ ก้นกิ้ง “กลองเงินกลองคำ” ๒๔๘๗

ภาพที่ ๔๗๙ ครูสร้างจายหลวง บ้านเวียงเก่า..... ๒๕๑๗

ภาพที่ ๔๗๙ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูสร้างจายหลวง..... ๒๕๒๗

ภาพที่ ๔๗๙ ขอบหน้ากลองก้นยาวและหูหึงใบที่ ๑ ของครูสร้างจายหลวง ๒๕๒๗

ภาพที่ ๔๗๙ เส้นดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูสร้างจายหลวง..... ๒๕๓๗

ภาพที่ ๔๗๙ ช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูสร้างจายหลวง ๒๕๓๗

ภาพที่ ๔๗๙ การตกแต่งฐานไหกลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูสร้างจายหลวง ๒๕๓๗

ภาพที่ ๔๗๙ การบากร่องบนลำตัวกลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูสร้างจายหลวง..... ๒๕๔๗

ภาพที่ ๔๗๙ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครูสร้างจายหลวง..... ๒๕๔๗

ภาพที่ ๕๐๐ ก้นกิ้งกลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูสร้างจายหลวง..... ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๐๑ การตกแต่งก้นกึ่งใต้กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูต่างฉายหลวง.....	๒๕๕พ
ภาพที่ ๕๐๒ เนื้อไม้ภายใต้กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูต่างฉายหลวง	๒๕๖พ
ภาพที่ ๕๐๓ การเก็บกลองก้นยาวที่บ้านครูต่างฉายหลวง บ้านเวียงเก่า	๒๕๖พ
ภาพที่ ๕๐๔ หน้ากลองก้นยาวบ้านครูต่างฉายหลวง ใบที่ ๒	๒๕๗พ
ภาพที่ ๕๐๕ การร้อยสายดิ่งกับขอบหน้ากลองก้นยาวบ้านครูต่างฉายหลวง ใบที่ ๒	๒๕๗พ
ภาพที่ ๕๐๖ การตกแต่งฐานโหมกลองและเล็บข้างกลองก้นยาวบ้านครูต่างฉายหลวง ใบที่ ๒	๒๕๘พ
ภาพที่ ๕๐๗ การบากรอบลำตัวกลองก้นยาว	๒๕๘พ
ภาพที่ ๕๐๘ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๒๕๘พ
ภาพที่ ๕๐๙ การประดับลวดลายและการตกแต่งสีฐานก้นกึ่ง กลองก้นยาวใบที่ ๒	๒๕๙พ
ภาพที่ ๕๑๐ การตกแต่งลวดลายและลงสีประดับฐานก้นกึ่งด้านล่าง กลองก้นยาวใบที่ ๒.....	๒๕๙พ
ภาพที่ ๕๑๑ กลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง.....	๒๖๑พ
ภาพที่ ๕๑๒ หน้ากลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง.....	๒๖๑พ
ภาพที่ ๕๑๓ การร้อยหน้ากลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง.....	๒๖๒พ
ภาพที่ ๕๑๔ การดิ่งสายเร่งหน้ากลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง.....	๒๖๒พ
ภาพที่ ๕๑๕ สายเร่งหนังหน้ากลองก้นยาว บ้านครูต่างฉายหลวง	๒๖๓พ
ภาพที่ ๕๑๖ ฐานโหมกลองก้นยาวขนาดเล็กสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง	๒๖๓พ
ภาพที่ ๕๑๗ ช่วยกลองก้นยาวขนาดเล็กสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง.....	๒๖๔พ
ภาพที่ ๕๑๘ เอวกลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง	๒๖๔พ
ภาพที่ ๕๑๙ ก้นกึ่งกลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูต่างฉายหลวง.....	๒๖๕พ
ภาพที่ ๕๒๐ ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาว	๒๖๕พ
ภาพที่ ๕๒๑ ก้นกึ่งด้านล่างและการเจาะฐานกลองก้นยาวด้านล่าง	๒๖๕พ
ภาพที่ ๕๒๒ พระธาตุภายในวัดพาลาบ่อต่อ บ้านเวียงเก่า เมืองสีป้อ	๒๖๖พ

ภาพที่ ๕๒๓ กลองก้นยาววัดพาลาบ่อต่อ๒๖๗พ

ภาพที่ ๕๒๔ หน้ากลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ.....๒๖๘พ

ภาพที่ ๕๒๕ การร้อยหนังหน้ากลองกับไหกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ๒๖๘พ

ภาพที่ ๕๒๖ การร้อยหนังหน้ากลองกับไหกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ..... ๒๖๙พ

ภาพที่ ๕๒๗ เล็บช้างและช่วยกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ..... ๒๖๙พ

ภาพที่ ๕๒๘ การบากร่องคว้นลูกแก้วรอบลำตัวกลองก้นยาว รอยต่อระหว่างไหกลองและหม้อตอง๒๗๐พ

ภาพที่ ๕๒๙ เอวกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ๒๗๐พ

ภาพที่ ๕๓๐ ก้นกึ่งกลองก้นยาววัดพาลาบ่อต่อ๒๗๐พ

ภาพที่ ๕๓๑ ก้นกึ่งกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ๒๗๑พ

ภาพที่ ๕๓๒ ใต้ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ๒๗๑พ

ภาพที่ ๕๓๓ เนื้อไม้ภายในใต้ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ..... ๒๗๒พ

ภาพที่ ๕๓๔ ครุจายก่าหลังวัน ประธานพรรคเสือเผือก เมืองสีป้อ๒๗๒พ

ภาพที่ ๕๓๕ ครุจายก่าหลังวันแสดงลิเกจ๊าดไต ๒๗๓พ

ภาพที่ ๕๓๖ ผู้ชมคณะ ลิเกจ๊าดไตที่งานปอยเหลินสี่ เมืองแสนหวี ๒๗๔พ

ภาพที่ ๕๓๗ ครุจายก่าหลังวันเตรียมตัวก่อนการแสดง..... ๒๗๔พ

ภาพที่ ๕๓๘ โฉมฉายพรรคเสือเผือก เมืองสีป้อ ๒๗๔พ

ภาพที่ ๕๓๙ ภาพเสือเผือกภายในบ้านครุจายก่าหลังวัน..... ๒๗๔พ

ภาพที่ ๕๔๐ รัฐชานและสี่ตัญญักษณ์บนธงชาติรัฐชาน.....๒๗๕พ

ภาพที่ ๕๔๑ กลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครุจายก่าหลังวัน เมืองสีป้อ๒๗๖พ

ภาพที่ ๕๔๒ เครื่องประดับตกแต่งหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครุจายก่าหลังวัน๒๗๖พ

ภาพที่ ๕๔๓ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครุจายก่าหลังวัน๒๗๗พ

ภาพที่ ๕๔๔ เล็บช้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครุจายก่าหลังวัน..... ๒๗๗พ

ภาพที่ ๕๔๕ คอกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายท่าหลังวัน	๒๗๘พ
ภาพที่ ๕๔๖ การบากลูกแก้วคอกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายท่าหลังวัน.....	๒๗๘พ
ภาพที่ ๕๔๗ เอวคอกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายท่าหลังวัน	๒๗๘พ
ภาพที่ ๕๔๘ การเก็บรักษาคอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน.....	๒๗๙พ
ภาพที่ ๕๔๙ คอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน	๒๘๐พ
ภาพที่ ๕๕๐ หน้าคอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน	๒๘๐พ
ภาพที่ ๕๕๑ หูหึ่งคอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน.....	๒๘๑พ
ภาพที่ ๕๕๒ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกับหนังหุ้มหน้าคอกลองก้นยาวใบที่ ๒บ้านครูจายท่าหลังวัน.....	๒๘๑พ
ภาพที่ ๕๕๓ เล็บข้างและช่วยคอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน.....	๒๘๒พ
ภาพที่ ๕๕๔ การตกแต่งฐานไหคอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน.....	๒๘๒พ
ภาพที่ ๕๕๕ เอวคอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน	๒๘๓พ
ภาพที่ ๕๕๖ ฐานก้นก็คอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน	๒๘๓พ
ภาพที่ ๕๕๗ การตกแต่งฐานก้นก็คอกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน.....	๒๘๓พ
ภาพที่ ๕๕๘ ครูจ๋ามเอ บ้านจ้างคำใต้ เมืองสีป้อ.....	๒๘๕พ
ภาพที่ ๕๕๙ คอกลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ	๒๘๖พ
ภาพที่ ๕๖๐ หน้าคอกลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ	๒๘๗พ
ภาพที่ ๕๖๑ การร้อยสายดิ่งหนังหน้าคอกของครูจ๋ามเอ	๒๘๗พ
ภาพที่ ๕๖๒ ไหคอกของครูจ๋ามเอ.....	๒๘๘พ
ภาพที่ ๕๖๓ เล็บข้าง ฐานไหคอก หม้อตอง คอกลองก้นยาวครูจ๋ามเอ.....	๒๘๘พ
ภาพที่ ๕๖๔ ก้นก็คอกลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ	๒๘๙พ
ภาพที่ ๕๖๕ ก้นก็คอกลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ	๒๘๙พ
ภาพที่ ๕๖๖ ถนนหน้ากลุ่มคณะกลางเวียง.....	๒๙๐พ

ภาพที่ ๕๖๗ กลองประจำคณะของกลางเวียงใบที่ ๑ ๒๕๑พ

ภาพที่ ๕๖๘ การตกแต่งหุ่นกลองด้วยสีขาว สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีดำ สีแดง ๒๕๒พ

ภาพที่ ๕๖๙ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ ๒๕๓พ

ภาพที่ ๕๗๐ การติดจำกลองกลองก้นยาวใบที่ ๒ ๒๕๓พ

ภาพที่ ๕๗๑ การร้อยเส้นด้ายจากขอบหนังหน้ากลอง กลองใบที่ ๒ ๒๕๓พ

ภาพที่ ๕๗๒ เส้นด้ายหนังหน้ากลองก้นยาว ๒๕๔พ

ภาพที่ ๕๗๓ ช่วยกลองและเล็บช้าง..... ๒๕๔พ

ภาพที่ ๕๗๔ การตกแต่งกลองก้นยาวตั้งแต่ฐานกลองจนถึงเอวกลอง..... ๒๕๕พ

ภาพที่ ๕๗๕ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒..... ๒๕๕พ

ภาพที่ ๕๗๖ ก้นก็กลองก้นยาวของคณะของกลางเวียง ใบที่ ๒ ๒๕๖พ

ภาพที่ ๕๗๗ สายสะพายกลองก้นยาวของคณะของกลางเวียง ๒๕๖พ

ภาพที่ ๕๗๘ ก้นก็กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของคณะของกลางเวียง ๒๕๗พ

ภาพที่ ๕๗๙ ศาลาวัดโพต้อ เวียงสีป้อ ๒๕๗พ

ภาพที่ ๕๘๐ ชุมประตู่ทางเข้าวัดโพต้อ ๒๕๘พ

ภาพที่ ๕๘๑ หน้ากุฏิเจ้าอาวาสวัดโพต้อ ๒๕๘พ

ภาพที่ ๕๘๒ ลานหน้าวัดโพต้อ..... ๒๕๘พ

ภาพที่ ๕๘๓ ด้านข้างศาลาวัดโพต้อ..... ๒๕๘พ

ภาพที่ ๕๘๔ พระอนุสาวรีย์วัดโพต้อ..... ๒๕๙พ

ภาพที่ ๕๘๕ การเก็บรักษากลองในวัดโพต้อ ๒๕๙พ

ภาพที่ ๕๘๖ กลองก้นยาววัดโพต้อ ใบที่ ๑ ๓๐๐พ

ภาพที่ ๕๘๗ หน้ากลองก้นยาววัดโพต้อ ใบที่ ๑ ๓๐๑พ

ภาพที่ ๕๘๘ กลองก้นยาววัดโพต้อ ใบที่ ๒ ๓๐๒พ

ภาพที่ ๕๘๘ กลองก้นยาววัดโพต่อ ใบที่ ๓ ๓๐๓พ

ภาพที่ ๕๘๙ กลองก้นยาววัดโพต่อ ใบที่ ๔ ๓๐๓พ

บทที่ ๖

สัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาวในวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ เมืองสีป้อ รัฐชาน

๖.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ภาพที่ ๑ ผู้วิจัยกับซุ่มประตูลงกลองกันยาวทางเข้าตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ รัฐชาน

รัฐชานเป็นรัฐหนึ่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มีวัฒนธรรม ภาษา และประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากชนชาวพม่า เนื่องจากรัฐชานประกอบด้วยชนชาวไทใหญ่ มีเขตการปกครองของตนเองแบ่งออกเป็น ๑๑ เขต ชาวไทใหญ่มีสัญลักษณ์ที่สำคัญทางวัฒนธรรมร่วมกันคือ กลองกันยาว ดังจะพบเห็นการใช้กลองกันยาวเป็นส่วนสำคัญในการตกแต่งสถาปัตยกรรมภายนอกและสถาปัตยกรรมภายในที่สำคัญได้แก่ อนุสาวรีย์กลองกันยาวในเวียงสีป้อ เสาประตูวัด ซุ่มประตูลงกลองกันยาว ตำบลน้ำล้น รัฐชาน เป็นต้น

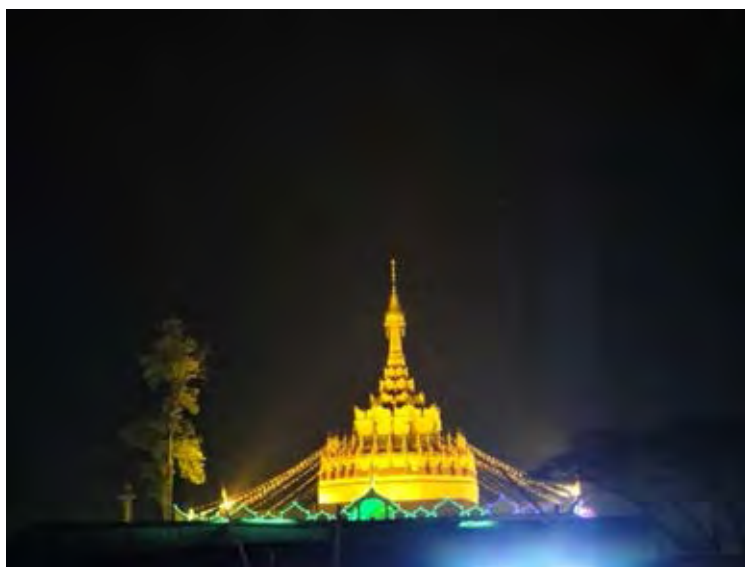
กลองกันยาวเป็นกลองซิ่งหนังวัวของชาวไทใหญ่ มีรูปทรงคล้ายกลองยาวที่พบในภาคกลางของประเทศไทย แต่มีขนาดใหญ่กว่าและยาวกว่ากลองยาวภาคกลาง มีความสูงโดยเฉลี่ย ๑๕ นิ้ว หน้ากลองขนาดประมาณ ๑๑-๑๕ นิ้ว ซิ่งหนังหน้าเดียว ใช้สายสะพายคล้องคอ ตีด้วยมือเปล่าทำจังหวะทั้งมือซ้ายและมือขวา หุ่นกลองทำจากไม้ซ้อ ไม้มะม่วง ไม้ไผ่หรือไม้เนื้ออ่อนที่พบในภาคเหนือของประเทศไทย และรัฐชาน ชาวไทใหญ่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง มีภาษาพูด ภาษาเขียน และดนตรีที่แสดงออกถึงความเป็นชาวไทใหญ่

กลองกันยาวถือเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ที่สืบทอดและปรากฏอย่างแพร่หลาย กลองกันยาวเป็นเครื่องมือขลุ่ย ใช้ตีประกอบงานบุญ งานปอย งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานรื่นเริง งานแห่ปอยออกหว่า ประกอบฆ้องราวและฉิ่ง กลองกันยาวมีขนาดและสัดส่วนที่แตกต่าง

หลากหลายขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของช่างกลอง ความต้องการของผู้สั่งทำกลอง แต่กลองก้นยาวมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากกลองซิ่งหนังหน้าเดียวทรงถ้วย (Conical Drum) ประเภทอื่นที่พบในภาคเหนือของประเทศไทยและในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เช่น กลองหลวง กลองแอม กลองไอซี กลองยาว เป็นต้น

กลองก้นยาวลักษณะนี้พบอยู่เป็นบริเวณกว้างในพื้นที่ตอนใต้ของประเทศจีน แถบบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนของประเทศไทย (Miller and Williams 1998) และตอนกลางของประเทศไทย ทำให้เกิดความสับสนทางวิชาการและในชุมชนเมื่อต้องการทำกรจำแนกลักษณะของกลองขนาดใหญ่ที่มีหางซิ่งหนังหน้าเดียว การศึกษาลักษณะเฉพาะและสัดส่วนของกลองก้นยาวทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องว่าลักษณะของกลองก้นยาวที่เป็นวัฒนธรรมทางดนตรีร่วมกันของชาวไต อันได้แก่ ชาวไทใหญ่ ชาวไทลื้อ ชาวไทเงิน (วสันต์ ปัญญาแก้ว ๒๕๕๕) นั้นมีสัดส่วนที่หลากหลายแต่มีขอบเขตและลักษณะร่วมที่ทำให้เกิดรูปร่างเฉพาะของกลองก้นยาวชาวไทใหญ่ด้วยวิธีการศึกษาขนาดและสัดส่วน การตกแต่งและประดับกลองก้นยาว การสัญลักษณ์รูปทรงในการตกแต่งกลอง การศึกษาวิธีการใช้สีประดับและตกแต่ง การศึกษาชื่อเรียกส่วนต่าง ๆ ของกลองก้นยาว และการศึกษาวัสดุที่นำมาใช้ รวมทั้งการศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกลองก้นยาวด้วย

กลองก้นยาวเป็นกลองที่มียังคงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของชาวจังหวัดราชบุรี ชาวไทใหญ่ตีกลองก้นยาวเพื่อประกอบงานบุญประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนมีนาคมของทุกปี ชาวไทใหญ่ในเมืองสีป้อจัดงานฉลองพระเจดีย์บ่อจู่อย่างครึกครื้นหลายวันติดต่อกัน ในช่วงงานเทศกาลนี้ ชาวไทใหญ่จำนวนอย่างน้อย ๑๐๐,๐๐๐ คนทั่วเมืองสีป้อและจังหวัดใกล้เคียง เช่น แขวงจ้อกแม แต่งกายชุดไทใหญ่ ผู้หญิงนุ่งซิ่นไทใหญ่ ผู้ชายโพกผ้า กลองก้นยาวถือเป็นเครื่องดนตรีที่ขาดไม่ได้ในการประกอบงานบุญของชาวไทใหญ่

ภาพที่ ๒ งานฉลองพระเจดีย์บ่อจู่ เมืองสีป้อ ราชบุรี

ด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาเรื่องความสำคัญ ความหมาย และสัญลักษณ์ของกลองกันยาวในวัฒนธรรมดนตรีชาวไทยใหญ่จึงมุ่งศึกษาเรื่องขนาด สัดส่วน การประดับตกแต่ง การใช้สี และวิธีการเก็บรักษา เพื่อเข้าใจความสำคัญและความหมายของกลองกันยาวในเชิงการศึกษาเครื่องดนตรี เพื่อเป็นเครื่องมือการทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ที่ได้พยายามสืบทอดรักษา ภูมิปัญญาดนตรีไทใหญ่ รัฐชน เครื่องดนตรีเป็นทรัพยากรวัตถุทางวัฒนธรรมที่ได้รับการพัฒนาและสรรคสร้างขึ้นมาจากคนในสังคมนั้น ๆ มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละภูมิภาค ถึงแม้จะมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน หลักฐานสำคัญประการหนึ่งในการยืนยันเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นรูปธรรมคือ เครื่องดนตรีประจำวัฒนธรรมของชาติพันธุ์นั้น ๆ อีกทั้งยังสะท้อนระบบความเชื่อ โลกทัศน์ และมโนคติของกลุ่มวัฒนธรรม

งานวิจัยเรื่องวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับด้านดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับขนบประเพณี พิธีกรรม และความเชื่ออันเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ ผลงานวิจัยจะได้รับการเผยแพร่ไปในสังคมของชาวล้านนา ชาวไทใหญ่ และชาวไทยทุกภูมิภาคในด้านเครื่องดนตรีกลองกันยาวซึ่งเป็นเครื่องดนตรีอันทรงคุณค่าและเป็นความภาคภูมิใจของชาวไทยใหญ่ในรัฐชน

ถึงแม้ว่าชาวไทยใหญ่ทำการย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย มีสาเหตุ ๒ ประการด้วยกัน คือ ประการแรก การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน รายได้น้อยไม่พอกับการดำรงชีพตลอดจนความบีบคั้นทางสังคมและการเมือง ประการที่ ๒ ประเทศไทยมีแหล่งงานมาก มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงตั้งรกรากอยู่ก่อน กอปรกับมีความคล้ายคลึงกันทางภาษาและวัฒนธรรม จึงทำให้ชาวไทยใหญ่สามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในประเทศไทยได้อย่างรวดเร็ว แต่ชาวไทยใหญ่ก็ยังคงไม่ละทิ้งศิลปวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม อีกทั้งยังมีการติดต่อสัมพันธ์กับบ้านเกิดเมืองนอน รวมทั้งถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่อย่างเข้มแข็งในชุมชนไทใหญ่ในประเทศไทย โดยมีครูช่างคำ จางยอดเป็นผู้นำที่เข้มแข็งสืบทอดองค์ความรู้อย่างอุทิศตนและมุ่งมั่นในดินแดนบ้านที่ ๒ เพื่อลูกหลานชาวไทยใหญ่จะได้รู้จักศิลปวัฒนธรรมของตนเองถึงแม้ต้องพลัดบ้านพลัดเมือง

เมื่อชาวไทยใหญ่ปรับตัวได้แล้ว มีอาชีพการงานที่มั่นคง จึงตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชนชาวไทยใหญ่ และยังคงใช้ภาษาที่เป็นของตัวเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน จากการศึกษาของสุทัศน์ กันทะมา (๒๕๔๒) พบว่า ชาวไทใหญ่มีลักษณะเด่นที่รู้จักกันดีคือ คำขายเก่ง และเป็นผู้มีศรัทธาแรงกล้าในการทำบุญทำทาน อย่างที่คนเมืองมีคำพูดว่า “กินอย่างม่าน ดานอย่างเงี้ยว” หมายความว่าพม่าถือเรื่องกินเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนคนไทใหญถือการทำบุญทำทานเป็นเรื่องยิ่งใหญ่

สุทัศน์ กันทะมา (๒๕๔๒) ยังได้สรุปไว้อีกด้วยว่า กลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทยใหญ่คงอยู่นั้นประกอบด้วยครอบครัวทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผน ความประพฤติตามวิถีชีวิตแก่ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรมและการศึกษา ผู้นำอายุการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางการช่าง

หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เครือญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ

ภูมิปัญญาในการสร้างเครื่องดนตรีของชาวไทยใหญ่ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องสำคัญประการหนึ่งคือ ความรู้ทางการช่างในการสร้างกลองกันยาว ปกรณ์ รอดช่างเผื่อน (๒๕๕๓) ได้ศึกษากรรมวิธีการสร้างกลองกันยาวในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน งานวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นงานศึกษาชิ้นสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาความหมายและสัญลักษณ์ของกลองกันยาวในวัฒนธรรมดนตรีชาวไทยใหญ่ในประเทศไทยจนสำเร็จ (พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์ ๒๕๕๕; ๒๕๕๖; ๒๕๕๗) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องกับการศึกษากลองกันยาวของชาวไทยใหญ่ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษากลองกันยาวของชาวไทยใหญ่ในด้านสัดส่วน ขนาด และสัญลักษณ์ของกลองกันยาวในมิติเชิงวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่จากพื้นที่บ้านเกิดเมืองนอน เพื่อติดตามปรากฏการณ์แบบย้อนรอยตามเส้นทางการเดินทางของกลองกันยาวจากแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงรายเข้าสู่ดินแดนรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา นอกจากนั้นแล้วการศึกษาดนตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องดนตรีของชาวไทยใหญ่ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ปิด ถูกจำกัดด้วยสภาวะทางการเมือง นักวิชาการโดยส่วนใหญ่ทั้งชาวพม่าและชาวต่างประเทศสามารถเข้าพื้นที่เพื่อทำการศึกษาเฉพาะประวัติศาสตร์การเมืองและดนตรีราชสำนักพม่าเพียงเท่านั้น (Becker 1993; Douglas 2007; Douglas 2009; Garfias 1995; Miller and Williams 1998) งานศึกษาชุดดังกล่าวของนักมานุษยวิทยาทางดนตรีมีความสำคัญในการบูรณาการทำความเข้าใจวัฒนธรรมดนตรีในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ดังนั้น การศึกษาเครื่องดนตรีของชาวไทยใหญ่ในรัฐชานขึ้นนี้จึงเป็นงานศึกษาอีกชิ้นหนึ่งในการทำความเข้าใจระบบความคิดจากวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทยใหญ่ ดินแดนรัฐหนึ่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๖.๒ การกำหนดเขตพื้นที่เก็บข้อมูลในเมืองสิป้อ

ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๗ รัฐ ๗ ภาค รัฐชานถือเป็น ๑ ใน ๗ รัฐ ซึ่งประกอบไปด้วย รัฐกะฉิ่น รัฐกะยา รัฐกะเหรี่ยง รัฐชิน รัฐมอญ รัฐยะไข่ และรัฐชาน ในรัฐชานแบ่งเขตการปกครองออกเป็นตามลำดับชั้นคือ แบ่งออกเป็น แขวง (จังหวัด) เวียง (เมือง) เอื่อง (ตำบล) บ้าน

ในอดีตสิป้อเป็นหัวเมืองใหญ่มีเจ้าฟ้าปกครองตนเองมาแต่ในอดีตดังเช่นเชียงตุง (Sargent 1994; กราตร ๒๕๕๓) ในสมัยเจ้าฟ้าผู้ครองเวียงสิป้อนั้น สิป้อเป็นเมืองที่รุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมืองสิป้อมีประวัติยาวนาน ก่อตั้งมาแต่ในอดีตพร้อมกับการก่อตั้งเมืองนายน แต่ในปัจจุบันนั้น จ๊อกแมได้รับการยกระดับขึ้นให้เป็นศูนย์กลางทางราชการของแขวงจ๊อกแม ดังนั้น เวียงสิป้อจึงขึ้นตรงกับแขวงจ๊อกแมด้วย ตัวอย่างเช่น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเวียงสิป้อต้องการทำใบขับขี่ จะต้องมาทำใบขับขี่ที่แขวงจ๊อกแม เป็นต้น ผู้วิจัยกำหนดการเก็บข้อมูลใน

พื้นที่เมืองสีป้อ ราษฎรชาน ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวนิช ๒๕๕๗) รวม ๒๑ หมู่บ้าน ๑๐ วัด โดยมีรายละเอียดดังนี้

๖.๒.๑ ตำบลน้ำล้นเป็นตำบลที่ใหญ่ที่สุดในเมืองสีป้อ อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองสีป้อ ประกอบด้วย ๑๑ หมู่บ้านในเขตเทศบาล ๕ หมู่บ้านนอกเขตเทศบาล ๗ วัด มีรายละเอียดดังนี้

๖.๒.๑.๑ ผู้วิจัยเดินทางเก็บข้อมูลจากหมู่บ้าน ๘ หมู่บ้าน จากทั้งหมด ๑๑ หมู่บ้านในเขตเทศบาล ดังนี้

- ๑) บ้านมะม่วงหึง
- ๒) บ้านโหยงจ้าง
- ๓) บ้านกองกลาง
- ๔) บ้านป้อกจาน
- ๕) บ้านป้อกห้อง
- ๖) บ้านปางชิม
- ๗) บ้านกุงหย่อง
- ๘) บ้านจิงปาน

๖.๒.๑.๒ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหมู่บ้าน ๒ หมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น จากทั้งหมด ๕ หมู่บ้าน ดังนี้

- ๑) บ้านปางไเฮ้
- ๒) บ้านหนองเจียว

๖.๒.๑.๓ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากวัดในตำบลน้ำล้นที่มีกลองก้นยาวประจำวัดทั้งหมด ๒ วัด จากทั้งหมด ๗ วัดในตำบลน้ำล้น ดังนี้

- ๑) วัดกลาง
- ๒) วัดห้อง

๖.๒.๒ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากวัดและหมู่บ้านที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเส้นทางรถไฟเขตตำบลเหล่าขุ่นและตำบลรอบเวียงสีป้อ ๕ หมู่บ้าน ๕ วัด ดังนี้

- ๑) บ้านปางกี้
- ๒) บ้านเหล่าขุ่น
- ๓) บ้านโหมม่อ
- ๔) บ้านจ้ามเผือก

- ๕) บ้านปุงพาน
- ๖) วัดสวนอ้อย
- ๗) วัดก้างหม้อ (พระธาตุบ่อจู้)
- ๘) วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า
- ๙) วัดจองแค (วัดทราย ป๊อกบ้านหลวง)
- ๑๐) วัดปางนั่ว

๖.๒.๓ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากหมู่บ้านที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเส้นทางรถไฟเขตตำบลในเวียงเมืองสีป่อจาก ๔ หมู่บ้าน ฝั่งทิศตะวันออกของแม่น้ำตูดังนี้

- ๑) บ้านกุงสำ
- ๒) บ้านซบลัง
- ๓) บ้านเวียงเก่า
- ๔) บ้านปางเจ้าเมือง

๖.๒.๔ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากวัดและหมู่บ้านที่อยู่ตำบลรอบเวียง เขตเวียงเก่า ๒ หมู่บ้าน ๑ วัด ที่อยู่ระหว่างแม่น้ำตูดและเส้นทางรถไฟดังนี้

- ๑) บ้านจ้ำคำใต้
- ๒) บ้านป๊อกจ้ำดสู (ในเวียง)
- ๓) วัดโพต้อ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลทางด้านคนตรีไทใหญ่ วัฒนธรรมไทใหญ่ พระประจำวัด สิลปิน นักดนตรี เจ้าของกลองกันยาว ช่างทำกลองกันยาวดังนี้

- ๑. เจ้าสมพงษ์ อายุ ๖๑ ปี ทายาทผู้มีศักดิ์เป็นหลานสะใภ้ของเจ้าจาแสง เจ้าจาแสงได้ถึงแก่ชีพิตักษัยในราวปี ๑๙๓๐ นอกเวียงสีป่อ และเป็นเจ้าฟ้าผู้ครองนครสีป่อองค์สุดท้าย
- ๒. เจ้าชายอ่อน อายุ ๒๐ ปี เจ้าสำนักคณะศรีทธาบ้านซบลัง เมืองสีป่อ
- ๓. ครูเงินใส อายุ ๗๕ ปี หัวหน้าคณะกลุ่มจงกลางเวียง บ้านกลางเวียง เมืองสีป่อ
- ๔. ครูล่าหู่ อายุ ๘๔ ปี ช่างหุ้มหน้ากลองกันยาว ป๊อกจ้ำดสู บ้านกางเวียง
- ๕. ครูเมืองจ้าม อายุ ๕๔ ปี ผู้ใหญ่บ้านโหม่อ ตำบลบ่อจู้ เมืองสีป่อ
- ๖. ครูหม่องจี อายุ ๗๕ ปี หัวหน้าคณะสายเงาแลง คณะลิกเกจ้ำดไต บ้านซบลัง เมืองสีป่อ
- ๗. ครูต่างจายหลวง อายุ ๗๐ ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านซบลัง เมืองสีป่อ
- ๘. พระอุณาหลังตะ อายุ ๗๗ ปี พระประจำวัดโพต้อ
- ๙. นางจางลาย เจ้าของคณะสายเงาแลง คณะลิกเกจ้ำดไต บ้านซบลัง เมืองสีป่อ
- ๑๐. ครูจายก่าหลังวัน หัวหน้าพรรคเสือเผือก เมืองสีป่อ และหัวหน้าคณะลิกเกจ้ำดไตอำฮอมจอมปิ่น

๑๑. นายจายยู่มวัน อายุ ๓๗ ปี เจ้าของกลองบ้านจ้ามเผือก
๑๒. ครูคำยอด อายุ ๕๕ ปี หัวหน้าคณะกำปั่นกลอง บ้านกุงสำ เจ้าของกลองยอดเมือง เมืองสีป้อ
๑๓. พระเทหวังตี้ เจ้าอาวาสวัดก้างหม่อ บ้านบ่อจู่ เมืองสีป้อ
๑๔. พระหนันต่ากิตติ อายุ ๖๐ ปี เจ้าอาวาสวัดนาปาง บ้านเหลาซุ่น เมืองสีป้อ
๑๕. ครูปั่นจี้กตี้ อายุ ๕๘ ปี กรรมการวัดก้างหม่อ บ้านบ่อจู่ เมืองสีป้อ
๑๖. จายสุปัญญา อายุ ๕๕ ปี เจ้าของกลองหนังเลียงผา บ้านเหลาซุ่น เมืองสีป้อ
๑๗. จายอ้อ อายุ ๔๐ ปี เจ้าของกลองเจ้าเมือง บ้านเหลาซุ่น เมืองสีป้อ
๑๘. จายหลวมอญ อายุ ๕๑ ปี สมาชิกคณะเลิกเจ้าไตชื่อหมอกก้อนไต เจ้าของกลองหนังเลียงผา
๑๙. พระจันต่าวาระ อายุ ๕๘ ปี เจ้าอาวาสวัดสวนอ้อย บ้านสวนอ้อย เมืองสีป้อ
๒๐. พระเทหวังตี้ อายุ ๕๔ ปี เจ้าอาวาสวัดจ้ามเผือก บ้านจ้ามเผือก เมืองสีป้อ
๒๑. ครูแสงทาน อายุ ๕๓ ปี ผู้ใหญ่บ้านกุงสำ ผู้ดูแลกลองยอดเมือง เมืองสีป้อ
๒๒. พระอู่ปั่นตี้ อายุ ๖๗ ปี เจ้าอาวาสจอยกุง เมืองจ็อกแม พระนักทำกลองกันยาว แขวงจ็อกแม
๒๓. ครูกันตะมา อายุ ๕๘ ปี กรรมการหมู่บ้าน ที่ปรึกษาชุมชนบ้านกุงหย่อง เอื่องน้ำล้น เวียงสีป้อ
๒๔. กำนันส่วยคำ อายุ ๔๐ ปี กำนันป้อกมะม่วงหึ่ง เอื่องน้ำล้น เวียงสีป้อ
๒๕. ผู้ใหญ่บ้านจายวิน อายุ ๔๕ ปี ป้อกโหยงจ่าง เอื่องน้ำล้น เวียงสีป้อ
๒๖. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหลุ่นทุย อายุ ๓๖ ปี ป้อกจาง เอื่องน้ำล้น เวียงสีป้อ
๒๗. จายส่างเอ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อายุ ๗๐ ปี ป้อกหนองเขียว เอื่องน้ำล้น เวียงสีป้อ
๒๘. นางหน่อยหนือ อายุ ๔๓ ปี คหบดี ป้อกจิงปาน เอื่องน้ำล้น เวียงสีป้อ
๒๙. พระกุสระ อายุ ๒๑ ปี พระประจำวัดปางนิ้ว ป้อกปางนิ้ว เอื่องน้ำล้น เวียงสีป้อ

๖.๓ ความเชื่อและขนบปฏิบัติเกี่ยวกับกลองกันยาวของชาวไทใหญ่ เมืองสีป้อ

ชาวไทใหญ่มีศรัทธาในพระบรมพุทธรศาสนา ยึดมั่นในการทำบุญและพระศาสนา เมื่อชาวไทใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ได้รวมตัวกันสร้างวัดของชาวไทใหญ่ จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงรายเก็บรักษากลองกันยาวไว้ที่บ้านของหัวหน้าชุมชนหรือที่เรียกว่า ป้อก ในภาษาไทใหญ่มากกว่าเก็บรักษาไว้ที่วัด ปรากฏการณ์ดังกล่าวแตกต่างจากชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เก็บรักษากลองไว้ที่วัดเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่าเก็บรักษากลองไว้ที่บ้านเป็นจำนวนน้อยมาก ผู้ที่ทำหน้าที่เก็บรักษากลองในจังหวัดเชียงรายเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ หรือเป็นหัวหน้าชุมชน แต่ผู้ที่มี

กลองเก็บรักษาไว้ที่บ้านของชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นเป็นบุคคลที่มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นผู้ที่มีบารมี มิได้เป็นผู้นำชุมชนแต่อย่างใด ดังข้อมูลที่ปรากฏจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดเชียงใหม่ (พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์ ๒๕๕๕; ๒๕๕๖; ๒๕๕๗)

สำหรับการเก็บรักษากลองกันยาวของชาวเมืองสีป้อ รัฐชาน พบว่า ส่วนใหญ่มักเก็บกลองกันยาวไว้ที่ศาลาประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นศาลาสำหรับเก็บข้าวของเครื่องใช้ประจำหมู่บ้านในการจัดงานปอย ส่วนกลองประจำวัดในเมืองสีป้อนั้นพบว่า มีอยู่น้อยกว่าในชุมชนของชาวไทใหญ่ในประเทศไทย เช่น ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นพบว่า ทุกวัดมีกลองกันยาวประจำวัด ส่วนการมีกลองกันยาวประจำบ้านหรือเป็นของส่วนตัวที่บ้านนั้นก็พบว่ามีอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่กลองกันยาวเป็นของชุมชนที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ชาวไทใหญ่เชื่อว่า กลองกันยาวเป็นของสูง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ของมงคล ดังที่ครูกันตะมาได้กล่าวถึงความ เป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้านและหมู่บ้านที่มีกลองกันยาวไว้ดังนี้ว่า

กลองกันยาวนั้นเป็นของสูง เป็นกลองรัตนตรัย เป็นสิ่งมงคลให้กับบ้าน หากมีไว้ประจำหมู่บ้านก็ทำให้สังคมนั้นร่มเย็น เป็นมงคลกับหมู่บ้าน ทุกบ้านทุกคน เพราะกลองกันยาวเป็นของส่วนกลาง ความเป็นมงคลจึงเกิดขึ้นกับทุกคน ทว่าทั้งหมู่บ้าน เราเชื่อกันเช่นนี้มา (กันตะมา, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

เมื่อเจ้าของบ้านหรือหัวหน้าหมู่บ้านได้กลองกันยาวมาแล้วจะต้องทำพิธีในการเชิญกลองกันยาวเข้าหมู่บ้าน หรือการเชิญกลองกันยาวขึ้นบ้าน ถ้าหากว่าเป็นกลองส่วนตัวของบ้าน ในการทำพิธีเชิญนั้น ครูกันตะมาได้อธิบายไว้ดังนี้ว่า

การทำพิธีเชิญจะต้องใช้ดอกหญ้าเงิน ดอกหญ้าทอง ขอพรเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เราทุกบ้าน มองก็นำมาตีด้วย ถ้าเป็นการยกกลองกันยาวขึ้นบ้านลูกใหม่ ให้ถอยหลังขึ้นบ้าน เพื่อให้เสียงออกมาจากกันกลองนั้น ประพรมด้วยเสียงกลองที่ออกมาจากกันกลองไปทั่วบ้าน (กันตะมา, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

เนื่องจากกลองกันยาวเป็นของสูง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และชาวไทใหญ่ให้ความเคารพกลองกันยาว จึงมีขนบปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับกลองกันยาวดังที่ครูกันตะมาได้อธิบายไว้ดังนี้ว่า

ชาวไทใหญ่จะไม่ข้ามกลองกันยาวโดยเด็ดขาด ไว้ที่ต่ำก็ไม่ได้ ไม่ไว้ได้บันได ผูกไว้กับเสาบ้าน ไม่ไว้ได้บันได และควรมีกลองกันยาวประจำหมู่บ้าน ประจำวัด ประจำบ้านของเรา ไม่ควรชนกลองเคลื่อนย้ายไปไหนมาไหน จะเอาไว้ที่ ไปตีอีกที่หนึ่งก็ต้องดูแลและเชิญกลองไปด้วยขันดอกลอยน้ำส้มป่อย กลองบางลูกก็ชอบน้ำหอม

(กันตะมา, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๓ เจ้าสมพงและผู้วิจัยภายในหอดูตะวันออก เรือนเจ้าเมืองสีป้อ รัฐชาน

เจ้าสมพง ปัจจุบันอายุ ๖๑ ปี ทายาทผู้มีศักดิ์เป็นหลานสะใภ้ของเจ้าจาแสง เจ้าฟ้าผู้ครองนครเมืองสีป้อองค์สุดท้าย ได้กล่าวถึงกลองกันยาวในราชสำนักและความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักและสมาชิกในชุมชนไว้ว่า

ปัจจุบันในหอดูตะวันออกไม่มีกลองกันยาว และในอดีตเราไม่เก็บกลองกันยาวประจำหอเจ้าฟ้า เพราะว่ากลองเป็นเรื่องของสมาชิก เป็นเรื่องของชุมชน เป็นเรื่องของหมู่บ้าน เมื่อถึงเวลาหน้างานปอย เช่น งานปอยออกหว่า คณะกลองจากหมู่บ้านในเมืองทุกคณะ จะมารวมกันหน้าหอเจ้าฟ้า ตีกลอง ผลัดกันตีไปที่ละกลุ่ม เมื่อเจ้าฟ้าดูใจเสียงกลองของคณะใด ก็จะให้รางวัล เมื่อตอนเด็ก ๆ ยังจำได้เพราะว่านั่งใกล้เจ้าพ่อ คอยนั่งฟังกลองกันยาวกับเจ้าพ่อที่หอเมืองใหญ่ของเจ้าเสื่อหม่มของเมืองแสนหวิก็เหมือนกัน เมื่อใครชนะ บางครั้งเจ้าพ่อก็จะสร้างกลองให้เป็นกลองประจำหมู่บ้าน เพราะว่าปัจจุบันเยาวชนให้ความสนใจกับความสมัยใหม่ นิยมสื่อที่ทันสมัย กลองกันยาวปัจจุบันจะพบในหมู่บ้านรอบนอกมากกว่าในเมือง

(เจ้าสมพง, สัมภาษณ์, ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

เจ้าสมพงกำเนิดในเมืองแสนหวิ เป็นธิดาของเจ้าเสื่อหม่ม ผู้ครองนครเมืองแสนหวิ ปัจจุบันเป็นผู้ดูแลหอดูตะวันออก เรือนของเจ้าจาแสงแห่งเมืองสีป้อ ได้อธิบายถึงทำนองและลักษณะของกลองกันยาวที่มีทำนองเฉพาะสำหรับการฟ้อน โด การฟ้อนนก การฟ้อนแห่เครื่องไทยทาน ฆ้องงานบุญ ประเภทต่าง ๆ ด้วยว่าในอดีตนั้นแต่ละทำนองมีลักษณะเฉพาะสำหรับแต่ละงาน

จากการเก็บข้อมูลกลองกันยาวในรัฐชาน โดยเฉพาะในเมืองสีป้อนี้พบข้อสังเกตว่าไม่มีกลองกันยาวเก่าหรือกลองกันยาวชำรุดเก็บไว้ หากพบก็เป็นจำนวนน้อยมาก กลองกันยาวที่เก่ามากหรือมีอายุมาก ๑๐๐ ปีและชำรุดแล้วนั้นหาไม่พบ แตกต่างจากกลองกันยาวที่ชำรุดแล้วในเชียงใหม่ เชียงราย

และแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะในแม่ฮ่องสอนพบกลองกันยาวที่สวองามแต่ชำรุดเป็นจำนวนมาก ได้รับความเก็บรักษาไว้ในวัด แต่รัฐชานนั้นพบเป็นจำนวนน้อยมาก จะพบแต่เพียงกลองกันยาวที่อยู่ในสภาพที่ดี ใหม่ พร้อมใช้งาน เนื่องจากชาวไทยใหญ่ในเมืองสีป้อ รัฐชานมีความเชื่อว่า กลองกันยาวที่ชำรุดแล้วไม่เก็บไว้ แต่นำไปทำพิธีและเผาทิ้ง ดังที่ครูกันตะมาได้อธิบายไว้ดังนี้ว่า

ถ้ากลองพัง เก่าแล้ว ซ่อมไม่ได้ก็เอาไปเผาทิ้ง ไม่เก็บไว้ ด้วยความเชื่อว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ การเก็บไว้ไม่ทำอะไร ถือว่าไม่คู่แล ก็เผาเลย ไม่เก็บไว้
(กันตะมา, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ต่างเอ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเขียว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้ออธิบายการเก็บรักษากลองกันยาวที่ชำรุดแล้วเช่นกันกับที่ครูกันตะมาได้อธิบายไว้ข้างต้น ต่างเอได้อธิบายไว้ดังนี้ว่า

กลองที่เสียแล้ว พังแล้ว ก็เผาไป ไม่เก็บไว้ มีของที่เก่าที่เสียก็เผาเสีย ไม่เก็บเพราะว่ากลองที่เก่าก็เหมือนคน เมื่อร่างกายพังไปแล้ว เราก็เผาและหากลองใหม่
(ต่างเอ, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

๖.๔ ส่วนประกอบของกลองกันยาวและการสร้างกลองกันยาว เมืองสีป้อ รัฐชาน

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในเมืองสีป้อ สามารถสรุปได้ว่า กลองกันยาวมีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้

๑. หน้ากลองทำจากหนังสัตว์ซึ่งหน้ากลอง กลองกันยาวมีหน้าเดียว
๒. จ่ากลองคือข้าวเหนียวบดนำมาติดหน้ากลอง
๓. หูหึ่งคือส่วนที่ทำจากหนังสัตว์สำหรับร้อยสายสะพาย
๔. สายดึงหรือเรียกว่า สายดึงเร่งเสียง หรือเป็นที่รู้จักในภาคกลางว่า หน้าเรียดหรือหน้าชัก
๕. ไทกลองคือส่วนบนของกลอง ซึ่งหนังสัตว์ทำหน้ากลอง
๖. ข่วยกลองทำจากหวาย หรือขดลวดที่แข็งแรงสำหรับชิงสายดึงเร่งเสียง
๗. สันข่วยคือขอบข่วยกลอง
๘. คอกกลองคือฐานไทกลองที่ทอดลงมาส่วนล่างของกลอง
๙. ก้นก็คือนริเวณลำโพงหรือปลายที่บานออกเป็นวงกลมของกลองกันยาว
๑๐. ลูกแก้วคือรอยวงกลมที่เกิดจากการบากบนหางกลองเพื่อกันไม่ให้ลื่นหลุดมือจากหางกลอง
๑๑. สายสะพายทำจากผ้าดิบเพื่อสะพายบนไหล่เวลาเดินตีกลองในขบวนแห่กลองกันยาว
(ล่าหู่, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๔ ครูล่าหู่ ช่างทำกลองหนังเลียงผา

ครูล่าหู่ อายุ ๘๔ ปี ครูล่าหู่เป็นช่างทำกลองก้นยาวท่านเดียวที่พบในเมืองสีป้อ ในการทำกลองตามขั้นตอนที่กล่าวไว้ในลำดับต่อไป ครูล่าหู่ใช้เวลาทั้งหมด ๓-๔ วัน ปัจจุบันครูล่าหู่ทำงานกับคณะกลองก้นยาวของกลางเวียง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๓๐๐ หมู่ ๑๐ ป้อมกั้นจ๊าด ตำบลรอบเวียง เมืองสีป้อ

ขั้นตอนการสร้างกลองก้นยาวของคุณครูล่าหู่ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ครูล่าหู่อธิบายไว้ดังนี้

ขั้นตอนแรก การสร้างกลองก้นยาว นำหนังเลียงผามา ๑ ผืน ตากแห้ง แล้วนำจี๊ดเข้ามาโปรยเพื่อตั้งขนออก หลังจากนั้น เอากระบอกลไม้ไผ่มา โถงหนังเลียงผาแล้ว โถงขนออกให้เกลี้ยง

ขั้นตอนที่ ๒ นำหนังหน้ากลองมาวัดขนาดบนหนังเลียงผา ชีคเส้นด้วยดินสอ แล้วตัดหนังเป็นวงกลม นำกระบอกลไม้ไผ่มาคลึงบนแผ่นหนังให้หนังนึ่ม แล้วนำกระบอกลมาขูดหน้าหนังให้บางลงและเรียบเสมอกัน

ขั้นตอนที่ ๓ หลังจากเย็บริมและเจาะรูด้วยเหล็กปลายแหลม ให้ร้อยหน้ากลองด้วยหนังเรียดที่ทำจากหนังลูกวัว เรียกสายคิงหนังวัว

ขั้นตอนที่ ๔ นำหนังที่ได้มาหุ้มไทกลอง แล้วนำสายคิงหนังหุ้มกลองให้ตึงและได้เสียงที่ต้องการ

(ล่าหู่, สัมภาษณ์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๖)

การติดจำกลองของครูล่าหู่ นั้นแตกต่างจากครูกลองก้นยาวท่านอื่นในรัฐชาน และท่านครูกลองก้นยาวชาวไทยใหญ่ที่พบในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ครูล่าหู่ติดจำกลองก้นยาวเป็นรูปวงกลมและเว้นช่องว่างตรงกลางไว้ แตกต่างจากการติดจำกลองของชาวไทยใหญ่คนอื่นที่ติดจำกลองเต็มวงกลมทั้งหมด การติดจำกลองที่เว้นวงกลมไว้ตรงกลางนั้นเป็นลักษณะการติดจำกลองของชาวไตซอน

ภาพที่ ๕ ครูล่าหู่ตกแต่งและติดจำกลองก้นยาวให้คณะกลองก้นยาวของกลางเวียง

ภาพที่ ๖ การติดจำกลองก้นยาวของชาวไตซอน

ภาพที่ ๗ การติดจำกลองก้นยาวเมื่อเสร็จแล้วเป็นวงกลม

ภาพที่ ๘ การติดจำกลองก้นยาวที่เว้นช่องว่างตรงกลางของชาวไตซอน

ภาพที่ ๕ การตีกลองสั้นบนจำกลองของกลองกันยาวไตซอน

ครูคำหู่และพี่น้องคณะกลองกันยาวของกลางเวียงนั้นอพยพมาจากเมืองไตซอนตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี เข้ามาอาศัยอยู่ในรัฐชาน เมืองไตซอน หรือเมืองซอนเป็นชาวไตใหญ่ในเมืองยูนนาน เมื่อเดินทางมา รัฐชานจึงได้ตั้งรกรากในเมืองสีป้อ และมีคณะกลองยาวเป็นของตนเองมีชื่อว่า คณะจงกลางเวียง มี ครูจางลายเป็นหัวหน้าคณะ ปัจจุบันคณะจงกลางเวียงตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๓๐๐ หมู่ ๑๐ ป้อมันจ๊าด ตำบลรอบเวียง เมืองสีป้อ

๖.๕ วัสดุที่ใช้สร้างกลองกันยาว

จากการเก็บข้อมูลในเมืองสีป้อ ครูส่างคำ จางยอดได้อธิบายว่า ชาวไตใหญ่ในรัฐชานใช้ไม้ที่ พบทั่วไปและพันธุ์ไม้มงคลต่าง ๆ ในการสร้างกลองทั้งหมด ๘ ชนิดดังนี้

๑. ไม้ซ้อเป็นไม้เนื้ออ่อน แปลว่าอาศัยอยู่หรือซ่อนอยู่
๒. ไม้กางเป็นไม้มงคล เป็นไม้กินยอดไม่ได้ กินหนังก็ไม่ได้ แต่คำว่า กาง แปลว่าปราศจาก
๓. ไม้ผักกุ่มเป็นไม้กินยอด ใช้ทำอาหารในวันปีใหม่ วันสงกรานต์ เช่น ผักกุ่มดอง ยอดนำมา ทำแกง มีความหมายว่าจะคุ้มกันตลอดปี
๔. ไม้ผางเป็นไม้มงคล เนื้อแข็ง เป็นไม้สมุนไพรรักษาฝี
๕. ไม้ดินเป็ดหรือต้นพญาสัตบรรณ เป็นไม้สมุนไพรรักษาฝี
๖. ไม้มะเหล็งกะเป็นไม้สมุนไพรรักษาฝี ลำต้นไม้ใหญ่มาก เป็นไม้มงคล
๗. ไม้ตองเป็นไม้เนื้ออ่อน พบทั่วไป ไม่มีความหมาย
๘. ไม้สูงเป็นไม้มงคล

(ส่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๓)

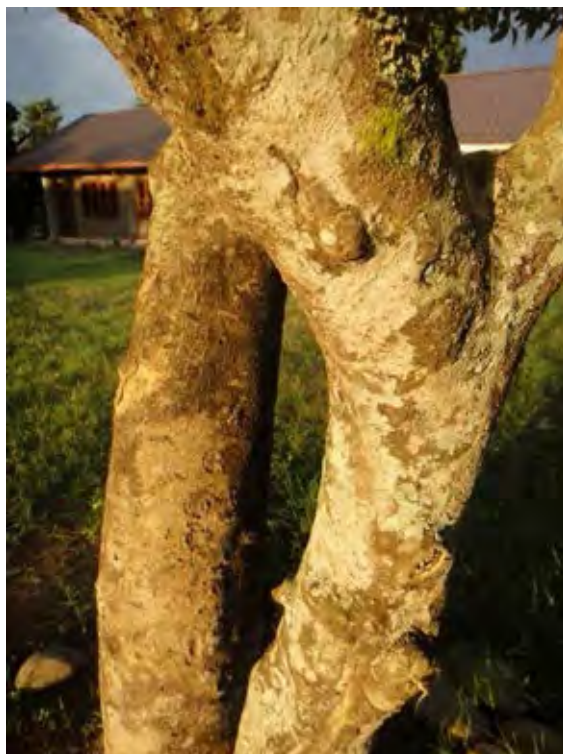
ผู้วิจัยพบพันธุ์ไม้สำคัญในเมืองสีป้อ รัฐชาน ๓ ชนิดที่สามารถบันทึกลักษณะลำต้น กิ่ง และใบ
คือ ไม้สูง ไม้ฝักกุ่ม ไม้มะเหล็งก๊ะ

ภาพที่ ๑๐ ต้นฝักกุ่ม

ภาพที่ ๑๑ ใบฝักกุ่ม ๓ ใบ

ภาพที่ ๑๒ เปลือกต้นฝักกุ่ม

ภาพที่ ๑๓ กิ่งและใบต้นฝักกุ่ม

๖.๕.๑ ลักษณะสำคัญของต้นสูง

ไม้สูงเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ พบมากในแขวงจ้อกแม เป็นต้นไม้ยืนต้น ชาวไทใหญ่เชื่อว่า ไม้สูงเป็นไม้มงคล มักปลูกเพื่อกำหนดแนวเขตและเพื่อความเป็นมงคลให้กับการตั้งบ้านเรือน เมื่อปลูกต้นไม้สูงแล้ว จะไม่ตัดหรือโค่นต้นไม้ สำหรับต้นไม้สูงที่พบบริเวณลานหลังวัดจอยกุง แขวงจ้อกแม นั้น มีกระจายอยู่ ๖ ต้น แต่ละต้นมีขนาดใหญ่ แผ่กิ่งก้านปกคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง ยืนต้นสูง ๕-๘ เมตร

การเลือกและตัดไม้สูงเพื่อทำกลองกันยวนนั้น ช่วงทำกลองกันยวนเลือกใช้เฉพาะส่วนที่เป็นรากไม้ที่งอกจากกิ่งไม้ลงมาในแนวตั้ง ช่วงทำกลองกันยวนชาวไทใหญ่จะไม่ตัดกิ่งไม้ ไม่โค่นต้นไม้ ดังที่ครูต่างคำ จางยอดได้อธิบายไว้ดังนี้ว่า

คนแถวนี้จะไม่ตัดไม้ ไม่โค่นต้นไม้ แต่มีคนหนึ่งในหมู่บ้านของผมที่ไม่เชื่อ เขาจะตัดไม้ ออก เพราะว่ากิ่งไม้ล้มเข้าไปในที่ของเขา ชาวบ้านจึงถามว่า ต้นไม้นี้มาก่อน หรือว่าล้มไถ่ไปมาก่อน เขาก็ไม่ฟัง ตัดกิ่งไม้ออกไปบ้าง จึงโดนชาวบ้านสาปแข่งกัน ต้นสูงนี้เขาเชื่อกันว่า ศักดิ์สิทธิ์ ก่อนจะตัดต้องมีพิธีขอตัดไม้ ต้นไม้ที่เราเห็นนี้น่าจะอายุ ๓๐๐-๔๐๐ ปีแล้ว ส่วนที่เป็นรากใช้ทำกลองกันยวนได้

(ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๔ ต้นสูง บริเวณวัดจอยกุง เมืองจ้อกแม

ภาพที่ ๑๕ รากไม้ต้นสูง

ภาพที่ ๑๖ ใบต้นสูง

๖.๕.๒ ลักษณะสำคัญของต้นมะเหล็งกะ

ต้นมะเหล็งกะเป็นพันธุ์ไม้อีกชนิดหนึ่งที่พบในรัฐชาน ชาวไทใหญ่นิยมนำมาทำเป็นหุ่นกลอง ก้นยาว เนื่องจากให้เสียงดี มีน้ำหนักเบา ครูสว่างคำ จางยอดได้อธิบายลักษณะสำคัญของไม้มะเหล็งกะไว้ดังนี้ว่า

สำหรับชื่ออีกชื่อหนึ่งนั้นเป็นที่รู้จักกันในนามไม้หมากลิ้น ลักษณะลำต้นมีเปลือกสีเขียว มีฝักสีเขียว ฝักนำมารับประทานได้ ทานตอนฝักยังอ่อน ๆ นำมาหั่นแล้วคั้นกับน้ำเกลือ หรือนำมาผัดกับกุ้งแห้ง มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า หมากลิ้นช้าง มะลิ้นไม้ เปลือกเป็น สมุนไพร ผมรู้จักตั้งแต่เด็ก ตอนเด็กไปหาเปลือกต้นมะเหล็งกะเพื่อนำมาทำยารักษา โรคกระเพาะ แก้ปวดท้อง ผสมกับขมิ้นชัน จิง และเปลือกไม้มะเหล็งกะ มีเกลือด้วย เอามาบดเป็นผงผสมสมุนไพรหอมเป็นเส้นยาวคล้ายวานิลลา

(ต่างคำ จากยอด, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๗ ลำต้นและต้นมะเหล็งกะ

ภาพที่ ๑๘ เปลือกต้นมะเหล็งกะ

ภาพที่ ๑๙ กิ่งและใบต้นมะเหล็งกะ

ภาพที่ ๒๐ ไบมะเหล็งก๊ะ

ในเมืองสีป้อ ผู้วิจัยพบกลองกันยาว ๑ ใบทำจากไม้มะเหล็งก๊ะ ซึ่งเป็นกลองที่พบที่บ้านลุงสำใน เวียงสีป้อ คณะกลองของครูคำยอดได้นำกลองกันยาวลูกนี้ พร้อมด้วยสมาชิกในวงจำนวน ๕๒ นำมา ออกแสดงในงานกำปั่นกลอง (งานรำวง) เพื่อร่วมฉลองงานพระราชูปถัมภ์ ในปีที่พุทธศักราช ๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗ จากการสัมภาษณ์ครูคำยอด อายุ ๕๒ ปี เจ้าของกลองกันยาว ไม้มะเหล็งก๊ะ ได้อธิบายที่มาประวัติของกลองกันยาวใบนี้ว่า

*กลองกันยาวใบนี้ชื่อว่ากลองยอดเมือง สร้างโดยเจ้าเมืองสีป้อ มีอายุกว่า ๑๐๐ ปี ท่านได้
มอบให้กับ ป้าของเรา ท่านเจ้าขุนแจ่มอบกลองใบนี้ไว้ให้
(คำยอด, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)*

ภาพที่ ๒๑ กลองยอดเมือง บ้านเหล่าซุ่น เวียงสีป้อ รัฐชาน

๖.๖ ขนาดและสัดส่วนของกลองกันยาว

๖.๖.๑ กลองกันยาวในเขตตำบลน้ำล้น

๖.๖.๑.๑ กลองกันยาวบ้านมะม่วงหึง

ภาพที่ ๒๒ บ้านกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

บ้านมะม่วงหึงเป็นชุมชนนอกเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น มีกลองกันยาว ๒ ใบอยู่ที่บ้านกำนันส่วยคำ กำนันส่วยคำเป็นผู้นำชุมชน โดยมอบหมายให้นายนาง น้องสาวของภริยากำนันส่วยคำ เป็นผู้ดูแลรักษากลองคู่นี้ของหมู่บ้าน

ภาพที่ ๒๓ นายนาง ผู้ดูแลกลองกันยาวบ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

นายนางได้อธิบายถึงความเป็นสิริมงคลและศรัทธาในการดูแลเก็บรักษากลองกันยาวไว้ดังนี้ว่า กลองเสียงใหญ่ เสียงเล็ก ชอบมาก ถ้ามีกลองในบ้าน แล้วเหมือนเอาเงินเอาทองมากองในบ้าน โหม่งก็ตีที่สุด กลองก็ตี ทั้ง ๒ ใบนี้ซื้อมาจากเมืองนาคาย เหมือนกองเงิน กองคำ ของบ้าน

(นายนาง, สัมภาษณ์, ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

กลองกันยาวถือเป็นของมงคลทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลในบ้าน ชาวไทใหญ่ถือว่า กลองกันยาวเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวไทใหญ่ให้ความเคารพนับถือและดูแลกลองกันยาวเป็นอย่างดี ชาวไทใหญ่เชื่อว่า กลองกันยว้นำความเป็นมงคลมาสู่บ้านที่อยู่อาศัย ปกป้องรักษาให้พ้นภัย ปราศจากอันตราย ให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่บ้านและสังคม

ภาพที่ ๒๔ กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันสว่างคำ บ้านมะม่วงหึ่ม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดขนาดหน้ากลองได้ ๑๔ นิ้ว ใหญ่กลองยาว ๒๕ นิ้ว ถือว่าเป็นกลองขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลางฐานก้นก็ขนาด ๑๘ นิ้ว เส้นรอบเอวกลองวัดได้ ๑๗ นิ้ว โดยเฉพาะเอวกลอง ถือว่ามีขนาดใหญ่ กลองใบนี้สูงถึง ๘๔ นิ้ว กลองใบนี้ทำสีดำทั้งลูก เฉพาะฐานกลองและปลายหางกลองทาสีแดง คาดว่า บริเวณเอวกลองทาสีแดงด้วย แต่เนื่องจากกลองมีอายุมาก สีจึงหลุดลอกไป สายดึงรั้งเสียงทำจากหนังวัว เล็บช้างไม่มีการตกแต่ง ขั้วกลองทำจากหวาย รายละเอียดขนาดและสัดส่วนกลองก้นยาวใบที่ ๑ มีดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๔
ความยาวเส้นรอบไป้กลอง	๔๘
ความสูงของไป้กลอง	๒๕
เส้นรอบวงฐานไป้กลอง	๒๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๗
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๔
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๘
ความยาวจากฐานไป้กลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๕๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๘๔

ภาพที่ ๒๕ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึ่ม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๒๖ การร้อยสายตึงเร่ียงเสียงกับหูหึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๒๗ เล็บซ้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

จากภาพเล็บซ้างของกลองก้นยาวใบที่ ๑ ไม่มีการตกแต่ง แต่เล็บซ้างถูกบากที่ปลายเล็บซ้างเพื่อฝังให้ช่วยกลองที่ทำจากหวายยึดอยู่กับเล็บซ้าง และตอกตะปูตรึงช่วยกลองบนเล็บซ้างเพื่อความแข็งแรงอีกครั้งหนึ่ง ถือว่าเป็นลักษณะพิเศษของกลองใบนี้ เนื่องจากช่วยกลองมักจะซ่อนอยู่ใต้เล็บซ้าง เพื่อป้องกันมิให้สายตึงเร่ียงเสียงหย่อนตัวและเคลื่อนหลุดจากการยึดไว้ที่ฐานไหกลองย้อนกลับไป ที่หน้ากลอง

ภาพที่ ๒๘ เวกลองกันยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ
บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๙ การบากลูกแก้วลองกันยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ
บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๐ กิ่งก้องก้นยาวใบที่ ๑ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ก้องก้นยาวใบที่ ๒ วัดขนาดหน้าก้องได้ ๑๐ นิ้ว ไทก้องยาว ๒๒ นิ้ว ถือว่าเป็นก้องขนาดปานกลาง เส้นผ่านศูนย์กลางฐานก้นก้องขนาด ๑๓ นิ้ว เส้นรอบเววก้องวัดได้ ๑๕ นิ้ว ก้องใบนี้สูง ๗๐.๕ นิ้ว ก้องใบนี้ทำสี่คำทั้งลูก เฉพาะฐานก้องและเล็บข้างมีการทำตีตกแต่งเพิ่มเติมด้วยสี่เหลี่ยมสลักแดง และเววก้องทำสี่แดงคาดแถบสีเหลือง รายละเอียดขนาดและสัดส่วนก้องก้นยาวใบที่ ๒ มีดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของก้อง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้าก้อง	๑๐
ความยาวเส้นรอบไทก้อง	๓๗
ความสูงของไทก้อง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไทก้อง	๒๐.๕
เส้นรอบวงเววก้อง	๑๕
เส้นรอบวงก้นก้อง	๑๕.๓
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงก้อง	๑๓
ความยาวจากฐานไทก้องถึงลำโพง (ก้นก้อง)	๔๘.๕
ความยาวทั้งหมดของก้องจากหน้าก้องถึงลำโพง (ก้นก้อง)	๖๐.๕

ภาพที่ ๓๑ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๒ การร้อยสายดึงเร่งเสียงกลองกันยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๓ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๔ เอวกลองกันยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๕ การบากร่องรอยลูกแก้วกลองกันยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๖ ก้นกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ ของกำนันส่วยคำ บ้านมะม่วงหึง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๑.๒ กลองกันยวบ้านโหย่งจ่าง

ภาพที่ ๓๗ ทางเข้าบ้านโหย่งจ่าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

บ้านโหย่งจ่างเป็นชุมชนในเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น หมู่บ้านนี้เก็บรักษากลองกันยวไว้ที่ศาลาเก็บสิ่งของส่วนกลางของหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านป๊อกโหย่งจ่างชื่อ จายวิน อายุ ๔๕ ปี รับผิดชอบเป็นผู้ดูแลและเก็บรักษาสิ่งของประจำหมู่บ้านป๊อกโหย่งจ่าง ป๊อกโหย่งจ่างมีกลองกันยวประจำป๊อกทั้งหมด ๓ ใบ มีขนาดต่างกันแต่มีเส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลองขนาดใกล้เคียงกันคือ ขนาด ๑๒-๑๓ นิ้ว

ภาพที่ ๓๘ ศาลากลางของหมู่บ้านสำหรับเก็บสิ่งของทำบุญส่วนรวม

ภาพที่ ๓๕ ผู้ใหญ่บ้านป๊อกโหย่งจ้าง ผู้ดูแลรักษาคลองกั้นยาวศาลาของหมู่บ้าน

คลองกั้นยาวประจำป๊อกโหย่งจ้างนั้นผูกติดไว้กับเสาของศาลาเก็บของ ภายในศาลาเก็บของ ประกอบด้วย ข้าวของเครื่องใช้สำหรับการจัดงานปอยต่าง ๆ เช่น กระทะขนาดใหญ่จำนวน ๖ ใบ กว่า อยู่บนเตา เมื่อถึงเวลางานปอย ผู้หญิงในหมู่บ้านมารวมตัวกันเพื่อทำกับข้าว นอกจากนี้ยังมีถ้วย ชาม ตะหลิว เครื่องใช้ในครัวต่าง ๆ สำหรับจัดงาน รวมทั้งโต๊ะกลม สำหรับจัดงานของหมู่บ้าน

ภาพที่ ๔๐ กระทะส่วนกลางของหมู่บ้าน

ภาพที่ ๔๑ ถ้วยชามเครื่องครัวของหมู่บ้าน

ภาพที่ ๔๒ กลองก้นยาว ๓ ใบของหมู่บ้าน

จากการเก็บข้อมูลพบว่า ป๊อกลงโฮ่งจ้างมีความเข้มแข็งของชุมชน สะท้อนภาพชีวิตของชุมชนชาวไทใหญ่ที่อยู่รวมกัน การร่วมแรงร่วมใจกัน จัดหาข้าวของเครื่องใช้สำหรับส่วนกลาง และมีความเข้มแข็งของคณะกรรมการบริหารป๊อกในการบริหารจัดการทรัพยากร ความไว้วางใจในการมอบหมายบุคคลรับผิดชอบดูแลของส่วนรวมร่วมกัน รวมทั้งเครื่องดนตรีที่เป็นของส่วนกลาง เช่น กลองก้นยาว

กลองก้นยาวใบที่ ๑ มีขนาดใหญ่ที่สุด ถึงแม้ว่าหน้ากลองขนาด ๑๓ นิ้ว แต่ใ้กลองยาวถึง ๒๕.๕ นิ้ว มีเส้นรอบเอวกลองวัดได้ ๑๖.๕ นิ้ว รวมความยาวของกลองก้นยาวทั้งใบตั้งแต่หน้ากลองจนถึงฐานก้นก้ววัดความยาวทั้งสิ้นได้ ๘๒ นิ้ว

ภาพที่ ๔๓ กลองก้นยาวใบที่ ๑

ภาพที่ ๔๔ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑

ภาพที่ ๔๕ การร้อยสายดึงแรงเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๑

ไหกลองก้นยาวใบนี้ทำด้วยสีดำทั้งใบ มีการร้อยสายดึงแรงเสียงจากหน้าหุ้มกลองถึงฐานไห กลองด้วยสายดึงแรงเสียงที่ทำจากหนังวัว โดยร้อยผ่านเล็บช้างและสอดลอดใต้ผ่านขั้วกลองที่ทำจาก ขดลวดเหล็กวงกลมทำที่ทาด้วยสีดำ

ภาพที่ ๔๖ ไหกลองก้นยาวใบที่ ๑

ภาพที่ ๔๗ เล็บช้าง ช่วยกลอง และฐานกลองกันยาวที่ตกแต่งด้วยลายสีและกระจกลีใบที่ ๑

เล็บช้างของกลองกันยาวใบที่ ๑ ปีกโฮ่งข้างไม่ได้รับการตกแต่งด้วยการตอกหมุด ฐานไหกลองประดับตกแต่งด้วยกระจกลีเหลืองเป็นลายดอกไม้ และทาฐานของไหกลองด้านล่างที่ต่อลงไปที่ยางกลองด้วยแถบสีเขียว สีแดง และสีเหลือง นอกจากนี้ การบากรอยลูกแก้วเริ่มควั่นรอยลูกแก้วจากฐานไหกลองจนกระทั่งถึงเอวกลอง จากนั้นเว้นเอวกลองไว้และตกแต่งด้วยการทาสีฟ้า ภาดขอบเอวด้านบนและด้านล่างด้วยแถบสีเหลือง

ภาพที่ ๔๘ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ และการบากรอยควั่นลูกแก้ว

ภาพที่ ๔๕ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑

ภาพที่ ๕๐ การตกแต่งก้นกึ่งและก้นใหญ่กลองก้นยาวใบที่ ๑

สำหรับก้นกึ่งวัดเส้นผ่านศูนย์กลางด้านบนจากปลายก้นกึ่งขอบด้านนอกถึงอีกด้านหนึ่งได้ ๑๔ นิ้ว ส่วนด้านใต้ฐานก้นกึ่งมีการตกแต่งทาสีและวาดลวดลายเป็นลายกลีบดอกไม้สีส้ม ส่วนรูก้นกึ่งด้านล่างมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๖.๗ นิ้ว กลองก้นยาวใบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนสรุปในรายละเอียดได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไทดกลอง	๔๕
ความสูงของไทดกลอง	๒๕.๕
เส้นรอบวงฐานไทดกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๖.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔
ความยาวจากฐานไทดกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๖.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๘๒

สำหรับกลองก้นยาวใบที่ ๒ มีขนาดเล็กกว่าใบที่ ๑ มีเส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๑๒ นิ้ว กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดกลาง เส้นรอบเอวกลองวัดได้ ๑๔.๕ นิ้ว ไทดกลองยาว ๒๔ นิ้ว ความสูงวัดจากหน้ากลองก้นยาวจนถึงฐานก้นกึ่งวัดได้ ๑๔ นิ้ว

ภาพที่ ๕๑ กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้าน
โหย่งจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๕๒ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๕๓ ไทกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านโหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ ทาสีดำทั้งใบ ส่วนฐานไทกลองมีการตกแต่งด้วยกระจกสีเช่นกัน และทาสีเหลืองและสีแดงตกแต่งฐานไทกลอง สายดิ่งเรียงเสียงทำจากหนังวัว สภาพของกลองกันยาวใบที่ ๒ ยังใช้งานได้ แต่สายดิ่งเรียงเสียงจากหนังหุ้มหน้ากลองค่อนข้างหย่อนและเก่า สายหนังค่อนข้างแห้ง

ภาพที่ ๕๔ การร้อยสายเส้นดิ่งเสียงหน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านโหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๕๕ เล็บข้างหน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านโหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ลักษณะเล็บข้างของกลองกันยาวใบที่ ๒ นี้ ไม่มีการประดับตกแต่ง ช่วยกรองทำจากขดลวดเหล็ก สอดอยู่ด้านใต้ของเล็บข้าง ฐานไหกลองที่เชื่อมต่อกับคอกกรองประดับตกแต่งด้วยสีแดงและสีเหลือง และลงลายซุ้มประตู บริเวณเอวกลองทาสีแดง ควั่นรอยบากลูกแก้วเป็นลายเส้นนูนขึ้นซุดละ ๓ เส้น

ภาพที่ ๕๖ เอวกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านโหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๕๗ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านโหย่งจ้าง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๕๘ การตกแต่งฐานก้นกึ่งกลองก้นยาว ใบที่ ๒
บ้านโหย่งจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

สำหรับการตกแต่งฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ นี้ มีการประดับด้วยลวดลายสีส้มและสีฟ้า เป็นลายกลีบดอกไม้ ส่วนขอบฐานไหกลองนั้น ด้านนอกตกแต่งด้วยแถบสีเหลือง สีเขียว และสีแดง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของธงชาติรัฐชาน กลองก้นยาวใบที่ ๒ นี้มีขนาดและสัดส่วนสรูปรายละเอียดได้ ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๔๐.๕
ความสูงของไหกลอง	๒๔
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๒๐.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๔.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓.๕
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๐
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๔

กลองก้นยาวใบที่ ๓ ปือกโหย่งจ้างเป็นกลองที่หน้ากลองขนาด ๑๒ นิ้ว เส้นผ่านศูนย์กลางฐานก้นกึ่ง ๑๓ นิ้วเช่นกัน ส่วนไหกลองนั้นมีขนาดยาว ๒๓.๕ นิ้ว เส้นรอบวงเอวกลองวัดได้ ๑๕.๕ นิ้ว มีขนาดเส้นรอบวงที่ใหญ่ที่สุดในบรรดากลองก้นยาวทั้ง ๓ ใบของปือกโหย่งจ้าง

ภาพที่ ๕๕ กลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองก้นยาวใบนี้ทำสีดำทั้งใบ เฉพาะบริเวณคอกกลองหรือฐานของไหกลองประดับตกแต่งด้วยลวดลายกลีบบัวหงายสีเหลืองสลักสีแดง ส่วนบริเวณเอวกลองนั้นทำด้วยสีแดงคาดแถบสีเหลือง ด้านบนและด้านล่าง ปลายหางกลองประดับด้วยการทำสีเหลืองอีกครั้งหนึ่ง กลองใบนี้ตกแต่งอย่างเรียบง่าย ไม่มีการประดับด้วยหมุดบนเล็บช้าง หรือการประดับกระจกสี

ภาพที่ ๖๐ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๓ บ้านโหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๖๑ ใหลองกันยาวใบที่ ๓ บ้านโหยงจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๖๒ เล็บช้างและช่วยกลองใบที่ ๓ บ้านโหยงจ่าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๖๓ เอวกลองกันยาวใบที่ ๓ บ้านโหยงจ่าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๖๔ การบดควั่นรอยดูงแก็วลงก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๖๕ ฐานก้นกึ่งลงก้นยาวใบที่ ๓ บ้านโหย่งจ้าง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๑.๓ กลองก้นยาวบ้านกลาง

ภาพที่ ๖๖ ทางเข้าบ้านกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

บ้านกลางเป็นหมู่บ้านหรือป้อมของตำบลน้ำล้น ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ บ้านกลางมีศาลาเก็บกลองก้นยาวและข้าวของเครื่องใช้ร่วมกันสำหรับใช้ในงานพิธีกรรมของหมู่บ้าน ศาลาเก็บของถือเป็นศูนย์กลางของชุมชนสำหรับบ้านกลาง บ้านกลางมีกลองก้นยาว ทั้งหมด ๓ ใบ

ภาพที่ ๖๗ ศาลาเก็บเครื่องใช้งานปอยของบ้านกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๖๘ ด้านข้างห้องเก็บของศาลาเก็บเครื่องใช้งานปอยบ้านกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ศาลาเก็บกลองก้นยาวของบ้านกลางเป็นอาคารชั้นเดียวรูปตัว L ผนังตึกส่วนที่ทาสีเหลือง เป็นลานกว้างสำหรับประชุม และเก็บกลองก้นยาวโดยผูกไว้ที่เสาของอาคาร ด้านขวามือเป็นที่เก็บ เครื่องครัวและสิ่งของจำเป็นในการจัดงาน เช่น โต้ะ แก้ว อี้ ถ้วย ชาม จาน ซ้อน ส้อม รมพลาสติก ขนาดใหญ่

ภาพที่ ๖๕ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองก้นยาวทั้ง ๓ ใบของบ้านกลางได้รับการมอบหมายให้ดูแลรักษาโดยผู้ใหญ่บ้านของ บ้านกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ถือกุญแจ เก็บรักษาและเป็นผู้อนุญาตการ ให้ยืมกลองก้นยาว ทั้งนี้อาจเป็นการยืมกลองก้นยาวระหว่างหมู่บ้านในระหว่างงานปอยที่เกิดขึ้น ประจำปีอีกด้วย กลองก้นยาวทั้ง ๒ ใบแรกนั้นผูกติดไว้ที่เสาด้วยกัน เนื่องจากยังมีสภาพที่ใช้การได้ดี ส่วนกลองก้นยาวใบที่ ๓ เป็นกลองเก่าประจำหมู่บ้าน แต่มีลักษณะและสัดส่วนที่ดี หากแต่ไม่ทราบ ที่มา ถึงแม้ว่าชำรุดแล้ว ทางหมู่บ้านก็ยังคงเก็บรักษาไว้อย่างดี แต่เก็บไว้ในห้องแยกไว้อีกส่วนหนึ่ง เนื่องจากชำรุด

ภาพที่ ๖๖ การเก็บรักษากลองก้นยาว บ้านกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๗๑ กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองกันยาวใบที่ ๑ ทาด้วยสีดำตลอดทั้งใบ เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลองขนาด ๑๔.๕ นิ้ว เส้นรอบเวกกลองวัดได้ ๑๘ นิ้ว ถือเป็นเอวกลองที่มีขนาดใหญ่ ส่วนไทรกลองกันยาวมีความยาวจากหน้ากลองถึงคอกกลองวัดได้ ๒๕.๕ นิ้ว ความยาวจากคอกกลองถึงฐานกันก็วัดได้ ๕๒.๕ นิ้ว ความยาวของกลองกันยาวทั้งใบวัด ๗๘ นิ้ว ถือเป็นกลองกันยาวขนาดใหญ่ และได้สัดส่วนโดยประมาณของกลองกันยาวสามหลัก

ภาพที่ ๗๒ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๗๓ การร้อยสายดึงแรงเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๗๔ ลักษณะไหกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๗๕ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๑ มีเล็บข้างที่แตกต่างจากลักษณะทั่วไป เล็บข้างของกลองกันยาวใบนี้เป็นรูปสามเหลี่ยมมุมฉาก โดยมีด้านมุมแหลมแทงออกมาเพื่อค้ำช่วยกลองไว้ไม่ให้ช่วยกลองเคลื่อนที่ และตรึงสายดึงแรงเสียดทานให้ยึดติดแน่นอยู่กับไหกลอง ช่วยกลองทำจากขดลวดวงกลมขนาดเท่าเส้นรอบวงคอกกลอง

ภาพที่ ๗๖ เอวกลองกันยาวและการบารอยลูกแก้วของไหกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๗๗ ฐานกันกับล้อเลื่อนของกลองกันยาว
ใบที่ ๑ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๗๘ การตกแต่งใต้ฐานกันก็กลอง บ้านกองกลาง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

สำหรับกลองกันยาวใบนี้มีการต่อล้อเพื่อให้สะดวกสำหรับการเคลื่อนย้ายและป้องกันการแตกหักของฐานกันก็ เนื่องจากเป็นกลองที่มีน้ำหนักมาก ทำจากไม้ซ้อ แต่เป็นไม้ขนาดใหญ่ ได้ฐานกันก็ตกแต่งและทาสีด้วยลายกลีบดอกไม้ ล้อมรอบวงกลมชั้นด้วยสีแดงเป็นฐานชั้นนอก และใช้สีขาวและสีดำตัดสลับกับสีแดง

กลองกันยาวใบที่ ๒ ของบ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้นมีไทกลองทรงสอบลงที่ฐานไทกลอง แตกต่างจากไทกลองใบแรกที่มีลักษณะเหมือนถังน้ำที่มีทรงป่องตรงกลาง หรือเหมือนรูปไข่ กลองใบนี้อยู่ในสภาพดี

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๔.๕
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๔๕
ความสูงของไทกลอง	๒๕.๕
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๒๖
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๘.๒
เส้นรอบวงกันกลอง	๒๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๖
ความยาวจากฐานไทกลองถึงลำโพง (กันก็)	๕๒.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (กันก็)	๗๘

ภาพที่ ๗๕ กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ ไม่มีการตกแต่งด้วยสีอื่นใดนอกจากทาสีดำเท่านั้นทั้งใบ แม้กระทั่งการตกแต่งบริเวณเอวกลองก็ทาสีดำตลอด ไม่มีแถบสีอื่นปรากฏ หน้ากลองมีขนาด ๑๐.๕ นิ้ว ถือเป็นกลองขนาดเล็ก เส้นรอบวงเอวกลองใบนี้วัดได้ ๑๒.๗ นิ้ว ส่วนใหญ่กลองมีความยาว ๒๑ นิ้ว ความยาวทั้งใบวัดได้ ๖๕.๒ นิ้ว ดังจะเห็นได้ว่า กลองใบนี้มีส่วนหางกลองกันยาวจากเอวกลองจนถึงก้นก็ยาวมากกว่าสัดส่วนความยาวของใหญ่กลอง ไม่ปรากฏตามลักษณะของกลองสามหัก แต่ก็ถือว่าเป็นกลองที่มีสัดส่วนพิเศษที่เรียกว่า ทรงไหสอบ (สง่าคำ จางยอด, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๘๐ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๘๑ การร้อยเส้นดิ่งเรียงเสียงกลองกันยาวใบที่ ๒
บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ ของบ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้นมีช่วยกลองที่ทำจากหวายและตียึดด้วยตะปูขนาดเล็ก เล็บช้างของกลองใบนี้ทำขึ้นต่างหากและนำมาติดเพิ่มเติม ต่างจากลักษณะของเล็บช้างกลองกันยาวที่ปรากฏทั่วไป ที่มักเจาะร่องแคะเล็บช้างจากไหกลองที่เป็นเนื้อไม้เดียวกัน ผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะการใช้งานทำให้เล็บช้างของเดิมนั้นแตกหัก ชำรุดไปบ้าง ช่างกลองกันยาวจึงได้ทำเล็บช้างมาเพิ่มเติมทดแทนเล็บช้างเดิมและซ่อมกลองกันยาวใบนี้ให้มีสภาพกลับมาใช้งานได้ จึงปรากฏตะปูตียึดเล็บช้างไว้ทุกเล็บ นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นอีกด้วยว่า ช่วยกลองใบนี้มีไม้ค้อนอยู่ใต้เล็บช้าง แต่หวายช่วยกลองขัดอยู่ต่อจากเล็บช้างทันที ไม่ปรากฏเล็บช้างเต็มทั้งเล็บดังเช่นกลองกันยาวใบที่ ๑ เนื่องจากฐานของเล็บช้างคือหวายช่วยกลองที่เรียบเสมอกับรอยนูนของเล็บช้างนั่นเอง ถือเป็นลักษณะพิเศษของเล็บช้างและกลองกันยาวใบนี้ที่บ้านกองกลาง

ภาพที่ ๘๒ เล็บช้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๘๓ เอวกลองก้นยาวและการบากควั่น รอยถูกร้าว กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง

ภาพที่ ๘๔ ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองก้นยาวใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓.๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๕
ความสูงของไทรกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๙.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๗

กลองก้นยาวใบที่ ๓ เป็นกลองเก่า ไม่ทราบอายุและที่มา แต่มีขนาดเล็กและไม่สามารถใช้งานได้ แต่มีรูปลักษณะขนาดสัดส่วนสวยงามมาก สามารถใช้เป็นต้นแบบในการสร้างกลองก้นยาวได้ถึงแม้จะไม่สามารถทดสอบคุณภาพเสียงได้ก็ตาม จากสัดส่วนของกลองก้นยาวใบนี้พบว่าเป็นกลองที่ได้สัดส่วนกลองสามหัก เนื่องจากไทรกลองยาว ๒๐ นิ้ว แต่ความยาวจากฐานไทรกลองถึงปลายก้นกึ่ง

วัดใต้ ๔๓ นิ้วก็ตาม จึงไม่ได้สัดส่วน ๑ : ๒ หรือโหลงควระยาว ๔๐ นิ้ว แต่ประกอบด้วยสัดส่วนของเอวกลอง และฐานโหลงทำให้ได้สัดส่วนที่งดงาม

ภาพที่ ๘๕ กลองกันยาวใบที่ ๓ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๘๖ การร้อยสายดิ่งเรียงเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านกองกลาง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๘๗ สายดิ่งเรียงสายที่ชำรุดของกลองก้นยาวใบที่ ๓ บ้านกองกลาง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองก้นยาวใบนี้มีความสวยงาม งดงามในเชิงช่างและความประณีต ดังที่ครูต่างคำได้บรรยายไว้ว่า

กลองก้นยาวใบนี้สมควร สวยงามมาก มากจริงๆ ได้สัดส่วน ๓ หัก เห็นได้ด้วยตา ไม่
ต้องวัด ไม่ต้องคูตัวเลข รูปทรงโฉบเฉี่ยวตามสัดส่วน เป็นกลองเก่าที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง
(ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๘๘ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๓ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๘๙ เล็บข้างและการร้อยสายดึงเร่่งหนังที่สมบูรณ์ของกลองกันยาวใบที่ ๓ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

สำหรับเล็บข้างของกลองกันยาวใบนี้และช่วยกลองทำจากขดลวดที่ซ่อนอยู่ใต้เล็บข้าง ดังจะเห็นว่า เล็บข้างของกลองกันยาวใบนี้ถูกขุดและเจาะร่องจากไหกลอง มิได้ทำจากเนื้อไม้อื่นแล้ว นามาคืออีกชั้นหนึ่งดังเช่นกลองกันยาวใบที่ ๒ ของบ้านกองกลาง เล็บข้างทำหน้าที่เป็นร่องส่งให้สายดึงเร่่งเสียงนั้นลงร่องและพาดผ่านลงไปบนช่วยกลอง แล้วจึงแทงย้อนกลับขึ้นไปที่ยอบบนของไหกลองอีกครั้งหนึ่ง และวนกลับลงมาจนครบรอบเล็บข้างตลอดรอบทั้งไหกลอง

กลองก้นยาวใบที่ ๓ มีขนาดและสัดส่วนสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓.๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๕
ความสูงของไทรกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๗.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๗

ภาพที่ ๕๐ การพันผ้าเพื่อรักษาผิวไม้ที่แตกแล้วของกลองก้นยาวใบที่ ๓
บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

การพันผ้าหุ้มเนื้อไม้ของกลองก้นยาวส่วนปลายกลองนั้นเป็นวิธีการรักษาเนื้อไม้ ป้องกันการปริแตกเมื่อเนื้อไม้แห้ง ลักษณะการพันไม้ดังกล่าวนี้พบว่าเป็นลักษณะเดียวกันกับการพันไม้มีดและดาบในสมัยโบราณ

ภาพที่ ๕๑ ก้นก๊อกของก้นยาวใบที่ ๓ บ้านกองกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๕๒ ก้นก๊อกด้านล่างของก้นยาวใบที่ ๓ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๑.๔ กลองก้นยาวบ้านป้อกงาน

บ้านป้อกงานเป็นหมู่บ้านในตำบลน้ำล้นซึ่งมีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลน้ำล้น ป้ายทางเข้าตำบลน้ำล้นเป็นเสาของก้นยาว ๒ ใบขนานป้ายชื่อตำบลน้ำล้น ทางเข้าบริเวณบ้านน้ำล้นอุดมสมบูรณ์ด้วยทุ่งเขียวจี ชาวบ้านในเขตตำบลน้ำล้นนิยมทำการเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าวโพด ใบบายสูบ ถนนเส้นหลักเป็นถนน ๒ เลน ระหว่าง ๒ ข้างทางเป็นร้านอาหาร ร้านขายของชำ ร้านกาแฟ และนำเข้าสู่บ้านป้อกงาน

ภาพที่ ๕๓ ป้ายทางเข้าตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๕๔ ร้านขายของข้างทางริมถนนในตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๕๕ หน้าร้านในตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๕๖ กลองก้นยาวที่ระลึกและสิ่งของในร้านของชำ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

จากการเก็บข้อมูลบ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้นพบว่า บ้านป้อกงานมีกลองก้นยาว ๒ ใบเก็บไว้ที่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายส่อหล่นทุ้ย อายุ ๗๖ ปี ทำหน้าที่รักษาและให้การตัดสินใจเรื่องการยืมกลองก้นยาว กลองก้นยาว ๒ ใบนี้ผูกติดไว้ที่เสาหลักของเรือน อยู่ใต้ถุนบ้าน เมื่อเปิดประตูเข้าบ้านจะพบกลองก้นยาว ๒ ใบผูกติดไว้

ภาพที่ ๕๗ บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านปือกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๕๘ ประตูทางเข้าหน้าบ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านปือกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๕๙ การผูกกลองกันยาว บ้านปือกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

บ้านป้อกงานมีกลองกันยาว ๒ ใบที่มีลักษณะการตกแต่งกลองและมีรูปร่างของกลองที่ใกล้เคียงกันมาก แม้กระทั่งสีของกลอง เพียงแต่มีขนาดเท่านั้นที่แตกต่างกัน กลองกันยาวใบแรกสูงกว่ากลองกันยาวใบที่ ๒ สำหรับกลองกันยาวใบแรกมีขนาดหน้ากลอง ๑๒.๕ นิ้ว กลองกันยาวใบที่ ๒ มีขนาดหน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว กลองกันยาวใบแรกสูง ๘๘ นิ้ว ส่วนกลองกันยาวใบที่ ๒ สูง ๘๑.๓ นิ้ว สำหรับกลองกันยาวใบแรกนั้นมีการตกแต่งขอบปลายหางกลองด้วยแถบสีเหลือง หนากว่ากลองกันยาวใบที่ ๒ กลองกันยาวทั้ง ๒ ใบต่างก็ใช้เชือกไนลอนสีเหลืองทำเป็นสายดึงแรงเสียงแทนหนังวัวและทาเล็บช้างสีเหลือง มีขั้วกลองทำจากขดลวดเหล็กทั้ง ๒ ใบ

ภาพที่ ๑๐๐ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๐๑ หูหึ่งของกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

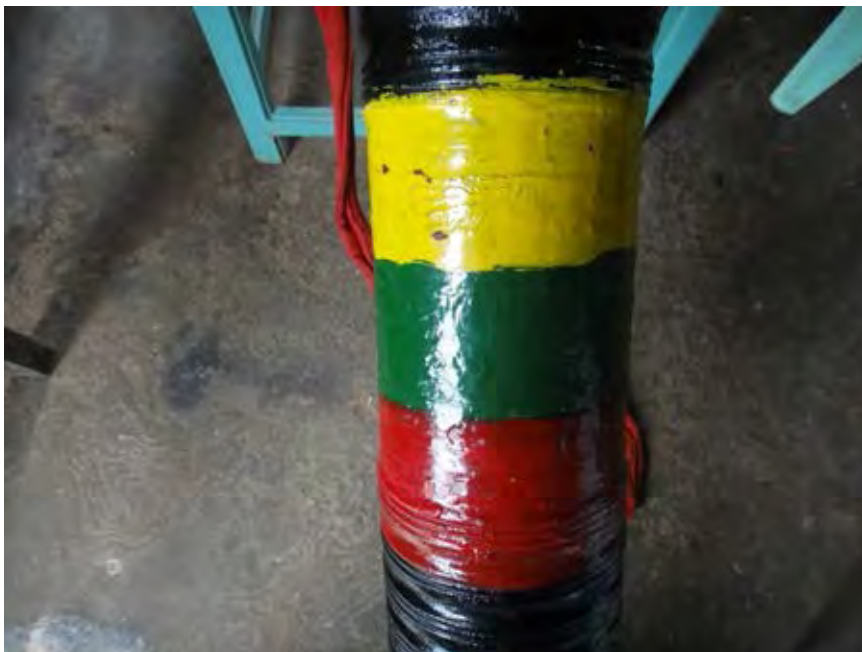

ภาพที่ ๑๐๒ การร้อยสายดึงแรงเสียงของกลองกันยาว บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองกันยาวใบที่ ๑ มีเส้นซ้างที่ตกแต่งด้วยการทาสีเหลือง คอกกลองทาด้วยแถบสีเขียวและแถบสีเหลือง สำหรับเส้นซ้างนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า การเลือกใช้เชือกไนลอนนั้นเลือกใช้สีเหลือง สอดคล้องกับการทาสีเส้นซ้างสีเหลือง ส่วนบริเวณเอวกลองกันยาวตกแต่งด้วยการทาแถบสีเหลือง แถบสีเขียวและแถบสีแดงเป็นแถบที่มีขนาดกว้างเท่า ๆ กัน

ภาพที่ ๑๐๓ เส้นซ้างและขวยกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๐๔ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๐๕ การทาสีตกแต่งหางกลองและฐานกันก็ บ้านป็อกจาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๐๖ ฐานกันก็ด้านล่างของกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป็อกจาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

สำหรับฐานกันก็นั้นมีการตกแต่งด้วยการทาสีเป็นแถบรอบปลายหางกลองกันยาวสีเหลืองและสีเขียว ส่วนฐานกันก็ด้านล่างนั้นหุ้มขอบลำโพงด้วยยางรถจักรยาน ๑ รอบ และไม่มีการประดับตกแต่งฐานด้านล่าง กลองกันยาวใบที่ ๑ มีรายละเอียดของขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓.๕
ความยาวเส้นรอบปากกลอง	๔๕
ความสูงของปากกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานปากกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓.๕
ความยาวจากฐานปากกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๘

กลองก้นยาวใบที่ ๒ มีลักษณะเหมือนกับกลองก้นยาวใบที่ ๑ มากดั่งที่อธิบายไว้ข้างต้น แต่มีขนาดเล็กกว่ากลองใบที่ ๑ อย่างเห็นได้ชัด หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ มีขนาด ๑๓ นิ้ว เอวกลองก้นยาวใบนี้วัดได้ ๑๖.๗ นิ้ว ปากกลองยาว ๒๓.๕ นิ้ว จากการพิจารณาแล้วพบว่า สัดส่วนของกลองก้นยาวใบที่ ๒ มีความใกล้เคียงกับกลองก้นยาวใบที่ ๑ มาก เพียงแต่หางกลองก้นยาวที่มีขนาดสั้นกว่าใบแรก ๗ นิ้วจึงทำให้ขนาดกลองดูแตกต่างกันมากในเรื่องของความสูง และมีฐานก้นกึ่งที่บานกว่าใบแรก ๒ นิ้ว โดยมีรายละเอียดและสัดส่วนของกลองใบที่ ๒ ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓.๕
ความยาวเส้นรอบปากกลอง	๔๓.๕
ความสูงของปากกลอง	๒๓.๕
เส้นรอบวงฐานปากกลอง	๒๓
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๗
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕.๕
ความยาวจากฐานปากกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๗.๘
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๐.๘

ภาพที่ ๑๐๗ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

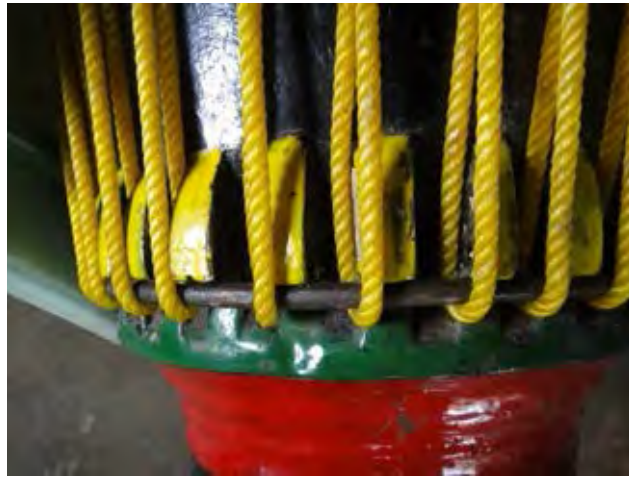

ภาพที่ ๑๐๘ หูหึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๐๙ การร้อยสายดึงแรงเสียดของกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

จากการสังเกตวิธีการร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองกันยาวใบที่ ๑ และใบที่ ๒ นั้นพบว่าวิธีการที่ร้อยสายเหมือนกัน แต่แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ และพบที่นี่เพียงแห่งเดียวที่ร้อยสายดิ่งเร่งเสียง เช่นนี้ กล่าวคือแทงสายดิ่งเร่งเสียงผ่านห่วงไส้ละมานของหนังหุ้มหน้ากลองและเดินเส้นรอบขอบหน้ากลองผ่านห่วงไส้ละมาน ๑ เส้นเหมือนกันทั้ง ๒ ใบ ในขณะที่หมู่บ้านอื่นนั้นใช้วิธีการร้อยสายดิ่งเร่งเสียงที่ผ่านไส้ละมานมากกว่า ๑ ชั้น สำหรับเล็บข้างของกลองกันยาวใบที่ ๒ ก็ได้รับการตกแต่งด้วยสีเหลืองด้วยเช่นกัน มีช่วยกลองทำจากขดลวดเหล็กที่แข็งแรง แต่การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงไม่ผ่านและไม่ฝังสายลงไปในเรื่องของเล็บข้างอย่างแนบสนิท อาจเนื่องมาจากการซ่อมกลองกันยาวและทดแทนสายเก่าด้วยเชือกไนลอนที่มีขนาดใหญ่กว่าของเดิม จึงทำให้เชือกไนลอนเล็กกว่าร่องเล็บข้างและร้อนขึ้นมา

ภาพที่ ๑๑๐ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๑๑ เอวกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป้อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๑๒ การบากควั่นรอยลูกแก้วของกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป็อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๑๓ การประดับฐานกันก้ำของกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป็อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๑๔ ฐานกันก้ำด้านล่างของกลองกันยาว บ้านป็อกงาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๑.๕ กลองกันยาวบ้านป็อกห้อง

ภาพที่ ๑๑๕ ศาลากลางเก็บเครื่องใช้ บ้านป็อกห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

บ้านป็อกห้องเป็นหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น มีกลองกันยาว ๑ ใบเก็บไว้ที่ศาลาเก็บเครื่องใช้ของหมู่บ้าน ศาลานี้มีเวทีและลานด้านหน้าสำหรับการแสดงประจำปีและการแสดงในโอกาสสำคัญของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมอบหมายให้นางนางอ้อด อายุ ๕๖ ปีเป็นผู้เฝ้าศาลาและถือกุญแจศาลา กลองกันยาวบ้านป็อกห้องทำจากไม้ซ้อ เหวและคอกกลองตกแต่งด้วยการทาสีแดง ไทกลองและบริเวณที่เหลือทั้งหมดทาสีดำ อายุมากกว่า ๒๐ ปี อยู่ในสภาพที่ดี หน้ากลองวัดได้ขนาด ๑๒ นิ้ว เส้นรอบไปทกลองวัดได้ ๔๒ นิ้ว เส้นรอบเอวกลองวัดได้ ๑๕.๗ นิ้ว ส่วนเส้นผ่านศูนย์กลางกันก็วัดได้ ๔๘.๕ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๓.๒ นิ้ว ส่วนความยาวจากคอกกลองถึงฐานกันก็วัดได้ ๔๘.๕ นิ้ว สัดส่วนของกลองกันยาวใบนี้ได้ขนาดโดยประมาณตามคุณลักษณะกลองสามหลัก

กลองกันยาวของบ้านป็อกห้องมีขนาดและสัดส่วนสรุปในรายละเอียดได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไปทกลอง	๔๒
ความสูงของไปทกลอง	๒๓.๒
เส้นรอบวงฐานไปทกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕.๗
เส้นรอบวงกันกลอง	๒๑
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓.๕
ความยาวจากฐานไปทกลองถึงลำโพง (กันก็)	๔๘.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (กันก็)	๗๐.๘

ภาพที่ ๑๑๖ หน้ากลองกันยาว บ้านปোকห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

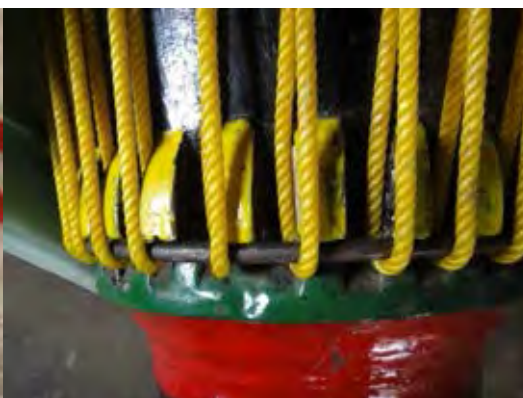
ภาพที่ ๑๑๗ หน้ากลองกันยาว บ้านปোকห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๑๘ การร้อยสายดึงแรงเสียงกลองกันยาว บ้านปোকห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๑๙ เียบช้างและช่วยกลองกันยาว
บ้านปોકห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๒๐ เียบช้างและร่องเียบช้าง กลองใบที่ ๒
บ้านปอกจาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

เียบช้างและช่วยกลองกันยาวบ้านปોકห้องนี้มีลักษณะเล็ก และมีการตอกตะปูขนาดเล็กค้ำเียบช้างไว้หลายจุด นอกจากนี้จะเห็นว่าการบากร่องช้างเียบช้างลึกลงไปช้างเียบช้างแต่ละเียบเพื่อให้เส้นหนังดึงแรงเสียงสอดลงไปร่อง ไม่มีปัญหาดังเช่นกลองกันยาวของบ้านปอกจานที่หนังดึงแรงเสียงลอยขึ้นมาพาดอยู่บนหลังเียบช้าง

ภาพที่ ๑๒๑ เวกลองกันยาว บ้านป็อกห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

เอวฐานกันก็ด้านบนและด้านล่างของกลองกันยาวใบนี้ทำสีแดง ไม่มีการตกแต่งด้วยลวดลายอื่นใด การบากควั่นรอยถูกแก้วใช้วิธีบากรอยชุดละ ๓ รอย ทั้งช่วงบนเอวและด้านล่างของเอวกลองไปจนสุดปลายหางกลองกันยาว

ภาพที่ ๑๒๒ ด้านล่างของกันก็กลองกันยาว
บ้านป็อกห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๒๓ ด้านบนของกันก็กลองกันยาว
บ้านป็อกห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๑.๖ บ้านปางซิม

ภาพที่ ๑๒๔ ทางเข้าบ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

บ้านปางซิมเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อที่อยู่ในเขตเทศบาล ภายในเขตเทศบาลมีทั้งหมด ๑๑ หมู่บ้าน บ้านปางซิมมีการบริหารจัดการทรัพยากรส่วนกลางโดยจัดให้มีศาลากลางของหมู่บ้านเพื่อเก็บเครื่องใช้ส่วนกลาง รวมทั้งกลองกันยาวเพื่อใช้ในการจัดงานของหมู่บ้านเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลน้ำล้นที่มีศาลาส่วนกลางไว้เก็บของเครื่องใช้ในการทำบุญ เช่น เครื่องครัว กระทะใบบัวขนาดใหญ่

ภาพที่ ๑๒๕ ศาลาเก็บของส่วนกลาง บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

บ้านปางซิมมีกลองกันยาว ๑ ใบ เป็นกลองกันยาวขนาดใหญ่ อยู่ในสภาพชำรุดเก็บอยู่ในศาลากลางเก็บของส่วนรวม โดยผูกติดอยู่กับเสาของศาลาแห่งนี้

ภาพที่ ๑๒๖ การเก็บรักษากลองก้นยาว บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดและสัดส่วนโดยละเอียดดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๕.๓
ความยาวเส้นรอบไหากลอง	๕๓.๕
ความสูงของไหากลอง	๒๕
เส้นรอบวงฐานไหากลอง	๓๒
เส้นรอบวงเอวกลอง	๒๐.๒
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๖
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๕
ความยาวจากฐานไหากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๔
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๕

กลองก้นยาวใบนี้มีหน้ากลองขนาด ๑๕.๗ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๕ นิ้ว เส้นรอบเอวกลองวัดได้ ถึง ๒๐.๒ นิ้ว กลองสูงตลอดทั้งใบวัดจากหน้ากลองถึงฐานก้นก็ยาว ๗๕ นิ้ว ไทกลองและหางกลอง ทาสีดำตลอดทั้งใบ แต่มีการทาสีตกแต่งคอกกลอง เอวกลอง และฐานก้นก็กลองด้วยสีต่าง ๆ ดังนี้

๑. คอกกลองทาสีด้วยแถบสีขาว สีแดง สีเขียว และสีเหลือง บนแถบสีเขียวมีวงกลมสีขาวแต้ม ทั้งหมด ๕ ดวง

๒. รอยบากลูกแก้วระหว่างคอกกลองและเอวกลองทาสีเหลือง แบ่งช่วงรอยบากลูกแก้ว ออกเป็น ๒ ส่วนเท่า ๆ กัน

๓. เอวกลองทาสีแดงและคาดแถบสีเขียวเปลือกมะนาวทั้งด้านบนและด้านล่างของเอวกลอง

๔. รอยบากลูกแก้วระหว่างเอวกลองและหางกลองทาสีเหลืองแบ่งช่วงรอยบากลูกแก้ว ออกเป็น ๒ ส่วนเท่า ๆ กัน

๕. ปลายหางกลองก้นยาวตกแต่งด้วยการทาสีเหลืองและสีแดงเป็นวงชั้นที่ ๑ และชั้นที่ ๒

๖. ฐานก้นก้นด้านล่างตกแต่งด้วยการลงสีเหลืองเป็นกลีบดอกไม้บานรอบรูฐานก้น ๑ ชั้น

ภาพที่ ๑๒๗ กลองก้นยาว บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๒๘ หน้ากลองก้นยาว บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองลีโป

ภาพที่ ๑๒๙ การร้อยสายดึงเร่งเสียงกลองก้นยาว บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองลีโป

กลองก้นยาวของบ้านปางซิมอยู่ในสภาพชำรุด ถึงแม้ว่าหน้ากลองยังอยู่ในสภาพที่ดี และกลองใบนี้ยังคงใช้งานได้ก็ตาม แต่สายดึงเร่งเสียงกลองก้นยาวขาดหลุดออกจากการร้อยผ่านเล็บช้างและช่วยกลอง เล็บช้างยังอยู่ในสภาพที่ดี ช่วยกลองยังอยู่ในสภาพที่ดีและแข็งแรง

ภาพที่ ๑๓๐ เล็บข้างที่ชำรุดและช่วยกลองกันยาว บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๓๑ สายดึงแรงเสียงที่ขาดของกลองกันยาว บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๓๒ เอวกลองก้นยาว บ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๓๓ การบากรอยลูกแก้วกลองก้นยาวบ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๓๓๔ การตกแต่งฐานก้นที่ด้านล่าง กลองก้นยาวบ้านปางซิม ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๑.๗ กลองก้นยาวบ้านทุ่งหย่อง

ครูก้นตะมา อายุ ๕๘ ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๕๖ หมู่ ๗ บ้านทุ่งหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีปอ มัคทายกวัดกลางเวียง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาชุมชนบ้านทุ่งหย่อง และเป็นจเรผู้มีความรู้ด้านหนังสือธรรมไทใหญ่ ได้นำไปพบกับครูหม่วนม้วน กรรมการปรึกษาปัญหาของหมู่บ้าน และหมอยาสมุนไพรรองหมู่บ้าน ผู้เป็นเจ้าของกลองก้นยาวอายุกว่า ๑๐๐ ปีของหมู่บ้าน ครูหม่วนม้วนปัจจุบันอายุ ๘๑ ปี อาศัยอยู่ที่หมู่ ๗ บ้านทุ่งหย่อง ปีก ๗ ตำบลน้ำล้น เมืองสีปอ

ภาพที่ ๑๓๕ ครูหม่วนม้วน บ้านทุ่งหย่อง

ครูก้นตะมาได้อธิบายว่า ที่วัดหนองนิมซึ่งมีบ้านทุ่งหย่องเป็นศรัทธาของวัดนี้นั้น ไม่มีกลองประจำวัด แต่มีกลองก้นยาวเก่าแก่ประจำบ้านทุ่งหย่องประจำอยู่ที่บ้านของที่ปรึกษาหมู่บ้านและมีกลองก้นยาวอีก ๑ ใบอยู่ที่ศาลากลางของหมู่บ้าน (ก้นตะมา, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗) กลองก้นยาวใบที่ ๑ นี้เป็นกลองก้นยาวที่เป็นของเก่าแก่ประจำหมู่บ้าน คาดว่าอายุประมาณ ๑๐๐ ปี

ผู้วิจัยได้เดินทางไปที่บ้านครูหม่วนม้วน พร้อมด้วยครูต่างคำ และครูก้นตะมา พบกลองก้นยาวใบดังกล่าวเก็บรักษาไว้ที่บ้านครูหม่วนม้วน พร้อมด้วยลูกหลาน อาศัยอยู่ที่บ้านเรือนไทใหญ่ บ้านทุ่งหย่อง โดยมีคณะกรรมการวัดหนองนิมนำหน้าเดินทางเพื่อเข้าพบครูหม่วนม้วน

ภาพที่ ๑๓๖ คณะณเรวัดหนองนึม บ้านกุงหย่อง เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๓๗ การสอนหนังสือณเรวัดหนองนึม บ้านกุงหย่อง เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๓๘ วัดหนองนึม บ้านกุงหย่อง เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๓๕ ทางเข้าวัดหนองนิม บ้านทุ่งหย่อง เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๔๐ กลองก้นยาวของครูหม่วนม้วน บ้านทุ่งหย่อง เมืองสีป้อ

กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดหน้ากลอง ๑๓.๕ นิ้ว รอบเอว ๑๖.๕ นิ้ว และมีขนาดไทกลองยาว ๒๒ นิ้ว เมื่อวัดจากหน้ากลองจนถึงฐานก้นก็แล้ววัดได้ความยาวทั้งสิ้น ๓๕.๕ นิ้ว กลองก้นยาวได้รับการดูแลรักษาสืบต่อกันมาอย่างดี มีสภาพที่ดี ยังสามารถใช้งานได้ หน้ากลองทำจากหนังวัว ไม่มียันต์ที่หน้ากลอง เส้นดิ่งหนังเร่งสายทำจากหนังวัว กลองทาและตกแต่งด้วยสีคำทั้งใบ เฉพาะเอวกลองที่ทาสีแถบเหลือง เขียว และแดง

จากการสังเกตพบว่ากลองใบนี้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของหมู่บ้าน พระ เณรในวัดที่ใกล้เคียงรู้จักและสามารถนำไปพบกับเจ้าของกลองก้นยาวได้ถึงบ้าน กลองก้นยาวใบนี้ถือได้ว่ามีส่วนที่สวยงาม ไม่มีการตกแต่งตำแหน่งเลื้อยช้าง พบว่ามีช่วยกลองที่ทำจากขดลวดที่แข็งแรง

สำหรับการควั่นรอยบากลูกแก้ว ทำโดยการควั่นที่ละรอยบากลงในเนื้อไม้ชุดละ ๓ เส้น ตั้งแต่ฐานของไหกลองตลอดจนถึงปลายหางกลอง ยกเว้นเฉพาะเอวกลอง

กลองก้นยาวใบนี้ของครุหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น มีขนาดและสัดส่วนในรายละเอียดดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓.๕
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๔๕
ความสูงของไหกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒.๕
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๓.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๗

จากการวัดความยาวของไหกลองเปรียบเทียบกับคำนวณสัดส่วนของความทั้งหมดกับกลองทั้งใบแล้วจะพบว่า กลองก้นยาวใบนี้มีหางกลองยาวกว่าปกติ จะเห็นได้ว่า กลองก้นยาวใบนี้มีความยาวและสูงกว่าขนาดปกติทั่วไป เมื่อเทียบกับขนาดของครุหม่วนม้วนขณะยืนดังภาพ จะสังเกตได้ว่า กลองก้นยาวสูงกว่าครุหม่วนม้วน มีขนาดสูงกว่าร่างกายของมนุษย์ปกติทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะกลองก้นยาวใบนี้ไม่ได้มีขนาดตามลักษณะของกลองสามหัก หากมีขนาดตามลักษณะของกลองสามหัก ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง) จะต้องมีความยาวประมาณ ๔๔-๔๖ นิ้ว แต่สำหรับกลองก้นยาวใบนี้มีความยาวจากฐานไหกลองถึงก้นกึ่ง ๕๓.๕ นิ้ว แต่ก็มีได้ทำให้กลองดูผิดขนาด และยังคงความงดงามของกลองก้นยาวไทใหญ่อีกลักษณะหนึ่ง

ภาพที่ ๑๔๑ หน้ากลองก้นยาว บ้านครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๔๒ การร้อยสายเร่งดึงเสียงหน้ากลอง บ้านครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๔๓ การทอดสายดึงแรงเสียงบนไทกลองกันยาว บ้านครูหม่วนม้วน
บ้านกุงหย่อง เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๔๔ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาว บ้านครูหม่วนม้วน บ้านกุงหย่อง เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๔๕ เอวกลองก้นยาว บ้านครูหม่นม้วน

ภาพที่ ๑๔๖ ก้นกึ่งกลองก้นยาว บ้านครูหม่นม้วน

ภาพที่ ๑๔๗ ก้นกึ่งกลองก้นยาว บ้านครูหม่นม้วน

ภาพที่ ๑๔๘ การบากรอยลูกแก้วกลองก้นยาว
บ้านครูหม่นม้วน

ภาพที่ ๑๔๘ ศาลากลางของบ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

บ้านกุงหย่องเป็นหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ บ้านกุงหย่องมีกลองกันยาว ๑ ใบเก็บรักษาไว้ที่ศาลากลางของหมู่บ้าน ศาลากลางของบ้านกุงหย่องเป็นศาลาขนาดใหญ่ ด้านขวามือของโรงจอดรถเป็นห้องครัว มีเตาขนาดใหญ่ ๒ ชุด ชุดละ ๖ เตา ชั้นเก็บเครื่องครัว เก็บเก้าอี้ โต๊ะอาหาร สำหรับการจัดงานเลี้ยงต้อนรับ การจัดงานปอย และงานประชุมสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนด้านซ้ายมือเป็นศาลาอเนกประสงค์ประกอบลานจัดประชุม เวที พระประธาน และกลองกันยาวผูกติดกับเสาด้านขวามือพระประธานในโถงห้องประชุม

ภาพที่ ๑๕๐ ชั้นเก็บถ้วยชาม เครื่องครัว ศาลากลางบ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๕๑ เตาชุดที่ ๑ ศาลากลางบ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๕๒ เตาชุดที่ ๒ ศาลากลางบ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๕๓ พระประธานหน้าโถงประชุม ศาลากลางบ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองกันยาวใบนี้ของบ้านกุงหย่องมีขนาดหน้ากลอง ๑๔ นิ้ว เส้นรอบเวกกลองวัดได้ ๑๕.๕ นิ้ว ใ้ทกลองยาว ๒๔.๕ นิ้ว ความยาวจากคอกกลองถึงฐานก้นก็วัดได้ ๔๐.๕ นิ้ว กลองกันยาวใบนี้เป็นกลองประจำหมู่บ้าน มีอายุประมาณ ๒๐ ปี ครูกันตะมา ที่ปรึกษาคณะกรรมการบ้านกุงหย่องได้อธิบายถึงความเป็นสิริมงคลของการมีกลองกันยาวประจำหมู่บ้านในความเชื่อของชาวกุงหย่องไว้ดังนี้ว่า

กลองกันยาวนั้นเป็นของสูง การตีกลองกันยาวนั้นเป็นมงคล เสียงกลองกันยาวถือเป็นเสียงมงคล ถือเป็นประพรมสิ่งมงคลให้กับหมู่บ้าน เพราะกลองเป็นของหมู่บ้าน เป็นกลองรัตนตรัย จึงเป็นการให้สิ่งมงคลกับสังคม เนื่องจากกลองเป็นของส่วนกลาง ดังนั้นความเป็นมงคลก็จะเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งหมู่บ้าน
(กันตะมา, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๑๕๔ ครูกันตะมา ที่ปรึกษาคณะกรรมการบ้านกุงหย่อง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวถือเป็นของสูงและเป็นของมงคล ดังจะเห็นได้ว่า กลองกันยาวใบนี้ได้ถูกผูกติดไว้กับเสาทางด้านขวามือที่ใกล้ที่สุดกับพระประธานของศาลา ใกล้กับกลองมีธงข้าวตอกผูกติดไว้เพื่อความเจริญงอกงามและความเป็นมงคลในการประกอบพิธีต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงเป็นที่เก็บข้าวของเครื่องใช้ที่ประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา พื้นที่ในส่วนนี้คือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับศาสนาและพิธี กลองใบนี้มีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๔
ความยาวเส้นรอบไป้กลอง	๔๕
ความสูงของไห้กลอง	๒๔.๕
เส้นรอบวงฐานไห้กลอง	๒๓.๖
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕
ความยาวจากฐานไห้กลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๐.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๕

ภาพที่ ๑๕๕ กลองก้นยาว บ้านทุ่งหยอง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๕๖ หน้ากลองก้นยาว บ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๗ การร้อยสายตึงแรงเสียงของกลองก้นยาว บ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๘ เอวกลองก้นยาวและขวยกลองก้นยาว บ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๕ เอวกลองกันยาว บ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

สำหรับการตกแต่งของกลองกันยาวใบนี้ปรากฏ ๓ ตำแหน่ง คือ การทาสีแดงที่คอกลอง เอวกลองกันยาว และกันก็ ส่วนปลายหางกลองกันยาวนั้นทาสีแถบสีทอง ไทกลองและหางกลองทาสีดำตลอดทั้งใบ ไม่ปรากฏการใช้รูปทรงเรขาคณิตหรือลายอื่นใดประดับตกแต่งบนกลองกันยาวใบนี้

ภาพที่ ๑๖๐ การตกแต่งสีแดงและสีดำ กลองกันยาวบ้านกุงหย่อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

๖.๖.๑.๘ กลองกันยวบ้านจิ่งปาน

ภาพที่ ๑๖๑ บ้านนางหน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๖๒ ถนนหน้าบ้านนางหน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

บ้านจิ่งปานอยู่ในเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ ในหมู่บ้านนี้มีกลองกันยวที่สำคัญ ๒ ใบ ซึ่งเป็นกลองส่วนตัวของนายจ้อเอและนางหน้อยหนือ ทั้ง ๒ คนประกอบธุรกิจน้ำดื่ม มีกิจการและโรงงานในบ้าน กลองทั้ง ๒ ใบนี้เป็นกลองที่ซื้อมาจากบ้านห้วนนา เมืองจ้อกแม นางหน้อยหนือได้กล่าวถึงความรู้สึกของการเก็บรักษากลองไว้ในบ้านดังนี้ว่า

รู้สึกมีความสุข ชอบให้มีกลองในบ้าน ทำให้บ้านดี มีความสุข กิจการก้าวหน้าเจริญรุ่งเรือง แบ่งพื้นที่ในบ้านเป็นส่วนห้องพระ เก็บกลองไว้ใกล้ ๆ กับห้องพระ เพราะกลองเป็นของสูง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามีกี่ชอบเสียงกลอง เสียงมอง เขามีความสุข (หน้อยหนือ, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

กลองกันยาวใบหนึ่งอยู่ชั้นล่างและอีกใบหนึ่งเก็บรักษาไว้ในห้องพระ ชั้น ๒ ของบ้านนาง
น้อยหน่อ ผู้คิดไว้กับเสาเรือนด้านซ้ายของหิ้งบูชาพระ เสาเรือนทั้งคู่นี้เป็นเสาเรือนหน้าหิ้งบูชาพระ
ในบ้าน

ภาพที่ ๑๖๓ การเก็บรักษากลองกันยาว บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๖๔ หิ้งบูชา บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๖๕ กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ้งป่าน ตำบลน้ำล้น เมืองสปีอ

กลองกันยาวใบที่ ๑ เก็บไว้ด้านล่าง ชานข้างบ้านพร้อมกับมอญและฉาบ กลองกันยาวใบนี้เพิ่งถูกนำมาคืน จึงยังไม่ได้ยกขึ้นไปเก็บไว้ในบ้าน กลองกันยาวมีขนาดหน้ากลอง ๑๑.๕ นิ้ว เส้นรอบเวกกลองขนาด ๑๘.๕ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๓.๕ นิ้ว ความยาวจากคอกกลองถึงฐานกันก็วัดได้ ๔๕.๕ นิ้ว กลองกันยาวใบนี้อาจกล่าวได้ว่ามีขนาดกลองสามทัก คือ มีอัตราส่วนของไทกลองและความยาวจากคอกกลองถึงกันก็เป็นอัตราส่วน ๑ : ๒

กลองกันยาวใบที่ ๑ ทาสีดำทั้งใบ เฉพาะส่วนคอกกลอง เวกกลอง และปลายหางกลองตกแต่งด้วยการทาแถบสีแดง ส่วนบริเวณคอกกลองตกแต่งด้วยลายพื้นปลารูปทรงสามเหลี่ยมไม่มีฐานด้วยสีเหลืองบนแถบสีแดงอีกชั้นหนึ่ง

กลองกันยาวใบนี้อยู่ในสภาพที่ดี หน้ากลองทำจากหนังวัว ไม่มีองบนหน้ากลอง สายดึงเร่งเสียงทำจากหนังวัว กลองทำจากไม้ซ้อ ครูช่างคำได้ทดลองตีกลองกันยาวใบนี้ พบว่าเป็นกลองที่มีคุณภาพเสียงดีมากใบหนึ่ง กล่าวคือ เสียงดังกังวาน เสียงลูกสั้น เสียงทุบชัด ดีแล้วไม่เจ็บมือ น้ำหนักของกลองไม่หนัก เมื่อสะพายกลองแล้วได้ทรงลักษณะที่เหมาะสมจากการทอดออกไปด้านหลัง (ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๖๖ กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๖๗ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๖๘ สายดีงเร่เสียงกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๖๙ ครูช่างคำทศอบกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๗๐ การตกแต่งคอกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๗๑ ช่วยคอกลองก้นยาวและเล็บคอกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

คอกลองก้นยาวใบที่ ๑ มีช่วยคอกลองทำจากหวาย แต่ไม่มีการตอกหมุดหรือการตอกตะปูลงไปเพื่อตรึงบนช่วยคอกลอง นอกจากนี้พบว่า เล็บข้างของคอกลองใบนี้เป็นเนื้อไม้เดียวกันกับคอกลองก้นยาว ไม่ได้นำมาติดเพิ่มเติม และยังอยู่ในสภาพที่ดี ไม่มีการชำรุด การร้อยสายดึงแรงเสียงผ่านลงไปร่องระหว่างเล็บข้างและสอดตลอดใต้ช่วยคอกลองขึ้นมาด้านนอก แล้วแทงสายดึงแรงเสียงกลับขึ้นไปด้านบนไหคอกลอง เพื่อร้อยกับไส้ละมานอีกครั้งหนึ่งตลอดคองนี้จนครบรอบไหคอกลอง จะเห็นได้ว่า ลักษณะการแกะเล็บข้างเช่นนี้ไม่มีการเซาะร่องข้างใต้เล็บข้างใต้ช่วย

กลอง แต่มีการกลิ้งรอยลูกแก้ว ๑ รอบ (ขอบวงกลมสีเหลืองที่อยู่ใต้ช่วยกลอง) เพื่อรับช่วย
กลองก่อนที่จะกลิ้งหางกลองกันยาวต่อไป กลองใบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑.๕
ความยาวเส้นรอบไ้กลอง	๔๑
ความสูงของไ้กลอง	๒๓.๕
เส้นรอบวงฐานไ้กลอง	๒๑.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๘.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒.๗
ความยาวจากฐานไ้กลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๔๕.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๖๕

ภาพที่ ๑๗๒ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยเหนือ บ้านจิงปาน
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๗๓ ฐานกันก็ด้่านล่าง กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ เป็นกลองขนาดใหญ่ ซื่อมาจากบ้านห้วนา เมืองจ็อกแมเช่นกัน ซ่างทำ กลองซื่อ ครูป็นติอู เมืองจ็อกแม

ภาพที่ ๑๗๔ กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิงปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๗๕ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น
เมืองสีป้อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ เป็นกลองกันยาวขนาดใหญ่ มีหน้ากลองขนาด ๑๖ นิ้ว เส้นรอบไทดกลอง ๕๖ นิ้ว ไทดกลองยาว ๒๕ นิ้ว เส้นรอบคอกกลองกันยาววัดได้ ๒๒.๕ นิ้ว เส้นรอบเอววัดได้ ๒๑.๒ นิ้ว ความยาวจากคอกกลองถึงฐานกันก็วัดได้ ๕๔ นิ้ว กลองใบนี้มีความสูงตลอดทั้งใบจากหน้ากลองถึงฐานกันก็วัดได้ ๘๐ นิ้ว กลองกันยาวใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนในรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๖
ความยาวเส้นรอบไทดกลอง	๕๖
ความสูงของไทดกลอง	๒๕
เส้นรอบวงฐานไทดกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๒๑.๒
เส้นรอบวงกันกลอง	๒๘.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๗
ความยาวจากฐานไทดกลองถึงลำโพง (กันก็)	๕๔
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (กันก็)	๗๗

ภาพที่ ๑๓๖ การร้อยสายดึงแรงเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๓๗ เียบข้างและช่วยกลอง กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนือ บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๑๘ ไทกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนี่อู บ้านจิ่งปาน
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๑๙ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหนี่อู บ้านจิ่งปาน
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๘๐ การบากกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหน่อ
บ้านจิ่งปาน ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๑ กันก็กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๒ กันก็กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านนางน้อยหน่อ บ้านจิ่งปาน
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๑.๕ กลองกันยาวบ้านปางไฮ้

บ้านปางไฮ้เป็นชุมชนนอกเขตเทศบาลของตำบลน้ำล้น มีกลองกันยาวของบ้านปางไฮ้ทั้งหมด ๒ ลูกเก็บไว้ที่ศาลาส่วนกลางของชุมชนซึ่งเพิ่งก่อสร้างเสร็จ ศาลานี้เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ๒ ชั้น ทาสีฟ้า บนชั้น ๒ เป็นที่เก็บกลองกันยาว ๒ ใบ

ภาพที่ ๑๕๓ ลานด้านหน้าศาลาส่วนกลาง บ้านปางไฮ้ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๑ ของบ้านปางไฮ้ มีเอาสีฟ้า ทาด้วยสีดำที่โหลกลองและตลอดทั้งใบ มีองอยู่หน้ากลองเป็นองสัมพุทโธ ครูต่างคำได้อธิบายประเพณีปฏิบัติของการตีกลองไว้ดังนี้ว่า

การตีกลองมีเสียงเป็นมงคล หากกลองมีลายอาจเป็นบทพุททคุณ บทสัมพุทโธ เวลาตีคนจะชอบ คนจะเข้ามาฟัง แล้วเวลาตีกลองแบบนี้ จะหันหน้ากลองเอาปากกลองมาใกล้กัน ทำให้จำอีกลูกกระเด็นออกไปได้ โดยเฉพาะในงานปอย เวลามีหน้ายันต์ลงเองที่เป็นมงคลก็เหมือนกับได้พรมน้ำมนต์ แต่แทนที่จะเป็นน้ำมนต์ ก็เป็นพรมด้วยเสียงกลองที่ศักดิ์สิทธิ์ดังผ่านเอง

(ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ชาวบ้านปางไฮ้เคารพกลองกันยาว ถือว่ากลองกันยาวเป็นของมงคล มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม กลองกันยาวที่บ้านปางไฮ้เป็นกลองกันยาวเพียง ๑ ใน ๒ ใบของเมืองสีป่อเท่านั้นที่มีการลงอักขระ หรือการลงเองที่หน้ากลองกันยาว จึงถือได้ว่า กลองกันยาวใบที่ ๑ ของบ้านปางไฮ้เป็นกลองกันยาวที่ทรงคุณค่าและสำคัญที่สุดใบหนึ่งในเมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๔ อ่างน้ำกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๕ กลองกันยาวใบที่ ๑ และ ใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๖ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๗ การร้อยสายดึงแรงเสียงของกลองใบที่ ๑ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๘ รูปทรงใหญ่ของกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ้ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๘๙ ขั้วกลองและเส้นข้างของกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านปางไฮ้ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ขั้วกลองกันยาวใบที่ ๑ ทำจากหวายขัดเป็นรูปวงกลม สอดไว้ที่ได้เส้นข้างขัดไว้เพื่อตรึงสายดึง
แรงเสียงให้ตึงและไม่เคลื่อนที่ขึ้น ขั้วกลองกันยาวใบนี้มีขนาดใหญ่และเห็นเด่นชัด

ภาพที่ ๑๕๐ การบวมค้ำวันรอยดูแก้วและเอวกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๑ กันก็กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๑ มีขนาดหน้ากลอง ๑๕ นิ้ว ถือว่าเป็นหน้ากลองกันยาวที่มีขนาดใหญ่ โดยปกติจะมีขนาดเริ่มต้นจาก ๑๑ นิ้ว, ๑๓ นิ้ว, ๑๕ นิ้ว มีขนาดเส้นรอบเอวกลองวัดได้ ๑๕ นิ้ว และไฮกลองยาว ๒๔.๒ นิ้ว ขนาดและสัดส่วนกลองกันยาวโดยละเอียดมีดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๘
ความสูงของไทรกลอง	๒๔.๒
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๕.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๑
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๕.๒

ภาพที่ ๑๕๒ รุกกลองก้นยาวใบที่ ๑ บ้านป่าไผ่ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของบ้านป่าไผ่มีขนาดหน้ากลอง ๑๔ นิ้ว วัดเส้นรอบเอวกลองก้นยาวได้ขนาด ๑๗.๕ นิ้ว ไทรกลองยาว ๒๕.๕ นิ้ว ส่วนหางกลองจากคอกกลองจนถึงฐานก้นกึ่งวัดได้ ๕๒ นิ้ว ความยาวจากหน้ากลองจนถึงฐานก้นกึ่งวัดได้ ๗๗.๕ นิ้ว กลองก้นยาวใบนี้มีหน้าทำจากหนังวัว อยู่ในสภาพที่ดียังใช้งานเป็นประจำ

ภาพที่ ๑๕๓ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านปางไ้ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๔ หูหิ้งกลองกันยาวใบที่ ๒ ไว้สำหรับใส่สายสะพายกลอง บ้านปางไ้ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๕ การร้อยสายเร่งดึงเสียงกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านปางไ้ ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๖ การร้อยสายดิ่งเร่งเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๑๕๗ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองก้นยาวใบที่ ๒ มีเล็บข้างที่สั้น และมีช่วยกลองขนาดเล็กมากซ่อนอยู่ใต้เล็บข้างหุ้มด้วยเชือกสีแดง แตกต่างจากช่วยกลองใบที่ ๑ ที่ทำจากหวายและมีขนาดใหญ่มองเห็นชัดเจน เนื่องจากเล็บข้างของกลองใบนี้มีขนาดสั้นและไม่นูนหนา มาก จึงทำให้ช่วยกลองต้องมีขนาดเล็กและบางลดขนาดตาม

สัดส่วนของเล็บช้าง จากการเก็บข้อมูลพบว่า ช่างทำกลองส่วนใหญ่จะไม่ลดขนาดและความหนาของเล็บช้าง และสังเกตได้ว่า กลองกันยาวใบนี้เป็นกลองกันยาวที่เพิ่งทำใหม่ อาจเป็นช่างรุ่นใหม่ในเมืองสีป้อที่ทำและคิดค้นวิธีการทำกลองกันยาวขึ้นมาใหม่ กลองกันยาวใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนวัดได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๘
ความสูงของไทรกลอง	๒๔.๒
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๕.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๑
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๕.๒

ภาพที่ ๑๕๘ การบากรอยลูกแก้วจากคอกกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๑๙๕ เวกกลองกั้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๐๐ กั้นกึ่งกลองกั้นยาวใบที่ ๒ บ้านป่างิ้ว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกั้นยาวใบที่ ๒ ของบ้านป่างิ้ว ไม่มีองหน้ากลอง เป็นกลองใบใหม่ ลงสีน้ำมันขึ้นเงาสวยงาม มีการตกแต่งเฉพาะที่เอวกลอง แม้จะใช้สี ๑ แถบสีแต่ก็มีใช้สีสัญลักษณ์จากธงชาติรัฐชาน เช่น สีทองแทนสีเหลือง สีฟ้าแทนสีเขียว สีแดงเจดส์แทนสีแดง

๖.๖.๑.๑๐ กลองกั้นยาวบ้านหนองเขียว

บ้านหนองเขียวเป็นหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาลตำบลน้ำล้น มีศาลาเก็บเครื่องใช้ส่วนรวมโดยมีผู้ใหญ่บ้านชื่อสำอาง อายุ ๕๕ ปีเป็นผู้รับผิดชอบดูแล ภายในศาลาแห่งนี้ยังเก็บรักษาเครื่องใช้ส่วนรวมของหมู่บ้านได้แก่ เก้าอี้สำหรับจัดงาน โต๊ะ ศาลาแห่งนี้ยังใช้เป็นที่พักประชุมสำหรับคณะกรรมการหมู่บ้านอีกด้วย

ภาพที่ ๒๐๑ ศาลาเก็บเครื่องใช้ส่วนรวม บ้านหนองเจียว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๒๐๒ การเก็บกลองกันยาว บ้านหนองเจียว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๒๐๓ ส่างเอ ผู้ใหญ่บ้านหนองเจียว ตำบลน้ำล้น

ภาพที่ ๒๐๔ หน้ากลองกันยาว บ้านหนองเจียว ตำบลน้ำล้น

กลองกันยาวของบ้านหนองเจียวผูกติดกับเสาต้นกลางศาลาเก็บเครื่องใช้ส่วนรวม กลองกันยาวใบนี้เป็นกลองที่ซื้อมาจากบ้านทุ่งหย่ง ทำโดยครูเฮิงปีะ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว (ส่างเอ, สัมภาษณ์, ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙) ลักษณะกลองใบนี้มีสัดส่วนที่สวยงาม หน้ากลองขนาด ๑๓ นิ้ว ทำจากไม้ซ้อ เส้นรอบเววกลองวัดได้ ๑๖.๕ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๓ นิ้ว ความยาวจากฐานไทกลองถึงฐานก้นก้ววัดได้ ๕๑.๕ นิ้ว ถึงแม้ความยาวจากไทกลองจะขาดไป ๕ นิ้ว แต่กลองใบนี้ยังถือว่าเป็นสัดส่วนที่สวยงาม

ภาพที่ ๒๐๕ กลองกันยาว บ้านหนองเขียว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองกันยาวบ้านหนองเขียวมีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบวงกลอง	๔๕
ความสูงของโพงกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานโพงกลอง	๒๓.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๔
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๕
ความยาวจากฐานโพงกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๑.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๔.๕

ภาพที่ ๒๐๖ ไหกลองก้นยาว บ้านหนองเขียว ตำบลน้ำล้น เมืองสปีอ

จากการสังเกตเล็บข้างกลองก้นยาวบ้านหนองเขียวทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่า กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองก้นยาวที่มีอายุการใช้งานมานาน เนื้อไม้ที่ทำเล็บข้างเริ่มสึกกร่อนและผุ นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นได้อีกว่าเป็นการต่อรอยเล็บข้าง เนื่องจากมีการชุคบริเวณเหนือเล็บข้างเสมือนว่านำเล็บข้างมาฝัง มิได้เป็นการชุคเล็บข้างจากเนื้อไม้เดียวกันของหุ่นไหกลอง

ภาพที่ ๒๐๗ เล็บข้างและข่วยกลองก้นยาว บ้านหนองเขียว ตำบลน้ำล้น

ภาพที่ ๒๐๘ เวกลองกันยาว บ้านหนองเขียว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

เอวกลองกันยาวบ้านหนองเขียว ตำบลน้ำล้นตกแต่งด้วยลายใบโพธิ์สีฟ้า บนพื้นสีแดง และตกแต่งด้วยจุดสีขาวบนรูปใบโพธิ์ ส่วนฐานกันก็นั้นก็ตกแต่งด้วยลวดลายเดียวกัน โดยมีรายละเอียดการสลักสีฟ้าและสีขาวเป็นขอบใบโพธิ์ที่เอวกลอง และสลักมาใช้สีขาววาดขอบใบโพธิ์ที่ปลายหางกลอง

ภาพที่ ๒๐๙ เวกลองกันยาว บ้านหนองเขียว ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

๖.๖.๑.๑๑ กลองกั้นยาววัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

วัดจงกลางเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งในห้าวัดของตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ เป็นวัดที่มีขนาดใหญ่ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีพระจำพรรษาที่วัดจงกลางทั้งหมด ๑๑๕ รูป วัดจงกลางมีท่านเจ้าอาวาสชื่อ เจ้าญาณนอ อายุ ๕๑ ปี

ภาพที่ ๒๑๐ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๒๑๑ พระประธานทำจากไม้ใผ่สาน วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

วัดจงกลางเป็นวัดที่มีพระพุทธรูปที่พิเศษกว่าที่วัดอื่น ๆ เนื่องจากมีพระพุทธรูปทำจากไม้ใผ่สานเรียกว่า พระอินทร์สาน ดังที่พบในวัดจอมสวรรค์ ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองฯ จังหวัดแพร่ มิได้

ทำจากพระพุทธรูปที่ก่ออิฐถือปูนทั่วไป อีกทั้งวัดแห่งนี้เคยถูกไฟไหม้มาแล้ว แต่ได้รับการบูรณะและสร้างขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ ชาวไทใหญ่ในรัฐชานมีวิธีการสร้างพระพุทธรูปไว้กราบไหว้บูชาโดยใช้หวายหรือไม้ไผ่ที่จักแล้ว มาสานขึ้นเป็นองค์พระพุทธรูป พระพุทธรูปที่สานขึ้นองค์เก่าแก่ที่สุดพบเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๑ ที่วัดบ้านเมืองนง ปัจจุบันอยู่ในเขต อำเภอเมืองพะ จังหวัดเชียงใหม่ รัฐชาน อยู่เหนือเวียงเชียงตุง ใกล้กับเขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนานของสาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับพระเจ้าอินทร์สานองค์นี้ที่เมืองสีป่อเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นใหม่หลังจากที่วัดถูกไฟไหม้ตามประวัติของพระพุทธรูปองค์ที่เก่าแก่เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้างประมาณ ๔ ศอก เนื่องจากไม่มีผู้ทราบประวัติ จึงเรียกกันว่า “พระเจ้าอินสถาน” หมายความว่า “พระพุทธรูปที่พระอินทร์มาสานไว้” (พระเจ้า ในภาษาไทใหญ่และล้านนา แปลว่า พระพุทธรูป) และใช้เป็นชื่อเรียกพระพุทธรูปที่สานทุกองค์ที่ค้นพบหรือสร้างขึ้นภายหลังว่า “พระเจ้าอินสถาน”

ภาพที่ ๒๑๒ กลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ส่วนกลองกันยาวที่วัดแห่งนี้มิได้ทำจากไม้ไผ่สาน ทั้งนี้ ในประเทศไทยพบว่า ชาวไทใหญ่สานกลองกันยาวด้วยไม้ไผ่สาน แต่ก็พบน้อยมากดังที่ได้รายงานว่ามีกรพบกลองสานในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน (พรประพิทร์ เผ่าสวัสดิ์ ๒๕๕๕; ๒๕๕๖; ๒๕๕๗) แต่จากการสำรวจในเมืองสีป่อ ยังไม่พบกลองสานจากไม้ไผ่ทั้งในเขตเวียงเก่า และในตำบลน้ำล้นซึ่งเป็นตำบลที่ใหญ่ที่สุดในเมืองสีป่อ

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของวัดจงกลางมีขนาดหน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว เส้นรอบวงวัดได้ ๑๖ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๔.๕ นิ้ว ความสูงจากหน้ากลองถึงฐานก้นก็วัดได้ ๘๔ นิ้ว ถือเป็นกลองก้นยาวขนาดใหญ่ใบหนึ่งที่พบในเมืองสีป้อ วัดจงกลางเก็บรักษากลองไว้โดยผูกติดไว้กับเสาของศาลาการเปรียญของวัด กลองก้นยาวใบนี้ทำด้วยตีคำทั้งใบ ส่วนคอกกลองตกแต่งด้วยการทาแถบสีทอง ส่วนบริเวณเอวกลองและฐานก้นก็ตกแต่งด้วยการทาด้วยแถบสีแดงคาดขาวทั้งด้านบนและด้านล่าง

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๔๑.๕
ความสูงของไทกลอง	๒๔.๕
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๒๑.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑.๕
ความยาวจากฐานไทกลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๕๕.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๘๔

ภาพที่ ๒๑๓ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๒๑๔ การร้อยสายดึงเร้งเสียงกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๑๕ ไหกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๑๖ เล็บข้างและขวยกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

เล็บช้างของกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจงกลางนั้นมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากลักษณะเล็บช้างปกติ กล่าวคือ จะสังเกตเห็นว่า เล็บช้างมีขนาดยาวและปลายเล็บช้างอนเชิด เปิดปลายเล็บด้านบนทำมุมแหลมเทลาดลง ส่วนด้านล่างของปลายเล็บบากให้ราบเป็นมุมฉาก แล้วจึงถึงปิดปลายเล็บที่คอกลอง โดยทำเป็นร่องเพื่อสอดช่วยกลองไว้ ช่วยกลองกันยาวใบนี้ทำจากขดลวดขนาดเล็กและร้อยเชือกไนลอนสีเขียวระหว่างสายดิ่งเรียงเคียงกับเล็บช้างที่ละเล็บสอดผ่านสลักพื้นปลา เพื่อขัดช่วยกลองกันไว้ไม่ให้ลื่นหลุดอีกชั้นหนึ่ง

ภาพที่ ๒๑๗ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๑๘ ฐานกันก็ตกแต่งด้วยสีแดงและสีขาว วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ ของวัดจงกลางทำจากไม้ฝักกุ่ม ทาสีดำทั้งใบ ส่วนคอกกลองทาสีเขียว เปลือกมะนาว เอวกลองทาค้วยแถบสีเหลือง สีเขียว และสีแดงเป็นสัญลักษณ์ของศิรชชาศิริรัฐชาน

ภาพที่ ๒๑๕ กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีปอ

ภาพที่ ๒๒๐ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีปอ

สำหรับหน้ากลองกันยาวใบที่ ๒ วัดขนาดเส้นผ่านหน้ากลองได้ ๑๗.๒ x ๑๖ นิ้ว เนื่องจากหน้ากลองเป็นมุมเหลี่ยม ๑ มุม ไม่เป็นวงกลมรอบตลอดใหญ่กลอง อาจเกิดจากการพองตัวของเนื้อไม้ ทำจากไม้ซ้อ

ภาพที่ ๒๒๑ การร้อยสายเร่ดิ่งเสียงกับหูหึงกลองกันยาว วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๒๒๒ เล็บช้างและขั้วกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ นี้มีเล็บช้างพอมแต่มีขนาดยาว การกลึงเล็บช้างคล้ายกับกลองกันยาวใบที่ ๑ แต่มีความคมชัด และรอยนูนของปลายเล็บช้างที่ได้สัดส่วนเท่ากัน ถึงแม้บางเล็บจะพังไปแล้ว แต่ก็ยังเห็นรูปทรงชัดเจน ส่วนขั้วกลองทำจากหวายขด ไม่มีการตอกหมุดหรือตะปูเพื่อตรึงหวายไว้กับเล็บช้างหรือคอกกลอง

ภาพที่ ๒๒๓ เวกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๒๔ การบาค้วนรอยลูกแก้วกลงกันยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๒๕ ฐานกันก็้และการตกแต่งฐานกันก็้ลงยาวใบที่ ๒ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ ของวัดจงกลาง มีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๖ x ๑๗.๒
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๑.๕
ความสูงของไทรกลอง	๕๕
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๑.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๕.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๘๔

ภาพที่ ๒๒๖ การเขียนสีประดับก้นกึ่งด้านล่างกลองกันยาวใบที่ ๒
วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๓ ของวัดจงกลางทาสีดำทั้งใบ ส่วนคอกกลองทาสีเขียวเปลือกมะนาวจากคอกกลองถึงปลายหางกลองแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนเท่า ๆ กันทาสีด้วยแถบสีเหลือง สีเขียว และสีแดง เป็นสัญลักษณ์ของสีธงชาติรัฐชาน

ภาพที่ ๒๒๓ กลองกันยาวใบที่ ๓ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๒๔ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๓ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๒๕ การร้อยสายดึงแรงเสียงกับหนังหุ้มหน้ากลองกันยาวใบที่ ๓ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๓๐ เล็บช้างและข่วยกลองกันยาวใบที่ ๓ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๓๑ เวกกลองกันยาวใบที่ ๓ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๓๒ ฐานกันก็กลองกันยาวใบที่ ๓ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๓๓ กิ่งกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๓ วัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ

กลองก้นยาวใบที่ ๓ ของวัดจงกลาง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป้อ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๓
ความยาวเส้นรอบวงกลอง	๓๕
ความสูงของไหกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๒๖.๒
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๔
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑.๓
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๖.๖
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๕.๑

กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองขนาดเล็กจากสัดส่วนดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า หน้ากลองก้นยาวใบนี้ ๑๐.๓ นิ้ว ส่วนเอวกลองมีเส้นรอบวงวัดได้ ๑๔ นิ้ว ความยาวจากไหกลองถึงลำโพงก้นกึ่งมีความยาวทั้งสิ้น ๔๖.๖ นิ้ว ส่วนไหกลองยาว ๒๒.๕ นิ้ว จะเห็นได้ว่า สัดส่วนของไหกลองและความยาวจากไหกลองถึงก้นกึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียง ๑ : ๒ คือ ๒๒.๕ : ๔๖.๖ นิ้ว

๖.๖.๑.๑๒ กลองกันยาววัดห้อง

ภาพที่ ๒๓๔ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๓๕ บริเวณวัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

วัดจองห้องเป็นวัดที่เก่าแก่ประจำตำบลน้ำล้น มีเจ้าหยาจินตะ อายุ ๕๐ ปี เป็นรองเจ้าอาวาส และมีเจ้าสัจจะรับตำแหน่งเจ้าอาวาส ซึ่งท่านสามารถตีกลองกันยาวได้เป็นอย่างดี วัดจองห้องมีกลองกันยาวประจำวัด ๒ ใบ สำหรับให้คณะศรัทธาในหมู่บ้านได้นำออกมาตีในงานปอยต่าง ๆ สำหรับตีประกอบการฟ้อนนกก ฟ้อนโต

ภาพที่ ๒๓๖ เจ้าหยาจินตะ รองเจ้าอาวาสวัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๓๗ กลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองห้องทำจากไม้ซ้อ อายุ ๒๕ ปี มีระบายเย็บด้วยผ้าประดับตกแต่ง ไทกลองจากขอบหน้ากลองด้านบน เป็นระบายจับจีบ ๓ ชั้น ชั้นละ ๑ สี จับระบายเป็นแถบสีเหลือง สีเขียว สีแดง สอดคล้องกับการตกแต่งคอกกลองที่ทาเป็นแถบสีเหลือง สีเขียว สีแดง พร้อมจูดวงกลมสีขาวรอบคอกกลอง และสอดคล้องกลับเอวกลองที่ตกแต่งด้วยการทาสีแถบสีเหลือง สีเขียว สีแดง พร้อมจูดวงกลมสีขาว ๑ ดวง อีกทั้งสอดคล้องกับการตกแต่งที่ฐานกันก็ด้านบนระบายสีเป็นเส้นรอบวง ๓ ชั้น ชั้นละ ๑ แถบสีเป็นสีเหลือง สีเขียว สีแดงพร้อมจูดวงกลมรายล้อมรอบฐานกันก็ ส่วน

ไหกลองและหางกลองทาสีดำ ส่วนผ้าที่ทำสายสะพายเป็นผ้าสีแดง กลองก้นยาวใบนี้มีหน้ากลอง
ขนาด ๑๑ นิ้ว ไหยาว ๒๒.๕ นิ้ว เล็บข้างทากลองสีดำไม่มีการประดับหมุดหรือดอกตะปู ข่ายกลอง
ทำจากขดลวดหยาบได้รับการตรึงด้วยการตอกตะปูลงบนข่ายกลอง

ภาพที่ ๒๓๘ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๓๙ ระบายผ้าประดับกลองก้นยาวใบที่ ๑
วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๔๐ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๔๑ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองห้อง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๔๒ ก้นกึ่งของกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจองห้อง
ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๔๓ การประดับตกแต่งก้นกึ่งด้านล่างของกลองกันยาวใบที่ ๑
วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ดังจะเห็นว่า การประดับตกแต่งของกลองก้นยาวใบที่ ๑ มีความสอดคล้องและแสดงอัตลักษณ์ทางการสร้างชาติอย่างชัดเจนด้วยการเลือกใช้สีและการเลือกใช้รูปทรงเรขาคณิต ทั้งนี้ การประดับตกแต่งสีของกลองก้นยาวปรากฏอยู่มากถึง ๖ ตำแหน่ง (คอกกลอง เอวกลอง ปลายหางกลอง ก้นกึ่งด้านบน ก้นกึ่งด้านล่าง การใช้ระบายผ้าประดับตกแต่งไหกลอง) การตกแต่งกลองก้นยาวใบนี้มีความสอดคล้องและต่อเนื่องกันตลอดทั้งใบ เจ้าหน้าจันท๊ะได้กล่าวถึงการประดับกลองก้นยาวใบนี้ไว้ว่า

ตกแต่งเอง ได้กลองมาก็ทำสี ตกแต่งเอง ออกแบบใหม่เอง ทำตามที่อยู่เห็น ทำตามที่อยู่
ความชอบ อยากให้เป็นเอกลักษณ์ของที่นี้อยู่แล้ว เรื่องสีก็เป็นสีธงชาติ ไม่ได้มีความหมายอะไร ตั้งแต่ผ้าคลุม หลวงพี่ก็มาทำเอง
(เจ้าหน้าจันท๊ะ, สัมภาษณ์, ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

กลองก้นยาวใบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๔๐
ความสูงของไหกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๑๕.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๒.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๔.๕

กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดและสัดส่วนที่ตรงตามสัดส่วนกลองสามหัก กล่าวคือความยาวของไหกลองเป็นอัตราส่วน ๑ : ๒ ของความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง) ดังแสดงไว้ในตารางจะเห็นว่า ไหกลองมีความยาววัดได้จากหน้าก้นกลองถึงคอกกลอง ๒๒.๕ นิ้ว ส่วนความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง) นั้นวัดได้ ๔๔.๕ นิ้วอย่างพอดี

กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้องเก็บไว้โดยเจ้าหน้าจันท๊ะ รองเจ้าอาวาส นำไปผูกติดไว้กับเสาศาลาการเปรียญของวัด เสาที่ผูกกลองก้นยาวใบนี้เป็นเสาด้านขวามือของพระประธานในศาลาการเปรียญ กลองใบที่ ๒ นี้มีอายุประมาณ ๕๐ ปี ท่านรองเจ้าอาวาสได้อธิบายเกี่ยวกับกลองก้นยาวใบนี้ไว้ว่า

กลองก้นยาวใบนี้อายุอย่างต่ำ ๕๐ ปี มีเสียงดีที่สุดในละแวกนี้ ดีกว่ากลองใบแรก ส่วนสัดส่วนก็สวยงาม ทำจากไม้พยุง สำหรับใบนี้ไม่ตกแต่ง ไม้ไผ่ระบายทั้งสิ้น (เจ้าหย่าจินต๊ะ, สัมภาษณ์, ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๒๔๔ กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองลีโป

ภาพที่ ๒๔๕ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองลีโป

ภาพที่ ๒๔๖ การร้อยดิ่งแรงเสียงกลองกันยาวกับหน้ากลองกันยาวใบที่ ๒
วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๔๗ ไทกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๔๘ เล็บช้าง ช่วยกลอง และการตกแต่งคอกกลองกันยาวใบที่ ๒
วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๔๙ เอวกลองและการบากควั่นรอยลูกแก้วกลองกันยาวใบที่ ๒
วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ ทาสีดำทั้งลูก ดังจะเห็นได้ว่าไม่มีการประดับตกแต่งสีอื่นใด นอกจากการทาสีแดงเพียงสีเดียวลงบน ๓ ตำแหน่งของกลองกันยาวคือ การตกแต่งทาสีแดงที่คอกกลอง เอวกลอง และปลายหางกลองกันยาวก่อนถึงก้นก็ ลักษณะการตกแต่งสีกลองกันยาวด้วยสีดำและตกแต่ง ๓ ตำแหน่งของกลองกันยาวประเภทนี้ถือว่าการตกแต่งแบบดั้งเดิม คือใช้สีดำซึ่งเป็นสีที่ปรากฏในการทาสีกลองกันยาว ในอดีตใช้การข้อมเปลือกของต้นรัก เพื่อให้สีดำมาทาสีผิวไม้ไม่ให้หมองแมลงกัดเนื้อไม้ แต่ปัจจุบันสีดำจากรักรธรรมชาติไม่ค่อยปรากฏและหายากในท้องตลาด ปัจจุบันไม่ปรากฏการทาสีกลองกันยาวด้วยรักรธรรมชาติอีกต่อไป พบแต่การใช้สีน้ำมันหรือสีก่อสร้างทาเนื้อไม้และกลองกันยาว กลองกันยาวใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
ความยาวเส้นรอบไป้กลอง	๓๗
ความสูงของไป้กลอง	๒๐
เส้นรอบวงฐานไป้กลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓.๕
ความยาวจากฐานไป้กลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๒.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๒.๕

ภาพที่ ๒๕๐ การตกแต่งปลายหางกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๕๑ ก้นกึ่งด้านล่างของกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองห้อง ตำบลน้ำล้น เมืองสีป่อ

๖.๖.๒ ผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลจากวัดและหมู่บ้านที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเส้นทางรถไฟเขตตำบลเหล่าขุ่นและตำบลรอบเวียงสีป้อ ๕ หมู่บ้าน ๗ วัดดังนี้

๖.๖.๒.๑ บ้านปางกี้

ภาพที่ ๒๕๒ กลองก้นยาวบ้านปางกี้ ตำบลรอบเวียง เมืองสีป้อ

กลองบ้านปางกี้ หุ่นกลองทาสีดำ เอวกลองทาสีแดง สายสะพายทำจากผ้าดิบข้อมสีแดง หน้ากลองอยู่ในสภาพที่ดี แสดงถึงการดูแลรักษาที่ดี สายดึงหน้ากลองทำจากเชือกไนลอน เก็บรักษาไว้ที่ตำบลบ่อใจ เมืองสีป้อ ซื้อมาจากเมืองจ้อกแม บ้านน้ำสตอง มีอายุ ๗ ปี ทำจากไม้ซ้อ สายดึงทำจากเชือกไนลอน หุ่นกลองทาสีดำ ไม้ใช้รักษา จะสังเกตได้ว่า ข่วงกลองของบ้านปางกี้ทำจากลวดเส้นเล็กที่ควั่นกันเป็นเกลียว ซึ่งพบได้เป็นส่วนน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่จะทำจากขดลวดขนาดหนาเป็นวงแหวนชั้นเดียว สีที่ใช้ตกแต่งหุ่นกลองทำจากสีพลาสติกทาบ้าน สำหรับเอวกลองนั้นทาสีแดง หมายถึงชาติ กลองอยู่ในสภาพที่ดีมีขนาดดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
ความยาวเส้นรอบไ้กลอง	๓๕.๕
ความสูงของไ้กลอง	๒๔
เส้นรอบวงฐานไ้กลอง	๒๐.๒
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๔
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๘
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒
ความยาวจากฐานไ้กลองถึงลำโพง (ก้นกี้)	๔๒
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกี้)	๖๘

ภาพที่ ๒๕๓ หน้ากลองก้นยาว บ้านปางกี้

ภาพที่ ๒๕๔ การขึ้นสายดิ่งและขอบหน้ากลองก้นยาวบ้านปางกี้

ภาพที่ ๒๕๕ เส้นดิ่งหน้ากลองทำจากเชือกไพลอน

ภาพที่ ๒๕๖ ขั้วยกกลองและเส้นข้าง

ภาพที่ ๒๕๗ การคล้องลูกแก้วจากฐานไพลกลอง
ถึงเอวกลอง

ภาพที่ ๒๕๘ เอวกลองกั้นยาว บ้านปางก็

๖.๖.๒.๒ บ้านเหลาขุ่น

บ้านเหลาขุ่นเป็นหมู่บ้านที่พบว่ามิกลองกั้นยาวที่สำคัญหลายใบ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเก็บข้อมูล
กลองกั้นยาวจากบ้านครูปิ่นจิกต๊ะ

๖.๖.๒.๒.๑ บ้านครูปิ่นจิกต๊ะ ประชานหมู่บ้านเหลาขุ่น

๖.๖.๒.๒.๒ บ้านจายสุปัญญา (บ้านนายสุปัญญา) มิกลองหนังเขื่อง

๖.๖.๒.๒.๓ บ้านจายอ้อ (นายอ้อ) นางปอยอ่อง มิกลองเจ้าเมืองจากเจ้าขุนแม่

๖.๖.๒.๒.๔ บ้านนางจำ มีกลองใบเล็ก แต่เป็นกลองโบราณ

๖.๖.๒.๒.๕ วัดนาปาง วัดประจำตำบลเหล่าขุ่น

๖.๖.๒.๒.๖ บ้านครูปั้นจ๊กตะ ประธานหมู่บ้านเหล่าขุ่น

ภาพที่ ๒๕๕ บรรยากาศบ้านเหล่าขุ่น เวียงสีป่อ รัฐชาน

ตำบลเหล่าขุ่นเป็นหนึ่งในคณะศรัทธาวัดนาปางซึ่งประกอบด้วยบ้านย่อยคือ โห้โข บ้านขุนจอง บ้านเตจัน บ้านหลอย (บ้านคอย) บ้านตึงคำ และบ้านเหล่าขุ่น รวมทั้งหมด ๖ หมู่บ้าน บ้านเหล่าขุ่นอยู่ทางทิศใต้ ถือเป็นบริเวณชายแดนของเมืองสีป่อที่ติดกับเขตตำบลบ่อจูลงสู่ทางทิศใต้มุ่งหน้าเข้าตำบลเจ้าเม เมืองเมมโย และเมืองมณฑลเยในทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามลำดับ

ครูปั้นจ๊กตะเกิดที่บ้านเหล่าขุ่น อายุ ๕๘ ปี ปัจจุบันเป็นคณะกรรมการวัดก้างหม่อ (วัดพระธาตุบ่อจูล) ปัจจุบันยังดำรงตำแหน่งประธานหมู่บ้านและเป็นผู้ช่วยกำนัน อาศัยอยู่ที่บ้านเหล่าขุ่น ตำบลเหล่าขุ่น เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๒๖๐ บ้านครูปั้นจิกต๊ะ ประธานหมู่บ้านเหล่าขุ่น

ภาพที่ ๒๖๑ ครูปั้นจิกต๊ะ ประธานหมู่บ้านเหล่าขุ่น

ครูปั้นจิกต๊ะมีกลองก้นยาว ๒ ใบซึ่งเป็นกลองประจำบ้านเหล่าขุ่น กลองทั้ง ๒ ใบเก็บไว้ที่บ้านของหัวหน้าหมู่บ้าน หากใครต้องการใช้ก็มาขอยืมใช้ได้ และนำมาคืนที่บ้านหัวหน้าหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านจะมีกลองประจำหมู่บ้าน ครูปั้นจิกต๊ะได้ให้สัมภาษณ์ถึงความสำคัญของกลองก้นยาวทั้ง ๒ ใบไว้ว่า

กลองก้นยาวเป็นสัญลักษณ์ของไตใหญ่ ต้องมีทุกบ้าน ทุกหมู่บ้านต้องมี ใช้ตั้งงานปอยเดือนห้า งานปอยปีใหม่ งานปอยส่งลงเป็นงานใหญ่ ๆ สำคัญต้องมีกลองก้นยาวกลองทั้ง ๒ ลูกนี้สั่งทำไว้แล้ว เขาทำไว้แล้วก็ไปเอามา เมื่อก่อนผมก็ตี แต่ตอนนี้ให้เด็ก ๆ ตีกลองกันในหมู่บ้านเป็นกันเยอะ ไม่ต้องตีเองแล้ว
(ปิ่นจ๊กตะ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

กลองก้นยาวทั้ง ๒ ใบมีประวัติที่น่าสนใจ กล่าวคือกลองใบที่ ๑ เป็นกลองที่ซื้อมาจากบ้านคายต้นสูง เมืองจ๊อกแม มีขนาดหน้ากลอง ๑๐ นิ้ว ซื้อมา ๑๕ ปีที่แล้วในราคา ๓๕๐,๐๐๐ จ๊าด พร้อมด้วยมอญและฉาบ ส่วนอีกใบหนึ่งที่มีขนาดใหญ่กว่านั้น มีขนาดหน้ากลอง ๑๔.๕ นิ้ว ซึ่งถือว่าเป็นหน้ากลองที่ใหญ่ขนาดปกติ มักพบว่า หน้ากลองขนาดใหญ่จะมีขนาด ๑๓ นิ้ว อาจเนื่องมาจากไม้ที่พบในการทำกลองนั้นมีขนาดใหญ่ จึงรักษาเนื้อไม้ไว้ให้มากที่สุด กลองใบนี้ซื้อมาจากบ้านฮ่างาย เมืองกั้งในราคา ๕๕๐,๐๐๐ จ๊าด

ครูปิ่นจ๊กตะเก็บรักษากลองใบที่ ๑ โดยผูกกลองติดไว้กับเสาเรือน ตรงหน้าหิ้งบูชาครู กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองที่มีสีดำทั้งใบ แต่ทาสีเฉพาะตรงเอวกลองแถบสีแดง สีเขียว สีเหลือง ไว้ในบ้านคงจะเห็นในสภาพว่า กลองอยู่ด้านหน้าหิ้งบูชาครู ด้านบนเป็นรูปพระที่ศรัทธา นับถือ ถือเป็นบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน เป็นที่สวดมนต์ไหว้พระ ส่วนกลองอีกใบที่ทาสีกลองดำสนิททั้งใบนั้นเป็นกลองที่ซื้อมาจากเมืองจ๊อกแม ผูกติดกับเสาเรือนด้านนอกหน้าบ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคลกับบ้าน

ภาพที่ ๒๖๒ การเก็บรักษากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านเหลาซุ่น ของครูปั้นจิกตะ

กลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจิกตะมีหน้ากลองขนาด ๑๔.๕ นิ้ว ใหญ่กว่ากลองอีกใบหนึ่ง ที่มีอยู่ในบ้าน เอวกลองวัดเส้นรอบวงได้ ๑๗ นิ้ว และความสูงของกลองทั้งใบมีขนาด ๗๕ นิ้ว จัดว่าเป็นกลองกันยาวที่มีขนาดใหญ่ กลองกันยาวใบนี้เมื่อวัดขนาดทุกส่วนแล้วพบว่า มีรายละเอียดปรากฏดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๔.๕
ความยาวเส้นรอบโกลอง	๔๕.๕
ความสูงของโกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานโกลอง	๒๔
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๗
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๓
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕.๕
ความยาวจากฐานโกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๓
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๕

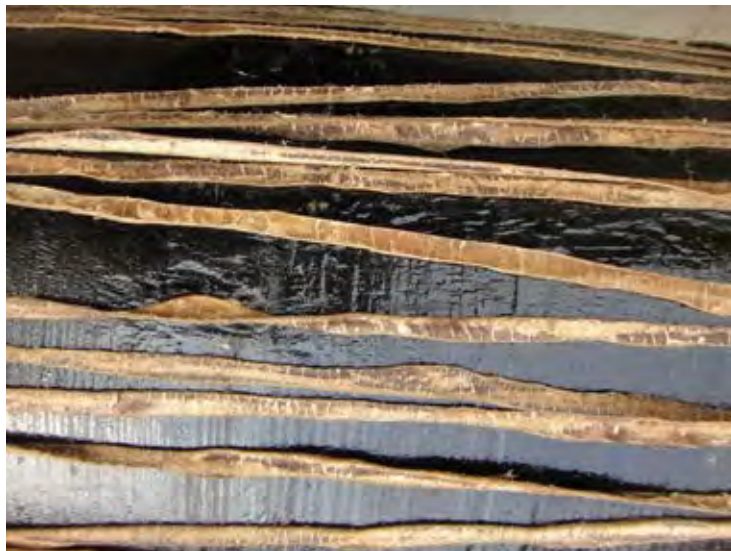
ภาพที่ ๒๖๓ กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจิก๊ะ บ้านเหล่าขุน

ภาพที่ ๒๖๔ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ ของครูปิ่นจิกตะ บ้านเหล่าขุ่น

ภาพที่ ๒๖๕ การร้อยหนังหุ้มหน้ากลองกันยาวของครูปิ่นจิกตะ บ้านเหล่าขุ่น

ภาพที่ ๒๖๖ การเดินเส้นดิ่งหนังหน้ากลองกันยาวของครูปิ่นจิกตะ บ้านเหล่าขุ่น
เมืองลีโป

ภาพที่ ๒๖๗ เต้บข้างและการวางสายดิ่งแรงหนึ่งหน้ากลองรองเต้บข้างและช่วยกลอง

ภาพที่ ๒๖๘ การลดระดับของฐานไหกลอง การควั่นบากรอยลูกแก้วสู่เอวกลอง

ภาพที่ ๒๖๘ เอวกลองก้นยาวทาแถบสีเหลือง สีเขียว สีแดง

ภาพที่ ๒๖๙ การควั่นบากรอยลูกแก้วจากใต้เอวกลองถึงก้นก็

ภาพที่ ๒๗๑ ก้นกึ่งประดับด้วยยางรถยนต์

ภาพที่ ๒๗๒ ก้นกึ่งมองจากด้านใต้ก้นกลอง

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ทำจากไม้ซ้อ ทาสีดำทั้งใบ ไม่มีสีอื่นตกแต่ง หนังกลองหุ้มด้วยหนังวัว อยู่ในสภาพที่ดี มีสัดส่วนที่สวยงาม หน้ากลอง ๑๐ นิ้ว เอวกลอง ๑๒.๕ นิ้ว ความยาวของไหกลอง ๒๒.๓ นิ้ว ความยาวของกลองทั้งใบ ๖๐ นิ้ว ได้สัดส่วนกลองสามหัก เป็นกลองที่มีขนาดเล็กด้วยขนาดหน้ากลอง และมีขนาดกะทัดรัดได้รูปทรง อีกทั้งมีเสียงดี ดีเสียงดัง

ภาพที่ ๒๗๓ การเก็บรักษากลองก้นยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจิกตะ บ้านเหล่าขุ่น

กลองก้นยาวใบที่ ๒ มีหน้ากลองขนาด ๑๐ นิ้ว เป็นกลองขนาดเล็ก ความสูงไหกลองวัดได้ ๒๒.๓ นิ้ว เส้นรอบเอวกลองวัดได้เพียง ๑๒.๕ นิ้ว กลองใบนี้นับว่าเป็นกลองที่มีเอวและหน้ากลองขนาดเล็ก ใบหนึ่งในเมืองสีป้อ

กลองใบนี้มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๓๕
ความสูงของไทกลอง	๒๒.๓
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๑๗.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๒.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๗
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒
ความยาวจากฐานไทกลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๔๘.๒
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๗๕

ภาพที่ ๒๗๔ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจิก๊ะ บ้านเหล่าขุน

ภาพที่ ๒๗๕ การร้อยเส้นดิ่งสายเร้งหน้ากลองกับหนังหุ้มหน้ากลอง

ภาพที่ ๒๗๖ เส้นดิ่งหนังหน้ากลองพาดผ่านไทรกลอง

ภาพที่ ๒๗๗ การสอดเส้นดิ่งหนังกลองลงร่องเล็บข้างและช่วยกลอง

ภาพที่ ๒๗๘ การควั่นปากลูกแก้วจากฐานโหลกลองสู่อะกลอง

ภาพที่ ๒๗๕ เหวกลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจิกตะ บ้านเหลาปูน

ภาพที่ ๒๗๐ ฐานกันก็จากด้านบนกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านเหลาปูน

ภาพที่ ๒๗๑ ฐานกันก็มองจากด้านล่าง กลองกันยาว ใบที่ ๒ บ้านเหลาปูน

ภาพที่ ๒๘๒ กลองกันยาวใบที่ ๒ ของครูปั้นจ๊กตะ บ้านเหลาชุ่น

๖.๖.๒.๒.๒ บ้านจายสุปัญญา (บ้านนายสุปัญญา) มีกลองหนังเยือง

ครูปั้นจ๊กตะ หัวหน้าบ้านเหลาชุ่น ได้นำผู้วิจัยไปศึกษากลองกันยาวอีกใบหนึ่งที่พบในหมู่บ้าน เก็บรักษาไว้ที่บ้านจายสุปัญญาซึ่งเป็นลูกบ้านของผู้ใหญ่บ้านเหลาชุ่น โดยมีผู้ใหญ่บ้านนำทางเดินเข้าไปในหมู่บ้านเหลาชุ่น เพื่อไปพบบ้านจายสุปัญญา

ภาพที่ ๒๘๓ การเดินทางด้วยเท้าไปบ้านจายสุปัญญา

ภาพที่ ๒๘๔ บ้านจายสุปัญญาด้านหลังเป็นแปลงเกษตร

ภาพที่ ๒๕๕ ด้านหน้าบ้านจายสุบ้ญญา

ภาพที่ ๒๕๖ ครูปั้นจิก๊ะกำลังเดินขึ้นบันไดบ้านจายสุบ้ญญา

ภาพที่ ๒๘๗ การเก็บกลองกันยาวภายในบ้านใต้หิ้งครูของจายสุปัญญา

จายสุปัญญา อายุ ๕๕ ปี ทำหน้าดูแลรักษากลองกันยาวใบนี้ของบ้านไว้ จายสุปัญญามีกลอง ๑ ใบ เป็นกลองของบรรพบุรุษที่ตกสืบทอดกันมาภายในครอบครัว สืบได้ว่ามาจากทางสายของคุณลุงของจายสุปัญญาอีกทอดหนึ่ง มีที่มาจากบ้านสวนอ้อยซึ่งอยู่ตรงข้ามกับบ้านเหลาซุ่น

ภาพที่ ๒๘๘ จายสุปัญญา เจ้าของกลองกันยาว

กลองใบนี้ทำจากไม้ฝักกุ่ม หนึ่งกลองทำจากหนังเขียง (หนังเลียงผา) ถือว่าเป็นสัตว์มงคล หนึ่งซีกหรือสายดิ่งแรงเสียงทำจากหนังวัว กลองใบนี้ทำสี่คำทั้งใบ แต่สายแรงดิ่งเสียงทำจากเชือกไนลอนสีขาว กลองมีขนาดหน้ากลอง ๑๓ นิ้ว เอวกลอง ๑๕ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๓.๕ นิ้ว และลำตัวกลองยาว ๔๖.๕ นิ้วถือว่าเป็นกลองอีกใบหนึ่งที่มีสัดส่วนได้ขนาดตามลักษณะที่เรียกว่า กลองสามหัก กลองใบนี้มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๔๓
ความสูงของไทกลอง	๒๓.๕
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๒๐.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕.๕
ความยาวจากฐานไทกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๖
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๕

ภาพที่ ๒๕๕ กลองก้นยาวของจายสุบัญญัติ

ภาพที่ ๒๕๐ หน้ากลองก้นยาวบ้านจายสุปัญญา

ภาพที่ ๒๕๑ การร้อยเส้นดิ่งหนังหุ้มหน้ากลอง

ภาพที่ ๒๕๒ การวางสายดิ่งหนังหน้ากลองลงร่อง
เล็บช้างและขั้วกลอง

ภาพที่ ๒๕๓ การวางเส้นดิ่งเส้นหนึ่งหน้ากลองบนไทรกลองกันยาวของจายสุป้ญญา

ภาพที่ ๒๕๔ การบากควั่นลูกแก้วจากฐานกลอง
ถึงเอวกลองของจายสุป้ญญา

ภาพที่ ๒๕๕ เอวกลองกันยาวของจายสุป้ญญา

ภาพที่ ๒๕๖ การบาควันดูกแก้วจากเอวถึงก้นกึ่งของจายสุปี่ญญา

ภาพที่ ๒๕๗ ก้นกึ่งมองจากด้านบนของจายสุปี่ญญา

ภาพที่ ๒๕๘ ก้นกึ่งมองจากฐานด้านล่างของจายสุปี่ญญา

๖.๖.๒.๒.๓ บ้านจายอ้อ (นายอ้อ) นางปอยอ่อง มีกลองเจ้าเมืองจากเจ้าขุนแม่

ภาพที่ ๒๕๕ บ้านจายอ้อ นางปอยอ่อง บ้านเหลาขุ่น

กลองกันยาวไบนี้อยู่ในความดูแลของจายอ้อ และนางปอยอ่อง ลูกบ้านเหลาซุ่น เมืองสีป้อ นายจายอ้อ ปัจจุบันอายุ ๔๐ ปี นางปอยอ่อง ปัจจุบันอายุ ๔๐ ปีทำหน้าที่ดูแลรักษากลองสำคัญไบนีไว้อย่างดีที่สุด ลักษณะและสภาพกลองชำรุด และกำลังเร่งจัดหาทุนเพื่อพัฒนากลองให้มีสภาพสมบูรณ์พร้อมใช้งานอีกครั้ง เนื่องจากเป็นวัตถุโบราณที่สำคัญชิ้นหนึ่งของรัฐชานและมีประวัติที่สำคัญ

ภาพที่ ๓๐๐ จายอ้อ เจ้าของกลองกันยาวหนังเยื้อง

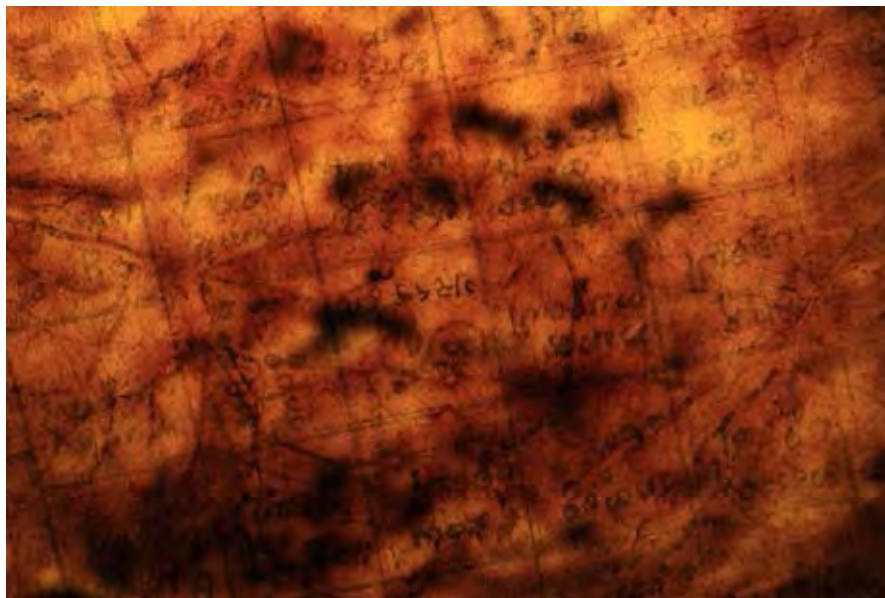
ภาพที่ ๓๐๑ นางปอยอ่อง ภริยาจายอ้อ

กลองกันยาวไบนี้นี้ หน้ากลองทำจากหนังเลียงผา ลงอักขระไทใหญ่เป็นยันต์อรหันต์ประกอบด้วยยันต์ ๘ ทิศ ซึ่งเมื่อถอดตารางโดยครูสังคำ จางยอด และพระคุณเจ้านันตาคิดติ เจ้าอาวาสวัดนาปางอายุ ๖๐ ปี เป็นพระอาจารย์ของครูสังคำ จางยอด เมืองสีป้อ รัฐชาน ได้กรุณาถอดยันต์เป็นตารางตัวเลขที่แบ่งออกเป็น ๒๕ ช่อง ตารางยันต์สี่เหลี่ยมจตุรัสประกอบด้วย ๒๕ ชุม (ช่อง) ๒๔ ชุมเป็นตาราง ๒๔ ปั้งจัย และอีก ๑ ชุมตรงกลางของยันต์เป็นอักขระอรหันต์ พร้อมด้วยกำลังวันที่ประกอบด้วย อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ และราหู ตามตารางดังนี้

ภาพที่ ๓๐๒ ยืนยันอักษรพระพุทธรูปเมื่อมองจากก้นกล่องทะลุผ่านแอกกล่อง

เมื่อพระคุณเจ้านันทากิตติและครูช่างคำได้ช่วยกันถอดตัวเลขการเรียงตัวแล้วพบว่าการเรียงตัวดังนี้

ภาพที่ ๓๐๓ ถ่ายยันต์จากด้านในหน้าตรงใต้หน้ากล่องกันยาว

ในช่องลายยันต์นั้นมีทั้งหมด ๒๕ ช่อง สำหรับตัวเลข ๑-๒๔ รวม ๒๔ ช่อง ส่วนตรงกลางเว้นไว้สำหรับเขียนตัวอักษรภาษาไทยใหญ่ สำหรับการกำหนดทิศวางตัวเลขนั้นจะเห็นได้ว่ามิได้กำหนดให้ตัวเลขนั้นวางเรียงกันตามปกติเหมือนการเขียนเรียงตามลำดับ แต่เป็นการวางลายสับสนอย่างสามขุมลายดังที่ได้ถอดไว้ข้างต้นในภาพข้างบนนั้นเป็นลายที่อยู่ตรงกลาง แต่ยังมีลายขนาบลายที่อยู่ตรงกลางอีกมุมละ ๑ ยันต์

1	14	9	20	3
24	19	2	15	10
13	8	อักขระ	4	21
18	23	6	11	16
7	12	17	22	5

ภาพที่ ๓๐๔ พระคุณเจ้านันทากิตติและครูช่างคำ ขณะถอดรหัสยันต์หน้ากลอง

บทสวดปัจจัย ๒๔ นั้นเป็นบทสวดที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นบทสวดทั่วไปในการปลงสังขารในการสวดพระธรรม ซึ่งในการสวดมาติกาเป็นการสวดลงท้ายมาติกาซึ่งก็คืองานสวดศพสำหรับประเทศไทย แต่ในรัฐชานนั้นใช้สวดทั่วไปรวมทั้งงานมงคลต่าง ๆ ก็ใช้บทสวดดังกล่าวด้วย ในพิธีกรรมอื่นก่อนหน้าเดือน ๖ วันเพ็ญเดือน ๖ นั้นก็มีการอ่านเพื่อขอฝนด้วย ทางรัฐชานก็เชื่อกันเช่นนั้น ทางรัฐชานเชื่อว่า ยันต์นี้เป็นยันต์ศักดิ์สิทธิ์

สำหรับการนำยันต์นี้มาลงหน้ากลองโดยเฉพาะบนหน้ากลองกันยาวใบนี้ที่ทำจากหนังเลียงผา ภาษาไทใหญ่เรียกเลียงผาออกเสียงว่า เยื่อง หรือเรียกว่า หนังเยื่อง หนังเลียงผานี้เป็นหนังสัตว์ที่หายาก กลองใบนี้เป็นกลองหนังเยื่อง เยื่องในภาษาไทยใหญ่แปลว่า มันคง เยื่องไป ก้าวหน้า จึงทำให้หนังเลียงผามีความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของกลอง เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน และหมู่ผู้อยู่อาศัยในชุมชน (ช่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๓๐๕ หน้ากลองที่ทำด้วยหนังเยือง

จากการสังเกตและสัมผัสหนังหุ้มหน้ากลองใบนี้ที่ทำด้วยหนังเยืองพบว่ามีความนิ่มมากกว่าหนังวัว มีผิวเรียบ มีสีขาวนวล แม้จะมีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปีก็ยังแสดงให้เห็นถึงความนวลของหนังสัตว์ประเภทนี้ จากการสอบถามประวัติกลองใบนี้ทราบว่า กลองใบนี้อยู่ในบ้านหลังนี้มานานแล้วพร้อมกับสิ่งของโบราณอื่น เช่น พับสา ธนุเงิน ควายเงิน ถ้วยเงิน และกลองใบนี้ก็อยู่ในบ้านหลังนี้เมื่อตนและภรรยาย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านหลังนี้ จึงได้รับการรักษาสมบัติเหล่านี้ไว้ต่อมา รวมทั้งกลองใบนี้ด้วย กลองใบนี้ไม่มีชื่อ ทราบแต่เพียงว่าได้รับการมอบมาจากเจ้าเมืองชื่อเจ้าขุนแ่งที่เป็นเจ้าฟ้าเมืองสี่ป้อ มอบให้แก่หมู่บ้าน เนื่องในโอกาสที่ได้นำกลองกันยาวไปร่วมตีในงานฉลองงานหนึ่งจนท่านถูกใจ ในภายหลังต่อมาท่านจึงตรารางวัล โดยการมอบกลองหนังเยืองใบนี้ให้ไว้เป็นสิริมงคลกับหมู่บ้าน

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไทดกลอง	๔๓
ความสูงของไทดกลอง	๒๖
เส้นรอบวงฐานไทดกลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๗
ความยาวจากฐานไทดกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๑
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๗

จายอ้อได้กล่าวว่า กลองก้นยาวใบนี้ทำโดยช่างทำกลองจากบ้านปุงเฮว ปัจจุบันสืบหาไม่พบแล้ว (จายอ้อ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗) กลองใบนี้สภาพทรุดโทรมไม่สามารถใช้งานอีกได้แล้ว ทาสีดำทั้งใบ หนังหุ้มหน้ากลองทำด้วยหนังเลียงผาหรือหนังเอื้อง หนังเร้งดึงสายทำจากหนังวัว ส่วนไม้กลองทำจากไม้ฝักกุ่ม ดังนั้น กลองใบนี้จึงมีความพิเศษในความเป็นมงคลแก่ผู้เป็นเจ้าของและคณะศรัทธา เนื่องจากหนังเอื้องเป็นหนังที่มีความหมายให้ความเป็นมงคล หมายถึงการมีเป้าหมาย การก้าวไปข้างหน้า ส่วนไม้ฝักกุ่มนั้นหมายถึงการปกป้องคุ้มครองกันให้ปราศจากอันตราย กลองก้นยาวใบนี้มีหน้ากลองขนาด ๑๓ นิ้ว รอบเอว ๑๔.๕ นิ้ว ความสูงของไทดกลอง ๒๑ นิ้ว และความยาวของกลองทั้งใบ ๖๗.๒ นิ้ว ตามสัดส่วนของกลองก้นยาวสามหัก รายละเอียดและขนาดของกลองก้นยาวใบนี้มีดังนี้

ภาพที่ ๓๐๖ การร้อยหนังหุ้มกลองก้นยาวเข้ากับสายดึงแรงเสียงและหุ่นกลอง

ภาพที่ ๓๐๗ หูหึงกลองก้นยาวหนังเสียงผา

ภาพที่ ๓๐๘ สายดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาวหนังเลียงผา

ภาพที่ ๓๐๙ การวางเส้นดิ่งหนังเร่เสียงลงบนร่องเล็บข้างและช่วยกลองก้นยาวหนังเลียงผา

ภาพที่ ๓๑๐ การบากลวันลูกแก้วจากฐานไทรหลงกันยาวหนั่งเสียงผา

ภาพที่ ๓๑๑ เหวกหลงกันยาวหนั่งเสียงผา

ภาพที่ ๓๑๒ การควั่นรอยดูแก้วใต้เอวกลองก้นยาวหนึ่งเฉียงผา

ภาพที่ ๓๑๓ ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวหนึ่งเฉียงผาด้านบน

ภาพที่ ๓๑๔ ก้นกึ่งที่ชำรุดมองจากด้านล่างกลองก้นยาวหนังเดียวผา

๖.๖.๒.๒.๔ บ้านนางจำ มีกลองใบเล็ก แต่เป็นกลองโบราณ

ภาพที่ ๓๑๕ บรรยากาศบ้านเหล่าขุ่น

ภาพที่ ๓๑๖ สภาพบ้านเรือนบ้านเหล่าขุ่น

กลองบ้านนางจำ อายุ ๖๒ ปี เป็นเจ้าของกลองก้นยาว ๑ ใบที่มีอายุประมาณ ๖๐ ปี อยู่ในสภาพที่ชำรุด ต้องการบำรุงรักษาการเปลี่ยนหน้ากลอง หน้ากลองปริขาด กลองใบนี้ทำจากไม้ซ้อ ทาสีดำทั้งใบ มีขนาดและสัดส่วนที่งดงาม ขนาดหน้ากลอง ๑๑ นิ้ว รอบเอวกลอง ๒๐ นิ้ว ซึ่งถือว่าเป็นรอบเอวกลองที่ใหญ่กว่าปกติ ไทกลองยาว ๑๘ นิ้ว จากไทกลองถึงฐานก้นกึ่งยาว ๓๗ นิ้ว กลองทั้งใบมีขนาด ๕๕ นิ้ว กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดและสัดส่วนดังนี้ในรายละเอียด

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไป้กลอง	๔๓
ความสูงของไป้กลอง	๒๖
เส้นรอบวงฐานไป้กลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๗
ความยาวจากฐานไป้กลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๑
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๗

ภาพที่ ๓๑๗ กลองก้นยาวของนางเจ้า บ้านเหลาชู่น

ภาพที่ ๓๑๘ หน้ากลองก้นยาวบ้านนาง่า

ภาพที่ ๓๑๙ แสดงการชำรุดของหน้ากลองบ้านนาง่า

ภาพที่ ๓๒๐ แสดงการร้อยหนังหน้ากลองก้นยาวบ้านนาง่า

ภาพที่ ๓๒๑ แสดงการร้อยหนังหน้ากลองวางลงในร่องเล็บช้าง และช่วยกลองบ้านนาง่า

ภาพที่ ๓๒๒ แสดงการควั่นบากรอยลูกแก้วจากฐานโหลงสู่เอวกลองบ้านนางจำ

ภาพที่ ๓๒๓ เอวกลองก้นยาวบ้านนางจำ

ภาพที่ ๓๒๔ ฐานกันก็้กลองกันยาวบ้านนาง่า

ภาพที่ ๓๒๕ ฐานกันก็้ด้านล่างกลองกันยาวบ้านนาง่า

๖.๖.๒.๒.๕ วัดนาป่าง วัดประจำตำบลเหล่าขุ่น

ภาพที่ ๓๒๖ วัดนาป่าง บ้านเหล่าขุ่น เมืองสีป่อ

วัดนาป่างเป็นวัดที่สำคัญวัดหนึ่งในเวียงสีป่อ ตั้งอยู่โดยคณะศรัทธาบ้านเหล่าขุ่นทางใต้ของเมืองสีป่อ ติดกับบ้านปางกี้ บ้านโหมม่อ ล้านอาย บ้านปุงพาน และบ้านสวนอ้อย คณะศรัทธาเหล่านี้ถือว่าเป็นคณะศรัทธาทางด้านทิศใต้ของเมืองสีป่อ

วัดนาป่างมีเจ้าหน่นต่ากิตติ หรือออกเสียงว่า เจ้านันตาเก้ติ เป็นเจ้าอาวาส ปัจจุบันอายุ ๖๐ ปี ท่านเป็นชาวเมืองจ้อกแม แต่ได้มาบวชและจำพรรษาที่วัดนาป่าง เมืองสีป่อ มีความรู้ทางด้านวิทยาคม โหราศาสตร์ และพิธีกรรมด้านการสืบชะตาแบบชาวรัฐหาน

กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองก้นยาวใบเดียวของวัดนาป่าง มีขนาดหน้ากลอง ๑๒ นิ้ว ทำจากไม้ซ้อ รอบเอวกลองมีขนาด ๑๕ นิ้ว ได้ซ้อมาแล้ว ๑ ปีจากบ้านคายสูง เมืองจ้อกแม หุ่นกลองตกแต่งด้วยสีแดง เอวกลองทาด้วยสีเหลือง ส่วนฐานไหกลองและบริเวณใต้เอวกลองทาสีดำ เป็นการตกแต่งด้วยสีค้ำน้ำรักเพื่อรักษาเนื้อไม้ และท่านเจ้าอาวาสเชื่อว่าเป็นประเพณีที่ตัวกลองให้ทาสีดำ ปัจจุบันชาวไทยใหญ่รุ่นใหม่ไม่รู้จักประเพณีดั้งเดิมของสีกลองแล้ว จึงได้คิดทาสีกลองสีค้ำ เพื่อเป็นอนุสรณ์สืบประเพณีวิถีชีวิตให้ชาวบ้านได้ทราบไว้เมื่อเวลาไปเยี่ยมกลองมาตีในงานบุญของวัด (เจ้าหน่นต่ากิตติ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๓๒๗ เจ้าหน้ต่ากิตติ เจ้าอาวาสวัดนาป่าง บ้านเหลาซุ่น เมืองสีป้อ

กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองก้นยาวประจำวัดนาป่าง กลองสีด้าทั้งใบ หน้ากลองขนาด ๑๒ นิ้ว รอบเอวขนาด ๑๕ นิ้ว ไทกลองสูง ๓๕ นิ้ว กลองทั้งใบสูง ๘๔.๕ นิ้ว ถือได้ว่าเป็นกลองที่มีขนาดใหญ่ ในเมืองสีป้อ ขนาดกลองปกติมีความสูงประมาณ ๗๕ นิ้ว เนื่องจากกลองใบนี้มีความยาวของไท กลองมากกว่าปกติ จึงทำให้กลองใบนี้ซึ่งมีขนาดสูงใหญ่งามสง่า ไม่ได้สัดส่วนตามที่กำหนดของ ช่างไทใหญ่คือสามห้ก นั่นคือ ส่วนไทกลองมีขนาด ๓๕ นิ้ว ส่วนฐานของไทกลองจนถึงก้นก็ควร มีความยาว ๗๐ นิ้ว แต่กลองใบนี้มีความยาวเพียง ๔๕.๕ นิ้ว โดยปกติไทกลองมีความยาวประมาณ ๒๐ นิ้ว ลักษณะพิเศษของกลองก้นยาววัดนาป่างคือ มีการประดับหมุดทองบนเส้นข้างเส้นละ ๒ หมุด ซึ่งหาได้ยากถือว่าเป็นกรณีพิเศษ ไม่พบทั่วไป

ภาพที่ ๓๒๘ กลองก้นยาววัดนาป่าง บ้านเหลาซุ่น เมืองสีป้อ

กลองใบนี้มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๑๘
ความสูงของไทรกลอง	๓๕
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๕.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๘๔.๕

ภาพที่ ๓๒๕ หน้ากลองก้นยาว วัดนาป่าง

ภาพที่ ๓๓๐ การร้อยเส้นดิ่งสายหุ้มหน้ากลอง

ภาพที่ ๓๓๑ การตกแต่งด้วยหมุดที่เล็บช้างและช่วยกลอง

ภาพที่ ๓๓๒ การบากควั่นลูกแก้วจากฐานไหกลองถึงเอวกลอง

ภาพที่ ๓๓๓ เอวกลองกั้นยาวทาสีเหลือง

ภาพที่ ๓๓๔ ฐานก้นกึ่งจากด้านบนทาสีดำ

ภาพที่ ๓๓๕ ฐานก้นกึ่งจากด้านล่างทาสีแดง

๖.๖.๒.๓ บ้านโหม่อ

กลองก้นยาวประจำบ้านผู้ใหญ่บ้านโหม่อ ตำบลบ่อใจ เมืองสีป้อ ซ้อมมาจากเมืองต่าง บ้านเปียงคา เมืองจ้อแม ทำจากไม้ซ้อทั้งใบ และทาสีดำทั้งใบ ทารักภายในเพื่อให้เนื้อไม้แน่นและไม่แตกเมื่อกลองตก แม้ว่ากลองใบนี้มีอายุการใช้งานน้อย แต่จากการสังเกตพบว่า กลองคูเก่าและอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม มีขนาดใหญ่มาก กลองนี้เก็บไว้ที่วัด หากเป็นกลองที่มีขนาดใหญ่จะไม่เก็บไว้ที่บ้าน จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่เมืองจ่าม ได้กล่าวถึงวิธีการทำลายกลองไว้ว่า

กลองมีอายุการใช้งาน ๓-๔ ปี หากกลองหมดสภาพแล้ว จะเผาทิ้งแล้วซื้อใบใหม่มา ไม่เก็บไว้ในบ้านไม่เก็บไว้ที่วัด ไม่เก็บเอาไว้ เพราะว่ากลองเก่าจะมีมอด และทำการเผาที่วัดเลย (เมืองจ่าม, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๓๓๖ บ้านผู้ใหญ่เมืองจ่าม

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้นพบว่า วิธีการเก็บรักษากลองก้นยาวที่เก่า หมดสภาพการใช้งานของชาวไทใหญ่ในเมืองสีป้อ รัฐชาน แตกต่างจากชาวไทใหญ่ในประเทศไทยที่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื่องจากชาวไทใหญ่ในประเทศไทยจะไม่ทำลายนกอลง ถึงแม้จะมีความเชื่อเหมือนกันว่า กอลงก้นยาวเป็นกอลงศักดิ์สิทธิ์ กอลงมงคล เป็นของสูง แต่ชาวไทใหญ่ในประเทศไทยจะเก็บกอลงไว้ทั้งหมด ถึงแม้หมดสภาพการใช้งานแล้วก็ตาม

ผู้ใหญ่วบ้านเมืองจ๋ามเก็บรักษากอลงไว้โดยผูกไว้กับเสาเรือน เนื่องจากสภาพบ้านเรือนของชาวไทใหญ่นั้น หากเป็นบ้านปูนจะปลูกเป็นชั้นเดียว จึงไม่ได้มีชั้นสอง แต่หากเป็นบ้านไม้จะมีชั้นสองด้วย ในกรณีนี้ ผู้ใหญ่วบ้านเมืองจ๋ามเก็บรักษากอลงก้นยาวใบนี้ของหมู่บ้านไว้ที่เสาเรือน โดยผูกติดไว้เพื่อความปลอดภัย ใกล้กับหิ้งบูชาครูและหิ้งบูชาพระ

ภาพที่ ๓๓๗ การเก็บรักษากอลงก้นยาว

กลองก้นยาวใบนี้ทำสีดำตลอดทั้งใบ สายดิ่งเรียงหนังทำด้วยหนังวัว อยู่ในสภาพที่ดี มีอายุการใช้งานเพียง ๑ ปี มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไพกลอง	๔๕
ความสูงของไพกลอง	๒๕
เส้นรอบวงฐานไพกลอง	๒๔.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๕
ความยาวจากฐานไพกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๐.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๕.๕

ภาพที่ ๓๓๘ หน้ากลองก้นยาวบ้านโหม่

ภาพที่ ๓๓๙ หน้ากลองและการร้อยหนังหน้ากลองก้นยาวบ้านโหม่

ภาพที่ ๓๔๐ เส้นดิ่งหนังหน้ากลองกันยาว
บ้านโหม่อ

ภาพที่ ๓๔๑ ปลายกลองกันยาวบ้านโหม่อ

ภาพที่ ๓๔๒ ฉายรอบฐานกลองกันยาวบ้านโหม่อ

ภาพที่ ๓๔๓ เอวกลองกันยาวบ้านโหม่อ

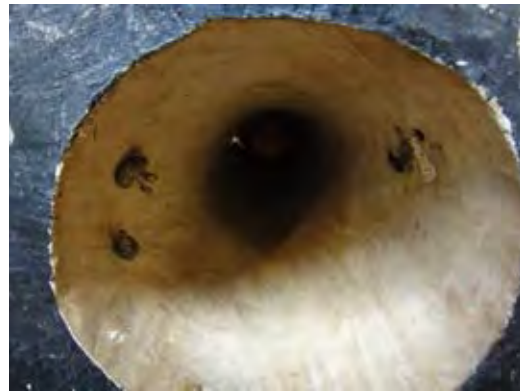
ภาพที่ ๓๔๔ ก้นกึ่งกลองก้นยาวบ้านโหม่

ภาพที่ ๓๔๕ ขอบฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวบ้านโหม่

ภาพที่ ๓๔๖ ฐานกลองก้นยาวบ้านโหม่

ภาพที่ ๓๔๗ การคว้านด้านในของกลองก้นยาวบ้านโหม่

๖.๖.๒.๔ กลองก้นยาวบ้านจ้ำมเผือก

ภาพที่ ๓๔๘ คณะกลองก้นยาวบ้านจ้ำมเผือก

บ้านจ๋ามเผือกเป็นชุมชนที่มีกลองกันยาวประจำอยู่ ๑ ใบ เก็บรักษาไว้ที่จายฮุ่มหวาน แปลว่า นายฮุ่มหวาน อยู่ที่บ้านจ๋ามเผือก ตำบลสีป้อ เมืองสีป้อ สันนิษฐานว่า กลองกันยาวใบนี้ทำจากไม้ซ้อ ซ้อมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ ในราคา ๒๑๐,๐๐๐ บาท จากช่างที่เมืองจ้อกแม บ้านฮายปู

ภาพที่ ๓๔๘ จายฮุ่มหวาน เจ้าของกลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก

ภาพที่ ๓๕๐ กลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก

กลองก้นยาวของบ้านจ๋ามเผือกมีลักษณะที่สูงเด่นสวยงาม มีความสูงได้สัดส่วนยาวประมาณ ๗๐ นิ้ว หน้ากลองขนาด ๑๑ นิ้ว ตกแต่งด้วยสีคำตลอดทั้งใบ และมีการประดับจุดสีทองที่ฐานไหกลอง บริเวณเอวทาสีแดง สายสะพายเป็นผ้าดิบข้อมสีแดง และมีกระโปรงหุ้มตกแต่งไหกลองสีเหลือง สีเขียว และสีแดง ปลายก้นก็ทาสีแดง จากหางกลองตลอดจนถึงก้นก็บากควั่นรอยลูกแก้วเป็นระยะเว้นไว้แต่เฉพาะช่วงเอว

ภาพที่ ๓๕๑ หน้ากลองก้นยาวบ้านจ๋ามเผือก ขนาด ๑๑ นิ้ว

กลองก้นยาวของบ้านจ๋ามเผือกมีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๓๘.๕
ความสูงของไหกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๑๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๓.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๗.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๕.๕

ภาพที่ ๓๕๒ แสดงหูหิ้วของกลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก

ภาพที่ ๓๕๓ การร้อยเส้นดิ่งหน้ากลอง กลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก

ภาพที่ ๓๕๔ เส้นดิ่งหน้ากลอง กลองกันยาวบ้านจ๋ามเผือก

ภาพที่ ๓๕๕ การแสดงการตกแต่งฐานไหกลองด้วยหมุดเหล็ก

ภาพที่ ๓๕๖ การควั่นลูกแก้วรอบหางกลองลงสีดำ

ภาพที่ ๓๕๗ การทำเอวกลองสีแดง

ภาพที่ ๓๕๘ การร้อยรูสายสะพายกับก้นกิ้ง

ภาพที่ ๓๕๕ ฐานก้นกี้ด้านล่างมองเห็นในตัวกลองก้นยาว

๖.๖.๒.๕ กลองก้นยาวบ้านปู้งพาน

ภาพที่ ๓๖๐ กลองก้นยาวประจำบ้านปู้งพาน เมืองสีป้อ

บ้านปู้งพานเป็นชุมชนที่อยู่ทางตอนใต้ของเวียงสีป้อ มีกลองก้นยาวประจำหมู่บ้าน ๑ใบ กลองมีขนาดสวยงาม หน้ากลองมีขนาดใหญ่กว่าทั่วไป โดยปกติมีขนาดหน้ากลอง ๑๑ นิ้ว หรือ ๑๓ นิ้ว แต่กลองก้นยาวบ้านปู้งพานเป็นกลองขนาดใหญ่ที่มีขนาดหน้ากลอง ๑๕ นิ้ว รอบเอวกลอง ๑๗ นิ้ว ซึ่งใหญ่กว่าขนาดปกติประมาณ ๒ นิ้ว ตกแต่งด้วยการทาสีดำตลอดทั้งไหกลอง ยกเว้นเฉพาะฐานไหกลอง เอว

กลอง และก้นกี้ที่ตกแต่งด้วยสีทองและสีแดง กลองก้นยาวใบนี้ นายสว่าง อ่อง อายุ ๒๘ ปี เป็นผู้นำมา
ร่วมขบวนในการตีร่วมงานฉลองพระธาตุบ่อจูง ในวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ วัดพระธาตุบ่อจูง
เมืองสีป้อ จากการสัมภาษณ์นายสว่าง อ่อง ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกลองก้นยาวใบนี้ว่า

ไม่ทราบที่ซื้อมาจากเมืองอะไร ทราบแต่เพียงว่า กลองใบนี้ทำจากไม้ซ้อ ซ้อมานานแล้ว
แต่ว่ามีเสียงดี ดีแล้วเสียงคังคี่

(สว่าง อ่อง, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๓๖๑ นายสว่าง อ่อง เจ้าของกลองก้นยาวบ้านปู้งพาน เมืองสีป้อ

กลองก้นยาวของบ้านปู้งพานมีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๕๐
ความสูงของไทรกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๗
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๔.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกี้)	๕๐.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกี้)	๗๓.๕

ภาพที่ ๓๖๒ หน้ากลองกันยาวบ้านปุงพาน

ภาพที่ ๓๖๓ การร้อยขอบหน้ากลองกับสายดึงเร่หนังหน้ากลองกันยาวบ้านปุงพาน

ภาพที่ ๓๖๔ เล็บข้างและหมุดบนเล็บข้าง กลองกันยาวบ้านปุงพาน

ภาพที่ ๓๖๕ ไหกลอง กลองก้นยาวบ้านปึงพาน

ภาพที่ ๓๖๖ การตกแต่งฐานไหกลองและการลงหมุดบนเล็บช้าง

ภาพที่ ๓๖๗ การควั่นรอยบากลูกแก้วรอบหางกลอง

ภาพที่ ๓๖๘ เอวกลองกันยาวบ้านปู่พวนตกแต่งทาสีทองและสีแดง

ภาพที่ ๓๖๙ การประดับตกแต่งฐานกันถี่

ภาพที่ ๓๗๐ การมองจากฐานกันถี่ทะลุถึงหน้ากลองกันยาวบ้านปู่พวน

ภาพที่ ๓๗๑ การเคลื่อนย้ายกลองกันยาวของบ้านปุงพาน

๖.๖.๒.๖ กลองกันยาววัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๓๗๒ วัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๓๗๓ เจ้าจันทาวาระ ท่านเจ้าอาวาสวัดสวนอ้อย

วัดสวนอ้อยเป็นวัดที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองสีป้อ ติดกับบ้านฮาย บ้านปุงพาน และบ้านจ๋ามเผือก วัดสวนอ้อยมีกลองกันยาวประจำวัดอยู่ ๑ ใบ มีท่านเจ้าอาวาสนามว่า เจ้าจั่นต่าวะระ อายุ ๕๘ ปี กลองกันยาวใบนี้เป็นกลองประจำหมู่บ้าน แต่นำมาเก็บไว้ที่วัด ไม่ได้เก็บไว้ที่บ้านของหัวหน้าคณะหมู่บ้านหรือส่วนกลางของหมู่บ้าน แต่เก็บไว้ประจำวัดซึ่งพบเป็นกรณีน้อยมากในรัฐชาน ตั้งแต่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ส่วนใหญ่พบว่าเก็บไว้ที่บ้านของหัวหน้าหรือประธานหมู่บ้าน

กลองกันยาวใบนี้ หน้ากลองทำจากหนังวัว หุ่นกลองทำจากไม้ซ้อ สายเค็งแรงหนังทำจากหนังวัว ซื่อมาจากบ้านคายตันสูง เมืองจ๊อกแม ในราคา ๓๐๐,๐๐๐ จัต ส่วนใหญ่ใช้ในงาน “ปอยตาน” หรืองานบุญของวัด เช่น งานปอยสังฆอล งานปอยโหลา หรืองานฝักฐิน ส่วนกลองตกแต่งด้วยสีคำทั้งใบ เฉพาะฐานกลอง เอวกลอง และหางกลองก่อนถึงกันก็ทาแถบสีแดง ลักษณะของกลองใบนี้มีหน้ากลองขนาด ๑๓ นิ้ว รอบเอวกลอง ๑๖ นิ้ว สักส่วนแปรผันตามขนาดหน้ากลอง ถือว่าเป็นกลองขนาดใหญ่ ไทกลองยาว ๒๔ นิ้ว จากไทกลองถึงฐานกันก็ยาว ๕๓ นิ้ว กลองทั้งใบวัดจากหน้ากลองถึงฐานกันก็ยาว ๗๗ นิ้ว ถือว่าเกินสักส่วนกลองสามหัก มีคุณภาพเสียงดั่งดี

(เจ้าจั่นต่าวะระ, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๓๗๔ การเก็บรักษากลองในวัดสวนอ้อย บ้านสวนอ้อย เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๓๗๕ หน้ากลองก้นยาว วัดสวนอ้อย เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๓๗๖ การร้อยหนังหุ้มหน้ากลองกับสายตีแรงเสียงกลองก้นยาว วัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๓๗๗ สายตีแรงเสียงกลองก้นยาว วัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๓๗๘ การวางสายตีแรงเสียงลงบนร่องเล็บข้างและช่วยกลองกันยาว วัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๓๗๙ การบากควั่นรอยดูกแก้วจากฐาน
ไหกลองถึงเอวกลอง

ภาพที่ ๓๘๐ แสดงเอวกลองกันยาว

ภาพที่ ๓๘๑ การบาค้วนรอยลูกแก้วจากเวยกลงถึงกันก็

ภาพที่ ๓๘๒ กันก็กลงกันยาววัดสวนอ้อย

ภาพที่ ๓๘๓ ฐานกลงกันยาวจากใต้ฐานกลง วัดสวนอ้อย

กลองก้นยาวใบนี้ของวัดศักดิ์ส่วนในรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไป้กลอง	๔๓.๕
ความสูงของไป้กลอง	๒๔
เส้นรอบวงฐานไป้กลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕
ความยาวจากฐานไป้กลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๓
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๙๙

๖.๖.๒.๗ วัดก้างหม้อ (พระธาตุบ่อจู้)

ภาพที่ ๓๘๔ ทางเข้าวัดก้างหม้อ (พระธาตุบ่อจู้)

วัดพระธาตุบ่อจู้เป็นวัดที่มีความสำคัญที่สุดของชาวเมืองสีป้อ เดิมวัดพระธาตุบ่อจู้มีชื่อว่า วัดก้างหม้อ พระธาตุนั้นก็มีชื่อว่า พระธาตุก้างหม้อ แต่เนื่องจากตั้งอยู่ในหมู่บ้านบ่อจู้ คณะศรัทธาชาวบ้านจึงเรียกพระธาตุว่า พระธาตุบ่อจู้ และวัดพระธาตุบ่อจู้ จนชื่อเดิมนั้นเลือนหายไป

วัดพระธาตุบ่อจู้เป็นสถานที่จัดงานปอยพระธาตุบ่อจู้ในเดือนมีนาคมเป็นประจำทุกปี เทศกาลงานพระธาตุบ่อจู้ถือได้ว่าเป็นงานใหญ่ที่สุดในเมืองสีป้อ ได้รับความนิยมนิยมจากศาสนิกชนทั้งในเมือง

สี่ป้อและเมืองไกล้ ทั้งเมืองจ๊อกแมและเมืองที่ไกล้ออกไปถึงเมืองแสนหวี ต่างเดินทางมาร่วมงานพระราชอุบ่อซึ่งใช้เวลาจัด ๓-๔ วัน ภายในงานประกอบด้วยการออกร้านขายของเครื่องใช้ ร้านอาหารหลากหลายชนิด ร้านขายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง เช่น เสื้อผ้า เครื่องใช้ เครื่องจักสาน หม้อดินเผา ร้านผลไม้สด ร้านผลไม้ดองผลไม้แช่อิ่ม ร้านอาหารทอด ไส้กรอกทอด อาหารพื้นเมืองชาวไทใหญ่ ร้านเล่นเกม ร้านขายดอกไม้ ร้านชา และการแสดงลิเกจ๊าดไตกลางแจ้งตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ น. ไปจนกระทั่งถึงเวลา ๐๑.๐๐ น. ของวันรุ่งขึ้น คณะที่ได้รับเชิญมาแสดงเป็นคณะที่มีชื่อเสียงในเมืองสี่ป้อ และได้รับการว่าจ้างจัดเตรียมเวทีแสงสีเสียงมาให้พร้อมการแสดงในคืนนั้น นอกจากนี้ ในงานยังมีการแห่พระราชอุบ่อ ซึ่งประกอบด้วยวงกลอง การแสดงก่าปั่นลาย ประกอบกลองกันยาวและโหม่ง จากการเก็บข้อมูลภาคสนามงานเทศกาลพระราชอุบ่อ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๗ ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๐-๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ หรือระหว่าง ๑๐-๑๕ ค่ำ เดือน ๔ จะมีการนิมนต์พระทั้งเมืองสี่ป้อมาจากวัดทั้งหมด ๕๐ วัด แล้วถวายสังฆทานพร้อมกัน จากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสวัดพระราชอุบ่อได้ข้อมูลว่า ศรีท้าววัดบ่ออุบ่อประกอบด้วย ๕ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. บ้านปางกี
๒. บ้านปางเกือ
๓. บ้านเก่า หรือบ้านหลวง
๔. บ้านกาศ
๕. บ้านโหม่อ หรือบ้านผู้ใหญ่เมืองจ้าม (เจ้าเตหวังตะ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ในระหว่างวันที่ ๕-๑๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ นั้นพบว่า มีการจัดเตรียมงานบริเวณที่จัดงานคือแปลงนาประมาณ ๑๐ สนามฟุตบอล ตั้งอยู่ริมถนน เห็นพระธาตุยังตั้งตระหง่าน ชาวเมืองสี่ป้อมากมายต่างเดินเท้า นั่งรถบรรทุก เช่ารถตู้มาร่วมงานกันอย่างขะมักเขม้น ผู้คนคับคั่งมากมาย เสียงวงดนตรีพื้นเมืองดังอยู่ตลอดระยะเวลาในงาน ดังที่เจ้าสุจันทรีได้บรรยายไว้หนังสือสั้นแสงฉานไว้ว่า

รถพระที่นั่งพาเจ้าฟ้าจาแสงและสุจันทรี ไกล้บริเวณงานเข้าไปทุกที บริเวณโดยรอบพระเจดีย์ซึ่งเป็นที่จัดงานนี้ใหญ่มาก มีขนาดประมาณ ๑๐ เท่าของสนามฟุตบอล ซึ่งเวลาไม่ได้จัดงานก็เป็นที่น่าแปลกแล้วแปลกเล่าต่อเนื่องกันไป ทางด้านซ้ายมือของถนน พระเจดีย์บ่ออุบ่อยืนตระหง่านคงจะกวักเรียกศรัทธาให้เข้ามาสักการะ... ไกล้เขตงานผู้คนที่คับคั่งมากขึ้นเรื่อย ๆ ...เสียงผู้คนพูดคุยกันเป็นอย่างน้อยประมาณ ๑๒ ภาษา วงดนตรีพื้นเมืองพม่าซึ่งจะบรรเลงในโรงละครคืนนี้เริ่มลงมือซ้อมเสียงไพเราะ หญิงสาวได้กลิ่นอาหารมากมายหลากหลายชนิดทั้งย่างทั้งต้มและผัด

(Inge Sargent, 1994: มนันยา แปล หน้า ๕๔)

จากการสังเกตงานวัดพระราชอุบ่อในปีพุทธศักราช ๒๕๕๗ นั้นพบว่ามิได้มีความเปลี่ยนแปลงไปจากที่พระนางสุจันทรีได้บันทึกไว้เลย ในด้านความตื่นเต้น ความตื่นตัวในการเดินทาง ความตั้งใจมาร่วมถวายสักการะและการอยู่ชมการแสดงของชาวเมืองสี่ป้อและผู้ที่ได้เดินทางมาจากเมืองอื่น รถคิดทำให้

การจราจรติดขัดเป็นกิโลเมตร ภาพบรรยากาศที่ทรงบรรยายไว้ยังคงบรรยากาศเดิมของชาวเมืองลือปอ เมืองงานพระธาตุในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕๕๐ หรือราวปีพุทธศักราช ๒๔๕๓ หรือระยะเวลาที่ผ่านไปมาแล้วประมาณ ๖๕ ปี ถนนที่ตัดผ่านหน้าวัดพระธาตุบ่อจูงยังคงเป็นถนนเส้นเดิมที่มี ๒ ช่องทางวิ่งสวนกัน พระธาตุตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่ทางซ้ายมือออกจากตัวเมืองลือปอ ถนนเส้นเดิมนี้อีกถนนที่สาธารณรัฐประชาชนจีนสร้างเป็นสัมปทานให้แก่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และใช้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน

ภาพที่ ๓๘๕ ครูช่างปี่ ครูกลองกันยาวพระธาตุบ่อจูง

วัดบ่อจูงมีกลองกันยาวประจำวัด ๑ ใบ ได้มีคณะศรัทธาซื้อมาเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ จากเมืองจ้อกแม ในราคา ๗๐๐,๐๐๐ บาท จากการสัมภาษณ์ครูช่างคำ ได้อธิบายว่า กลองใบนี้ทำจากไม้ตีนเป็ด เนื่องจากเป็นไม้เนื้ออ่อน ขึ้นหน้าด้วยหนังหน้าวัว หนังเรียกทำจากหนังวัว (ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

กลองกันยาวของพระธาตุบ่อจูงมีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไปกลอง	๔๑
ความสูงของไปกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานไปกลอง	๑๕

เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๔
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๖
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๐
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๓

ภาพที่ ๓๘๖ หน้ากลองก้นยาวและการติดจำกลองก้นยาววัดพระธาตุป่อจู้

ภาพที่ ๓๘๗ ฝาดลุมหน้ากระโปรงกลองก้นยาว และการร้อยเส้น
ดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาววัดพระธาตุป่อจู้

ภาพที่ ๓๔๘ แสดงไหกลองก้นยาวและสายหนังวัวที่เร่งดึงสายหน้ากลอง

ภาพที่ ๓๔๙ การประดับตกแต่งฐานไหกลองด้วย หมุดสีทอง

ภาพที่ ๓๕๐ การควั่นรอยดูกแก้วและแบ่งช่วงเอวกลอง

ภาพที่ ๓๕๑ ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวและสายสะพาย

ภาพที่ ๓๕๒ ฐานก้นกึ่งจากด้านล่างมองทะลุเข้าไปในตัวกลองก้นยาว

กลองก้นยาวใบที่ ๒ นี้เป็นกลองก้นยาวของท่านเจ้าอาวาสวัดก้างหม้อ (พระธาตุบ่อจู้) ด้วยความสนใจและความนิยมชมชื่นในศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่ โดยเฉพาะศิลปะการตีกลองก้นยาว ท่านเจ้าอาวาสจึงสั่งซื้อกลองก้นยาวเป็นของตัวเอง ๑ ใบ กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๓
ความสูงของไทรกลอง	๒๖
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๗
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๑
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๗

ภาพที่ ๓๕๓ ทางเข้าพระเจดีย์พระธาตุบ่อจู้

ท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุบ่อจู้มีกลอง ๒ ใบ ใบที่ ๒ เป็นกลองที่ท่านเจ้าอาวาสซื้อหามาเองจากเมืองจ๊อกแม ด้วยความชอบเสียงกลองเป็นส่วนตัว กลองใบนี้ทำจากไม้ซ้อ ทาสีดำตลอดทั้งใบ หน้ากลองหุ้มด้วยหนังวัว ส่วนสายดิ่งเร่งหนังทำจากสายหนังวัว สายสะพายกลองทำจากจิวรพระสีกลัก เฉพาะฐานกลองและเอวกลองทาสีทอง เนื่องจากเป็นสีที่ท่านชอบเพราะเป็นสีมงคล (เดหวังต๊ะ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๓๕๔ เจ้าเทหวิงตะ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุบ่อจูง และกลองก้นยาวของท่าน

กลองใบนี้ของท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุบ่อจูงมีขนาดหน้ากลอง ๑๓ นิ้ว รอบเอวกลอง ๑๕ นิ้ว มีความสูงวัดจากหน้ากลองจนถึงก้นก็ ๑๗ นิ้ว ถือว่าเป็นกลองขนาดใหญ่ใบหนึ่งที่พบในเมืองสีป่อ อีกทั้งมีสัดส่วนที่สวยงามได้ขนาดที่เรียกว่า กลองสามหัก

ภาพที่ ๓๕๕ หน้ากลองก้นยาวที่ยังไม่ได้ติดจำกลองของเจ้าเทหวิงตะ วัดพระธาตุบ่อจูง

ภาพที่ ๓๕๖ การร้อยขอบหนังหน้ากลองก้นยาววัดพระธาตุบ่อจูง

ภาพที่ ๓๕๗ เส้นหนังเรียงทำจากหนังวัวร้อยผ่านไทรกลอง

ภาพที่ ๓๘๘ เล็บข้างกลองก้นยาวของท่านเจ้าอาวาส
วัดพระธาตุปู่จูง

ภาพที่ ๓๘๙ การควั่นรอยลูกแก้ว แบบลอยนูน
ของท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุปู่จูง

ภาพที่ ๔๐๐ เวกลองที่ทำด้วยสีทองของท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุปู่จูง

ภาพที่ ๔๐๑ ก้นกึ่งและการร้อยสายสะพานก้นกึ่งกลองก้นยาวของท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุบ่อจูง

ภาพที่ ๔๐๒ ก้นกึ่งและฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวของท่านเจ้าอาวาสวัดพระธาตุบ่อจูง

๖.๖.๒.๘ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๐๓ ซุ้มประตูทางเข้าวัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า บ้านหลวงบ่อจู้ เวียงสืป่อ

ประวัติพระธาตุเจ้านางมอญหล้าถือกำเนิดขึ้นเมื่อครั้งพระเจ้าอโนรธา กษัตริย์แห่งเมืองพุกาม ได้ทูลเชิญพระนางเจ้ามอญหล้าเสด็จไปประทับ ณ เมืองพุกาม ครั้นเมื่อเสด็จถึงเมืองพุกามแล้วพระนางได้พบกับบรรดาพระสนมอีกมากมายหลายองค์ในฝ่ายอัครชายาของตำหนักกษัตริย์พุกาม วันหนึ่งเหล่าพระสนมได้พบอภินิหารคุ่มหูของพระนางเจ้ามอญหล้า ในเวลากลางคืนคุ่มหูของพระนางมีประกายออกมาจากห้องพระนางเจ้ามอญหล้า ทุกคนต่างคิดว่าพระนางเป็นผีกระสือจึงรีบนำความไปกราบบังคมทูลพระเจ้าอโนรธาให้จับนำตัวพระนางมาตีความ ฝ่ายพระนางเจ้ามอญหล้าจึงรีบหนีกลับออกจากพุกามและเดินทางกลับบ้านเกิดเมืองมาวโหลง ชายแดนรัฐชาน และสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อเดินทางมาถึงชายฝั่งเมืองมณฑลยี่ จิงหยุดพักและก้มลงล้างหน้าริมฝั่งแม่น้ำ คุ่มหูของพระนางได้หลุดออกจากหูและลอยขึ้นไปบนอากาศ เมื่อกบขนท้องฟ้าทั้งหมดเห็นต่างแซ่ซ้องพระนางเจ้ามอญหล้ามองตามขึ้นไปเห็นเป็นคุ่มหูของพระนาง จึงสร้างพระธาตุ ณ บริเวณนั้น และเรียกว่า พระธาตุส่วยจ่าหยั้น ตรงกับบริเวณโกสัรมแม่น้ำที่เมืองมณฑลยี่ (ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

จากนั้นพระนางได้เดินทางต่อเพื่อกลับบ้านเกิด แต่ได้หยุดพักอีกครั้งที่บริเวณพระธาตุเจ้านางมอญหล้า บ้านหลวงบ่อจู้ เมืองสืป่อ และพระนางก็ได้สิ้นใจที่เมืองนี้ ใกล้กับบริเวณหอเก็บกลองที่ชาวบ้านสร้างพระธาตุขึ้นในบริเวณปัจจุบันนี้คือ บ้านหลวงบ่อจู้ เรียกว่า พระธาตุเจ้านางมอญหล้า พระธาตุเจ้านางมอญหล้าจึงเป็นอนุสรณ์ที่ระลึกถึงพระนางตราบจนทุกวันนี้ในความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและความจงรักภักดีต่อบ้านเกิดของพระนาง (ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๔๐๔ ภายในพระธาตุเจ้านางมอญหล้า ของถวายเป็นพุทธบูชาพระนางเจ้ามอญหล้า

กลองประจำพระธาตุเจ้านางมอญหล้าประกอบด้วยกลองก้นยาว ๒ ใบ ใบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนที่สวยงาม คงอยู่ในสภาพที่ดี ๒ ใบกลองทำด้วยสีด้า ลำตัวกลองตกแต่งด้วยสีแดง ส่วนเอวกลองทำสีด้า และมีวงกลมสีเหลืองตกแต่งกลางเอวกลอง ส่วนก้นก็ทำสีด้า หนึ่งหุ้มกลองทำจากหนังวัว และหนังเรียดทำจากหนังวัว กลองใบนี้มีขนาดหน้ากลอง ๑๒ นิ้ว และมีความยาว ๗๒ นิ้วถือว่าเป็นกลองที่มีสัดส่วนยาวกว่าขนาดปกติที่เรียกว่าสามหัก กลองทั้ง ๒ ใบเก็บไว้ด้วยกันภายในค้ำหนักสงฆ์ข้างตู้เก็บเครื่องใช้

ภาพที่ ๔๐๕ การเก็บรักษากลองก้นยาวในพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๐๖ กลองก้นยาวใบที่ ๑ ประจำพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ประจำพระธาตุเจ้านางมอญหล้าทำจากไม้ตองมีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๔๐
ความสูงของไทกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๒๓
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๔
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๓
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑
ความยาวจากฐานไทกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๒

ภาพที่ ๔๐๗ หน้ากลอง กลองก้นยาวใบที่ ๑
วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๐๘ การร้อยหนังหน้ากลอง กลองก้นยาวใบที่ ๑
วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๐๘ เส้นดิ่งหนังหน้ากลอง
ก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๐ ฐานไหกลองและการลงลายมือที่ฐานกลองก้นยาว
ใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๑ การซ่อนเส้นดิ่งหน้ากลอง
กลองกันยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๒ การควั่นลูกแก้วของกลองกันยาวใบที่ ๑
วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๓ ช่วยกลองและเล็บช้างที่ทำจากหวาย กลองกันยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๔ การประดับตกแต่งเอวกลองก้นยาว
ใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๕ ฐานก้นก๊กกลองก้นยาวใบที่ ๑
วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๖ การเขียนสีตกแต่งเอวกลองด้วยไก่สีเหลือง
กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของวัดพระธาตุเจ้านางมอญห้ำทำจากไม้ซ้อ มีกระโปรงตกแต่งหน้ากลอง ทำจากเมืองมณฑลเลย มีสัดส่วนหน้ากลองขนาด ๑๒.๕ นิ้ว กลองสูง ๖๓ นิ้ว รอบเอวขนาดเล็กเพียง ๑๓.๕ นิ้ว ตกแต่งด้วยสีคำ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒.๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๒.๕
ความสูงของไทรกลอง	๑๕
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๓.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑.๗
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นก)	๔๔
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก)	๑๑.๗

ภาพที่ ๔๑๗ กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญห้ำ

ภาพที่ ๔๑๘ หน้ากลอง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๑๙ ชื่อร้านขายกลองกันยาวที่ติดอยู่ด้านในไหกลอง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๒๐ ช่วยกลองและเสียบข้าง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๒๑ เอวกลองทาสีธงชาติรัฐชาน สีเขียว สีแดง สีเหลือง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๒๒ การควั่นกลิ้งลูกแก้ว กลองกันยาว ใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๒๓ กันกั้กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

ภาพที่ ๔๒๔ ใต้งันกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดพระธาตุเจ้านางมอญหล้า

๖.๖.๒.๕ วัดจองแต (วัดทราย ปือกบ้านหลวง)

ภาพที่ ๔๒๕ วัดจองแต ปือกบ้านหลวง เวียงสืป้อ รัฐชาน

กลองกันยาวประจำปือกบ้านหลวงพบว่าได้นำมาเข้าร่วมงานบุญที่วัดจองแตซึ่งเป็นวัดประจำศรีทธาบ้านหลวง ปือกบ้านหลวงมีกลองกันยาวประจำหมู่บ้าน ๒ ใบ จากการสัมภาษณ์ครูช่างคำพบว่า กลองอยู่ในสภาพที่ดี มีอายุการใช้งานประมาณ ๕ ปี ใช้งานบ่อยมีเสียงดี เป็นที่ถูกใช้ของครูกลองกันยาวในหมู่บ้านและบริเวณใกล้เคียง (ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

กลองกันยาวใบที่ ๑ ทำจากไม้ซ้อ หน้หน้ากลองทำด้วยหนังวัว ไม่มีการลงอักขระยันต์บนหน้ากลอง ทาสีแดงคาดบนเอวกลองกันยาวและใต้อวกลอง กลองใบนี้เป็นกลองที่มีอายุเก่าแก่ แต่ได้

นำไปขึ้นและซ่อมหน้ากลองใหม่ที่บ้านเปียงคา เมืองจ้อกแม เมื่อ ๔ ปีก่อน เนื่องจากใช้ออกงานเป็นประจำจนชำรุดและหน้ากลองขาด

กลองก้นยาวทั้ง ๒ ใบผูกติดไว้กับเสาอาคารเปรียญของวัดจองแตด้วยกัน ใบที่ ๑ สูง ๖๔ นิ้ว หน้ากลอง ๑๑.๕ นิ้ว ใบที่ ๒ มีขนาดหน้ากลองเล็กกว่า หน้ากลองมีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว แต่มีความสูง ๗๒.๕ ทั้ง ๒ ใบได้ตัดส่วนที่ดี ถึงแม้ความสูงจะแตกต่างกัน ทั้ง ๒ ใบทำด้วยตีดำ แต่ใบที่ใหญ่กว่าตกแต่งที่เอวกลองด้วยสีแดงเท่านั้น ส่วนใบที่เล็กกว่าทาสีแดงคาดที่เหนือรอบเอวและฐานเอว โดยเริ่มทาจากเส้นใต้ฐานคว้นลูกแก้วก่อนขึ้นเอวกลอง ๑ เส้น และทาแถบสีแดงคาดฐานใต้เอวกลองอีก ๑ เส้นเท่านั้น สายสะพายทั้ง ๒ ใบทำจากผ้าดิบย้อมสีเหลือง บริเวณก้นก็ไม่ได้ตกแต่งหรือทาสี แต่ติดยางรถยนต์เพื่อป้องกันกันก็แตกระหว่างการเดินขบวนตีกลองก้นยาว

ภาพที่ ๔๒๖ กลองก้นยาวประจำวัดจองแต ปีกบ้านหลวง เวียงลีป้อ

กลองก้นยาวใบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑.๕
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๔๑.๕
ความสูงของไหกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๒๒
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๑
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๔

ภาพที่ ๔๒๖ หน้ากลอง กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๒๗ การร้อยสายดึงเร้งหนังหน้ากลอง กลอง
ก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๒๕ สายดึงเร้งหนังกลองก้นยาว ภาพที่ ๔๓๐ เล็บข้างและช่วยกลองก้นยาว วัดจองแต
วัดจองแต

ภาพที่ ๔๓๑ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๓๒ การบากควันลูกแก้วกลองก้นยาว
ใบที่ ๑ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๓๓ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๓๔ ใต้ก้นกึ่ง กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดจองแต

กลองกันยาวใบที่ ๒ ประจำวัดจองเต เวียงสีปอนั้นมีขนาดสัดส่วนที่ดีและได้รับการยกย่องจากครูต่างคำผู้ทดลองตีกลองกันยาวใบนี้ว่ามีเสียงดี กังวาน และดังไกล เวลาตีไม่เจ็บมือ ขนาดพอเหมาะมือ และไม่หนัก (ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗) กลองกันยาวใบที่ ๒ ทาสีดำทั้งใบ ตั้งเกดได้ว่ามีขนาดสูงถึง ๗๒.๕ นิ้ว และใช้แผ่นทองหุ้มที่เอวสีเหลืองตำแหน่งเดียวเท่านั้น

ภาพที่ ๔๓๕ กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจองเต ป็อกบ้านหลวง เวียงสีปอ

ทั้งนี้ การควั่นบากรอยลูกแก้วที่หางกลองนั้นไม่ได้ทำเป็นรอยบากควั่นขึ้นลูกแก้ว แต่ใช้วิธีมัดเส้นลวดเป็นลูกแก้วที่ละจุดแทนตลอดหางกลอง เพื่อกันลื่นเวลาหัวกลอง จากข้อสันนิษฐานดังกล่าวอาจเป็นได้ว่า กลองทั้งใบนี้มีได้ทำจากช่างคนเดียวกัน เนื่องจากวิธีการควั่นบากรอยลูกแก้วนั้นใช้กรรมวิธีต่างกัน โดยใช้ลวดมัดครอบลำตัวกลองไว้ลูกแก้วละ ๔ เส้นให้เกิดร่องที่ละ ๓ ร่องไปจนตลอดลำตัวกลอง

ภาพที่ ๔๓๖ การบากลูกแก้ว กลองกันยาวใบที่ ๒
วัดจองเต ป็อกบ้านหลวง เวียงสีปอ

กลองก้นยาวใบที่ ๒ นี้มีลักษณะศรัทธาจากเมืองน้ำคำ เมืองชายแดนสาธารณรัฐประชาชนจีนกับ
รัฐชาน นำมาถวายท่านเจ้าอาวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ กลองใบนี้มีเสียงดี มีขนาด และสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๑
ความสูงของไทรกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๑
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๗.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๓.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๕๐
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๗๒.๕

ภาพที่ ๔๓๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๓๘ การร้อยเส้นดิ่งหนังหน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒
วัดจองแต

ภาพที่ ๔๓๕ หนังสือเรียงเส้นดิ่งหน้ากลอง กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๔๐ เส้นข้างและการวางเส้นดิ่งหน้ากลอง
กลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๔๑ ช่วยกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๔๒ การหุ้มแผ่นทองที่เอวกลอง กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต

ภาพที่ ๔๔๓ ก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจองแต

๖.๖.๒.๕ วัดจ๋ามเผือก

ภาพที่ ๔๔๔ ชุมประตูทางเข้าวัดจ๋ามเผือก
บ้านจ๋ามเผือก เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๔๕ ศาลาการเปรียญวัดจ๋ามเผือก
บ้านจ๋ามเผือก เมืองสีป่อ

วัดจ๋ามเผือกเป็นวัดประจำศรัทธาชาวบ้านจ๋ามเผือก ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของฝั่งแม่น้ำตู ดิด กับบ้านโหม่และบ้านบ่อจู่ เมืองสีป่อ ในวัดจ๋ามเผือกมีกลองประจำวัดทั้งหมด ๒ ใบ ท่านเจ้าอาวาส นามว่า เจ้าเตหวิงตี้ อายุ ๕๔ ปี เกิดที่เมืองจ้อกแม ได้กล่าวถึงกลองกันยาวทั้ง ๒ ใบนี้ว่า

กลองกันยาวทั้ง ๒ ใบของวัดไม่ทราบที่มา ทราบแต่ว่าใบแรกนี้เพิ่งซื้อมาได้ปีเดียว และ ได้รับการซ่อมแซมหลายครั้ง กลองใบแรก [เอวสีเหลือง] ทำจากไม้ฝักกุ่ม ส่วนกลองใบ ที่ ๒ ของวัดนี้ไม่ทราบว่าทำจากไม้อะไร หน้ากลองทั้ง ๒ ใบทำจากหนังวัว (เจ้าเตหวิงตี้, สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๔๔๖ การเก็บรักษากลองกันยาว วัดจ๋ามเผือก
บ้านจ๋ามเผือก เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๔๗ เจ้าอาวาสวัดจัมเฝือก เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๑ มีเอวสี่เหลี่ยม หน้าหุ้มหน้ากลองทำจากหนังวัว สายดึงเร่งเสียงจากหนังหุ้ม กลองทำจากหนังวัว เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลองวัดได้ ๑๒ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๓ นิ้ว เส้นรอบเอวกลอง วัดได้ ๑๕ นิ้ว วัดจากฐานไทกลองถึงฐานกันก็ได้ ๔๕.๕ นิ้ว ความยาวของกลองตั้งแต่หน้ากลองจนถึง ฐานกันก็ด้านล่างรวมทั้งสิ้น ๗๒.๕ นิ้ว กลองใบนี้ได้สัดส่วนใกล้เคียงกับสูตรกลองกันยาวสามหัก

ภาพที่ ๔๔๘ กลองกันยาวใบที่ ๑ ของวัดจัมเฝือก บ้านจัมเฝือก เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๔๘ หน้ากลอง กลองก้นยาวใบที่ ๑
วัดจัมเฝือก

ภาพที่ ๔๕๐ การร้อยสายดึงแรงเสียง
กลองก้นยาวใบที่ ๑

ภาพที่ ๔๕๑ การตอกหมุดบนเล็บข้างและช่วยกลอง

จากการสังเกตจะเห็นว่า กลองก้นยาวของวัดจัมเฝือก ใบที่ ๑ มีการตอกหมุดตกแต่งด้วยหมุดสีดำ ๔ หมุดลงบนเล็บข้างทุกเล็บ จากภาพจะสังเกตเห็นว่า หมุดข้างบนเล็บหลุด ๑ หมุดทำให้เหลือ ๓ หมุด และมีการตอกหมุดลงที่ขอบของฐานไม้กลองก้นยาวอีก ๑ หมุดคนละตำแหน่งกับหมุดที่ตอกบนเล็บข้าง นอกจากนี้จะสังเกตเห็นว่า ช่วยกลองทำจากลวดเหล็กทาสีดำที่แข็งแรงสอดไว้อย่างแน่นหนาใต้เล็บข้างเป็นอย่างดี

ภาพที่ ๔๕๒ การตอกหมุดบนไผ่กลองด้านบนเพื่อชิงสายดึงเร้งหนัง

เมื่อสังเกตต่อไปพบว่า กลองกันยาวใบนี้มีลักษณะพิเศษเพิ่มเติมอีกคือ มีการตอกหมุดตรงส่วนบนของไผ่กลองเพื่อกำกับหนังดึงเร้งสายกลองกันยาว และตอกหมุดโดยรอบหางกลองตำแหน่งละ ๑ หมุด โดยรอบจากฐานไผ่กลองก่อนที่จะเริ่มต้นการบากวันลายลูกแก้วรอบหางกลองจนถึงเอวกลอง และตอกหมุดอีกครั้งตรงสุดปลายหางกลองก่อนขึ้นฐานลำโพงกันก็ โดยปกติจะไม่มี การตอกหมุดเพื่อกำกับสายดังกล่าว กล่าวได้ว่า นี่เป็นการพบการตอกหมุดบนไผ่กลองครั้งแรกโดยมีวัตถุประสงค์นอกเหนือจากตกแต่ง เช่น การตอกหมุดบนเล็บช้าง อาจสันนิษฐานได้ว่า การตอกหมุดเช่นนี้เป็นการแสดงสัญลักษณ์และลงลายมือของช่างหรือช่างผู้ทำกลอง ให้กำหนดหมายรู้ว่าเป็นช่างคนใดและทำจากที่ใด จากข้อมูลสัมภาษณ์เบื้องต้นทำให้ทราบได้เพียงว่าเป็นกลองกันยาวที่ซื้อมาจากช่างในเมืองจ้อกแม แต่ไม่มีข้อมูลรายละเอียดของชื่อช่าง ดังนั้น รายละเอียดของการตอกหมุดที่ปรากฏบนกลองกันยาวใบนี้อาจเป็นการสั่งทำพิเศษ เพื่อถวายวัดโดยผู้ศรัทธา หรืออาจเป็นลักษณะเฉพาะของสกุลช่างทำกลองกันยาวที่มีชื่อสำนักใดสำนักหนึ่งในเมืองจ้อกแม ที่ควรค่าแก่การสืบค้นเพิ่มเติมต่อไป

ภาพที่ ๔๕๓ การตอกหมุดก่อนขึ้นรอยบากควั่น
ลูกแก้ว

ภาพที่ ๔๕๔ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดจัมเฝือก

ภาพที่ ๔๕๕ การตอกหมุดปิดหางกลองกันยาว

ภาพที่ ๔๕๖ ฐานกันที่ทาสีดำ ภายในทาสีเหลือง

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของวัดจัมเพื่อกมีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังตารางดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๓.๕
ความสูงของไทรกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๕.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๒.๕

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของวัดจัมเพื่อกทาสีดำทั้งใบ เฉพาะเอวกลองทาสีแดง หนังกุ้มหน้ากลองทำจากหนังวัว สายดึงเร่งเสียงทำจากเชือกไพลอนสีเหลือง เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลองวัดได้ ๑๓ นิ้ว เส้นรอบเอวกลองวัด ๑๖ นิ้ว ไทรกลองยาว ๒๓ นิ้ว วัดจากฐานไทรกลองถึงฐานก้นกึ่งได้ ๕๒ นิ้ว กลองทั้งใบมีความยาวทั้งสิ้น ๗๕ นิ้ว ขนาดความยาว ๑ นิ้ว กลองใบนี้จะ ได้สัดส่วนตามกำหนดของสูตรกลองสามหัก

สำหรับการตกแต่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ ของวัดจัมเพื่อกนั้น สามารถบ่งชี้ได้ว่าเป็นคนละสกุลกับกลองใบที่ ๑ และอาจสันนิษฐานได้ว่ามาจากแหล่งทำกลองคนละแห่ง เนื่องจากการประดับตกแต่งของกลองใบที่ ๑ นั้นมีมากกว่ากลองใบที่ ๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตอกหมุดประดับบนเล็บข้างไม่ปรากฏเลยบนกลองใบที่ ๒ อีกทั้งการควั่นลายลูกแก้วที่หางกลองยังแตกต่างกัน เนื่องจากกลองใบที่ ๑ มีรายละเอียดที่ละเอียดมากกว่า การแบ่งระยะของแต่ละลูกแก้วมีความถี่มากกว่า อีกทั้งลักษณะการควั่นรอยต่อระหว่างที่นั่งของไทรกลองต่อกับตีนข้างหรือคอกกลองของใบที่ ๑ มีรายละเอียดและชั้นเชิงมากกว่าใบที่ ๒ ซึ่งไม่ปรากฏการเว้นระยะ การเหยอเปิดลายบัวหงาย เช่น รอยต่อไทรกลองของใบที่ ๑

ภาพที่ ๔๕๗ กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจ๋ามฝือก เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๕๘ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดจ๋ามฝือก

ภาพที่ ๔๕๙ การร้อยสายดิ่งเรียงเฉียงเชือกในลอน
กลองใบที่ ๒

ภาพที่ ๔๖๐ เล็บช้างและการร้อยสายดิ่งแรงเสียดงร่องเล็บช้าง

ภาพที่ ๔๖๑ การบากรอยลูกแก้วลงบนหางกลอง
วัดจัมเฝือก

ภาพที่ ๔๖๒ เอวกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจัมเฝือก

ภาพที่ ๔๖๓ ก้นกึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดจัมเฝือก

๖.๖.๓.๑๐ วัดปางน้าว

ภาพที่ ๔๖๔ ซุ้มประตูวัดปางน้าว ตำบลในเวียง เมืองสีป่อ

วัดปางน้าวเป็นวัดในเขตเมืองสีป่อ วัดนี้เป็นวัดที่เก่าแก่ของเมืองสีป่ออีกวัดหนึ่ง มีพระ ๕ รูป เณร ๓๒ รูป ท่านเจ้าอาวาสชื่อ กอตั้งยะ อายุ ๕๖ ปี เดิมศาลาเป็นศาลาเก่า แต่ปัจจุบันได้รื้อศาลาเก่าที่ผุทรุดโทรมออกและได้สร้างศาลาหลังใหม่ วัดปางน้าวมีคลองกั้นยาวประจำวัด ๒ โย กลองใบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๑
ความสูงของไทรกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๓.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๔๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๗๑

ภาพที่ ๔๖๕ กลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดปางน้าว ตำบลโนนเวียง
เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๖๖ กลองก้นยาวใบที่ ๒ วัดปางน้าว ตำบลโนนเวียง
เมืองสีป่อ

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ทาสีแดงตลอดทั้งใบ เฉพาะคอกกลอง เอวกลอง และปลายหางกลองทา
แถบสีดำ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ มีขนาด ๑๒ นิ้ว รอบเอวมีขนาด ๑๖.๕ นิ้ว กลองก้นยาวใบที่ ๑ มี
ขนาดสูง ๙๑ นิ้ว ไทกลองยาว ๒๒ นิ้ว ความยาวจากคอกกลองถึงฐานก้นก็วัดได้ ๔๕ นิ้ว หางกลองมี
ขนาดที่ยาวเกินกว่าสัดส่วนของความยาวกลองสามหัก ๕ นิ้ว

ภาพที่ ๔๖๗ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ วัดปางน้าว ตำบลโนนเวียง เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๖๘ การร้อยสายดึงแรงเสียงกลองกันยาวที่ชำรุดใบที่ ๑ วัดปางน้าว ตำบลในเวียง เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๖๙ ช่วยกลองและเล็บข้างกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดปางน้าว ตำบลในเวียง เมืองสีป่อ

ช่วยกลองของกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดปางน้าวทำจากหวาย เล็บข้างทำเป็นรูปมุมป้าน ๑ ด้าน และอีกด้านเป็นมุมแหลม บางเล็บถูกกระแทกหักและชำรุด คอกกลองทำลูกแก้วรองรับจากเล็บข้าง ๒ ชั้น ลูกแก้วชั้นที่ ๑ มีขนาดใหญ่กว่าลูกแก้วชั้นที่ ๒ มีขนาดลดหลั่นจนกระทั่งถึงหางกลองยาวที่ เริ่มควั่นรอยบากลูกแก้วรอบหางกลองจนถึงเอวกลอง

ภาพที่ ๔๖๐ เวกลองกันยาวใบที่ ๑ วัดปางนัว ตำบลในเวียง เมืองสีป้อ

เวกลองกันยาวใบที่ ๑ ทาสีดำและลงตัวอักษรไทใหญ่ด้วยตัวหนังสือสีแดงอ่านว่า ชื่อของผู้บริจาคถลองใบนี้

(สังคำ, สัมภาษณ์, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๔๖๑ ฐานกันที่ด้านบนถลองกันยาวใบที่ ๑ วัดปางนัว ตำบลในเวียง เมืองสีป้อ

ถลองกันยาวใบที่ ๑ มีกันก็และปลายหางถลองยาวทาศีแดง แต่จะเห็นได้ว่า ถลองใบนี้เป็นถลองที่เก่า จะเห็นรอยถลอกของปลายหางถลองมีสีเหลืองอยู่ชั้นล่าง เมื่อสีดำถลอกออกพบว่าสีเหลืองเคยเป็นสีที่ทาอยู่เก่ามาก่อน ส่วนรอบกันก็ทาสีแดง ด้านล่างกันก็ทาสีดำและตกแต่งเป็นลายดาวห้าแฉกสีแดง

ภาพที่ ๔๗๒ การตกแต่งกลองกันยาวใบที่ ๒ วัดปางน้าว ตำบลในเวียง เมืองสีป่อ

กลองกันยาวใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนในรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๓๑.๕
ความสูงของไทรกลอง	๑๖
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๑๗
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๒.๒
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๘
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๓๓.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๕.๕

๖.๖.๓ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากหมู่บ้านที่อยู่ทางทิศตะวันออกของเส้นทางรถไฟเขตตำบลใน
เวียงเมืองสีป่อจาก ๓ หมู่บ้าน ฝั่งทิศตะวันออกของแม่น้ำตุงนี้

๖.๖.๓.๑ บ้านกุงสำ

ภาพที่ ๔๗๓ คณะกลองกันยาว บ้านกุงสำ

บ้านกุงสำเป็นชุมชนที่อยู่ทางทิศเหนือของเวียงสีป่อ ในวันงานพระราชอุบอญ คณะศรัทธาจาก
บ้านกุงสำนำคณะกลองยาวประจำบ้านกุงสำมาร่วมฟ้อนก่าปั้นกลองในงานพระธาตุรวมทั้งสิ้น
ประมาณ ๖๑ คน ประกอบด้วยคนรำ ๕๒ คน คนนั่งปรบมือตรงกลาง ๖ คน และนักดนตรี ๓ คน ถือ
ได้ว่าเป็นคณะศรัทธาที่ใหญ่ที่สุดคณะหนึ่งในงานพระราชอุบอญ หัวหน้าคณะกลองกันยาวบ้านกุงสำ
ชื่อว่า ครูคำยอด อายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านกุงสำ เมืองสีป่อ นำกลองที่สำคัญของเมืองสีป่อมาร่วมตีถวายเป็น
พุทธบูชา กลองใบนี้มีชื่อว่า กลองยอดเมือง ดังที่ครูคำยอดได้อธิบายความสำคัญของกลองใบนี้ไว้ว่า

*กลองใบนี้ได้รับมอบมาจากเจ้าเมืองสีป่อ ท่านเจ้าเมืองชื่อเจ้าขุนแ่ง มอบมาให้หลายปีแล้ว
สืบทอดกันมาอายุกว่า ๑๐๐ ปี กลองใบนี้ทำจากไม้มะเหล็งก้า หรือเรียกว่าไม้หมากลิ้น มี
เปลือกสีเขียว*

(คำยอด, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๔๗๔ ครูค่ายอด หัวหน้าคณะกลองกันยาวบ้านกุงสำ

ครูต่างคำได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับต้นมะเหล็งกะ หรือ ต้นหมากลิ้นว่า มีเปลือกสีเขียว มีฝักสีเขียว ใบไว้ใช้กินตอนอ่อน เอามาหั่นบาง ๆ คั้นกับน้ำเกลือแล้วผัดกับกุ้งแห้ง บางที่เรียกชื่อ หมากลิ้นช้าง หมะลิ้นไม้ ก็มี (ต่างคำ, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

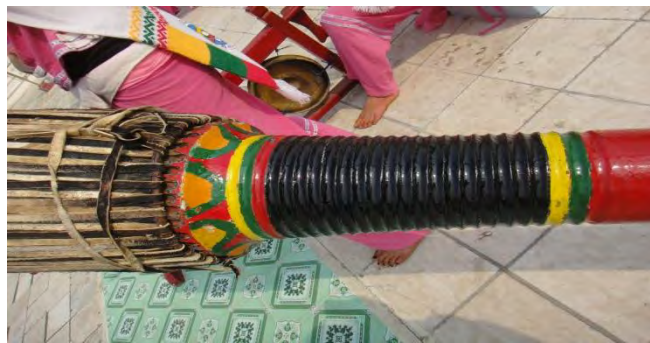
ภาพที่ ๔๗๕ กลองยอดเมือง บ้านกุงสำ

กลองยอดเมืองเป็นกลองที่มีขนาดสวยงาม มีความงามสง่า สมส่วน มีขนาดหน้ากลอง ๑๓ นิ้ว เอวกลองมีเส้นรอบวง ๑๗ นิ้ว มีความสูงของกลองทั้งใบ ๗๓ นิ้ว อีกทั้งมีเสียงดังกังวาน เป็นกลองเก่า ที่มีเสียงดีและมีสัดส่วนที่ดีมาก กลองกันยาวยอดเมืองทำด้วยสีดำทั้งใบ หน้ากลองขึ้นด้วยหนังวัว

หนังเรียดตั้งสายหน้ากลองทำจากหนังวัว เอวกลองทาสีแดงและขลิบด้วยแถบสีเหลืองและสีเขียว ฐานกลองตกแต่งด้วยฐานกลีบบัวเชิงหงายเป็นลายสีแดงและสีเขียว

ภาพที่ ๔๗๖ คอกกลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ

ภาพที่ ๔๗๗ การบากกลองก้นยาว กลองยอดเมือง บ้านทุ่งสำ

กลองยอดเมืองมีการตกแต่งฐานไหกลองด้วยลายเชิงบัวหงาย ภาพการตกแต่งฐานเชิงลายบัวหงายสีเหลือง กลองยอดเมืองมีส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๔๑
ความสูงของไหกลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๒๓
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๗
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕.๕
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๐
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๓

ภาพที่ ๔๘๘ หน้ากลองก้นยาว กลองยอดเมือง บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๔๘๙ การร้อยสายดึงแรงเสียงกลองยอดเมือง
บ้านกุงสำ เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๔๘๐ สายดึงแรงเสียงกลองยอดเมือง บ้านกุงสำ
เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๔๘๑ ฐานก้นกึ่งกลองยอดเมือง บ้านกุงสำ เมืองสีป่อ

ภาพที่ ๔๘๒ ฐานก้นกึ่งด้านล่าง กลองยอดเมือง บ้านกุงสำ

ภาพที่ ๔๘๓ หางกลองก้นยาว กลองยอดเมือง บ้านกุงสำ

๖.๖.๓.๒ บ้านซบลัง

กลองใบนี้มีประวัติอายุความเก่าแก่ ๔ ปี เก็บรักษาไว้ที่หอ “กุงป้อเมะ” หมายถึงคุณพ่อแม่ ณ บ้านความสามารถพิเศษในการเข้าทรงและทำนายทายทัก ณ เมืองสีป้อ ชาวเมืองสีป้อมีความเคารพเลื่อมใสและศรัทธาในเจ้าจายอ่อน และเชื่อว่า เจ้าจายอ่อนเป็นเจ้าชายกลับชาติมาเกิด เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากในรัฐชาน

ภาพที่ ๔๘๔ ตำหนักเจ้าจายอ่อน เมืองสีป้อ

ลักษณะของกลองทำจากไม้กาง เป็น ไม้เนื้ออ่อน มีผู้ชูดกลองชื่อ เจ้าแสงเขียว เป็นช่างมีฝีมือจากหมู่บ้านจ้าวหาญ ไม้กางเป็นไม้ขนาดใหญ่ หนึ่งต้นสามารถโค่นทำกลองได้จำนวน ๑๐ ใบ กลองใบนี้ ทาสีทองทั้งใบ เนื่องจากเป็นสิมงคล และมีชื่อเรียกว่า “กลองเงินกลองคำ” เมื่อตรวจดูภายในแล้วพบว่า ไม่มีการลงยันต์อักขระหน้ากลอง แต่มีการตรวจฤกษ์ยามก่อนลงมือชูดและขึ้นหน้ากลอง เจ้าชายอ่อนได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมงคลของการสร้างกลองใบนี้ว่า

กลองใบนี้ให้ทาสีทอง ช่างในผมใส่ทับทิมให้ช่างชูดฤกษ์อย่างดีก่อนหุ้มหน้ากลอง สั่งให้
ทาสีทองทั้งลูก เพราะสีทองเป็นสิมงคล
(เจ้าชายอ่อน, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๔๘๕ กลองกันยาวประจำตำหนักเจ้าชายอ่อน เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๔๘๖ หน้ากลองและจำกลอง

ภาพที่ ๔๘๗ สายดึงเร่หนังและการร้อยหนังเรียด

ภายในกลองใบนี้ได้ใส่ลูกทับทิมไว้ ๑ ลูก เนื่องจากเป็นผลไม้ที่ใช้สำหรับไหว้ครู เพื่อ
ความเป็นสิริมงคลกับกลองใบนี้ ครูต่างคำได้อธิบายไว้ว่า

“ผลไม้ทับทิม เป็นผลไม้ที่เป็นมงคลสำหรับชาวไทยใหญ่ โดยเฉพาะผลไม้ที่เข้าพิธีแล้ว
ความเป็นสิริมงคลจะเกิดขึ้นกับเจ้าของกลอง”

(ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๔๘๘ เอวกลองกันยาว “กลองเงินกลองคำ”

ภาพที่ ๔๘๙ สายดิ่งเร่งเสียง “กลองเงินกลองคำ”

ภาพที่ ๔๙๐ ขัวยกลองและเล็บช้าง “กลองเงินกลองคำ”

ภาพที่ ๔๙๑ ก้นถ้ำ “กลองเงินกลองคำ”

กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองประจำสำนักของเจ้าชายอ่อน ทาด้วยสีทองทั้งใบ ทำจากไม้ซ้อ มีลักษณะสมบูรณ์พร้อมใช้งาน เก็บไว้ในตำหนักเรือนเครื่องดนตรี โดยเฉพาะ เจ้าชายอ่อนสร้างเรือนเครื่องดนตรีสำหรับเก็บกลองก้นยาว ช้อง โหม่งไว้โดยเฉพาะแยกออกจากเรือนพักผ่อน เรือนตำหนักพิธี ภายในอาณาบริเวณนั้นประกอบด้วยหมู่เรือนดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้นว่าแยกออกเป็นเรือนต่าง ๆ ตามหน้าที่

กลองเงินกลองคำ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๕
ความยาวเส้นรอบไป้กลอง	๔๘
ความสูงของไป้กลอง	๒๓
เส้นรอบวงฐานไป้กลอง	๓๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๒๐
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๕.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๖
ความยาวจากฐานไป้กลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๑
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๘

๖.๖.๓.๓ บ้านเวียงเก่า

กลองก้นยาวบ้านครูสว่างฉายหลวง ปัจจุบันอายุ ๗๐ ปี เคยดำรงตำแหน่งอดีตผู้ใหญ่บ้านและเล็กดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเมื่ออายุ ๖๐ ปี อยู่บ้านเวียงเก่า ตำบลชบลัง เมืองสีป้อ เดิมมีอาชีพทำสวนข้าวโพด และเป็นพี่ชายของครูจ่ายก่าหลังวัน หัวหน้าพรรคเสื้อเผือก พรรคการเมืองท้องถิ่นประจำเมืองสีป้อ

ภาพที่ ๔๕๒ ครูช่างายหลวง

บ้านคุณครูช่างายหลวงมีกลองกันยาว ๓ ใบ กลองทั้ง ๒ ใบมีขนาดไม่เท่ากัน กลองใบที่ ๑ ซื่อจากบ้านคาย ทำจากไม้ต้นสูง เมืองจ๊อกแม่อายุประมาณ ๑๐ ปี กลองทั้งใบทาสีดำ หน้หน้ากลองทำจากหนังวัวและสายดิ่งเร่งสายทำจากหนังเรียด

กลองทั้ง ๒ ใบใช้ตีกลองในพิธีงานปีใหม่ไต งานปอยวันชาติไต งานปอยสา่งลอง งานทำบุญ งานเข้าพรรษา งานออกพรรษา บางครั้งคณะกลองหมู่บ้านอื่นมายืมไปตีงานต่างหมู่บ้านด้วยกลองใบที่ ๑ ทุ่นกลองตกแต่งด้วยสีด้า เอวสีแดง มีการเขียนลายที่ฐานของไหกลอง และใช้ลายเซ หมายถึงการประดับลายที่มีความละเอียด ครูช่างายหลวงอธิบายถึงที่มาของกลองกันยาวใบที่ ๑ ว่า

กลองใบนี้ซื่อมาจากบ้านกุ้งสำ เมืองสีป้อ ราคา ๓๐,๐๐๐ จัต ปัจจุบันราคา ๔๐๐,๐๐๐ จัต ตอนเอากลองเข้าบ้านก็มีการนำข้าวตอกดอกไม้มารับกลอง ดอกไม้ ข้าวตอก เงินกำนลไม่กำหนดราคา กลองใช้ตีตั้งแต่เริ่มออกพรรษาไปเรื่อย ๆ

(ช่างายหลวง, สัมภาษณ์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

กลองกันยาวมีขนาดและสัดส่วนของกลองใบที่ ๑ มีสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๓๘
ความสูงของไหกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๑๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๔
เส้นรอบวงกันกลอง	๑๕

เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒.๕
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๗
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๕

ภาพที่ ๔๕๓ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูสำอางยหลวง บ้านเวียงเก่า

ภาพที่ ๔๕๔ ขอบหน้ากลอง กลองก้นยาวและหูหึงใบที่ ๑ ของครูสำอางยหลวง บ้านเวียงเก่า

ภาพที่ ๔๕๕ เส้นดิ่งหน้ากลอง กลองกันยาวใบที่ ๑ ของครูสำอางหลวง บ้านเวียงเก่า

ภาพที่ ๔๕๖ ขั้วกลองกันยาวใบที่ ๑ ของครูสำอาง หลวง บ้านเวียงเก่า

ภาพที่ ๔๕๗ การตกแต่งฐานใหญ่กลองกันยาว ใบที่ ๑ ของครูสำอางหลวง บ้านเวียงเก่า

ภาพที่ ๔๕๘ การบากร่องบนลำตัวกลองกันยาวใบที่ ๑ ของ
ครูสา่งจายหลวง บ้านเวียงเก่า

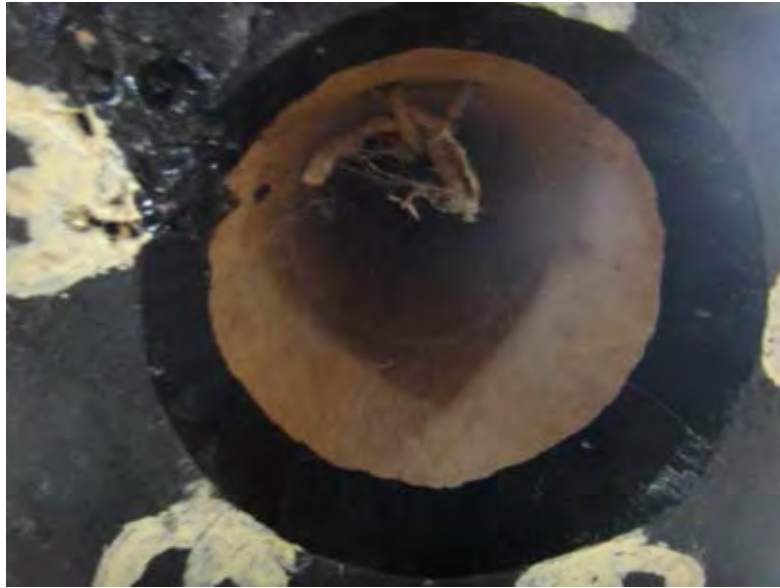
ภาพที่ ๔๕๙ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านครูสา่งจายหลวง บ้านเวียงเก่า

ภาพที่ ๕๐๐ ขันทกกลองกันยาวใบที่ ๑ ของครูสว่างหลวง บ้านเวียงเก่า

ภาพที่ ๕๐๑ การตกแต่งขันทกได้กลองกันยาวใบที่ ๑ ของครูสว่างหลวง

ภาพที่ ๕๐๒ เนื้อไม้ภายใต้กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของครูต่างจายหลวง

ภาพที่ ๕๐๓ การเก็บกลองก้นยาวที่บ้านครูต่างจายหลวง บ้านเวียงเก่า

ครูต่างจายหลวงเก็บกลองก้นยาวไว้บนบ้าน โดยผูกกลองทั้ง ๒ ใบติดไว้กับเสาของบ้าน กลองก้นยาวที่ ๒ ใบผูกไว้ใกล้กันกับเสาต้นเดียวกันในบ้านที่อยู่อาศัย โดยถือว่าเป็นบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์ของบ้าน ครูต่างจายหลวงมิได้มีพื้นที่แยกเก็บกลองต่างหาก ในหมู่บ้านไม่ได้ทำหอกกลอง หรือบริเวณเก็บ

กลองส่วนกลางของหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงราย แต่เก็บกลองไว้ในบ้านของตนเอง

กลองใบที่ ๒ ซื้อมาจากบ้านคายนันสูง เมืองจ้อกแม แต่ไม่ทราบราคาเท่าไร เนื่องจากหลวงพ่อบ้านเจ้าอาวาสวัดเวียงเก่าชื่อ ตูเจ้าถอนตันเงี้ยะ ซึ่งมรณภาพไปแล้ว เป็นผู้ซื้อกลองใบนี้ไว้ให้เป็นของส่วนรวมประจำหมู่บ้าน ประจำวัด แต่มอบให้เก็บรักษาไว้ที่บ้านครูสา่งจายหลวง (สา่งจายหลวง, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗) กลองใบนี้เป็นกลองก้นยาวที่มีขนาดสูงมากกว่ากลองทั่วไป มีความยาวทั้งใบ ๗๗ นิ้ว มีการเขียนลายที่ละเอียดน้อยกว่ากลองใบแรก ลายลักษณะนี้เรียกว่า ลายจาม

ภาพที่ ๕๐๔ หน้ากลอง กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูสา่งจายหลวง

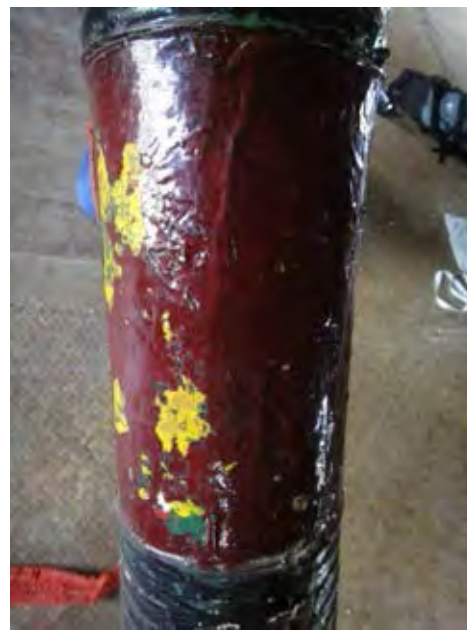
ภาพที่ ๕๐๕ การร้อยสายดิ่งกับขอบหน้ากลอง กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูสา่งจายหลวง

ภาพที่ ๕๐๖ การตกแต่งฐานโหม่งและเล็บช่างกล่องกันยาวหลวง ใบที่ ๒
บ้านครูช่างฉายหลวง

ภาพที่ ๕๐๗ การบากรอบลำตัวกล่องกันยาว

ภาพที่ ๕๐๘ เวกกล่องกันยาวใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๐๕ การประดับลวดลายและการตกแต่งสีฐานก้นกึ่งของกลองก้นยาวใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๑๐ การตกแต่งลวดลายและลงสีประดับฐานก้นกึ่งด้านล่าง
กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูต่างจายหลวง

กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูต่างจายหลวงมีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไ้กลอง	๔๒
ความสูงของไ้กลอง	๒๓

เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๒๓.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๗.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๕
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๐
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๗

กลองใบที่ ๓ ของครูส่งขายหลวงเป็นกลองก้นยาวขนาดเล็กที่ซื้อไว้ให้เด็กเล็กภายในบ้านดีเล่น มีขนาดหน้ากลอง ๕ นิ้ว กลองทาสีแดง ส่วนเอวกลองเดิมทาสีดำ แต่สีหลุดลอกออกไปจนเหลือเห็นเป็น สีธรรมชาติ เนื้อไม้ไม่ทาสี ครูส่งขายหลวงอธิบายว่า กลองใบนี้ซื้อมาจากเมืองลำเซ็ว ราคาไม่แพง ซื้อ มาฝากหลานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ หลานชอบมากและตีทั้งวัน กลองก้นยาวใบนี้เป็นกลองก้นยาวสำหรับเด็ก กลองก้นยาวขนาดใหญ่มีน้ำหนักและขนาดใหญ่กว่าตัวของเด็ก อาจเป็นอันตรายล้มทับเด็กได้ ท่านจึง ซื้อกลองก้นยาวขนาดเล็กไว้ให้หลานตี กลองก้นยาวใบนี้สามารถใช้ตีได้จริง มีคุณภาพเสียงดี มีเสียงดัง เนื้อไม้ทำจากไม้ซ้อ กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๕
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๓๑
ความสูงของไหกลอง	๑๖
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๑๕.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๓.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๗.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๐.๕
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๓๐.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๖.๕

ภาพที่ ๕๑๑ กลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูช่างายหลวง

ภาพที่ ๕๑๒ หน้ากลองกลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูช่างายหลวง

ภาพที่ ๕๑๓ การร้อยหน้ากลองกลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูสว่างฉายหลวง

ภาพที่ ๕๑๔ การดึงสายเรียงหน้ากลองกลองก้นยาวสำหรับเด็ก บ้านครูสว่างฉายหลวง

ภาพที่ ๕๑๕ สายเร่หนังหน้ากลองก้นยาว บ้านครูช่างจายหลวง

ภาพที่ ๕๑๖ ฐานไม้กลองก้นยาวขนาดเล็กสำหรับเด็ก บ้านครูช่างจายหลวง

ภาพที่ ๕๑๖ ช่วยกลองกันยาวขนาดเล็กสำหรับเด็ก บ้านครูต่างจายหลวง

ภาพที่ ๕๑๗ เอวกลองกันยาวสำหรับเด็ก บ้านครูต่างจายหลวง

ภาพที่ ๕๑๕ กิ่งกึ่งกลองกิ่งยาวสำหรับเด็ก บ้านครูช่างฉายหลวง

ภาพที่ ๕๒๐ ฐานกิ่งกึ่งกลองกิ่งยาว

ภาพที่ ๕๒๑ กิ่งกึ่งด้านล่างและการเจาะฐานกลองกิ่งยาว
ด้านล่าง

ภาพที่ ๕๒๒ พระธาตุภายในวัดพาลาบ่อต้อ บ้านเวียงเก่า เมืองสีป้อ

วัดพาลาบ่อต้อซึ่งมีพระธาตุเก่าแก่ประจำบ้านเวียงเก่า เนื่องจากครูต่างจายหลวงเป็นศรัทธาของวัดนี้ จึงทำหน้าคูแลร์รักษากลองประจำวัดนี้ด้วย กลองใบนี้ซื้อมาในราคา ๕๐,๐๐๐ จัตจากเมืองกั้ง หมูบ้านฮ่างย มีอายุ ๒ ปี แต่ไม่ค่อยได้ใช้งาน ไม่ค่อยนำออกมาใช้ตีในงานต่าง ๆ แต่เก็บไว้ที่วัดนี้ เนื่องจากกลองใบนี้มีขนาดใหญ่ หน้ากอลงขนาด ๑๓ นิ้วและมีความยาวเกินขนาดปกติ ซึ่งกอลงใบนี้มีความถึง ๘๕ นิ้ว จึงไม่ค่อยนิยมนำออกมาใช้งาน กอลงใบนี้มีการตกแต่งกอลงที่เอวกอลงด้วยสีเหลือง สีเขียว และสีแดง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสีธงชาติรัฐชาน กอลงใบนี้ทาสีดำทั้งลูก ร้อยหน้าหน้ากอลงด้วยเชือกไนลอนสีขาว สายสะพายทำจากผ้าดิบย้อมสีแดง ลำตัวกอลงจากไทรกอลงบากรอบ กอลงควันเป็นลูกแก้วตลอดทั้งใบ ยกเว้นบริเวณเอวกอลงลดหลั่นได้ขนาดสัดส่วนอย่างสวยงาม กอลงใบนี้ตกแต่งทาสีเฉพาะบริเวณเอวกอลงเท่านั้นด้วยสีเหลือง สีเขียว และสีแดงซึ่งเป็นที่สำคัญของชาวไทใหญ่ เนื่องจากเป็นสีที่มาจากธงชาติรัฐชาน

ภาพที่ ๕๒๓ กลองก้นยาววัดพาลาบ่อต้อ บ้านเวียงเก่า เมืองสีป้อ

กลองก้นยาววัดพาลาบ่อต้อ บ้านเวียงเก่า มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไป้กลอง	๔๑
ความสูงของไป้กลอง	๒๕.๕
เส้นรอบวงฐานไป้กลอง	๒๓
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔
ความยาวจากฐานไป้กลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๖๐.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๘๕.๕

ภาพที่ ๕๒๔ หน้ากลอง กลองก้นยาวประจำวัดพาลาป้อต่อ

ภาพที่ ๕๒๕ การร้อยหนังหน้ากลองกับไผ่กลอง กลองก้นยาวประจำวัดพาลาป้อต่อ

ภาพที่ ๕๒๖ การร้อยหน้ากลองกับไทรกลอง กลองกั้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ

ภาพที่ ๕๒๗ เ็็บข้างและช่วยกลอง กลองกั้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ

ภาพที่ ๕๒๘ การบากร่องคว้นดุกแก้วรอบลำตัวกลองก้นยาวและรอยต่อระหว่าง ไทกลองและหม้อตอง

ภาพที่ ๕๒๙ เอวกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ ภาพที่ ๕๓๐ ก้นกึ่งกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ

ภาพที่ ๕๓๑ ก้นกึ่งกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ

ภาพที่ ๕๓๒ ใต้ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ

ภาพที่ ๕๓๓ เนื้อไม้ภายในใต้ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวประจำวัดพาลาบ่อต่อ

๖.๖.๓.๔ บ้านปางเจ้าเมือง

ภาพที่ ๕๓๔ ครูจายก่าหลังวัน ประธานพรรคเสือเผือก เมืองสีป่อ

ครูจายก่าหลังวัน ประธานพรรคเสือเผือก เมืองสีป่อ มีกลองก้นยาว ๒ ใบที่บ้านพักของท่าน บ้านพักของท่านตั้งอยู่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำ Dokhtawaddy ที่ตั้งปัจจุบันของบ้านท่านคือ บ้านเลขที่ ๑๖ บ้านปางเจ้าเมือง เมืองสีป่อ รัฐชาน นอกจากนี้ท่านจะเป็นผู้นำทางการเมืองคนสำคัญของเมืองสีป่อแล้ว ท่านยังเป็นนักแสดงลิเกจ๊าดไต หัวหน้าคณะลิเกจ๊าดไตที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคณะหนึ่งในรัฐชาน

ภาพที่ ๕๓๕ ครูจายก่าหลังวันแสดงลิเกจ๊าดไต

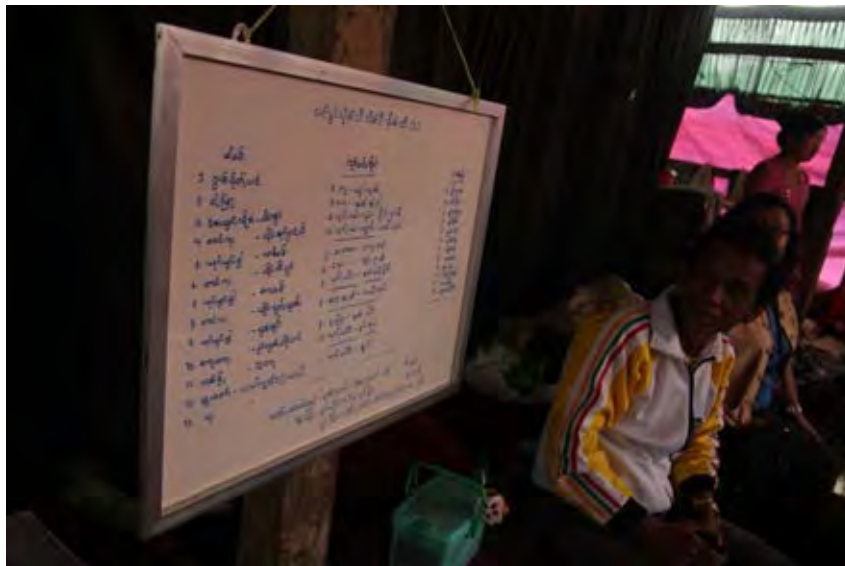
ครูจายก่าหลังวันเกิดที่บ้านเวียงเก่า เมืองสีป้อ บิดาประกอบอาชีพเป็นนายพราน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาจำนวน ๑๐ คน ในบรรดาพี่น้องทั้งหมดมีความสามารถด้านดนตรี ๖ คน เมื่ออายุ ๗ ขวบได้บวชเป็นเณรที่วัดแห่งหนึ่งในเมืองสีป้อ ณ วัดแห่งนี้ถือเป็นที่จุดเริ่มต้นแห่งการศึกษาทางด้านดนตรีประเภทต่าง ๆ โดยท่านเริ่มต้นการศึกษาด้านศิลปะไทใหญ่ด้วยการตีกลองก้นยาว ตีมอ และตีจี้

ครูจายก่าหลังวันเป็นผู้รอบรู้ด้านศิลปะวิทยาการไทใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศิลปะการแสดงลิเกจ๊าดไต ท่านมีโอกาสฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของครูผู้มีความสามารถหลายอย่าง โดยเฉพาะเป็นผู้ร่วมวงกับครูออกเจ๊ะผู้ริเริ่มการแสดงจ๊าดไตและดนตรีจ๊าดไตให้แก่ชาวไทใหญ่

ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ผู้วิจัยได้ติดตามคณะลิเกของครูจายก่าหลังวันที่ได้รับว่าจ้างให้แสดงในงานปอยเหลินสี่ที่เมืองแสนหวิ ในการแสดงครั้งนี้ที่เมืองแสนหวิมีผู้ชมเข้าชมการแสดงของคณะลิเกจ๊าดไตของครูจายก่าหลังวันมากมายร่วม ๓๐,๐๐๐ คน คณะลิเกจ๊าดไตของครูจายก่าหลังวันเริ่มแสดงตั้งแต่เวลา ๒๐.๐๐ น. จนกระทั่งถึงเวลา ๐๒.๐๐ น. โดยเริ่มจับเรื่องแสดงตั้งแต่เวลา ๐๐.๐๐ น.ของวันใหม่เป็นต้นไป

ภาพที่ ๕๓๖ ผู้ชมคณะลิเกจ๊าดไตที่งานปอยเหลินดี เมืองแสนหวี

ภาพที่ ๕๓๗ ครูจายก่าหลังวันเตรียมตัวก่อนการแสดง

ภาพที่ ๕๓๘ โฆษณาพรรคเสือเผือก เมืองสีป้อ

ภาพที่ ๕๓๙ ภาพวาดเสือเผือกภายในบ้านครูจายก่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๔๐ รัฐชนและสัญลักษณ์บนธงชาติรัฐชน

ภายในบ้านของครูจายก่าหลังวันประกอบไปด้วยแผ่นโฆษณาพรรคการเมืองเสือเผือก ภาพวาดเสือเผือก และภาพรัฐชนแสดงพื้นที่ภูมิอาณาเขตของรัฐชนที่ระบายสีด้วยสัญลักษณ์ของรัฐชน ครูจายก่าหลังวันมีกลองกันยาว ๒ ใบ กลองกันยาวใบที่ ๑ เก็บไว้ในบ้าน ผูกไว้ที่เสาบ้านด้านหลังห้องรับแขก กลองกันยาวใบนี้ได้รับการตกแต่งหน้ากลองด้วยเครื่องตกแต่งทำจากไหมพรมที่ซื้อได้จากตลาดในเมืองมณฑลเสย ประกอบด้วยไหมพรมหน้ากลองเป็นหางเป็ย ระบายชายหน้ากลองกันยาวสีเขียว สีเหลือง และสีแดง ส่วนคอกกลองตกแต่งด้วยแถบสีทอง เอวกลองตกแต่งด้วยการทาสีทองและคาดด้วยสีเขียวตรงกลางแถบสีทอง แล้วปิดแถบสีทองด้วยสีแดง ส่วนก้นก็ด้านบนตกแต่งด้วยการทาแถบสีทอง เช่นกันและล้อมด้วยสีแดง

ภาพที่ ๕๔๑ กลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๔๒ เครื่องประดับตกแต่งหน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๔๓ หน้ากลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายก่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๔๔ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายก่าหลังวัน

กลองกันยาวใบที่ ๑ ทาด้วยสีคำตลอดทั้งใบและตกแต่งคอ เอว และฐานก้นก็ด้วยแถบสีทองคาดเขียวและแดง ช่วยกลองทำจากหวายตอกด้วยหมุดตะปูตัวเล็กยึดไว้กับร่องแนวขวางของเล็บข้างตลอดทั้งใบ ร่องเล็บข้างถูกบากให้เป็นร่อง เพื่อให้ช่วยกลองนอนฟังลงสนิทกับเล็บข้างและยึดไว้ระหว่างเล็บข้างส่วนบนและเล็บข้างส่วนล่าง หนังสติ่งเร่งเสียงได้รับการร้อยผ่านช่วยกลองอย่างเป็นระเบียบสวยงาม สอดเส้นหนังสติ่งเร่งเสียงลงในร่องเล็บข้างแนวนอนได้อย่างพอดีและเป็นระเบียบ หนังสติ่งเร่งเสียงได้รับการรีดให้เรียบเมื่อบรรจบมาถึงสันขอบช่วยกลอง จึงทำให้หนังสติ่งเป็นแผ่นเรียบและสอดแน่นในร่องอย่างเรียบร้อย

ภาพที่ ๕๔๕ คอกลองกันยาวใบที่ ๑
บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๔๖ การบากลูกแก้วคอกลองกันยาวใบที่ ๑
บ้านครูจายท่าหลังวัน

การบากรอยลูกแก้วของคอกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายท่าหลังวันนั้นบากเป็นชุด ชุดละ ๑ เส้น โดยเริ่มควั่นลูกแก้วจากคอกลองมาจนถึงเอวกลอง และเว้นช่วงเอวกลองไว้ ๑ ช่วง แล้วจึงควั่นรอยลูกแก้วไปตลอดจนสุดปลายหางกลอง ลูกแก้วนี้มีประโยชน์ใช้สอยนอกเหนือจากความสวยงามที่ทำให้คอกลองกันยาวเกิดความสมดุลในการลดขนาดและเพิ่มขนาดแล้ว ยังทำให้หางกลองไม่ลื่น เวลาเคลื่อนย้ายหรือยกกลอง ทำให้กลองไม่ลื่นหลุดจากมือ

ภาพที่ ๕๔๗ เอวกลองกันยาวใบที่ ๑ บ้านครูจายท่าหลังวัน

กลองก้นยาวใบที่ ๑ มีขนาดและสัดส่วนโดยละเอียดสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๔
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๕
ความสูงของไทรกลอง	๒๔.๕
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๓.๗
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๐.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๕

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของบ้านครูจ่ายท่าหลังวันมีขนาดหน้ากลอง ๑๓ นิ้ว เส้นรอบไทรกลองวัดได้ ๔๓.๕ นิ้ว ไทรกลองยาว ๒๗ นิ้ว เส้นรอบเอวกลองก้นยาววัดได้ ๑๗ นิ้ว ความยาวจากคอกกลองถึงฐานก้นกึ่งวัดได้ ๕๘ นิ้ว ความยาวของกลองใบนี้ทั้งหมดจากหน้ากลองถึงฐานก้นกึ่งวัดได้ ๘๕ นิ้ว จำนวนลูกแก้วช่วงบนเอวมีทั้งหมด ๑๒ ลูก ลูกแก้วระหว่างเอวกลองก้นยาวถึงปลายหางก้นกึ่งมีทั้งหมด ๑๗ ลูก

ภาพที่ ๕๔๘ การเก็บรักษากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจ่ายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๔๕ กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายก่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๕๐ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายก่าหลังวัน

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของครูจายก่าหลังวันเก็บไว้ในโรงจอดรถหลังพื้นที่ปลูกบ้าน ในโรงจอดรถนี้ ครูจายก่าหลังวันเก็บเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบลิเกจ๊าดไตไว้ทั้งหมดที่นี่ โดยทำเสาไว้แขวนเพื่อไม่ให้แมลง หนู หรือสัตว์อื่น ๆ กัดทำลายหน้ากลองได้ ส่วนกลองก้นยาวผูกติดไว้กับเสาของโรงจอดรถ

ภาพที่ ๕๕๑ หูหึ่งกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๕๒ การร้อยสายตึงแรงเสียงกับหนังหุ้มหน้ากลอง กลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๕๓ เล็บข้างและช่วยกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๕๔ การตกแต่งฐานไหกลองกันยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๕๕ เอวกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๕๖ ฐานก้นกึ่งกลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน

ภาพที่ ๕๕๗ การตกแต่งฐานก้นกึ่งด้านล่าง กลองก้นยาวใบที่ ๒ บ้านครูจายท่าหลังวัน

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของบ้านครูจายท่าหลังวันมีไทรกลองและเอวกลองสีแดง มีหางกลองทาสีดำ เฉพาะคอกกลองตกแต่งเป็นรูปกลีบดอกไม้บานสีขาว ปลายกลีบเป็นแฉกรูปทรงสามเหลี่ยมสีขาวบนพื้นดำ เอวกลองตกแต่งด้วยแถบสีแดง ปลายหางกลองตกแต่งด้วยรูปกลีบดอกไม้กว่า (ยอดหัวสามเหลี่ยมกลับหัว) ฐานก้นก็ด้านบนทาสีดำไม่มีการตกแต่ง ส่วนฐานก้นก็ด้านล่างตกแต่งด้วยรูปดาวสีขาว ๘ แฉก กลองก้นยาวใบที่ ๒ นี้มีขนาดหน้ากลอง ๑๔.๕ นิ้ว เส้นรอบไทรกลองวัดได้ ๔๕ นิ้ว ไทรกลองยาว ๒๓.๒ นิ้ว เส้นรอบเอวกลองวัดได้ ๑๗.๒ นิ้ว ความยาวจากคอกกลองถึงฐานก้นก็วัดได้ ๕๕ นิ้ว ความยาวของกลองใบนี้ทั้งหมดจากหน้ากลองถึงฐานก้นก็วัดได้ ๗๘.๒ นิ้ว จำนวนลูกแก้วช่วงบนเอวมีทั้งหมด ๑๒ ลูก ลูกแก้วระหว่างเอวกลองถึงปลายหางก้นก็มีทั้งหมด ๑๕ ลูก กลองก้นยาวใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนสรุปได้ดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๔.๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๕
ความสูงของไทรกลอง	๒๓.๒
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๗.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๗.๒
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๔
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๖.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๕๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นก็)	๗๘.๒

๖.๖.๔ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากวัดและหมู่บ้านที่อยู่ตำบลรอบเวียง เขตเวียงเก่า ๒ หมู่บ้าน ๒ วัด ที่อยู่ระหว่างแม่น้ำตู่ และเส้นทางรถไฟ ดังนี้

๖.๖.๔.๑ กลองกันยาวบ้านจ้างคำใต้

จากการสำรวจบ้านจ้างคำใต้ พบว่ามีกลองกันยาว ๑ ใบอยู่ที่บ้านครูจ่ามเอ ปีก ๕ บ้านจ้างคำใต้ ครูจ่ามเอเป็นหมอรักษาโรคต่าง ๆ ด้วยพลังจิต กลองกันยาวของครูจ่ามเอเป็นกลองขนาดเล็กกว่ากลองกันยาวทั่วไป โดยทั่วไปกลองกันยาวมีความสูงประมาณ ๗๐ นิ้ว แต่กลองกันยาวของครูจ่ามเอมีความสูงเพียง ๔๑.๕ นิ้ว ไหกลองมีความสูงเพียง ๑๔.๕ นิ้ว

ภาพที่ ๕๕๘ ครูจ่ามเอ บ้านจ้างคำใต้ เมืองสีป่อ

กลองกันยาวของครูจ่ามเอมีการตกแต่งที่สวยงามและอยู่ในสภาพที่ดีมาก ตกแต่งด้วยสีแดงและสีทองทั้งใบ ไหกลองทาสีแดง ตกแต่งด้วยแถบสีทองส่วนหางกลองเป็นต้นไปจากฐานกลองจนถึงก้นก็ และตกแต่งแถบสีทองสลับสีแดงตลอดช่วงที่ปากเป็นควั่นลูกแก้ว บริเวณเอวกลองทาสีทอง หนังกลองอยู่ในสภาพที่ดี สายคิ่งหนังกลองทำด้วยหนังวัว สายสะพายทำจากผ้าดิบย้อมสีแดง ก้นก็ ตกแต่งภายใต้และปากลูกแก้วภายใต้กลองกันยาวเป็นพิเศษ และทาสีเป็นวงซ้อนกันเป็นชั้นด้วยสีแดง สีทอง และสีเขียว ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ ๕๕๕ กลองก้นยาวของครูจ่ามเอ บ้านจ้างคำใต้

ครูจ่ามเอกล่าวถึงประวัติกลองก้นยาวใบนี้ว่า
 กลองใบนี้ซื้อเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ ซื้อมาจากเมืองต๋นยาน ราคา ๒๕๕,๐๐๐ จัด ทำจากไม้ผาง
 นำไปออกงานได้ไม่กี่ครั้ง ส่วนไปงาน และมีคนเชิญไปในงานบ่อยต่าง ๆ เสียงดี มีคนชอบ
 สีแดงนี้ทำมาจากที่ช่าง ช่างเป็นคนเลือกทาสีนี้ให้ สีแดงหมายถึงสีของชาติ และสีทอง
 หมายถึงสีมงคล ตอนที่ซื้อมาเชิญเข้าบ้านด้วยขันตอกดอกไม้ ใส่เงินวางลงบนพาน
 (จ่ามเอ, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๕๖๐ หน้ากลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ

ภาพที่ ๕๖๑ การร้อยสายดึงหนังหน้ากลอง กลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ

ภาพที่ ๕๖๒ ไทกลองกลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ

ภาพที่ ๕๖๓ เล็บช้าง ฐานไทกลอง หม้อตอง กลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ

ภาพที่ ๕๖๔ ก้นกึ่งกลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ

ภาพที่ ๕๖๕ ก้นกึ่งกลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ

กลองก้นยาวของครูจ๋ามเอ บ้านจ้างคำใต้ เมืองสีป้อ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๓๕
ความสูงของไทกลอง	๑๔.๕
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๑๗
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๔.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๑๘

เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑.๕
ความยาวจากฐานโพงกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๒๗
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๑.๕

๖.๖.๔.๒ กลองกันยาวบ้านป้อกจำดสู (กลางเวียง)

คณะกลุ่มของกลางเวียงเป็นคณะกลองที่รับตีกลองในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานปอยพระธาตุ งานฉลองขกนัตร คณะกลุ่มกลางเวียงมีกลองกันยาว ๒ ใบ

ภาพที่ ๕๖๖ ถนนหน้ากลุ่มคณะกลางเวียง

กลองใบนี้เป็นกลองของกลุ่มของกลางเวียง มีหัวหน้าคณะชื่อ นายเงินใส หน้ากลองขึ้นด้วยหนังเคียงผา หนังเรียดทำจากหนังวัว หุ่นกลองทำจากไม้ซ้อ

ภาพที่ ๕๖๗ กลองประจำคณะจงกลางเวียง ใบทที่ ๑

กลองใบทที่ ๑ ของคณะจงกลางเวียงมีความสูงของหุ่นกลองเป็นอัตราส่วนที่แตกต่างจากกลองก้นยาวลักษณะทั่วไป เนื่องจากโดยทั่วไปสัดส่วนของกลองก้นยาวจะมีขนาดที่เรียกว่า สามหัก นั่นหมายถึงแต่ละส่วนจะต้องแบ่งออกได้ ๓ ส่วนประมาณเท่า ๆ กัน ส่วนที่ ๑ คือส่วนไทกลอง และส่วนของเอวกลองจนถึงก้นก็นั้นมีขนาดรวมกันเป็น ๒ ส่วนของความยาวไทกลอง แต่สำหรับกลองใบทนี้พบว่ามีสัดส่วนที่ไม่เป็นตามอัตราส่วนสามหัก เนื่องจากไทกลองสูง ๑๖ นิ้ว และความยาวจากฐานไทกลองจนถึงก้นก็มีความยาว ๒๗.๒ นิ้ว แต่ถ้าหากตรงตามอัตราส่วนสามหัก ความยาวจากฐานไทกลองจนถึงก้นก็ควรจะมีขนาดประมาณอย่างน้อย ๓๒ นิ้ว หรือ ๔๘ นิ้ว จึงทำให้กลองก้นยาวใบทนี้มีความสูงทั้งสิ้นเพียง ๔๒.๕ นิ้ว โดยปกติกลองก้นยาวจะมีความสูงประมาณ ๗๕ นิ้ว

กลองก้นยาวใบทที่ ๑ ของกลุ่มจงกลางเวียง มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๑
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๓๔
ความสูงของไทกลอง	๑๖
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๑๘

เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๒
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๒๗.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๑.๕

กลองก้นยาวใบที่ ๒ ของกลุ่มจงกลางเวียง มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๐.๕
ความยาวเส้นรอบไหกลอง	๓๓
ความสูงของไหกลอง	๑๔.๕
เส้นรอบวงฐานไหกลอง	๒๐
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๒
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๑
ความยาวจากฐานไหกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๒๘
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๔๒.๕

ภาพที่ ๕๖๘ การตกแต่งหุ่นกลองด้วยแถบสีขาว สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีดำ สีแดง

กลองประจำกลุ่มของกลางเวียงตกแต่งด้วยแถบสีขาว สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีดำ สีแดง เป็นแถบสีดังแสดงในภาพข้างต้น กลองตกแต่งด้วยสีเขียว สีขาว สีเหลือง สีแดงทาสีสลับกัน เป็นสีที่หมายถึงสีของธงชาติรัฐชาน นอกจากนี้ สีต่าง ๆ มีความหมายดังต่อไปนี้

สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์

สีเหลือง หมายถึง ศาสนา

สีแดง หมายถึง ชาติ

สีดำ ไม่มีความหมาย แต่เป็นสีธรรมชาติจากต้นรัก

(อ้างคำ จางยอด, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๕๖๕ หน้ากลองก้นยาวใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๖๐ การติดจำกลองก้นยาวใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๖๑ การร้อยเส้นดิ่งจากขอบหนังหน้ากลองของกลองใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๗๒ เส้นดิ่งหน้ากอลงกันยาว

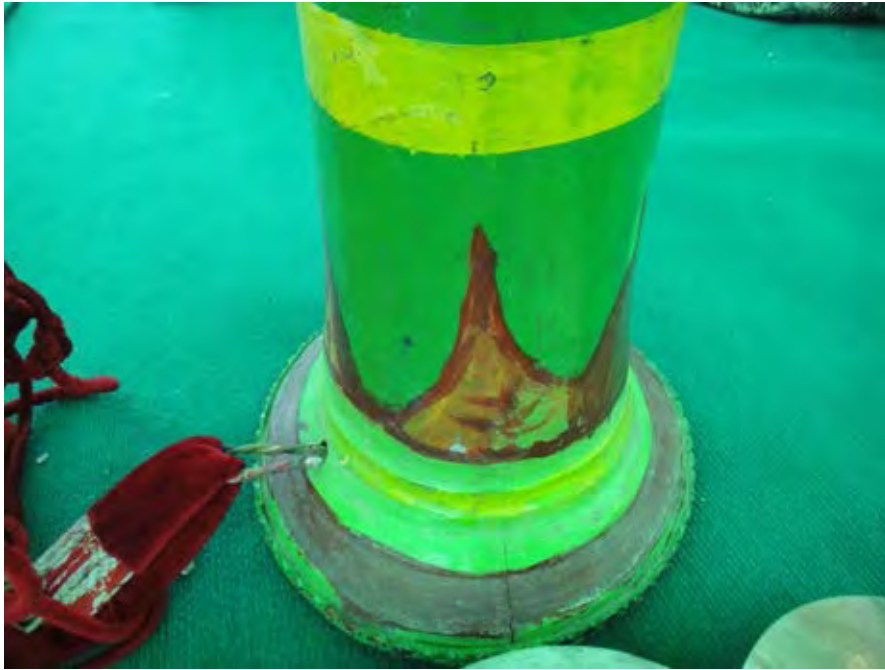
ภาพที่ ๕๗๓ ขวยกอลงและเล็บช้าง

ภาพที่ ๕๗๔ การตกแต่งกลองกันยาวตั้งแต่ฐานกลองจนถึงเอวกลอง

ภาพที่ ๕๗๕ เอวกลองกันยาวใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๗๖ ก้นกึ่งกลองก้นยาวของคณะจงกลางเวียง ใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๗๗ สายสะพายกลองก้นยาวของคณะจงกลางเวียง

ภาพที่ ๕๗๘ ก้นกึ่งกลองก้นยาวของคณะจงกลางเวียง ใบที่ ๒

กลองทั้ง ๒ ใบนี้หุ้มหน้ากลองโดยนายลาหู่ ผู้เต่าในหมู่บ้าน ปัจจุบันอายุ ๘๔ ปี เดิมมีอาชีพทำนา อยู่บ้านเลขที่ ๒ ปีกก้ำดสู๊ กลางเวียง เป็นช่างทำกลองมาตั้งแต่อายุ ๑๔-๑๕ ปี รู้จักการจับยามดูฤกษ์ในการขึ้นหน้ากลอง ไม่ได้ทำกลองตามสะดวก แต่มีวิชาในการผูกตำราขึ้นกลอง โดยซื้อกลองมาจากจ๊อกแมแล้วนำมาขึ้นหนังใหม่

๖.๖.๔.๓ กลองก้นยาววัดโพต้อ

ภาพที่ ๕๗๙ ศาลาวัดโพต้อ เวียงสี่ป้อ

ภาพที่ ๕๕๐ ซุ้มประตูทางเข้าวัดโพธิ์

ภาพที่ ๕๕๑ หน้าอุฎฐิเจ้าอาวาสวัดโพธิ์

วัดโพธิ์เป็นวัดของคณะศรัทธาบ้าน ถือเป็นวัดเก่าแก่และเป็นวัดที่เคารพศรัทธาของชาวเมืองสืปอ ท่านเจ้าอาวาสวัดโพธิ์มีนามว่า พระต้นต๊ะ มีลินต๊ะ อายุ ๗๖ ปี บวชมาทั้งสิ้น ๕๖ พรรษา วัดนี้มีพระจำพรรษาประจำวัดทั้งหมด ๕๐ รูป ถือเป็นวัดที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดวัดหนึ่งในเมืองสืปอ วัดจัดงานใหญ่ประจำปีคือ งานปอยชอมต้อ หรืองานพระธาตุ และวัดยังเป็นศูนย์กลางสงฆ์ในการจัดสอบพระปริยัติด้วย

ภาพที่ ๕๕๒ ลานหน้าวัดโพธิ์

ภาพที่ ๕๕๓ ด้านข้างศาลาวัดโพธิ์

พระอุณาหลังต๊ะอธิบายเกี่ยวกับกลองกันยาวประจำวัดว่า

ที่วัดนี้มีกลองกันยาวประจำวัดทั้งหมด ๔ ใบ กลองใบแรกสีแดง ชื่อจากที่ไหนจำไม่ได้ แต่เห็นมาตั้งแต่มาบวชที่วัดนี้ เห็นมา ๑๕ ปีแล้ว ตั้งแต่หลวงพ่อมายู่ก็มีกลองใบนี้มาอยู่ก่อนแล้ว ส่วนกลองใบที่ ๒ ทาสีดำนี้ซื้อมาจากบ้านหลวงจ๋าม เมืองฮ่างาย ชื่อมา ๒ ปีที่แล้ว ทำจากไม้อะไรไม่ทราบ ส่วนใบที่ ๓ ซื้อมาจากบ้านแม่ห่าน เมืองราเชล ชื่อเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นกลองใหม่ และกลองใบสุดท้ายทำจากไม้ซื้อทาสีเงินทั้งใบเลย (พระอุณาหลังต๊ะ, สัมภาษณ์, ๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาพที่ ๕๘๔ พระอุณาหลังตะ วัดโพต่อ

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า กลองใบที่ ๑ เป็นกลองที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด มีอายุมากกว่า ๒๐ ปี แต่กลองใบที่ ๓ มีขนาดใหญ่ที่สุด มีความยาวของกลองทั้งใบขนาด ๘๒.๕ นิ้ว ส่วนใหญ่กลองของวัดโพต่อทำจากไม้ซ้อ กลองก้นยาวทั้งหมด ๔ ใบผูกไว้กับเสาของศาลาการเปรียญ มิได้เก็บไว้ในหอกลอง หรือแยกออกเก็บไว้ในโรงเก็บของ ดังปรากฏในภาพ

ภาพที่ ๕๘๕ การเก็บรักษากลองในวัดโพต่อ

ภาพที่ ๕๕๖ กลองก้นยาวใบที่ ๑ ประจำวัดโพธิ์

กลองก้นยาวใบที่ ๑ ของวัดโพธิ์ทำจากไม้ซ้อ ตกแต่งด้วยสีแดงเป็นส่วนใหญ่ และทาด้วยขลิบสีทอง บริเวณเอวกลองตกแต่งด้วยสีเขียว สีเหลือง และสีแดง พร้อมด้วยสัญลักษณ์วงกลมสีขาวจากธงชาติรัฐชาน ส่วนสายคึงหน้ากลองทำจากเชือกไนลอนสีเขียว คาดว่าน่าจะเกิดจากซ่อมหน้ากลองที่ชำรุด และเปลี่ยนหน้าหน้ากลองที่ชำรุดทรุดโทรมจากการใช้งาน เนื่องจากกลองใบนี้มีอายุการใช้งานประมาณ ๒๐ ปี หรือมากกว่า ๒๐ ปี กลองก้นยาวใบนี้มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๓
ความยาวเส้นรอบไทกลอง	๔๓
ความสูงของไทกลอง	๒๒
เส้นรอบวงฐานไทกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๐.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๔.๕
ความยาวจากฐานไทกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๒.๕
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๔.๕

ภาพที่ ๕๘๗ หน้ากลองก้นยาว ๑ วัดโพต่อ ใบที่

กลองก้นยาวใบที่ ๒ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๒
ความยาวเส้นรอบไทดกลอง	๔๑.๕
ความสูงของไทดกลอง	๒๒.๕
เส้นรอบวงฐานไทดกลอง	๒๑
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๖.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๑.๕
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕
ความยาวจากฐานไทดกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๕๔
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๗๖.๕

กลองก้นยาวใบที่ ๓ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๕
ความยาวเส้นรอบไทดกลอง	๔๖
ความสูงของไทดกลอง	๒๐.๕
เส้นรอบวงฐานไทดกลอง	๒๕
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๓
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕.๕
ความยาวจากฐานไทดกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๒
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๘๒.๕

กลองก้นยาวใบที่ ๔ มีขนาดและสัดส่วนดังนี้

ส่วนต่าง ๆ ของกลอง	ขนาด (นิ้ว)
เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง	๑๕
ความยาวเส้นรอบไทรกลอง	๔๖
ความสูงของไทรกลอง	๒๐.๕
เส้นรอบวงฐานไทรกลอง	๒๘
เส้นรอบวงเอวกลอง	๑๕.๕
เส้นรอบวงก้นกลอง	๒๓
เส้นผ่านศูนย์กลางลำโพงกลอง	๑๕.๕
ความยาวจากฐานไทรกลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๖๒
ความยาวทั้งหมดของกลองจากหน้ากลองถึงลำโพง (ก้นกึ่ง)	๘๒.๕

ภาพที่ ๕๘๘ กลองก้นยาววัดโพธอ ใบที่ ๒

ภาพที่ ๕๘๘ กลองกันยาววัดโพธิ์โต ใบที่ ๓

ภาพที่ ๕๘๙ กลองกันยาววัดโพธิ์โต ใบที่ ๔

๖.๗ สรุปท้ายบท

จากการศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาวในเมืองสีป้อ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลกลองจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ช่างทำกลอง มือกลองประจำหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส จาก ๓ ตำบลที่สำคัญในเมืองสีป้อคือ ตำบลเหลาซุ่น ตำบลในเวียง (รอบเวียง) และตำบลน้ำล้น รวม ๒๐ หมู่บ้าน ๑๑ วัด พบกลองก้นยาวที่สำคัญในเมืองสีป้อ ๖๑ ใบ กลองก้นยาวประกอบไปด้วย ๑๑ ส่วน สัดส่วนของกลองก้นยาวที่พบมีขนาดใกล้เคียงกันตั้งแต่ ๙๐ นิ้วจนถึงกลองที่มีขนาดสูงที่สุด ๘๕ นิ้ว กลองทั้ง ๖๒ ใบนี้แบ่งออกตามความสำคัญได้ ๔ ประเภท ประเภทแรกเป็นกลองก้นยาวที่มีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์คือ กลองก้นยาวของเจ้าขุนแ่ง เจ้าฟ้าเมืองสีป้อ ๒ ใบ ใบหนึ่งไม่ปรากฏชื่อ อีกใบหนึ่งชื่อกลองยอดเมือง ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของหัวหน้าคณะรำกลองก้นยาว บ้านทุ่งสำ กลองก้นยาวประเภทที่ ๒ มีความสำคัญในเชิงพิธีกรรมพบว่ามีกรลงออง (ยันต์) หน้ากลอง ๒ ใบ กลองก้นยาวประเภทที่ ๓ เป็นกลองที่มีสัดส่วนงดงามเหมาะสมเป็นต้นแบบ ซึ่งเป็นกลองเก่าชำรุดไม่สามารถใช้งานได้แล้ว กลองก้นยาวประเภทที่ ๔ เป็นกลองที่ได้รับการยืนยันว่าเป็นกลองที่มีคุณภาพเสียงดี

จากการเก็บข้อมูลพบช่างทำกลอง ๑ คนชื่อ นายล่าหู่ เป็นช่างทำกลองก้นยาวชาวไทยใหญ่ในบ้านจองกางเวียง ตำบลในเวียง เมืองสีป้อ ในเขตสีป้อพบแหล่งที่มาของกลองทั้งหมด ๑๓ แหล่ง ทำจากเมืองจ็อกแม เมืองราเชล เมืองกั้ง เมืองฮ่างาย เมืองมณฑล และเมืองสีป้อ หนึ่งหน้ากลองพบว่าทำจากหนังสัตว์ ๒ ชนิดคือ หนังวัว และหนังเลียงผาหรือที่ชาวไทยใหญ่เรียกว่า หนังเอียง หน้าหน้ากลองที่ทำจากหนังเลียงผาถือว่าเป็นสัตว์มงคลในรัฐชาน ลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่พบในกรรมวิธีการสร้างกลองก้นยาวเมืองสีป้อคือ การตอกหมุดบนเล็บช้างเพื่อประโยชน์ใช้สอยและเพิ่มความสะดวกสบายบนเล็บช้าง อันแสดงลักษณะของสกุลช่างกลองก้นยาว ซึ่งสมควรได้รับการศึกษาในรายละเอียดอีกต่อไป

จากการวิจัยพบว่า ไม้ที่ใช้ทำหุ่นกลองทำจากต้นไม้มงคล ๘ ประเภทของชาวไทยใหญ่ ได้แก่ ต้นซ้อ ต้นกาง ต้นผักกุ่ม ต้นผาง ต้นดินเป็ด (พญาสัตบรรณ) ต้นมะเหล็งก๊ะ ต้นตอง และต้นสูง สัญลักษณ์ที่ใช้ในการตกแต่งกลองก้นยาวแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ รูปทรง และสีที่ใช้ตกแต่ง รูปทรงเรขาคณิต เช่น วงกลมและสามเหลี่ยม พบว่าใช้มากกว่ารูปทรงจากธรรมชาติ เช่น ดวงดาว กลีบดอกไม้ รูปใบโพธิ์ สีที่ใช้ตกแต่งกลองก้นยาวมากที่สุดคือ สีเหลือง สีเขียว และสีแดง ซึ่งแตกต่างจากสีดั้งเดิมในการตกแต่งสีกลองแต่โบราณคือ การใช้สีดำจากน้ำต้นรักเท่านั้น ในการตกแต่งกลองก้นยาว ทั้งรูปทรงและสีที่ใช้ตกแต่งกลองก้นยาวมีความหมายสัมพันธ์กับสีที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของธงชาติรัฐชาน อันสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดในการนำวัฒนธรรมสมัยใหม่มาใช้ในการรักษาวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ในรัฐชาน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในรัฐชาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทใหญ่ในด้านการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทกลองก้นยาว กลองมองเซิง เครื่องสาย เครื่องตี และเครื่องเป่า ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี รวมทั้งศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของเครื่องดนตรีไทใหญ่ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่ค้นพบได้ดังนี้

การตีกลองก้นยาวในการแห่งานบุญเริ่มต้นด้วยการตีมองและกลองก้นยาว มีการตีลักจังหวะระหว่างกลองก้นยาวกับมอง วิธีการตีกลองมักตีด้วยเสียงเบิ่งหรือการตีเปิดมือให้เกิดเสียงดัง ทำนองกลองก้นยาวมีหลากหลาย การตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนกกินยมิเสียงเบิ่งหรือเสียงดังส่วนใหญ่ การตีกลองกับการฟ้อนโตพบลักษณะการทอนทำนองกลอง ส่วนการตีประกอบการรำก่าบั้นกลองนิยมชอยพยางค์ถี่ และมีการทอนทำนองตอยฮอรันเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย เสียงแต่ละสายจะลดหลั่นห่างกันลงมา เป็นคู่ ๕ เพลงจาดไตมีการใช้เสียงครบ ๗ เสียง มีการใช้มากถึง ๑๐ เสียง ทำนองร้องกับทำนองตอยฮอรันมีทั้งการ “ลักจังหวะ” เป็นส่วนมาก การร้องพบลักษณะร้องแบบ “๒ พยางค์เสียงชิดกันแล้วเว้นวรรค” นอกจากนี้ ทำนองร้องกับทำนองรับของตอยฮอรันกับการร้องความแต่ละวรรคเพลงจะยึดเพียงโครงสร้างเพลงเป็นส่วนใหญ่ โดยทำนองตอยฮอรันจะสีทำนองห่างกว่าทำนองร้อง อัตราจังหวะความสั้นยาวระหว่างทำนองร้องกับทำนองตอยฮอรันไม่กำหนดว่าต้องเท่ากัน ทำนองรับของตอยฮอรันจะมีการแถมท้ายอีก ๒ ห้องเพลง เพื่อย้ำเสียงลูกตกอีกครั้งหนึ่งเกือบทุกวรรค ทำนองรับของตอยฮอรันมีการ “ตัดหัวแถมท้าย” ทำนองความล่อง คงมีการวางน้ำหนักเสียงของลูกตกลดหลั่นจากเสียงสูงมาเสียงต่ำในทุก ๆ วรรคเพลง ทำให้ทำนองมีความลงตัวสัมพันธ์กัน กลวิธีการบรรเลงของตอยฮอรันปรากฏกลวิธีการบรรเลงหลัก ๆ อีก ๔ รูปแบบ ได้แก่ การขยมนิ้ว การสีเลื่อนไหลนิ้วหรือการสีรูดนิ้ว การขยี่นิ้ว และการสีพรมนิ้ว พร้อมกับการสะบัดนิ้ว ๓ พยางค์เสียง สำหรับการสีขย่มสายมักใช้กับเสียงที่อยู่ในห้องคู่และท้ายกลุ่มทำนองเพลง การสีขยี่นิ้วมักทำเพื่อเป็นการเน้นเสียงลูกตกเสียงใดเสียงหนึ่ง และมักจะขยี่ในทำนองขึ้นต้นก่อนทำนองร้องเป็นส่วนใหญ่

ในด้านเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีพบว่ามี ๒ ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก มอญเวียง เป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายกับฆ้องวงของไทยแต่วางเรียงเป็นแผง ประสมอยู่ในวงจำไต ทำหน้าที่ดำเนินทำนอง โดยมีบทบาทสำคัญกับผู้ขับร้องและนางรำ ประเภทที่ ๒ ปาตนา มีลักษณะคล้ายระนาดเอกเหล็กของไทย ปัจจุบันไม่นิยมนำมาใช้ในวงจำไต จังหวะกลองที่ใช้ในวงจำไตเรียกว่า เซ่าลงปัด มี ๑๒ จังหวะ แบ่งออกเป็น การบรรเลงดนตรีที่ไม่ประกอบการแสดง การบรรเลงประกอบการรำรำและการแสดง และการบรรเลงเมื่อปิดม่านเพื่อเตรียมการแสดง ปัจจุบันการตีกลองเซ่าลงปัด ๑๒ จังหวะนั้นหาผู้ตีได้ยาก เนื่องจากขาดการสืบทอดความรู้

ด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีพบว่า การถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทใหญ่เป็นไปอย่างมุขปาฐะและมีการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ การตีกลองกันยาว พบผู้ชำนาญเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ศิลปินอาวุโสหลายท่านได้ถ่ายทอดวิชาแก่เยาวชนรุ่นหลังอยู่บ้าง ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดดนตรีนั้นพบว่า ศิลปินกลองกันยาวส่วนใหญ่ไม่ประกอบพิธีไหว้ครู แต่สำหรับศิลปินเถิงจำไตนั้นยึดถือในการไหว้ครู ณ เวทีการแสดง นอกจากนี้ยังพบว่า พิธีกินเองเป็นพิธีกรรมกินน้ำกระดาศสาละงันต์เพื่อบูชาครูสุรสติ เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในการแสดงแก่ศิลปิน พิธีกรรมการไหว้ครูสุรสติสะท้อนถึงความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติกับความเชื่อตามพุทธคติ ซึ่งชาวไทใหญ่ยึดถือในการดำรงชีวิต

การศึกษาสัญลักษณ์และความหมายของเครื่องดนตรีไทใหญ่ ได้แก่ กลองกันยาวในเมืองสี่ป้อ พบว่ากลองกันยาวที่สำคัญในเมืองสี่ป้อ ๖๒ ใบ แบ่งออกตามความสำคัญได้ ๔ ประเภท ประเภทแรกเป็นกลองกันยาวที่มีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ ประเภทที่ ๒ มีความสำคัญในเชิงพิธีกรรม ประเภทที่ ๓ เป็นกลองที่มีสัดส่วนงดงามเหมาะสมเป็นต้นแบบซึ่งเป็นกลองเก่าชำรุด ไม่สามารถใช้งานได้แล้ว และประเภทที่ ๔ เป็นกลองที่ได้รับการยืนยันว่าเป็นกลองที่มีเสียงดี จากการวิจัยพบว่า ไม้ที่ใช้ทำหุ่นกลองทำจากต้นไม้มงคล หน้หน้ากลองทำจากหนังวัว และหนังเลียงผาซึ่งถือว่าเป็นสัตว์มงคลในรัฐชาน สัญลักษณ์ที่ใช้ในการตกแต่งกลองกันยาวพบรูปทรงเรขาคณิต เช่น วงกลมและสามเหลี่ยม ใช้มากกว่ารูปทรงจากธรรมชาติ เช่น ดวงดาว กลีบดอกไม้ สีที่ใช้ตกแต่งกลองกันยาวมากที่สุดคือ สีเหลือง สีเขียว และสีแดง ทั้งรูปทรงและสีที่ใช้ตกแต่งกลองกันยาวมีความหมายสัมพันธ์กับสีที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของรัฐชาน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากชาวไทใหญ่มีการรวมตัวกันอยู่ในรัฐต่าง ๆ นอกเหนือจากรัฐชาน ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา จึงสมควรศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่ในรัฐอื่น ๆ ด้วยเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมคนตรีไทใหญ่ได้อย่างครอบคลุม

บรรณานุกรม

ข้อมูลสัมภาษณ์

กัณฑ์มา. สัมภาษณ์. ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

กัณฑ์มา. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

ก่าวิ. สัมภาษณ์. ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

จ๋าคม พรประสิทธิ์. สัมภาษณ์. ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

คณะปางจ๋ามเผือก. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

คำปั้ง. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.

คำไม้. สัมภาษณ์. ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗.

คำยอด. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

คำโหม. สัมภาษณ์ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗.

เคอแลง. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

ไคหลาว. สัมภาษณ์. ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

เงินใส. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.

เงินใส. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

จ่อหลู่. สัมภาษณ์. ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

จ่อหลู่. สัมภาษณ์. ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

จางถ่าย. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.

จ๋ามตึง. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

จ๋ามเอ. สัมภาษณ์. ๗ มีนาคม ๒๕๕๗.

จ๋ามเอ. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.

จ๋ามเอ. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.

จ๋ามเอ. สัมภาษณ์. ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗.

จายก่าหลิ่งวัน. สัมภาษณ์. ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.

จายก่าหลิ่งวัน. สัมภาษณ์. ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

จายจ๋ามเอ. สัมภาษณ์. ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗.

จายทวยเต็ง. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.
จายทูนอ่อง. สัมภาษณ์. ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗.
จายมล. สัมภาษณ์. ๕ มิถุนายน ๒๕๕๗.
จายยู่มวัน. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
จายล่าอู. สัมภาษณ์. ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
จายวิน. สัมภาษณ์. ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
จายสิบเคอ. สัมภาษณ์. ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
จายแสงแจ่ม. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
จายหน่อคำ. สัมภาษณ์. ๕ มิถุนายน ๒๕๕๗.
จายหลวง. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
จายหลาวมอญ. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
จายอ้ายคำ. สัมภาษณ์. ๕ มิถุนายน ๒๕๕๗.
จายอ้อ. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
เจ้าชายอ่อน. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.
เซยาอ่อง. สัมภาษณ์. ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
ไซทวยเต็ง. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.
เต็งเท. สัมภาษณ์. ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗.
ทูนอ่อง. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
นางคำใหม่. สัมภาษณ์. ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗.
นางคำใหม่. สัมภาษณ์. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
นางจำ. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
นางอ้อค. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
นายนาง. สัมภาษณ์. ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
ปอยอ่อง. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
ป็นจี้ค๊ะ. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
ปี่จิ้งนะ. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.

พระกุศระ. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
พระจันทวาระ. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระเทพวิจิตร. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระเทพวิจิตร. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระปัญญา. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระปัญญา. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระปัญญา. สัมภาษณ์. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระวิมาละ. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระสัจจะ. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
พระหนันทากิตติ. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระหนันทากิตติ. สัมภาษณ์. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
พระหนันทากิตติ. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
พระหนันตาทิตติ. สัมภาษณ์. ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
พระหย่าจินต๊ะ. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
พระอุณาหลัง๊ะ. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗
พระอุปัชฌ์. สัมภาษณ์. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๖.
มด บุญรักษา. สัมภาษณ์. ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗
เมืองจ๋าม. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.
ล่าหู่. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
ตัวยวิน. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่อหล่นหู่. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
สันต่า. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๗ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างคำ จางยอด. สัมภาษณ์. ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างจ่าน. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างจายหลวง. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างจายหลวง. สัมภาษณ์. ๙ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างจิ่ง. สัมภาษณ์. ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างจิ่ง. สัมภาษณ์. ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
ต่างทอน. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างปี้ะ. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
ต่างอ่อง. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
สายเมือง. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
สายลม. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
สุมนะ. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.
แสงเพลิน. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
แสงทาน. สัมภาษณ์. ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗.
แสงเฮิน. สัมภาษณ์. ๕ มีนาคม ๒๕๕๗.
ไต่เรียนเมียะ. สัมภาษณ์. ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
หน้อยหนี่อู. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
หม่วนม้วน. สัมภาษณ์. ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗.
หม่วนม้วน. สัมภาษณ์. ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

หม่องจี. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.

หม่องล่า. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

หม่องสว่าง. สัมภาษณ์. ๘ มีนาคม ๒๕๕๗.

อ่องจาน. สัมภาษณ์. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗.

อ่องทูน. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

อ่องเมือง. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.

อูตันวิน. สัมภาษณ์. ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

อูเตอู๋ย. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗

อูเลเมียน. สัมภาษณ์. ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

อูต่างเช่า. สัมภาษณ์. ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗.

ข้อมูลเอกสาร

จิตร ภูมิศักดิ์. ๒๕๒๔. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอมและลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ดวงกมล ร่วมกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เจ้ายอดศึก, พลโท, นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว และนวนเกล้า บุรพวัฒน์. ปลายขอบฟ้าฉาน : บันทึกการต่อสู้ทาง
การเมืองและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า. ๒๕๕๕. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.

ธีรยุทธ ขวงศรี. ๒๕๔๒. “ฟ็อนไต.” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๕ : ๔๘๕๗-๘.

นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว. ๒๕๕๐. ก่อนตะวันฉาย “ฉาน”. กรุงเทพฯ : Openbooks.

บรรจบ พันธุมธา. ๒๕๒๖. กาเลหม่านไตในรัฐฉาน. กรุงเทพฯ : ประกายพริ้ง. อภินันทนาการจาก
คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการ
นายกรัฐมนตรี.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. ๒๕๐๓. คนไทยในพม่า. กรุงเทพฯ : รามินทร์.

บุญกร บิณฑสันต์, จำคม พรประสิทธิ์ และพรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์. ๒๕๕๗. แผนงานวิจัยผู้สูงอายุกับคลัง
ทรัพยากรภูมิปัญญาไทยด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงราย). กรุงเทพมหานคร.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน. ๒๕๕๓. วัฒนธรรมการสร้างและคุณภาพเสียงเครื่องดนตรีไทยภาคเหนือ : ซึ่ง
กลางและกลองปู่เจ้. (กองทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์. ๒๕๕๕. สัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาว ชาวไทใหญ่ในจังหวัด
แม่ฮ่องสอน. (เงินทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ ๒๕๕๓).

พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์. ๒๕๕๖. สัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาว ชาวไทใหญ่ในจังหวัด
เชียงใหม่. (เงินทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ ๒๕๕๔).

พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์. ๒๕๕๗. สัญลักษณ์และความหมายของกลองก้นยาว ชาวไทใหญ่ในจังหวัด
เชียงราย. (เงินทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ ๒๕๕๕)

ภราดร ศักดา. ๒๕๕๓. จดหมายจากรัฐชาน แผ่นดิน ๑๕ เจ้าฟ้า. กรุงเทพฯ : มติชน.

ภราดร ศักดา. ๒๕๕๓. จดหมายจากรัฐชาน แผ่นดิน ๑๕ เจ้าฟ้า. กรุงเทพฯ : รศ. ๒๒๕.

มนธิรา ราโท (บรรณาธิการ). อัตลักษณ์ไทใหญ่ในกระแสความเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชีย
ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนันยา (ผู้แปล). ๒๕๕๗. สันแสงฉาน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : มติชน. (แปลจาก Sargent, Inge. 1994.
Twilight over Burma: My Life as a Shan Princess. Hawaii: University of Hawaii Press.)

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๖. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์
พริ้นต์.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. ๒๕๕๕. ลือข้ามแดน: การเดินทางของคนหนุ่มสาวชาวลื้อ เมืองยอง รัฐชาน
ประเทศพม่า. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วีระพงษ์ มีสถาน. ๒๕๔๔. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม
เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศรวณีย์ สุขุมวาท, สมพร วาร์นาโด และวิลลัดลักษณ์ อุณจันทร์ (ผู้แปล). ๒๕๔๘. โลกสลายเรื่องจริงของ
เจ้าหญิงฉาน. เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้การ
สนับสนุนของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (แปลจาก Adams, Nel. 2000. My Vanished World: The True
Story of a Shan Princess. London: Horseshoe.)

สถาบันภาษา ศิลปะ และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ๒๕๕๒. **พจนานุกรมภาษาไทยใหญ่-ไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระญาติโลกราช ๘๕ ปีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์.

ตั้งจาภิรมย์, พระยา. ๒๕๔๘. **เทวกำเนิด**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

สร้อยศรี อ่องสกุล และโยชิยุกิ มาซุฮารุ. ๒๕๔๕. **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทัศน์ กันทะมา. ๒๕๔๒. **การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวไทใหญ่**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สุภาวดี จันทร์พานิช. ๒๕๕๗. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัคนี มูลเมฆ. ๒๕๕๗. **รัฐชน ประวัติศาสตร์และการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เค็ดไทย.

Conway, Susan. 2006. **The Shan Culture, Art, and Crafts**. Bangkok: River Books.

Douglas, Gavin. 2007. "Myanmar's Nation-Building Cultural Policy Traditional Music and Political Legitimacy." In **Senri Ethnological Report** 65: 27-41.

Douglas, Gavin. 2009. **Music in Mainland Southeast Asia: Experiencing Music Experiencing Culture**. Oxford: Oxford University Press.

Garfias, Robert. 1995. "Tonal Structure in Burmese Music as Example in the Piano Music of U Ko Ko (Critical Essay)." in **Ethnomusicology On-line Journal**.

Neuman, Daniel. 1990. **The Life of Music in North India: The Organization of an Artistic Tradition**. Chicago: University of Chicago Press.

Sargent, Inge. 1994. **Twilight over Burma: My Life as a Shan Princess**. Hawaii: University of Hawaii Press.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

นางขุ่มแสง. ๒๕๕๕. **เยือนเมืองนาย เล่าเรื่องเมืองยั้งที่รัฐฉานตอนใต้...** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : Salweennews.org/home/?p=5929. [๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕]

เนชั่น (ม.ป.ป.) ประเพณีในรอบปี จังหวัดแม่ฮ่องสอน [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://heritage.mod.go.th/nation/oldcity/maehongson17.htm> [๓ ตุลาคม ๒๕๕๗]

ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. ห้องสมุดภาพ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.archae.su.ac.th/Anthropology/Anthro%20Gallery.htm>

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. ๒๕๕๗. ความไต (เพลงไต) เพลงพื้นบ้านของชาวไต [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236-performance/340----m-s> . [๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๗]

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. ๒๕๕๗. วงปีพาทย์ล้านนา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236-performance/307----m-s> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๗]

รังสรรค์ จันต๊ะ. ๒๕๕๐. แก้วบ้าน แก้วผี เลื้อบ้าน เลื้อเมือง : ระบบครอบครัวและการจัดองค์กรชุมชน ในเขตเศรษฐกิจวัฒนธรรมภาคเหนือตอนบน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.muangboranjournal.com/modules.php?name=Section&op=viewarticle&artid=151 [๓ ตุลาคม ๒๕๕๗]

วิกิพีเดีย. ๒๕๕๗. รัฐฉาน [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%89%E0%B8%B2%E0%B8%99>. [๘ ตุลาคม ๒๕๕๗]

ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน. ๒๕๕๒. เครื่องดนตรีพื้นบ้านไทใหญ่ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.taiyai.org/index.php?name=uses&file=readuses&id=1>. [๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๗]

ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน. ๒๕๕๒. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน : จ้าไต [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.taiyai.org/index.php?name=knowledges&file=readknowledges&id=10> [๘ ตุลาคม ๒๕๕๗]

สยามกนศ ดอทคอม. พระแม่สร้อยศรีทิวาทิ เทวีแห่งปัญญาความรู้ ศิลปวิทยาการ การภาวนา และพิธีกรรม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.siamganesha.com/saraswati.html. [๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗]

สยามรัฐ. ๒๕๕๔. ภูมิบ้านภูมิเมือง ตำนานนางสงกรานต์ที่มีท้าวอุษาคเนย์ แต่ดันทางอยู่ที่ไหน? [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.siamrath.co.th/web/?q=node/48286. [๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗]

สุกัญญา หาญตระกูล. ๒๕๕๕. ศีรษะมนุษย์เพศชายคนหนึ่งและนางสงกรานต์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/suksnya/20120413/446347/ อมนุษย์เพศชายคนหนึ่ง. [๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๖]

สุจิตต์ วงศ์เทศ. ๒๕๕๖. **ต้นฉบับบรรยายที่โครงการอุษาคเนย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : น.๓** [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.sujitwongthes.com/wp-content/uploads/2013/08/content/uploads/2013/08/B_SEA_TU_p1-8.pdf. [๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖]

อานันท์ นาคคง. ๒๕๕๖. **เครือข่ายชาติพันธุ์เครื่องดนตรีในแถบอุษาคเนย์** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://m.facebook.com/notes/ห้องเรียนเพลงดนตรีอาเซียน/เครือข่ายชาติพันธุ์เครื่องดนตรีในแถบอุษาคเนย์/555686684462849>. [๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖]

Karen Hewell. ๒๕๕๗. **Myanmar's Nocturnal Operas: Zat-Pwe** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.buffapotours.com/blog/myanmars-nocturnal-operas-zat-pwe/ [๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๗]

taiyai.net. ๒๕๕๑. **ประวัติศาสตร์ยุคอังกฤษปกครอง-สมัยอาณาจักรไตเก้ฮายหอ** [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.taiyai.net/YurkEnglish03.html> .[๓ ตุลาคม ๒๕๕๑]